SPRAWOZDANIA

KOMISYI JĘZYKOWÉJ

AKADEMII UMIEJĘTNOSCI.

Tom I.

W KRAKOWIE,
W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO,
pod zarządem Ignacego Stelcla.
1880.

44

16950/4m

29306.1
II

BUC. Biblioteka Uniwersytecka
Kraków, Jagiellońska 4.
2.12.Gm. 2no (21)

X-71158
29306 II
T. 1

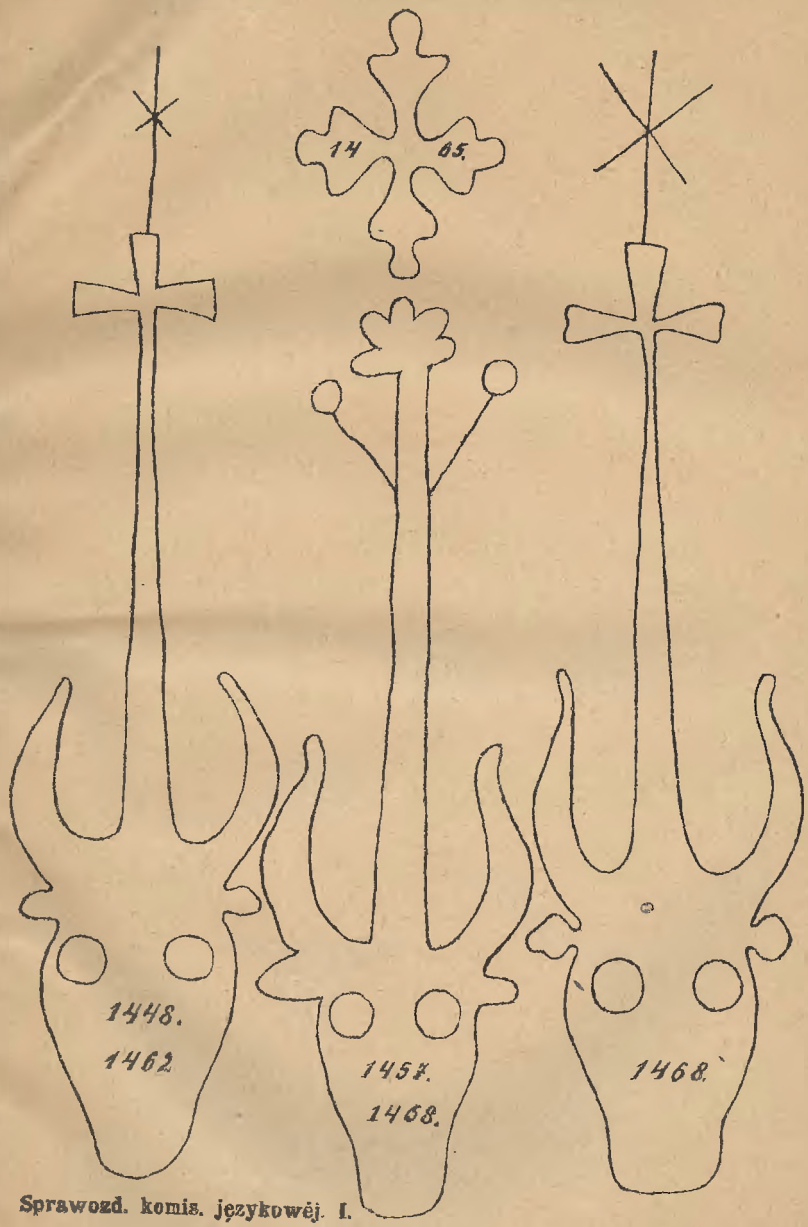
SPIS RZECZY.

	Str.
Dr. Władysław Wisłocki: Glossa super epistolas per annum dominicales, Kodeks łacińsko-polski z połowy XV. wieku	1
Władysław Chomętowski: Zabytki języka polskiego z XV. wieku w rękopismach biblijoteki ordynacyi Krasińskich	142
Dr. Władysław Seredyński: Trzy zabytki języka polskiego z drugiéj połowy XV wieku . . .	155
Lucyjan Malinowski: Magistra Jana z Szamotuł, dekretów doktora, Paterkiem zwanego, kazania o Maryi Pannie czystéj, z kodeksu Toruńskiego wydał	161
Lucyjan Malinowski: Quadragesimale super epistolas. Głosy polskie z końca piérwszéj połowy w. XV.	295
Materyjały do historyi form deklinacyjnych w języku staropolskim (w. XIV. i XV.):	
Jan Hanusz: Wykaz form przypadkowych w ułamku starożytnego kazania o małżeństwie	315
Jan Hanusz: Wykaz form przypadkowych w modlitwach kodeksu krakowskiego z r. 1375	320
Bolesław Szomek: Wykaz form przypadkowych zawartych w Rotach przysiąg krakowskich z końca XIV. w., wydanych przez R. Hubego	325
Jan Hanusz: Wykaz form przypadkowych w kazaniach gnieźnieńskich z r. 1419. (Zabytek dawnéj mowy polskiéj T. Działyńskiego)	335—374

FILIGRANY

w papierze

Kodexu łacińsko-polskiego z połowy XVgo wieku:
„Glossa super epistolas per annum dominicales"

KARTA 53.

Kodexu łacińsko – polskiego z połowy XVgo wieku:
„ Glossa super epistolas per annum dominicales. "

hec omnia dicit sic malis talitez
omnib⁹ Cuna malis solid sit do
nd gratie datur In solomō nō
nō solid gtie datur / sic ffm facies
s fuitatez cogitōm / cū eiad hēnt
mali vti Balaam saul Caiphe

wiadomości rzeczy przyszłych

Et si habuero ꝓpheciam
: occulta nowi t verbis testamti
cē eiad mali nosunt ut Judas
t pharisei

wy nalbich wszythkich tayemnice
stregho y nowego zakonv

t noverim misteria oia
s: diuinaz cē sunt i apīis t scriam
sicuti in plis t ꝑmonibꝰ q̄a

: de omn te / vi hinda e ꝓcer ꝑ
quedā sūt ꝑtita · q̄dā ꝓpria / q̄dā
fubia

et si habuero om fidem
angē christi dē ꝑ ad montes
t fidem magni Alexandri dei
y montes indeos adusit t montes
trasdulit / tm cē caritatez nō hnt
sibi non prosunt

ad litez s: rozumie · ach y wiā Ei
Rabuchtis sitez sic ꝗd sinapis
t dicit huic monti

s: deo s: spualeꝰ · ab offesa
fidem s: demones expellat
ita ꝑfitez

przemyoslbich

ita ut montes trasferat

: sileōm dei et ꝓximū

caritatez autich no heos
karo q̄ sine caritate vnec
t gra tōrez agenb mcito ass
mila bestiyb / ꝑ meu piditate vi
vit ad lapis · In luxuria ad poz
tib In ſfer caritate cū leonib t ad
ul hz q̄ dissēat a bestiyb / mis
risd t corpꝰ exuend h Johacz
kilenbotch : i pluby diuisco
: mk in pacst diati no vni sēt
ad vitaz etc multis
s: vanib t ſcūb
t sco t mdaz fa
cendo

acz rozdzekal
misz: grzechm bijch

nil si Et si distribuero

Dicit Enselmꝰ i sua Cronica
Et valerius lucij · q̄ quater fuit

: necessaria. pauxm dt nō qui
via diuitib / qui reddat

napodpoxy vbogich

in cibos paperum

: q̄tūd licet ni hic / Et diati
omes / nō aliquas tm y wy ꝓcep
tw dm Si vis ꝑfecti esse vade
vende oia et da pauperibꝰ th
Kaymo

wszythkim grzmnieniya

omes facultates meas

vrzdam

et si tradidero corpus

refert Enselmꝰ in
meum sua Cronica q̄ anno
3067 ꝓ th cē toma

Fotofiliografia
ST. WIŚNIOWSKI
KRAKÓW.

Glossa
super epistolas per annum dominicales.

Kodeks łacińsko-polski
z połowy XV^go^ wieku,

przez

dra **Władysława Wisłockiego.**

W zbiorze rękopismów biblijoteki Zakładu nar. im. Ossolińskich we Lwowie znajduje się pod Nrem 413 kodeks łacińsko-polski z połowy XVgo w., pod wielu względami ciekawy i zasługujący na bliższe rozpatrzenie. Pochodzenie jego i losy wyrażają dostatecznie cztéry zapiski, położone w różnych czasach na jego początku i końcu. Jedna z nich świéższéj daty, zrobiona ołówkiem: „Dar spadkobierców Józefa Dzierzkowskiego Ner 54“, powiada, kiedy, skąd i jakim sposobem nabyła go biblijoteka Zakładu: jest on mniéj więcéj od r. 1830, t. j. od czasu śmierci św. p. Józefa Dzierzkowskiego w jéj posiadaniu. Dwie zaś inne są jednobrzmiące, i położyła je ręka z końca XVgo w., niepoczciwa zresztą, jak to niżéj zobaczymy, jednę na karcie 2 (była to piérwotnie 1 karta kodeksu), drugą na karcie 311 czyli ostatniéj: „Iste est liber conuentus Leopoliensis Corporis Christi“. Czwarta wreszcie zapiska, umieszczona także przy samym końcu, pochodzi z r. 1544: „Finitur Glossa super epistolas per annum dominicales conuentus Leopoliensis. Anno Christi MDxliiij hoc scripsi“.

Był zatém kodeks piérwotnie, od XVgo w. począwszy, własnością lwowskiego konwentu oo. Dominikanów pod wezwaniem Bożego Ciała (Corporis Christi), i tu téż prawdopodobnie dla niego z oryginału, ułożonego, jak się zaraz pokaże, w r. 1447, odpisany został. Liczba nawet czerwonym ołówkiem *779*, i druga czarnym atramentem i dość dawnym charakterem *19 / 779*, znajdujące się u dołu i u góry dzi-

siejszéj jego 1 karty, jak też cztéry karteczki z różnymi znakami, na lepione na jego grzbiecie, wskazują jeszcze do dziś dnia, gdzie od czasu do czasu w biblijotece konwentu był pomieszczony. Trzy z tych karteczek większe, téj szérokości co grzbiet kodeksu, nalepione są u dołu jedna na drugiéj, i mają znaki: dolna przy samym grzbiecie *L 143*, środkowa *K 51*, zewnętrzna *K 87* i inném pismem *M 26*; czwarta zaś mniejsza i nieco wyżéj nalepiona także *M 26*. Z pod znaku więc *L 143*, gdzie się zrazu znajdował, przeszedł kodeks z czasem pod znak *K 51*, późniéj pod *K 87*, a wreszcie pod znak *M 26*.

Zewnętrzna jego strona sprawia zresztą na piérwszy rzut oka dosyć przyjemne wrażenie. Kodeks jest bowiem dobrze zachowany, i liczy kart 311 z tęgiego papiéru, którego filigrany czyli znaki wodne, jak to załączona przy końcu podobizna pokazuje, wyobrażają cztéry różne figury. Trzy z nich przedstawiają głowę wołu o różnych kształtach: z wetkniętym między rogami krzyżem i wyrastającą z niego linijką, przeciętą u góry dwiema mniejszemi linijkami skośnemi (co także czasami gwiazdką nazywają), i z wetkniętą między rogami głowy różą, przy któréj są dwa pączki; czwarta zaś wyobraża zwykły krzyżyk mały. Znaki te mieszają się i mieniają w papiérze kodeksu, i określają mniéj więcéj dokładnie czas, kiedy mógł być odpisany. Taki krzyżyk bowiem pojawia się w rękopismach polskich r. 1465; jedna z głów z wetkniętym krzyżem i gwiazdką mniéj więcéj w latach 1448 do 1462; druga nieco odmienna około r. 1468; czwarta z różą i pączkami w latach 1457—1468. Odpisanie[1] zatém kodeksu dokonane zostało w latach $146^{2}/_{8}$, a najprawdopodobniéj r. 1465. — Stanowi on przytém dla swojéj objętości zwykłe folio 12″ wysokie, 8″ 2‴ szérokie i 2″ 8‴ grube, razem z oprawą w deski powleczone skórą, która do każdéj z desek przymocowaną była po rogach i we środku pięcioma mosiężnymi guzikami; dwa z nich jednak z dolnéj deski już odpadły. — Pisany zaś jest od początku do końca dosyć wyraźną gotyką XVgo w. ze zwykłemi skróceniami w dwóch kolumnach, 2″ 8‴ szérokich i 8′ 7‴ wysokich, z których każda, jak do stronicy i miejsca liczy po 35, 37, 38, 41, 42 lub 43 wiérszy, i ma u góry, po bokach i u dołu dość znaczne marginesy czyli brzegi. Wszędzie też są inicyjały czyli duże litery początkowe wzorowo czerwonym, niebieskim i zielonym kolorem wykończone. — Niemile tylko uderzają przy bliższém wpatrzeniu się w kodeks, stósunkowo dosyć liczne w nim miejsca skrobane, zwłaszcza w wyrazach polskich, które się obficie w nim znajdują.

Paginowanie, które wydało kart 311, uskutecznione jest późniejszą ręką. Początkowo jednakowoż teraźniejsza 1 karta kodeksu nie wchodziła w skład jego, i dopiéro przy oprawie, która jest także z XVgo w., dodaną mu została; przy końcu zaś liczył kodeks o kilkanaście kart więcéj, które z czasem wycięto, i tylko nieznaczny ślad

[1] Czas każdego znaku wodnego oznaczyny jest podług zbioru 1.500 filigranów, zebranych przez dra Franciszka Piekosińskiego przeważnie z rękopismów, znajdujących się w biblijotekach polskich.

z nich pozostał. Że tak jest w rzeczy saméj, o tém przekonywa tak stan dzisiejszy kodeksu przy końcu, jak i złożenie wszystkich kart jego w zeszyty o 12 kartach czyli tak zwane seksterny, które opatrzone są u dołu na piérwszéj swojéj lub ostatniéj stronicy sygnaturą bieżącą. Znajdujemy mianowicie u dołu dzisiejszéj

karty kodeksu:	liczbę:
2	primus.
25 v.	secundus.
37 v.	tercius.
49 v.	quartus.
61 v.	quintus.
85 v.	septimus.
97 v.	octauus.
109 v.	nonus.
121 v.	decimus.
133 v.	vndecimus.
145 v.	duodecimus.
157 v.	tredecimus.
169 v.	xmus quartus.
181 v.	decimus quintus.
193 v.	decimus sextus.
205 v.	decimus septimus.
217 v.	decimus octauus.
265 v.	vicesimus secundus.
277 v.	vicesimus tercius.
302	vicesimus sextus.

Vicesimus tercius (sc. sexternus, co przy każdéj sygnaturze uzupełnić należy) na karcie 277 v., i vicesimus sextus na karcie 302, położone są już całkiem u dołu kart tych, a vicesimus sextus zostało nawet przy oprawie kodeksu tak mocno nadcięte, że zaledwie odczytać się daje. Jeszcze bardziéj u dołu kart 73 v., 229 v., 241 v., 253 v., 289 v. i 301 v., znajdowały się prawdopodobnie także sygnatury: sextus, decimus nonus, vicesimus, vicesimus primus, vicesimus quartus i vicesimus quintus; lecz spotkał je z téj przyczyny przy oprawie jeszcze gorszy los, gdyż całkiem je już odcięto.

Bądź jak bądź wszakże, pokazuje w każdym razie powyższe zestawienie sygnatur, że dzisiejsza 1 karta kodeksu nie wchodziła piérwotnie w skład jego, i dopiéro późniéj przy oprawie dodaną mu została; rąbek jéj zagięty i dość znaczny wystaje téż jeszcze do dziś dnia między kartami 13 i 14, t. j. między 1 i 2 zeszytem. W całym kodeksie było natomiast początkowo i jest jeszcze obecnie zapisanych zeszytów o 12 kartach czyli seksternów 25, i sekstern 26, który ma tylko 10 kart, czyli według teraźniejszéj paginacyi karty 302—311. Lecz i ten liczył piérwotnie także 12 kart, i dwie jego ostatnie t. j. 312 i 313 wydarł mu ktoś z czasem, i tylko całkiem nieznaczne skrawki z nich zostawił. Skrawki takie zachowały się i z następującego 27 zeszytu, który stanowił dawniéj koniec kodeksu, i także wy-

darty został. Co do wewnętrznéj wartości swojéj kodeks nie wiele na tém, zdaje się, stracił, gdyż rzecz w nim zawarta kończy się już we środku kolumny *b* na karcie 10 seksternu 26, czyli na dzisiejszéj karcie 311, a strona odwrotna téj karty jest już czysta, i ma tylko ołówkiem dodaną owę zapiskę, że kodeks, będący obecnie własnością biblijoteki Zakładu im. Ossolińskich, pochodzi z daru spadkobierców św. p. Józefa Dzierzkowskiego. Niezapisane wcale były prawdopodobnie i karty 11 i 12 zeszytu 26 i cały sekstern 27, i dlatego téż z czasem, zdaje się, zniszczeniu uległy.

Skład ten i porządek seksternów i kart nie zasługiwałby może w tém miejscu na takie uwzględnienie, gdyby nie owa właśnie dzisiejsza 1 karta kodeksu, dodana mu dopiéro późniéj przy oprawie. Zachowała się ona bowiem także, jak i reszta zapisanego kodeksu, całkiem dobrze, a razem z nią i umieszczona na niéj zapiska łacińsko-polska, która tak co do treści swojéj, jak i co do sposobu oddania w niéj graficznego wyrazów polskich, zostaje w sprzeczności do całego kodeksu, i poszła widocznie z innéj ręki, choć także z XVgo w. i charakterem bardzo zbliżonym do pisma w kodeksie. Ułożoną jest ta zapiska wyraźną, grubą gotyką w szérokich odstępach, które prawie całą wysokość kolumny zapełniają, i wygląda na piérwsze wejrzenie jakby jaki tytuł umyślny:

Nomina librorum Veteris testamenti sic interpretantur uulgariter:
Liber Numeri, xęgi lidzbij* [1].
Liber Leuitici, xęgi obijathij.
Liber Exodi, xęgi vycladu* krolewszkego.
Liber Machabeorum, xęgi braczijenczow*.
Apokalipsis, xęgi thagemnijcz boszijch.
Genesis, xęgij rodzaiju.
Devtronomius, xęgij dzeszeczora przijkasanija boszego.
Paralipomenon, xęgij napelnijenija*.
Sentenciarum, xęgij glebokijch smijslow.
Prima distinctione, w pijrwem roszdzelenyw*.
Ad Corinthyos, id est ad Grecos.
Ad Galathas, id est ad Ruthenos*.
Ad Epheseos, id est in Assiria*, vbi sanctus Johannes predicavit.
Ad Thessalonicenses, id est ad Almariam* do Pomorzan*.
Ad Romanos, id est ad Italiam do Wloch.
Ad Ebreos, id est ad Iudeos do Szydów.
Ad Philipenses, do Turkow*.
Ad Colonicenses, do Koolonijey*.

[1] Gwiazda, dodana przy tym i niżéj przy innych wyrazach i miejscach, = sic! lub tak!, i znaczy, że wyraz lub miejsce rzeczywiście tak są w kodeksie napisane.

Sacra scriptura exponitur { allegorice, anagoice*, tropoloice, hystoriace } quatuor modis { przycladnije. zwijrzchownye*. obijczaynije. duchownije.

Dziwne zaiste tłómaczenie na język polski niektórych tytułów ksiąg Pisma św., i osobliwsza znajomość geografii u autora zapiski. Colossenses z miasta Kolosów we Frygii, krainie Małéj Azyi, to podług niego jacyś Colonicenses z Koolonijey; Philippenses z miasta Filipi w Macedonii, to Turcy; Thessalonicenses z Tesaloniki, dzisiejszego Salonichi na północy w starożytnéj Grecyi, to Pomorzanie z jakiéjś Almaryi; Galatae zaś, także z Małéj Azyi, to już po prostu Rutheni. Ale jak przypadkową tylko jest owa dzisiejsza 1 karta kodeksu, dodana mu dopiéro późniéj przy oprawie, tak téż i zapiska ta umieszczona na niéj, znalazła się tu już po napisaniu całego kodeksu, i nie zostaje z nim w żadnym zresztą związku ściślejszym; a choć ułożona jest wyraźną tłustą gotyką w szérokich odstępach, i ma wejrzenie jakby jakiego tytułu, nie jest nim bynajmniéj, i nie wyraża treści zawartéj w kodeksie rzeczy.

Kodeks nasz łacińsko-polski zawiéra owszem bardzo skromną tylko część Pisma św. z wykładem i objaśnieniami. Treść jego podała téż całkiem odpowiednio owa inna ręka z r. 1544, która przy jego końcu zanotowała: „Finitur Glossa super epistolas per annum dominicales. Anno Christi MDxliiij hoc scripsi“. Są tu bowiem w rzeczy saméj od początku do końca, t. j. od dzisiejszéj karty kodeksu 2—311, same tylko tak zwane lekcyje, t. j. perykopy (περικοπαί) czyli wyjątki z listów św. apostołów: Pawła, Jakuba, Piotra i Jana, a między nimi także dwa inne jeszcze urywki: z proroctwa Jeremiasza i z Dziejów apostolskich. Mianowicie zaś mamy tu wyłożone i objaśnione następujące z listów tych rozdziały i wiérsze:

Z listu św. Pawła do Rzymian: VI 3—11, 19—23, VIII 12—23, XI 33—36, XII 1—21, XIII 8—14, XV 4—13; z Igo listu tegoż apostoła do Koryntyjan: I 4—8, IV 1—5, V 7—8, IX 24—27, X 1—13, XII 2—11, XIII 1—13, XV 1—10; z IIgo listu do Koryntyjan: III 4—9, VI 1—10, XI 19—33, XII 1—9; z listu jego do Galatów: III 16—22, IV 1—7 i 22—31, V 16—26, VI 1—10; do Efezów: III 13—21, IV 1—6 i 23—28, V 1—9 i 15—21, VI 10—17; do Filipensów: I 6—11, II 5—11, III 17—21, IV 1—7; do Kolosan: I 9—14, III 12—17; z Igo listu do Tesalończyków: IV 1—7; do Żydów: IX 11—15. — Z listu powszechnego św. Jakuba: I 17—27. Z Igo listu powszechnego św. Piotra: II 11—19 i 21—25, III 8—15, IV 7—11, V 6—11. — Z Igo listu powszechnego św. Jana: III 13—18, IV 8—21, V 4—10. — A przytém także rozdziały i wiérsze z proroctwa Jeremiasza: XXIII 5—8; i z Dziejów apostolskich: II 1—11.

Skromna to więc tylko cząstka Pisma św., i nie stanowi nawet setniéj części tego, co autor owéj niby karty tytułowéj wyliczył. Z jego: „xęgi lidzbij“, „xęgi obijathij“, „xęgi vycladu krolewszkego“, „xęgi braczijenczow“, „xęgi thagemnijcz boszijch“, „xęgij rodzaiju“, „xęgij

dzeszeczora przijkasanija boszego“, „xęgij napelnijenija“ i „xęgij glebokijch smijslow“, niemasz tu niczego zgoła. Co się zaś znajduje z listów św. apostołów (nie wszystkie nawet wymienił autor owej zapiski), i z ksiąg Jeremiasza proroka i Dziejów apostolskich, są to właśnie lekcyje, które kościoł, obok takichże wyjątków ze św. ewangelii, zwykł czytać ludowi zgromadzonemu podczas uroczystego nabożeństwa parafijalnego, i opiérać na nich w kazaniach swoje nauki i przemowy. W szczególności zaś są to perekopy czytane: na niedzielę 1—4 Adwentu, na niedzielę po Bożém Narodzeniu, na niedzielę 1—5 po Trzech królach, na niedzielę Starozapustną, Mięsopustną i Zapustną, na niedzielę 1—5 Postu, na niedzielę Palmową, w uroczystość Zmartwychwstania, na niedzielę 1—6 po Wielkiéj nocy, w dzień Zielonych świątek, w uroczystość św. Trójcy czyli na niedzielę 1 po Świątkach, i na niedzielę 1—25 po Świątkach, — czyli razem lekcyi 53, t. j. tyle, ile jest niedziel w ciągu roku.

W porządku takim następujących po sobie niedziel, począwszy od 1 niedzieli Adwentu do 25 po Świątkach, zebrał je téż autor kodeksu, i opatrzył każdy z osobna wyjątek z listów apostolskich i te dwie inne perykopy uczonym wykładem i obszérnemi objaśnieniami, czyli mówiąc terminem w owych czasach powszechnie używanym i znanym, dorobił do każdéj glosę, co wzięte z greckiego γλῶσσα, znaczyło właśnie: wykład, objaśnienie albo komentarz. Odpowiednio do tego urządził sobie nawet całą pracę, którą zapiska z r. 1544 trafnie nazwała: „Glossa super epistolas per annum dominicales“ = Wykład listów niedzielnych = Objaśnienie lekcyi z listów apostolskich czytanych na niedziele całego roku. Daje więc przedewszystkiém sam tekst perykopy w szérokich nadzwyczaj odstępach i tłustym bardzo i dużym charakterem, który już zdala w oczy bije; a w odstępach tych pismem drobniejszém wyjaśnia najprzód wyraz po wyrazie, miejsce po miejscu, znajdujące się w przytoczonym wyjątku, i prawie każde objaśnienie zaczyna od *i.* = id est, albo *s.* = scilicet, a to z téj lub innéj przyczyny. Po przytoczeniu zaś w ten sposób całéj perykopy i skończoném objaśnieniu szczegółowém do każdego wyrazu i miejsca z osobna, daje jeszcze raz ogólny, że się tak wyrażę, wykład całego wyjątku, nietrzymając się już tak bardzo pojedynczych jego wyrazów i miejsc, lecz mając zawsze przed oczyma jego całość i wszystko, co się z nim wiązać może. „In qua epistola apostolus tria facit“ zaczyna téż zazwyczaj ogólny ten wykład, albo: „apostolus in hac epistola monet nos“, „et wlt hic apostolus dicere“, i t. p.

Tak szczegółowe te, jak i ogólne glosy do wszystkich 53 perykop są, jak powiedziano, nader uczone i obszérne. Nie jest to bowiem praca wykrojona żywcem z jakiego obcego dzieła, lecz owszem zręczna kompilacya, ułożona przez któregoś z polskich Dominikanów dla młodszych teologów, sposobiących się na przyszłych członków Zakonu kaznodziejskiego. Autor kompilacyi zna wybornie Pismo św., i na każdém miejscu co chwila szermuje niém znakomicie. Znane mu są także dzieła prawie wszystkich piérwszorzędnych pisarzy i ojców kościoła, traktu-

jące jużto o całém Piśmie św., już o jego częściach lub rzeczach, ściśle z Pismem św. związanych. Nie są mu obcy i klasycy: Arystoteles, Cicero, Ovidius, Quintilianus, Seneca i Valerius Maximus. Przedewszystkiém zaś opiéra się i polega na trzech następujących dziełach: 1) na Objaśnieniach Pisma św., napisanych w IXtym w. przez Benedyktyna z Fuldy Walafrieda Strabona, które prawie przez 800 lat bo aż do XVIIgo w. zażywały wielkiéj sławy w świecie katolickim, i znane były pod nazwą „Glossa ordinaria“; 2) na takichże Objaśnieniach zwanych „Glossa interlinearis“, które między wiérszami czyli linijami Pisma św., do każdego wyrazu i miejsca z osobna, ku końcowi XIIgo w. ułożył był Anzelm Scholastyk z Laonu; i 3) na Objaśnieniach i wykładzie, które na początku XIVgo w. napisał Franciszkanin Lyranus (Nicolaus de Lyra, † w r. 1340), i które znano powszechnie pod nazwą „Postylli Lyry“.

Otoczony téż takim aparatem źródeł i dzieł swego czasu piérwszorzędnych i pomocniczych, i obeznany z niemi dokładnie, kompiluje z nich nasz glosator wcale zręcznie tak objaśnienia swoje szczegółowe jak wykład ogólny. Porusza się przytém wszędzie z pewną samodzielnością, a okoliczność, że pisze dla młodszych teologów, sposobiących się do Zakonu kaznodziejskiego, powoduje go nawet czasem do robienia objaśnień, które skądinąd zdawałyby się zbyteczne. Jakoż już sam początek, piérwsza glosa, zaleca go pod tym względem i wyróżnia od innych glosatorów. Autor nasz zastanawia się tu, zaraz przy wstępie I perykopy, dlaczego ma dodany wyraz „fratres“ na początku i dlaczego wyraz ten znajdnje się także na początku wielu innych perykop, choć rzadko kiedy użyty jest w listach apostolskich. „Et quamuis — powiada[1] — hoc nomen fratres pluralis numeri non est de textu apostoli, sed ab ecclesia appositum, sicut in alijs epistolis frequenter premittitur, quia raro est de textu, non tamen est maioris auctoritatis, vt potest deduci ex dicto beati Augustini. Et ponitur in decretis dis. x. Eccicarum*, preponitur tamen singulis epistolis, vt vnitatis decore et concordie simus federati, attendentes, quod omnes in Christo fratres simus, iuxta illud Mathei xxiij: Omnes enim vos fratres estis“. — I dwie inne jeszcze uwagi jego przy téj saméj perykopie są także tego rodzaju: niekoniecznie potrzebne dla pobożnych prostaczków, stósowne zaś dla młodszych teologów. Ogólny wykład całego wyjątku zaczyna n. p. od tłómaczenia[2], dlaczego właśnie tę perykopę z listu św. Pawła do Rzymian przeznaczył kościół na 1 niedzielę Adwentu. Kończy go zaś dodatkiem[3], w jakim języku św. Paweł listy swoje pisywał: „Item nota, quod apostolus epistolas suas triplici lingwa descripsit, videlicet Latina, Greca et Ebreica: in Latino* Romanis, qui excellebant alios in potencia, in Ebreico Iudeis, qui transcendebant alios* gentes in diuine legis noticia, i Greco Grecis, pui alias naciones excellebant in sapiencia. Sicut enim signatum fuit in descripcione tituli crucis, qui fuit scriptus Ebreice, Grece et Latine, vt dicit Johannes xix, et hoc

[1] k. 2, sam początek kodeksu. [2] k. 3 v. [3] k. 5.

ideo, quia in tribus lingwis principalibus doctrina Cristi crucifixi per totum orbem foret publicanda et predicanda: sic et apostolus Paulus in tribus lingwis doctrinam suam scripsit, notifigunt*, vt omnes intelligent* et opere adimplerent, vt vitam gracie consequerentur in presenti et glorie in futuro".

W podobny sposób traktuje i wszystkie inne perykopy. Objaśnienia też jego i wykład, czyli mówiąc po ówczesnemu glosy, to zbiór najróżnorodniejszych uwag, zaczerpniętych z najrozmaitszych dzieł i pisarzy. Wprawdzie przeważa w nich strona teologiczna, ale autor nie pomija niczego, coby posłużyć mogło do wyjaśnienia jużto pojedynczych wyrazów i miejsc w perykopie, już jéj całości. Dotyka więc, gdzie tylko można, okoliczności przeróżnych, i co się tylko daje, objaśnia także pod względem historycznym, geograficznym, językowym, gramatycznym i t. p., i robi niekiedy nawet wycieczki, które w innym razie byłyby co najmniéj zbyteczne.

Takie objaśnienia, jak: kto byli i gdzie mieszkali Koryntowie, Filipensowie, Galatowie, Kolosanie i Efezowie, do których pisał listy św. Paweł, i kiedy i dlaczego do nich listy pisywał, daje naturalnie przedewszystkiém. Powtarza je nawet po kilkakroć[1] jakby dla tém dobitniejszego w umysłach słuchaczy i czytelników wdrożenia, że to dla zrozumienia treści perekopy dosyć ważna okoliczność. Siedzib tylko Tesalończyków, i celu i czasu napisania listu do nich, zapomniał bliżéj określić, i dopuścił się tym razem nawet przeoczenia, które dziwnie wygląda obok niezwykłéj jego znajomości Pisma św. i rzadkiéj w niém biegłości. Z dwóch listów mianowicie św. Pawła do Tesalończyków czyta kościoł tylko jeden wyjątek z Igo jego listu na niedzielę 2 Postu. Nasz autor zaś wziął po prostu perykopę tę za wyjątek z listu do Kolosan[2], których zawsze nazywa „Collonicenses" zamiast „Colossenses", i naturalnie jako przy takim nie widział już potrzeby, wspominać o Tesalończykach. I owszem, powtórzył nawet jeszcze raz przy téj perykopie, którą mylnie wziął za wyjątek z listu do Kolosan, co za jedni byli ci Kolosanie[3].

Tego rodzaju glosy, niekoniecznie treści teologicznéj i niekoniecznie potrzebne dla zwykłych prostaczków, lecz stósowne dla młodszych teologów, roją się tu i w innych miejscach obficie. Przy wykładzie n. p. perykopy IV z listu apostoła do Galatów, czytanéj na niedzielę po Bożém narodzeniu, nasuwa się autorowi samo przez się pytanie, ile też lat upłynąć mogło od stworzenia świata do przyjścia Zbawiciela. „Tempus incarnacionis Cristi — zapewnia też przy téj sposobności[4] — fuit a ereacione mundi annorum quinque milia quatuor centa nonaginta sex. Nam ab Adam vsque ad Noe fuerunt anni 2242, et a Noe usque ad Habraham* fuerunt anni 1174, et ab Abraham*

---

[1] k. 9 v., 11 v. i n., 15, 17 i n., 39, 59 v., 71, 76 v., 290 v. i 301.
[2] k. 65—71, ob. niżéj perykopę z porządku XV. [3] k. 65: „Apostolus hanc epistolam scripsit Collonicensibus, qui sunt Aziani, quibus non ipse apostolus predicauit, sed eius discipuli...". [4] k. 20 i 20 v.

vsque ad Moijsen fuerunt anni 450, et a Moijse vsque ad Christum fuerunt anni 1630: summa tocius 5496". Toż i gramatyczne jego i językowe spostrzeżenia są w każdym razie ciekawe. W téj samėj lekcyi zastanawia go nie pomału, dlaczego św. Paweł w w. 6 położył tuż obok siebie wyrazy „abba, pater". „Nam abba Ebraicum — dodaje [1] — idipsum significat, quod pater. Quare istum terminum abba patri geminat? Respondetur, quod hoc facit duabus de causis. Primo, vt ostendat magnum effectum devocionis in illo, cui est spiritus sanctus missus. Secundo, quia licet sit pater omnium per potenciam, singulariter tamen est bonorum pater, qui receperunt spiritum propter cultum religionis et sanctum desiderium. Hec racio ponitur a magistro Sentenciarum super proverbium xxj et xlv. Quare istum terminum in diuersis lingwis explicat*? Respondetur, quod hic ponuntur due dicciones idem significantes, quarum prima est Ebraica vel pocius Sijriaca, tamen ea comuniter vtuntur Ebrei, quia lingwa Sijriaca et Ebrea sunt propinque[2]. Secunda, scilicet pater, que est Greca, licet comuniter Latini ea vtuntur ad innuendum, quod deus est pater non vnius nacionis sed omnium gencium, siue sint conuersi ad deum de Iudaijsmo sive de gentilitate, et vniti deo per conuersionem et fideij confessionem. Et sic habemus omnes eundem et vnum patrem; ideo dixit saluator, Mathei xxiij: Vnus est enim pater vester, qui in celis est...".

Na „abba, pater" natrafia glosator później jeszcze raz, przy objaśnieniu wyjątku XXXVI, lecz tym razem ogranicza się tylko na odwołanie się do tego, co już raz o tych wyrazach powiedział. „Hec duo vocabula, abba, pater, — notuje więc tylko w tém miejscu [3] — idem significant, nam quod abba est Hebricum*, pater vero Latinum. De hoc vide supra in dominica post Natiuitatem". Natomiast w innych razach folguje sobie znowu, i gdzie może, popisuje się swemi gramatycznemi i językowemi uwagami.

W ogólności jednakawoż co do języków, ich początku i liczby, podzielał w zupełności prawie poglądy, jakie o tego rodzaju zagadnieniach miano powszechnie w wiekach średnich. Dwa też miejsca szczególnie: w. 1 „si lingwis loquar hominum..." w perykopie XIII, i w. 8 „audiuimus vnusquisque lingwam nostram..." w wyjątku XXVII, posłużyły mu do wypowiedzenia i swego pod tym względem zdania. Ludzie — zaręcza tedy [4] — mówią obecnie, „lingwis septuaginta duabus, que diuise sunt in edificacione turris Babilonie". Ale piérwotnie [5]: „in primo statu generis humani erat vnus popnlus et vnum labium omnium, Genesis xj°. Et illa fuit lingwa Hebrea, que fuit prima lingwa, in cuius signum vsque ad confusionem lingwarum non inveniuntur nisi nomina Ebreica. Multo magis — dodaje też — erit vna lingwa in vltimo statu consumacionis omnium". — Lecz o wiele ważniejsze zadaje sobie pytanie później: „Hic queritur, an apostoli vna uel pluribus lingwis loquebantur?", i taką daje na nie odpowiedź [6]: „Respondetur, quod apo-

[1] k. 19. [2] Powtórzone dosłownie z wykładu Lyrana. [3] k. 211.
[4] k. 52 v. [5] k. 55. [6] k. 152 v. i n.

stoli et vna et omnibus lingwis loquebantur. Nam quando aliquis eorum diuersis nacionibus simul predicabat, tunc necessarium fuit, vt vna lingwa loqueretur, quam tamen miraculose omnes intelligebant, loquentes vnam lingwam. Ac si propria cuiuslibet loquerentur? Et eciam, quod ipsi apostoli omnium lingwarum ex infusione spiritus sancti habuerunt*[1], hoc enim in stuporem, admiracionem et terrorem grandem Iudeos*. Qui ex gentibus venerant duntaxat, viderunt enim miraculum a seculis inauditum, scilicet ut purus Gallicus* ita omnium lingwis loqueretur. Sed[2] vera varietas lingwarum ortum sumsit ex superbia circa turrim Babilonis: sic vnio earum venit ex humilitate, quam spiritus sanctus perfecit in apostolis, vt lingwarum vnionem recipere merentur*. Et sicut in edificacione turris confusione facte sunt lingwe: ita in edificacione altitudinis fidei eatholice, que est turris honestatis et honoris, lingwe in apostolis venierentur*. In signum huius lxxy discipulis aptarent* magnum miraculum, quod per tam paucos viros, ac si plebeios, totus mundus illuminatus est et conuersus".

Lecz nie może być zadaniem mojém, śledzić tu autora we wszystkich jego pomysłach, i oceniać takowe, o ile są oryginalne i wyszły z jego własnego pióra. Cała praca naszego glosatora jest z grubsza uważana zręczną tylko kompilacyją, i to wystarcza, a wydobywać z niéj, co jest oryginalne i samodzielne, częstokroć nawet niepodobna, zwłaszcza w objaśnieniach szczegółowych, gdzie rozbiéra i wyjaśnia wyraz po wyrazie i miejsce po miejscu z listów apostolskich. Tu bowiem nie wszędzie daje się kontrolować, gdyż nie zawsze przytacza źródło, skąd co czerpie, i widoczna tylko, że idzie głównie za Objaśnieniami Walafrieda Strabona, Anzelma z Laonu i Mikołaja z Lyry. Na dowód wybiéram tylko jeden przykład, który w piérwszéj chwili zrodził był nawet przypuszczenie, że kodeks z oryginału, ułożonego, jak się zaraz pokaże, w r. 1447, odpisany został między grudniem r. 1450 a styczniem r. 1452, t. j. podczas jubileuszu czyli „czasu miłościwego", który zarządził był papież Mikołaj V. W w. 19 mianowicie lekcyi XXXV, dana jest nad miejscem „ita nunc exhibite" glosa: „i. e. cum sitis liberati a pecato, et cum est tempus gracie", po polsku „nynije czassu mijlosczijwego". Owoż objaśnienie to, choć nie powiedziano przy niém, skąd wzięte, nie jest autora własne. To samo bowiem „nunc" objaśnia Glossa interlinearis Anzelma z Laonu: „cum sitis liberati a peccato", a Postylla Lyrana: „i. e. tempore gratiae"; nasz glosator zaś połączył tylko zręcznie jedno z drugiém przez „et" i „cum".

Jak jest tak jest wszakże, autor naszego dzieła: „Glossa super epistolas per annum dominicales", to mąż surowych obyczajów, zakonnik twardy. W twardych też wyrazach i gromko odzywa się od czasu do czasu do młodszych teologów, sposobiących się do życia zakonnego, dla których Glosę układa, i w całéj nagości przedstawia im obowiązki ich stanu i powołania. A biada tym — dodaje — co ich należycie nie

[1] Brak w tém zdaniu widocznie 4go przyp. [2] Opuszczone tu także „sicut" lub „ut".

wypełnią! I rzuca im zaraz[1] pełną garść surowego niemniéj pod tym względem orzeczenia św. Prospera z Akwitanii: „Vnde Prosper De vita contemplatiua li° j°: Ille, cui verbi dei comissa est dispensacio, eciam si sancte viuit, et tamen perdite viuentes arguere aut erubescit aut metuit, cum omnibus, qui eo tacente perierint, perit; et quid ei proderit non putare*[2] suo, qui alieno putendus* est perire pecato*[3]. Pastores dici volumus, non tamen esse contendimus, quando peccantes diuites uel potentes esse concupiscimus, et non solum non agimus*[4], sed eciam veneremur*, ne nobis aut munera solita ostensa*[5] non dirigant, aut obsequia desiderata subducant. Itaque...“.

Toż i przy innéj sposobności nie oszczędza ich wcale, i gdzie tylko można, przypomina im bez ogródki obowiązki ich stanu, i co zachowywać a czego się wystrzegać powinni, wyłuszcza. W wykładzie n. p. perykopy XLVIII, w któréj apostoł upomina: „a nie upijajcie się winem, w którém jest nieczystość“, wskazuje im różnicę między trzeźwością i opilstwem i tak rzecz swoję zamyka[6]: „Tercio debet esse sobrietas in plebanis et alijs sacerdotibus, qui deuota mente debent insistere spiritualibus officijs. Nolite* ergo inebriari vino, in quo est luxuria, quia inebriari velle non solum est pecatum, sed eciam aliorum pecatorum*. Exemplum de illo, qui post* ebrietatem voluit opprimere matrem et occidere patrem. Non sumus ergo ebrij sed sobrij, quia sobrietas est necessaria cuilibet statui, scilicet: viris et mulieribus, iuuennibus* et senibus, clericis et secularibus, subditis et regibus. Igitur carnis terrat superbiam potus cibique parcitas, vt cum dies vite abscesserit, noctemque mortis sors reduxerit mundi, per abstinenciam deo canamus gloriam, ad quam nos perducat pater, et filius, et spiritus sanctus, Amen“.

„Ebrietas“ i „sobrietas“, opilstwo i trzeźwość, to zresztą przedewszystkiém przedmiot, którego twardy nasz zakonnik tak w objaśnieniach swoich jak w wykładzie ogólnym z ochotą tyka, i na swój sposób rozmaicie go obrabia. Treść listów apostolskich dostarczyła mu niejednéj sposobności do tego, rad więc też na ten temat pióru swemu popuścił wodze. W jedném miejscu[7] wyrwało mu się nawet wcale charakterystyczne w téj mierze powiedzenie: „Sobrietatem“ dawniéj, to „nedum Cristiani sed et pagani amabant“. A teraz? „Non sic, vt puto, faciunt matres et mulieres moderne, que nedum aqua sed forti potu inebriant pueros in cunabulis, vt forcius dormirent, et sic aswefacti postmodo fuerint magis bibuli!“.

Z tém wszystkiém glosy jego nie są wcale tak suche, jakby się to na piérwsze wejrzenie zdawać mogło, i choć przeważnie obracają się na polu teologiczném, nie brak im przecież rozmaitości i pewnego ożywienia. Prawie każde bowiem znaczniejsze spostrzeżenie swoje i uwagę popiéra zaraz autor stósownymi przykładami, które bierze jużto ze

[1] k. 290 v. [2] Powinno być „puniri“. [3] Miał napisać: „qui puniendus est alieno peccato“. [4] Powinno być „arguimus“; poprzedzających zaś wyrazów: „esse concupiscimus, et“ niema w Prosperze.
[5] Miał napisać „offensi“. [6] k. 285. [7] k. 179.

„Spekulum“ Wincentego z Beauvais, już z dzieła „Vitae patrum“[1], już też wprost z pisarzy rzymskich. Mamy zatém w objaśnieniach jego i wykładzie co krok prawie liczne bardzo przykłady z historyi rzymskiéj, duńskiej, angielskiéj, z żywotów św. i inne. Dotykać tu bliżéj wszystkich, a choćby i kilku, nie widzę potrzeby, i ograniczam się dlatego tylko na przytoczeniu przykładu, który glosator dał z historyi polskiéj, o klęsce pod Warną dnia 10go listopada r. 1444, i przy téj sposobności całkiem już wyraźnie określił czas, kiedy dzieło swoje ułożył. W wykładzie mianowicie lekcyi XXIX, zestawia obok siebie, stósownie do treści perykopy, „timorem“ i „amorem dei“, i rozbiéra pytanie: co téż może hojażń boga pomnożyć i utwierdzić w sercach ludzkich? Podług niego uczynić to może rozważanie cztérech różnych okoliczności: „Primum est consideracio lacrimarum Cristi; secundum est consideracio passionis Cristi; tercium consideracio culpabilitatis nostre; quartum est nostre infirmitatis consideracio et inpaciencie...“. Primum, secundum i quartum popiéra przytoczeniem słów św. Bernarda i powołaniem się na ewangelią św. Jana i jego listy; tertium zaś tak bliżéj od siebie wykłada[2]:

Tercium consideracio culpabilitatis nostre. Si enim tantum* timet aliquis, et se scit reum vnius criminis in curia alicuius terreni principis, quantum timere potest, qui tot et tantorum criminum scit se culpabilem esse aput tam districtum iudicem. Exemplum ecce, quod non indiget probacione, sed nobis euidenter est manifestum. Ecce omnes in regno Polonie scimus, quomodo anno Cristi 1444 circa festum Assumpcionis Marie[3] rex Wladislaus, filius Wladislai neofiti, ducis Lithwanie snpremi, dum 2a vice contra Turcos atroces ex parte Vngaris* est profectus, ibique dum prima via expedicionis eciam gladio cruenter multum subiugauerat, sibique imperator Turcorum omnia, que Vngaris iam dudum rapuerat, resignauerat iuramento facto altrinsecus de treugis pacis seruandis per decennium. His non contenti Vngari et Poloni, superbo consilio irrecordi* iuramento, vt dixi, circa et post Assumpcionis festum, contra profecti vastantes, debellantes, castra, opida*, ciuitates et mvniciones subiugantes, tanquam securi circa mare, trans quoddam lugubre fossatum se locarunt inprovidi. Ecce eodem anno Turci equites ab occidente desuper montibus eis occurrerunt in faciem, et pedestres scampnatim, antepositis altis clipeis, abante* eos vallauerunt a dorso. Mox Vngari et Valachi hoc viso, fugam arripuerunt. Rex vero Wladislaus deificus, vigenarius, licet quartana infirmus, confortans suos Polonos et Bohemos, transfossatam* cum dispendio equites Turcos omnino prostrauit, et a dorso peditum turmis circumcirca* vallatus, scilicet in vigilia sancti Martini[4]. Vnde vsqe modo, scilicet *1447**, nesciunt populares, quid de rege agitur. O quanta mesticia communi populo de regis infortunio! O quanta, quot vidue et persone

---

[1] Tak nazywa główne dzieło Jakuba de Voragine: „Historia Lombardica“ albo „Legenda aurea de vitis sanctorum“. [2] k. 168 i 168 v.
[3] Około 15go sierpnia. [4] 10go listopada.

celibes pro regis sanitate vsque modo vota vouentes tenent*! Hic enim rex iuuennis*, Polonie heres legittimus, tanquam pater carissimus, et puer tam spiritualibus quam eciam omnibus popularibus dilectissimus, ex quo pugnam perdidit, vsque modo occultatur, vt quidam asserunt. Et nos miseri, perdentes campum victorie, de inimico nostro dyabolo* non timemus? Ecce nobiles et barrones*, qui ewaserunt de prelio, et qui manifestati sunt pro nichilo, honore perdito, ab omnibus censentur. Et nos quociens fugimus a deo, et vtique gloriamur. Ecce adhuc quidam viuentes, licet modo ignoratur*, qui scilicet ocultantur pre verecundia*. Et nos miseri, tantorum et tot peccatorum sceleratissimi, nostras miserias et peccata per penitenciam sanctam vsque modo non cooperimus, sed in eisdem manifeste manemus. Ergo timeamus, et dum tempus superest, peniteamus. Quartum est nostre infirmitatis consideracio et inpaciencie...".

Ułożył zatém autor Głosę w r. 1447, i to prawdopodobnie zaraz na początku, jeszcze przed koronacyją następcy Władysława Warneńczyka, jego brata i króla Kazimierza IV, która nastąpiła dnia 25go czerwca tego roku[1]. Przeciw szczegółom téż, które przytacza o klęsce pod Warną, nie da się nie zarzucić, ani téż przeciw okoliczności, którą podaje, że przez tak długi czas, bo przeszło przez dwa lata, nie miano po smutnéj téj katastrofie żadnéj stanowczéj i dokładnéj pewności co do właściwego losu bohaterskiego króla[2]. Szczególniejsza tylko, że w skąpéj téj stosunkowo, choć ciekawéj zresztą zapisce, która mu się tak mimochodem jakoś wyrwała, uderzył z taką bezwzględnością na szlachtę i panów polskich, i wcale szpetnie o nich się wyraził. Ale i to jest już także właściwością naszego pisarza: wszędzie on, od początku do końca, okazuje w swojém dziele pewną niechęć ku wszystkiemu, co tytułem urodzenia górowało ponad zwykły poziom, i zajmował przedniejsze w społeczeństwie stanowisko. Wprawdzie jako Polak i polskiemi wyobrażeniami przejęty, wyraża się w jedném miejscu[3] z polska, że Chrystus „se verum deum ostendit, cum septuaginta duos milites fecit, scilicet apostolos minores, associans eis xy barones*, scilicet apostolos maiores, per quos totum mundum et omnem sapiencie altitudinem subiugauit..."; ale zresztą prawie zawsze ci jego „milites" i ci „barones" w winnicy Pańskiéj, to „plebei", a urodzenie i wszystko, co za tém idzie, to rzeczy na wzgardę zasługujące! Charakterystycznie nawet jak na w. XVty wypadł z téj przyczyny jego wykład lekcyi XII, w któréj apostoł pisze o sobie: „Hebrejczycy są, i ja; Izraelczycy są, i ja; nasieniem Abrahamowém są, i ja". „...Ex qua epistola — po-

---

[1] Szujski, Dzieje Polski, II 82; Długosz pod r. 1447.

[2] Wieści o śmierci Władysława były w Polsce zrazu wątpliwe i niepewne, i z wielu względów przypuszczano raczéj powszechnie, że król żyje. To téż było jedną z głównych przyczyn, dlaczego brat jego Kazimierz tak długo ociągał się z przyjęciem korony polskiéj, i radził czekać lat kilka, aż się nie wykryje co pewnego o życiu lub śmierci króla Węgier i Polski. — Długosz pod r. 1445—1447.

[3] k. 153 v.

wiada tedy nasz glosator[1] — apostolus quatuor de se ostendit. Primo, generis sui affinitatem, quia ex Iudeis natus est, cum dicit: Ebreij sunt, et ego. Tamen nec ex hoc nec alijs ipse wlt gloriari, ut dictum est. Vbi sciendum, quod de nobilitate carnali parum est curandum, ijmo nihil, quia talis nobilitas nulla est in nobis, propter quod sequitur, quod non debemus velle laudari, nec debemus nos ipsos laudari* de generis nobilitate, cum de eo, quod in nobis non est, laudari non debeamus. Hoc probat Boecius in De consolatu* ex duobus. Primo ex eo, quia nobilitas trahitur ex parentibus iam defunctis, quorum debet esse nobilitas; vnde Aristoteles iij° Rethoricorum dicit: Nobilitas nichil aliud, nisi antique diuicie. Secundo ex eo, quia omnes homines habent idem nascendi principium. Eandem similiter ponit sentenciam Augustinus De dominica oracione, dicens: Cristi* diuites uel genere nobiles non superbire contra pauperes et ignobiles admonentur, quia simul ab vtrisque Pater noster dicitur, quod vtique* pije et vere dici non valet, nisi fratres se certe cognoscant. Quomodo enim petis et vocas deum patrem, cum non cognoscis comparem tuum? Et nunc ego interrogo te diuitem sericatum et pauperem pannosum, non quales vestibus sitis, sed quales nati fueritis? Ambo certe nudi, ambo miseram vitam inchoantes, et ob hoc plorantes. Cum nascuntur infantes, recedunt de medio parantes*, servi, clientes, recedunt turbe obsequentes, et agnoscantur* pueri diuites et pauperes flentes. Et idem dico de mortuis. Dummodo enim cadavera vetera, sepulcra, ossa diuitum agnoscuntur* hodie! Patet igitur ex dictis, quod nobilitas generis est contemnenda...".

Ale dosyć już wyjątków łacińskich. Miejsca, które przytoczyłem tak z objaśnień jak wykładu listów apostolskich, są, zdaje mi się, dostateczne, żeby rzucić wyczerpujące światło na autora kodeksu, i stawić w odpowiedniém świetle jego charakter, stanowisko, naukę i literackie uzdolnienie. Kto więc był nasz glosator?

Zaprawdę, nimbym przystąpił do rzeczy łacińsko-polskich, zawartych w kodeksie, opłaciłoby się w każdym razie, dać stanowczą odpowiedź na to pytanie. Ze żalem jednakowoż zeznaję, że wszystkie moje w téj mierze poszukiwania nie całkiem mi dopisały, i nad to, co z powyższego o osobie autora wypływa, nic więcéj o nim powiedzieć nie umiém. Że był Polak, zakonnik, Dominikanin, że niechętny był szlachcie wyższéj i ułożył Glosę na początku roku 1447, nie ulega żadnéj wątpliwości; ale jak się nazywał, i kto był właściwie z urodzenia, którego tytuł uważał za rzecz na wzgardę zasługującą, osądzić się nie da. Działalność bowiem literacka Zakonu kaznodziejskiego w Polsce do połowy XVIgo w., mimo szacownych skądinąd prac Dominikanów: Bzowskiego Abrahama, Chodykiewicza Klemensa, i w naszym czasie już ks. Sadoka Barącza, nie jest jeszcze bynajmniéj do tego stopnia rozjaśnioną, żeby tego rodzaju poszukiwania dawały się jako tako ze skutkiem podejmować. W całym téż szeregu świątobliwych, uczonych i piśmiennych mężów Zakonu kaznodziejskiego

[1] k. 50 v. i 51.

w Polsce, znalazłem w dawniejszym czasie tylko dwóch: Jana Marcellina z Krakowa i Seduliusa Cypryjana, którzy podobne dzieła jak nasza „Glossa super epistolas per annum dominicales“ pisali. Piérwszy z nich miał zostawić w rękopiśmie: I, Expositiones super epistolas, quae singulis dominicis diebus leguntur; II, Sermones de tempore et de sanctis; III, Sermones in Adventu et Quadragesima; IV, Compendium omnium rerum theologicarum pro concionibus; V, Summam fidei catholicae Romanae contra gentes et haereticos, praesertim sui temporis; VI, Super 4 libr. Sententiarum; VII, Super librum Physicorum; VIII, Super Parva naturalia Aristotelis et super 12 libros Metaphysicorum ejusdem. — Drugi zaś napisał: I, Speculum humanae salvationis; II, De sacerdotio; III, De admirando nomine Jesu; IV, Aphorismos salutis V, Thema super epistolas dominicales totius anni.

Praca Jana Marcellina z Krakowa, „Expositiones super epistolas, quae singulis dominicis diebus leguntur“, i Seduliusa Cypryjana, „Thema super epistolas dominicales totius anni“, nadawałyby się podług tytułów swoich w zupełności do treści i układu naszéj Glosy; ale czy są nią w rzeczy saméj, ktoż to zaręczyć może, tém bardziéj że nic zresztą o tych dziełach niewiadomo, ani nawet nie jest pewném, kiedy właściwie Jan Marcellin z Krakowa i Sedulius Cypryjan żyli?

Po rzuceniu więc powyższych uwag, które uważam za dostateczne do poznania tak ogólnéj treści kodeksu jak i charakterystyki i stanowiska jego autora, przystępuję do rzeczy łacińsko-polskich, które się w nim znajdują, i dla których właśnie kodeks przedewszystkiém uwagę na siebie zwraca[1]. Jest tego wprawdzie w stosunku do rozmiarów i objętości całéj księgi niewiele, ale samo w sobie to razem wzięte stanowi dosyć poważny poczet, który tém bardziéj na uwzględnienie zasługuje, że obok zwykłéj plewy są tu także miejscami szczegóły wcale ważne.

Jakeśmy już poznali, osnowa w kodeksie zawarta, ułożoną została z wszelką pewnością w piérwszéj połowie r. 1447, sam zaś kodeks nie jest oryginałem, ale miejscami dosyć nawet błędną kopiją, odpisaną w latach 1462—1468. Dowodem tego są filigrany czyli znaki wodne w papiérze kodeksu; dowodem tego są i te liczne, czasami nawet bardzo rażące błędy w łacinie przytoczonéj, które mogły wyjść tylko z ręki nie bardzo biegłego w języku łacińskim kopisty, i żadną

[1] Dotychczas tylko Wacław Aleksander Maciejowski miał o nim jakąś wiadomość, ale bardzo niedokładną. „W biblijotece Zakładu im. Ossolińskich we Lwowie — powiada on na str. 90 w Dodatkach do Piśmiennictwa polskiego — jest rękopism jeden, w darze od Dzierzkowskiego téjże biblijotece dany i liczbą 54 w jéj katalogu oznaczony, który będąc pisany w XVtym w. zgadza się w wysłowieniu z wydrukowanymi tu od nas Dekalogami“. Żeby oprócz Dziesięciorga przykazań bożych było co jeszcze po polsku w kodeksie, nie wspomina wcale autor Piśmiennictwa polskiego.

miarą na karb samego autora policzyć się nie dadzą; ten był bądź co bądź mnichem światłym i oczytanym teologiem. Co do niego więc nie mam już co więcéj dodać, i przystępuję do wyjaśnienia innych pytań, mianowicie: gdzie się znajdują w kodeksie rzeczy łacińsko-polskie? kto do łaciny dodał polszczyznę, autor czy kopista? kto był tym kopistą, gdzie i dla kogo kodeks odpisał? co miała z kodeksem do czynienia owa ręka, która na jego początku i końcu zanotowała: **Iste est liber conuentus Leopoliensis Corporis Christi**? i t. p.

Na pytanie piérwsze odpowiedź jest całkiem krótka. W kodeksie, jak już wspomniano, rzecz cała jest w ten sposób ułożona, że przedewszystkiém w szérokich odstępach i dużą i tłustą gotyką pisany jest sam tekst perykopy z listu apostoła, w odstępach zaś tych dodane są drobniejszym charakterem objaśnienia czyli glosy mniéj więcéj do każdego wyrazu lub miejsca z osobna. Zazwyczaj téż co kilka wyrazów w ten sposób objaśnionych odgradza od reszty następującéj pociągnięta z wolnéj ręki linija czerwona. Najlepiéj uwidocznia to piérwsza strona karty 53, którą załączam w podobiźnie. Co widzimy na téj karcie, powtarza się przez cały kodeks we wszystkich perykopach, naturalnie tylko przy objaśnieniu każdéj szczegółowém, gdyż po ukończeniu tego objaśnienia i przy wykładzie perykopy ogólnym nie zachodziła już taka potrzeba, ani oddawania tego lub owego grubszą gotyką i w szérszych odstępach, ani odgradzania rzeczy jednéj od drugiéj liniją czerwoną.

Owoż w odstępach tych i przy tych objaśnieniach szczegółowych, jak to załączona podobizna pokazuje, znajduje się także polszczyzna. Po prostu mamy tu przełożone jużto niektóre wyrazy z saméj perykopy, już dodane im u góry lub u doły glosy, zaczynające się od *i.* = id est, albo od *s.* = scilicet. Na podobiźnie téj mianowicie, która przedstawia cały wiérsz 2gi i początek 3go perykopy XIII, są w ten sposób przetłómaczone wyrazy:

nouerim misteria omnia = vznalbijch wszijthkij tagemnijcze,
omnem scienciam = wszelka navke,
transferam = przenijoszlbijch,
nihil sum = nijcz geszm,
Et si distribuero = acz rozdzelalbijch,
in cibos pauperum = na **podporę** vbogijch,
omnes facultates = wszijthky gijmnijenija,
tradidero = wijdam;

i dwie glosy:

i. e. futurorum cognicionem = wyadomoscz rzeczij przijszlijch,
i. e. novi et veteris testamenti = starego ij novego zakonv.

Niema zaś wcale przełożonych miejsc:

Et si habuero propheciam,
et si habuero omnem fidem,
ita ut montes, caritatem autem non habeam,
meas et si,
corpus meum.

Podobnie rzecz się ma z tą polszczyzną obok łaciny w całym kodeksie, prawie przy wszystkich innych wyjątkach z listów apostolskich, gdyż tylko przy niektórych z nich niema nic przetłómaczonego na język polski, ani z wyrazów samójże perykopy ani z dodanych glos. Są to stósunkowo najkrótsze wyjątki: IV, XVII, XVIII, XXXIX, XL, XLI, XLVII, L i LIII; przy wszystkich zaś innych jest zawsze coś polskiego. Wprawdzie czasami, jak przy perykopie IX, XX, XXI, XXIV, XXVIII, XLVI i XLIX tylko jeden lub kilka wyrazów; ale zawsze jest to i owo, a ubytek ten wynagradzają obficie inne wyjątki, w których mamy po kilkadziesiąt a nawet po kilkaset wyrazów polskich. Do obfitszych pod tym względem można zaliczyć i wyjątek IX, choć z całego przełożona tam jest tylko glosa: continetur = zamknono ijest; autor bowiem, ponieważ perykopa na tę niedzielę idzie na temat: non adulterabis, non occides, non furaberis i t. p., uznał za stósowne, umieścić po ukończonym do niéj wykładzie: „Decem precepta in wlgari".

Oprócz téj polszczyzny, która jak widzimy, stósunkowo do objętości całéj książki jest dosyć skromną, znajdują się w kodeksie tylko tu i ówdzie jeszcze luźno rzucone wyrazy polskie. W oryginale przy wykładzie ogólnym niektórych perykop było widocznie w kilkunastu miejscach nad wyrazami łacińskimi dopisane ich znaczenie polskie; kopista téż wciągnął je do swego odpisu, z tą różnicą, że nie położył ich nad wyrazami łacińskimi, do których należały, lecz za nimi, w ciągu tekstu, co tylko tém bardziéj jeszcze przemawia za tém, że kodeks nie może być oryginałem. Luźnych tych wyrazów polskich jest zresztą zaledwie 40, i znalazły się przy wykładzie ogólnym tylko 12 wyjątków: IX, XV, XX, XXI, XXII, XXV, XXX, XXXIV, XLIV, XLVIII, L i LI.

W ogólności, jak się tu ta polszczyzna obok łaciny przedstawia, niech wskaże układ w dwóch kolumnach, jaki w druku otrzymały. W jednéj umieszczony jest tekst łaciński wszystkich perykop, w porządku, w jakim po sobie w kodeksie następują, a dla lepszego poglądu oznaczona jest każda bieżącą cyfrą rzymską, I—LIII, podzielona na wiérsze podług Wulgaty i opatrzona interpunkcyją. W drugiéj zaś kolumnie, po prawéj stronie, idzie polszczyzna, opatrzona także interpunkcyją, podzielona na wiérsze, i z tą różnicą jeszcze, że co w kodeksie naszym napisane jest po polsku nad lub pod którym wyrazem lub miejscem łacińskiém, dane tu jest w téj prawéj kolumnie za tym wyrazem lub miejscem. Jestto w części przekład lub parafraza glos objaśniających (*Gl.*), w części tłómaczenie lub parafraza wyrazów samójże lekcyi, naturalnie nie podług rozmiarów i brzmienia Wulgaty (*W.*) dzisiejszéj, ale w tekście ówczesnym, jak go nam dochowały najstarsze Mszały (*Mm.* lub *M.*), drukowane dla dyjecezyj polskich przy końcu XVgo i na początku XVIgo wieku.

Lecz kto jest autorem téj polszczyzny: autor zawartéj w kodeksie rzeczy, czy téż kopista?

Autorem jéj jest sam glosator z r. 1447, z rąk kopisty z roku 146$^{2}/_{8}$ wyjść ona nie mogła, jak za tém różne okoliczności przemawiają:

Przedewszystkiém kopista — czego dowodem przytoczone wyżéj z kodeksu ustępy łacińskie — po łacinie bardzo mało umiał, nie był wcale w tym języku biegły, bardzo często rzeczy odpisywanéj nie rozumiał, i z téj przyczyny już niczego tu z łaciny przekładać nie mógł. Sposób zaś, w jaki tę polszczyznę odpisał, usuwa wszelki powód pomawiania go o jéj autorstwo. W oryginale, który miał przed sobą, znajdowały się z wszelką pewnością wyrazy polskie, należące do tekstu perykopy, nad tymże tekstem lub obok niego, wyrazy zaś, które były tłómaczeniem lub parafrazą glos *i.* = id est, lub *s.* = scilicet, dopisane były nad temi glosami lub przy nich. Niekoniecznie téż tak glosy te łacińskie jak ich przekład znajdowały się wszędzie wewnątrz kolumny, bardzo często mogły one być dopisane na marginesie karty, poza jéj kolumnami, tuż przy wyrazie, którego były objaśnieniem lub tłómaczeniem. Nasz kopista jednakowoż dla braku znajomości języka łacińskiego nie był w stanie rozróżnić tego dokładnie, ani téż rozdzielić ściśle przekładu wyrazów i miejsc saméjże perykopy od przekładu polskiego glos, i poradził sobie dlatego przy odpisywaniu inaczéj, w sposób wcale zmyślny. Łacińskie glosy wpisał naturalnie wszędzie wewnątrz kolumny w szérokie odstępy między jedném a drugiém miejscem wyjątku z listów apostolskich; polszczyznę zaś bez względu na to, czy była ona tłómaczeniem saméjże perykopy czy téż glos objaśniających *i.* lub *s.*, położył wszędzie nad tekstem listu apostolskiego, nie nad glosą ani téż przy niéj. Uwidocznia to całkiem jasno podobizna piérwszéj strony karty 53. Przekładu dwóch glos:

wyadomoscz rzeczij przijszlijch = i. e. futurorum cognicionem,
starego ij novego zakonv = i. e. novi et veteris testamenti,

nie umieścił tu kopista nad temi glosami ani téż przy nich, ale nad tekstem saméjże perykopy: w piérwszym razie nad: Et si habuero propheciam; w drugim nad: et nouerim misteria omnia.

To samo powtarza się w całym kodeksie. Wszędzie, prawie bez wyjątku, polszczyzna bez względu na to, czy jest tłómaczeniem samego tekstu czy téż glos objaśniających, znajdnje się tu nad tekstem perykopy. Kopista poczynał sobie z nią nawet z rodzajem skropulatności, która wiele daje do myślenia. Odpisywał on ją widocznie, o ile mu na to zdolność jego pisarska pozwalała, tak jak ją miał przed sobą w oryginale, a gdy mu się coś inaczéj wymknęło, zaraz się poprawił i to w sposób szczególniejszy. Zamiast bowiem wyrazowi, który w mniemaniu swojém źle odpisał, wtrącić u góry lub u dołu literę jaką a inną w nim przemazać, wolał on cały wyraz przekréślić, i zaraz go po raz drugi poprawniéj podług oryginału albo nad tym samym wyrazem albo tuż za nim dopisać. I tak

w wyjątkach:	napisał piérwotnie lecz zaraz przekréślił:	i napisał po raz drugi:
V 2	pod opijedlnijkij,	pod opyekadlnykij.
VI 2	zwątrznijch,	zwnątrznijch.
VI 3	mij,	mnije.

w wyjątkach:	napisał piérwotnie lecz zaraz przekréślił:	i napisał po raz drugi:
VI 3	warą,	vijarij.
X 12	w mowe,	w mowije.
XII 23	czlowek,	czlowijek.
XLIV 20	ijaz rządzij tho,	ijasz rządzij tho.

W innych zaś razach, gdzie pokréślony i widocznie na marginesach popisany oryginał wprowadzał go w kłopot niemały, i gdzie częstokroć nie wiedział, czy ten i ów wyraz polski należy do poprzedzającego czy téż do następującego miejsca z listu apostolskiego, radził sobie jeszcze inaczéj. Ostatecznie wpisał go wprawdzie w jedno miejsce, ale niepewny, czy wyraz ten w rzeczy saméj tu należy czy nie, zaraz go także przemazał. Tak postąpił sobie z miejscami w perykopach: XXII 25, błądzące; XXIII 11, ządzij; XXXI 9, maka; XXXII 21, badze; XXXII 23, naszego; XXXIII 8, mijlosznijczij; XLIV 18, ocz. — Raz téż tylko szczególny udało mu się połapać jako tako na tego rodzaju pomyłce, i poprawić ją w sposób odpowiedniejszy. Zaraz w wiérszu 1 wyjątku III, napisał nad miejscem łacińskiém „et dispensatores misteriorum dei“, po polsku: „a schafarze abo roszdawcze **sczodre**, ma bijcz szukano a pijtano myedzij schąfarzmij bozijmij, ma bycz schvkano wszwątthosczij boszijch“. Lecz gdy przyszedł na miejsce w w. 2 „hic iam queritur inter dispensatores“, i odsyłacz jakiś ostrzegł go, że znaczna część owych wyrazów polskich odnosi się do tego miejsca, wciągnął je tutaj po raz drugi, a w wiérszu poprzedzającym wszystko od „ma bijcz szukano“ do „ma bycz szvkano“ przekréślił.

Odpisywacz zatém z r. $146^{2}/_{8}$ nie może być uważany żadną miarą za autora rzeczy polskich w kodeksie umieszczonych; polszczyzna ta znajdować się musiała już w oryginale z r. 1447, i autorem jéj może być tylko sam autor Glosy. Nieznany ten bliżéj Dominikanin polski uczył prawdopodobnie w tym roku młodszych Dominikanów teologii, wykładał im listy apostolskie, a ponieważ wykładał dla Polaków i wobec Polaków, którzy mieli niebawem sami przemawiać z ambon do ludu w jego własnym języku, używał w czasie wykładu także języka polskiego, i przed każdorazowém rozpoczęciem nauki wszystko, co mu tylko podczas lekcyi trudność sprawiać mogło, tak w saméj perykopie jak w objaśnieniach szczegółowych i w wykładzie ogólnym, w oryginale swoim, czy to nad każdym takim wyrazem czy téż na marginesie, dla własnéj pamięci po polsku sobie zanotował.

Lecz przeciw posądzaniu kopisty z r. $146^{2}/_{8}$ o autorstwo polszczyzny przemawia jeszcze inna okoliczność. Kodeks nasz bowiem został odpisany z wszelkiém prawdopodobieństwem we Lwowie, i to przez pisarza, który był z urodzenia Rusinem.

Że odpisywacza we Lwowie szukać należy, dowodzić tego, zdaje się, nie trzeba; świadczy za tém już owa zapiska, powtórzona na początku i końcu kodeksu: **Iste est liber conuentus Leopoliensis Cor-**

poris Christi. Jeżeli Glosa nasza była przy końcu XVgo w. własnością konwentu oo. Dominikanów we Lwowie, to była nią i na kilkanaście lat przedtém, w r. 146$^{2}/_{8}$, a to tém bardziéj, ponieważ właśnie w tym czasie powinni już byli Dominikanie lwowscy tego rodzaju podręcznik szkolny posiadać w biblijotece klasztornéj. Lwów bowiem z połowy XVgo w. nie był już Lwowem z połowy XIVgo w. Za czasów Kazimierza W. po przyłączeniu swojém do Polski zapełniony był jeszcze przeważnie Niemcami, którzy w nim inteligencyją górowali, a ludność innego pochodzenia: Ormianie, Żydzi, Saraceni, Tatarzy i Rusini[1], zajmowali tu dopiéro miejsce drugie, podrzędne. Takim był jeszcze i przy końcu XIVgo w., a współcześni wprost powiadają, że zamieszkiwały go: „nonulle gentes diversorum generum lingwario“[2]. Ale już od początku XVgo w. postać ta się zmieniała, procent ludności polskiéj rósł w tém mieście zwolna. Wprawdzie trafiało się jeszcze i w tym czasie (około r. 1415), że urzędy kościelne przy parafijach łacińskich piastowali Rusini[3] obrządku łacińskiego, lecz były to już tylko wyjątki, liczba ludności pochodzenia i języka polskiego wzmagała się, i już w r. 1415 okazała się potrzeba, zaprowadzenia w kościele katedralnym, „w którym dotąd był tylko niemiecki kaznodzieja, także drugiego, któryby po polsku ludowi nauki mógł dawać“[4]. W podobném położeniu znaleźli się naturalnie i oo. Dominikanie, i oni od tego czasu stale już w klasztorze swoim przemawiali do ludu nie tylko po niemiecku ale także po polsku. Na lat kilka n. p. przed odpisaniem naszego kodeksu, w r. 1458, byli tu: lektorem i kaznodzieją polskim Mikołaj Siemenscyjus, kaznodzieją zaś niemieckim Mikołaj Halbemarg[5]. Dominikanie utrzymywali nawet od dawna przy konwencie Bożego ciała szkołę dla „młodzieży zakonnéj“, w któréj udzielano różnych nauk. Prawdopodobnie lektor i kaznodzieja polski sposobił w niéj przyszłych członków Zakonu kaznodziejskiego do zawodu kaznodziejskiego, i w tym celu wykładał młodszym teologom, co tylko w téj mierze potrzeba wymagała. W czasie n. p., kiedy nasz kodeks mógł być odpisany, r. 1465, był w téj szkole takim nauczycielem młodzieży zakonnéj lektor teologii Maciéj Goszcz, w roku zaś 1468 inny jakiś lektor, Klemens z Bełza[6].

Młodzież tę zakonną niekoniecznie zresztą stanowiła sama „młodzież“ we właściwém tego wyrazu znaczeniu; byli pośród niéj także ludzie starsi. Dominikanie bowiem w owym czasie od tego, co chciał u nich zostać księdzem, nie wymagali bynajmniéj nauki, uważali oni raczéj na jego pokorę i dobre obyczaje, i dopiéro po wyświęceniu,

---

[1] W tym porządku wylicza mieszkańców Lwowa nadanie Kazimierza W. z r. 1356. — Akta grodzkie i ziemskie z archiwum bernardyńskiego we Lwowie, III 13 i nn. [2] Jakub, arcybiskup halicki, w dokumencie z r. 1392. — Akta grodzkie i ziemskie, u. s., III 105.

[3] Plebanem kościoła P. Maryi był w tym czasie jakiś Johannes Rutheni. — Zubrzycki, Kronika miasta Lwowa, str. 82. [4] Zubrzycki, l. c.

[5] Barącz, Rys dziejów Zakonu kaznodziejskiego w Polsce, I 204.

[6] Tamże, I 206—209.

jeżeli miał talent i ochotę po temu, robili go formalnym studentem „w kraju“ lub zagranicą[1]. Niekoniecznie też składała się ona z samych Polaków. Działalność Zakonu kaznodziejskiego na Rusi trwała już 200 lat, jeszcze od czasu książąt ruskich, i Dominikanie liczyli już w tych stronach między rodzinami niemieckiemi i ruskiemi bardzo wielu zwolenników i współwyznawców, a w gronie swojém między młodzieżą zakonną mieli także Niemców i Rusinów. Owoż między nimi znajdować się musiał w latach $146^{2}/_{8}$ także nasz kopista. Suknię zakonną przewdział był dla pokory swojéj i skromności, nauki znaczniejszéj nie posiadał, po łacinie albo nic nie umiał albo bardzo mało, po polsku jeżeli mówił, to tylko z ruska, do ważniejszych prac w Zakonie nie nadawał się, ale miał pismo dosyć wyraźne, i pełnił dlatego obowiązki odpisywacza, czyli, jak wówczas takich mnichów zwano, był „librarius“ klasztorny. Między innemi otrzymał też polecenie odpisania Glosy z r. 1447, któréj oryginał dla częstego używania, czyto przez samego lektora teologii czy też przez młodzież zakonną, prawdopodobnie był już zużyty.

Z jaką skropulatnością starał się odpisać łacinę, któréj nie rozumiał, i w któréj dlatego miejscami rażących dopuścił się myłek, i jak postępował sobie z polszczyzną w kodeksie, o któréj nie wiedział, do czego właściwie należy, czy do samego tekstu perykopy czy też do glos łacińskich, i któréj także widocznie miejscami nie rozumiał, widzieliśmy już wyżéj. Cała ta staranność jednakowoż nie na wiele mu się czasami przydała, i w wielu razach, gdzie był mniéj bacznym, przystroił mimo wolą wyrazy polskie z małoruska, w zakończenia, do których przywykł był od młodości. Są to następujące miejsca w wyjątkach[2]:

II 9: twemv gijmijenijevij = twemu jimieniewi. — W oryginale, z którego odpisywał, mogło tu być tylko gijmijenij albo gijmijeniju, a w najgorszym razie, choćby to nie było wcale poprawnie po polsku, gijmijenijovij. Zakończenie *ewi* w tym przypadku jest czysto małoruskie.

II 11: na szwijathv wijarą weszwanij = na światu wiarę wezwani. — Także z ruska zakończony 4ty przyp. światu. W Glosie z r. 1447 stało tu zapewne szwijatho = świętę lub świętą; lecz kopista nierozumiejąc tego i nawykły od urodzenia mówić światu, wziął zakończenie *o* = *ę*, *ą*, które zresztą mogło być także nieczytelnie napisane, za *v* (*u*), i napisał też szwijathv.

V 2: do wijrzeczonogo = do wyrzeczonogo. — W oryginale mogło być tylko wijrzeczonego lub wijrzeczoneego. Odpisywacz nie przypatrzył się snadź dobrze niewyraźnie może napisanym *ee*, i na wzór małoruskiego zakończenia *oho* w 2gim przyp. przymiotników rodz. m. i n. wolał i tu napisać wijrzeczonogo.

---

[1] Barącz, l. c. [2] Por. dra Małeckiego Gramatykę języka polskiego, §§. 22, 146, 204, 205, 254, 266 i 279; — i Wagilewicza Gramatykę języka małoruskiego w Galicyi, §§. 36, 47, 49, 56, 74.

VI 4: nijegednakego vrzędv maijv = niejednakiego urzędu maju. — W Głosie z r. 1447 musiało tu być także maijo = mają, i z końcowém *o* = *ą* postąpił sobie w tym razie pisarz, przyzwyczajony mówić w 3ciéj os. l. mn. majut, podobnie jak w II 1 ze szwijatho; wziął je także za *v* (*u*), i cały wyraz tak zakończył.

IX Dekalog: nije korijsczij = nie koryści. — We wszystkich znanych dotychczas odpisach Dziesięciorga przykazań bożych z r. 1399 i z piérwszéj połowy XVgo w.[1] mamy już w tym wyrazie (st. słow. koristь) zmiękczone *rz*: korzysci, karzyszcy, korzysty, korzisczi, korziszczy i korzijsczij, wszystko = korzyści. Tak musiało być i w oryginale, z którego nasz kopista odpisywał; lecz był w tém miejscu mniéj baczny, w uszach silniéj mu brzmiało małoruskie koryśt' jak polskie korzyść, i z ruska je téż w kodeksie przystroił.

XII 22: z plemijnija Abramova = z pleminia Abramowa. — Także z ruska, gdzie do dziś dnia naszemu plemię odpowiada płeminie albo płemia; po polsku powinien był napisać plemijenija = plemienia.

XXIII 11: prze szwijęthą recz = prze świętą recz. — I w tym wyrazie (st. słow. rьčь) było już w polszczyźnie XVgo w. zmiękczone *rz*, i tak mamy rzecz pisane w innych wyjątkach kodeksu; lecz w tym razie wyrwało się odpisywaczowi mimo wolą jakoś małoruskie recz lub ricz.

XXXIII 9: gdij wam łaijv = gdy wam łaju. — Z tém łaijv, w Głosie z r. 1447 prawdopodobnie laijo = łają, zaszło tu zupełnie to samo, co w perykopie VI 4 z maijo.

XXXIV 5: natemyscze = natemisce, tyle co natychmiast. — Przysłówek natemiesce w tém samém znaczeniu, = natychmiast, znajduje się także w Biblii królowéj Zofii, wydanéj roku 1871 przez dra Antoniego Małeckiego, i w oryginale Głosy z r. 1447 musiał być napisany natemyescze; ale kopista i temu wyrazowi niedobrze się przypatrzył i podług małoruskiego misce = staropolskiemu miesce, dzisiejszemu miejsce, napisał go téż z ruska natemyscze.

XLIV 21: od wszijthkijch rodzayew = od wszytkich rodzajew. — Także żywcem przystósowane tu małoruskie zakończenie 2go przyp. l. mn.; pisarz mógł mieć przed sobą tylko rodzayow albo rodzayoow.

LI 21: apostolom trszom = apostołom trzom. — Po polsku mogło być i może być tylko trzem; ale że po rusku mówi się trom, więc je i kopista nasz na ten wzór przez nieuwagę napisał.

Oprócz tego i w kilku innych jeszcze razach dopuścił się pewnego rodzaju nieformalności, które także trącą mocno małoruszczyzną, zwłaszcza w zestawieniu z powyższymi przykładami: po prostu w kilku miejscach zamiast płynnéj spółgłoski *ł*, jak ją dzisiaj mamy w polszczyźnie piśmiennéj, położył wargowe *w* na sposób ruski. Lecz przykłady te całkiem stanowczo już na karb jego nieuwagi i pochodzenia

[1] Maciejowski, Dodatki do Piśmiennictwa polskiego, str. 34 i 92—95.

małoruskiego rzucić się nie dadzą, z téj przyczyny, że tak napisane mogły być także w oryginale z r. 1447. Wprawdzie znane dotychczas zabytki staropolskiego języka z przed r. 1506 nie wykazują czegoś podobnego i wszędzie tam, gdzie płynne *ł* być powinno, bywa téż *l* (*ł*), ale okoliczność, że obecnie jeszcze w języku ludowym[1] dosyć często słyszeć można chwáwa obok chwáła, dwugi obok długi, pewny obok pełny i t. p., nie wyklucza jeszcze wcale możliwości, że w połowie XVgo w., r. 1447, i w ustach wykształceńszych warstw społeczeństwa niekiedy miejsce dzisiejszego *ł* zajmowało *w* ludowe. Mogło więc w tych razach, gdzie kopista położył *w* zamiast *ł*, już w oryginale stać *w*, ale mogło ono także dostać się tu przez jego nieuwagę, pod wpływem ruszczyzny. Są to zaś miejsca następujące:

XIII 9, XIII 10 i XIX 6: ex parte i. e. imperfecte, nijepewnije = niepewnie; quod perfectum est, czo gest pewne = co jest pewne; quod ex parte est, czo gest nijepewne = co jest niepewne; in plena essencia, w pewneij ysznosczij = w pewnéj jisności. — Wszystko to napisane zamiast niepełnie, pełne, niepełne, w pełnéj, i przypomina z jednéj strony dzisiejsze ludowe niepewnie obok niepełnie, pewne obok pełne, niepewne obok niepełne, w pewnéj obok w pełnéj; z drugiéj zaś, zwłaszcza przy powyższych przykładach, nasuwa mimowolnie przypuszczenie, że spółgłoska *w* w tych wyrazach zamiast *ł*, dostała się tu raczéj przez nieuwagę kopisty na podstawie małoruskich: nepowno, powne, nepowne, w pownoj.

LII 11: in longanimitate, w dwgem oczekawanijv = w dwugiém oczekawaniu. — Trąci to samo tak dzisiejszém ludowém dwugi obok długi, jak i ruskiém dowhyj, w którém miejsce naszego *ł* zajmuje stale spółgłoska *w*[2].

Lecz takich miejsc zruszczonych skutkiem nieuwagi i mimowiednie może przez kopistę pochodzenia ruskiego było tu prawdopodobnie więcéj, i żałować bardzo trzeba, że nie dadzą się już obecnie w obfitszéj wykazać liczbie. Przyczyna tego leży w okoliczności, że Głosa nie doszła czasów naszych w stanie, jak była r. 146$^{2}/_{8}$ odpisana; mimo bowiem, że kodeks, jak się już na wstępie wspomniało, zachowany jest dobrze, uległ on już przy końcu XVgo w. znacznemu uszkodzeniu, nie tyle w części swojéj łacińskiéj, jak przedewszystkiém i najbardziéj w polskiéj. Nie stało się téż to wcale przypadkowym sposobem. Głosy używali jako podręcznika do wykładów teologicznych jużto sami lektorowie teologii, już tak zwana „młodzież“ zakonna, jakoż niedziw, że jednemu z nich, ponieważ kodeks w rzeczy saméj przez odpisywacza z r. 146$^{2}/_{8}$ zarzucony był licznymi błędami, zachciało się poprawić go i z błędów oczyścić. Zamiar ten jego daje się sam przez się jako tako usprawiedliwić, ale za złe mu bardzo wziąć trzeba, że się do téj czynności zabrał prawdziwie po barbarzyńsku, z piórem i nożem w ręku, i gdzie litery jakiéj lub wyrazu, a nawet kilku wyrazów obok siebie

[1] Kolberg, Lud, I 267. [2] Partycki, Słowar nimecko-ruskyj, str. IX.

położonych, nie mógł poprawić w zwykły sposób, zeskrobał je po prostu, i napisał na ich miejsce, co mu się lepszém wydało.

Wszystkie takie litery, wyrazy i miejsca poprawione i skrobane, są w naszym druku oddane czcionkami grubszemi a co na ich miejscu piérwotnie i właściwie w r. 146$^{2}/_{8}$ było, nie zawsze daje się odgadnąć. Gdzie takie poprawka młodszy ten teolog robił samém piórem tylko, tam naturalnie można je jeszcze łatwo odróżnić: wszędzie bowiem odbija atrament od atramentu, i uderza charakter inny. Ale gdzie używał do pomocy noża, i podskrobał najprzód literę jaką, wyraz lub miejsce całe, i dopiéro potém na ich miejsce co innego położył, tam częstokroć niesposób już dójść, co tu właściwie kopista pochodzenia ruskiego napisał był. A są to zresztą podskrobywania i poprawki tak w łacinie jak w części polskiéj wcale ciekawe i uwagi godne:

Przedewszystkiém więc ręka tego teologa młodszego z końca XVgo w. dopisała na początku i końcu kodeksu: **Iste est liber conuentus Leopoliensis Corporis Christi**, a przy wielu perykopach, jak II, V, VI, X i t. d. dodała na marginesie, czego tam przedtém nie było: **Dominica 2da Adventus Christi, Dominica infra octavas Natiuitatis**, i t. p. W saméj zaś Glosie tak w objaśnieniach szczegółowych, jak w wykładzie ogólnym i tekscie wyjątków, pozwoliła sobie tylko i ówdzie drobniejszych dodatków i zmian, i to w ogólności w części kodeksu łacińskiéj dosyć ostrożnie. Można tam było co krok poprawiać i uzupełniać naszego kopistę, który po łacinie albo wcale nie umiał albo bardzo mało; lecz na to odważyła się ta ręka tylko gdzie niegdzie, jakby także w obawie, żeby się nie wyrwać z czémś niemądrém. I tak w ustępach łacińskich przytoczonych wyżéj, w jedném miejscu, wtrąciła raz przyimek **in**, którego tam wcale nie było, i poprawiła wyraz **reum** w ten spósób, że zeskrobała najprzód jego końcówkę (jaka ona była, odczytać się nie da), i napisała na jéj miejscu **um**. Podobnie i w samym tekscie perykop wtrąciła tu i ówdzie opuszczone przez kopistę wyrazy, jak w: XV 7 **in**, XXIV 20 **dei non**, XXIV 21 **et**; w wyjątku zaś XII 2 zeskrobała kilka wyrazów (odczytać się nie dadzą), i napisała natomiast, co podług Wulgaty tam być powinno: **Scio hominem.**

Tak w ogólności przedstawiają się te poprawki i zmiany łacińskie w kodeksie: są one w stósunku do objętości Glosy i ilości błędów, popełnionych przez kopistę z r. 146$^{2}/_{8}$, dosyć rzadkie i z wielką ostrożnością użyte. Natomiast w polszczyźnie poszła ta czynność wcale inaczéj, choć także w sposób szczególniejszy:

Od siebie wprost — i to we wszystkiém najciekawsza i najbardziéj zastanawia — nie dodała tu ta ręka żadnego prawie wyrazu, któryby był zupełnie nowy i świéży. W całym kodeksie, od początku do końca, można było w każdéj perykopie i przy każdéj glosie dopisywać jużto ich tłómaczenie polskie już parafrazę; ale na to nie było snadź u téj ręki odwagi, i nigdzie téż, na żadném miejscu próżném czyli niezapisaném, nie wtrąciła od siebie niczego po polsku, coby było zupełnie świéże i niejako jéj własnym i bezpośrednim płodem.

W kilku tylko razach, gdzie kopista z r. 146²/₈ napisał był jaki wyraz polski, lecz niewiedząc, czy w rzeczy saméj do tego miejsca należy, przekréślił go potém, ręka ta wyrazy te obok owych przekréślonych na nowo dopisała, jak w wyjątkach: XXII 25, **błądzące**; XXIII 11, **ządzij**; XXXI 9, **mękę**; XXXII 21, **będze**; XXXII 23, **naschego**; XXXIII 8, **braczkijeij mylosnijcij.** Całą zaś dalszą czynność swoję ograniczyła tylko na podskrobywaniu liter pojedynczych i podkładaniu innych na to miejsce, na dopisywaniu literom krések czyli ogónków, na wtrącaniu wyrazom tu i ówdzie opuszczonéj jakiéj litery, i na podskrobywaniu całych wyrazów i miejsc, zamiast których potém co innego wpisała. Wyrazy takie możnaby wprawdzie uważać za jéj własny płód, ale bądź co bądź zupełnie świéżymi dodatkami one nie są, gdyż zostały wpisane na miejsce, gdzie już coś przedtém było polskiego i niejako pod wpływem tego, co już tam było.

W ten sposób więc podskrobała całkiem (co? niewiadomo), i napisała na to samo zeskrobane miejsce w perykopach: II 4, **szę**; II 12, **A k themu Isaijaasch mowij**; II 13, **vaam**; III 1, **sczodre**; III 3, **szyercza**; III 5, **otplata**; VI 1, **offijerowalij bogu czijala vasche, w bodze**; VI 2, **lubyeszlijua**; VII 7, **vrzędu**; VII 9, **przesz**; XII 21, **mowyę**; XII 33, **w koszv, rękv**; XII 4, **vijdzal ijest**; XIII 3, **podporę**; XIV 5, **w raszijech**; XVI 6, **waasz**; XIX 8, **crzyszoweij**; XIX 10, **pijekijelna**; XXVI 8, **nade**; XXXIV 4, **iaco Cristus**; XXXV 22, **sconanije**; XXXV 23, **za**; XXXVI 15, **onijch, duch**; XXXVII 7, **nije**; XXXVIII 5, **tenze**; XLII 16, **ducha**; XLIII 25, **zijwijemij, chodzmij, zijwmij**; XLV 2, **siję w lascze boszijeij**; XLVIII 15, **rostropnije.** — Jakie wyrazy pod tymi stały tu piérwotnie w r. 146²/₈, odczytać się, jak powiedziano, nie daje, i tylko przy piérwszym **szę** rozpoznać jeszcze można po bliższém wpatrzeniu się w to miejsce, że było tam przedtém *sΦ*. Ręce młodszego teologa z końca XVgo w. nie podobało się tu widocznie Φ (*o* przekréślone), i podskrobała je, a ponieważ przy téj operacyi nadwerężyła także mocno i poprzedzające *s*, podskrobała więc i tę literę, i napisała na miejsce piérwotnego *sΦ* swoje **szę**.

Oprócz tego zeskrobała w ten sam sposób jeszcze w dwóch innych miejscach kilka wyrazów polskich, mianowicie w perykopie VII 11 trzy wyrazy czyli razem 23 liter, w wyjątku zaś VIII 19 jeden wyraz polski nad łacińskiém „mihi“, który mógł mieć 6 liter; ale na ich miejsce czy to przez pomyłkę czy z innéj jakiéj przyczyny nic nie położyła. — Gdzieindziéj jednakowoż nie niszczyła już całych wyrazów, ale się zadowalała tylko podskrobywaniem w nich jednéj, dwóch lub kilku liter, wtrącaniem im jakiéj opuszczonéj litery, dopisywaniem innych na miejsce zeskrobanych, i t. p. Takich téż wyrazów, jak druk nasz pokazuje, gdzie każda litera czyto podskrobana przez tę rękę, czy dopisana albo zmieniona, oddana jest zawsze charakterem tłustym, mamy w kodeksie bardzo wiele. Ale co pod nimi było piérwotnie w r. 146²/₈, także niepodobna już wszędzie odczytać, i trudno nawet częstokroć dociéc, jaka przyczyna właściwie mogła tę rękę spowodować, że poniszczyła tak licznym wyrazom jużto na początku, już we

środku lub przy końcu, po kilka liter, i co innego na ich miejsce wpisała. Widać tylko, że są litery skrobane i że znajdują się na tém samém miejscu inne, napisane właśnie charakterem téj ręki z końca XVgo w., lecz samo podskrobanie dokonane jest wcale zgrabnie, a z liter piérwotnych pozostały tylko tak mdłe zarysy, że chyba tylko na drodze przypuszczenia możnaby dochodzić, co téż tam mniéj więcéj przedtém być mogło. Uderza to już zaraz w perykopie I 13 przy wyrazach: mękijem, pijczija, gedzenija. Dlaczego tu dwom piérwszym wyrazom ręka młodszego teologa zeskrobała końcówki z roku 146²/₈ i jakie końcówki, a na ich miejsce położyła em, ija, i dlaczego trzeciemu podskrobała początek i jaki początek, a napisała natomiast ge, niewiadomo. Przy piérwszym zdawałoby się jeszcze, że było tam przedtém mΦkijm, ale pewności, zwłaszcza co do tego ijm z r. 146²/₈ a ijem z końca XVgo w., niema żadnéj.

A tak się rzecz ma w całym kodeksie ze wszystkimi prawie wyrazami, gdzie jest dwie lub więcéj liter skrobanych: postaci ich piérwotnéj trudno już obecnie odgadnąć, i tylko przy kilku, gdzie ręka z końca XVgo w. niedosyć mocno przyciskała nożem i z liter z roku 146²/₈ wyraźniejsze pozostały ślady, występuje ta postać jeszcze dokładniéj i odczytać się daje. I tak:

w perykopach:	było piérwotnie r. 146²/₈:	jest zaś obecnie:	po operacyi dokonanéj ręką z końca XVgo w.:
II 5:	zasΦ	zaszę	szę zamiast *sΦ*, jak w II 4.
III 2:	bozee	bosze	zeskrobane *ze* i wpisane natomiast sz.
III 3:	szΦΦdzijcze	sądzijcze	są na miejscu zeskrobanego *szΦΦ*.
XVI 2:	mnozscze sze	ij rozscze sze[1]	zeskrobane litery *mn* i wpisane na ich miejsce ij r.
XXV 25:	bozee	bosze	sz zamiast *ze* jak w III 2.

Wszystkiego więc, jak widzimy, zaledwie pięć miejsc, wszędzie zaś indziéj, gdzie się znajduje dwie lub więcéj takich liter skrobanych, postać dawniejsza wyrazów nie występuje już tak dokładnie, i całkiem pewnie oznaczyć jéj nie można. — Dochowała się ona natomiast wcale wyraźnie w bardzo wielu innych razach, a mianowicie prawie wszędzie tam, gdzie ręka młodszego teologa miała do czynienia z jedną tylko literą, i albo ją podskrobała i co innego na jéj miejsce podłożyła, albo ją przerobiła tylko, albo téż po prostu od siebie ją wyrazowi wtrą-

[1] T. j. roście się (= łać. crescite), od źródłosłowu rost; por. Gramatykę dra M. Łeckiego, § 353. — Ręka z końca XVgo w. powinna tu była także sze zeskrobać albo przekréślić, ale na to we le już nie zwróciła uwagi!

ciła. Prawie we wszystkich takich razach przeziéra jeszcze dokładnie dawniejsza postać wyrazów, i mniéj więcéj przy każdym oznaczyć się daje, jak je właściwie kopista ruskiego pochodzenia w r. 146²/₈ napisał był. I tak:

w perykopach:	było r. 146²/₈:	jest zaś obecnie:	po operacyi dokonanéj ręką z końca w. XVgo:
II 9:	wij	vij	*w* przerobione na v.
VI 4:	maijv	maiją	*v* przerobione na ą.
VIII 18:	wzijtkijmij	wszijtkijmij	s wtrącone.
IX Dek.:	kazn	kaszn	s wtrącone.
„ „	prosnosczij	prosznosczij	z wtrącone.
„ „	moijo	moyą	*o* przerobione na ą.
XVI 6:	roszpocztwa	roszpaczstwa	przerobione o na a i wtrącone s.
XXXIII 9:	laijv	laiją	*v* przerobione na ą.
XXXIV 5:	natemysczе	natemyesczе	e wtrącone.
XLIII 1:	vpanije	vpadnije	d wtrącone.
LI 21:	szemnosczij	szijemnosczij	ij wtrącone.

Do takich miejsc o jednéj tylko literze skrobanéj należą tu także wszystkie znaki nosowe ą, ę, których liczba w kodeksie, jak druk nasz pokazuje, jest bardzo znaczna. Piérwotnie nie miały one tu tego kształtu, były r. 146²/₈ wcale inaczéj napisane, i dopiéro ręka z końca XVgo w. za pomocą noża i pióra nadała im postać, jaką teraz mają.

Jak w owym czasie, t. j. w r. 1447, kiedy Glosa nasza została ułożoną, i w r. 146²/₈, kiedy ją kopista ruskiego pochodzenia odpisał, oddawali Polacy na piśmie brzmienia nosowe, wiadomo dobrze skądinąd[1]. Używano do tego powszechnie, bez zachowywania wszakże jakichkolwiek stałszych zasad, liter: *a, am, an, ą, ąn, e, em, en, o,*

[1] Dr. Euzebijus Czerkawski, Przegląd form gramatycznych języka staropolskiego, str. VI. — Przy téj sposobności prostuję mylne twierdzenie, które się coraz bardziéj szérzy, że autorem tego Przeglądu, umieszczonego bezimiennie w r. 1857 na czele Wypisów polskich dla użytku klas wyższych w c. k. szkołach gimnazyjalnych (str. V—CXIV), jest św. p. Henryk Suchecki. Wprawdzie Suchecki wypracował był z polecenia komisyi, która się ułożeniem Wypisów zajmowała, Przegląd form gramatycznych języka staropolskiego, ale podług „teoryi własnego utworu“, na którą komisyja żadną miarą zgodzić się nie mogła, i jéj członek dr. Euzebijus Czerkawski, ówczesny inspektor gimnazyjalny a obecnie profesor Uniwersytetu lwowskiego, przerobił go z gruntu. Wszczególności wyłącznie pióra dra E. Czerkawskiego jest w Przeglądzie tom cały Rozdział o deklinacyi spółgłoskowéj str. XXI—XXIX) i o konjugacyi (str. XLIII CIX); wszystkie zaś inne Rozdziały, jak umieszczenie deklinacyi żeńskiéj str. XI i nn.) przed męską i nijaką, i t. p., zmienione zostały także zupełnie podług jego wniosków. Po takiém przerobieniu z gruntu i po tych zmianach, na które św. p. H. Suchecki pozwolić nie chciał i przeciw czemu „zastrzegał sobie polemikę“, pozostał z jego pracy tylko materyjał nagromadzony.

Biblioteka Śląska

Ф, ФФ, Фm, Фn i t. p. Podobnie były głosy te wyrażone i w oryginale Glosy z r. 1447, i tak je też kopista z r. 146⅞, o ile mu na to zdolność jego pisarska pozwalała, odpisał. A więc: II 6, mijslą = myślą; II 8, swijathijm = świętym; II 11, na wijarą = na wiarę; II 12, rzadzijcz = rządzić; III 3, szą̨dze = sądzę; sze = się; III 5, szandzijcz = sądzić; VI 5, czanscz = część; VII 7, bą̨dz = bądź; VII 16 roszwmijeyФcz = rozumiejąc, roszumijeijФcz = rozumiejąc; X 12, w nadzach = w nędzach; X 13, odpusczaijФcz = odpuszczając; XXXI 8, kraszij = krąży, i t. p. — Stałéj zasady nie było w tém naturalnie żadnéj, a nadomiar wszystkiego, jak i w innych tego rodzaju pomnikach z owych czasów, wiele bałamuctwa. W dodatku bowiem użył odpisywacz dosyć często tego ą przekréślonego z prawéj strony czyli z ogónkiem, na oddanie *á* pochylonego, n. p.: II 5, dawą = dawá; II 7, dlą = dlá; a nawet i tam, gdzie według wszelkich zasad mogło być i może być tylko *a* czyste czyli otwarte, jak: II 7, zijwothą = żywota; II 9, bogą = boga; i t. d. — Czy te wyrazy były już tak napisane w Glosie z r. 1447, orzéc się nie da, ale to pewna, że wiele z tych bałamuctw spada tu na karb kopisty ruskiego pochodzenia, który nieprzyzwyczajony od urodzenia do używania i wymawiania brzmień nosowych, mógł często w takich razach napisać *a* zamiast *ą*, i odwrotnie *ą* zamiast *a*. Zakończył on nawet przez nieuwagę, jakeśmy wyżéj widzieli, pokilkakroć wyrazy zamiast z polska na brzmienie nosowe, z ruska na *u*.

Owoż to wszystko nie podobało się ręce młodszego teologa z końca XVgo w., i to nie tyle owe bałamuctwa, jak raczéj dosyć często użyte przez kopistę litery *a, e*, bez wszelkich dodatków, i znak Ф. Ten wydał się jéj archaizmem, tamte zaś niewłaściwie napisane, i nuż z piórem i nożem w ręku skrobać je i poprawiać! Z literami *a, e*, poszło jeszcze najłatwiéj, bo ręka ta przekréśliła je tylko z prawéj strony, czyli mówiąc po dzisiejszemu, dorobiła im ogónki, i przemieniła je w ten sposób na ą i ę. I tak:

w perykopach:	było piérwotnie r. 146⅞:	jest zaś obecnie po dodaniu ogónka ręką z końca w. XVgo:
III 3:	wedza	wedzą.
VI 3:	wmijarem	wmijąrem.
IX Dek.:	swieto	swięto.
„ „	poszadaij	poszą̨daij.
„ „	rzand	rzą̨nd.
XI 27:	karze	karzę.
XII 20:	przezdzecznije	przezdzęcznije.
XII 21:	mowije	mowiję.
XIII 8:	bedą	będą.
XXII 24:	wijszacz	wijszą̨cz.
XXVII 2.	przijchodzaczij	przijchodzą̨czij.
XXXII 18.	nedze	nędze.

XXXII 23:	Cristvszowa	Cristvszową.
XXXIII 10:	wszczagnacz	wszczągnącz.
XXXIV 5:	wszpomijnaijacz	wszpomijnaijący.
XXXVII 7:	modle	modlę.
XXXVIII 5:	vrzedow	vrzędow.
XLIII 26:	pobudzaijacz	pobudzaijącz.
XLIII 1:	thaka	thaką.
XLV 2:	podpomagaijacz	podpomagaijącz.
XLVIII 16:	odkupuijacz	odkupuijącz.
XLVIII 17:	cztaczij	cztączij.
XLVIII 19:	pelnyacz	pelnyącz.
XLVIII 20:	czijnijacz.	czijnijącz.
LI 21:	swathosczij	swąthosczij.
LII 9:	zɸdaijacz.	ządaijącz.

Trudniéj natomiast musiała pójść sprawa z przekréślonem Ф. Ażeby je przemienić na ą lub ę z ogónkiem czyli przekréślone z prawéj strony, trzeba je było albo w całości podskrobać, albo przynajmniéj całą jego stronę prawą, inaczéj ją potém wypełnić, i zakończenie zmienionéj w ten sposób litery lub jéj połączenie z literą następującą, przekréślić linijką ukośną. I takiéj metody właśnie trzymała się ta ręka: miejscami skrobała całe Ф, i wpisywała na jego miejsce ą lub ę, miejscami zaś niszczyła tylko drugą jego połowę, i inaczéj ją potém wypełniała. Wszystkie téż ą i ę, które się znajdują w kodeksie, z wyjątkiem naturalnie owych, co poszły z samego *a* lub *e*, powstały tu w ten sposób, przez zeskrobanie lub podskrobanie z takiego Ф, jak: I 13 mękijem; I 14, szę; II 4, szwętem, szę; II 5, zaszę, vczechę; II 6, ijednostaijmą; II 7, przijijął; i t. d., i t. d. W r. 146²/₈ było tu wszędzie: I 13, mɸkij..; I 14, szɸ; II 4, szwɸtem, sɸ; II 5, zasɸ, vczechɸ; II 6, ijednostaijmɸ; II 7, przijijɸl; i t. d., i t. d.

Ale choć czynność ta szła z trudnością, ostatecznie pójść ona musiała, a ręka młodszego teologa z końca XVgo w. wysiliła nawet całą swoję staranność, ażeby to Ф, które się jéj wydało przestarzałém, zniszczyć do szczętu w kodeksie. i niezostawić z niego ani śladu. Udało się téż jéj to należycie, i tylko przez nieuwagę przeoczyła je w trzech miejscach i zostawiła nietknięte: VII 16, roszwmijeyɸcz, roszumijeijɸcz, i X 13, odpusczaijɸcz. — Ale jużto bez takich nadzwyczajnych lapsus calami cała ta czynność barbarzyńska obejść się nie mogła. Jakoż gdy tu i ówdzie jeszcze inne znowu litery wyrazom niektórym ręka ta podskrobywała, dopuściła się także w jedném miejscu szczególniejszego rodzaju nieuwagi. W perykopie n. p. XIII 2 wydał się jéj wyraz nijczsz przestarzałym i zeskrobała mu przy końcu *sz*; w wyjątku zaś VII 14 nie podobało się jéj dla jakiéjś przyczyny modlcze i zeskrobała mu *e* na końcu, widocznie w zamiarze napisania innéj litery natomiast, ale téj wcale już nie położyła!

Lecz mniejsza już o te podskrobywania. Nasuwa się tu przy całéj téj czynności inne, ważniejsze spostrzeżenie. Okoliczność, że ręka ta jużto samo *a* już téż takie ɸ przemieniała na ą, zastanawiać nie może: miała ona do tego gotowy wzór w innych licznych ą w kodeksie, które wyszły z pióra samego kopisty z r. 146$^2/_8$, odpisane tu przez niego mniéj więcéj bałamutnie z oryginału Glosy z r. 1447. Byłto zresztą znak dosyć używany w piśmie polskiém już od końca w. XIVgo. W téj postaci, przekréślony przez środek lub z prawéj strony, znajduje on się n. p. już w najstarszym odpisie Dekalogu z r. 1399: swadą = zwadą, i w najstarszym odpisie pieśni Bogarodzica z r. 1408: swanthą = świętą. Użyty zatém z naszym kodeksie tak przez samego kopistę, jak i przez tę rękę, nie jest wcale czémś niezwykłém. Ważniejsza daleko, skąd ta ręka z końca XVgo w. przyszła do tego, żeby na miejscu takich ɸ, i to w bardzo licznych razach, podkładać ę? Dotychczas znany jest tylko jeden zabytek polski, w którym się takie ę znajduje. Jestto tak zwany za powagą Czackiego Psałterz królowéj Jadwigi, odpisany na początku XVIgo w. albo przy samym końcu XVgo[2]; w innych jednakowoż, wcześniejszych pomnikach z XVgo w., nie znajdujemy go jeszcze zgoła w tym kształcie. Skąd zatém mógł młodszy teolog z końca XVgo w. powziąć wiadomość o niém, ażeby je w ten sposób zastósować w kodeksie?

Znak ten wzięła jego ręka po prostu z łaciny; nie jest on bowiem także czémś wcale nadzwyczajném w owym czasie. Litery ę, i to zupełnie w kształcie, jaki ma dzisiaj w piśmie polskiém, z ogónkiem u dołu, używali pisarze łacińscy już w XIym, XIIym i XIIIym w. na oznaczenie łacińskiego *ae*[3]: cohęrent, uniuersę rei, quę.... Z czasem, gdy kopiści po klasztorach zarzucili dawniejsze pismo łacińskie i używać poczęli charakterów gockich czyli scholastycznych, poszło wprawdzie i to ę = *ae* w zapomnienie, ale nie nazawsze. Wszędzie téż w kodeksach łacińskich z w. XIIIgo, XIVgo i w piérwszéj połowie XVgo, wyrażone jest łacińskie *ae* przez samo *e*, i tak téż mamy je pisane w naszéj Glosie: w jéj oryginale z r. 1447 nie było widocznie nigdzie ę, łać. *ae* oddane tam było przez samo *e*, i tak je téż kopista z r. 146$^2/_8$ odpisał. Lecz już w połowie XVgo w. zaszła w téj mierze znaczna zmiana, dawne pismo łacińskie odżyło na nowo we Włoszech, i udzieliło się stąd innym stronom Europy, a z niém razem pojawiło się znowu także ę = *ae*. Odtąd téż w kodeksach, pisanych nawet gockimi charakterami, można je znaleść coraz częściéj, jużto z ogónkiem u dołu, już przekréślone przez środek, już téż z linijką ukośną z prawéj strony: hęc, quę, Germanię.... Z kodeksów zaś przeszło w tym samym czasie, przy końcu w. XVgo, i w téj saméj postaci, przekréślone linijką ukośną z boku, do druków, gdzie także zajęło

---

[1] Maciejowski, Dodatki do Piśmiennictwa polskiego, str. 34 i 41.
[2] Dr. Małecki, Biblija królowéj Zofii, str. XLIV i n. — Wypisy polskie dla użytku klas wyższ ch w c. k. szkołach gimnazyjalnych, I 10 i n.
[3] Lelewel, Biblijograficzne księgi, II 47.

miejsce łacińskiego *ae*. — Niepoczciwa zatém ręka z końca XVgo w. mogła się z niém łatwo w tym czasie spotkać jużto w kodeksie jakim nowszym już w księdze drukowanéj, i niedziw téż, że zastósowała je do pisma polskiego. Mogło *ą* przekréślone czyli z ogónkiem, znane już oddawne w piśmie polskiém, wyrażać jedno polskie brzmienie nosowe, dlaczegoż nie miało w ten sam sposób przekréślone *ę* posłużyć na oznaczenie innego takiego brzmienia?

Bądź co bądź jednakowoż, zastósowanie w naszéj Glosie do pisma polskiego litery łacińskiéj *ę* nie może być uważane za wyłączną zasługę téj ręki; nauczył jéj tego kto inny, jak się zdaje, autor owéj zapiski na dzisiejszéj 1 karcie kodeksu, zapiski, która jakeśmy to na samym wstępie poznali, wygląda na piérwsze wejrzenie jakby jaki tytuł umyślny. W chwili bowiem gdy ręka młodszego teologa otrzymała Glosę w swoję opiekę, i zapisała na jéj początku i końcu: **Iste est liber conuentus Leopoliensis Corporis Christi**, nie miał jeszcze kodeks dzisiejszéj swojéj 1 karty, inaczéj zapiska ta na początku dostałaby się była téj karcie, nie zaś piérwotnéj 1 karcie Glosy, która jest już w niéj obecnie 2 z porządku. Kodeks zresztą nie był wtenczas albo wcale jeszcze oprawiony, albo bardzo licho, i nowy „librarius“ klasztorny, następca kopisty ruskiego pochodzenia, na którym ciężył ten obowiązek, postarał się o to, że go teraz należycie w deski i skórę oprawiono, dodał mu przytém jednę czystą kartę na przodzie i kilkanaście przy końcu, a na téj czystéj karcie początkowéj zanotował: „Nomina librorum Veteris testamenti sic interpretantur uulgariter...“. Jako „librarius“ lwowskiego konwentu oo. Dominikanów nie posiadał on, podobnie jak i jego poprzednik, wielkiéj nauki, i cały ten jego niby tytuł dany Glosie musiał wypaść z téj przyczyny dosyć pociesznie; lecz to w każdym razie uderza w nim bardzo, że wyraz polski księgi, którego użył 9 razy: xęgi pięć razy, xęgij cztéry razy, napisał zawsze przez *ę*. Przez jego ręce jako kopisty klasztornego przemknęło się widocznie w tym czasie wiele nowszych rękopismów łacińskich a może i ksiąg drukowanych, w których się znajdowało takie *ę* = *ae*, w piśmie polskiém musiał znać już literę *ą* i jéj zastósowanie, i na téj podstawie téż wprowadził podobne do niego *ę* łacińskie do wyrazu xęgi, xęgij. Ręce zaś młodszego teologa podobało się to, przypatrzyła ona się dobrze téj niby karcie tytułowéj Glosy, dopisała nawet na niéj w jedném miejscu od siebie do Szydow, i na wzór téż tego *ę* w xęgi, xęgij, zmieniła potém w całym prawie kodeksie staropolski znak ѳ na ę.

Pozostaje mi teraz tylko, rzucić jeszcze choćby sumarycznie kilka uwag o polszczyźnie kodeksu, o sposobie, jak w nim różne brzmienia polskie są pisane, o formach staropolskich, które się w nim dochowały, o wyrazach polskich i ich znaczeniu dawniejszém, których dostarcza obficie, i t. p.

Rzeczy nadzwyczajnych, z małym bardzo wyjątkiem, w Głosie naszéj naturalnie niema. Jest ona zresztą co do rozmiarów swoich zanadto skromną, z tak poważnym n. p. pomnikiem, jakim jest Biblija królowéj Zofii, któréj ostateczne napisanie także na te czasy (r. 1455) przypada, w porównanie nawet iść nie może, i żądać od niéj osobliwości byłoby co najmniéj niewłaściwém. Z tém wszystkiém wszakże zbyt urywkową także nie jest, polszczyzna w niéj razem wzięta stanowi wcale poważny poczet, i nasuwa mimowoli różnego rodzaju uwagi i spostrzeżenia:

Przedewszystkiém i w ogólności da się o niéj, jak i o wszystkich dawniejszych zabytkach staropolskich, powiedzieć, co o polszczyźnie Zygmuntowskich pisarzy w 100 lat późniéj wyrzekł najznakomitszy w swoim czasie prozaik polski, Łukasz Górnicki. Obok Orzechowskiego jedyny ten może u nas w XVItym w. znawca nie tylko łacińskiego, greckiego i włoskiego języka, ale także starosłowiańskiego, czeskiego, ruskiego i innych narzeczy słowiańskich, dla których wymyślił był nawet rodzaj pazygrafii czyli ortografii ogólnéj[1], taką wprowadził w Dworzaninie polskim[2] między Lubelskim, Kryskim i Kostką, o języku polskim rozmowę:

„— Pán Lubelski JM. powiedział tak zatém: K temu téż ji tobym rád wiedział, który język z tych wszytkich, które z naszym mają powinowactwo, jest nájcudniejszy? — Odpowiedział pán Kryski: Ráczysz mie WM. pytać, któryby mi sie z tych języków, które z słowieńskiego poszły, nájcudniejszy widział. Nie wiém, jako na to WM. odpowiedzieć, bo w téj mierze nie czynię dosyć sám sobie: czeski język jest piękny, ale jakoby troszkę pieszczący a męszczyźnie mało przystojny; ruski zasię surowy; rácki, serbski, charwacki, bulgarski, już mają coś pogańskiego, bo się od Turków spáchali. Nasz téż polski zdá sie trudny, a jakoby człowiek całą gębą a gwáłtem mówił. Owa ja w tém nie wiém, co powiedzieć, ji owszem wolálbym sám spytać kogo, który język na świecie nájcudniejszy? — Zatém powiedział pán Kostka: Nie wiém, czemuby w tém wętpić*, grecki jest nácudniejszy, a po nim łaciński. — Odpowiedział pán Kryski: Czém to WM. pokazać chcesz? — Powiedział pán Kostka: Uszy to same sądzą, nie potrzeba lepszych świadków, bo w tych dwu mowách krzykaniá niemasz, abo barzo mało, a jest coś okrągłego, iż język bez trudności wyrzyná każde słowo".

Krzykanie zatém było jedną z cech głównych ustnéj mowy w. XVIgo: Polak co mówił wtenczas, mówił całą gębą a gwałtem. W rzeczy saméj téż dosyć spojrzéć na liczne *á* pochylone w ówczesnych drukach, na liczne bardzo *é* i *ó* w książkach z oficyny Łazarzów, na taki spójnik *ji*, i inne tego rodzaju właściwości, z których się polszczyzna piśmienna i warstw intelligentnych z postępem czasu otrzę-

[1] Sprawozdanie gimnazyjum im. Franciszka Józefa we Lwowie, r. 1868 str. 24. [2] W edycyi z r. 1566 karta F4 i nn., w przedruku Turowskiego z r. 1858 str. 45 i nn.

sła, i dosyć to wszystko zestawić z mową dzisiejszą wieśniactwa i prostactwa polskiego[1], ażeby orzeczeniu Górnickiego zupełną przyznać słuszność. — O ileż więcéj krzykania tego musiało być na 120 lat przedtém, r. 1447, kiedy Dominikanin polski Glosę układał, i przy końcu XVgo w., kiedy mu ręka któregoś z młodszych teologów wiele wyrazów i liter podskrobywała i co innego natomiast kładła! Jakoż obydwaj nie tylko całą gębą a gwałtem mówią, ale co mówią, niejako także całą gębą a gwałtem piszą. Takie *á* pochylone, które w piérwszéj połowie XVIIIgo w. całkiem już w języku piśmiennym zamarło, i któremu Jezuici w wydaniach Alwara po r. 1741 bardzo piękny położyli nagrobek, i takie *é, ó,* pochylone — wszystko następstwa samogłosek niegdyś długich — żyją tu jeszcze w całéj pełni.

Rozmaicie téż mamy je w kodeksie pisane. Przeważa naturalnie oddawanie ich przez podwojone *aa, ee, oo*, jak to wówczas w dosyć powszechném było używaniu, czego zresztą po szkołach naszych przy łacinie uczono, i co nawet Parkosz (roku 1440), li tylko żeby się sprzeciwić teoryi o znakach dyjakrytycznych spalonego na stosie Husa (r. 1415), w traktacie swoim o ortografii polskiéj sankcyjonował. A więc: II 12, Isaijaasch = Izajász; II 13, vaam = wám; VI 1, waas = wás; XII 20 i XIV 1 waasz = wás; XII 29, krzesczijaan = krześciján; XVI 6, waasz = wás; XXII 23, obmawijaan = obmawián; XXXV 23, daan = dán, waam = wám; XLIII 7, sklamaan = skłamán; LI 17, wzraaz = wzráz (obraz); LII 13, vaasz = wás; — II 5, II 13 i XXXVIII 5, boog = bóg; VII 8, przewijschoon = przewyszón; XXIX 9, booga = bóga (przez pomyłkę?); XXXIV 6, czoosz, czoosch = cóż; — II 12, korzeen = korzéń; III 2, bozee = bożé (l. mn.); XII 21, szmijeem = śmiém; XXIII 13, czlovijeeczemv = człowiéczemu; XXV 25, bozee = bożé (l. p.). — Pisane są jednak, lecz już w mniéj licznych razach, także inaczéj, *á* przez *ą*, *é* zaś przez Φ (ę): II 5, dawą = dawá; II 7, dlą, dlą = dlá; II 9, mijloserdzą = miłosierdziá; VI 3, wmijąrem = wumiárem; VII 6, poloszenijąm = położeniá; XII 28, przezstąnija = przestánia; XII 30, wąsz = wás; — IX Dek., wijęrą = wiérą; XXXV 19, oszwijęczenijię = oświęcenié; XXXVIII 4, szwijęthęgo = świętégo. — A nawet wyjątkowo wprost już tak, jak je po dziś dzień jeszcze wieśniactwo i prostactwo polskie wymawia, *á* przez *o*, *é* przez *ij*, *ó* zaś przez *u*: V 1, mlodzonek = młodziánek; XVI 6, roszpocztwa = rozpáctwa; — III 5, chczijcze = chciéjcie; XI 1, zakrijczijm = zakryciém; XV 2, wijcze = wiécie; XXXVI 13, zazszenijm = zażżeniém; XLIV 18, szchijrokoscz = szérokość; — L, wlno = wulno, wólno.

Krzykania takiego i pisania niejako całą gębą a gwałtem jest wiele i gdzieindziéj. Polszczyzna w Glosie oddana jest alfabetem, jakiego wówczas używali pisarze łacińscy, alfabetem złożonym z 20 i kilku znaków, który musiał wystarczać na wszystkie potrzeby i wy-

[1] Kolberg, Lud, I 267 i nn.; IV 280 i nn.; VIII 293 i nn.

rażać wszystkie głosy polskie, jakich język nasz więcéj jak dwa razy tyle posiadał i posiada. Gdzie jeszcze brzmienia te odpowiadały w zupełności łacińskim, jak *a* (otwarte) *b*, *d*, *e* (otwarte), *f*, *g*, *m*, *n*, *o*, (otwarte), i t. p., tam napisanie ich takiemi literami nie sprawiało znaczniejszéj trudności, i dosyć téż pod tym względem znajdujemy poprawności w kodeksie. Wyjątek stanowi tu tylko *a* czyste czyli otwarte, które kopista ruskiego pochodzenia, niemający od młodości poczucia samogłosek nosowych, przez nieuwagę, jakeśmy widzieli, wiele razy przez *ą* napisał. Ale zresztą te inne głosy wyrażone tu są zupełnie z łacińska: na, pana, ale..., i noszą téż na sobie wszystkie wady ówczesnego pisma łacińskiego. Jak w łacinie średniowiecznéj nie robiono n. p. róznicy między *t*, *d*, i napisać aput zamiast apud, quot zam. quod, lub odwrotnie quod zam. quot, uchodziło za jedno: podobnie i glosator nasz, a za nim i kopista i ręka młodszego teologa z końca XVgo w., nie bardzo skropulatni są w odróżnianiu *t* lub *th* od *d*. Piszą więc: III 5, otplata = odpłata; V 3, maludczij = malutcy; VII 15, przydczeij = przytczéj; XII 7, pobuthka = pobudka; XIII 11, malvthkij = malutki; XXXV 23, odplati = odpłaty; XLIII 1, przijdcze = przytcze... — Toż jak i między literami *c*, *k*, nie przebierano bardzo w łacinie, i przykłady jak VIII 19, karissimi = carissimi, nie były wcale czémś nadzwyczajném: tak i w polszczyźnie. Wprawdzie w Głosie naszéj przeważnie pisane jest *k* przez *k*: I 14, vczynkow = uczynków; II 5, navkij = nauki; II 11, wszijthko pokolenye = wszytko pokolenie...; ale nie brak także przykładów, gdzie całkiem swobodnie c w takich razach stoi: I 14, Crista = Krysta; II 7, w przijcladze = w przykładzie; VI 4, iacocolij = jakokoli; VII 7, cosczijelnego = kościelnego; VII 9, cu = ku; IX Dek., conija = konia...

Wadliwość ta łacińskiego pisma wystąpiła tu i w innym jeszcze razie, skąd już każdy krok, czyto w tył czy naprzód uczyniony, poprowadzić musiał na bezdroże, i stać się przyczyną bałamuctwa bez granic. Polska gęba nie była i nie jest zdolną, oddać wszędzie w łacinie *s* przez *s*, i wymawia je często jako *z*. Zauważył to już Parkosz w swoim czasie: między dwiema samogłoskami — powiada on — *s* non perdit suum caracterem, t. j. jak w łacinie n. p. misit wymawia się jak *z* = mizit. Wyznawali tę zasadę widocznie także inni, i stąd téż w kodeksie naszym (a nie stanowi on pod tym względem bynajmniéj wyjątku, i owszem stoi nawet co do tego całkiem na równi z innymi zabytkami staropolskimi), mamy w takich i w wielu innych razach na sposób łaciński brzmienie *z* wyrażone po prostu przez literę *s*: I 13, swadlijwem = zwadliwém, szasdrosczij = zazdrości; I 14, wsdraz = wzdraz (obraz); II 9, przes = przez, wysnanije = wyznanie... — Rozumié się przez się, że znak *z*, który zresztą w łacinie rzadko kiedy jest potrzebny, i który kopiści ówcześni często także wprost przez *s* pisali, jak XX 7 i XX 8, *asimi*, *asimis* = azymi, azymis, odegrać musiał śród takich okoliczności najrozmaitszą rolę, i łatać w piśmie polskiém wszelkie niedostatki łacińskiego alfabetu. W na-

széj Glosie zdawałoby się na piérwsze wejrzenie, że przedewszystkiém oddaje on dzisiejsze polskie *ż*: II 7, zijwothą = żywota; II 11, zydowske = żydowskie; III 2, bozijmij bożymi; III 4, wschakoz = wszakoż; III 5, bozego = bożego... — Ale to tylko pozór, to tylko jedno jego przeznaczenie; w połączeniu bowiem z innemi literami wyraża on tu przeróżne inne brzmienia. I tak w połączeniu z literą *c*, jako dwójka *cz*, znaczy on dzisiejsze *c*, *cz*, *ć*: II 4, czokolij, czo = cokoli, co; II 8, otczom, obijeczal = otcom, obiecał; II 9, otczv = otcu; II 13, w lascze = w łasce; — I 13, poczeszlijwe, nijeczijstijch = pocześliwie, nieczystych; II 4, vijeczneij = wiecznéj; II 5, w rzeczach = w rzeczach; II 13, raczy = raczy; — I 11, na krzcze=na krzcie; II 5, cijrpiedlywoszcz, przeczijwnijch = cirpiedliwość, przeciwnych; II 9, chwalcze = chwalcie; II 12, rzadzijcz = rządzić... — W połączeniu z literą *d*, jako *dz*, dzisiejsze *dz* lub *dź*: I 13, gedzenija = jedzenia; II 9, mijedzij = miedzy; II 13, stwerdzenij = stwierdzeni; — I 14, wszdzeycze = wzdziejcie; II 4 i II 9, nadzeij = nadzieji; II 7, w przijcladze = w przykładzie... — W połączeniu z literą *r*, jako *rz*, dzisiejsze *rz*: I 11, vijerzijlijszmij = wierzyliśmy; I 13, w szwarze = w swarze; II 4, przesz = przez; III 5, przed = przed... — W połączeniu zaś z literą *s*, jako *sz*, dzisiejsze *s*, *ś*, a nawet *ż*, *z*: II 4, popijszano = popisano; II 8, poszlan = posłan; II 9, oszobnego = osobnego; II 13, wasz = was; I 14, szę = się; II 4, w szwętem pyszmije = w świętém piśmie; III 3, szebije = siebie; — I 13, zaleszij = zależy; II 8, Szijdom = Żydom; II 9, boszij = boży; II 12, ijensze = jenże; — I 13, w szasdrosczij = w zazdrości; III 1, roszdawcze = rozdawce; V 5, wijszwolenije = wyzwolenie...

Brzmienia polskiego *sz* glosator i kopista, a za nimi i ręka z końca XVgo w., nie zdołali już w ten szereg włączyć, i oddali je inną kombinacyją, połączeniem liter *sch*: II 9, wschijczczij = wszyćcy; II 12, Isayaasch = Izajász; III 1, schafarze = szafarze; III 2, schukano, schafarzmij = szukano, szafarzmi; III 3, gynschijch = jinszych... — I zdawałoby się, że to wszystko panująca w polszczyźnie Glosy zasada. Lecz uchowaj boże, tak wcale nie jest; zasadę tę pozorną obalają bowiem co krok liczne odstępstwa. Litera *s* wyraża tu n. p. dosyć często także nasze *ś*: I 13, w mijslach = w myślach; II 6, mijslą = myślą; II 8, swijathijm = świętym; III 2, na swecze = na świecie... — Czasami zaś znaczy polskie *ż*: I 11, blijssche = bliższe; I 13, w sarloczstwach = w żarłoczstwach... — A przytém jakież nie roją się inne, niemniéj dziwaczne wyjątki: III 3, szchafarza = szafarza; X 12, rzechach = rzeczach; XIII 6, sszije, ssze = się; XVI 5, czczo = co; XXXVII 13, pokussa = pokusa, pokussij = pokusy; LII 13, zwego = swego... Słowem, znaczenie litery *s* fałszywie pojęte przez pisarzy polskich w łacińskiém piśmie, i w tém fałszywém pojęciu sankcyjonowane przez uczonych Polaków (Parkosza), i połączenie jéj z takim znakiem *z*, który w łacinie ówczesnéj wydawał się co najmniéj intruzem, a w polszczyźnie zalecał się gwałtem

także do różnych innych liter, wydać musiało różnego rodzaju wylegańców, najdziwaczniejsze kombinacyje! Wszystko to dzieci nieprawego łoża...

Trochę inaczéj przedstawiają się w kodeksie litery łacińskie *u, v, w*,... *g, i, ij, y*,... jak też ich użycie. Ale i w téj mierze Glosa nie stanowi bynajmniéj wyjątku, i stoi na równi z wszystkimi innymi zabytkami ówczesnymi. O tyle chyba możnaby jéj w tym razie przyznać piérwszeństwo, że mamy w niéj polszczyznę obok łaciny i razem z łaciną, i glosatora naszego w każdéj chwili i na każdém miejscu przy pisaniu wyrazów polskich na gorącym niejako uczynku chwytać możemy, i pytać go, a co też to u ciebie wszystko w łacinie znaczy?

Znaki *u, v, w*, tak w części kodeksu łacińskiéj, jak polskiéj, nie mają tu ani na włos innego znaczenia, jakie miały w ogólności w ówczesném piśmie łacińskiém. Tak litera *u* = *u, v*, jak litera *v* = *u, v*; czyli inaczéj mówiąc, i jedna i druga jest tu raz samogłoską: I 11, nunc = nunc; I 12, autem = autem; II 4, vt = ut; II 6, vnanimes = unanimes; raz spółgłoską: II 5, uobis = vobis; V 1, seruo = servo; II 7, vos = vos; II 8, veritatis = veritatis. — A nieinaczéj i w polszczyźnie: I 13, dlugem = długiém; I 14, Iesu = Jezu; I 14, vczynkow = uczynków; II 4, vczijlijbysmij = uczylibyśmy; VI 2, przijrounacz, lubyeszlijua = przyrównać, lubieżliwa; II 4, vijeczneij = wiecznéj; II 7, vasz = was. — Znak zaś *w* czyli „*v* duplex“[1], tyle co *v* spółgłoska + *v* samogłoska, ten pomysł kopistów średniowiecznych na wyrażenie łacińskiego *vu*: nows = novus, zdawałoby się na piérwsze wejrzenie, że w polskiéj części Glosy przybrał już znaczenie dzisiejszego *w*. Nie mniéj często bowiem odgrywa tu rolę jakby spółgłoski tylko, podobnie jak *u, v*, zeztawione powyżéj: I 13, poczeslijwe = pocześliwie, w sarloczstwach = w żarłocstwach; w lascze nijewobludneij = w łasce niewobłudnéj; XVI 4, wvczalowanija = wucałowania; XXXII 21, woslawijona = wosławiona... Lecz to znowu tylko pozór, to rzecz raczéj wyjątkowa tak dobrze, jak napisanie w łacinie: XIII 1, lingwis = linguis; XVIII 12, sangwinem = sanguinem; XVIII 15, nowi = novi;... lub napisanie wyrazów polskich: III 2, ijwsz = już; VI 1, roszwmna = rozumną;... gdzie *w* bez potrzeby stanęło już po prostu za samę samogłoskę tylko; albo też napisanie: XXXVII 11, wijobrazenijv = w wyobrażeniu (in figura); XLVIII 19, wasszijch serczach = w waszych sercach (in cordibus vestris);... gdzie stanęło nawet aż za dwie spółgłoski. — Wszystko to wyjątki tylko, a właściwego charakteru i przeznaczenia swego ten wyleganiec średniowieczny nie zaparł się w kodeksie wcale, i jest tu tak w łacinie jak w polszczyźnie przedewszystkiém *w* = *vu* = *wu*. A więc: V 1 i XIII 11, parwlus = parvulus; V 3 i XIII 11, parwli = parvuli; V 7, serws = servus; IX Dek., wlgari = vulgari; XXV 23, wltum = vultum; XXXIII 10 i XXXVIII 11, wlt = vult; XXXIII 12, wltus = vultus; XL 7 i

[1] Anglicy *w* nazywają zawsze jeszcze „*v* double“.

XLII 7, wltis = vultis; XLIV, clawm = clavum; XLVII 24, nowm = novum; L, wlnerare = vulnerare... Podobnie też w wyrazach polskich: VII 13, gospodarstw (3ci przyp.) = gospodarstwu; XIII 5, z gnijew = z gniewu; XXXVII 7, balwanstw (3ci przyp.) = bałwaństwu... A na ten sposób także: VI 3, wmijąrem = wumiárem; VII 7, na wszijtek = na wużytek, w nawcze = w nawuce; VII 8, w ijednostaijnem wmijszle = w jednostajném wumyśle, którim wrzędem = którym wurzędem; VII 10, wprzedzaijącz = wuprzedzając; XII 28, wstawijcznoscz = wustawiczność; XII 29, wpadaijacz = wupadając; XII 2, wchwatnijonego = wuchwatnionego; XIIII 8, wrąganije = wurąganie; XXVI 8, wstawijczną = wustawiczną; XXXII 22, w dobrijch wczynkoch = w dobrych wuczynkoch; XXXIII 8, wmijernij = wumierni; XXXIV 3, podług wstawijenija = podług wustawienia; XXXIV 6, wkrzijzowan = wukrzyżowan; XXXVIII 6, wrządoch = wurzędoch; XLIII 1, wpadł = wupadł; L, wlno = wulno, wólno; LII 11, dwgem = dwugiém, długiém.

Że te wyrazy w rzeczy saméj tak a nieinaczéj glosator wymawiał, i dlatego właśnie tak je obyczajem średniowiecznym napisał, i że w ogólności te i tym podobne wyrazy, które dzisiaj dla nas brzmią już czysto bez przygłosu *w*, w połowie XVgo w. wymawiane były jeszcze z takim przygłosem, niejako całą gębą a gwałtem, niema przyczyny wątpić. Wymowa taka żyje do dziś dnia jeszcze w języku Łużyczan: nawuka, wobłud, wučink, wuměr lub wuměra, wuměrny, wumysł, wupadać, wustawienje lub wustawa, wužitk;... w języku Kaszubów: nawuka, wuchwocic (rapere), wuczink, wupasc, wustava, wubógi, wucho;... i w języku ludowym. Łużyczanie i Kaszubowie nie mają prawie wyrazów, któreby się zaczynały od czystych: *a, e, i, o, u*; wszystko tam wymawia się jeszcze z przygłosami: *j, h, w*. A zresztą Parkosz w połowie XVgo w. potwierdza takie wymawianie całkiem stanowczo, i usuwa wszelką pod tym względem wątpliwość. „Litera *v* — pisze on[1] — antiquitus vocalis, et ad modum aliarum vocalium et longum et breve; in quantum autem consona, etiam aliquociens variat sonum, nam cum componitur ex consona et vocali, tunc proprie scribitur, sic: wsta, wmaar" = wusta, wumár, nasze dzisiejsze: usta, umarł.

Toż i litery *g, i, ij, y*. Dwie piérwsze i ostatnia, to spuścizna po Rzymianach; znak zaś *ij*, to już wymysł późniejszy, wyleganiec średniowieczny. Wszystkich téż znaczenie w części kodeksu polskiéj odpowiada w zupełności znaczeniu, jakie miały w ówczesném piśmie łacińskiém. Litera *y* = *y*: I 14, vczynkow = uczynków; litera *i* = *i* (in = in), *j* (iam = jam), lub *y* (asimi = azymi): II 12, Isaijaasch = Izajász; I 14, Iesu = Jezu; XXXV 23, odplati = odpłaty; rzadziéj się tu jednakowoż w téj postaci i w takiém znaczeniu pojawia. Litera zaś *g* = *g*, *j*: I 13, dlugem = długiém, gedzenija = jedzenia. Polacy przynajmniéj wymawiali wówczas wyrazy łacińskie genus...

[1] Libellus de orthographia polonica, ed. op. et studio G. S. Bandtkie, str. 42.

przez *j*, = jenus, i z wymowy takiéj pozostały nam nawet do dzisiaj: majster z łać. magister = majister, wójt z niem. vogt = vojt, Jérzy lub Jerzy z łać. Georgius = Jeorgius... Glosator nasz pisze też wprost w łacinie, jak wymawiał: XII 20, redijt zam. redigit; a podobnie następca kopisty ruskiego pochodzenia, autor owéj niby karty tutułowéj, także: anagoice zam. anagogice.

Co się tyczy czwartego z tych znaków, to jest on graficznie biorąc, *ij* = *i* + *i*, zupełnie jak średniowieczne *w* = *v* + *v*; zwano go też dlatego „*i* duplex“ lub „*i* geminatum“, z polska „dwoje *i*“. Z literą *y* czyli ypsylonem nie miał on nic wspólnego, tylko przypadkową postać, która się stąd zrodziła, że drugiemu z tych *i*, które w skład znaku *ij* wchodziło, właśnie na okazanie, że obydwa mają stanowić całość, niejako nową literę, dodawano ogónek zwrócony ku lewéj ręce, czyli jak się wówczas wyrażano, „caudam ad sinistrum“ [1]. W połowie XVgo w., t. j. w czasie, kiedy Glosa została ułożona i z oryginału odpisana, różnił on się zresztą od zwykłego *y* czyli ypsylonu, jeszcze dwiema kropkami, położonemi nad każdém z tych *i* z osobna. Polaka uczono też zawsze przy łacinie: „Graecum *y* nunquam habet puncta in vertice, sed pure latinum geminatum *ij*“. W czasach bowiem dawniejszych, n. p. w XIVtym w., kiedyto *i* pojedyncze zamiast kropki miewało nad sobą kręte kréski i warkocze, także takie *ij* duplex warkoczami było zdobione, a w wielu rękopismach, gdzie litery *i* pisarze wcale nie kropkowali, i to *ij* kropek nad sobą nie miało.

Znaczenie takiego *ij* duplex w łacinie było przedewszystkiém, *ij* = *i* spółgłoska + *i* samogłoska, czyli jakbyśmy dzisiaj ulepszonym sposobem napisali, *ji*: Maij = Maji, Pompeij = Pompeji; albo w przykładach kodeksu: XVII 30, eijce = ejice; XXIV 21, abijcientes = abjicientes. Tę zasadę wpajano w młodzież polską przy łacinie już od najpiérwszych lat w elementarzach [2] i w gramatykach łacińskich, przy któréjto sposobności w szkołach naszych uczono zarazem i ortografii polskiéj. Nasz glosator pisze też: II 4 i II 9, nadzeij = nadzieji; II 13, *ij* = ji (et); XXXVIII 3, *ij* = ji (ipsum); XLIII 6, broij =

---

[1] Sprawozdanie gimnazyjum im. Franciszka Józefa we Lwowie, r. 1868 str. 12 i nn, 44, 59 i nn.

[2] Donati Grammatices compendium una cum syllabarum combinationibus. Cracoviae per H. Vietorem, s. a. (około 1520), in 4to. — Zaraz na początku:

Consonantes* praepositae vocalibus*:

Ba	be	bi	bo	bu.
Ca	ce	ci	co	cu.
Da	de	di	do	du.
Fa	fe	fi	fo	fu.
Ga	ge	gi	go	gu.
Ha	he	hi	ho	hu.
Ia	ie	ij	io	iu.
Ka	ke	ki	ko	ku.
	i t d.		i t. d.	

A więc w siódmym rządku, jakbyśmy dzisiaj ulepszonym sposobem napisali: Ja je ji jo ju.

broji; LI 17, moij = moji... Że on te i tym podobne wyrazy wymawiał w rzeczy saméj z przygłosem *j*, i właśnie dlatego tak je napisał, niema także co wątpić. Dosyć spojrzéć na inne języki słowiańskie, n. p. na czeski, gdzie się takie wymawianie i spososób pisania do dziś dnia w całéj pełni utrzymały, lub na język małoruski, gdzie w dobréj połowie wymawianie takie żyje jeszcze, w dobréj zaś od przygłosu *j* widocznie się już wyzwala[1], albo też na język wieśniactwa i prostactwa polskiego, gdzie także jeszcze dosyć silnie przygłos *j* występuje, ażeby wszelkie w téj mierze wątpliwości usunąć. Język nasz piśmienny otrząsł się z niego z czasem, zwłaszcza gdy Polak przestał mówić całą gębą a gwałtem; ale to już inna rzecz, to dotyczy już czasów późniejszych. Można nawet z wszelkiém prawdopodobieństwem przypuścić, dlaczego to nastąpiło. Stało to się między innemi także z téj przyczyny, że przygłos *j* w takich razach nie był u nas dosyć powszechny, i używano miasto niego także *h*. Zachowały się przynajmniéj ślady, że spójnik *i* (et), który aż do Kopczyńskiego czasów brzmiał *ji*, dlaczego téż Polacy wzbraniali się wręcz pisać go przez samo *i*, bo taki sposób pisania nie czyniłby zadosyć żywéj mowie, wymawiany był u nas w XVtym w., podobnie jak i w staréj czeszczyźnie, *hi*; toż i wyraz dzisiejszy imię brzmiał niekiedy himię[2], a miasto Ilkusz zwano także Hilkusz. Tacy n. p. Jan i Marcin z Ilkusza pisali się: mgr. Iohannes de Hilkusz[3], i mgr. Martinus de Hilkus[4]. Podobnież Jan Isner i Jan z Iłży pisali się także: mgr. Iohannes Hysner i mgr. Iohannes de Hilsza[5].

Oprócz tego miał znak *ij* duplex w średniowiecznéj łacinie jeszcze znaczenie: *i* samogłoski + *i* samogłoski, czyli mówiąc inaczéj wyrażał to, cobyśmy dzisiaj napisali przez *ii*: I 13, impudicijs = impudiciis; II 5, solacij = solatii... Była w tém wielka nieporadność, to prawda; ale wina stąd na polskich kopistów nie spada żadna, bo nie oni byli znaku tego i jego zastósowania wynalazcami: przyszedł on do nas gotowiuteńki z południa i zachodu. Następstwa téż téj nieporadności i takiego zastósowania były bałamuctwa, i mniéj baczni kopiści pisali: II 12, Ijesse = Jesse; VII 8, hijlaritate = hilaritate; XI 24, hij = hi; XV 6, hijs = his... A zbałamuceni tém do reszty, także: XI 27, alys = aliis; XVI 1, fily = filii;... gdzie już przez nieuwagę *ij* duplex wcale nie kropkowali. — To samo musiało się odbić naturalnie i w polszczyźnie kodeksu. Duplex *ij* jest tu także: *i*

---

[1] Tymka Padurry Pyśma posmertne, wyd. z awtohrafiw, Lwiw, 1874, w 8ce. Można tam znaleść pół na pół: twojich lub swojich obok twoim, czyjich obok czyim, i t. p. [2] Ob. przy końcu w Spisie wyrazów: ji (spójnik), jimię. [3] Rękopis (z r. 1454) bibl. Jag. Ner 535 in fol. z dopiskiem późniejszym: „Liber de manu mgri Iohannis de Hilkusz*“. [4] Liber promotionum in Univers. stud. Jagellonica, ed. Muczkowski, str. 197: „...presidente mgro Martino de Hilkus*...“

[5] Rękopism bibl. Jag. Ner 1449 in fol., na str. 319: „Sermo mgri Iohannis Hijsneri*“; Ner 2286 w 4ce, na k. 99: „Sermo mgri Iohannis Hysneri*“; Ner 2407 (z r. 1461) w 4ce, na k. 2: „per mgrum Iohannem de Hilsza*“.

(znakiem zmiękczenia), *i* (samogłoską), *y*, *j*, *ij*; II 5, rosumijenije = rozumienie; II 13, wijeszela = wiesela; I 13, nij = ni; II 4, czokolij = cokoli; I 11, gdij = gdy; II 8, bijl = był; I 13, ijako = jako; II 4, ijest = jest; XXV 26, krzesczijanstwo = krześcijaństwo, dziś. chrześciaństwo. Kopista przez nieuwagę opuszcza nawet często kropki nad niém: III 3, ysze = jiże; XIX 5, y = ji (et); II 8, powyedam = powiedam; II 10, pokolenye = pokolenie; II 4, pyszano = pisano; I 14, wszdzeycze = wzdziejcie; II 4, yest = jest... A zbałamucony tém do reszty, dodaje bez potrzeby w wielu razach takiemu *ij* = ji jeszcze *g* = j z przodu: IX Dek., gijnego = jinego; XIX 9, gij = ji (illum); XXXII 23, gij = ji (et)... — Lecz są to już raczéj wyjątki tylko, od których żaden kodeks, nawet łaciński, nie jest wolny, i ogólnéj zasady, skąd się to *ij* duplex wzięło, jak téż jego piérwotnego znaczenia, nie obalają one wcale. Każdy elementarz łaciński i każda gramatyka łacińska, od Donata począwszy do Alwara, a spotkać się z niemi można w każdéj znaczniejszéj biblijotece, wyczerpujących co do tego „*i* dwoje“ udzielają wyjaśnień.

Z innych liter, użytych w kodeksie naszym, zasługiwałby wreszcie na uwagę i bliższy rozbiór jeszcze sam znak *j*; lecz spotykamy go tu tylko w części łacińskiéj, i ma zresztą, jak i w innych kodeksach z XVgo w., wyłącznie znaczenie rzymskiego I (jeden): *j* = I, *ij* = II, *iij* = III, i t. d.

Przystępuję zatém do form staropolskich, które się w Glosie dochowały. Rzeczy nadzwyczajnych i pod tym względem w kodeksie naszym niema, ale téż z drugiéj strony niema w nim nic takiego, coby mu ujmę czyniło, i wyróżniało go od innych współczesnych mu zabytków. Stoi on i na tym punkcie na zupełnéj z nimi równi, a jego deklinacyje i konjugacyje przedstawiają ten sam widok. I tak w deklinacyi rzeczowników męskich.

2gi przyp. l. poj. kończy się jeszcze dosyć często na *a* piérwotne zamiast dzisiejszego *u*: XII 32, lvdą; XIV 5, luda; XLV 3, pokoija.

7my przyp. l. poj. po źródłosłowach na spółgłoskę gardłową *k*, *g*, *ch*, na *e* miękkie zam. *u*: VI 1, w bodze; XII 5, w bodze; XXVI 11, w czlowijecze; XXX 14, w grzesche; XLIV 16, w czlecze.

1szy przyp. l. mn. na owie: XII 22 i XXXVII 6, Zijdowije; XXVII 3, ijęzijkowije.

4ty przyp. l. mn. przy osobach męskich występuje jeszcze we właściwéj formie 4go przyp.: III 1, schafarze abo roszdawcze szczodre; VIII 17, wszijthkij ludze; XVI 3, na szwijethe a werne krzesczijanij; XXXIII 12, na zloczijncze. — Podobnie i przy samych przymiotnikach i zaimkach, przy których osoby męskiéj dorozumieć się należy: XXXIV 11, mnijmaijcze sze marthwe bijcz; XLVIII 19, navczaijącz gijnsze.

7my przyp. l. mn. na *ech* zam. dzisiejszego *ach*: VII 12, XII 5, XIV 4 i XXV 27, w klopoczijech; XII 27, w posczech; XIV 5, w raszijech; XLIII 8, w vczijnczech[1]; — a nawet na zakończenie

[1] Przez pomyłkę także: XII 23, w roboczech.

och: XV 1, XXXII 22 i XXXIV 4, w vczijnkoch; XXIII 12, o zlosznijkoch; XXXVIII 6, wrządoch.

Toż i w deklinacyi rzeczowników żeńskich:

2gi przyp. l. poj. zakończony jest tu częściéj na *e*: II 22, s maczijcze; XII 4, troijcze a tagemnijcze nijewijmowneij; XV 5, ktoreijkole dusche; XXXVII 10, zijemije objeczaneij; XLIII 1, z przijdcze; XLV 4, nadzege; — albo na *éj*: VII 15, s dobreij przydczeij; XII 25, lodzeij; XXXII 20, z woleij; LII 9, wolyeij. — Zakończenie *éj* zachowało się tu i w przyp. 7mym: XV5, we zleij ządzeij.

3ci przyp. l. mn. na *am* zamiast *om*: VII 13, potrzebnosczam = necessitatibus.

Na liczbę podwójną nie dostarcza nasz kodeks przykładów. Raz tylko pojawia się ona w części jego polskiéj: XII 33, vszedł rękv gego, i to położona przez rękę z końca XVgo w. na miejsce innego jakiegoś zeskrobanego wyrazu. Okoliczność ta jednakowoż nie może przemawiać ani na korzyść Głosy, ani na jéj niekorzyść, raz dlatego, że liczba podwójna w połowie XVgo w. nie była już powszechną, a po wtóre, ponieważ glosator nasz nie był po prostu nigdy w tém położeniu, żeby mógł był z niéj użytek zrobić.

Co się tyczy zaimków i ich deklinacyi, uderza przedewszystkiém, jak w każdym tego rodzaju pomniku z XVgo w., używanie częste staropolskiego: jiże-jaże-jeże = który-a-e. W kodeksie naszym ma on w rodz. m. zawsze postać jen, jenż lub jenże: VII 8, ijen; II 5, ijensz; II 12, ijensze; ...w rodz. ż. zaś jaż: XXXV 19, ijaz... I 4ty przyp. l. poj. w rodz. m. jego, go, występuje tu także w formie dawniejszéj *ji*: XIX 9, *gij* (illum); XXXVIII 3, *ij* (ipsum).— Toż i przypadek 4ty l. mn. w rodz. m. i ż. ty, ony, wszytki, od zaimków ten (piérwotnie ty-)-ta-to, on-ona-ono, wszytek-a-o; VII 14, modlcze sze za thij = za tych; XII 28, nijmo thij przijkrosczij = mimo te przykrości; XXVI 10, onij darij przijrzadzajacz = one dary; XXVII 1, w onij dnij = w one dni; VIII 17, wszijthkij ludze = wszystkich ludzi; XIII 2, wszythkij tagemnijcze = wszystkie tajemnice; XXVII 2, wszijthkij w domu = wszystkich w domu. — Zaimek zaś względny który-a-e, odmieniany obecnie podług tak zwanéj deklinacyi przymiotnikowéj, występuje tu raz także jeszcze w czystéj formie zaimkowéj: XV 2, ktora przijkazanija (que precepta) = które...

Nie mniéj ciekawie przedstawiają się i przymiotniki. Glosator odmienia je już wprawdzie podług deklinacyi ściągniętéj czyli przymiotnikowéj, ale nie mniéj często używa także i deklinacyi przymiotników rzeczownéj, i to w różnych przypadkach:

W 1szym i 4tym l. poj. rodz. m.: VII 8, przewijschoon; VIII 21, przewijczeson; XII 25, kamijonowan; XII 29, nijemoczen; XII 33, spvsczon; XII 4, pochwatnijon; XII 6, schalon; XIX 6, rowijen; XIX 7, nalezon; XIX 8, poszluschen; XXI i XXII 23, męczon; XXII 23, laijan, obmawijaan; XXXII 20, poddan, przegrzech Adamow = propter peccatum Ade; XXXIV 6, wkrzijzowan;

XXXIV 7, vsprawijedlijwijon; XXXIV 10, zijw; XXXV 23, daan; XXXVIII 3, odłączon; XLIII 7, sklamaan; — w 1szym i 4tym l. poj. rodz. n.: IX 9, zamknono; XI 25, podobno; XII 30 i XII 1, potrzebno; XIII 10, wyproznijono; XIV 3, poganbyono; XVI 3, mijenijono; XIX 10, Ijesusowo; XXXII 21, wijzbawono; XXXVIII 3, ijawno; L, gotowo, wlno przijrodzenije; — w 2gim l. poj. rodz. n: XII 22, z Ijakobowa pokolenija, z plemijnija Abramova, s dalijeka; XXXIV 3, podług wstawijenija Cristussową; — w 7mym l. poj. rodz. ż.: XLVIII 19, w glosznije chwale; — w 7mym l. poj. rodz. n.: XII 6, w malecz sze chwalę = w maleć, w male ci się chwalę; — w 1szym l. mn. rodz. m.: XXVII 3, rosznij, rozdzelnij ijęzijkowije = różni, rozdzielni językowie; — i w 1szym l. mn. rodz. ż.: VI 2, oschnadzijnij dusche = osnadziny dusze[1].

Do przykładów 4go przyp. l. poj. rodz. n. należy w Głosie naszéj zaliczyć także imiesłowy przysłówkowo użyte: XXVII 6, mowijącz = loquentes, zam. mówiące, dzisiaj mówiących; XXXIV 6, wijedzą tho = hoc scientes; XXXVIII 2, gijdącz = euntes, zam. jidące, dzisiaj idących; XLIII 7, nije bładzijcze wijmawiją* sze = nolite errare, si quis dicat, non debco agere...

W deklinacyi natomiast ściągniętéj czyli tak zwanéj przymiotnikowéj zasługuje tu najbardziéj na uwagę, w jaki sposób postąpił sobie glosator z zakończeniem *ym-ém* w 6tym i 7mym przyp. l. poj. rodz. m. i n., i z zakończeniem *ymi-emi* w 6tym przyp. l. mn. Oto wszystkie przykłady z kodeksu, razem z przypadkami dotyczącymi zaimków, na:

6ty przyp. l. poj.: II 6, ijednijm gloszem; II 10, szwijm ludem; V 4, dwchem swęthijm; VII 8, ktorim wrzędem; VIII 17, tijm vmijszlem, dobrijm przijkladem; XIX 6, thijm — czijm, w tem (7my przyp.) — czijmbij; XXIII 12, zlijm crzesczijanstwem; XXIII 16, thijm przezpijecznijeij; XXV 26, wijernijm krzesczijanem; XXXIV 11, przijcladem Cristuszowijm; XXXVIII 3, szwijm panem; XLII 18, dvchem szwathijm, pod zakonem starijm.

7my przyp. l. poj.: I 13, w mękijem a w dlugem lijeganijw, w szwarze swadlijwem; II 4, w szwętem pyszmije; II 12, w nijem = in eum; II 13, boog w ijemsze, w tem; III 2, na tem swecze; III 4, nijwczem = in nullo, w tem = in hoc; VII 8, w ijednostaijnem wmijszle, w veszołem oblijczv; VII 9, w blijsznem, w dobrem; VII 11, w tem; IX Dek., na tem swecze; XII 21, w czem = in quo; XII 26, w falszijwen* towarzijstwije; XIII 7, w tem; XIII 8, na onem szwijecze; XIV 6, w dlugijem oczekawanijv; XIX 6, w tem — czijmbij (6ty przyp.); XXIII 12, w them = in eo; XXV 25, w szwem vczijnkv; XXVII 3, na kaszdem z nijch (sc. apostołów); XXIX 9, w them = in hoc; XXX 14, w grzesche w szmerthnem; XXX 16, w them = in hoc; XXXII 21, po dnijv sządnem; XLIII 1, w lekem

[1] Ob. przy końcu w Spisie wyrazów: osnądzin.

ôpvscenijv; XLIII 8, w dvchv swathijm* = in spiritu; XLIV 16, wnątrznem czlecze; LI 17, w dobrem; LII 11, w dwgem oczekawanijv; LII 12, w szijnw bozem.

6ty przyp. l. mn.: III 1, schąfarzmij bozijmij; III 2, szafarzmij bozijmij; VI 2, dobrijmij vczijnkij; VII 15, z placzlywijmi; VII 16, s weszelączimi a s placzlijwijmij; VIII 18, z wszijtkijmij ludzmij; XVI 6, proznijmij albo marnijmij szlowij; XXVII 4, rozmagijthijmij yąszijkij; XLIV 18, sze wschemi* szwąthijmij.

Różnicy więc w zakończeniach przymiotników między rodzajem męskim, żeńskim i nijakim, jaka się później w języku piśmiennym pomału urobiła, którą uczeni Polacy już w w. XVItym w teoryją schwycić i bliżéj określić usiłowali, i czego nawet na lat wiele przed Kopczyńskich w szkołach polskich przy łacinie uczono[1], — niema prawie wcale w Glosie naszéj. W duchu języka starosłowiańskiego i innych narzeczy słowiańskich kończy glosator przymiotniki w 6tym przyp. l. mn. bez względu na rodzaj, do którego się odnoszą, zawsze na *ymi;* w l. poj. zaś rozróżnia zakończenia *ym-ém* podług przypadków, nie podług rodzajów: w 6tym przyp. kończy je bez względu na rodzaj zawsze na *ym*, w 7mym na *ém*. Harmoniją tę psują mu tylko w l. mn. zaimek wschemi, lecz ten chodził już od najdawniejszych czasów nie tylko u nas, ale i w reszcie języków słowiańskich, innemi drogami; w l. poj. zaś psuje ją w 7mym przyp. w swathijm zam. w swathem, — niejako zapowiedź tego, co niebawem, bo już w w. XVItym i później, nastąpić miało.

Z innych osobliwości deklinacyi przymiotników ściągniętéj podnieść tu jeszcze należy, o czém zresztą już wyżéj była wzmianka, formy: III 2, bozee darij; XXV 25, vstawijenije bozee; XXXVIII 4, ducha szwijΦthΦgo. W piérwszych dwóch razach oznaczył glosator ówczesnym sposobem, przez *ee*, długość czyli pochylenie samogłoski *é*, która właśnie powstała w skutek ściągnięcia (z bożyje, bożeje); w trzecim zaś przez Φ takie samo pochylenie samogłoski *é* w skutek podobnéj kontrakcyi (z świętajego). Wszystkie trzy miejsca jednakowoż zeskrobała mu ręka z końca XVgo w. i zamieniła na: bosze, bosze, szwijęthęgo.

Lecz i w innym jeszcze względzie dostarcza polszczyzna kodeksu nader ciekawego szczegółu do historyi przymiotników i przysłówków polskich, mianowicie do sposobu urabiania od nich stopnia najwyższego. W obecnym stanie języka stopień ten różni się od stopnia drugiego czyli wyższego tylko przybranką naj-: najmilszy, najmniejszy, najwyżéj, najwięcéj. W XVItym zaś i XVtym w., kiedyto Polak, jak świadczy Górnicki, mówił jeszcze całą gębą a gwałtem, była przybranka ta náj- lub ná-, z *á* pochyloném, chociaż nie mniéj często już pojawia się ona tam także w postaci naj-, z *a* otwartém. W naszéj Glosie mamy téż dwa takie przykłady stopnia najwyższego: III 3, za

[1] Sprawozdanie gimn. z r. 1868, str. 56.

namnijeijsche = pro minimo; XXVI 7, namijleijschij = carissimi. Lecz nie o te tu idzie. Znajdujemy bowiem w kodeksie obok nich dwa ważniejsze przykłady przysłówków w tym stopniu o formie daleko starszéj: XII 23, nadwijscheij = supra modum, najwyżéj; XLIII 10, nadnawaczssche = maxime, nadnawięcsze, najwięcéj. Wprawdzie drugi z nich ma tu niepotrzebnie aż dwie przybranki nad- na-, lecz to widocznie tylko nieuwaga kopisty[1]; obydwa zaś przykłady powiadają nam, jaką właściwie i piérwotnie była przybranka ta w stopniu najwyższym, i skąd się wzięło dzisiejsze naj-, jak téż náj- i náz w. XVIgo i XVgo. Przybranką tą było więc w najdawniejszym stanie języka nadъ-, a tworzenie stopnia najwyższego przymiotników i przysłówków od stopnia wyższego szło u nas z postępem czasu takim torem: nadъ-(nade-), nád-, ná-, náj-, naj-[2]. — Że tak jest w rzeczy saméj, wykazali to już Jan Negedly i Paweł Józef Szafarzyk na języku staroczeskim, przyczém ostatni zauważył, że przykłady z przybranką nad- są w staréj czeszczyźnie nader rzadkie. U nas w téj mierze należy się zasługa Józefowi Przyborowskiemu[3]: on piérwszy z naszych uczonych zwrócił na tę okoliczność uwagę, i na wzór Negedlego przybrankę polską naj- także z piérwotnego nadъ- wyprowadził. Nasz téż glosator, jak widzimy, dostarcza dla téj teoryi aż dwóch przykładów. Są one tém cenniejsze, że w innych zabytkach staropolskich przykłady podobne pojawiają się jeszcze rzadziéj; mnie przynajmniéj znane są tylko dwa. Jeden z Zabytku dawnéj mowy polskiéj, wydanym przez hr. Działyńskiego[4]: naduфdse miloserdze = nadwiętsze miłosierdzie; drugi w Biblii królowéj Zofii, wydanéj przez dra Antoniego Małeckiego[5]: nadwyssey = nadwyżéj. Na przykład téż ten wydawca Biblii szczególniejszą czytelników zwrócił uwagę.

W konjugacyjach przedstawia polszczyzna Glosy podobny obraz: Słówko posiłkowe być w czasie terazniejszym występuje tu jeszcze, i to stosunkowo dosyć często, w postaci piérwotnéj: jeśm, jeśmy, jeście, zam. dzisiejszego jestem, jesteśmy, jesteście: XII 29, nije geszm; XXXIV 3, oszijszczenij geszmij; XLII 18, wijedzenij geszcze. — Toż i czasy i tryby innych czasowników:

Wyraz bezokoliczny kończy się niekiedy na pełne *ci:* IX Dek., szijwoth wijesczij; XLIV, rvszaczij sze = micare. — Tryb rozka-

---

[1] W oryginale Glosy z r. 1447 było tu prawdopodobnie nadwaczssche z dopisaném na u góry, lub nawaczssche z dopisaném nad u góry; kopista nie rozumiał tego, i połączył razem jednę przybrankę z drugą.

[2] To *j* w naj nie dostało się tu przez zamianę *d* na *j*, ani téż, jak się prof. B. Trzaskowski w Nauce o piérwiastkach jęz. polsk. na str. 128 wyraża, i przeciw czemu występuje, w skutek „przejścia głoski *d* na *j*“. Weszło ono tu inną drogą, tak jak się dostało do wyrazów: dzisiaj zamiast dzisia, wczoraj zam. wczora, Czartoryjski zam. Czartoryski, Stryjkowski zam. Strykowski, i t. p.

[3] Wiadomość o życiu i pismach Jana Kochanowskiego. Poznań, 1857, str. 201.

[4] Poznań, 1857, str. 31 w kolumnie *a* w. 12 z dołu.

[5] Lwów, 1871, str. 93 w kolumnie *a* w. 20 z góry.

zujący, w którym dzisiaj końcowe *i* albo odrzucamy (proś), albo wzmacniamy na *ij* (kradnij), albo osłabiamy na *j* (kochaj), zatrzymuje tu jeszcze swoję cechę *i*: II 5 i II 13, raczij dacz, raczij napelnijcz, raczy dacz; II 11, wijelbijcze = magnificate; IX Dek., nije bijerzij, nije cradnij, proszij; XLIII 2, geden drugego brzemije grzechv nosij = alter alterius onera portate; XLIII 7, nije bladzijcze = nolite errare. — Z aorystu staropolskiego dochowały się również przykłady: XIII 2, vznal bych, przenijoszl bijch; XIII 3, rozdzelal bijch. — Czas przeszły zaś, jak i w innych pomnikach, występuje w kształcie złożonym: VI 3, vmijerzijl yest = diuisit; XII 4, vijdzal ijest = vidit; XIX 6, byl gest; XIX 7, ijest bijl; XIX 9, podwijszijl gest = exaltauit; XXXIV 7 i XXXIV 10, gest vmarl = mortuus est. Ważniejsza wszakże, że prawie do stałych sposobów wyrażenia należą tu: XII 25, bijteszm = cesus sum, czijrpijaleszm = cirpiałeśm; XXXIV 3, okrzsczijenijszmij = baptisati sumus; XXXIV 8, paknią aczeszmij vmarlij = si autem mortui sumus; XXXVI 12, dluszni jszmij = debitores sumus; XXXV 19, dobrowolnijescze przijprawijalij = voluntarie preparastis; XXXV 21, gdijscze czijnijlij; XXXVIII 2, gdyscze bijly = cum essetis; XLVIII 16, czszoszcze zamijeskaly, abijscze napelnijly = quod non fecistis, restituite. Coś podobnego pojawia się także w dwóch piérwszych działach Biblii królowéj Zofii[1].

Co się tyczy wreszcie zasobu wyrazów, których kodeks nasz dostarcza, ich znaczenia dawniejszego i brzmienia, jak téż sposobu łączenia się pod względem syntaktycznym z innymi wyrazami w zdaniu i t. p., odsyłam do załączonego przy końcu: „Spisu wyrazów w Glosie użytych, których teraz albo wcale nie używamy, albo w inném znaczeniu i brzmieniu“. Zebrane tam jest w porządku abecadłowym wszystko, co dla jakiegokolwiek względu w polszczyźnie kodeksu na uwagę zasługiwać może, przy każdym wyrazie zaś cyfrą rzymską i arabską podane są zarazem perykopa i wiérsz, w których właśnie się znajduje, a dodany tu i ówdzie §. odsyła zawsze do Gramatyki dra Antoniego Małeckiego. W tém miejscu zatém pozwalam sobie rzucić jeszcze tylko kilka więcéj ogólnych o tém wszystkiém uwag:

Poszczyzna Glosy jest, jak się już wyżéj wzmiankowało, dosłownym, niekiedy nawet niewolniczym przekładem jużto samego tekstu perykopy, już dodanych mu glos objaśniających *i.* = id est, lub *s.* = scilicet. Glosator z r. 1447 przetlómaczył tak n. p. miejsce w wyjątku II 4: vt per ea, que scripta sunt, doceamur pati pro proximis = abij przesz tho, czo pyszano yest, vczijlijbysmij szę cyrpyecz za blijsnije; oddał więc łacińskie vt przez abij, a swoją drogą doceamur, które do niego należy, przez vczijlijbysmij szę, i niepotrzebnie jędnę i tę samę rzecz dwa razy powtórzył, abij — bysmij. Tak postąpił sobie i gdzieindziéj, n. p. w perykopie II 6: vt — honorifi-

[1] Por. wstęp do Biblii, str. XLVI.

cetis, po polsku abij — chwalilibyscze; choć w tym razie znaczny odstęp między vt a należącém do niego honorificetis, w którym się mieszczą różne objaśnienia szczegółowe, mógłby już jako tako powtórzenie to abij — byscze usprawiedliwić. Po prostu glosator położył nad vt polskie abij, a zanim śród różnych objaśnień szczegółowych i po ukończeniu takowych przyszedł do honorificetis, zapomniał o położoném wyżéj abij, i jeszcze raz honorificetis przełożył dosłownie przez chwalilibyscze[1]. — W innych jednakowoż miejscach, a są one także dosyć liczne, nie tłómaczył już wcale ani tekstu perykopy ani należących do niego glos objaśniających, ale je parafrazował, a raczéj oddawał tylko po polsku mniéj więcéj ich myśl właściwą. Polszczyzna jego w takich razach, zestawiona z tekstem perykopy, wypadła nawet niekiedy dosyć pocieszuie. Nad miejscem n. p. w wyjątku XII 19, si quis in faciem vos cedit, co Wujek przełożył „jeśli was kto w gębę bije“, znajduje się w kodeksie po polsku: oczwijsztnije wam sze vrąga, tyle co = oczywiście wam się urąga. Piękne mi urąganie się! Lecz wyrazy te polskie wyrwały mu się widocznie pod wpływem tego, co dodana do tego miejsca glosa objaśniająca wyrażała: „sc. in presencia despicit. Ambrosius: In faciem ceditur, in cuius os iniuria irrigatur“.

Podobnie wolno, jako parafraza tylko albo streszczenie myśli właściwéj jużto samego tekstu perykopy, już dodanych mu glos objaśniających, wypadła polszczyzna kodeksu i w wielu innych miejscach; tu i ówdzie jest ona nawet wprost glosą, po polsku wyrażoną[2]. Mimo to wszakże liczne wyrazy polskie na znaczeniu swojém istotném nie przez to nie uciérpiały, i wszystkie prawie dają się przy pomocy łaciny, do któréj należą, dostatecznie wyjaśnić, a to tém bardziéj, ponieważ glosator dosyć często nad jednym wyrazem łacińskim położył po dwa, a niekiedy nawet i więcéj wyrazów polskich, których znaczenie jest podobne, a przynajmniéj bardzo do siebie zbliżone. Wyjątek mały stanowićby tu chyba mogły miejsca, które kopista ruskiego pochodzenia widocznie mylnie z oryginału Glosy odpisał: II 6, ijednostaijmą mijslą = vnanimes; II 10, Zijdinij = cum Iudeis; III 4, grzek = peccatum; VIII 21, szlosz = malum; XII 25, kamijonowan ge = lapidatus sum; XII 26, w falszijwen towarzijstwije = in falsis fratribus; XII 5, nijczszen = nichil sum; XIII 3, gijmnijenija = facultates[3]; XIV 1, bralijbijscz = recipiatis; XLIV 20, rozmemy = intelligimus; XLV 3, bąazcze pijlnij chowacz = studiosi servare. Lecz miejsca te wszystkie są przy łacinie zrozumiałe, i myłki w napisaniu ich widoczne. Podobna myłka zajść musiała także w perykopach: VI 2, oschnadzijnij bandze = nows fiat; XXVI 11, roszmagythych, wijelorzonijch laskij = multiformis gracie. Osnadziny zostaje prawdopodobnie w etymologicznym związku ze starosłowiań-

[1] Ob. także wyjątek: XIX 10 i XIX 11. [2] Por. n. p. perykopy: II 9, II 12, VI 5,... XIX 6 i t. d. [3] Ob. podobiznę karty 53.

skiém sъnadьnъ i z polskiém snadny = na nowo przysposobiony; ale wijelorzonijch, to już zdaje się tylko lapsus calami ręki z końca w. XVgo.

Niebacząc jednak na te usterki, ogół wyrazów polskich w kodeksie przedstawia wcale ciekawy obraz. Wiele z nich, jak to już wyżéj poznaliśmy, wymawiał jeszcze nieznany bliżéj z imienia Dominikanin polski z r. 1447, autor zawartéj w Głosie rzeczy i polszczyzny, po ówczesnemu t. j. całą gębą a gwałtem, i czuł w nich i długość czyli pochylenie samogłosek, czego już dzisiaj, z wyjątkiem nielicznych stosunkowo *é*, *ó*, żaden piśmienny Polak nie czuje, i wymawiał je z przygłosami *j*, *w*, na początku, z czego się także piśmienna polszczyzna dawno już otrzęsła. Górnicki z pewnością nie wydałby obecnie, po upływie 300 lat i po zmianach, jakim język nasz z postępem czasu pod względem fonetycznym uległ, tak drastycznego o polszczyźnie warstw inteligentnych sądu. Wszystkie też takie wyrazy, tak z samogłoskami pochylonemi jak z przygłosami *j*, *w*, weszły do naszego Spisu wyrazów przy końcu, naturalnie o tyle tylko, o ile postać ich graficzna czyli sposób napisania w kodeksie do tego uprawniał.

Inne znowu wyrazy są z innych względów ciekawe lub ważne. Takie n. p. dzieje, przyrodzenie, znajdują się tu już w r. 1447 prawie w dzisiejszém znaczeniu = historia, natura. Takie poganistwo = dzisiejszemu pogaństwo, albo jak lud prosty mówi pogáństwo, i taka wonia = woń, w języku ludowym wóń, albo chawała = chwała, w XVItym w. i dzisiaj w języku ludowym chwáła, mają tu jeszcze dawniejszą postać, są o jednę sylabę dłuższe. — Takie królewstwo = królestwo, rozpacstwo = rozpacz, świecski = świecki, żarłocstwo = żarłoczność, zachowały tu jeszcze swoje etymologiczne *w*, *s*. — Cały zaś znaczny poczet wyrazów: abo, acz, aczci, albo jak glosator nasz pisze z przygłosem XII 1, ijaczczij = jaczci, daléj aczkoli, alić,... myśli = niźli, niżeli,... nimo = mimo,... szramki = szranki,... telko = tylko,... vpanie = upadnie,... żyw, żywić, znajduje się w téj saméj postaci, i w tém samém albo zbliżoném znaczeniu, także w innych pomnikach staropolskich, w języku w. XVIgo i w mowie dzisiejszéj ludu prostego. O ile tego konieczna zachodziła potrzeba, uwidocznione to zostało w Spisie przy końcu. — Również znaczną bardzo liczbę wyrazów Głosy wykazują w téj saméj prawie postaci i w znaczeniu podobném lub zbliżoném inne narzecza słowiańskie: język starosłowiański, czeski, łużycki, kaszubski i małoruski. Do najciekawszych pod tym względem, których napróżno szukalibyśmy w innych zabytkach staropolskich, choć zna je to lub owo narzecze słowiańskie, należą w kodeksie naszym: krechkość = ułomność, kruchość; przytcza albo jak je glosator pisze przydcza = przygoda, przypadek; wzdraz = obraz, forma. — Nie mniejszéj jednakowoż wartości są w Głosie także wyrazy, których w téj postaci nie wykazują ani dotychczasowe zabytki staropolskie ani inne narzecza słowiańskie, a przeciw którym mimo to ani co do ich znaczenia ani co do

formy nie zarzucić nie można: abbo = albo, czuć (ta, rzecz. rodz. ż.) = czucie, rozumienie; oblujstwo = comessatio. Na wyraz ostatni (jest on spokrewniony ze słowem bluć = żygać), niema nawet w dzisiejszéj polszczyźnie innego pojedynczego wyrażenia, któreby tak dosadnie i trafnie oddawało łacińskie comessatio = niemieck. saufgelag. Lecz prawda! nie miała go już i polszczyzna w. XVIgo; wszak Knapski tłómaczył comessatio przez: wieczerzá drugá, rozgardyjas!

Kraków, w grudniu r. 1874.

Iste est liber conuentus Leopoliensis Corporis Christi.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos XIII Cap. Dominica 1 Adventus domini.]

I.

karta 2—5.

(Romanorum XIII.)

[Z listu św. Pawła do Rzymian w Rozdziale XIII wiérsz 11—14. Na niedzielę 1 Adwentu.]

11. Fratres! Scientes, quia hora est iam nos de sompno surgere. Nunc enim proprior est nostra salus, quam cum credidimus[1].

11.

blijssche

nyszlij gdij vijerzijlijszmij na krzcze.

12. Nox precessit, dies autem apropinquavit. Abiecia-mus* ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis.

12.

13. Sicut[2] in die honeste ambulemus, non in comessacionibus[3] et ebrietatibus[4], non in cubilibus, et impudicijs[5], non in contencione et emulacione.

13. Ijako zaleszij* poczeszlijwe w obloijstwach*, w sarloczstwach, nije v mękijem a w dlugem lijeganijw, w nijeczijstijch mijslach z owijtego* pijczija ij gedzenija, nij w szwarze swadlijwem, w szasdrosczij.

14. Sed induimini dominum Iesum Cristum[6].

14. Wszdzeycze na szę wsdraz* vczynkow pana Iesu Crista.

---

[1] Gl. „scilicet in baptismo". [2] Gl. „id est sicut decet".
[3] Gl. „i. e. superfluis et luxuriosis conviuijs". [4] Gl. „i. e. inmoderatis potacionibus, dicitur enim ebrietas nimia potacio vini".
[5] Gl. „i. e. luxuria, que de nimio potu venit et cibo". [6] Gl. „i. e. formam Christi in operibus".

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos XV.

Dominica 2 Adventus domini.]

II.

k. 5 v. — 9 v.

Romanorum xv.

Dominica 2a Adventus Christi.

[Z listu św. Pawła do Rzymian w R. XV wiérsz 4—13.

Na niedzielę 2 Adwentu.]

4. Fratres!
Quecumque scripta sunt[1],

ad nostram doctrinam scripta sunt:
vt per pacienciam et consolacionem scripturarum[2]

spem habeamus[3].

4.
Czokolij w szwętem pyszmije popijszano ijest,

abij przesz tho, czo pyszano yest, vczijlijbysmij* szę cyrpyecz za blijsnije
w nadzeij vijeczneij chwali.

5. Deus autem paciencie,

et solacij[4],

det uobis idipsum[5]
sapere
in alterutrum
secundum Cristum[6].

5. Boog a prawda zaszę dawą* cijrpiedlywoszcz w rzeczach przeczijwnijch,
a ijensz a* czijnij na duschij vczechę,
raczij dacz wam ijednosthaijne rosumijenije abo czvcz*
ijednemv ijako drvgemv,
a tho podług navkij Ijesu Crystoweij.

6. Vt vnanimes

vno ore[7] honorificetis

deum et patrem domini nostri Iesv Cristi.

6. Abij ijednostaijmą* mijslą
ijednijm gloszem chwalilibyscze*

7. Propter quod suscipite invicem,

sicut et Cristus suscepit vos[8]

7. Dlą czego dlą nijebijeszkijch* rzeczij przijmvijecze* pospolnije w navcze a w przijcladze dobrego zijwothą*,
ijako pan Cristus przijijął vasz w gednoscz

---

[1] Gl. „sc. in diuinis scripturis“. [2] Gl. „i. e. vt per ea, que scripta sunt, doceamur pati pro proximis“. [3] Gl. „i. e. ita speremus gloriam, quam Cristus accepit“. [4] Gl. „sc. deus, qui est dotor paciencye et solacij, det uobis consolacionem in omni turbulacione“.
[5] Gl. „i. e. indifferenter“. [6] Gl. „i. e. secundum doctrinam Iesu Christi“. [7] Gl. „i. e. vera et eadem voce“. [8] Gl. „i. e. naturam nostram* in vnitatem“.

in honorem dei.

8. Dico enim, Iesum Cristum ministrum ffuisse* circumcisionis[1]

propter veritatem dei,
ad confirmandas promissiones patrum[2].

9. Gentes autem super misericordia[3],

sicut scriptum est[4]:
Propterea confitebor tibi

in gentibus[5],

et nomini tuo cantabo[6].

10. Et iterum dicit: Letamini
gentes cum plebe eius[7].

11. Et iterum: Laudate omnes gentibus[8] dominum,

et magnificate eum
omnes populi[9].

12. Et rursus Isaias ait:

kv czczij boga otczą*.

8. Powyedam czij vam, ijsczij pan Cristus poszlan bijl Szijdom kasznodzeyczą czelestne*,

abij bijla ztwerdzona obijethnijczą boza podlug prawdij ijego, czoz bijl obijeczal swijathijm otczom.

9. Ale vij sprawdą* poganij s mijloserdzą oszobnego chwalcze bogą wschijczczij, przes proroką*:
Dla teij mowij sijnv boszij kv bogv otczv wysnanije będze thobije mijedzij poganstwem*
mijedzij poganstwem* wijerze*, nadzeij, w chwale, w mijlosczij, a twemv gijmijenijevij* chwala sz wesela serdecznego.

10.

poganij szwijm* ludem Zijdinij*.

11.
wszijczczij poganij, coscze na szwijathv* wijarą weszwanij, chwalcze,
wijelbijcze*
wszijthko pokolenye zydowske.

12. A k themu Isaijaasch mowij:

---

[1] Gl. „i. e. apostolum et predicatorem Iudeorum, ad quos corporaliter venit". [2] Gl. „i. e. vt se veracem ostenderet in promissionibus, et compleret promissa patribus Iudeorum". [3] Opuszczone tu „honorare deum". — Gl. „sc. et ideo dico, gentes propter misericordiam debere honorare deum". [4] Gl. „testimonio prophetico in prouerbio prophete Dauid". [5] Opuszczone tu „domine". — Gl. „i. e. faciam tibi confiteri ab illis per actum credendi, sperandi, diligendi et laudandi". [6] Gl. „i. e. cantari tibi faciam ab illis gentibus canticum leticie et laudis, quod procedit ex leticia cordis". [7] Gl. „i. e. cum Iudeis". [8] Powinno być „gentes" (nom.). [9] Gl. „sc. duodecim tribus". Jak wiadomo, dzielili się Żydzi na dwanaście pokoleń.

Erit radix Ijesse,

et qui exurget regere gentes,

in eum gentes sperabunt.

Ijesse bądze yako maczyczą albo korzeen,
a ten, ijensze vijnijkne s teytho maczijzce,, rzadzijcz* bądze poganstwo,
w nijem na wyarą szątha* nawroczenij bądą nadzeyą mijecz.

13. Deus autem spei[1]

repleat vos omni gaudio[2]

et pacem*[3] in credendo,

vt habundetis in spe et virtute spiritus sancti[4].

13. Boog zaprawdą, w ijemsze mamij nadzeyą,
napelnijcz raczij wasz wijeszela dochownego*,
a raczy **vaam** dacz sgodę ij wijarę dobrą,
abijscze w tem byly stwerdzenij* w mijlosczij duchą swąthego ij w lascze.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Corinthios IV.
Dominica 3* Adventus domini.]

III.

k. 9 v.—13 v.

Prima Corinthiorum iiij.

[Z listu I św. Pawła do Koryntyjan w R. IV. w. 1—5.
Na niedzielę 4* Adwentu.]

1. Fratres!
Sic vos*[5] existimet homo

vt ministros Cristi,
et dispensatores misteriorum dei.

1.
Takocz wasz nijechaij mnijma wschelkij czlowyek

a schafarze abo roszdawcze **sczodre**, ma bijcz szukano a pijtano myedzij schąfarzmij* bozijmij, ma bycz schvkano[6] wszwąthosczij* boszijch.

2. Hic[7] iam queritur inter dispensatores,

2. Na tem swecze ijwsz ma biicz schukano a pijtano mijedzij schafarzmij bozijmij,

---

[1] Gl. „i. e. qui dat spem". [2] Gl. „sc. spirituali". [3] Powinno być „pace" (abl.). [4] Gl. „i. e. cerciores sitis... ista virtus est caritas...". [5] W. „nos"; Mm. „uos". [6] Wyrazy: „ma bijcz szukano a pijtano myedzij schąfarzmij bozijmij, ma bycz szvkano", przekréślone. Kopista spostrzegł się snadź, że należą do wiérszu następującego, i przekréślił je dlatego w tém miejscu. [7] Gl. „i. e. in presenti".

ut fidelis quis inveniatur.

3. Michi autem pro minimo est,
vt a vobis iudicer[2],

aut ab humano die[3];

sed neque me ipsum iudico[4].

4. Nichil[5] michi conscius sum[6]:
sed non in hoc iustificatus sum[8]:

qui autem iudicat me, dominus est.

5. Itaque
nolite ante tempus[9] iudicare,

quoadusque
veniat dominus,
qui illuminabit abscondita

tenebrarum[10],
et manifestabit consilia cordium: et tunc
laus erit vnicuique

a deo.

ijenszebij vijernije bosze[1] darij raszdawal*.

3. Mnije zaprawdę za namnijeijsche ijest,
ysze mnije sądzijcze ijako nijewernego szchafarza*,
abo od gynschijch ludzij*, czo taijemnijcz szyercza nije wedzą;
a ija szam szebije nije sządze,
ijensze wijem lepijeij szam sze*.

4. Nijwczem mnije moiję[7]
szamnijenije nije grize:
a wschakoz w tem nije ijestem vsprawijedlijwijon, bo sznadz moze bijcz we mnije grzek*, oz* nije wijem:
a ten, gensze mnije sządzy, gestczij pan bog.

5.
przed czaszem bozego szandw nije chczijcze* szandzijcz, alijsczij

yensze wzyawij, oszwijecze* tagemnosczij
grzechow,

otplata, chawala* ijednemv ijako drvgemv

---

[1] Było tu piérwotnie „bozee“; ręka z końca XVgo w. podskrobała litery *ze* i wtrąciła na ich miejsce sz, z czego powstało „bosze“.
[2] Gl. „sc. quasi infidelis dispensator“. [3] Gl. „i. e. humano intellectu, qui non videt occulta*“. [4] Gl. „ego, qui melius me noui, quam vos“. [5] W. „Nihil enim“. [6] Gl. „i. e. in nullo me remordet consciencia.“ [7] Nad ę w „moiję“ dopisane e. [8] Gl. „i. e. non ideo* me iustum puto, quia in me potest esse pecatum, quod nescio“.
[9] Gl. „sc. generalis iudicij“. [10] Gl. „i e. pecata oculta“.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Philippenses IV. Dominica 4* Adventus domini.]

IV.

k. 13 v.—17.

Ad Philipenses iiij.

[Z listu św. Pawła do Filipensów w R. IV w. 4—7. Na niedzielę 3* Adwentu.]

4. Fratres! Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete.

4.

5. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: dominus prope est.

5.

6. Nichil solliciti sitis; sed in omni oracione et obsecracione, cum graciarum accione peticiones vestre innotescant aput denm.

6.

7. Et pax dei, que exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra et intelligencias vestras, in Cristo Iesu domino nostro[1].

7.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Galatas IV. Dominica infra octavas Nativitatis domini.]

V.

k. 17—21 v.

Gallatarum iiij°.

Dominica infra octavas Natiuitatis.

[Z listu św. Pawła do Galatów w R. IV w. 1—7. Na niedzielę po Bożém narodzeniu.]

1. Fratres! Quanto tempore heres parwlus* est, nichil differt a seruo, cum[2] sit dominus omnivm;

1. Do ktorego cząsv* mlodzonek* aczkolij

2. Sed sub tutoribus et actoribus[3] est,

2. pod opijedlnijkij*[4] pod opyekadlnykij, rzecznijkij, a czo ijego rzecz oprawijaią,

[1] W. niema „domino nostro“; w Mm. jest. [2] Gl. „quamuis“.
[3] Gl. „sc. qui pro eo causas agunt et mores eius informant“.
[4] „pod opijedlnijkij“ przekréślone.

vsque ad prefinitum
tempus a patre.

3. Ita et nos cum essemus
parwli,
sub elementis mundi eramus
seruientes.

4. At vbi
venit
plenitudo
temporis, misit deus filium
suum
natum*[1]
ex mulière, factum sub lege[2],

5. Ut eos, qui sub lege
erant, redimeret, vt
adopcionem
filiorum reciperemus.

6. Quoniam autem estis filij
dei[3], misit deus spiritum filij
sui in corda vestra, clamantem:
Abba, pater.

7. Itaque
iam
non est serws, sed filius.
Quod si filius,
et heres per deum.

do wijrzeczonogo*, vlozonego

3.
maludczij

4. Gdijsz

popelnijenije

dwchem swętthijm zrządzonego*

5.

wijszwolenije

6.

Otcze, otcze, boze.

7.
nijnije

Paknijąsz* lij sijn,

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos XII. Dominica infra octavas Epiphaniorum.]

VI.

k. 21 v.—26.
Romanorum xij°.
Dominica
infra octauas Ephiphanie.

[Z listu św. Pawła do Rzymian w R. XII w. 1—5. Na niedzielę 1 po Trzech królach.]

1. Fratres!
Obsecro vos per misericordiam

dei,
vt exhibeatis[4] corpora vestra

1.
Poprzijszągam waas prze mij-
loszerdze

abijscze wijdalij **offijerowalij**
bogu czijala vasche

[1] Gl. „i. e. de spiritu sancto natum". [2] W. „factum ex muliere, factum sub lege", w Mm. jak w kodeksie „natum ex muliere, factum sub lege". [3] „dei" niema w W.; jest w Mm. [4] Gl. „i. e. offeratis".

hostiam viuentem,
sanctam,
deo placentem[1],
rationabile obsequium vestrum.

2. Et nolite conformari huic seculo[2],

sed reformamini in nouitate sensus vestri[3]:

vt probetis[5],

que sit voluntas dei[6],
beneplacens et perfecta.

3. Dico enim per graciam[7],

que data est michi,

[9] non plus sapere[10],

quam opportet[11];
sed sapere ad sobrietatem,

et vnicuique
sicut deus
diuisit
mensvram fideij.

4. Sicut enim
in vno corpore multa
membra
habemus, omnia autem membra
non eumdem actum habent.

5. Ita multi
vnum corpus sumus in Cristo,

offeijrę* szijwączą,

w bodze stwijerdzoną*,
roszwmna sluszba waschą.

2. A nije chczijeijcze sze przijrounacz sweczkijm lvdzom*,
oschnadzijnij* bandze* wasze dusche abo szmijszlow zwątrznijch[4] zwnątrznijch:
abyscze doszwijedczijly dobrijmij vczijnkij,

lubyeszlijua, doskonala, przespijeczna.

3. Przykaszviję wam moczą appostolską.
z laskij, kthora ijest mij[8] mnije dana moczą bozą,
nije węczeij roszumem badaycze o thaijgemnijczach* boszijch,

ale roszumijecze* kv vmijernosczij,
ijednemv ijako drugemv

vmijerzijl yest, roszdzelijl
z* wmijąrem* warą[12] vijarij.

4. Jacocolij*

częsczij

nijegednakego vrzędv maiją[13].

5. Tako wijele nasz*

---

[1] Gl. „i. e. in deo firmam, continuam". [2] Gl. „i. e. mundanis hominibus". [3] Gl. „i. e. sensus vester tam interior quam exterior nows fiat". [4] „zwątrznijch" przekréślone. [5] Gl. „sc. experimentaliter per effectum operis". [6] Opuszczone tu „bona".
[7] Gl. „i e. auctoritate apostolica prohibeo". [8] „mij" przekréślone.
[9] Opuszczone tu „omnibus, qui sunt inter vos". [10] Gl. „i. e. investigare de misterijs dominicis". [11] Opuszczone „sapere".
[12] „warą" przekréślone. [13] Było tu piérwotnie „maijv"; ręka z końca XVgo w. przerobiła końcowe *v* na ą.

singuli autem alter alterius membra

in Cristo domino nostro[1].

kaszdij zoszobna drogij* drvgego, a geden ijako drvgij dan ijest kasdemv na vszijtek, czanscz* w spomosenyv*.

[Lectio epistolae b. Pauli ad Romanos XII. Dominica 1 post octavas Epiphaniorum.]

VII.

k. 26—31.

Romanorum xij°.

[Z listu św. Pawła do Rzymian w R. XII w. 6—16. Na niedzielę 2 po Trzech królach.]

6 Fratres! Habentes donaciones
secundum graciam,
que data est vobis[2], differentes,
siue propheciam[3] secundum racionem fidei[4],

6.

podlug laskij,

lubo wzijawijenije przijslijch rzeczij podlug poloszeniją wijarij swijętheij,

7. Siue
ministerium[5] in ministrando,

siue qui docet in doctrina,

7.

zluszbij abo **vrzędu cosczijel**nego w rzoszdawanijv* swyątosczij,
lubo bądz* na wszijtek* gijn**schemu** w nawcze*,

8. Qui
exhortatur in exhortando,

qui tribuit[6]
im simplicate,

qui preest[7]
in sollicitudine,

qui miseretur in hijlaritate.

8.

sztwerdza, napomijna, **kasze**,
w napomijnanv, w kaszanijv,
ijen dawa ijalmvsna
nyechacz* dawa w ijednostaijnem wmijszle prze boga,
ijen gest przewij**schoon** ktorim wrzędem
w pylnosczij bandz drvgemv na vzijtek,
gen luthoscz vkaszvije w veszolem oblijczv.

9. Dileccio sine simulacione.

9. Mijloszerdze **przesz** obludnosczij, lsczijwosczij.

---

[1] Tak i w Mm.; W. niema „in Christo domino nostro". [2] W. „nobis". [3] Gl. „i. e. reuelacionem futurorum". [4] Gl. „i. e. quod exigit fides". [5] Gl. „i. e. eclesiasticum". [6] Gl. „i. e. elemosinas". [7] Gl. „sc. in pollicia ecclesiastica vel mundana".

Odientes malum,

adherentes bono.

10. Caritatem*[1] fraternitatis invicem
diligentes,
honore invicem preuenientes,

11. Sollicitudine non pigri,

spiritu feruentes.
domino seruientes,

12. Spe gaudentes,

in tribulacione pacientes,

oracioni insistentes*[3],

13. Necessitatibus sanctorum communicantes,
hospitalitatem sectantes.

14. Benedicite perpersequentibus* vos[4],

benedicite,
et nolite maledicere.

15. Gaudete cum gaudentibus[6],
fflete* cum fientibus:

16. Idipsum invicem sencientes[7],

Nijenarząc* slosczij w blijsznem,
trzijmaijąc szę, przijstawayąc, moczne* stoijąc cu dobremv w dobrem.

10.

mijluijączij bądzecze,
wprzedzaijąc ijeden drugego czczą przechodzęczij*
.....[2],

11. W pijeczolowanijv o zsbawijenijv* blijsznego nije bądzcze lenijwij,

panw bogv w tem szluszącz,

12. W nadzeij chwalij wecznijeij wijeszelądcz* sze,
w klopoczech, w troskach czijrpijączij,
pijlne czvijąncz na modlijthwach,

13. Potrzebnosczam swijątijch ludzij* vczęstuijącz,
gospodarstw* przijgemnoscz neschączij częstho.

14. Dobrze mowcze thijm a modlcz*[5] sze za thij, czo wasz przesladvija,
dobrze mowcze,

15. Wijeszelcze sze s dobreij przydczeij* blyznego,
placcze w lutosczij z placzlywijmi:

16. Roszwmijeyфcz* poszpolijcze s weszelączimi a

---

[1] W. „charitate“ (abl.); Mm. „charitatem“ (acc.). [2] Zeskrobane 3 wyrazy, razem 23 liter; odczytać się nie dadzą. [3] W. „instantes“. — Gl. „i. e. invigilo*“. [4] Gl. „i. e. bona operamini et orate pro prosequentibus vos“. [5] Stało tu „modlcze“; ręka z końca XVgo w. podskrobała *e* na końcu, ale zapomniała napisać co innego na jego miejsce. [6] Gl. „sc. quando proximis bona succedunt“.
[7] Gl. „i. e. sitis cum illis in gaudio uel fletu“.

non tam[1] alta sapientes[2],
sed humilibus consencientes[3].

s placzlijwijmij ijednostaijno,
nije wijszoko sze roszumijeijꝕcz* w szerczu o szobije,
ale pokornijch naszladvijącz.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos XII. Dominica 2 post octavas Epiphaniorum.]

VIII.

k. 31—34.

Romanorum xij[0].

[Z listu św. Pawła do Rzymian w R. XII w. 16—21. Na niedzielę 3 po Trzech królach.]

16. Fratres!
Nolite esse prudentes
aput vosmet ipsos,

16.
Nijechaijcze* bycz opatrznij, rostropnij,

17. Nulli malum pro malo reddentes,
providentes bona non tantum coram deo,
sed eciam coram omnibus hominibus[4].

17. Nijszadnemv czlowijekowij zlego sza sle nijewraczaijączij* bądcze,
opatrznije dobre vczijnkij czijnącz nije telko* bijscze bili bogv lubij,
ale tesz tijm vmijszlem, abijscze nijkogo nye pogorszijlij, ale dobrijm przijkladem wszijthkij ludze przijwiedlij*.

18. Si fieri potest,
quod ex vobis est,
cum omnibus hominibus pacem habentes,

18.
yelkoz* z wasz,
mijeijcze pokoij z wszijtkijmij[5] ludzmij,

19. Non vosmetipsos deffendentes karissimi*, sed date locum ire; scriptum est enim: Mihi
vindicta, et[6] ego retribuam,
dicit dominus.

19.

.....[7]

---

[1] „tam“ niema W. [2] Gl. „sc. de vobis“. [3] Gl. „i. e. humiles imitantes“. — W. dodaje w tém miejscu jeszcze: „Nolite esse prudentes apud vosmetipsos“; w kodeksie i w Mm. niema tu tego dodatku. Zresztą i perykopę następującą zaczyna W. tymi samymi wyrazami.
[4] Gl. „sc. ut non fiat scandalum, sed tantum bonum exemplum“.
[5] s wtrąciła tu ręka z końca XVgo w. i z piérwotnego „wszijtkijmij“ powstało „wszijtkijmij“. [6] Tak i w Mm.; W. niema „et“.
[7] Zeskrobany 1 wyraz, razem 6 liter; odczytać się nie dadzą.

20. Si[1] esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi: hec enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

20.

21. Noli vinci a malo,

sed vince in bono malum.

21. Nije chczeij bijcz przewijczeson od grzechv,
ale przemagaij w dobroczij szlosz*.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos XIII. Dominica 3 post octavas Epiphaniorum.]

IX.

k. 34—39.

Romanorum xiij°.

[Z listu św. Pawła do Rzymian w R. XIII w. 8—10. Na niedzielę 4 po Trzech królach.]

8. Fratres! Nemini quidquam debeatis, nisi ut adinvicem diligatis; qui enim diligit proximum, legem implet[2].

8.

9. Nam: non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces rem proximi tui[3], et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur[4]:
Diliges proximum sicut teipsum.

9.

zamknono ijest:

10. Dileccio proximi malum non operatur. Plenitudo legis ergo est dileccio.

10.

... aliquas creaturas posse in melius uel in deterius comutari, uel in aliam speciem uel similitudinem transformari, alias vijlkolek*...

Decem precepta in wlgari[5]:

Dzeszanczoro ijest przykaszanije* boze: Mijlvij boga s prawą wijęrą*.

---

[1] W. „Sed si". [2] W. „implevit" (perf.). [3] Tak i w Mm.; W. niema „rem proximi tui". [4] Gl. „i e. perfecte continetur".
[5] Dekalog ten nie ze wszystkiém zgadza się ze znanemi dotychczas redakcyjami, które ogłosił Maciejowski w Dodatkach do Piśmiennictwą

Pijrzwa* kaszn[1] tworcza naszego,
Nijemasz mijecz boga gijnego.

W prosznosczij[1] nijestatkv thwego
Nije bijerzij gijmijena boszego.

Pamijąthaij, czocz* thobije wijelę*,
Bij czczijl swęto ij nedzelę.

Chczeslij mijecz laską moiją,
Mijlvij oczcza, matką swoiją.

Nye zabijaij brata swego*,
Ręką, kazną anij rądą*.

Nije czijn grzechv nijeczijstego,
Przez* vrzędu malzenskiego.

Nije cradnij gijmenija czvdzego,
Nędznijm vdzelaij swogego.

Nije mow na thwego blysznego
Lzczij* ij szwadecztwa falsijwego.

Nije posządaij szonij gego,
Tako zachowasz rząnd stadla thwego.

W brathnijch rzeczach nije korijsczij*,
Daij boze szijwoth na tem swecze tako wijesczij.

Nije posządaij brathnijego wolu,
Conija, oszla anij gego poszla.

Nije prosz s zlubą* gymijena,
Ale proszij duszij szbąwijenija* etc.

---

polskiego, na str. 34 z rękopismu z r. 1399, i na str. 92—95 z pięciu różnych odpisów z piérwszéj połowy XVgo w. Tak co do porządku i ilości następujących po sobie zwrotek, jak co do pojedynczych zwrotów i wyrażeń, zachodzą między naszym kodeksem a temi redakcyjami znaczne różnice. Ostatniéj n. p. zwrotki: „Nije prosz...“, która się tu znajduje, niema w żadnym innym odpisie. W ogólności uderza w naszym kodeksie, że tu każda zwrotka tworzy dla siebie zaokrąglone zdanie, co o wydaniach Maciejowskiego nie zawsze da się powiedzieć. Glosator nasz miał widocznie przed sobą jakiś dosyć poprawny odpis Dziesięciorga przykazań bożych.

[1] Piérwotnie stało tu „kazn“, „prosnosczij“; ręka z końca XVgo w. wtrąciła tym wyrazom s i z, z czego powstało „kaszn“, „prosznosczij“.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Collocenses* III.
Dominica 4 post octavas Epiphaniorum.]

X.

k. 39—41 v.
Collonicensium* iij°.
Dominica
4 post octauas Epiphaniarum.

[Z listu św. Pawła do Kolossan w R. III w. 12—17.
Na niedzielę 5 po Trzech królach.]

12. Fratres! Induite vos sicut electos[1] dei, sancti, dilecti, viscera misericordie[2], benignitatem[3], humilitatem[4], modestiam[5], pacienciam[7];

12.

potwerdzenij, szwęczij, mijlosznijczij, laskawą vmową a lutoscz w nadzach* blijsznijego, gotową wolą cu pomozenv wszijthkijm, pokornoscz w szerczu, w vczijnkv y broijenijv*, vmyijernoscz ve wschijch rzechach* mijeycze, oszobno w mowe[6] w mowije, moczną czijrpijedlywoscz w przeczijwnijch rzeczach;

13. Supportantes inuicem, et donantes vosmetipsos[8], si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut et Cristus donauit vobis, ita et vos.

13. Podpomagaijącz sze spolv, odpusczaijɸcz* sobije gnijev poszpolicze, przeczyw blysznyemv skargą, yecz*: odpusczijl

14. Super omnia[9] caritatem habete, quod est vinculum perfeccionis.

14.

---

[1] W. „electi“ (nom.). [2] Gl. „i. e. affectum pietatis erga omnes et dulcem compassionem in miserijs proximorum“. [3] Gl. „i. e. magnam bonam voluntatem cum promtitudine serviendi omnibus“.
[4] Gl. „i. e humilitatem in corde, opere et habitu*“. [5] Gl. „i. e. ut in omnibus modis seruetis...“. [6] „w mowe“ przekréślone.
[7] Gl. „sc. in aduersis tollerandis“. [8] W. „vobismetipsis“ (dat.); Mm „vosmetipsos“ (acc.). — Gl. „i. e. indulgentes, si alter alterum offendit“. [9] Opuszczone tu „autem haec“.

15. Et pax Cristi exultet in cordibus vestris, in qua vocati estis in vno corpore, et grati estote.

15.

16. Verbum Cristi habitet in vobis abundanter, in omni sapiencia, docentes et commouentes vosmetipsos psalmis, ijmnis, canticis spiritualibus, in gracia cantantes in cordibus vestris deo.

16.

17. Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia facite in nomine domini Iesu Cristi, gracias agentes deo et patri per Iesum Cristum dominum nostrum[1].

17.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Corinthios IX et X Capitulis. Dominica in Septuagesima.]

XI.

k. 41 v.—44 v.

j Corintiorum ix°*.

[Z I listu św. Pawła do Korynt. w R. IX w. 24—27 i w R. X w. 1—5. Na niedzielę Starozapustną.]

24. Fratres! Nescitis, quod hij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium. Sic currite[2], ut comprehendatis[3].

24.
Zalij tego nije wijecze, w zawodzę zaclad zacz*. Tako vstawijcznije bijescze, bijscze pochwaczijlij vijeczną odplatą.

25. Omnis, qui in agone[4] contendit, ab omnibus se abstinet; et illi quidem

25.
w boijv, ve sramkach* sze bijcz ma, boijvije, wdzerzawa*; onij zaprawdą wdzerzawaiją

[1] Tak i w Mm.; W. zamiast „per Jesum Christum dominum nostrum“ ma tylko „per ipsum“. [2] Gl. „i. e. perseueranter...“. [3] Gl. „sc. brauium vite eterne“. [4] Gl. „i. e. in certamine“.

ut corruptibilem[1]

coronam accipiant, nos autem incorruptam.

26. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans;

27. Sed castigo

corpus meum, et in servitutem[2] redigo,

ne forte, cum alys predicaverim, ipse reprobus efficiar.

przemijnalo* ku skaszenyv* podobno,

26.

w nijepewnoscz: boijviję, nije ijako na wijathr

27. Kv czijstosczij przywodząc karzę

w sluzbą czalo dvschij a smisli rosumowij poddawam,

(Prima ad Corinthios X.)

1. Nolo enim vos ignorare[3]

fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt,

et omnes mare transierunt;

2. Et omnes in Moijse baptizati sunt[4];

3. Et omnes eandem escam spiritualem manducauerunt.

4. Et omnes eundem potum spiritualem biberunt; biberunt[5] autem de spirituali, consequente eos petra, petra autem erat Cristus[6].

1. Chczą, abijscze tho pijlnije baczijli,

wszijthczij pod zakrijczijm oblokv bijly,

2. A wszijczczij wodą Moijzeszową oczijsczenij szą;

3.

4.

---

[1] Gl. „temporalem*, quod modicum* est". [2] Gl. „i. e. per operacionem boni corpus suum spiritui seruire cogendo et sensualitatem racioni subiciendo." [3] Gl. „ijmo diligenter attendere". [4] Gl. „i. e. purgati sunt". — Opuszczone tu zresztą „in nube et in mari".
[5] W. „bibebant" (imprf.). [6] Tak i w Mm.; W. dodaje tu jeszcze z w. 5: „Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo".

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, II ad Corinthios XI et XII.

Dominica in Sexagesima.]

XII.

k. 44 v.—52 v.

ij Corinthiorum xij°*.

[Z listu II św. Pawła do Koryntyjan w R. XI w. 19—33 i w R. XII w. 1—9. Na niedzielę Mięsopustną.]

(Secunda ad Corinthios XI.)

19. Fratres! Libenter suffertis insipientes,
cum sitis ipsi sapientes[1].

20. Sustinetis
enim, si quis vos
in seruitutem redijt*[2],

si quis deuorat,

si accipit[3],

si quis extollitur[4],

si quis in faciem vos cedit[5].

21. Secundum ignobilitatem dico,
quasi nos infirmi fuerimus in hac parte.
In quo quis audet[6],

in insipiencia dico,

audeo et ego:

22. Ebrei sunt,
et ego;
Israhelite sunt[7], et ego;

semen Habrae*

sunt, et ego;

19.

rozvmnij alije nije* gestescze.

20. Czijrpijcze

w szlvzbe starego zakonv obracza,
przezdzęcznije* vaszego gijmijenija pozijwa,
czijrpijcze* drapijeszącz, vijczągaijącz,
w pijche sze nad waasz podnoszij,
oczwijsztnije* wam sze vrąga*.

21. Podlvg vwlocztwa* mowiję, ijsz vasz bijią w lijcze*, iakobijszmij mij bijli nijedostatecznij w teij mijerze.
W czem ktho szmije sze chwalicz,
ijszczij sze onij chvalą nije w rozvmnosczij mowyę,
szmijeem:

22. Zijdowije szą,

z Ijakobowa pokolenija, ija tesz;
z plemijnija* Abramova patriarchi

---

[1] Gl. „hic ironice vocat eos sapientes, dicens: Cum sitis...“.
[2] Zamiast „redigit“. — Gl. „sc. Mosaice legis“. [3] Gl. „sc. sustinetis. Inde accipitrem avem rapacissimam dicimus ab accipiendo“.
[4] Gl. „sc. in superbiam“. [5] Gl. „sc. in presencia despicit. Ambrosius: In faciem ceditur, in cuius os iniuria irrigatur“. [6] Gl. „sc. gloriari“. [7] Gl. „sc. ritu et fide a Iacob patriarcha“.

23. Ministri Cristi sunt, et ego[1],
vt minus sapiens dico,
plus ego:
in laboribus plurimis,
in carceribus habundancius*,

in plagis supra modum,

in mortibus[3]
frequenter.

24. A Iudeis quinquies quadragenas minus vna accepi.

25. Ter virgis cesus sum,

semel lapidatus sum,
ter nafragium* feci[4],

nocte et die
in profundum[5] maris fui.

26. In itineribus sepe,
periculis fluminum,
periculis latronum,
periculis ex genere[6],
periculis
ex gentibus,
periculis in ciuitate,

periculis
in sollitudine*
periculis
in mari,
periculis
in falsis fratribus;

27. In labore et erumpna[7],
in vigilijs multis,
in fame et siti,
in ieiunijs multis,
in frigore et nuditate.

23. Szlvdzij Cristvszowij,
ija,
ijako nijemądrij* mowyą,

w roboczech wwijęczszijch*,
w przekowach, w ijęcztwach opfijczeij,
w bijczv nadwijs**cheij***, mijszlij* czlowek[2] czlowijek moze cijrpijecz,
w roszpaczenijv* zijwotha

24.

25. Trzijkrocz mijotlamij bijteszm,
ijednącz* kamijonowan ge*,
zlomijonije* lodzeij* na morzv czijrpijaleszm,

w głębokosczij morza.

26.
w szkodach wijlanija,

w szkodach od szwoijch,

od poganstwa,
w szkodach od poszpolstwa
w mijescze,

na pusczij,

na morzv,

w falszijwen* towarzijstwije;

27.
w nądzij wrzodow,
w czvczv.
w lacznijenijv, w pragnijenijv,
w posczech wijelkijch*,
w zijmnije, w nagosczij.

---

[1] Tak i w Mm.; W. niema w tém miejscu „et ego". [2] „czlowek" przekréślone. [3] Gl. „i. e. in periculis mortis". [4] Gl. „i. e. navis fraccione*" [5] Powinno być „in profundo" (abl.). [6] Gl. „i. e. a Iudeis". [7] Gl. „sc. morborum".

28. Preter illa que extransecus[1] sunt,
instancia[2] mea quottidiana

sollicitudo
omnium ecclesiarum.

29. Quis[3] infirmatur[4],

et ego non infirmor[5]?

quis scandalizatur[6],

et ego non vror[7]?

30. Si gloriari opportet,

que infirmitates mee suut,

gloriabor.

31. Deus et pater domini nostri Iesu Cristi, qui est benedictus in secula, scit, quod non mencior.

32. Damasci prepositus gentis
Arethe
regis
custodiebat ciuitatem Damascenorum,
vt me comprehenderet.

33. Et
per fenestram in sporta dimissus sum per murum,
et sic effugi manus eius.

28. Nijmo* thij przijkrosczij zewnątrzne,
czvijnoscz przez przezstąnija,
wstawijcznoscz powszednija,
pijlnoscz, pracza,

29. Ktorij krzesczijaan* nije moze dvszną nijemoczą,
a ija nije geszm nijemoczen,
zalvijącz gego?
ktorij wijernij gdij sze pogarsza, wpadaijacz w grzech,
zaly z gorączosczij szercza mnije tego nije zal? ij owszchem zal.

30. Ijsz* wyelbijcz sze mnije prze* wąsz gest potrzebno,
z mijch klopotow, nijedostathkow, przeszladowenija*,
będę sze wijelbijcz.

31.

32. W Damascv starosta lvdą*

tako rzekączego crola

abij mnije ijął.

33.
oknem **w koszv** spvsczon geszm
przez mur,
a tokom* vszed! **rękv** gego.

---

[1] Raczéj „extrinsecus“, powiérzchownie, z wiérzchu. [2] Gl. „i. e. perseverancia, que nec vna hora remittitur“. [3] Gl. „sc. de omnibus fidelibus“. [4] Gl. „eciam in spiritualibus“. [5] Gl. „sc. quia de illo sicut de meo* doleo“. [6] Gl. „sc. aliqua molestia tribulacionum ruendo in peccata“. [7] Gl. „sc. igne caritatis. Hic confirmat, que dicta sunt...“.

(Secunda ad Corinthios XII.)

1. Si gloriari opportet,

non expedit quidem;
veniam[1]

ad visiones[2] et reuelaciones domini.

2. **Scio hominem** in Cristo[3]

ante annos quatuordecim, siue in corpore siue extra corpus, nescio, deus scit,
raptum
huius modi
vsque ad tercium celum.

3. Et scio huius modi hominem, siue in corpore siue extra corpus, nescio, deus scit,

4. Quoniam
raptus est in paradisum[4], et audiuit[5] archana verba dei[6],

que non licet homini loqui.

5. Pro huius modi autem[7] gloriabor,

pro mea*[8] autem nichil,
nisi
in infirmitatibus meis[9].

6. Nam,
et si voluero gloriari[10],

non ero insipiens;

1. Ijaczczij* chwalicz sze potrzebno mnije gest,
nije prze mije* ale prze wasz*;
przijstąpije k temv powijedaijacz*,
czom wijdzal, a czo mij od boga wzijawijono.

2. Wijem czlowijeka w laszcze Cristuszowijeij* bądączego*,

wchwatnijonego

az w trzecze nijebo.

3.

4.
pochwatnijon* gest w szlothkoscz, w vczecha szwyętthijch w nijebije, **vijdzal ijest** gijsznoscz* szwijąteij troijcze a tagemnijcze nijewijmowneij*,

5.
będa sze kochacz, radowacz w bodze,
szam w szobije nijczszen*,

w klopoczech, w vczijsznijenv.

6.
będęli sze chczecz chwalycz s przijkrosczij wijdzenija,
nije będę schalon;

---

[1] W. „veniam autem“, — Gl. „veniam et narrabo“. [2] Gl. „i. e. ad secreta recitanda, que vidi et plene intellexi“. [3] Gl. „sc. manentem per graciam in caritate...“. [4] Gl. „i. e. in eam tranquilitatem, qua fruvntur, qui sunt in celesti Ierusalem“. [5] Gl. „i. e. „vidit“. [6] W. niema „dei“. — Gl. „i. e. diuinam essenciam et secreta inffabilia“. [7] „autem“ niema W. [8] W. „me“. [9] Gl. „i. e. de tribulacionibus, quas pacior“. [10] Gl. „sc. de reuelacione uel infirmitate“.

veritatem enim dicam[1],

parco[2]
autem, ne quis
me existimet supra illud[3], quod
videt in me, aut audit aliquid
ex me.

7. Et ne magnitudo reuelacionum extollat me, datus est mihi
stimulus carnis mee

apostolus*[4] sathane, vt me collafiset*.

8. Propter quod ter dominum rogaui, vt discederet a me.

9. Et dixit michi: Sufficit tibi gracia mea, nam virtus in infinitate*[5] perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Cristi.

prawdacz powijedam kv waszemv sbawijenijv,
w malecz* sze chwalę,

mnijmalbij mnije nad tho, czo wijdzij we mnije, albo szlijszij ode mnije.

7.

pobuthka k nijeczijstosczij czala mego

8.

9.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Corinthios XIII. Dominica in Quinquagesima.]

XIII.

k. 52 v.—59.

j Corinthiorum xiij°.

Domínica in Quinquagessíma.

[Z I listu św. Pawła do Korynthyjan w R. XIII w. 1—13. Na niedzielę Zapustną.]

1. Fratres! Si
ligwis
loguar
hominum,
et angelorum,
caritatem[6]

autem non habeam, factus sum sicut
es sonans,

1.
ijezijkij

wszech ludzij,

laszkij* kv blysznijemv a mijlosczij kv bogv

mijedz, zwon zwonijączij,

---

[1] Gl. „sc. pro vestra salute".
[2] Gl. „i. e. parce me laudo".
[3] W. „id".
[4] W. „angelus".
[5] Powinno być „in infirmitate".
[6] Gl. „i. e. dilecçionem dei et proximi".

aut
cymbalum tinniens.

2. Et si habuero
propheciam[1],

et nouerim misteria omnia[2],

et omnem scienciam,
et si habuero omnem fidem,
ita ut montes
transferam,
caritatem autem non habeam[3],
nihil sum.

3. Et si distribuero in cibos[5] pauperum omnes facultates
meas, et si
tradidero
corpus meum ita, vt ardeam,
caritatem autem non habuero,
nichil michi prodest.

4. Caritas[6] paciens est,

benigna est; caritas
non emulatur[7], non agit perperam,
non inflatur,

5. Non est ambiciosa,
non querit que sua sunt,
non irritatur[8],
non cogittat* malum[9],

6. Non gaudet super iniquitate,
congaudet autem veritati;

gąszlij swiękaiące.

2.
wyadomoscz rzeczij przijszlijch,
vznal bych* wszythkij tagemnijcze starego ij novego zakonv,
wszelka navke,

przenijoszl bijch,

nijcz[4] geszm.

3. Acz* rozdzelałbijch na podporę* vbogijch wszijthky gijmnijenija*

wijdam*

4. Czlowijek maijaczij mij loszerdze czijrpiącij gest,

nije zazrzij, nije czijnij przewrotnije,
nije wijelbij sze, nije podnoszij sze nad blijsznijego,

5. Nije ząda czczij,

nije ząda pomstij z gnijew*,
nije mijszlij zlego blijsznijemv,

6. Nije wijeszeli sszije* s zlosczij,
raduije ssze* z sprawijedlywosczij;

---

[1] Gl. „i. e. futurorum cognicionem“. [2] Gl. „i. e. novi et veteris testamenti“. [3] W. „habuero“. [4] Było tu „nijczsz“; ręka z końca XVgo w. zeskrobała przy końcu tego wyrazu litery *sz*.
[5] Gl. „i. e. necessaria pauperum“. [6] Gl. „i. e. homo habens caritatem“. [7] Gl. „i. e. non invidet“. [8] Gl. „i. e. non provocatur ad iram uel ad vindictam pro iniuria sibi facta“. [9] Gl. „sc. alteri facere“.

7. Omnia suffert,
omnia credit,

omnia[1] sperat, omnia sustinet.

8. Caritas nunquam excidit,

siue propheciae evacuabuntur,

siue lingwe cessabunt,
siue sciencia
destruetur.

9. Ex parte[2]
enim cognoscimus,
ex parte[2]
profetamus.

10. Cum autem
venerit, quod perfectum est,
euacuabitur, quod ex parte
est.

11. Cum essem parwlus,
loquebar ut parwlus,
sapiebam ut parwlus. cogitabam
ut parwlus. Quando autem
factus sum vir,
euacuaui[3], que erat parwli.

12. Videmus nunc per speculum[4]
in enigmate: tunc autem facie
ad faciem. Nunc cognosco ex
parte: tunc autem cognoscam,
sicut et cognitus sum.

13. Nunc autem manet fides, spes,
caritas,

7.
wszijczko wijerzij, czokolij zaleszij kv zbawijenv,
czszo bog obijeczal, nadzeiję ma w tem, wszyczko podeymvge w nędzij.

8. Mijloscz boza* a blyznijego anij thv anij na onem szwijecze nije będze mijecz koncza,
albo prorocztwa wyproznijonij* będą.
acz ijazijkij mowijcz przestaną,

zszkazij sze.

9. Nijepewnije*

nijepewnije*

10.
przijdze tho, czo gest pewne*,
wyproznijono będze, czo gest nijepewne*.

11. Gdijm bijl malvthkij,

rozvmijalem ijako malvthkij, mijszlijlem*

popusczijlem, czo zalezalo na malvthkijego.

12. Wijdzijmij nijnije przez podobnoscz stworzenija

13.

mijloszerdze, que* mijle oszedze kv bogv ij ku blijszniejemv,

[1] Gl. „i. e. omnia promissa". [2] Gl. „i. e. imperfecte". [3] Gl. „i. e. postposui". [4] Gl. „i. e. obscuram similitudinem creaturarum".

tria hec; maior autem horum caritas.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, II ad Corinthios VI. Dominica 1 in Quadragesima.]

XIV.

k. 59—65.

ij Corinthiorum vj°.

Dominica prima in Quadragessima.

[Z II listu św. Pawła do Koryntyjan w R. VI w. 1—10. Na niedzielę 1 Postu.]

1. Fratres!
Hortamur[1] vos.
ne in vacuum
graciam dei recipiatis.

2. Ait enim:
Tempore accepto exaudiui te,

et in die salutis adiuui te.
Ecce nunc
tempus acceptabile, ecce nunc
dies salutis.

3. Nemini dantes vllam offensionem,
vt non vituperetur ministerium[2] nostrum;

4. Sed in omnibus nosmetipsos
exhibeamus
sicut dei ministros,
in multa paciencia,

in tribulacionibus,
in necessitatibus,
in angustijs.

5. In plagis,
in carceribus,
in sedicionibus[3],

in laboribus[4], in ieiunijs.

1.
Napomijnamij waasz,

darow lepak bralijbijscz*.

2.
Czaszu lubego, przijgemnego, wijszluchalem cze,

czas przijgemnij, owa nijnije dzen zbawijenija.

3. Nijkomu nijedawaijącz zadnego pogorschenija
abij nije bijlo poganbyono vrząd, stadlo kaznodzeijskije, apostolszkije;

4.

vkazmij sze, wijdaijmij sze,
ijako boze slugij,
w wijelkijeij czyrpijedlijwosczij,
w klopoczech,
w potrzebnosczach,
w vczijsznijenijv.

5. W bijczu, w raszijech,
w ijecztwach,
w zbeztwijenijv*, w roztargnijenijv luda,

---

[1] W. „exhortamur"; Mm. „hortamur". [2] Gl. „sc. appostolatus*".
[3] Gl. „sc. in comocionibus populi contra se". [4] Opuszczone tu „in vigiliis".

6. In castitate, in sciencia,
in longanimitate,
in suauitate,
in spiritu sancto,
in caritate non ficta,

7. In verbo veritatis, in
virtute dei,
per arma iusticie

a dextris[1],
et a sinistris[2].

8. Per gloriam
et ignobilitatem[3],
per infamiam et bonam famam,

vt seductores et veraces;

sicut qui ignoti et cogniti,

9. Quasi morientes et ecce
viuimus,
vt castigati et non mortificati;

10. Quasi tristes, semper
autem gaudentes;
quasi* egentes,

multos autem locupletantes;
tamquam nihil habentes, et
omnia possidentes.

6.
w dlugijem oczekawanijv,
w mowije lagodlijweij,

w lascze nijelsczijweij nije-
wobludneij*,

7.

przez zbroiją sprawijedlywo-
sczij
w sczęsczv,
w nijesczęsczv.

8. Przez chwalę,
przez wrąganije,
przez omowę ij dobra szla-
wathnoscz*,
ijako szwodzijcze a prawdzij-
wij;
nijeznamijenijczy alijz vznanij,

9. Ijako vmarly alycz
zijwij,

10. Ijako szmęthnij, ale
zawzdij wijeszelij,
ijakoby nijedostatek czijrpyą-
czij,
wijelegijch* bogaczącz;
ijakobij nijcz nijemaijącz,
wszijczko trzijmaijącz.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Thessalonicenses IV. Dominica 2 in Quadragesima.]

XV.

k. 65—71.

Collonicensium*[4] iiij°.

Dominica 2 in Quadragessima.

[Z listu I św. Pawła do Tesalończyków w R. IV w. 1—7. Na niedzielę 2 Postu.]

1. Fratres![5]
Rogamus vos et obsecramus
in domino Iesv,

1.
Proszijmij was ij poprzijszą-
gamij przez pana Iezvsza,

[1] Gl. „i. e. in prosperis". [2] Gl. „i. e. in aduersis". [3] Gl. „i. e. si simus apud homines contempti". [4] Powinno być „Prima Thessalonicensium". [5] W. „De cetero ergo fratres!..." (Na ostatek tedy bracia!...); w Mm. jak w kodeksie tylko „Fratres!".

vt quemadmodum accepistis a nobis,
quomodo vos opporteat ambulare[1] et placere deo[2],
vt habundetis magis.

ijako macze zijcz w dobrijch vczijnkach a lvbij bijcz bogu,

2. Scitis enim, que precepta
dederim vobis per dominum Iesum.

2. Wijcze dobrze*, ktora przijkazanija

3. Hec est enim voluntas dei,
sanctificacio vestra[3]:

vt abstineatis vos a fornicacione.

3. Tocz gest wola a przijkazanije bosze,
abyscze* sze szwyęczijlij przez dobre vczijnkij:
abijscze sze wstrzijmalij od grzechv nijeczijstego.

4. Vt sciat
vnusquisque[4] vas suum possidere[5] in sanctificacione[6];

4.
geden ijako drugij czalo* szwoge wstrzijmacz w szwijątosczij;

5. Non in passione desiderij,
sicut et
gentes,
que
ignorant
deum.

5. Nije we zleij ząddzeij zazenija* ktoreijkole* dusche,

poganij,

nije znayą

6. Et ne quis
supergradiatur[7],

neque
circumueniat[8]
in negocio fratrem suum, quoniam
vindex
est dominus de hijs omnibus, sicut prediximus vobis et testificati sumus.

6.
nijezprawnije a gwaltem vczazijlby*,

zchijtrzijl, oszukal

msczijczel

7. Non enim vocauit nos deus

7.

---

[1] Gl. „sc. in bonis operibus". [2] Opuszczone tu „sic et ambuletis". [3] Gl. „i. e. vt vos sanctificetis in bonis operibus". [4] Opuszczone „vestrum". [5] Gl. „sc. cohercendo", [6] Opuszczone tu „et honore". [7] Raczéj „supergrediatur". — Gl. „sc. per violenciam". [8] Gl. „sc. dolo".

in immundiciam,	w nijeczijstotę,
sed	
in sanctificacionem	w szwyątoscz
in Cristo Iesu domino nostro.	

... quoad culpam, kv wijnije ...

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Ephesios V. Dominica 3 in Quadragesima.]

XVI.

k. 71—76.

Epheseorum v.

[Z listu św. Pawła do Efezów w R. V w. 1—9. Na niedzielę 3 Postu.]

1. Fratres!	1.
Estote imitatores dei[1],	Bączcze naszladownijczij boga. odpvsczaijacz szobie spolv,
sicut fily carissimi.	yako namijleszszhij sijnowije.
2. Et ambulate[2] in dilecione,	2. Zijwcze ij rozscze sze*[3] w mijlosczij,
sicut[4] Christus dilexit vos[5], et tradidit	
semetipsum pro vobis[6]	wydal
oblacionem[7]	dobrowolne wijdanije na szmercz
et hostiam[8]	offijerowanije dla przewijczą-
in odorem suauitatis.	szenija nijeprzijaczela nad szmak, nad woniją szlotką, roszkoszną.
3. Fornicacio	3. Grzech nijeczijsti w vczijnkv
autem, et omnis immundicia,	k nijeczystosczij*
aut auaricia,	lakomstwo na ijmijenije,
nec nominetur in vobis,	abij nije bijlo mijenijono mijedzij wamij,
sicut decet sanctos[9];	yako szlusza, zaleszij, na szwijethe a werne krzesczijanij;
4. Aut	4.

[1] Gl. „sc. donando vobis invicem". [2] Gl. „i. e. viuite, crescite". [3] Stało tu piérwotnie „zijwcze, mnozscze* sze"; ręka z końca XVgo w. zeskrobała litery *mn* i napisała na ich miejsce ij r, z czego się zrobiło „zijwcze ij rozscze sze". [4] Opuszczone tu „et". [5] W. „nos". [6] W. „nobis". [7] Gl. „sc. dum occisus est in cruce". [8] Opuszczone „deo". [9] Gl. „i. e. veros christianos".

turpitudo[1],

aut stultiloquium
aut scurilitas[2],

que
ad rem[3]
non pertinet, sed
magis graciarum accio.

5. Hoc autem[4] scitote intelligentes[5],
quod omnis fornicator,

aut immundus,

aut auarus,
quod est ydolorum seruitus,

non habet hereditatem in regno Cristi et dei.

6. Nemo vos seducat inanibus verbis,

propter hec enim
venit
ira dei in filios
diffidencia*[6].

7. Nolite ergo effici participes eorum.

8. Eratis enim aliquando tenebre[8],

nunc autem lux in domino. Vt filij lucis ambulate.

9. Fructus antem[9] lucis est

szprosznoszcz w oblapijenijv albo wvczalowanija*,
schalona mowa,
wolanije szmijechu*, klamlijwoscz,

kv vzijthkv

węczeij dzęcowanije, wdzącznoscz.

5. Wijeczcze tho rozvmijeyącz a pijszmv wyerzącz, wszelkij czczo* nijeczijsti grzech poczijna,
albo czszo* w nijeczijstijch mijszlach sze cocha,
lakomij na gijmijenije,
kthore lakomstwo rowna sze balwanszkijeij modlije,

6. Nijechacz nye szwodzij waasz nijkt proznijmij albo marnijmij szlowij,

stąpijl

nijedowijarstwa, roszpaczstwa*[7].

7. Nije chczeijcze bijcz vczęstnijczij

8. Bijlijscze nijegdij oszlepijenij a zaczmijenij* wasz zlosczą*,

9.

---

[1] Gl. „sc. ut in osculis et amplexionis*“. [2] Gl. „i. e. iocularitas, que ad risum solet mouere“. [3] Gl. „i. e. ad vtilitatem“.
[4] Tak i w Mm.; W. „enim“. [5] Gl. „sc. quod sacre scripture dicunt veritatem“. [6] Powinno być „diffidenciae“ (gen.). [7] Piérwotnie było tu „roszpocztwa*“; ręka z końca XVgo w. zrobiła z *o* literę a i wtrąciła s, z czego powstało „roszpaczstwa“. [8] Gl. „i. e. involuti tenebris ignorancie et pecatorum... si mala in vobis erant“.
[9] W. „enim“.

in omni bonitate[1],
et iusticia, et veritate[2].

we wszeij dobroczij ssamij w szobije,
we szprawijedlijwosczij ij w prawdze ku blyszszemv*.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Galathas IV. Dominica 4 in Quadragesima.]

XVII.

k. 76—83.

Gallatarum iiij°.

[Z listu św. Pawła do Galatów w R. IV w. 22—31. Na niedzielę 4 Postu.]

22. Fratres! Scriptum est: Quoniam Abraam duos filios habuit, vnum de ancilla, et vnum de liberâ;

22.

23. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per repromissionem.

23.

24. Que sunt per allegoriam dicta: Hec enim sunt duo testamenta, vnum quidem in monte Syna in seruitutem generans, que est Agar.

24.

25. Sijna enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, qui[3] nunc est Ierusalem, et seruit cum filijs suis.

25.

26. Illa autem, que sursum est Ierusalem, libera est, que est mater nostra.

26.

27. Scriptum est enim: Lletare sterilis, que non paris, erumpe et clama, que non parturis, quia multi ffilij deserte, magis quam eius, que habet virum.

27.

28. Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filij sumus.

28.

---

[1] Gl. „i. e. ut boni in vobis sitis".
[2] Gl. „i. e. ut proximis, quo d iustum est, faciatis, et vera loquamini vnusquisque cum proximo su o".
[3] W. „quae"; Mm. „qui".

29. Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum, ita et nunc.

30. Sed quid[1] scriptura? Eijce ancillam, et filium eius, non enim heres erit filius ancille cum filio libere.

31. Itaque fratres, non sumus ffilij ancille, sed fily libere, qua libertate Cristus nos liberauit.

XVIII.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Hebraeos IX. Dominica in Pasione domini.]

k. 83—88 v.

Hebreorum ix°.

[Z listu św. Pawła do Żydów w R. IX w. 11—15. Na niedzielę 5 Postu.]

11. Cristus assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfeccius tabernaculum non manu factum, id est non huius creacionis;

12. Neque per sangwinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sangwinem, introiuit semel in sancta, eterna redemcione inuenta.

13. Si enim sanguis hijrcorum aut taurorum, et cinis vitule asparsus*[2], [3] sanctificat ad emundacionem carnis.

14. Multo[4] magis sanguis Cristi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo patri[5], emundat[6] conscienciam nostram ab

---

[1] W. „quid dicit". [2] Powinno być „aspersus". [3] Opuszczone tu „inquinatos". [4] W. „quanto". [5] „patri" niema W. [6] W. „emundabit" (fut.); Mm. „mundavit" (perf.).

operibus mortuis, ad seruiendum deo viuenti.

15. Et ideo nowi testamenti mediator est, vt morte intercedente in redemcionem erarum*[1] preuaricacionum, que erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt eterne hereditatis in Cristo domino nostro[2].

15.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, ad Philipenses II.

Dominica in Ramis Palmarum.]

XIX.

k. 88 v.—102 v.

Ad Philipenses ij°.

[Z listu św. Pawła do Filipensów w R. II w. 5—11.

Na niedzielę Palmową podczas mszy św.]

5. Fratres! Hoc sentite in vobis, quod[3]
in Cristo Iesu.

5.

w pomazanczu y w zbawijczelu.

6. Qui[4] cum in forma dei[5]

esset,
non rapinam arbitratus est, se esse equalem deo[6].

6. Ijenze Cristus Iesus w pewneij* ysznosczij* boga oczcza
nije mijenijl sze thijm, czijm nije bijl, pewnije wijdzal, ijze byl gest rowijen podlug bostwa bogv oczczv. A w tem nije przijpysszowal szobije tego, czijmbij nije bil, yako Luciper chcząc sze bogv rownacz, albo Adam chczacz* bijcz ijako bog, czoz nije bilo, anij moze bijcz.

7. Sed
semetipsum exinaniuit[7],

7.

szam szebije barzo vpokorzijl,

---

[1] Powinno być „earum". W. niema tego dodatku. [2] Mm. „in Christo Iesu domino nostro"; [3] Opuszczone tu „et" [4] Gl. „i. e. Cristus Iesus". [5] Gl. „i e. in plena essencia et equalitate patris". [6] Gl. „i. e. vsurpando, quod suum non erat, vt dyabolus et post homo, qui arbitrantes, se anteesse aut posse fieri equales deo, quod non erat, suum rapuerunt". [7] Gl. „i. e. maxime humiliauit".

fformam serui

accipiens,
in similitudinem hominum factus.[1]
habitu[2] inventus ut homo.

8. Humiliauit semetipsum,

factus obediens vsque ad mortem,
mortem autem crucis.

9. Propter quod

et deus exaltauit illum[3],

et donauit illi nomen[4],

quod est super omne nomen:

10. Vt in nomine Iesv

omne genu flectatur[5]

celestium,
terrestrium,
et infernorum[6];

11. Et
omnis lingwa confiteatur,
quia dominus Iesus in gloria est dei patris.

wijobraszene szlugij szwego czala

na podobnoscz ludzij ijest bijl czijrpiącz y*,
w bronijenijv*, w obleczenijv naszego czlowijeczenstwa nalezon ijest ijako czlowijek.

8. Vkorzijl, vnijzyl sam szebije,
będącz poszluschen az do szmijerczij **crzyszoweij***,

9. Prze ktore rzeczij przerzeczone
ij bog oczecz podwijszijl gest gij w szerczach wijernijch,
obdarzijl szlawantnoscz* ijmijenija gego,
ktora gest nade wszijtkę szlawatnoscz ijmijenija:

10. Abij w gijmiję pana Ijesusowo
wszelka mocz szklonijlabij * sze
nijebijeszka,
zemszka,
pijekijelna;

11.
wszelky ijazijk wijsznalbij,

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Corinthios V. In die Resurrectionis domini.]

XX.

k. 102 v.—108.

Prima Corinthiorum quinto.

[Z I listu św. Pawła do Koryntyjan w R. V w. 7—8. Na niedzielę Wielkanocną.]

7. Expurgate vetus ffermentum,

7. Wijrzvczcze kwasz,

---

[1] Opuszczone tu „et". [2] Gl. „habitus hic est suscepcio humane nature". [3] Gl. „sc. in cordibus fidelium". [4] Gl. „i. e. honorificenciam". [5] Gl. „i. e. omnis rigor et omnis stabilitas". [6] Gl. „i. e. demonum".

vt sitis nowa conspersio, sicut estis asimi[1]. Etenim pasca nostrum ijmolatus est Cristus.

zamijesz*, przasznij.

8. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malicie et nequicie, sed in asimis[1] sinceritatis et veritatis.

8.

... animati, poszijlenij ...

[Lectio epistolae b. Johannis apostoli V. Dominica 1 post Pascha, quae vocatur in Albis.]

XXI.

k. 108 v.—117.

j canonica Iohannis vto. Dominica prima post festum Pasce.

[Z I listu św. Jana w R. V w. 4—10. Na niedzielę 1 po Wielkiéj nocy.]

4. Carissimi! Omne quod natum est ex deo, vincit mundum: et hec est victoria, que vincit mundum fides vestra[2].

4.

5. Quis est autem[3], qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est filius dei?

5.

6. Hic est, qui venit in mundum[4] per aquam et sangwinem, Iesus Cristus: non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Cristus est veritas.

6.

7. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in celo, pater, verbum et spiritus sanctus, et hij tres vnum sunt.

7.

---

[1] T. j. „azymi“, „azymis“. [2] W. „nostra“. [3] „autem“ niema W.; Mm. „autem“. [4] „in mundum“ niema W.

8. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: spiritus, aqua et sangwis, et hij tres vnum sunt.

8.

9. Si testimonium hominum accipimus,
testimonium dei maius[1]
est: quoniam hoc est testimonium dei, quod maius est, quoniam testificatus est de filio suo.

9.

klengoth*

10. Qui credit in filium dei, habet testimonium dei in se.

10.

... passus, męczon, czijrpijal ...

[Lectio epistolae b. Petri apostoli, I Petri II. Dominica 2 post Pascha.]

XXII.

k. 117—124.

j Petri ij°.

[Z listu I św. Piotra w R. II w. 21—25. Na niedzielę 2 po Wielkiéj nocy.]

21. Carissimi! Cristus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum,
vt sequamini

vestigia eius.

21.

abyscze nasladowalij, abyscze szlij s dalijeka*
ijego sladow, ijego sladij*.

22. Qui peccatum non fecit[2],
nec inventus est dolus[3]

in ore eius;

22. Yenze grzechv vczijnkijem nije vczijnijl,
anij nalezijona gest llsczijvoscz, falschiwoscz,

23. Qui cum malediceretur,

non maledicebat,

cum pateretur,
non cominabatur,
tradebat autem iudicanti se iniuste;

23. Ktori, gdij laijan ij falszywije obmawijaan,
nije odlaijowal*, nije przeklijnal,
gdijz męczon,
nije grozijl,
wijdal sze szam sządzączemv

24. Qui peccata nostra ipse

24. Yenze nasze grzechy

[1] Gl. „i. e. magnum solidum et verax et ideo acceptandum".
[2] Gl. „sc. in opere nec in verbo". [3] Gl. „i. e. falsitas, simulacio".

pertulit[1]
in corpore suo super lignum[2],

vt
peccatis mortui,
iusticie viuamus[3], cuius liuore sanati estis.

25. Eratis enim sicut owes errantes,
sed conuersi estis nunc ad pastorem et episcopum animarum vestrarum.

szam przijął, dokonalije* wzijął, wijszącz na dzewije* szwyątego krzijsza,

grzechom vmarwschij*,
zijwmij* podług Cristusza, ijen nasz od grzechv vsprawijedlijwijl*,

25. Bijlijscze nijegdij ijako owcze błądzącze*[4], błądzącze*,

... calcaneus, stopa... vestigium, szlad... incipientes proficere alias nowopokvthvijąnczij*... proficientes alias przez grzechu szmijerthnego dawno bandączij ...

[Lectio epistolae b. Petri apostoli, I Petri II. Dominica 3 post Pascha.]

XXIII.

k. 124—131.

j Petri y°.

[Z I listu św. Piotra w R. II w. 11—19. Na niedzielę 3 po Wielkiéj nocy.]

11. Carissimi!
Obsecro[5] vos tamquam aduenas .et peregrinos,

abstinere vos a carnalibus desiderijs,
que militant
aduersus animam,

12. Conversacionem[7]
vestram inter
gentes[8]

habentes bonam,
vt in eo, quod detractant de vobis[9]
tanquam

11.
Prze szwiętha recz* proschę ijako przijchodnijow, pijelgrzijmow albo gosczij,
wstrzymacz* szę od czelestnijch* ządzij[6], ządzij*,
walcza

12. Broijenije*, obczowanije

poganijstwem*, zlijm crzesczijanstwem*,

abij w them, czo o wasz często mowija gadaijacz

---

[1] Gl. „i. e. perfecte tulit". [2] Gl. „sc. crucis pendens". [3] Gl. „i. e. in Cristo". [4] „błądzącze" przekréślone. [5] Gl. „i. e. ob sacram rem peto". [6] „ządzij" przekréślone. [7] Gl. „i. e. actus vestros exteriores". [8] Gl. „i. e. inter infideles et ceteros cristianos". [9] Gl. „i. e. quod de vobis frequenter detrahendo tractant".

de malefactoribus,
ex omnibus[1] operibus vos considerantes,
glorificent deum
in die visitacionis.

13. Subiecti[2] estote omni
humane creature
propter deum, siue regi quasi precellenti[3];

14. Siue ducibus, tamquam ab eo
missis
ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum:

15. Quia sic est voluntas dei, vt
benefacientes,
obmutescere[4] faciatis[5]

imprvdencium hominum ignoranciam;

16. Quasi liberi,
et non quasi velamen malicie habentes[6],

sed sicut serui dei.

17. Omnes honorate,
fraternitatem diligite[7]
deum timete,
regem honorificate[8].

18. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et
modestis,
sed eciam

o zlosznijkoch,
z dobrijch* vczijnkow wasz vbaczaijącz albo vznavaiącz,

w dzen nawijedzenija.

13. Poddanij bądzcze

czlovijeeczemv* stworzenijv

przewijszonemv od boga*;

14.

vstawijonijm, poslanijm,

15.

dobrze czijnijącz,
zamijlczecz, zatulijcz vsta zlijm panom, abij o wasz nije mowijly,
nijerostropnijch ludzij nijewijadomoscz;

16.
ijako zasloną ku zlozczij maijącz wolenstwo*, abijscze thijm przezpijecznijeij grzech a zloscz poczijnaly,

17.
ijako bracza mijluijcze szije,

krolowij czescz czijncze.

18.

vmijernijm,

---

[1] Powinno być „bonis". — Gl. „i. e. opera vestra exemplaria...".
[2] W. „Subjecti igitur". [3] Gl. „i. e. excellenciori". [4] Gl. „i. e. silere". [5] Gl. „sc. principum et aliorum tirannorum...".
[6] W. „habentes libertatem". — Gl. „... libertas vestra non obvoluat corda vestra in velamen malicie, ut tanto liberius peccetis". [7] Gl. „i. e. vt fratres diligite". [8] Gl. „i. e. regi honorem exhibete".

discolis[1].

19. Hec est enim gracia in Cristo Iesu domino nostro[2].

nijevstawijcznijm.

19.

[Lectio epistolae b. Jacobi apostoli I. Dominica 4 post Pascha.]

XXIV.

k. 131—138 v.

Iacobi primo.

Dominica 4a post Pasca

[Z listu św. Jakuba w R. I w. 17—21. Na niedzielę 4 po Wielkiéj nocy.]

17. Carissimi! Omne datum optimum, et omne donum perfectum, desursum, descendens a patre luminum, apud quem non transmutacio est, nec vicissitudinis[3] obvmbracio.

17.

przemijenijenije,

18. Voluntate enim gennit nos verbo veritatis, vt simus inicium aliquod creature eius.

sczęszne* zaczmijenije.

18.

19. Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram.

19.

20. Ira enim viri iusticiam dei non operatur.

20.

21. Propter quod abijcientes omnem immundiciam et habundanciam malicie, in manswetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.

21.

wsczepijone

---

[1] Gl. „i. e. indisciplinatis, indoctis et discordantibus".

[2] Tak i w Mm.; w W. zamiast „in Christo Jesu domino nostro" następuje: „si propter dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste".

[3] Gl. „i. e. successionis".

[Lectio epistolae b. Jacobi apostoli I. Dominica 5 post Pascha.]

XXV.

k. 138 v.—145 v.

Iacobi primo.

Dominica 5 post Pasca.

[Z listu św. Jakuba w R. I w. 22—27. Na niedzielę 5 po Wielkiéj nocy.]

22. Carissimi! Estote factores verbi, et non auditores tantum, ffallentes vosmetipsos.

22.

23. Quia si quis auditor est verbi et non factor, hic comparabitur viro consideranti wltum natiuitatis sue in speculo.

23.

24. Considerauit enim se et abijt, et statim oblitus est qualis fuerit.

24.

25. Qui autem perspexerit in lege*[1]
perfecte libertatis,
et manserit[2] in ea,

non auditor obliuiosus factus,

sed factor operis[3]: hic

beatus
in facto suo
erit.

25.
w zakonije
przezpijecznego zwolenstwa,
dokonale* przemijeszka w nijeij,
nijeprzepamijethaijączij* szluchacz bandzacz*,
ale pelnijącz vczijnkijem przijkazanije ij vstawijenije bosze[4]: ten

w szwem vczijnkv

26. Si quis autem putat se religiosum esse[5],

non refrenans

lingwam suam, sed

26.
mnijma sze bijcz przijwijąscza* kv Cristuszowij wijarą, nadzeiją ij laską, albo wijernijm krzesczijanem,
nijeochelznaijacz*, nijezatrzijmawąyacz* albo nijeobvzdowaijvncz*

---

[1] W. „in legem“ (acc.); Mm. „in lege“ (abl.). [2] W. „permanserit“.
[3] Gl. „i. e. opere implens precepta et statuta ecclesie“. [4] Było tu także piérwotnie „bozee“; ręka z końca XVgo w. zeskrobała i w tym wyrazie litery *ze*, i wtrąciła na ich miejsce sz, dlaczego téż z „bozee“ zrobiło się i tu „bosze“. [5] Gl. „i. e. verum et perfectum cristianum scilicet per opera fidei“.

seducens cor suum[1],

huius vana est religio[2].

27. Religio munda[3]

et immaculata apud deum et patrem,

hec est: Visitare
pupillos
et viduas
in tribulacione eorum,
et immaculatum se custodire
ab hoc seculo.

od prawdij pijszma szwe szercze odwodząc. za grzech szobije tego nijemaiąc,
tego prozne nabozenstwo, krzesczijanstwo.

27. Nabozenstwo krzesczijanskije wnątrz* czijste nijepokalanije zewnątrz* v szijna bozego, otcza wszechmogączego*,

sijrothij

w klopoczijech gijch,
nijepokalanego strzedz

... corporis subtilitas i. e. tenuitas alias chijbchoscz ...

[Lectio epistolae b. Petri apostoli, I Petri IV. Dominica infra octavas Ascencionis domini.]

XXVI.

k. 145 v.—150 v.

Prima Petri quarto.

[Z I listu św. Piotra w R. IV w. 7—11. Na niedzielę 6 po Wielkiéj nocy.]

7. Carissimi!
Estote
prvdentes,
et vigilate in oracionibus.

7. Namijleijschij!

rostropnij,
pijlnije czvycze na modlijthwach.

8. Ante autem* omnia mutuam[4]
in vobismet caritatem
continuam
habentes, quia
caritas opperit multitudinem

pecatorum.

8. **Nade wschijtko** zagemną*

nijeprzemijenoną, wstawijczną

laszka przijkrijwa wijelgoscz, przezlijsnoscz*

9. Hospitales[5] invicem

9. Przijmvijączij pąthnijkij spolv geden drvgego

[1] Gl. „i. e. seorsum ducens contra veritatem, putansque non esse puniendus* pro pecato lingwe". [2] Gl. „i. e. professio cristiana".
[3] Gl. „sc. in cordis intencione uel iuterius*". [4] Gl. „i. e. ab vno alteri reddendam". [5] Gl. „i. e. susceptores hospitum".

sine murmuracione[1].

10. Vnusquisque,
sicut accepit graciam[2],

in altervtrum illam administrantes[3]

sicut
boni dispensatores[4]
multiformis gracie dei.

11. Si quis loquitur,

quasi
sermones
dei;
si quis ministrat

tanquam ex virtute,

quam[5] administrat

deus, vt in omnibus honorificetur deus per Iesum Cristum dominum nostrum[6].

wijeszele, bez schemrania, nijeszapyacz* sze.

10.
ijako wząl od boga wdzęcznij dar a laska,
zagemnije, geden drugijemv onij darij przijrzadzaijacz sczedrze a wyeszele

dobrzij a sczodrzij schafarze wijelowijobrazonijch, roszmagythych, wijelorzonijch* laskij* albo darow boszijch.

11. Acz ktho casze* bosze szlowo albo przepowijeda,

szlowa, rzecz

acz ktho prze bog nijeczo* dobrego*
tako czijn*, ijako sz wijelgijeij cznothij abbo* laskij*,
ktorą laskę albo mijloscz rządzij, zaszega* w czlowijecze,

[Lectio Actuum apostolorum II.

In die sancto Penthecostes.]

XXVII.

k. 150 v.—157.

Actuum secundo.

In Pentecosten.

[Z Dziejów apostolskich w R. II. w. 1—11.

Na dzień Zielonych Świątek.]

1. In diebus illis,
dum[7] complerentur dies Pentecostes,

1. W onij* dnij,
gdij sze popelnijlij pięczdzessząth dnij od Wijelkijeij noczij,

---

[1] Gl. „i. e. hilariter". [2] Gl. „i. e. gratuitam donacionem".
[3] Gl. „i. e. liberaliter et benigne". [4] Gl. „i. e. largi distributores".
[5] Gl. „i. e. caritatem". [6] Tak i w Mm.; w W. zamiast „dominum nostrum" następuje: „cui est gloria et imperium in secula seculorum, Amen". [7] Tak i w Mm.; W. zamiast „In diebus illis dum", ma samo „Cum".

erant omnes
discipuli[1] pariter
in eodem loco.

2. Et factus est
repente
de celo[2]
sonus, tanquam
advenientis spiritus[3] vehementis,
et repleuit
totam domum,

vbi
erant sedentes.

3. Et
apparuerunt illis
dispertite[4] lingwe tanquam ignis,
seditque supra singulos eorum.

4. Et repleti sunt omnes
spiritu sancto, et
ceperunt
loqui
varys linguis,
prout spiritus sanctus dabat eloqui illis.

5. Erant autem
habitantes
in Ierusalem Iudei, viri religiosi
ex omni nacione[5],

que
sub celo
est.

6. Facta autem hac voce,

convenit
multitudo, et
mente confusa est[6],

zwolijenijczij pospolicze*

2.
rącze, nagle
z nijeba, s powijetrza
zwijęk, schum, yakobij
przijchodzączij* wijatr a rącze
trzaskaijączij,

wszijthkij w domu, wszytek dom,

będącze na modlijthwije.

3.
vkazaly sze gijm
rosznij, rozdzelnij ijęzijkowije
ijako ogyen,
szijedzal na kaszdem z nijch.

4.

naczęlij

rozmagijthijmij yąszijkij,

5.
mijeskaijączy

ze wschego rodzaijv zijdowskijego,

pod nijebem

6. Gdijz sze stal then schum a zwijąk,
zbijegla sze

zdziwijla sze,

---

[1] „discipuli“ niema W.; Mm. „discipuli“. [2] Gl. „i. e. de aere uel in* celo“. [3] Gl. „i. e. ventus*, fragor magnus iu aere“.
[4] Gl. „i. e. diuerse“. [5] Gl. „sc. Iudeorum“. [6] Gl. „i. e. stupefacta est, admirata est“.

quoniam audiebat
vnusquisque
lingwa sua illos loquentes.

ijeden ijako drugij
gijch ijazijkem mowijącz*.

7. Stupebant autem omnes et
mirabantur,
dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquntur, Galilei sunt,

7.

zvmijeli sze, dzijwijlij sze,

8. Et quomodo audiuimus vnusquisque lingwam nostram, in qua nati sumus?

8.

9. Parti, Medi, Elamite, et qui habitant in[1] Mesopotamiam, Iudeam, Capadociam, Pontum et Asiam,

9.

10. Ffrigiam, Pamfiliam, Egiptum et partes Libie, que est circa Cirenen, et advene Romani,

10.

11. Iudei quoque, proseliti[2], Cretes et Arabes: audiuimus eos loquentes nostris lingwis magnalia dei.

11.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos XI.

In festo s. Trinitatis.]

XXVIII.

k. 156—160 v.

Romanorum vndecimo.

In festo s. Trinitatis.

[Z listu św. Pawła do Rzymian w Roz. XI w. 33—36.

W uroczystość św. Trójcy czyli na niedzielę 1 po Świątkach.]

33. Fratres! O altitudo diuiciarum sapiencie et sciencie dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et
investigabiles
vie illius[3].

33.

nijewijbadane

34. Quis enim cognouit

34.

[1] „in“ niema W. [2] W. „et proseliti“, w W. są zresztą prawie wszystkie imiona własne w w. 9—11 połączone przez „et“: „Parthi, et Medi, et Aelamitae ...“. [3] W. „ejus“; Mm. „illius“.

sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit?

35. Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei?

36. Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omia: ipsi honor et[1] gloria in secula seculorum[2], Amen.

35.

36.

[Lectio epistolae b. Johannis apostoli, I Johannis IV. Dominica 1 post Trinitatis.]

XXIX.

k. 160 v.—170.

j Iohannis iiij°.

[Z listu I św. Jana w R. IV w. 8—21. Na niedzielę 1 po Świątkach.]

8. Carissimi! Deus caritas est[3].

9. In hoc enim[4] apparuit caritas dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit deus in mundum, vt viuamus per eum.

10. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit deus*[5] vnigenitum suum propiciacionis*[6] pro peccatis nostris.

11. Carissimi, si sic deus dilexit nos, et nos debemus altervtrum diligere.

8. lasska, mijloscz, dobrocz,

9. W them vkazala sze laszka booga* otcza nad namij,

10. offyarą bogv oczczv lubą

11. wzagemnije geden drugijego mijlowacz.

---

[1] [2] Tak i w Mm.; W. niema „honor et“, „seculorum“.

[3] W.: „Charissimi! Qui non diligit, non novit deum, quoniam deus charitas est“; w Mm. jak w kodeksie: „Carissimi! Deus charitas est“.

[4] „enim“ niema W. [5] W. „filium“. [6] W. „propitiationem“ (acc.).— Gl. „i. e. hostiam“.

12. Deum nemo vidit vnquam. Si diligamus invicem, deus in nobis manet, et caritas[1] in nobis perfecta est.

12. nij geden człowek szmertelnij nijgdij.

13. In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus et ipse in nobis: quoniam de spiritu suo dedit nobis.

13.

14. Et nos vidimus et testificamur, quoniam pater misit filium suum saluatorem mundi.

14.

15. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, et ipse in eo.

15.

16. Et nos cognouimus et credimus caritati, quam deus habet in nobis. Deus caritas est, et qui manet in caritate, in deo manet et deus in eo.

16.

17. In hoc est perfecta caritas dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij; quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo.

17.

18. Timor non est in caritate, sed perfecta caritas fforas mittit timorem, quoniam timor penam habet; qui autem timet, non est perfectus in caritate.

18.

19. Nos autem[2] diligamus deum, quoniam ipse[3] prior dilexit nos.

19.

20. Si quis dixerit, quoniam diligo[4], et fratrem suum

20.

---

[1] Opuszczone tu „ejus“. [2] W. „ergo“. [3] W. „deus“.
[4] Opuszczone tu „deum“.

odit[1], mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem videt, deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21. Et hoc mandatum habemus a deo, vt qui diligit deum, diligat et fratrem suum.

21.

[Lectio epistolae b. Johannis apostoli, I Johannis III. Dominica 2 post Trinitatis.]

XXX.

k. 170—175.

j Iohannis iij°.

[Z I listu św. Jana w R. III w. 13—18. Na niedzielę 2 po Świątkach.]

13. Fratres! Nolite mirari,
si
odit vos mundus.

13.
dzijwowacz sze,

nijenaijrzą wasz ludze swyeczsczij*.

14. Nos scimus, quoniam translati sumus de morte[2] ad vitam[3],

quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte.

14.
przenijeszenijszmij ze szmijerczij grzechow w zijwoth laszkij a chwalij bozeij,
ijsze mijlugemij

w grzesche w szmerthnem.

15. Omnis, qui non diligit[4] fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida
non habet
vitam[5] in semetipso manentem.

15.

męszoboijcza

wijecznego zijwota w szobije mijeskayączego, trwaijączego.

16. In hoc cognovistis*[6] caritatem dei,
quoniam ille pro nobis animam suam[7]

16. W them vznawamij* laskę bozą,

szwoge czało*

---

[1] W. „oderit“; M. z r. 151⅚ „oderit“, M. z r. 1494 „odit“.
[2] Gl. „sc. culpe“. [3] Gl. „sc. gracie et glorie“. [4] W. zam. „non diligit“ ma „odit“. [5] Gl. „sc. eternam“. [6] W. „cognovimus“.
[7] Gl. „i. e. vitam corporalem“.

posuit: et nos debemus pro fratribus animas[1] ponere.

czalo a zijwoth na szmijercz ijdacz*[2].

17. Qui autem[3] habuerit substanciam huius mundi, et viderit fratrem[4] suum necessitatem pacientem[5], et clauserit viscera sua ab eo: quomodo caritas dei manet in eo?

17. podporę czala albo gijmijenije, a vijdzij szwego blijsznijego potrzebijznoscz czijrpijączego,

18. Filioli mei, non diligamus verbo neque lingwa, sed opere et veritate.

18.

... nam ut ait cirografus*, dzeijow wypowijedacz, vti habetur in Speculo hystoriali li. xxvy[o] c. lxxxv*: Vilhelmus puer in Anglia crucifigitur a Iudeis[6] ...

[Lectio epistolae b. Petri apostoli, I Petri V. Dominica 3 post Trinitatis.]

XXXI.

k. 175—181.

j Petri quinto.

[Z I listu św. Piotra w R. V w. 6—11. Na niedzielę 3 po Świątkach.]

Dominica tercia post festum Trinitatis.

6. Carissimi! Humiliami sub potenti manu dei, vt vos exaltet in tempore visitacionis[7].

6. Vnijscze sze, vkorzcze sze pod moczną moczą bozą, abij powijszijl w czasz nawijedzena dnija szą̨dnego.

7. Omnem sollicitudinem vestram proicientes

7. rzvczijwszij, polozijwszij,

---

[1] Gl. „sc. vitam corporalem“. [2] Stało tu „wijdacz“; ręka z końca XVgo w. zeskrobała literę *w* na początku, i miała, zdaje się, zamiar dopisać temu wyrazowi inną jaką literę, ale skończyło się na zamiarze tylko. [3] „autem“ niema W. [4] Gl. „i. e. proximum“.

[5] Tak i w Mm.; W. „necessitatem habere“. [6] Powołuje się tu raczéj na księgę XXVII 83 i n. Wincentego z Beauvais Speculum historiale, gdzie jednakowoż zdarzenie to opowiada nie „cirographus“ lecz „cronographus“ albo „chronographus“. [7] Gl. „i. e. in die iudicij“.

in eum, quoniam ipsi est cura de vobis.

8. Sobrij estote et vigiliate, quia aduersarius vester dijabolus tanquam leo rugiens circuit, querens, quem deuoret.

9. Cui resistite fortes in fde, scientes eandem passionem[1] ei, que in mundo est[2], vestre fraternitati[4] fieri.

10. Deus autem omnis gracie, qui vocauit vos[5] in eternam suam gloriam in Cristo Iesu, modicum passos ipse perficiet, et confirmabit solidabitque.

11. Ipsi gloria et imperium in secula seculorum, Amen.

8. Trzeszwij a czvijcze, przeczijwnijk, szą̨pijerz rzwijącz* kraszij, obchodzij, pozarlbij.

9. Gijemv przeczijwcze sze, bandzcze mocznij wijerze*, wijedząc̨z taz pokvszę̨, maka[2], mękę̨, czso cijrpijcze, ktora na szwijecze gest, waszeij braczij tho ijest krzesczijanom albo appostolom* bijcz.

10.

11.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos VIII. Dominica 4 post Trinitatis.]

XXXII.

k. 181—186 v.

Romanorum viij°.

[Z listu św. Pawła do Rzymian w R. VIII w. 18—23. Na niedzielę̨ 4 po Świątkach.]

18. Fratres! Existimo[6], quod non sunt condigne passiones

18. Pewno wijem, podobne, rowne mękij, nędze,

---

[1] Gl. „i. e. consimilem temptacionem“. [2] „maka“ przekréślone.
[3] Gl. „i. e. quam sustinetis“. [4] Gl. „i. e. fratribus vestris in mundo disparsis*“. [5] W. „nos“. [6] Gl. „i. e. veraciter scio“.

huius temporis ad ffuturam gloriam,
que
reuelabitur
in nobis.

19. Nam
expectacio creature[1]

reuelacionem
filiorum dei
expectant*[2].

20. Vanitati

enim
creatura[3] subiecta est non volens[4],

sed propter eum, qui subiecit eam in spe.

21. Quia
et ipsa
creatura[5]
liberabitur a seruitute

corrvpcionis,

in libertatem filiorum dei.

tego czaszv kv przijszleij chwale,

obijawna* będze

19.
oczekawanije wszelkego czlowijeka*
odszlonijenija, obijawijenija,

oczekawaiją*.

20. Proznosczij zmijenijenija*

czlowijecze stworzenije poddane nije z woleij alije prze grzech Adamow,

aczkolij nije po wolij czijrpij, a poddan gest proznosczij czlowijek, a wschakoz nijechacz czijrpij dla sprawijedligwego* osządzena bozego o grzech, genze nasz na tho potoczijl* w nadzeij chwalij wijeczneij, acz skromno będzem czijrpijecz.

21. Bo

czlowijecze przijrodzenije*
wijzwolono badze[6] **będze** od slvzby
wijzbawono* będze ij wijzwolono od czala szmijertelnego szluzbij, **rządzacz*** gemv potrzebij, a tho thedij, gdij przijdze woslawijona* wolnoscz a radoscz przesrzanijch szijnow bozijch po dnijv sządnem,

---

[1] Gl. „i. e. omnis hominis“. [2] Powinno być „expectat“ (sing.).
[3] Gl. „i. e. homo seu humana natura“. [4] Gl. „i. e. propter peccatum Ade* quod non est voluntarium“. [5] Gl. „i. e. humana natura“.
[6] „badze“ przekréślone.

22. Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit[1],

et parturit vsque adhuc.

23. Non solum autem illa[2],

sed et nos ipsi[3] primicias spiritus[4] habentes,

et ipsi intra nos gemimus, adopcionem filiorum expectantes[5],

in[6] redempcionem corporis nostri,
in Cristo Iesu domino nostro[8].

22.

robotuge w dobrijch wczynkoch* o chwala wijeczna, wnątrz wzdijcha albo zwnatrz.

23. Nije telko czlowijek a ludze gijnschij,
ale ij mij apostoli*, czoz mamij obfijtsze a więczsche darij ducha szwijethego,
a gij mij w nasz szamij wnatrznije wzdijchamij, wijzwolenija sijnow bozijch oczekawaiącz przezpijecznije,
odkupijenija a o szbawijenije* czala naszego[7] **naschego**,
przez mocz Geszu Cristvszową pana naszego.

[Lectio epistolae b. Petri apostoli, I Petri III. Dominica 5 post Trinitatis.]

XXXIII.

k. 186 v.—193 v.

Prima Petri iij°.

[Z I listu św. Piotra w R. III w. 8—15. Na niedzielę 5 po Świątkach.]

8. Carissimi! Omnes vnanimes in oracione[9] estote,
compacientes. fraternitatis amatores,

misericordes,
modesti,

hvmiles;

9. Non reddentes

8.
gednego vmyszlu w modlitwe

lluthoszczijwij*, bracztwa albo* mijlosznijczij[10] mijloszczij **braczkijeij mylosnijcij**,
mijloscziwij,
wmijernij w mowije ij w vczijnkv,
pokornij;

9.

---

[1] Gl. „propter expectacionem future glorie“. [2] Gl. „sc. creatura“.
[3] Gl. „i. e. apostoli“. [4] Gl. „i. e. spiritum sanctum in maiori plenitudine et pre ceteris habundancius“. [5] Gl. „i. e. secure et fortiter“. [6] „in“ niema W. [7] „naszego“ przekréślone.
[8] Gl. „i. e. per virtutem passionis domini nostri Iesu Cristi“.
[9] Tak i w Mm.; W. niema „in oracione“. [10] „mijlosznijczij“ przekréślone.

malum pro malo[1],
nec maledictum pro maledicto,

sed e contrario benedicentes:
quia in hoc vocati estis,
vt
benediccionem hereditate possideatis[4].

10. Qui enim wlt vitam diligere, et videre dies bonos,
coherceat*
lingwam a malo, et
labia
eius ne loquantur
dolum.

11. Declinet autem[5] a malo,

et faciet*[6]
bonum
inquiret*[7] pacem et persequitur*[8] eam:

12. Quia
oculi[9] domini
super iustos, et
aures[10] eius in preces eorum;

wltus
autem domini
super facientes mala.

13. Et quis est, qui vobis noceat, si
boni[11] emulatores[12]

fueritis?

14. Sed et si quid
patimini propter iusticiam,

zlego za zloscz,
anij zlorzeczenija, anij odlayowaiącz gdij wam laiją[2] za zlorzeczenije,
ale zassę dobrze mowącz ijącz[3]
bosscze na tho wesszwanij,

wijeczna oczczyznę osszęglijbijscze.

10.

ma vszmijerzijcz, wszcągnącz,

vsta

lsczijwosczij.

11. Ma* sziję szklonijcz ode zlego vczijnkv,

dobre,

12.
mijloscz* boza

szluch gijego na modlijtwij gijch;
gnijew

na zloczijncze.

13.

dobroczij mijlossnijczij, nasladownijczij,

14.
czijrpijcze prze sprzawijedly-

---

[1] Gl. „i. e. malicia“. [2] Było tu piérwotnie „laijv“; ręka z końca XVgo w. przerobiła końcowe *v* na ą. [3] „ijącz“ przekréślone ręką z końca XVgo w. [4] Gl. „qui vocati estis ad eternam hereditatem“. [5] „autem“ niema W.; Mm. „autem“. [6] Powinno być „faciat“ (conj.). [7] Powinno być „inquirat“ (conj.). [8] W. „sequatur“ (conj.); Mm. „persequatur“. [9] Gl. „i. e. respectus super dilectos“. [10] Gl. „i. e. auditus“. [11] Gl. „i. e. bonitatis“.
[12] Gl. „i. e. amatores uel imitatores“.

beati.
Timorem
autem eorum
ne timveritis,
vt*[1] non conturbemini.

15. Dominum autem Iesum Cristum
sanctificate in cordibus vestris.

woscz*, bogoslawijenij*.
Boijezlywoscz

abijscze sze nije bogelij,
abijscze sze nije szmączijlij.

15.

szwiętczcze w waschijch szerczach.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos VI.

Dominica 6 post Trinitatis.]

XXXIV.

k. 193 v.—202 v.

Romanorum x⁰*[2].

[Z listu św. Pawła do Rzymian w Roz. VI w. 3—11.

Na niedzielę 6 po Świątkach.]

3. Fratres!
Quicumque baptisati sumus[3]

in Cristo Iesu[4],

in morte ipsius[5]

baptisati[6] sumus.

4. Consepulti sumus cum illo[7]
per baptismum in mortem[8]:

vt quomodo Cristus surrexit a mortuis
per gloriam patris[9],

ita et nos[10] in nouitate vite[11] ambulemus.

3.
Kthorzijkolij od grzechv na krzrzcze* oczijsczenij geszmij podlug wstawijenija Cristussową*,
w podobnosczij gego szmerczij albo w moczij gego szmerczij
oczijschczenij, okrzsczijenijszmij.

4. Pospolu pogrzebijenij a przijrownanij gego pogrzebv na krzcze na oczijsczenije grzechow:
iaco Cristus z marthwijch*

przesz chwalę, laszkę boga otcza,
takijesz y mi wstawschij z grzechv, w nowosczij zijwotha

---

[1] Tak i Mm.; W. „et". [2] Powinno być „VI⁰". [3] Tak i w Mm.; W. „An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus...". — Gl. „i. e. a vicijs purgati". [4] Gl. „i. e. in* institucione Cristi".
[5] Gl. „i. e. in similitudine mortis, in virtute mortis eius".
[6] Gl. „i. e. purgati". [7] Gl. „i. e. assimilati Cristo sepulto".
[8] Gl. „i. e. in baptismo in ablucionem peccatorum". [9] Gl. „i. e. per graciam dei". [10] Gl „sc. a vicijs surgentes". [11] Gl. „sc. de bono in melius".

5. Si enim
complanati facti sumus[1]

similitudini mortis
eius,
simul et resurreccionis erimus[2].

6. Hoc scientes[4],

quia
vetus homo[5]
noster simul crucifixus est,

vt destruatur corpus peccati,

vt[7] vltra[8] non seruiamus peccato.

7. Qui enim mortuus est,

iustificatus est a peccato.

8. Si autem mortui sumus cum Cristo[9],

credimus, quia eciam simul viuemus cum illo[10].

9. Scientes,
quod Cristus
resurgens ex mortuis,
iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.

w dobrijch vczijnkoch chodzmij.

5.
mocznije wszpomijnaijącz*
przijstawaijcze* wsczepyenij
vczynyenij,
rownosczij szmijerczij

pospolijcze natemyescze*[3]
zmarthwij* bądzemij z grzechv.

6. Wijedzą* tho przesz wyarę,

zakal a pochop kv grzechv
czoosz[6] **czoosch*** za nasz gest
pospolicze wkrzijzowan,
abij bijlij szkazonij wszijthkij
grzechij,
abijsmij daleij albo po szmerczij Cristvszoweij nije sluszijlij przezdzęcznije grzechowij.

7. Genze gest vmarl grzechowij na krzijszv,
ijvz vsprawijedlijwijon gest od grzechv.

8. Pakniją* aczeszmij vmarlij grzechv ijaco Cristus ne krzijszv,
pewnije wijerzijmij, pospolijcze* thez wijecznije bądzem sz nijm zijwij.

9. Wijedz tho wijadącz*,

wsztawschij z marthwijch,

---

[1] Gl. „i. e. firmiter adherentes et coniuncti". [2] Gl. „nam si mortui sumus, et conviuemus". [3] W wyrazie tym wtrąciła e dopiéro ręka z końca XVgo w. [4] Gl. „sc. per fidem". [5] Gl. „i. e. fomes peccati et conswetudo". [6] „czoosz" przekréślone ręką z końca XVgo w. [7] W. „et"; Mm. „ut". [8] Gl. „i. e. post mortem Cristi". [9] Gl. „i. e. si ita mortui sumus peccato sicut et Cristus". [10] W. „Christo"; Mm. „illo".

10. Quod enim mortuus est peccato,
mortuus est semel;
quod autem[1],
uiuit deo[2].

11. Ita et vos existimate, vos

mortuos quidem esse peccato,
viuentes autem deo in Cristo Iesu domino nostro.

10. Czszo albo ijsze za nasz grzech gest vmarl,
vmarl gest geden raz;
czso ijsz gest zijw,
zijw wijeczne s bogem oczczem.

11. Tako ij wij przijcladem Cristuszowijm mnijmaijcze sze,
marthwe bijcz grzechv,

... racione diasanitatis* i. e. perspicuitatis, dla przeszrzenija ...

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos VI. Dominica 7 post Trinitatis.]

XXXV.

k. 202 v.—208.

Romanorum quinto*[3].

[Z listu św. Pawła do Rzymian w R. VI w. 19—23. Na niedzielę 7 po Świątkach.]

19. Fratres!
Humanum dico[4],
propter infirmitatem carnis vestre;
sicut enim exhibuistis[5]

membra vestra seruire
immundicie[6]
et iniquitati[7] ad iniquitatem[8]:

ita nunc exhibete[9]

membra vestra
seruire
iusticie[10]

19.
Lekke przijkazanije dawam*,
dla nijemoczij czala waschego;

dobrowolnijescze przijprawijalij

grzechom celestnijm*,
grzechom dvsznijm kv popelnijenijv szkonanemv szlosczij;
takijez nijnije czassu mijlosczijwego wijdaijcze, zgotvijcze, zrączcze*,
czlonkij czijala waschego

sprawijedlijwosci, ijaz wassz przijwodzij

---

[1] Opuszczone tu „vivit“. [2] Gl. „i. e. ad similitudinem dei patris sc. eternaliter“. [3] Powinno być „sexto“. [4] Gl. „i. e. leue et in nullo onerosum preceptum do“. [5] Gl. „i. e. voluntarie preparastis“. [6] Gl. „i. e. peccatis carnalibus“. [7] Gl. „i. e. peccatis spiritualibus“. [8] Gl. „iniquitati dico ducenti ad mali consumacionem“. [9] Gl. „i. e. cum sitis liberati a pecato et cum est tempus gracie, preparate, aptate“, [10] Gl. „sc. ducenti“.

in sanctificacionem[1].

20. Cum enim servi essetis pecati,
liberi fuistis iusticie.

21. Quem ergo fructum[2] habuistis tunc[3],

in quibus nunc erubescitis?

Nam finis illorum mors[4].

22. Nunc vero liberati

a pecato[5],
habetis fructum
vestrum in sanctificacionem,
finem
vero
vitam eternam.

23. Stipendia
enim
pecati, mors[6].
Gracia autem dei, vita eterna

in Cristo Iesu domino nostro.

na oszwięczeniję*, na szkonanije a dobrijch vczijnkow popelnijenije.

20. Gdijscze sluszijly grzechowij,
volnijscze bijlij od sprawijedlijwosczij.

21. Kthori vzijthek mijelijscze tedy, gdijscze grzech czijnijlij a sprosznosczy,
za kthore grzechij nijnije poczijnacze szije sromacz?
Szkonanije grzesznijch smijercz wijeczna w pijekle.

22. Nijnije wijszwolenij moczą bozą,

macze vzytek, owocz,

sconanije

vijecznij zijwoth.

23. Zoldij, odplati,

smijercz wijeczna za grzechij.
Przesz laskę bozą daan by* waam wijecznij zijwoth

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Romanos VIII.

Dominica 8 post Trinitatis.]

XXXVI.

k. 208—214 v.

Romanorum viij°.

[Z listu św. Pawła do Rzymian w R. VIII w. 12—17.

Na niedzielę 8 po Świątkach.]

12. Fratres!
Debitores sumus[7]

12.
Dlusznijszmij posluschenstwo dwchv* szwiętthemv ij roszv-

[1] Gl. „i. e. ad boni operis consumacionem". [2] Gl. „sc. quam vtilitatem". [3] W. „tunc in illis". — Gl. „sc. qum eratis serui peccati, i. e. in illis turpitudinibus et peccatis". [4] Gl. „sc. eterna".
[5] Opuszczone tu „servi autem facti deo". [6] Gl. „sc. eterna".
[7] Gl. „i. e. seruire debemus et obedire spiritui sancto vel* racioni...".

non carni, vt secundum carnem viuamus.

mowij naschemv dobremv

13. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini[1]; si autem spiritu[2], facta carnis[3] mortificaueritis[4], viuetis.

13. będzeczelij* zijcz, vmrzecze dvchownije; zazszenijm dvcha szwęthego, vczijnkij czijala vmarthwijcze, gijm nijeprzyszwalaiącz,

14. Quicunque enim spiritu dei aguntur, hij[5] filij dei sunt.

14.

15. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adopcionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater.

15. z wijzwolonijch synow **onijch** sposobij* **duch***

16. Ipse spiritus enim reddit testimonium spiritui nostro, quod sumus filij dei.

16. czijnij*

17. Si autem filij dei et heredes: heredes quidem dei, coheredes autem Cristi.

17. poszpolnije* dzedzijczij Cristussowij.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Corinthios X.

Dominica 9 post Trinitatis.]

XXXVII.

k. 214—221 v.

Prima Corinthiorum x°.

Dominica ix post festum Trinitatis.

[Z I listu św. Pawła do Korynty-jan w R. X w. 6—13.

Na niedzielę 9 po Świątkach.]

6. Fratres! Non simus concupiscentes malorum, sicut et illi[6] concupierunt.

6. pożądaiączij zlijch rzeczij, iaka onij Zijdowije na pusczij

---

[1] Gl. „sc. morte spirituali“. [2] Gl. „sc. spiritu sancto illuminati“.
[3] Gl. „i. e. opera carnis“. [4] Gl. „videlicet illis restringentes“.
[5] W. „ii“; Mm. „hi“. [6] Gl. „sc. sicut quidem ex Iudeis“.

7. Ne[1] efficiamini ijdolatre[2],
sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.

7. **Nije** bądzmij balwanstw* modlę dawaijączij,

8. Neque fornicemur, sicut quidam[3] fornicati sunt, et ceciderunt vno die xxiii milia.

8.

9. Neque temptemus Cristum, sicut quidam[4] temptauerunt, et a serpentibus perierunt.

9.

10. Neque murmuraueritis, sicut quidam[5] murmurauerunt et perierunt
ab exterminatore[6].

10.

od granijcz* angi**jola**, **ij**en ge pobijl przed granijczamij zijemije obijeczaneij.

11. Hec autem omnia [7]ffigura contingebant illis[8];

11.
przygadzalo* sze gijm wijobrazenijv* gijnschijch rzeczij tho gest nassz*;

scripta sunt autem ad correccionem[9] nostram,
in quos fines seculorum devenerunt.

na ktore koncze wijekow przijszlij.

12. Itaque qui se existimat stare, videat, ne cadat.

12.

13. Temptacio[10] vos non apprehendat,

13. Pokussa, pokussij luboscz bij nije bijla w przijzwolenijv,

nisi humana;

gedno w thijch rzeczach, przesz ktorijch czlek bijcz nije moze;

ffidelis
autem est deus, qui
non pacietur

wijernij

nije sczijrpij albo nije przepusczij

vos

---

[1] W. „neque". [2] Gl. „i. e. ijdolatrie". [3] W. „quidam ex ipsis".
[4] [5] W. „quidam eorum". [6] Gl. „i. e. ab angelo, qui eos percussit extra terminos terre promissionis". [7] Opuszczne tu „in".
[8] Gl. „sc. nostri". [9] W. „correptionem". [10] Gl. „i. e. peccati delectacio".

temptari supra id, quod potestis,
sed facit[1]
cum temptacione
eciam
proventum,
vt possitis sustinere.

kvssijcz nad tho, czsso mozecze,

sz pokvszą

vzijthek,

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Corinthios XII. Dominica 10 post Trinitatis.]

XXXVIII.

k. 221 v.—229.

Prima Corinthiorum xij°.

[Z I listu św. Pawła do Korynty-jan w R. XII w. 2—11. Na niedzielę 10 po Świątkach.]

2. Fratres!
Scitis, quoniam cum gentes essetis,
ad simulacra mutta*
prout ducebamini[2] euntes

2.
Pewnye* wijeczije, gdyscze bijly poganmij,
kv balwanstwv nijememv
ijaco wasz zlij duch vodzijl gijdącz.

3. Ideo notum
vobis facio, quod nemo in spiritu dei loquens,
dicit anathema Jesu[3]

3. Tego dla ijawno

mijenij albo czijnij kthorikoli grzech, przesz kthoribi bil odłączon od Ijezussa.

Et nemo potest
dicere,
dominus Iesus[4],

rzecz,
wijznawaijącz ij* szwijm odkvpijczelem a panem,

nisi in spiritu sancto[5].

gedno przez dar ducha szwiętthego[6].

4. Diuisiones autem graciarum[7],
idem autem spiritus:

4. Rozdzalij darow ducha szwiętthęgo*,

5. Et
diuisiones

5.
roznosczij, rozdzali

[1] W. „faciet“ (fut.). [2] Gl. „sc. a spiritu maligno“. [3] „Gl. „sc. facto uel verbo aliquid peccatum mortale, per quod separatur* a Iesu Cristo“. [4] Gl. „sc. ipsum confitendo esse saluatorem et dominatorem“. [5] Gl. „i. e. per spiritum sanctum“. [6] Nad ę w „szwiętthego“ dopisane jeszcze drugie ę [7] Opuszczone tu „sunt“.

ministracionum[1],
idem autem dominus.

6. Et diuisiones
operacionum
sunt, idem autem deus, qui
operatur
omnia in omnibus.

7. Vnicuique
autem datur
manifestacio spiritus

ad vtilitatem.

8. Alij quidem per spiritum datur sermo sapiencie, alij autem sermo sciencie secundum eundem spiritum;

9. Alteri fides in eodem spiritu, alij gracia sanitatum in vno spiritu;

10. Alij operacio virtutum, aut*[2] profecia, alij discrecio spirituum, alij genera lingwarum, alij interpretacio sermonum.

11. Hec enim[3] omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis, prout wlt.

sluzb, vrzędow,
tenze pan boog.

6.
roboth wrządoch*

rządzij, ijedna

7. Gednemv yaco drugemv

obyawijenije ducha szwyathego

8.

9.

10.

11.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Corinthios XV. Dominica 11 post Trinitatis.]

XXXIX.

k. 229—234 v.

j Corinthiorum xv.

[Z I listu św. Pawła do Korynty-jan w R. XV w. 1—10. Na niedzielę 11 po Świątkach.]

1. Fratres! Notum facio vobis ewangelium, quod predicaui vobis, quod et accepistis, in quo et statis,

1.

[1] Opuszczone znowu „sunt“. [2] Powinno być „alij“. [3] W. „autem“.

2. Per quod et saluamini: qua racione predicauerim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. 2.

3. Tradidi enim vobis in primis, quod et accepi, quoniam Cristus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. 3.

4. Et quia sepultus est, et quia resurrexit tercia die secundum scripturas. 4.

5. Et quia visus est Cephe, et post hoc vndecim. 5.

6. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autem dormierunt. 6.

7. Deinde visus est Iacobo, deinde apostolis omnibus. 7.

8. Nouissime autem omnium tamquam abortiwo visus est et michi 8.

9. Ego enim minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei. 9.

10. Gracia autem dei sum id, quod sum, et gracia eius in me vacua non fuit. 10.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, II ad Corinthios III.
Dominica 12 post Trinitatis.]

XL.

k. 234 v.—240.
ij Corinthiorum iij°.
Dominica
12 post festum Trinitatis.

[Z II listu św. Pawła do Korynty-jan w R. III w. 4—9.
Na niedzielę 12 po Świątkach.]

4. Fratres! Fiduciam talem habemus per Cristum ad deum. 4.

5. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficiencia nostra ex deo est: 5.

6. Qui et idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non litera sed spiritu; littera enim occidit, spiritus autem viuificat. 6.

7. Quod si ministracio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filij Israel in faciem Moijsi propter gloriam wltis*[1] eius, quia*[2] euacuatur: 7.

8. Quomodo non magis ministracio spiritus erit in gloria? 8.

9. Nam si ministracio dampnacionis in*[3] gloria est, multo magis habundat ministerium iusticie in gloria. 9.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Galatas III. Dominica 13 post Trinitatis.]

XLI.

k. 240—246 v..

Gallatarum iij°.

[Z listu św. Pawła do Galatów w R. III w. 16—22. Na niedzielę 13 po Świątkach.]

Dominica 13 post Trinitatis.

16. Fratres! Abrahe dicte sunt promissiones, et semini eius. Et non dicit in seminibus, quasi in multis, sed[4] in vno: in semine tuo[5], qui est Cristus. 16.

17. Hoc autem dico testamentum confirmatum a deo: que post quadringentos et tri- 17.

---

[1] Powinno być „vultus". [2] Powinno być „quae". [3] „in" niema W; Mm. „in" [4] Opuszczone tu „quasi". [5] W. „et semini tuo".

ginta annos facta lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem.

18. Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abrahe igitur[1] per repromissionem donauit deus.

19. Quid ergo[2] lex? Propter transgressionem[3] posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manv mediatoris.

20. Mediator autem vnius non est, deus autem vnus est.

21. Lex ergo aduersus promissa dei? Absit. Si enim data esset lex, que posset iustificare*[4], vere ex lege esset iusticia.

22. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesv Christi daretur credentibus.

18.

19.

20.

21.

22.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Galatas V. Dominica 14 post Trinitatis.]

XLII.

k. 246 v.—252.

Gallatarum v.

[Z listu św. Pawła do Galatów w R. V w. 16—22. Na niedzielę 14 po Świątkach.]

Dominica 14 post festum Trinitatis.

16. Fratres! Spiritu[5],

ambulate, et desideria carnis non perficietis.

17. Caro[6] enim concupiscit[7]

16.

Podług rosvmv* natchnijeny ducha swętego

17. Czalo, szmijslnoscz często zą̨da

[1] W. „autem". [2] W. „igitur". [3] W. „transgressiones" (acc. plr.); Mm. „transgressionem" (sing.). [4] W. „vivificare".
[5] Gl. „i. e. racionis ductu". [6] Gl. „i. e. sensualitas". [7] Gl. „i. e. frequenter cupit".

aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem: hec enim sibi invicem aduersantur, vt non quecumque wltis, faciatis[1].

18. Quod si spiritu ducimini,

non estis sub lege.

19. Manifesta autem sunt opera carnis, que sunt: fornicacio, immundicia[2],

impudicicia, luxuria[3];

20. Ijdolorum seruitus, veneficia, inimicicia[4], contenciones, emulaciones[5], ire[6],

rixe, dissensiones, facte*[7],

21. Invidie, homicidia, ebrietate*[8] comesaciones[9], et hijs similia, que predico vobis, sicut predixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei non consequentur.

22. Ffructus autem spiritus est: caritas, gaudium, pax,

18.
dvchem szwathijm wijedzenij geszcze,

pod zakonem starijm.

19.

prosti grzech nijeczijsti, wnętrzna nijeczijstota w vmijsle,

opwytoscz a rozwijązanije kv nijeczijstosczij w pijczv, odzenijv ij w gedzenijv;

20. Balwanska szlvzba,

polaijanije, czijąska a twarda zaszroscz, zagnijewanije z vmijslem pomsti,

nijeszgodij, rostargnijenije,

21.
pijanstwa, obloijstwa,

przepowijadam

22.

---

[1] W. „illa faciatis". [2] Gl. „i. e. cogitacio uel consensus, eciam si opere non impleatur". [3] Gl. „i. e. fluitas in cibis et potibus et vestibus". [4] W. „inimiciciae" (plr.). [5] Gl. „i. e. invidie graues". [6] Gl. „ad appetendam et sumendam vindictam". [7] Powinno być „sectae". — Gl. „i. e. hereses, que ab vnitate fidei diuidunt". [8] Powinno być „ebrietates". [9] Gl. „i. e. flue* et luxuriose conviuaciones*".

paciencia,
longanimitas[1],
bonitas,
benignitas[2],

23. Mansvetudo[3],
fides,
modestia,
continencia,
castitas. Adversus huiusmodi non est lex.

24. Qui autem sunt Cristi[4],
carnem suam crucifixerunt cum uicijs et concupiscencys.

czijrpedlijwoscz,
dlugije oczekawanije,
dobrocz,
lutoscz, sczodroba* przesz przijkrosczij,

23. Laszkawa vmowa,

vmernosczij*,
vmijernoscz*,

24.
nasladownijczij Cristussa,

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Galatas VI.

Dominica 15 post Trinitatis.]

XLIII.

k. 252—258 v.

Ad Gallathas vj°.

Dominica 15 post Trinitatis.

[Z listu św. Pawła do Galatów w R. V w. 25—26 i w R. VI w. 1—10.

Na niedzielę 15 po Świątkach.]

(Ad Galatas V.)

25. Fratres! Si spiritu[5] viuimus,

spiritu et ambulemus.

26. Non efficiamur inanis glorie cupidi,
invicem provocantes,
invicem invidentes[6].

25.
dvchownije przez laszkę ducha szwątego **zijwijemij**,
podług ducha szwętnego **chodzmij, zijwmij**.

26.
prozney chawalij* ządaiączij,
pospolicze przijwodząc **szije**,
pobudzaiącz **szije** kv grzechv.

(Ad Galatas VI.)

1. Fratres, et si preocupatus[7] fuerit homo in

1.
z przijdcze* albo z **krechco-**

[1] Gl. „i. e. expectacio premiorum". [2] Gl. „i. e. largitas dandi cum delectacione et sine tristicia". — W. taki ma tu porządek: „charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas".
[3] Gl. „i. e. mititas et tractabilitas". [4] Gl. „i. e. veri imitatores Cristi".
[5] Gl. „i. e. spiritualiter, per graciam spiritus sancti". [6] Gl. „i. e. alios concitantes". [7] Gl. „imprvdenter lapsus per ignoranciam".

aliquo delicto[1],

vos, qui
spirituales
estis, huiusmodi instrvite in
spiritu lenitatis:
considerans te ipsum,
ne et tu tempteris[3].

2. Alter alterius onera
portate,
et sic implebitis[4] legem Cristi.

3. Nam si
quis existimat,
se aliquid esse,
cum nihil sit,

ipse se seducit.

4. Opus autem suum probet

vnusquisque, et sic in semet-
ipso tantum gloriam habebit,
et non in altero.

5. Vnusquisque enim onus
suum portabit.

6. Communicet autem is[6],
qui catecizatur verbo,

ei qui se catecizat,
in omnibus bonis.

7. Nolite errare[7],

deus enim[8]
non irridetur.

8. Que enim seminauerit

homo,

szczij* vpadnije[2] w lekem
opvsczenijv dobrego,

dvchownij

vbaczijwszij szam sebije,
abysz i ti w thaką pokussę
nije wpadl.

2. Geden drugego brze-
mije grzechv nosij*,

3.
nijektho mnijma,
nijeczo bijcz,
gdysz nijcz[5] nije gest przesz
grzech,

4. Vczijnkv szwego do-
swatczij

5. Geden ijako drugij brze-
mę szwe ponijesse.

6. Broij, obczvge ten,
gego navczayą w slowe, v
kazanv,
gen ge* navcza,

7. Nije bladzijcze wijma-
wiją sze*,

nije moze bijcz sklamaan.

8. Czo bądze szacz w do-
brijch vczijnczech*

---

[1] Gl. „sc. per desercionem boni". [2] Było tu tylko „vpanije"; ręka z końca XVgo w. dodała temu wyrazowi d u góry. [3] Gl. „i. e. in simile cadas". [4] W. „adimplebitis"; Mm. „implebitis".
[5] Było tu piérwotnie „nijczsz*"; ręka z końca XVgo w. zeskrobała przy końcu litery *sz*. [6] Gl. „quasi diceret, prelati ita se habent ad subditos". [7] Gl. „si quis dicat, non debeo agere." [8] „enim" niema W.

hec[1] metet[2].

Quoniam qui
seminat
in carne sua[3],

de carne et metet corrupcionem[4];
qui
autem
seminat in spiritu,
de spiritu metet vitam eternam.

9. Bonum
autem
facientes, non deficiamus,
tempore enim suo metemus
non deficientes.

10. Ergo
dum tempus habemus,
operemur bonum ad omnes,

maxime
autem ad domesticos fideij.

tho bądze zącz veczneij otplacze.

rossewa
w rozkossij czijala szwego albo zle vczijnkij,
podług czala bądze zącz wiejczną mąką;
gen

rossewa w dvchv swathijm*,

9. Dobrze

czijnącz, nije staymij*,

10. Thego dla

vkazvijmij, czijnmij dobrocz kv wssijstkijm,
nadnawaczssche*

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Ephesios III. Dominica 16 post Trinitatis.]

XLIV.

k. 258 v.—264 v.

Ephesiorum iij°.

Dominica 16 post Trinitatis.

[Z listu św. Pawła do Efezów w R. III w. 13—21. Na niedzielę 16 po Świątkach.]

13. Fratres!
Obsecro[5] vos,
ne deficiatis[6]

in tribulacionibus[7]

meis pro vobis,

13.
Poprzijssągam, prossche,
nije staijali albo nije przestaijali dobrze czijnijcz
prze klopothij, troszkij, samijosską*,

[1] Opuszczone tu „et". [2] Gl. „i. e. horum mercedem recipiat in futura vita". [3] Gl. „uel mala". [4] Gl. „sc. culpe et Gehenne eterne". [5] W. „peto"; Mm. „obsecro". — Gl. „i. e. rogo". [6] Gl. „sc. a bonis". [7] Gl. „i. e. propter tribulaciones".

que est gloria vestra.

14. Huius rei gracia
flecto genua mea[1] ad patrem

domini nostri Iesu Cristi,

15. Ex quo
omnis paternitas in celo[2] et
in terra nominatur,

16. Vt det vobis secundum
diuicias glorie sue, virtutem[3]
corroborari
per spiritum eius
in interiori homine[4],

17. Habitare Cristum per
fidem in cordibus vestris,
in caritate radicati

et fundati[5].

18. Vt possitis comprehendere
cum omnibus sanctis,
que[6] sit latitudo

longitudo[7]
sublimitas,
et profundum[8].

19. Scire eciam
supereminentem[10]

sciencie[11]
caritatem Cristi,
vt impleamini in omnem plenitudinem dei.

20. Ei

bocz* tho gest waszchą* chwala.

14. Dla thego*
kląkam, szklanyam moije kolana albo szyercze kv oczczv

15.
wszelke oczczowstwo* w nijebije ij na szemi mijanvge ssą,

16.

przesz ducha gego
wnątrznem czlecze, w serczach waschijch,

17.

w mijlosczij, w lascze bozeij rozkorzenenij,
zaloszenije mocznije*,

18. Abijszcze moglij ogarnącz
sze wschemi szwąthijmij,
kako wijelka ma bycz szchijrokoscz*
dlugoscz ocz[8] oczekawanija,
wijssokoscz.
gląbokoscz.

19.
wijplijwaijącz̨ą albo przewijssaijącz̨ą
navka nassz̨ą*
lasska Cristussowa,
abijscze bijli napelnenij wsselkijeij peluosczij bosskijeij.

20. Themu

---

[1] Gl. „i. e. interiora cordis mei...". [2] Tak i w Mm.; W. „in coelis (plr.)". [3] W. „virtute" (abl.); Mm. „virtutem". [4] Tak i w Mm.; W. „in interiorem hominem" (acc.). — Gl „sc. in cordibus vestris". [5] Gl. „sup r firmam petram". [6] Gl. „i. e. quanta debet esse". [7] Gl. „perseuerancia". [8] „ocz" przekréślone".
[9] W. „latitudo et longitudo et sublimitas et profundum"; Mm. mają między „longitudo et sublimitas" jeszcze „altitudo". [10] Gl. „i. e. supermanentem*" (raczéj „supermanantem"). [11] Gl. „sc. nostre".

autem, qui potest
omnia facere superhabundanter[1],
quam petimus
aut
intelligimus. secundum virtutem,
que operatur in nobis.

21. Ipsi gloria in ecclesia,
et in Cristo Iesv.
in omnes generaciones

secvli seculorum,
Amen.

wszijczko vczijnijcz nad zaslugą opwijczeij,
nyzlij prossijmij

rozmemy*, podlug moczij,

ijaz rządzij tho[2], ijasz rządzij tho w nasz.

21.

we wsszijthkijch od wszijthkijch* rodzayew*
wijekov wijecznijch,

... clawm* quem micare, rvszaczij* sze videmus ...

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Ephesios IV. Dominica 17 post Trinitatis.]

XLV.

k. 264 v.—269 v.

Ephesiorum iiij°.

[Z listu św. Pawła do Efezów w R. IV w. 1—6. Na niedzielę 17 po Świątkach.]

Dominica 17 post festum Trinitatis.

1. Fratres!
Obsecro[3] vos

ego[4] vinctus in domino,

vt
digne ambuletis
vocacione,
qua vocati estis,

2. Cum omni humilitate et manswetudine,
et cum paciencia,
supportantes invicem in caritate,

3. Soliciti[5] servare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

1.
Poprzyssągam przez boze mijloserdze
ija Pawel* skowanij prze pana Crista,

dostoijne chodzijlij

ijakoscze przez mija ku bogv weszwanij,

2.
z laskawoscza,
s cziirpijedlywoscza.
podpomagaijącz siję w lascze boszijeij

3. Pijlnij bąazcze* chowacz gednoscz ducha albo szercza

[1] Gl. „i. e. super meritum“
[2] „ijaz rządzij tho“ przekréślone.
[3] Gl. „sc. propter caritatem“. studiosi, cauti, attenti“.
[4] Gl. „sc. Paulus“.
[5] Gl. „i. e.

4. Vnum corpus et vnus spiritus,
sicut vocati estis in vna spe vocacionis vestre.

w zawaze* pokoija.

4. Ijedno czalo, geden duch,

ijacoscze weszwanij w gednosczij* nadzege weszwanija waschego.

5. Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma.

5.

6. Vnus deus et pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis. Qui est benedictus in secula seculorum, Amen[1].

6.

XLVI.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, I ad Corinthios I.

Dominica 18 post Trinitatis.]

k. 269 v.—274.
j Corinthiorum j°.
Dominica
18 post festum Trinitatis.

[Z I listu św. Pawła do Korynty-jan w R. I w. 4—8.
Na niedzielę 18 po Świątkach.]

4. Fratres!
Gracias ago
deo meo semper pro omnibus[2] vobis in gracia dei, que data est vobis in Cristo Iesv.

4.
Dzękij czijnię

5. Quod in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo et in omni sciencia.

5.

6. Sicut testimonium Cristi confirmatum est in vobis,

6.

7. Ita ut nichil uobis desit in vlla gracia, expectantibus reuelacionem domini nostri Iesu Cristi.

7.

8. Qui et confirmabit vos vsque in finem sine crimine in die aduentus domini nostri Iesu Christi.

8.

---

[1] Tak i w Mm.; W. niema zakończenia: „Qui est benedictus in secula seculorum, Amen“. [2] „Omnibus“ niema W.; w Mm. jest.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, ad Ephesios IV. Dominica 19 post Trinitatis.]

XLVII.

k. 274—279 v.

Ephesiorum iiij°.

[Z listu św. Pawła do Efezów w R. IV w. 23—28. Na niedzielę 19 po Świątkach.]

Dominica 19 post Trinitatis.

23. Fratres! Renouamini spiritu mentis vestre,

23.

24. Et induite nowm hominem, qui secundum deum est creatus in iusticia et in sanctitate veritatis.

24.

25. Propter quod deponentes omne[1] mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra.

25.

26. Irascimini et nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram.

26.

27. Nolite locum dare dijabolo,

27.

28. Qui furabatur, iam non furetur; magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat, vnde tribuat necessitatem pacientibus[2].

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Ephesios V. Dominica 20 post Trinitatis.]

XLVIII.

k. 279 v.—285.

Ephesiorum quinto.

[Z listu św. Pawła do Efezów w R. V w. 15—21. Na niedzielę 20 po Świątkach.]

Dominica 20 post festum Trinitatis.

15. Fratres! Videte[3],

15. Pijlnij wydzcze,

---

[1] „omne“ niema W. [2] W. „patienti“ (sing.); M. z r. 151⅝ „patięnti“; M. z r. 1494 „patientibus“ (plur.). [3] Gl. „i. e. diligenter attendite“.

quomodo caute ambuletis,

non quasi insipientes[1],

16. Sed vt sapientes[2],

redimentes tempus[3],

quoniam dies mali sunt[4].

17. Propter hoc[5] nolite fieri imprudentes,
sed intelligentes[6],
que sit voluntas dei.

18. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto,

19. Loquentes vobismetipsis[7]

in psalmis,

et impnis*[8],

et canticis spiritualibus[10],

cantantes[11]
et psallentes[12]
in cordibus vestris[13]

domino.

20. Gracias agentes[14]

kako rostropnije chodzijlibijscze,
nije yako nijevernij, nijemądrzij,

16. Ale ijako wijernij a mądrzij,
odkupuijącz czassz, tho gest, czszoszcze* gednego czassv zamijeskaly, abijscze tho drugego napelnijly.
bo wijele przekasz* kv sbawijenv mamij.

17. Thego dla nije chczeijcze bijcz nijerostropnij,
ale wnętrznije cztączij,
czsso gest abbo* bijlabij vola boza.

18.

19. Mowącz kv waseij navcze, navczaijącz samij szijebije, nije telko gijnsze,
wijecznijch* vczijnkach albo w szlothkosczij a w szwijąkv* dobrijch vczijnkow,
w glosznije[9] w glosneij chwale bozeij,
w roszmijslanyv nijebijeszkijego wessela.
często spijewaijacz glosem,
pełnyącz vczynkem
wasszijch serczach, w pamijathanijv sercza myszlij*

20. Dząkij czijnijącz

---

[1] Gl. „i. e. infideles". [2] Gl „i. e. fideles". [3] Gl. „i. e. quod minus fecistis uel non fecistis in vno tempore, restituite in alio".
[4] Gl. „i. e. multa occurrunt impedimenta saluti obviancia*".
[5] W. „ea". [6] Gl. „i. e. interius in mente legentes". [7] Gl. „i. e. vosmetipsos instruentes, videlicet ad vestram instruccionem, non tantum alijs". [8] T. j. „hymnis". — Gl. „impnus est laus dei cum cantico, vt dicit magister Sentenciarum". [9] „w glosznije" przekréślone ręką z końca XVgo w. [10] Gl. „qui de eterno gaudio sunt".
[11] Gl. „sc voce". [12] Gl. „sc. opere". [13] Gl. „i. e. in mentis attencione". [14] Opuszczone tu „semper".

pro omnibus, in nomine domini nostri Iesu Christi*, Cristo* deo patri[1].

bogv otczczv.

21. Subiecti invicem in timore domini[2].

21. Poddanij bączcze geden drugemv spolv w boijasznosczij bozeij.

... psalterium, zaltarz thako rzekącze gąszly; psalmus, gądzba z onijch gijstijch gąszlij... si enim debet probus gęszly resonare in psalterio ...

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Ephesios VI. Dominica 21 post Trinitatis.]

XLIX.

k. 285—290 v.

Ephesiorum vj°.

[Z listu św. Pawła do Efezów w R. VI w. 10—17. Na niedzielę 21 po Świątkach.]

Dominica 21 post festum Trinitatis.

10. Fratres! Confortamini in domino et in potencia virtutis eius,

10.

11. Induite vos armaturam dei, vt possitis stare aduersus insidias dijaboli.

11

12. Quia vobis[3] non est colluctacio adversus carnem et sanguinem; sed aduersus principatus[4] et potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequicie, in celestibus.

12.

13. Propterea accipite armaturam dei, vt possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare.

13.

14. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induite[5] loricam iusticie,

14.

15. Et calceati pedes in

15.

[1] W. zamiast „Christo deo patri“ ma „deo et patri“. [2] W. „Christi“.
[3] W. „Quoniam nobis“. [4] W. „principes“. [5] W. „induti“ (part.).

preparacione ewangelij pacis:

16. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissima ignea extingwere.

16. tarczą

17. Et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum dei.

17.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Philippenses I. Dominica 22 post Trinitatis.]

L.

k. 290 v.—295

Philipensium j°.

Dominica 22 post festum Trinitatis.

[Z listu św. Pawła do Filipensów w R. I w. 6—11. Na niedzielę 22 po Świątkach.]

6. Fratres! Confidimus de vobis in domino Iesu[1], quia qui cepit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Iesu Cristi.

6.

7. Sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis, eo quod habeam vos in corde, et in vinculis meis, et in defensione, et confirmacione ewangelij, socios gaudij mei omnes vos esse.

7.

8. Testis enim mihi est deus, quomodo cupiam vos omnes in visceribus Iesu Cristi.

8.

9. Et hoc oro, ut caritas vestra magis ac magis habundet in sciencia et in omni sensu;

9.

10. Vt probetis pociora, et[2] sitis sinceres, et sine offensa in diem Cristi.

10.

---

[1] W. „confidens hoc ipsum"; Mm. „confidimus de vobis in domino Jesu".
[2] W. „ut".

11. Repleti fructv iusticie per Iesum Cristum, in gloriam et laudem dei.

11.

... gotowō wlno* bijlo przijrodzenije, idonea fuit natura humana ... se wlnerare* per liberum arbitrium ad mortem, cu szmerczij ...

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli ad Philippenses III.

Dominica 23 post Trinitatis.]

LI.

k. 295—301.

Philipensium iij°.

Dominica 23 post festum Trinitatis.

[Z listu św. Pawła do Filipensów w R. III w. 17—21, i w R. IV w. 1—3.

Na niedzielę 23 po Świątkach.]

17. Fratres! Imitatores mei estote, et obseruate[1] eos

qui ita ambulant, sicut habetis formam[2] nostram.

17.

Naszladovcze moij bądcze, pijlnije bądcze nasladwijączij thijch,

czszo chodzą w dobrem,

wyobrazenije, wzraaz* lijcza* naszego.

18. Multi enim ambulant, quos sepe dicebam vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Cristi:

18.

19. Quorum finis interitus,

quorum deus venter est, et gloria eorum in confusione[3].

19. Ktorijch szkonanije wijeczne potępijenije albo zapadnijenije,

chwala w szromoczenijv będze.

20. Nostra autem conuersacio in celis, vnde eciam saluatorem exspectamus[4],

20.

21. Qui reformabit

corpus humilitatis

21.

na wzdraz* pijrzwij* przijwijedze albo odnowij

czalo vnijznosczij, szijemno-

[1] Gl. „i. e. diligenter attendite seu inspicite et imittamini*“.
[2] Gl. „i. e. ymaginem“. [3] W. „et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt“. — Gl. „... quia inde confundi deberent et erubescere*“.
[4] W. dodaje tu jeszsze: „dominum nostrum Jesum Christum“.

	sczij[1],
nostre,	
configuratum corpori claritatis sue,	przyrownanije podobne czalu swijąthosczij gego*, kthora mijal, gdijcz* w swąthosczij sze apostolom trszom*[2] vkazal, gdij z marthwijch wsztal,
secundum operacionem[3],	podlug moczij rządzeniją, wijelmoznosczij,
qua possit eciam subicere sibi omnia Iesus Cristus dominus noster[4].	

(Philippensium IV.)

1. Itaque fratres mei carissimi et desideratissimi, gaudium meum et corona mea, sic state in domino carissimi.	1.
2. Euchodiam[5] rogo et Sinticen[6] deprecor, idipsum sapere in domino.	2.
3. Eciam rogo et te germane compar, adiuua illas, que mecum laborauerunt in ewangelio cum Clemente et ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt scripta[7] in libro vite.	3.

... Cristi emvlator, naszlądowcza ...

---

[1] Było tu piérwotnie „szemnosczij"; ręka z końca XVgo w. wtrąciła ij, z czego powstało „szijemnosczij". [2] „trszom" przekréślone ręką z końca XVgo w. [3] Gl. „i. e. potenciam operandi". [4] Tak i w Mm. z r. 1494 i 151⅚, które na tém kończą tę perykopę; w Missale Carthusiensium znajduje się ciąg dalszy, IV 1—3; W. niema tylko „Jesus Christus dominus noster". — W kodeksie zresztą dalszy ciąg zaczyna się od uwagi: „Incipit Capitulum quartum, sed hoc non legit ecclesia Cracowijensis*". Ponieważ Mm. przeznaczone były dla duchowieństwa świeckiego a Missale Carthusiensium używane było przez zakonników, jest miejsce to także nowym dowodem, że autorem rzeczy zawartéj w kodeksie może być tylko zakonnik, nie zaś zwykły ksiądz świecki. Dodaję jeszcze tylko, że Mszałów krakowskich trzymała się w XVtym w. także dyjecezyja lwowska.

[5] W. „Evodiam"; Missale Carthusiensium „Euchodiam".

[6] W. „Syntychen"; Missale Carthusiensium „Sinticem".

[7] „scripta" niema W.

[Lectio epistolae b. Pauli apostoli, ad Collocenses* I. Dominica 24 post Trinitatis.]

LII.

k. 301—307.

Collonicensium* primo.

[Z listu św. Pawła do Kolosan w R. I w. 9—14. Na niedzielę 24 i ostatnią po Świątkach.]

9. Fratres!
Non cessamus pro vobis orantes

et postulantes,
vt impleamini agnicione voluntatis
dei[1]
in omni sapiencia[2]

et intellectu spiritali[3].

9.
Nije przestaijemi za wasz proszącz
ządaiącz,
abyscze bijli napelnijenij vznanija wolyeij

we wszijthkijeij szmacznosczij* rzeczy sweczkijch
w rosumyenijv duchownijch rzeczy rzecij*.

10. Vt ambuletis digne deo,
per omnia
placentes,
in opere bono[4] fructificantes
et crescentes in sciencia dei.

10. Abyscze chodzylij, zijli bogv dostoijne,

lubij bandzcze,

11. In omni virtute confortati
secundum potenciam claritatis[5],
in omni
paciencia
et longanimitate
cum gaudio,

11. We wszelkeij cznocze sztwerdzenij
podlug moczij szijna bozego,
gen nasz oszwijeczijl,

w czijrpyedlijwosczij
w dwgem* oczekawanijv
we wyeszelu,

12. Gracias agentes deo patri, qui dignos nos fecit
in partem sortis[6]
sanctorum
in lumine[7];

12.

w częszczij dzijedzijcztwa

w szijnw* bozem, gen nasz oswijeczijl;

13. Qui erripuit vos[8],

13. Ijenze wijtargnął vaasz,

---

[1] W. „ejus"; Mm. „dei". [2] Gl. „rerum ad actiuam vitam pertinencium". [3] Gl. „sc. spiritualium rerum". [4] W. „in omni opere bono". [5] W. „claritatis eius". [6] Gl. „i. e. hereditatis".
[7] Gl. „i. e. per eum sumus digni hereditate eterna, qui est lumen, cuius gracia illuminauit*". [8] W. „nos de potestate tenebrarum".

et transtulit in regnum fily dileccionis sue:

14. In quo[1] habemus redempcionem[2] et remissionem peccatorum.

przenosl w krolewstwa* szijna zwego* mijlego:

14. Przes ktorego sijna odkvpijenije ij odpusczenije

[Lectio Jeremiae prophetae XXIII. Dominica 25 post Trinitatis.]

LIII.

k. 307—311.

Ieremie xxxiij°* [3].

5. Ecce dies veniunt, dicit dominus, et suscitabo Dauid germen iustum, et regnabit rex, et sapiens erit, et faciet iudicium et iusticiam in terra.

5.

6. In diebus illis saluabitur Iuda, et Israel habitabit confidenter: et hoc est nomen, quod[4] vocabunt eum, dominus iustus noster.

6.

7. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit dominus, [5]: Viuit dominus, qui eduxit filios Israel de terra Egipti;

7.

8. Sed: Viuit dominus, qui eduxit et adduxit semen domus Israel de terra Aquilonis et de cunctis terris, ad quas eiecerem[6] eos illic, et habitabunt in terra sua, dicit dominus omnipotens[7].

8.

Finitur Glossa super epistolas per annum dominicales Conuentus Leopoliensis. Anno Christi M D xliij hoc scripsi[8].

Iste est liber conuentus Leopoliensis Corporis Christi.

---

[1] Gl. „sc. filio, i. e. per quem filium". [2] Tak i w Mm.; W. „redemtionem per sanguinem ejus". [3] Powinno być „XXIII°". [4] W. „quo" (abl.); Mm. „quod". [5] Opuszczone tu „et non dicent ultra". [6] Powinno być „ejeceram". [7] Tak i w Mm.; W. niema „dicit dominus omnipotens". [8] Uwaga ta dopisana inną ręką.

Spis

wyrazów w Glosie użytych, których teraz albo wcale nie używamy, albo w inném znaczeniu i brzmieniu.

A.

abbo albo, aut: XXVI 11 i XLVIII 17; por. litewskie abba = aut.
abo albo, aut: II 5, III 3 i gdzieindziéj.
acz chociaż, etsi, sive: XIII 3, XIII 8 i XXXII 20; — jeżeli, si: XXVI 11.
aczci ob. jaczci.
aczkoli chociaż, quamvis: VI 1 i XXXII 20.
alić a oto! et ecce! XIV 9.
aliż a przecież, et: XIV 8.
aliżci aż, dopóki, quoadusque: III 5.
a wszakoż ob. wszakoż.

B.

bałwański pogański, bałwochwalczy: XVI 5 i XLII 20.
bałwaństwo bałwochwalstwo, idololatria: XXXVII 7, balwanstw = bałwaństwu, idolatriae.
barzo bardzo: XIX 7.
będący który jest lub był: XII 2, XXII i XXVII 2; w Bibl. kr. Zof. i w XVItym w. będący = futurus, przyszły, który będzie, §. 337.
bóg-bóga bóg-boga: II 5 i XXXVIII 5, boog; XXIX 9 booga otcza = dei (*oo* przez pomyłkę?); por. kaszub. bóg-bóga.
bogosławiony błogosławiony: XXXIII 14.
bojazność bojaźń: XLVIII 21.
bojeć się bać się, §. 387: XXXIII 14.
bojeźliwość bojaźliwość, bojaźń: XXXIII 14.
bożé (przymiotnik) boże, §. 267: III 2 i XXV 25, bozee.
brojenie ubranie, habitus: X 12; por. dzisiejsze zbroja, uzbrojenie; — obcowanie, conversatio: XXIII 12; ob. brojić.
brojić obcować, zachowywać się, se habere: XLIII 6, broij = se habet.
bronienie ubranie, habitus: XIX 7; por. dzisiejsze broń, bronić, łuż. wubróń, wubrónić.

C.

cielestnie cieleśnie, corporaliter: II 8.
cielestny cielesny, carnalis: XXIII 11 i XXXV 19; por. czesk. celestný.
cirpieć cierpieć, pati, sustinere: II 4, VII 12 i gdzieindziéj.

cirpiedliwość cierpliwość, patientia: II 5, XII 12, XIV 4, XLII 22, XLV 2 i LII 11.
co ob. czso.
cokoli cokolwiek, quaecunque: II 4 i XIII 7.
cóż coż: XXXIV 6, czoosz, czoosch.
czekać por. oczekawać, oczekawanie.
człowiéczy ludzki, humanus: XXIII 13, czlovijeeczemv (por. st. słow. czlowѣczьnъ przez ѣ), XXXII 20 i XXXII 21.
czso co, który: XVI 5, XLVIII 16 i XLVIII 17; — że, ponieważ, quod: XXXIV 10; tak i w języku ludowym: „mówiłem, co już nie wstanie".
cztący ob. czyść.
czuć czuwać, vigilare: VII 12, XXVI 7 i XXXI 8; tak dzisiaj jeszcze w języku ludowym czuć=czuwać (Kolberg, Pieśni ludu polskiego, I).
czuć (ta, rzecz. rodz. ż.) rozumienie, czucie: II 5.
czucie czuwanie, straż: XII 27.
czujność ustawiczność, instantia, perseverantia: XII 28.
czyść-cztący czytać-czytający, §. 353: XLVIII 17.

CH.

chawała chwała: III 5, chawala = laus; XLIII 26, prozney chawalij ządaijączij = inanis gloriae cupidi; poszło prawdopodobnie ze starszego jeszcze chъwała, którego w téj postaci nie zna już nawet język st. słow., stąd téż w XVItym wieku chwáła (*á* pochylone w chwá ...), w języku ludowym do dziś dnia *chwáwa* lub *chwáła*, w czesk. *chwála*, w kaszub. chvowa lub chwoła.
chwacić por. pochwacić, wuchwacić.
chybchość, chybkość, szybkość, żartkość: XXV.

D.

dán dany lub dan: XXXV 23, daan.
dawać-dawam-dawá-dawający dawać-daję-daje-dający, §. 372: II 5, XXXV 19 i XXXVII 7.
dlá dla: II 7, dlą czego = propter quod; XXXVIII 3, tego dla = ideo; XLIII 10, thego dla = ergo; XLVIII 17, thego dla = propter hoc; tak dzisiaj jeszcze w łuż.: zakonja dla = des gesetzes halber, čeho dla = warum, moje dla = meinetwegen.
dobrze mówić błogosławić, benedicere: VII 14 i XXXIII 9.
dokonale doskonale, perfecte: XXII 24 i XXV 25; por. dzisiejsze dokonać = perficere, dokonanie = perfectio; tak i w czesk.: dokonále = perfecte.
dostateczny por. niedostateczny.
dostatek por. niedostatek.
dostojnie godnie, digne: LII 10.
drapieżyć porywać, gwałtem zabiérać, rapere: XII 20.
duszny duchowny, spiritualis: XII 29 i XXXV 19.

dwugi długi: LII 11, w dwgem (czytaj w dwugiém); tak i dzisiaj w języku ludowym *dwugi* obok *długi*; por. mł. rusk. *dowhyj*.
dzieje dzieje, historyja, ob. wypowiedacz.

G.

gańbić por. pogańbić.
gędźba spiew, pieśń, psalmus: XLVIII.
gęśl cymbał, cymbalum: XIII 1; — wiérsz krótki, pieśń: XLVIII.
gość przychodzień, obcy, advena: XXIII 11.
grzek grzech, peccatum: III 4, grzek; por. w języku ludowym grze*k* = grzec*h*.

I.

i (spójnik) et: XLIII 1, abysz *i* ti nije = ne et tu; raz szczególny w całym kodeksie spójnik *i* w téj postaci, ob. ji.
Izajász Izajasz: II 12, Isaijaasch.

J.

jaczci jeżeli, si: XII 1; por. acz.
jako jak lub jako, sicut: I 13, II 7 ...; quasi: XI 26, XIV 9 ...; ut: XII 23, XIII 11 ...; quomodo: XV 1; tamquam: XXIII 11, XXVII 2 ...; prout: XXXVIII 2.
jakokoli jakkolwiek: VI 4.
jaż która, quae, §. 222: XXXV 19, XLIV 20.
jeden jako drugi każdy, unusquisque: III 5, VI 3, XV 4 i gdzieindziéj; II 5, ijednemv ijako drvgemv = in alterutrum.
jednąć raz jeden, semel: XII 25.
jedno tylko, nisi: XXXVII 13 i XXXVIII 3.
jednostajno jednostajnie, bez różnicy, indifferenter: VII 16.
jelkoż wiele, jak wiele, quot: VIII 18.
jen który, qui, §. 222: VII 8 i XXII 24.
jenż który, qui, §. 222: II 5.
jenże który, qui, §. 222: II 12, II 13 i gdzieindziéj.
jeście jesteście, estis, §. 337—339: XLII 18.
jeśm jestem, sum, §. 337—339: XII 25, XII 29 i gdzieindziéj.
jeśmy jesteśmy, sumus, §. 337—339: XXXIV 3.
jęctwo więzienie, carcer: XII 23 i XIII 5.
jęć (ta, rzecz. rodz. ż.) skarga, querela: X 13.
ji *i* et: I 13, II 13 ..., *ij*; XIX 5, XXXIV 4 ..., *y*; XXXII 23, *gij*; tak i w XVItym, XVIItym i XVIIItym w. aż do czasów Kopczyńskiego, *y* t. j. *ji*; tak i dzisiaj jeszcze miejscami w języku ludowym, *ji* (Sprawozdanie gimnazyjum im. Franciszka Józefa we Lwowie, r. 1868 str. 62); w niektórych pomnikach polskich z XVgo w., *hy* (Kodeks lwowski Ortylów magdeburskich. Rękopism bibl. im. Ossol. we Lwowie, Ner 50 dawniéj LI); tak niekiedy i w pomnikach staroczeskich, *hi* (Dobrowský, Gesch. der böhm.

Sprache, wyd. z r. 1818, str. 103 i nn.; — Miklosich, Chrestomathia, Vindobonae, 1861, str. 90 i nn.).

ji jego, go, §. 224: XIX 9, *gij*; XXXVIII 3, *ij*.

jich ich, eorum, illos: XXV 27, XXVII 6 i XXXII 12, gijch.

jidąc idących, euntes: XXXVIII 2, gijdącz; por. §. 323 i 648.

jim im, illis; XXVII 3, XXXVI 13 i XXXVII 11, gijm.

jimię imię, nomen: IX Dek., gijmijena; XIX 10, w gijmiję; II 9, twemv gijmijenijevij (po małorusku) = nomini tuo; w niektórych pomnikach polskich z XVgo w. dzisiejsze imię = hymyę (Kodeks lwowski Ortylów magdeburskich).

jimienie mienie, facultas: IX Dek., gijmenija, gymijena; XII 20, gijmijenija; XIII 3, wszijthky gijmnijenija* = omnes facultates;....

jimnienie (przez pomyłkę) ob. jimienie.

jiny inny: IX Dek., gijnego.

jinszy inny: III 3, XXXVII 11..., gynschijch, gijnschijch.

jisność istność: XII 4, gijsznoscz = essentiam; XIX 6, w ysznosczij = in essentia.

jisty prawdziwy: XLVIII, gijstijch.

jiż iż, że: XII 21, ijsz; XII 30, ijsz = si; XXXIV 10, ijsz = quod.

jiżci iżci, że: II 8 i XII 21, ijsczij.

jiże iż, że: III 3, ysze = vt; XIX 6, wijdzal, ijze; XXX 14, ijsze = quoniam; XXXIV 10, ijsze = quod.

K.

k ku: II 12, k themu = rursus; XII 1, k temv = autem; XVI 3, k nijeczystosczij.

kako jak: XLIV 18, kako wijelka = quanta; XLVIII 15, kako = quomodo.

kazać opowiadać, napominać: VII 8, kasze = exhortatur; XXVI 11, casze = loquitur.

kazanie opowiadanie, napominanie: VII 8, w kaszanijv = in exhortando; XLIII 6, v kazanv = in verbo.

kazić por. skazić.

kaźń rozkaz, przykazanie: IX Dek.

kaznodziejca kaznodzieja: II 8.

kleniot klejnot z łac. clenodium: XXI 9.

kłamać por. kłamliwość, skłamán.

kłamliwość żartobliwość, jocularitas: XVI 4; por. w Bibl. kr. Zof. kłamać kim = żartować sobie z kogo, durzyć.

kłopot utrapienie, ucisk, tribulatio: VII 12, XII 5 i gdzieindziéj.

koryść (mł. rusk.) korzyść: IX Dek., nije korijsczij = niema korzyści.

korzéń korzeń: II 12, korzeen.

krechkość łomność, ułomność, kruchość, fragilitas: XLIII 1; tak i st. słow. krъchostь, czesk. křehkost, łuż. krjehkosć, mł. rusk. krychkišť = fragilitas.

królewstwo królestwo, §. 455: LII 13.

Kryst Chrystus: I 14 i XLV 1 (Por. w średniowiecznéj łacinie i w kodeksie w części łacińskiéj bardzo często: Cristus obok Christus,

ćristianus obok christianus; zresztą w st. słow.: Krъstъ, Krъstowъ, krъstijanъ, krъstijanьstwo, krъstijanьskъ; w czesk.: Krist, křesťan lub křestian, křesťanstwj, křesťanský, křest).

Krystowy Chrystusowy: II 5.

Krystus Chrystus: II 7, II 8 i gdzieindziéj.

Krystusowy Chrystusowy: XII 2, XII 3 i indziéj.

krześciján chrześcijanin: XII 29, ktorij krzesczyaan; XVI 3 i gdzieindziéj.

krześcijaństwo chrześcijaństwo, nabożeństwo: XXV 26, krzesczijanstwo = religio.

krześcijański chrześcijański: XXV 27, krzesczijanskije nabozenstwo = religio.

krzest chrzest: I 11, XXXIV 3 i XXXIV 4.

którykoli którykolwiek: XV 5, ktoreijkole dusche; XXXIV 3, kthorzijkolij = quicumque; XXXVIII 3, kthorikoli grzech = aliquid peccatum.

L.

leganie łoże, cubile: I 13; tak i czesk. léhánj, n. p. letnj léhánj = castra aestiva.

lepak zaś, znowu: XIV 1.

leść 2gi przyp. lści podstęp, obłuda: IX Dek.

li jeżeli, si: XII 6 i XXXVI 13.

liszność por. przeliszność.

lściwość fałszywość, oszukaństwo: VII 9, XXII 22 i XXXIII 10.

lściwy por. nielściwy.

lubieżliwy przyjemny, łagodny, beneplacens: VI 2.

lubość upodobanie, rozkosz, delectatio: XXXVII 13.

lutość litość: VII 8, VII 15 i gdzieindziéj.

lutościwy litościwy: XXXIII 8, lluthoszczjwij bracztwa = fraternitatis amatores, compatientes.

Ł.

łacznienie pragnienie pokarmu, głód, fames: XII 27.

łagodliwy łagodny, suavis: XIV 6, w mowijc lagodlijweij = in suavitate.

łajać-łaju łajać-łają: XXXIII 9, gdij wam laijv (po mł. rusku).

łaska miłość, caritas: II 3, XII 2 i gdzieindziéj; tak i czesk. láska = amor, od sanskryckiego las = amare.

łaskawa umowa misericordia: X 12; — mititas, mansuetudo: XLII 22.

łaskawość łagodność, mansuetudo: XLV 2.

łodzia-éj łódź-i, §. 180: XII 25, lodzeij = navis.

M.

macica korzeń, radix: II 12.

mieć-maju mieć-mają: VI 4, nijegednakego vrzędv maijv (po mł. rusku).

miedzy między, in, inter: II 9, III 2 i indziéj.

mienić mianować, nazywać: XVI 3, lakomstwo na ijmijenije abij nije bijlo mijenijono = avaricia nec nominetur; XXXVIII 3, mijenij=dicit.
miesce por. natemiesce.
milejszy por. namilejszy.
miłościwy miłosierny, misericors: XXXIII 8; — XXXV 19, miłościwy czas = tempus gratiae.
miłosierdzié-á miłosierdzie-a, §. 162: II 9, s mijloserdzą = super misericordia; — miłość, caritas, dilectio: VII 9, XIII 4 i gdzieindziéj.
miłośnik umiłowany, miły: X 12, mijlosznijczij = dilecti; por. w XVItym w. i dzisiaj w języku ludowym: miłośnica lub miwośnica = kochanka.
miśli niźli, niżeli: XII 23, mijszlij; por. dzisiejsze ludowe *M*iemiec zam. *N*iemiec i t. p.
młodziánek młodzianek, młodzik: V 1, mlodzonek = heres parvulus.
mnimać muiemać, existimare: III 1 XII 6 i indziéj.
moc: VI 3, auctoritas; — XIX 10, stabilitas; — XXXII 23, XXXIV 3 i gdzieindziéj, virtus; — LI 21 i LII 11, potentia; — por. niemoc.
mocnie mocno, firmiter: XXXIV 5; — mocne, firmum §. 462: XLIV 17, mocznije zaloszenije = firmam petram.
modła bałwan, idolum: XVI 5 i XXXVII 7.
mój-ji mój-i: LI 17, naszladovcze moij = imitatores mei.

N.

nacząć począć, coepisse: XXVII 4; por. st. słow naczati, czesk. načjnati, łuż. načeć = incipere.
nadnawięcsze najwięcéj: XLIII 10, nadnawaczssche = maxime.
nadwyżéj najwyżéj: XII 23, nadwijscheij = supra modum.
nadzieja-ji lub -je nadzieja-i: II 4, VII 12 i indziéj, nadzeij; XLV 4, nadzege, §. 180.
namilejszy najmilszy, carissimus, §. 484 i nn.: XXVI 7.
namniejszy najmniejszy, §. 484: III 3.
napełnić wypełnić, restituere: XLVIII 16; — z 2gim przyp. napełnić, replere: II 13, XLIV 9 i LII 9.
naśladownik naśladowca, imitator: XVI 1, XXXIII 13 i XLII 24.
natemiesce natychmiast: XXXIV 5; tak i w Bibl. kr. Zof.
natemisce (mł. rusk.) natychmiast: XXXIV 5; por. natemiesce.
nawuka nauka: VII 7, w nawcze = in doctrina; tak i łuż. nawuka.
nażrzeć por. nienażrzeć.
nico nic, nihil: XLIII 3, nijczo; III 4, nijwczem = in nullo.
niczs nic, nihil: XIII 2, nijczsz; XII 5, nijczszen* (niczsem, nic jeśm) = nihil sum; por. czso.
nie z 2gim. przyp. nie jest, niema: IX Dek, nije korijsczij = niema korzyści.
niechać niechaj, niech: VII 8, nyechacz dawa; XVI 6 i XXXII 20; tak i w Bibl. kr. Zof.
niechać niechcieć: VIII 16, nijechaijcze = nolite; tak i w Psałt. Flor.
nieco aliquid: XLIII 3.

nieczystota sprosność, bezwstydność, immunditia: XV 7 i XLII 19.
nieczysty grzech fornicatio: XV 3, XVI 3, XLIII 19; XVI 5, czczo nijeczijsti grzech poczijna = fornicator; nieczysta myśl impudicia: I 13; XVI 5, czszo w nijeczijstijch mijszlach sze cocha = immundus.
niedostateczny chory, infirmus: XII 21.
niedostatek choroba, infirmitas: XII 30; XIV 10, nijedostatek czijrpyączij = egentes.
niegdy niegdyś: XVI 8, XXII 25.
niekto ktoś, quis: XLIII 3.
nielściwy nieobłudny: XIV 6, w lascze nijelsczijweij = in caritate non ficta; por. leść, lściwość.
niemoc choroba, infirmitas: XXXV 19; XII 29, nije moze dvszną nijemoczą = infirmatur in spiritualibus.
niemocen chory: XII 29.
nienaźrzeć nienawidzieć, odisse: VII 9 i XXX 13.
nieobuzdować niepowściągać, non refrenare: XXV 26; por. w XVItym w. obuzdać albo ouzdać, od uzda = wędzidło na konia.
nieochełznać niepowściągać, non refrenare: XXV 26; por. w XVItym w. ochełznać = ouzdać.
niepewnie niepełnie, po części, ex parte, imperfecte: XIII 9; por. pewny.
niepewny niepełny, częściowy, ex parte, imperfectus: XIII 10; por. pewny.
niepokalanie niepokalane, §. 462: XXV 27, nabozenstwo nijepokalanije = religio immaculata.
nieprzepamiętać niezapomnieć, non oblivisci: XXV 25.
niesprawnie niesprawiedliwie: XV 6, nijezprawnije = per violentiam.
nieustawiczny niezgodny, dyscolus: XXIII 18; por. wustawiczny.
niewobłudny nieobłudny: XIV 6, w lascze nijewobludneij = in caritate non ficta; por. łuż. wobłud = täuschung, wobłudźić = täuschen.
niezapiąć się niezamknąć się: XXVI 9, nijeszapyacz sze.
niezatrzymawać niezatrzymywać, niepowściągać, non refrenare: XXV 26.
nieznamienity nieznajomy, ignotus: XIV 8.
nimo mimo, praeter: XII 28; w łuż. do dziś dnia nimo, nawet w złożeniach: nimowólność, nimowólny ...; por. także ludowe *nimo* zam. *mimo* ...
ninie teraz, nunc: XIII 12, XIV 2 i indziéj.
niżaden żaden, nikt, nullus: VIII 17.
nowopokutujący zaczynający polepszać się, polepszający się, incipiens proficere: XXII.

O.

obcować zachowywać się, se habere: XLIII 6, obczvge = se habet; tak i czesk. obcowati = se gerere: mysme zle obcowali = zle se zachowali.

objawny objawiony: XXXII 18, obijawna będze = revelabitur.
obłujstwo (piérwiastek blu, skąd bluć = vomere) comessatio: I 13, w obloijstwach = in comessationibus i. e. superfluis et luxuriosis conviviis; XLII 21, obloijstwa = comesationes i. e. fluae et luxuriosae convivationes; por. Knapski, comessatio = wieczerzá drugá, rozgardyjas.
obłapienie ucałowanie: XVI 4, w oblapijenijv = in osculis; por. ludowe obłapiać = ściskać, całować.
obłudność obłuda, simulatio: VII 9.
obmawián, obmawiany: XXII 23, obmawijaan.
obuzdować (ob-uzda) powściągać, por. nieobuzdować.
oćcowstwo ojcostwo, paternitas, §. 455: XLIV 15.
oćczyzna ojcowizna, dziedzictwo, hereditas: XXXIII 9.
ochełznać okiełznać; por. nieochełznać.
ociec ojciec, pater: XIX 9; — 2gi przyp. otca: II 7, XXV 27, XXIX 9, XXXIV 4; oćca: XIX 6; — 3ci przyp. otcu: II 9, XLVIII 20; oćcu: XIX 6, XXIX 10, XLIV 14; — 4ty przyp. oćca: IX Dek.; — 5ty przyp. otcze: V 6; — 6ty przyp. oćcem: XXXIV 10; — 3ci przyp. l. mn. otcom: II 8.
ocz o co: III 4, oz; XLIV 18, ocz.
oczekawać oczekiwać, exspectare: XXXII 19 i XXXII 23.
oczekawanie oczekiwanie, exspectatio: XXXII 19 i XLIV 18; oczekawanie dwugie (długie) wytrwałość, longanimitas: XIV 6, XLII 22, LII 11.
oczwistnie oczywiście, widocznie: XII 20, oczwijsztnije = in praesentia; por. st. słow. oczivьstьno, i dzisiejsze ludowe oczywiśnie = oczywiście, istotnie.
odłajować przeklinać, złorzeczyć, maledicere: XXII 23 i XXXIII 9.
odpłata żołd, stipendium: XXXV 23.
odsłonienie objawienie, revelatio: XXXII 19.
offejra ofiara: VI 1, offeijrę = hostiam.
offiara ofiara: XXIX 10, offyarą = hostiam; por. ludowe ochfiara.
offierować ofiarować: VI 1, abijscze offijerowalij = ut offeratis.
offierowanie ofiarowanie: XVI 2, offijerowanije = hostiam.
okrzczony ochrzczony: XXXIV 3; ob. wyżéj: Kryst i nn.
omowa obmowa: XIV 8, przez omowę = per infamiam.
opatrznie mądrze: VIII 17.
opatrzny mądry, prudens: VIII 16.
opiekadlnik opiekun, tutor: V 2; tak i w niektórych innych pomnikach z XVgo w., opiekadlnik lub opiekalnik (Kodeks lwowski Ortylów magdeburskich).
oprawiać sprawować, agere: V 2.
opwiciéj obficiéj: XII 23; XLIV 20, opwijczeij nad = superhabundanter.
opwitość obfitość: XLII 19.
osnadzin snadny, na nowo przysposobiony: VI 2; por. st. słow. sьnadьnъ.
osobno osobliwie: X 12.

osobny osobliwy, nadzwyczajny: II 9.
oświęcenié poświęcenie, sanctificatio, §. 162: na oszwięczeniję = in sactificationem.
owa ecce! XIV 2.
owity obfity, nimius: I 13; por. opwiciéj, opwitość.
owo ecce! XIV 9.

P.

paknię zaś, autem: XXXIV 8, pakniją aczeszmij = si autem...
paknięż li jeżeli zaś, quodsi: V 7.
pątnik podróżny, gość, hospes: XXVI 9.
pełność zupełność, plenitudo: XLIV 19.
pewno pewnie, prawdziwie, veraciter: XXXII 18.
pewny pełny, plenus, perfectus: XIII 10, czo gest pewne = quod perfectum est; XIX 6, w pewneij ysznoszcij = in plena essentia; por. niepewnie, niepewny, ludowe pewny i pełny, mł. rusk. pownyj.
piekielny podziemny, infernus: XIX 10.
pirzwy piérwszy, primus: IX Dek., pijrzwa kaszn = piérwsze przykazanie; — dawniejszy, piérwotny: LI 21.
pleminie (mł. rusk.) plemię: XII 22, z plemijnija Abramova = z plemienia Abrahamowego.
płaczliwy płaczący, flens: VII 15 i VII 16.
pochwacić pochwycić, comprehendere: XI 24; — pochwatnion, pochwycony, raptus: XII 4.
pocześliwie poczciwie, honeste: I 13; por. st. słow. poczislo = honor, poczisti = honorare.
poddawać-poddawam poddawać-poddaję, §. 372: XI 27; por. dawać.
podobňość podobieństwo, similitudo: XIII 2, XIX 7 i XXXIV 3.
podpomagać wspomagać, wspiérać, supportare: X 13 i XLV 2.
podwyszyć wywyższyć, exaltare: XIX 9.
pogańbić pohańbić, vituperare: XIV 3.
poganistwo pogaństwo: XXIII 12, (między) poganijstwem = inter gentes; por. st. słow. po-ga-nь-stwo.
pogorszenie zgorszenie, offensio: XIV 3.
pogorszyć zgorszyć: VIII 17, XIII 29.
pokój-a pokój-u, §. 124: XLV 3, pokoija = pacis.
pokorność pokora, humilitas: X 12.
połajanie swar, contentio: XLII 20.
położenié-á zasada, ratio: VII 6, podług położeniją wijarij swiętheij = secundum rationem fidei; tak i czesk. położenj, n. p. hlawnj położenj = principium.
popełnić wypełnić, complere: XXVII 1.
popełnienie napełnienie, wypełnienie: V 4, XXXV 19; por. skonany.
poprzysięgać prosić, zaklinać, obsecrare: VI 1, XV 1 i gdzieindziéj.
poseł sługa, servus: IX Dek., nije posządaij gego poszla = non concupisces ejus servum; tak i w innych pomnikach z XVgo w. (Kodeks lwowski Ortylów magdeburskich).

posilony ożywiony, animatus: XX.
pospolicie nawzajem, wspólnie, invicem, simul, pariter: VII 16, XI 3 i indziéj.
pospólnie pospołu, wzajemnie, invicem: II 7 i XXXVI 17.
potrzebizność potrzeba, necessitas: XXX 17.
potrzebność potrzeba, necessitas: VII 13, potrzebnosczam = necessitatibus, §. 195; XIV 4.
potwierdzony ustanowiony, święty, sanctus: X 12 (Por. w łacinie: sanctae leges = ustanowione, potwierdzone prawa).
powiedać powiadać: II 8, XII 1 i gdzieindziéj; por. przepowiedać, wypowiedacz.
powyszyć wywyższyć, exaltare: XXXI 6.
prze przez, §. 570: VI 1, VII 8 i indziéj.
przekaza przeszkoda, impedimentum: XLVIII 16.
przekowy kajdany, więzienie, carcer: XII 23.
przemagać zwyciężać, vincere: VIII 21.
przeminało (to, rzecz. rodz. n.) rzecz przemijająca, doczesna, temporale: XI 25.
przepowiedać opowiadać, loqui: XXVI 11.
przerzeczony wyżéj wspomniany: XIX 9.
przepamiętać por. nieprzepamiętać.
przestajać ustawać, deficere, §. 387: XLIV 13; por. stajać.
przewyciężenie przezwyciężenie, zwyciężenie: XVI 2.
przewyciężon przezwyciężony, zwyciężony: VIII 21.
przewyszón przewyższony: VII 8, ijen gest przewijschoon = qui praeest; XXIII 13, przewijszonemv = praecellenti i. e. excellentiori.
przez przez, per, z 4tym przyp.: XII 33, XIII 12 i indziéj; — bez, sine, z 2gim przyp.: IX Dek., przez vrzędu malzenskiego = bez...; VII 9 i gdzieindziéj.
przezdzięcznie gwałtem, niechętnie: XII 20 i XXXIV 6.
przezliszność bez liczby, wielkość zbytnia: XXVI 8.
przezpiecznie bezpiecznie: XXIII 16 i XXXII 23.
przezpieczny bezpieczny: VI 2 i XXV 25.
przestánie przestanie: XII 28, przez przezstąnija = bez przestania.
przeźrzany przejrzany, wybrany: XXXII 21, radoscz przesrzanijch szijnow bozijch = radość wybranych...
przeźrzenie przejrzystość, przezroczystość: XXXIV, dla przeszrzenija = ratione perspicuitatis.
przydcza (przytcza, od piérwiastku tьk) przygoda, wydarzenie, przypadek: VII 15, wijeszelcze sze s dobreij przydczeij blyznego = z dobréj przygody...; XLIII 1, z przijdcze albo z krechcoszczij vpadnije = przypadkowo albo z ułomności..; por. st. słow. pritъcza = parabola, st. czesk. přjteč = zufall.
przyrodzenie natura: XXXII 21 i L.
przyrządzać rządzić, administrare: XXVI 10; por. rządzić.
przywiązca przywiązany: XXV 26.

R.

rącze rączo, nagle, repente: XXVII 2.
recz (mł. rusk.) ob. rzecz.
robotować ciężko pracować, wzdychać: XXXII 22.
rodzaj naród: XXVII 5, ze wschego rodzaiv = ex omni natione; — pokolenie, generatio: XLIV 21, od rodzayew wszijthkijch (2gi przyp. l. mn. zakończony z mł. ruska rodzałw, zam. rodzajów).
rozdzielny rozdzielony, dispertitus: XXVII 3.
rozmajity rozmaity: XXVI 10, rozmagythych; XXVII 4, rozmagijthijmij.
rozpaczenie rozpacz: XII 23.
rozpaczstwo, rozpáctwo rozpacz, niedowiarstwo, diffidentia, §. 455: XVI 6, roszpaczstwa, roszpocztwa.
roztargnienie niezgoda, dissensio: XLII 20; XIV 5, w roztargnijenijv luda = in seditionibus populi.
rozumność rozum, sapientia: XII 21.
rozwięzanie rozwiozłość, rozpusta: XLII 19.
rządzenie sprawowanie, robota, operatio: LI 21.
rządzić sprawować, robić, operari: XXXVIII 6 i XLIV 20; por. przyrządzać.
rzecz rzecz, res: X 12 i indziéj; XXIII 11, recz (mł. rusk.) = rem; — mowa, sermo, verbum: XXVI 11.
rzekący (od rzekać) rzeczony, zwany: XII 32, tako rzekączego crola; XLVIII, zaltarz, thako rzekącze gąszly; — tak i w innych pomnikach z XVgo w.: ludzye, czo szą za rzeką Elbą tako rzekaczą (Kodeks lwowski Ortylów magdeburskich; w oryginale niemieckim: lute uff yensit der Elbe, cf. Behrend'a Magdeburger Fragen, I 1·1).
rzuć ryczeć, rugire: XXXI 8.

S.

s (przyimek) z: II 9, II 10 i gdzieindziéj.
sąmnienie sumienie, conscientia: III 4; tak i w st. słow. сѫмьнѣнije.
sąpierz przeciwnik, adversarius: XXXI 8.
schytrzyć oszukać, dolo circumvenire: XV 6.
ścirpieć ściérpieć: XXXVII 13; por. cirpieć.
sierce serce, cor: III 3, XLIV 14; tak i w Bibl. kr. Zof.
skazić zepsuć, destruere: XIII 8 i XXXIV 6.
skażenie zepsucie: XI 25.
skłamán okłamany, wyśmiany: XLIII 7, nije moze bijcz skłamaan = non irridetur; por. kłamliwość.
skłonić się od czego odwrócić się, declinare: XXXIII 11.
skonanie ukończenie, konicc, consumatio, finis: XXXV 19, XXXV 21 i indziéj.
skonany skończony, dokonany: XXXV 19, kv popelnijenijv szkonanemv szlosczij = ad mali consumationem.

skowany okuty, więzień, vinctus: XLV 1.
skromno skromnie: XXXII 20.
sławętność sława, fama: XIV 8; — honorificentia: XIX 9; por. w Bibl. kr. Zof. sławętność = powaga, auctoritas, i czesk. slawútnost = celebritas.
słodkość słodycz: XLVIII 19.
słusza przystoi, godzi się, decet: XV 3.
smaczność smakowitość, smak, sapientia: LII 9, we wszijthkijeij smacznosczij = in omni sapientia (Por. w łacinie średniowiecznéj sapientia = sapor).
smącić się smucić się, conturbari: XXXIII 14; tak i w st. słow. ѕѣмѧтiti ѕѧ.
smętny smutny, tristis: XIV 10.
śmiém śmiem lub śmiém, audeo: XII 21, szmijeem.
śmiertny śmiertelny: XXX 14 i XXII.
społu pospołu, nawzajem, invicem: XVI 1, XXVI 9 i gdzieindziéj.
sprawdą ob. zaprawdę.
sprawnie por. niesprawnie.
sprzawiedliwość sprawiedliwość: XXXIII 14, prze sprzawijedlywoscz = propter justitiam.
stadło urząd: XIV 3, stadlo kaznodzeijskije, apostolszkije = ministerium, apostolatus.
sromocenie sromota, hańba: LI 19.
stać ustawać: XLIII 9, nije staijmij = non deficiamus.
stajać ustawać: XLIV 13 (abyście) nije staijali = ne deficiatis; por. przestajać i §. 373.
stopa pięta, calcaneus: XXII; por. w Psałt. Flor. stopanie = calcaneum.
stwierdzać wzmacniać, confirmare: II 8 i VII 8.
stwierdzony pewny, certus: II 13; — mocny, firmus: VI 1; — wzmocniony, confortatus: LII 11; por. w Bibl. kr. Zof. stwierdzenie = firmament.
światu (mł. rusk.) ob. święty.
świecski świecki, §. 476 i 94: XXX 13, ludze swyeczszcij.
świętość poświęcenie, świętobliwość, sanctificatio: XV 4, XV 7 i LI 21.
święty-świętégo-światu święty-świętego-świętą, §. 267: XXXVIII 4, szwyętłego; II 11, na szwijathv wijarą = na świętą wiarę (światu mł. ruski 4ty przyp. l. poj.).
szczedrze szczodrze, liberaliter: XXVI 10.
szczęsny (szczęstny, od часть = densus) częsty, gęsty: XXIV 17, szczęszne zaczmijenije = obumbratio.
szczodroba szczodrość, szczodrobliwość, largitas: XLII 22.
szramki szranki z niemieckiego schrank, agon: XI 25.

T.

tajemność skrytość, absconditum: III 5.
takież tak też, ita et: XXXIV 4, XXXV 19; tak i czesk. takéž = similiter.

tako tak, ita, sic: VI 5, IX Dek. i indziéj.
takoć takci, tak, sic: III 1.
tedy wtedy, wtenczas, tunc: XXXV 21.
telko tylko, solum, tantum: VIII 17, XXXII 23 i XLVIII 19.
toko tak, sic: XII 33, tokom vszedł = sic effugi.
trzom (3ci przyp. od trzéj) trzem: LI 21, trszom apostolom; por. mł. rusk. trom = tribus.

U.

ubaczać przypatrywać się, considerare: XXIII 12 i XLIII 1.
uciężyć ucisnąć: XV 6, gwaltem vczazijlby = per violentiam supergrediatur.
uciśnienie ucisk: XII 2; XIV 4, w vczijszuijenijv = in angustiis.
uczęstnik uczestnik, particeps: XVI 7; por. st. słow. uczastьnъ = particeps.
uczęstować udzielać, communicare: VII 13.
uczynek ob. wuczynek.
ukazać się stawić się, se exhibere: XIV 4; tak i łuż. wukazać so.
umierność skromność wstrzemięźliwość: modestia, X 12 i XLII 23; continentia, XLII 23; sobrietas, VI 3.
umierny ob. wumierny.
umierzyć rozdzielić, dividere: VI 3; tak i łuż. wumĕrić.
umrzeć-umarwszy umrzeć-umarłszy, §. 325: XXII 24, vmarwschij grzechom = peccatis mortui.
uniżność podłość, humilitas: LI 21.
upaść ob. wupaść.
urząd ob. wurząd.
ustawienie ob. wustawienie.
ustawiony ustanowiony: XXIII 14; por. wustawienie.
uwłoctwo uwłaczanie, zelżywość: XII 21, podlvg vwlocztwa = secundum ignobilitatem.
uznać poznać: XIII 2, vznalbych = noverim, §. 342; tak i łuż. wuznać, kaszub. wuznac.
uznanie poznanie, znajomość, agnitio: LII 9.
uznany poznany, znajomy, cognitus: XIV 8.
uznawać-uznawamy-uznawając poznawać-poznajemy-poznając, §. 372: XXX 16, vznawamij = cognovimus; XXIII 12, vznavaյącz = considerantes.

W.

wám wam, vobis: II 13, vaam; XXXV 23, waam.
wás was, vos: VI 1, waas; XII 20, waasz; XII 30, wąsz; XIV 1, waasz; XVI 6, waasz; LII 13, vaasz.
wdzierżawać wstrzymywać, powściągać, abstinere: XI 25, wdzerzawa = abstinet, wdzerzawaiją; tak i st. słow. wъzdrъžavati, łuż. wudźeržować.
wiedzieć-wiécie wiedzieć-wiecie lub wiécie: XV 2, wijcze = scitis.

wieleć rozkazywać, jubere: IX Dek., pamyątkaij, czocz thobije wijelę = pamiętaj, coć tobie rozkazuję; tak i st. słow. wielěti = jubere.
wielegi ob. wielgi.
wielgi wielki, magnus: XXVI 11, sz wijelgijeij cznothij; — multus: XIV 10, wijelegijch = multos.
wielki multus: XII 27, w posczech wijelkijch = in jejuniis multis; XIV 4, w wijelkijeij czyrpijedlijwosczij = in multa patientia.
wielgość wielkość, multitudo: XXVI 8.
wielorzony (?) rozmaity, multiformis: XXVI 10, wijelorzonijch, 2gi przyp. l. mn.
wielowyobrażony rozmaity, multiformis: XXVI 10.
wiéra wiara, fides: IX Dek. i XXXI 9; tak i st. słow. wěra przez ě.
wiesele (przysłówek) wesoło: XXVI 9, hilariter; XVI 10.
wiesele (to, rzecz. rodz. n.) wesele, gaudium: II 13 i LII 11.
wieselić się weselić się, gaudere: VII 12, VII 15, XIII 6 i XIV 10.
wiesoły wesoły: XIV 10, wijeszelij = gaudentes.
więcsze por. nadnawięcsze.
więcszy większy: XII 23 i XXXII 23.
wilkołek wilkołak: IX.
wnątrz wewnątrz, interius: XXV 27 i XXXII 22.
wnętrznie wewnętrznie, interius; XXXII 23 i XLVIII 17.
wnętrzny wewnętrzny, interior: XLII 29 i XLIV 16.
wobłudny por. niewobłudny.
woleństwo wolność, libertas: XXIII 16.
wóln-a-o wolny-a-e, sposobny, idoneus: L, przijrodzenije wlno (= wulno, wólno) = idonea natura humana.
wonia woń, odor: XVI 2, nad woniją = nad woń, por. §. 183.
wosławiony osławiony: XXXII 21, woslawijona wolnoscz.
wświętość tajemnica, misterium: III 1.
wszakoż wszakże: III 4, a wschakoz = sed; XXXII 20.
wszego-wszéj-wszemi-wszych omnis, §. 233: XXVII 5, ze wschego rodzaijv = ex omni natione; XVI 9, we wszeij dobroczij = in omni bonitate; XLVIII 18, sze wschemi szwąthijmij = cum omnibus bonis; X 12, ve wschijch rzechach = we wszystkich rzeczach.
wszyciek wszystek, omnis: II 9, II 11 i indziéj.
wszytek wszystek, omnis: II 11, VIII 17 i gdzicindziéj.
wucałowanie ucałowanie: XVI 4, wvczalowanija = amplexionis.
wuchwacić uchwycić, pochwycić: XII 2, wchwatnijonego = raptum; tak i kaszub. wuchwocie = rapere.
wuczynek uczynek: XXXII 22, w dobrijch wczynkoch, §. 138; tak i łuż. wučink, kaszub. wuczink.
wukrzyżowan ukrzyżowany: XXXIV 6, wkrzijzowan = crucifixus.
wumiár miara, mensura: VI 3, z wmijąrem; tak i łuż. wuměr-a lub wuměra-y.
wumierny skromny, modestus: XXXIII 8, wmijernij = modesti; XXIII 18, vmijernijm = modestis; por. łuż. wuměrny = planmässig.

wumysł umysł: VII 8, w ijednostaynem wmijszle = in simplicitate; tak i łuż. wumysł.

wupaść upaść: XII 29, wpadaijacz; XLIII 1, abysz nije wpadl = ne cadas; XLIII 1, vpanije, vpadnije; tak i łuż. wupadać, kaszub. wupasc.

wuprzedzać uprzedzać: VII 10, wprzedzaijącz = praevenientes.

wurąganie urąganie: XIV 8, przez wrąganije = per ignobilitatem i. e. si simus apud homines contempti.

wurząd urząd: VII 8, ktorim wrzędem; XXXVIII 6, wrządoch, §. 138; — sprawa: VI 4, vrzędu = actum.

wustawiczność wytrwałość, stałość: XII 28, wstawijcznoscz = perseverantia.

wustawiczny ustawiczny: XXVI 8, wstawijczną = continuam; por. nieustawiczny.

wustawienie ustanowienie, ustawa: XXXIV 3, podług wstawijenija = in institutione; XXV 25, vstawijenije = statuta; tak i łuż. wustawjenie lub wustawa, kaszub. wustava.

wużytek użytek, utilitas: VII 7, na wszijtek; tak i łuż. wużitk.

wyciężenie por. przewyciężenie.

wyciężon por. przewyciężon.

wydać pokazać, stawić, exhibere: VI 1, XIV 4 i XXXV 19; tak i łuż. wudać, wudać so; por. ukazać.

wyniknąć powstać z niczego, exsurgere: II 12.

wypowiedacz wypowiadacz, opowiadacz: XXX, wypowijedacz dzeijow = chronographus, kronikarz, rocznikarz; por. powiedać.

wyrzeczony postanowiony, ułożony: V 2, do wijrzeczonogo (2gi przyp. zakończony po mł. rusku).

wyszón por. przewyszón.

wyszyć por. powyszyć, podwyszyć.

wyzbawić zbawić, uwolnić, liberare: XXXII 21.

wyzwolenie przysposobienie, adoptio: V 5 i XXXII 23.

wyzwolić zbawić, uwolnić, liberare: XXXII 21 i XXXV 21; — przysposobić, wybrać: XXXVI 15, wijzwolonijch synow = adoptionis filiorum.

wzdraz, wzráz obraz, wyobrażenie: I 14, wszdzeijcze na szę wsdraz vczynkow pana Iesu Crista = induimini formam Christi in operibus; LI 17, wyobrazenije, wzraaz lijcza naszego = formam, imaginem nostram; LI 21, na wzdraz pijrzwij przijwijedze = reformabit; por. st. słow. wъzdrazъ lub wъzrazъ = aversio, τρόπαιον.

wzdziać na się wdziać na się, indui: I 14.

wzjawić oświécić, illuminare: III 5; — objawić, revelare: XII 1.

wzjawienie objawienie, revelatio: VII 6.

wzráz ob. wzdraz.

Z.

zacz za co: XI 24.

zajemnie wzajemnie, in alterutrum: XXVI 10.
zajemny wzajemny: XXVI 8.
zakał zaród, zawiązek: XXXIV 6.
zakon testament, testamentum: XIII 2; — prawo, lex: XII 20, XXV 25, XLII 18.
zakrycie-zakryciém zakrycie-zakryciem, §. 162: XI 1, pod zakrijczijm.
zależy przystoi, decet: I 13 i XVI 3; — zależy ku czemu należy do czego: XIII 7; — zależy na kogo jest powinnością czyją: XIII 11 i XVI 3; tak i w XVItym w.
zali czy: XI 24 i XI 29.
założenie fundament, petra (fundamentum): XLIV 17.
załtarz psałterz, psalterium: XLVIII.
zamiesz rozczynienie, zaczynienie, conspersio: XX 7; por. dzisiejsze zamiesić, rozczynić ciasto.
zamieszkać omieszkać, zaniedbać: XLVIII 16.
zamięszka zamieszka, tribulatio: XLIV 13.
zapadnienie zatracenie, potępienie, interitus: LI 19.
zapiąć się por. niezapiąć się.
zaprawdę, zasię autem: II 5, II 13 i indziéj; II 9, sprawdą; — wprawdzie, quidem: XI 25.
zatrzymawać por. niezatrzymawać.
zawiąz związek, węzeł, vinculum: XLV 3.
zawód przestrzeń wyścigów, stadium: XI 24.
zawżdy zawsze, semper: XIV 10.
zazrość zazdrość, nienawiść, invidia: XLII 20.
zażrzeć, zazdrościć, nienawidzieć, invidere: XIII 4.
zażegać zapalać, podniecać: XXVI 11.
zażenie, zażżenie-zażżeniém zapalenie, oświécenie: XV 5, we zleij ządzeij zazenija któreijkole dusche; XXXVI 13, zazszenijm dvcha swętheg o = spiritu sancto illuminati, §. 162.
ziemność podłość, humilitas: LI 21.
zluba upodobanie, samolubstwo: IX Dek., nije prosz s zlubą gymijena = nie proś z upodobaniem mienia, majętności; por. w Bibl. kr. Zof. zlubić się = spodobać się, i mł. rusk. lubow, lubwa, luba = amor.
złomionie złamanie, fractio: XII 25.
zmartwy zmartwychwstały: XXXIV 5, zmarthwij bądzemy = convivemus.
zmyślność zmysłowość, lubieżność, sensualitas: XLII 17.
znamienity por. nieznamienity.
zrączyć przygotować: XXXV 19, zrączcze = aptate.
zrządzony uczyniony, zrobiony, factus: V 4.
żrzeć por. przeżrzany, przeżrzenie, zażrzeć, nienażrzeć.
zumieć się zdumieć się, mirari: XXVII 7.
zwięk dźwięk, sonus, vox: XXVII 2, XXVII 6 i XLVIII 9.
zwiękać dźwiękać, dźwięczeć, tinnire: XIII 1.
zwnątrz zewnątrz: XXXII 22.

zwnętrzny zewnętrzny, exterior: VI 2.
zwodzic zwodziciel, seductor: XIV 8.
zwolenik wybrany, uczeń Chrystusa, discipulus: XXVII 1.
zwoleństwo wolność, libertas: XXV 25.
zwon dzwon: XIII 1.
zwonić dzwonić: XIII 1, zwon zwonijączij = aes sonans.

Ż.

żałrocstwo (żarłok-ьstwo, §. 455) żarłoctwo, żarłoczność, comessatio: I 13.
żyw żywy: XXXIV 10.
żywić żyć, vivere: XVI 2, XXII 24 i gdzieindziéj.

Zabytki języka polskiego z XV wieku

w rękopismach biblijoteki Ordynacyi Krasińskich.

Podał

Władysław Chomętowski.

Załączone poniżéj w wiernéj kopii zabytki dawnego języka polskiego, pochodzą po części ze zbiorów K. Świdzińskiego, po części z biblijoteki Joachima Lelewela.

Ustęp oznaczony N. 1, zawiérający nauki o dobrych uczynkach, znajduje się na końcu rubrycelli w języku łacińskim z 1409 r. — Zabytek ów polski pisany tą samą ręką na trzech ostatnich kartach książki. Rękopism ten pochodzący ze zbiorów Joachima Lelewela darowany biblijotece Ordynacyi Krasińskich przez Pana Prota Lelewela, brata dziejopisa.

Następujące z kolei ustępy (N. 2 i 3), pochodzące ze zbiorów K. Świdzińskiego, zawiérają pieśń o Męce Pańskiéj (N. 2) oraz pieśni z nótami, modlitwę do Trójcy Świętéj i Pozdrowienie Najświętszéj Maryi Panny (N. 3).

Nauki duchowne, modlitwy i dziesięcioro przykazań w kilku waryjantach, oznaczone N. 4 i 5, pochodzą ze zbiorów Joachima Lelewela, oddane w darze dla biblijoteki Krasińskich przez Pana Prota Lelewela.

N. 1.

Sz reguli swijateho benedicta, które sza navkij o dobrych uczynkach po polskv capitulum czwarthe. Napijerweij boga mijlovacz ze wschystkijego szijercza: ze wschijstkieij dvsche: wschystka cznotha pothem nijezabijacz: nie czvdzolozijcz: nijekrascz: nie posządzacz: nije falschijvego swijadeczstwą movijcz: mijecz wpoczlijvosczij wschijstkij lvdzije, a czo thobije nijemilo drvgemu nijeczijn: ząprzecz szija szamego szijebije: ijsbij nasladoval chrijstuszą: czijalo draczijcz: roskoschij nijemijlovacz: postij mijlowacz: vbostw ochloda dzijalacz: nagijego przijodziacz: nijemocznego navijedzijcz: vmarlego pogrzeszcz: w szmuthkv wspomągącz: szmutnego poczijeschacz: vczijnkom swijeczkijm vczijnicz sziją gijnschego nijcz mijloszczij chrijstvszeveij nije przekládącz: gnijew nijeczijnycz: ą gnijew cząszv nijeząchovacz: sdradij wszijerczv nijethrzijmacz: pokoijv falschijvego nijedavacz: ląskij od szijebije nijeopuszczacz: nijeprzijszijągacz: bij zle nijepoprzijszijagl: prądą sz szijerczą ij z vsth povijadacz: sloszczij za sloscz nijedąvącz: krzijwdij nijeczijnijcz: ale czijnioną skromnije czijrpijecz: nijeprzijgijaczijele mijlovącz: przeklinaijące czijebije nijeprzeklijnacz: ale vijączeij bogosląvijcz: prześládovanije ospravijedlijvosez czijerpijecz: nijebijcz pijschnijm: nijepijgijanego: nijevijele ijedzączego: niespijącego: nije lijenijvego: nije schemrzącego: nijenaszmijewczą: Nadzijeija swoija bogv polijeczijacz: dobrego nijeczo po szobije gdij vbaczij bogv przijwlaszczącz ma nije szobije: slij uczijnek od szijebije zawsdij mą vijedzijecz a szobije gij przijwlasczacz: szadnego dnija ma szija bacz: a pijeklą szija lijakącz: zijvotha vijecznego wschelką zadza dvchowna ządacz: szmijercz zawsdij przed oczijma podeijrząna mijecz: uczijnkow zijvothą swego wschelkijeij godzijnij strzedz: na wschelkijem mijeszczv boga wszechmogaczego na czija pątrzacego zaprawdą masch vijedzijesz: mijslij sle szijerczv thvemu przijchodzacze rijchlo do chrijstusza vczijekacz szija: a starschemu duchownemu spovijadacz szija: vstą swoije od slego ij sbijthnijego movijenija vijstrzegacz: vijelije movijcz nijemijlovacz: slovą roszmagijthe: albo szmijechovij godne nijemovijcz: szmijechv vijelkijego albo sbijthnijego nijeslvchacz: Slow swijathijch rąd slvchącz: modlijtwije czijastho przijstavącz: sloszczij swoije przesle ze lzamij ij wsdijchanijm vstavijczne ną modlijthvije vij-

sznavącz: zadz czijelijesznijch nijeczijnijcz: volija wlasna wszgardzijcz: przijkazanija opąthovego ve wszijstkijch bijcz poslvschen: thesz ijsbij on gijnaczeij czego throcz [1] czijnilbij: pamijąthąij onego bozego przijkazanija: które { povijadaiją / moviją } czijnczije: ale czo czijuija nijeczijnczije: Nijemov bijcz szwijąthijm: nijslij bądzije: ale pijrveij bijcz czo bij prawdzijvijeij movijono: przijkazanije bose uczijnkij vstavijczne vijpelnaijacz: czijstoszcz mijlovacz: zadnego nijewsgardzacz: lsczijvoszcij ij zavijsczij nijemijecz: swarow nijemijlovacz: podnijeszijenija albo bvthij vijstrzegacz szija: a starsche czczijcz: mlodsche mijlovacz: w chrijstvszeveij mijloszczij: za nijeprzijaczijela szija modlijcz: sposwąrzączijmij szija przed slonczem vesczija wpokoijv szija szijednacz: wbozem mijloszijerdzijv nijgdij nijevathpijcz: tho thij szą navkij dvchowne: kthore gdij bądą othnasz vednije ij vnoczij nijeprzestavaijacz vijpelnijone ij wdzijen szadnij nasznamijonovane: ona zaplata nam oth pana bogą bądzije zaplączona: ktora on obijeczal: kthoreij oko nijevidzijalo: anij vcho slijschalo: anij wszijercze czlovijecze wstąpijlo: kthore sgothoval bog thijm kthorzij ijego mijlviją.

N. 2.

Cancio de Passione Domini.

Jesusza iudasz przedal sza pijenudza nijadznije
bog oczijecz szyna vijdal na sbawijenije dusnije
ieszus kyedy vyeczerzal szwe czijalo rosdawal
apostoli szwe smvthnye szwoiją krwą napawal.

Jesusz w ogrodzijecz wstąpijl szwijmij mijlosnijkij
trzijkrocz szye oijczv modlil za wszythkij grzesnijkij
krwawy pot przezen plijnul dla boiją wijelkijego
dvszo mijla ogludaij mijlosnijka szwego.

Jesusza mijlosnijego gdy zijdowije gyelij
baranka nijewinnijeko rwalij y thargalij
opak racze szwazalij panu Nijebijeskijemu
pądem wijelkijm bijeszelij do mijastha szwijethego.

---

[1] throcz (*tak*) czyli troc, użyte wyraźnie w znaczeniu trochę.

Jeszus gdij vbijczowan na stolczv poszaczon
czijersnijm ijesth koronowan a przesto yesth wgarczon.
przed ijeszuszem klijakalij ryczijrze nijewijernij
snijego szija nasmyewalij, na oblijczye plwalij.

Jesusz ijest polijczyek wszął v anaszą wijelkij
do Kaijphasza posłan a thamo ijesth wplwan
oczy mu zawzalij zijdowije okruthnij
poszykij mu dawalij w lijczije ijego bijlij.

Jesusz staroscze vijdan lanczvchem szwzanij
pijlath zydow ijesth pijthal kije szv ijego vijnij
vijdząçz ijego przesz vijnij do Heroda poslan
Zydowije ijego szoczylij alije yesus mijlczal.

Jesusz wlijeczon wodzyenija w slupa uwyazan
a tham przesmijlosijercza okruthnije bijczowan
krew sczijala ijesth plijnijela, pan nyebyeskij sranon
o duszo moija mijla placzij rzewno wsdijchaij.

Jesus pothym oszadzon, pijlath ijego szadzijl
od zydow yesth nawijedzon a w thijm pijlath sgrzeszijl
Maria matka bosza thedy szija smuczijla
plakala i wdijchala ysz wszijthska szemglala.

Jesus smastha vijwijedzon krzijzem vczuszonij
tu lotrum yesth przyluczon yak robak wgarczony
mathka mu zabijeszala chczala gij oglidacz
a gijegdij wijrzala na szijemija vpadla
dla szijnaczka swoijego radaby vmarla.

Jesus skrziszem podnijeszon, pathrzcze kresczijanij myedzij lotrij posthavon droga krwą oblany, od zijdow yesth nasmijewan gdij na krijszu vijszal iesus mijloszijernij pan wszythko skromnije czijerpal.

Jesusz szija oijczu modlyl za wszije krzijzownijkij
smuthna mathka poczijeszyl lotra ij grzesnijkij
pragnije grzesnijch sbawyenija duszo moija mijla
oijczu czyą polijeczaije, volam wszythka szijla.
Jesusza vmarlego stworzenije plakalo
Pana swego mijlego barszo zalowalo,
slonczije szija yesth zaczmijlo szyemija barszo drzala
opokij szye padalij grobij othwarzalij.
Jesuszowa mathuchna gdij pod kriszem stala, bog ijego
[wloczna
przekloth szijroko othworzon krew czij zwodą plynijela
[sboga Naszwyethszego
ijego mijla mathuchnija zalowala thego.

Jesusz skrysza szyeijmowan wmijesporna godzijnij mathca pijasthowala czalo swego szijna. Czyalo mascza maszalij iozeph s Nijkodemem w przeszczeradlo wvijlij w nowij grob wloszijlij.

Jeszuszow zoltarsz czczijczije czijestho y spijewaijczije, Maryą posdrawaijcze knijeij szija wczijekaycze. Maria przesz bolesczy kthoreijesz czyerpala oddal od nasz sloszczij daij wijecznije radosczij.

Trzijkrocz pijaczdzijesząd mowczije sdrowa bucz Maria a ijeden paczyerz mowczye za kasdijm dzijesząthkyem pijacznasczije rosmijslijanya wboszijm vmijeczyenu szą do nijeba wthąpijlij thak czijnijlij, amen.

N. 3.

Bog oczecz ij thij sijn ijego, persona ducha swijatego, wijscze trzeij bostwa boga w troijczij ijedijnego.

Poszdrowijon bąncz Jesu Chrijste wszą̨lesz czijalo s panny czijsteij sbawijenijesz lijvczkije naprawijl pannasz przijgeij czczij szostawijl.

Poszdrowijon bąncz sbawijczijelv nasz myly odkvpijczijelijv krzijszowąsz mąką nasz sbawyl szmoczij dijabelskyeij wybawyl.

Kthobye proroczij wolalij ysz czyebye wijdzijecz szą̨dalij a mij czijebije ijvsz wydzijemij a przetho kthobije wolamij.

Poszdrowijenije thweij krwije szwijatheij szczycz nasz od szmyerczij przeklatheij daij nam sczaszne pobijdlijenije po szmijerczij wyeczne sbawyenye.

Szwijata krew thwego człowijeczensthwa ktoresz wszą̨l sz Marieij panijenstwa odkvpvijącz nasz chphalijebnije szbaw nasz Chrijste thak dostoijnye.

Oczijszczij nasze szamnijenije w ktorem nijczeij dobrego nije zijw nasz przenasze szbawijenije daij nam wijeczne vczijeszenye.

Wolamij wednije ijwnoczij ząd̨aijącz thwoijeij pomoczij szczijcz nasz od grzechv szmijerthelnego obron od wrogv szlego.

Chwala bącz bogv szijwemv thobije szijnv ijedijnemv mijlemv dvchv szwijathemv bogv wtroijczij ijedijnemv, Amen [1].

---

[1] W dalszym ciągu rękopismu znajdują się wiérsze łacińskie i pieśń do Najśw. Maryi Panny z nótami, ale znacznie uszkodzona, potém następuje pozdrowienie anielskie, które poniżéj zamieszczamy.

Poszdrovijenye tho ijesth pijrve od angijola vijelmij mijle thamosz myala roszvm vyelkij posznavacz tho czlovijek wszelkij.

Movijlacz szijm spokornoszczij chczancz dostacz boszkijeij mijloszczij rzeknacz szmijszlv rostropnego stanij mij sza podlvg szlowa thwego.

Wthoresz tham veszele mijala gdijsz szijna porodzijla. trzeczye bijlo thwe weszele od trzech krolow nawijedzijenije.

Czwarthe ijesth weszela thwego po szmijerczij szyna thwoijego, kthorijcz rzekl przijstapijwszij szdrowasz panno porodzijwszij.

Pijathesz thij veszele mijala gdysz szijna zogladàla boszthwo szvoije vkazvijancz przethobą w nijebo vstąpvijancz.

Szosthe ijest weszelą thwego gdijcz szeszlal dvcha szwyathego dostalasz tham vijelyeij chwalij mijedzij ijego apostolij.

Szijodmasz radoszcz bijla thwoyą gdij thobye rzekl mathko mijla pocz vybrana vyeczna szwijathloszcz badzijesz mijecz beszkonycza radoszcz.

Przesz thwe panno szijedm radoszczij szbaw nasz szmvthkv y zaloszczij nijnyeyszijch ijthesz vyecznijch nijezapomijnaij nasz szwijch szlug grzesznijch.

A kthorzij czijebije wszijvaiją raczij bijcz przij ych szkonanyv.

Racz bijcz sznamij czaszv thego nijedaij vijdzijecz wrogv szlego przij szmijerczij dobre szkonanye a pothem vyeczne weszele. Amen.

N. 4.

Mocz boga oycza yszyna yego mądroscz a dar ducha svyatego racz bycz sznamy szewsijthkymy amen. Ewangelyv maczye dzysyeyszey nyedzelye ktory ya svyat Macyey popyssal szosthym polozenyv albo capitule svoych ksyąk ktora sya tako ma prostym vycladem. Onego czassv Macye Ewangelyv dzysyeyssey myedzelye. Na tha Ewangelyv acz bych vam nyeczo povyedzyal czo by bylo kv vassemv polepssenyv, szam tego ot syebye nyemoga myecz ale vczyczmysya podar ducha svyatego, aby on raczyl nassze syercza roskrevycz a wlacz nam dar ducha svyatego. A przestosz vczyeczmysya do panny Mariey posdrowmyą ona modlytwa ktory ya posdrovyl archanyol Gabryel Szdrova Maria myloscy pelna bog stobą, blogoslavyona thy myedzy nyevyastamij y blogoslavyon ovocz zyvota tvego iesusz Chr. Panno Maria myloscyva racz bycz snamij nynye y przy nassey smyerczy amen. Panye iesu Chryste przestvey mathky posdrovijenye racz nam dacz myr a pokoy ydvsne sbavyenye, amen.

Svyata maczye vyedzyecz tego tego dnya sunt et alia festa que nostra sancta Ecclesia celebrat cum suo clero in horis et missis, alia festa non habetis, czoby vam przekazaly robocye. Sed vos flexis genibus omnis ex vobis exoret Deum Omnipotentem pro omni statu sancte matris Ecclesie, primo pro statu spirituali, pro sanctissimo patre Papa nostro et eius cardinalibus, pro prelalis et pro omnibus spiritualibus czosz sya opyekayv vassym sbavyennym. vt eos dignetur confortare in bona fide vt vobiscum valeant adipisci regnim celorum. Eciam oretur deum pro statu seculari et primo pro rege nostro polsckyego zewszysthkym szczątkyem yego yzaczesnyky krolestva tego, yza wsyczka rada huius corone polonice, Et pro omnibus nobilibus slachta, ysz by gym pan bog raczyl dacz kv radzenyv lasska dvcha svyatego ktorijm doradzenym radzyly by o pospolite dobre ysby tako radzvcz doslusylysya krolestva nyebyeskyego. Eciam oretur deum pro zaossadnyky y sa dobrodzye huius Ecclesie quod istam domum subveniant suis sanctis elemosinis secundum suum posse, ut ipsi sic facientes promererent regnum celorum. Eciam oretur deum pro pace et aere bono et magis istis temporibus aby ye bog raczyl vpokoycz a dacz nam myr czesny y tesz dobre povyetrze potym myr w krolestvye nyebyeskym. Rogemus eciam deum omnipotentem pro mulieribus brzemyenne ut sine offensa yszby przes obrassenya deus omnipotens daret eis deducere prolem in laudem suam. Oretur deum pro omnibus fidelibus laboratoribus ut eos deus dignetur confortare in eorum sanitate ysby ony tako praczvyvczysya svych robot vdzyelaly a potym sya do krolestva nyebyeskyego doslussyly. Item quilibet pro suo patre, matre, fratribus et sororibus, qui sunt viui. Item quilibet pro suis amicis et consanguineis, propriis et familia, ut deus per oraciones vestras dignetur conseruare in sanitate et gracia sua. Rogamus pro viuis, eciam oremus pro mortuis, quilibet pro anima patris sui et matris sue, pro amicis, ut si alique anime ex hys existerent in aliqua pena purgatory, ut deus omnipotens per vestras eraciones miseretur, et penas eis allemaret et daret eis regnum celorum [1] . . . . . .

. . . . . .

(Rogetur dominum qro pace in Christianitate, vt deus omnipotens compescat istos paganos a dacz ye nam svycyasycz qui comburunt villas ciuitates, homines capiunt vnyevolą et hoc propter nostra peccata) . . . . . .

. . . . . .

Eciam oretur deum pro animabus istis, quorum corpora hic requiescunt leszą a svlaszcza zathe dvssze que nulla suffragia habent nisi sola nostra spomozenya ządayv. Oremus pro viuis et

---

[1] Poniżéj zamieszczony w nawiasie ustęp znajduje się w dopisku.

mortuis, nosmet ipsos non obliuiscamus ut deus omnipotens hoc anno et hoc mense a septima, vt isto die velit nos conseruare a peccato mortali y od nagley smyerczy.

Quilibet post me dicat pater noster.

Quilibet post me dicat powssednyv spovyecz, ya grzessny czlovyek spovyadam sya bogv wssechmogocemv pannye Mariey y mattauchnye yego, svyatemu Pyetrv, svyatemu Pawlv ywssyczkijm svyatym, y tobye kaplanye wmyasto boga vstavyony mych wssyczkych grzechow vyadomych y nyevyadomych czom sya gych dopvscyl od mego porodzenya asz do dzysyeysszego dnya. Davam sya vynyen bogv wszechmogocemv szdzyesyaczyorga przykazanya bozogo a navyaczey dvoyga, yssem boga wszechmogocego nyemyloval zewssyczkyey dussze zewssyczkyego syercza mego a blysnego yako szam syebye. Davam sya vynyen deo omnipotenti syedmy szmyertelnych grzechow yakom koly szgrzeszyl, pychą, lakomstvem, nyeczystotą, zavysczyą, obszarstvem, gnyevem, lenystvem ku bozey slusbye, tego my zal y tego sya kaya. Davam szya vynyen bogv wszechmogocemv, spyączy szmyslow czyala mego grzessnego, czom szgrzessyl vydzenym, szlyssenym, povonyenym, vkusszenym, dotknyenym albo szmyecham, clamem, sdradv slą przyczyną, slym pogorssenym, przysyagą falssyvą, slym svyadomyem, slą volą, szlym lvbovanym, possczym, veyrzenym, vyele dobrego opvsczayvcz, czvdze grzechy opravyayvcz svych y martvych vylaczayvcz, szromoczvcz, tako dobre duchovne stadlo yako y szvyeczkye. Tesz sya davam vynyen Deo omnipotenti ze dvanascye czlongow vyarij svyateg krzescyanskyey acz bych tesz grzesny czlovyek vstąpylem vyerzącz w czary, w gusla, weszny albo nyektore zegnanye, blvsznyl naprzecyvo bogu stvorzyczyelovy svemu, albo yego svyatym a naprzecyvo povyetrzv przecyvyavczy sya vyerney spravyedlyevoscy. Ytesz czom szgrzesyl ysszem nyepopelnyl szyedmy vczynkow mylosyernych, yszem nagyego nyeprzyodzyal, lacznego nyenakarmyl, pragnvczego nyenapoyl, nyemocznego nyenavyedzyl, yatego nyeotkupyl, vmarlego do grobv nyedoprovadzyl, y prossza svego stvorzyczyela byerzvcz szobye na pomocz, pannv Mariv mathvchna yego, aby raczyl veyrzecz oczyma svego mylosyerdzya namya grzesnego czlovyeka, yszby mya nyessvdzyl podlvg mych sloscy yczyaskych grzechow, alye podlug svego mylosyerdzya y czyebye kaplanye wmyasto boga prossa, aby mya rosdzessyl thą moczą, ktorą masz a deo omnipotenti. Inclinate capita vestra ad deum dominus illa vestra publicani, deus propicius esto mihi pecatori. Quilibet vestrum oret Pater noster, Aue Maria, Absolucionem. Misereatur vestrum omnipotens deus, dimittat vobis omnia peccata vestra, liberet vos a malo et in omni opere bono, et perducat in vitam eternam, absolucionem et remissionem omnium peccatorum dignetur tribuere vobis omnipotens pater et misericors deus. In nomine patris, et fily et

spiritus s. Amen. Surgite sicut Maria Magdalena surexit, si ipsius pecata dimisit, quatenus et nostra hodie dignetur dimittere, sicut pater pyssimus. Deo vos committo, oretis deum pro nobis, et nos pro vobis. . . . . .

. . . . . .

Othpusty ktore przydany szą temv bozemv domv otrzymaysczye sobye, zatim vasz bogv wszechmogvcemv pole (*tak*) proscye boga wsche. za nasz a my thesz za..... doslvchawszy do koncza tey to bozey chvaly.

Oycze nasz yensze yesz wnyebyesyech szvyaczsya gymya tve przydzy tve krolestvo bącz tva vola yako vnyebye tako nasyemy, Clep nasz powsszedny day nam dzysya, odpvsczy nam nasze vyny yako ymy odpvsczamy naszym vynovaczsom. nyevodzy nasz na pokvssenya, ale nasz sbaw odeslego, amen.

Szdrovasz Maria myloscy pelna bog stobą, blogoslavyona thy myedzy nyevyastamy ybogoslavyon ovocz zyvota tvego iesusz etc.

Vyerza wboga oycza wszechmogvczego stvorzyczyela nyeba y syemije, y wyesv Chrysta szyna yego gyedynego pana naszego yen sya począł szdvcha svyatego, narodzylsya zmariey dzyevycze, umaczon pot ponskym Pylatem vkrzyzovan vmarl y pogrzebyon, Sztąpyl do pyeklov trzecyego dnya zmartvych wstal, wstąpyl nanyebyosza syedy napravyczy vboga oczcza wssechmogvczego, Szląth ma przycz szadzycz zyve ymartve, Vyerza wducha svyatego szvyąthą czyrkyew krzescyanszką szvyatich opczovanye, grzechom otpusczenye, cyala zmartvych wstanye y vyeczny zyvoth amen. . . . . .

. . . . . .

Oratio.

Jesu myly laszkavij panye, veyrzij dzysz nathvoije sthvorzenye day nam laszka nynye byszmij oplakaly tvoye vmaczenye. Panno Maria mathko syna bozego prosymy czyebye przesz vmaczenye syna tvoyego racz nam vdzyelycz szmathkv tvoyego kthorysz myala pot krzyszem syna tvego iesusza blogoslavyonego ysz byszmij oplakaly vmaczenye yego.

Criste panye szynv boszy sczystey pannij narodzonij ytobye oczcze nyebyeszky bącz czescz chvala szdvchem szvyathym in regno celorum.

Panye myly boze moczny,
Otho ya czlovyek barszo zlosnij.
Przystapąya doczyala svyatego
Boga wtroyczy yedynego,
Kthore szya poczalu spravą dvcha svyatego,
Y nadrzevye vijszyalo dla sbavyenya mego.
O wschechmogvczy panye moy
O tho ya czlovyek tvoy
Przystapvya do syna tvego
Yako nyemocznij dolekarza pewnego,
Yako nagij dokrola vyelebnego,
Yako slepy dosvyecze bosztva yego,
Yako pragnączy dostvdnycze zyvota vyecznego,
Yako pyelgrzym do pana lutosczyvego,
Yako sluga dokrola laszkavego,
Yako vmarly do zyvota trvalego.
Dla tego czya prossza szklon vszy mylosyerdzya tvego
Do mnye czlovyeka grzesznego,
Abij raczyl mnye vyijącz szgrzechv koszdego,
Yszbych dostoynye przyyął czyalo yego,
Bo przesznyego nijemasz sbavyenya mego.

Oycze boze wschechmogączy prosza ya czyebye czlovyek mijlączy day my czyalo szyna tvego, bosz go szeslal dla mnye grzesznego. Panno Maria mathko szyna bozego, veyrzy na mya sluga svego, prosszaczya dla poczaczya vessolego,

vczyn mya dostoynego,
ysz bych mogl przyyącz szyna tvego
dla sbavyenya mego;
Wssyczy svyaczy zamnv prosczye

A tho my vboga vymoscye, bych mogl dostoynye pana mego przyyącz czyalo dla otrzymanya lassky yego yposzmyerczy zyvotha vyecznego, amen.

N. 5.

Dzessączyoro Przijkazanye Mylvij bo:

1. Pirzwa caszn tworcza naszego — nyemasz mijecz boga ynego.
2. W prosnosczy nyestatcu tvego — nyebers gimienija bozego
3. Pamyantay tobe vyele — by czczil suato ynyedzela
4. Chczesli mijecz laska bozu — czci ocza y matka swoya
5. Neszabyczy brata svego — ranku casznu any radu
6. Nyebers gymyenija czuczego — nacznym vdzelay svego

7. Nyeczin grzechu nyeczistego — procz urzadu malsenskego
8. Nyeswaczij na svego blisnego — lszcza svadeczstva falssiuego
9. Nyepozuday zoni yego — tako schouasz urzud stadla tveho
10. W bratnich rzechach nyekorziszczi — caszn Christoua natem [vijszy.

. . . . . .

Dzesanczoro gest przycaszane myluij boga spraue warą. Pirwa caszn tworcza naszego nemasz gijmecz boga ginego — Neprosz szaslubą gijmenya, ale prosz duszij sbauena.

Pamąthaij tho czosz ija thobe uelą bij czil swanthą nedzelą. W prosnosczy nestatku thuogego nebesz gijmena boszego Chczeszlij ijmecz laską moyą miluij oczcza mathą swoyą. Neszabijay bratha svadą ąką caszną any slą radą. Neczin grzechu neczistego procz urządu malszenskego: Nebyersz ijemena czudzego, nacznijm vdzelaij swogego. Nemow neprawdi na brata suego, any swadeczstwa falsiuego. Neposzanday szonij gego: tak szachowasz vrząd stadla suego. W czudzich rzeczach necorzisczij boszą czaszn tako raczy v czczij et finis etc.

Wstanczye yako swyatha Maria Magdalena wstala gdi grzechow ostala boza mijloscz otrzymala. Deo vos comitto. Oretis deum pro nobis st nos pro vobis.

Tocz yest volą bogą naszego bychom pelnijly przykaząnye ijago; ijest pyszano wkzangach zakonv starego atho szą szlowa yego. Nyemyeij boga gijnnego, nyebyerzy darmo ymijeną yego. Pamyathaij nijedzela szwyanczycz, oczcza ymaczyersz thwoija czczycz. Nyezabijijaij bratha thvego, nijeczijn grzechu nijeczystego. Nyeczijn radzewszthwa zadnego, nyemowij szwądeczszthwa falszijvego, Nyeposąndaij zony bratha szvego anij thego vszythkego czo ijesth yego. . . . . .

Kilka innych waryjantów:

Decem precepta sequuntur in versibus latinis et ritmis vlgaribus pronuncianda simplicibus.

Unum cole deum.
Pyrzwa kazny thworcza naszchego,
Nye maszch myecz boga gnszchego.
Nec vane iura per ipsum.
W proznoszczij nyesthathkv thwego
Nycbyerz gymya bozego.
Sabbatha sanctifices.
Pamijathay thak thobye wyelyą
By czczyl szwyątho ynyedzyelyą.
Habeas in honore parentes.
Chczeszly myeczij laszka moyą
Czczyj oythcza y mathka thwoyą.

Non sis fur.
Nyebyerz gymyenya czvdzego
Nądznym vdzyelay szwego.
Ne chus.
Nyeczyn grzechw nyeczysthego
Procz urządw malzchenyszkyego
Occisor.
Nyezabyay bratha szwadą
Kaznyą ręką any radą
Testis iniqws.
Lszczyą szwadeczthwa falszchywego
Nye szwyathcz na thwego blyznyego.
Alterius nuptam.
Nyepozchąday zchony gyego
Thak szchowasz rząd sthadla thwego
Nec rem cupias alienam.
Wbrathczkych rzeczhach nyekorzyszcij
Kazny bozcha nathem tho wyszy.

. . . . . .

Postea sequitur *Decalogus wlgaris.*
Pyrwa kaszny thvorcza naszego,
Nyemasz myecz boga gynszego.
Secundum preceptum: nec vana iura per ipsum.
Wprosnoscy nyestathkv twego
Nyebyerz gymyenya bozego.
Tercium preceptum: Sabbata sanctifices.
Pamyatay tho tobye vyela
By czczyl svyatho y nyedzyela.
Quartum preceptum: Habeas in honore parentes.
Chczeszly myecz laszka moya
Czczy oycza y mathka svoya.
Quintum preceptum: Non sis occisor
Nyezabyay bratha swadą
Raką kasznyą any radv.
Sextum preceptum: ffur.
Nyebyerz gymyenya czudzego
Nadznym udzyelay svoyego
Septimum: mechus.
Nyeczyny grzechv nyeczystego
Procz vrzady malszenyskyego.
Octavum: testis iniqus.
Nyesvyaczczy nasvego blysnego
Lscya svyadecztva falsijvego
Nonum: alterius nuptam.
Nyepozą̨day zony yego
Tak zachovasz rząth stadla tvego.

Decimum: nec rem cupias alienam.
Wbraczkych rzeczach nyekorzyscy
Kaszny Cristova wthym vgysczy.

. . . . . .

1ᵐ Pirva kasney thvorcza naszego nebadzesz maley[1] boga ginego.
2ᵐ Poprosznoscz nesthku[1] thvego neberzi gymena boszego.
3ᵐ Pamethay thobe vela bi cziczil suatha ynedzala
4ᵐ Chczeszly meczi laszka moia miluy odcza[1] mathka szvoia.
5ᵐ Neszabyay bratha svada raku kaszna ani szlu radu.
6ᵐ Ne ploczey[1] grzechu neczistego procz vrzadu malszenskego.
7ᵐ Ne cradni gimana czuczego nacznim udzal svego.
8ᵐ Ne mow naszuego blisnego lsczi svatheczva falsiuego.
9ᵐ Ne poszaday szoni gego thak napelnisz urząd stadla thvego.
10ᵐ Wbrathnoch[1] rzeczach nekorziszczi na them bosza milocz viszy.

[1] Tak.

Trzy zabytki

języka polskiego z drugiéj połowy XV wieku

podał

Dr. Władysław Seredyński.

Porządkując biblijotekę ofiarowaną Akademii Umiejętności przez ś. p. Cyprjana Walewskiego, pośród rozmaitych ulotnych kartek rękopiśmiennych różnéj i względnéj wartości nasunął mi się pod rękę jakiś urywek o 4 kartkach in 12° starym charakterem zapisany a tak widocznie wydarty z obszerniejszego rękopismu, iż nierozpatrując się bliżéj, coby on w sobie zawierał, szukałem, azali do téj wielkości kartek i o podobném pismie jakiéj reszty nieznajdę. Jakkolwiek staranie moje nie osiągnęło pożądanego skutku; podobnego bowiem rękopismu do kart wydartych nie mogłem się dopatrzyć; to przecież odnalazłem pośród znów cale innych urywków rękopiśmiennych sześciokartkowy kajecik, który aczkolwiek inném, nieco późniejszém pismem zapisany, przecież już na piérwszy rzut oka wyraźne na sobie nosi cechy, iż z jednego i tego samego pochodzi kodeksu, co i kartki poprzednie. Znak wodny na jednéj z piérwszych 4 kartek z powodu grubego i ciemnym inkaustem wykonanego pisma nie jest do odcyfrowania, témbardziéj, że brak mu całéj połowy. Zdaje się różnić od znaku dopatrzonego w 6ściokartkowym urywku, co jednak wcale nie podaje w wątpliwość domysłu, iż obadwa z jednego i tego samego rękopismu pochodzą. Według orzeczenia Dra Piekosińskiego data filigranu sięga drugiéj połowy 15 wieku, atoli pismo piérwszego 4okartkowego urywku jest o wiele wcześniejsze, podobne nadzwyczaj do pisma przekładu Statutu Wiślickiego 1460 r. niż pismo drugich kart sześciu, które jest już ową nieznośną i drobną kursywą z końca wymienionego lub początku XVI stulecia.

Piérwsze dwie kartki piérwszego urywku obejmują w języku łacińskim spisane rozmyślania czyli modlitwę na dzień Bożego Narodze-

nia przeznaczoną. Poczyna się ona od parafrazowanych słów Jana Ewangelisty: *Verbum caro factum est et abitabit in nobis cujus gloriam vidimus quasi unigeniti a patre plenum gracia et veritate. In principio erat verbum et verbum erat apud Deum et erat verbum plenum gratia* i t. d.

Drugie dwie kartki tego piérwszego urywku obejmują na przemian ustępy łacińskie i polskie. Zdaje się, jakoby polszczyzna miała być tłumaczeniem łaciny, wszelako jest ono tak wolném a raczéj odbiegającém od tekstu, że nam owa łacina w niczém nie może służyć za wskazówkę ani co do form gramatycznych, które wreszcie nie nastręczają trudności, ani co do architektury całości i zwrotek poszczególnych, które aczkolwiek trudno odtworzyć, przecież zaprzeczyć się nie dają.

Ponieważ treścią tak łacińskiego jak polskiego tekstu jest radość z powodu narodzin Chrystusa, wypowiedziana w sposób przypominający nasze kolendy z umieszczoną w końcu apostrofą do Matki Boskiéj w rodzaju prośby o orędownictwo w sprawie zbawienia, ośmielam się zatytułować ten zabytek:

Kolenda XV wieku.

Panna Panna[1] porodzijla
panna Panna[1] szbavijczela
sthvorzijczela Panna naszego
mijlego ducha szvijethego
V(e)szelmij[2] szija dzijsza nijne
bo przesz ijego narodzene
mamij sbavijene[3].

Nusz vij bijelszczy[4] pannovije
pannij pannije szaczkovije
daijcze bogv chvala
zatho zatho zatho
to to to to[5] ijsz szija narodzijl.

---

[1] Winno być Pana atoli podwojone *n* powtarza się we wszystkich wyrazach tego pierwiastka. W tekscie zaś łacińskim jest: *Puella puellula genuit dom*, U Monego: *Lateinische Hymnen des Mittelalters* nie ma téj pieśni.

[2] W oryginale niema *e*, które dajemy w nawiasie.

[3] Pauzy dane między ustępami zastępują miejsce tekstu łacińskiego, który przegradza tekst polski.

[4] Coby znaczył ten wyraz trudno odgadnąć — może imię własne — tekst łaciński poprzedzający ów ustęp ma wyraz ten sam: *Vos bijalijnenses parwli omnes et singuli dante laudes Xto nato to to to to domino.* Możnaby wnosić, że pieśń pisaną była w okolicy jakiejś Biały.

[5] Powtórzenia zpowodowane zapewne nutą do spiewu, jak może i następne a niezrozumiałe *cija.*

Narodzijl szija szczijevijcze
na czlovijecze oblicze
daijcze bogv chvalą[1]
zatho to to to ijsz narodzijl.

Mesias vijernij xpus nasz
obijavijlczij[2] nam ijvsz szwoy czas
cija[3] cija szvego narodzenija
vijerz czlovijecze chrzeszczijanszkij
narodzijl szcha[4] nazarenszkij
cija cija wijego narodzene
vsznalczij vol ay oszijel
ijsz nam narodzijl pan
cija cija ijego narodzenije
angijol paszthvcham obijavijl
oszijel ij vol ijesth gij falijl
cija cija Bosze narodzene
Trzijeij krolevije przyijechalij
darij mv offijerovalij
cija cija ijego narodzenv.

Sthala szija nam novijna
nijgdij thaka nebijla
Maria szijna povijla
pannijenszthva neszthraczijla
a wszdij panna zoszthala
gij mathką Jesu xpa
krola nebijejeszkijego
O mathko mijloszczijwą
bandz wsthkijem luthoszczijva
prorsz (sic!) szannamij szijna thvego
krola nijebijeszkijego
aby nasz tham domijeszczijl
do przijbijthkv szvoijego
krola nijebijeszkijego.

---

[1] Pisarz powyżéj miał tę samę formę 4 przypadka a jednak nieoznaczył dźwięku nosowego.
[2] Objawił ci, jak i niżéj: uznał ci: rodzaj wzmocnienia, afirmacyi przez dodanie 3 przypadka zaimka osobowego.
[3] Wyraz bez znaczenia, prawdopodobnie użyty z powodów rytmicznych.
[4] szchą zamiast szija = się.

Maria panno czijstha
raczij[1] bijcz oradovnijcza
prosz szanamy szynaczka thvego
krola angijelsz(k)ijego
abij nam raczijl daczij
w przijbijthku mijeszkaczij
gdzesz tho szam przebijva
weszella vszijvą[2]
finis rotulae.

Nieskorzy wcale do wydawania stanowczego sądu o rzeczy, w któréj mimo dostatecznego do porównania materyjału przecież charakterystyczne cechy i piętna są chwiejne i nie wszystkie dadzą się ująć w pewne czasu granice, ośmielamy się orzéc, że pomnik powyższy sięga najdaléj połowy 15go stulecia, wcześniejszy bowiem nieposiadałby na nosowe *ą* kreskowanego *ą*, lecz znak osobny ɸ, nie traciłby jeszcze cechy trybu rozkazującego w źródłosłowach na spółgłoskę zakończonych a może głoska *c* zastępowałaby tu i owdzie stale w naszym zabytku użyte *k*. Z drugiéj strony pod koniec XV stulecia już wyraz bezokoliczny nie zdarza się z piérwotną swoją końcówką *i*, jak się to ma w słowach daczij i mijeszkaczij.

Późniejszym o dwie lub trzy dziesiątki lat zdaje się być drugi zabytek, który dostrzegłem na drugim rękopismiennym urywku. Wszystkie jego kartki w liczbie sześciu zapisane są niewyraźną kursywą łacińską od starości wybladłym i pożółkłym inkaustem. Obejmują one naprzód jakieś kalendarzowe notatki, potém ustęp z napisem *Epistola preoptima* zakończone wypisaną słowami datą: *Anno domini Millesimo quingentesimo octauo;* następnie *Rusticorum collecta* zajmują kart dwie, potém wiersze zatytułowane *Metra de sancto Gallo* i *De statu scolarium*, po których umieszczono dekalog łaciński wyłożony w końcu po polsku jak następuje:

Dekalog.

Pijrwa kassn[3] thworcza nassego
Nijemass mijecz boga gijnssego
Po prossnosczij nijesthathku thwego
Nijebijerz nadaremno hijmijeniją[4] bossego

---

[1] Forma imperativu z wyraźną jeszcze cechą trybową, gdy zaraz w następném prosz już jéj nie dopisano; natomiast wyraz bezokoliczny napisany starą formą z zakończeniem na *i* daczy, mieszkaczy.

[2] Bezzasadne przekreślenie *ą* stwierdza, iż pisarz używał tego sposobu na oznaczenie tak dobrze nosowych jak pochylonych dźwięków.

[3] Rozróżniamy w piśmie *ss* od *sz*, gdyż w złożeniu *cz* ma pisarz na *z* znak odmienny a gdzie go użył przy *s* tam i my zachowali *sz*.

[4] Owo *h* jest to *spiritus* zastępowany nie rzadko przez *j* a pisany przez *g*.

Pamijathaij tho thobije vijele
By czczijl sswijatho ij nijedzela
A chczesslij mijecz lasska moiją
Thczij oijczą ij mathką thwoiją
Nijessabijaij bratha thwego
Raką kassniją anij radą
Nijeczijn grzechu nijeczijssthego
Procz malssenssthwa sswyąthego
Nije kradnij hijmijenija czudzego
Vbogijm nacznem[1] radnijeij[2] udzelaij szwego
Nijeszwijathczij na blijssnego thwego
Szwijadessthwą phalszijvego
Nijepossadaij ssonij blijssnego thwego
Any szadneij rzeczij ijego
W rzeczach ijego nijekorzijssczij
Boszą lasską thako ssobije szijssczesz.

Powyższy dekalog, zabytek późniejszéj daty od przytoczonéj kolendy, jest jedną nową atoli z dość licznych wersyj znanego scholastycznego utworu przeznaczonego zapewne do nauki dzieci po szkołach. Mimo, że 5 takowych wydrukowano u Maciejowskiego w dodatkowym tomie na str. 34 i 92—95 tudzież dwie w Zaborowskiego ortografii, ma niniejsza wersyja swoje właściwości odrębne od ogłoszonych i dla tego godną jest niniejszéj notatki. Przypuszczam bowiem, że porównawcze badanie rozwoju jeżeli nie języka to pisowni stanie się tém łatwiejsze, im więcéj zabytków jednéj i téj saméj rzeczy lub treści nagromadzimy.

Wreszcie w tekach po ś. p. Walewskim dostrzegłem okładkowy arkusz z napisem: Zabytki językowe, atoli w arkuszu trzy tylko i to w odpisach znajdowały się dokumenty. Piérwszym z nich jest kopiją dyplomu Wacława kscia Zatorskiego z r. 1448 dokonana z oryginału przechowanego w archiwum ordynacyi Zamojskiéj. Jako zabytek języka czeskiego nieuważam za stósowne mięszać go z publikacyją niniejszych. Drugim dokumentem jest kopija znowu odmiennéj wersyi dekalogu, i byłaby bardzo przydatną, gdyby ów odpis dokonany pobieżnie i bez wszelakiéj wskazówki zkąd wzięty, budził przynajmniéj jakiekolwiek zaufanie. Ponieważ rzecz ma się przeciwnie, ogłaszać tego zabytku niepodobna. Trzecim natomiast dokumentem jest trzyzwrotkowa pieśń spiewana w dzień wniebowzięcia Matki Boskiéj.

I przy odpisie niniejszéj pieśni nie masz najmniejszéj wzmianki, zkądby pochodził i z czego odpisany, wyraźna jednak w nim troskliwość i niezaprzeczone staranie naśladowania pisma oryginału pozwala

---

[1] Znaczy nędznym; w innych dekalogach jest podobna ortografija, bywa jednak i różna; u Zaborowskiego n. p. nadnym, u Maciejowskiego jeszcze inaczéj.

[2] Miałożby to znaczyć radniéj, chętniéj a może raczéj?

nam go uważać za *facsimile*. Z tego powodu i tę szczątkę językową zapisać tu uważamy za stósowne.

Angeli szlothko spijwali
a barscho schą radowalij,
gdij Maria wnijebo wszijatha
szwyaczijlij ijeij angelij szwijatha.

Archangelij ij angelij
wszijawijalij ijeij thaijemnoszczij,
gdij Marią prowaczijlij,
a nowe pijenije szpijwalij.

Potesthaczij askromliwij
sathanszkijeij moczij luczy bronijlij
czij sathanthanij othpadzijlij
gdij Marią prowaczijlij.

Fol. 1. r.

Ave porzaczÿm MARÿEÿ panÿ czÿsthey

Ecce ho. slouo zakladam wßÿtßka czud: na ÿestesß przÿaczÿolko moÿa a amatorku grzechu zmazca nÿeÿestß. wtßobÿe A wtßÿch slowÿecß

Fol. 18. v.

prosÿmy ktobÿe uolamÿ aby przesß ona tßwoÿeÿ czÿstoßczÿ wÿelka laska nam od slodkÿego ÿezusa wprosÿla odpuß: czenye (wyzenßow) laska y chwala Amen (ra gy daz)

wßß sßya dokonalo paßßanye dokthora paterka gdzesß prosßen polowme ossdwoma marya dla natÿsthßego posßga panny maryey

Fol. 53. v.

palala wmÿlosßczÿ bozeÿ przet nßtrmÿ wÿeky ÿ otporzÿuala wbodze a bog w: nÿeÿ A tu przewÿssßÿla seraßÿny gorą:

Odsÿtacz do Fol. 54. r.

przesß ktora pan bog mos bwoya wlaßne. Odalyeßo wyatßeg mos pan bog wtaßal wtey mysly panye mß wanyelech mosarzoch bo ona morgen

Fol. 86. v.

ny Zgadzaymyscy sya zanyolij vya;
sselyacz sya dzyß Oto y wsytek swyatij
sya dzyß vesely yscy sya poczyna ma[illegible]
ka boza czystga panna wzywoczye syna.
tgey Amen

Fol. 134. v.

no kto yawnye nyekryye skarbu
ym uyaczey czo myluyesß tego pyl:
nyey od kozdego. strzezesß bycz abo
nyeodkupyono nyeuprossonoñye:
uydarto abo nyeukradzyono
usch ku zywotu panny
maryey przystapuyacz
pytham wtore yesßly.

Fotolitografija St. Wisniowskiego w Krakowie.

Magistra Jana z Szamotuł

Dekretów doktora, Paterkiem zwanego,

KAZANIA

o Maryi Pannie czystéj

z kodeksu Toruńskiego

wydał

Lucyjan Malinowski.

I.

W biblijotece gimnazyjum w Toruniu znajduje się rękopism polski, zawiérający zbiór kazań o Najświętszéj Pannie. Na końcu piérwszego kazania znajduje się przypisek, z którego wypływa, że autorem kazań jest Doktor Paterek.

Piérwszą wiadomość o tym zabytku podał Dr. Wojciech Kętrzyński w artykule: X. Doktor Paterek *pomieszczonym w Rozprawach i Sprawozdaniach z Posiedzeń Wydziału filologicznego Akademii Umiejętności, 1874, Tom I. str. 119—124. Jest tu opisanie rękopismu, treść jego, oznaczenie wieku, przypuszczenia o osobie autora i o piérwszych właścicielach dzieła; nakoniec kilka wyjątków z tekstu.*

Oto niektóre twierdzenia Dra Kętrzyńskiego, które uléc będą musiały sprostowaniu:

1. Rękopism pisany jest w wieku XV.

2. Tekst i poprawki z jednéj pochodzą ręki.

3. Rękopism zawiéra na piérwszych 85 kartach siedm kazań polskich o poczęciu Maryi Panny Czystej. Na karcie 85 v. zaczyna się ostatnie z tych kazań.

4. Autor pochodzi z Małopolski, z pod Krakowa. Wnieść o tym można z pewnych właściwości jego języka, np. z wyrazu, „ko-

zden, „kvzden“, bo tak w Wielkopolsce i w Prusiech nie mówią. Że z Małopolski pochodzi, na to jest jeszcze inny dowód. Na okładkach znajdują się wyciśnięte herby Leliwa i Korczak. Oznaczają one pierwszych właścicieli, stadło małżeńskie. Leliwitami są Tarnowscy. Słynął w drugiéj połowie w. XV Jan Amor Tarnowski, kasztelan Krakowski, który primo voto pojął za żonę Zigismundę Gorayską, córkę Prokopa Gorajskiego, herbu Korczak. Dr. Kętrzyński domyśla się, że Autor nasz żył za czasów owego małżeństwa, a może nawet na ich dworze, jako kapelan domowy.

5. Wiek rękopismu. Jan Magnus Tarnowski, syn z drugiéj żony Jana Amora, Barbary z Rożnowa, wdowy po Stanisławie Tęczyńskim, urodził się r 1488. Gorajska zatym przed r 1488 umarła, a przeto przed r 1488 także żył i pisał X. Doktor Paterek.

Takie są wnioski Dra Kętrzyńskiego.

P. Maximilian Curtze, w dziele p. t. Die Handschriften und Seltenen alten Drucke der Gymnasialbibliothek zu Thorn, 1875, *na str. 6. notuje:*

„14. (R. 4°26). Papier. 156 Bltt. Saec. XV ex. Ethält Bltt 2ᵃ—156ᵇ: Paterek, O poczaczyv Maryey Panny czysthey. (Ueber die Empfängniss der reinen Jungfrau Maria). Predigten über die unbefleckte Empfängniss. Nach Kętrzyński vor dem Jahre 1488 geschrieben und Autograph des Verfassers. Nach Glinkiewicz vom Verfasser durchgesehene Abschrift des Originals. Der Verfasser wie sein Werk waren bis jetzt völlig unbekannt. Der Name des Verfassers steht am Ende der ersten Predigt.“

W roku 1878, na prośbę Zarządu Akademii Umiejętności, Dyrekcyja Gimnazyjum w Toruniu uprzejmie nadesłała Kodeks Toruński do Krakowa na kilka miesięcy. Tu kazania przepisano i sporządzono wizerunki homograficzne z kilku ustępów w różnych miejscach rękopismu.

II.

Kodeks Toruński jest to rękopism in 4to, oprawny w skórę, pierwotnie żółtą, dziś bardzo zbrudzoną na okładkach; stąd ma wejrzenie ciemne. Obie kompaktury są zupełnie jednakowe. Na obu wytłoczenia są suche, nie złocone. Po rogach znajdują się ślady czterech, przybitych niegdyś, blaszanych narożników; z brzegu zaś znać ślady przybitych skówek do klamer, po dwie z każdéj strony. Pośrodku obu okładek, w kółku, ozdobionym wytłoczeniami, wyciśnięto wizerunek Matki Boskiéj z Dzieciątkiem Jezus. Nad tym obrazkiem znajduje się herb Leliwa, na tarczy księżyc niepełny do góry rogami obrócony, wpośród niego gwiazda; pod obrazkiem zaś umieszczono herb Korczak: na tarczy trzy rzéki poprzek, najwyższa dłuższa, niższe coraz krótsze.

Wszystkich kart jest 156, jak podaje prof. Curtze, nie zaś 164, ile naliczył Dr. Kętrzyński. Jednakże: piérwsza karta biała jest lóżno przyklejona; zaś po karcie 53 również doszyto pasek papiéru o połowę mniejszy, gdzie się znajduje odsyłacz do karty 54r. z dopiskiem, ręką poprawiacza, (o czym niżéj). Początek tego dopisku widzieć można na naszéj podobiznie. Gdy wyłączymy więc te dwie karty, późniéj doszyte, pozostanie 154 karty, złożone z 14 zeszytów, z których połowa zawiéra po 10, a połowa po 12 kart. Kopijując, oznaczaliśmy karty, poczynając od 1éj, zapisanéj; również pominęliśmy w rachubie pasek doszyty z przypiskiem. Stąd rękopism kończy się u nas na karcie 154v, podczas, gdy prof. Curtze na ostatniéj położył liczbę 156v.

Papiér jest gruby lecz przebijający; stąd rękopism miejscami wygląda ciemno. Znak wodny wyobraża na tarczy liliją. Znak ten, za świadectwem Dra Fr. Piekosińskiego, występuje dopiéro między r. 1521 a 1531. Kształtem zaś swym najbardziéj się zbliża do znaku wodnego na papiérze aktów grodzkich między r. 1523—1525.

Litery początkowe, a niekiedy całe wiérsze, są pisane miniją. Cały rękopism pisany jest jedną ręką. Wprawdzie pismo w środku rękopismu jest szybsze; w początku i na końcu staranniejsze, a przeto okrąglejsze i większe. Pismo jest okrągłe, duże piérwszéj połowy wieku XVI.

W wielu miejscach, zwłaszcza w piérwszéj połowie, rękopism jest przekréślany, poprawiany i dopiskami opatrzony. Poprawki te są: 1) pod względem pisowni, przenoszenia wyrazów itp. Często np. pisarz ostatnią spółgłoskę wyrazu przenosi do następnego wiérsza. Poprawiacz przekréśla ją i dopisuje, gdzie się należy. Czasami zmienia pisownią: przekréśla jednę literę, a dopisuje inną. 2) To znowu wykréśla wyraz, który uważa za silny, lub mniéj przyzwoity, np.: „zmaza“, *a dopisuje* „makula grzechu“ *(1.r.). Niekiedy zmienia całe wyrażenie zbyt drażliwe. Tak np. 6r. ustęp:* „począła syą przesz złączenye mąża s zoną“ *poprawiacz wykréślił, a natomiast dopisał:* „poczala sya z ocza y matky“; *16v. wymazał:* „złączenye mąża a zony acz tego grzechu ten yesth szrodek“; *99r.* „malzenskyego złączenya“ *poprawił na* „malzenstwa“. *3) Nakoniec wykréśla pewne zdania, które nie zgadzają się z jego pojęciami teologicznymi. Tak np. na k. 28v. wykréślił ustęp:* „Otho doctorowskye pysma pouyedayą ysz ona *(N. Panna)* zwyeczneszczy wbosthwye byla.“ *Podobnież na k. 29r.* „Oto mamy ysz ona *(N. P.)* zwyeczneszczy wbostwye byla przed początkyem szwyata“ *K. 29 v. w zdaniu:* „Ona zayste ysch byla kyedy pan bog strączyl lucyfera z nyeba w głąbokoszcz pyekyelną“ *itd., po wyrazie* „byla“ *poprawiacz dopisuje:* w vmyszle boszkyem“. *Lecz i w sensie prost przeciwnym są poprawki. Tak na k. 19r. po wyrazach:* „Począłam syą“ *wykréślono:* „w zyuoczye matky moyey“, *a napisano:* „od początku szwyata stworzona“; *albo na k. 20 v. na naklejonym pasku papiéru dopisano:* „bo szwyeczneszczy w bodze początbe“. *Niekiedy poprawiacz dopisuje całe ustępy, jak np.*

przypisek do karty 54 r., zaczynający się od wyrazów: „przesz które pan bog mocz swoyą vkaszvye“ *a kończący się wyrazami:* “moczarze y wszytky gyne anyoły“.

Czy dopiski są téjże ręki, co sam rękopism, jak twierdzi Dr. Kętrzyński?— Bynajmniéj. Już na piérwsze wejrzenie uderza zupełna różnica między jednym pismem a drugim. Podczas, gdy rękopism jest pisany literami okrągłymi, pismem niezaprzeczenie wieku XVI, dopiski są pismem łamanym tak, że można by je odnieść do końca wieku XV. Prawdopodobnie więc tekst przepisywał młodzieniec, który się późniéj zaprawiał do pisania; dopiski zaś są ręki osoby starszéj, która formowała swój charakter jeszcze w wieku XV. Że przypiski są innéj ręki, aniżeli tekst rękopismu, mamy jeszcze inny dowód i to dowód stanowczy: w niektórych właściwościach języka i pisowni, wyróżniających je od tekstu. I tak:

Co do pisowni:

1) Piszący tekst wyraża zmiękczenie spółgłosek za pomocą znaku y, *np:* ẃ *oznacza przez* wy, ny, vy; k’ *przez* ky; ń *przez* ny; dż *przez* dzy, *i.t.p. np: na karcie 50 v:* wyelykyey, uyekow, uyecznych, z oszwyeczenya, szwyątego, wbosthwye, vyelmozną, uydzyely, boskye, nyeuznały, anyely *i t.p. W dopiskach częstokroć brak tego znaku zmiękczenia:* werzy *12 r*, wecznye *12 r*, ot wekow *53 r*, dzewąty *59 v*. powedzal *65 r*, sz wecznoszczy *dopisek do 54 r*, nyeweszcze *66 v*, przy weczerzy *128 r i v*, szmeyą *dop. do 54 r*, merna *147 r*, ysz sza tak malo stacz *65 r*, mely uesele *71 v*, kladze *51 v*, gdzesz *18 v*, dzeny *2 v*, *3 r*,*3 v*, rodzyczelko *85 r*. *Przeciwnie znak zmiękczenia w dopiskach występuje tam, gdzie go w tekscie nie masz:* dzeny *(dżeń) 2 v. 3 r. 3 v.* szywyata *(świata) 53 v*, andzelymusza *79 v*, (*w tekście:* Anselmus *20 r*,) nyerządnyey *101 r*, ylyaryvsz *51 v*.

2) W tekscie wszystkie samogłoski nosowe, bez różnicy, stale są oznaczone przez jeden znak ą *zawsze z kréską; w dopiskach zaś nierzadko kréskę opuszczono*; szwyaczycz *2 r*, szwyaczmy *2 v*, szwatego *12 r*, dvch szwaty *48 r*, nyedotknal *10 r*, cztacz *(cztąc) 52 v*, poczaczv *57 v*, ysz sza tak malo stacz *65 r*, yusz sza dokonalo *18 v*.

3) W dopiskach występuje znak t *zamiast* d: nat nyą *108 r*, pyerworotnego *12 r.*, potlvg *48 v.*, potlug *79 v.*, *czego nie masz w tekscie.*

4) Wyraz Anna w tekscie pisano zawsze przez h, *lub bez przydechu:* hanna *lub* anna; *w dopiskach przez* ch: sz. channa *19 r.*, *62 v.*, sz. channy *21 v.*

5) z *oznacza tekst przez* z: kazanye *19 r.*, zachouana *72 v.*, zasczyczyla *78 r.*, zacząla *ibid*, zakonnyczy *ibid. W przypiskach przez* sz: szakonye *4 v.*, kaszanye *18 v.*, wyąszala *dop. do 54 r.*, szakonnyczy *81 r.*

6) à *pochylone oznaczono raz w dopisku przez* ą: począczą *2 r*, *czego nie bywa w tekscie.*

Z zakresu dźwięków i form dadzą się zauważyć następujące różnice:

1) Poprawiacz grupę en *pisze przez* an, ąn *i zapewne tak wymawiał:* tąn *2r.* thąn *51v,* tan *2 v,* bonavantory *48 v,* bonavantora *69r; w tekscie:* Bonauentura *45r, 47v, 54 v.* Bonaventura *82r. podobnież zawsze* ten, *lub* then. *Podobne wymawianie grupy* en *jak* an *lub ã słyszeć się daje i dziś w niektórych gwarach śląskich.*

2) W tekscie pl. dat. deklinacyi zaimkowéj i złożonéj przymiotników ma zawsze zakończenie -ym, -im; *poprawiacz zaś pisze:* wszystkyem anyolom *dod. do 54r.*

3) W tekscie 2 sg. praet. verbi subst. jest już nowotworem: wszythka czudna yestesz *1r.; w dopisku jeszcze forma pierwotna:* o yako szlyczna yesz y yako wyborna marya *71r.*

4) Tekst ma zwykle formę: piérwy, e, à*:* pyerua capitula *21r,* przesz pyeruą *131v,* pyeruego capitulum *143v; poprawiacz pisze* pyerwszych *66r.*

Tak więc dwie osoby składały się na nasz rękopism.

III.

Ilość kazań i ich treść.

Dwa są kazania o Niepokalanym Poczęciu N. Maryi Panny). Piérwsze kazanie czyli słowo rozpoczyna się na k. 1 r. (właściwie 2r.) od słów:* „O począczyu maryey panny czysthey.

Tho slouo zakladam wszysthka czudna yestesz przyaczyolko moya moya a *(zmaza)* makvla grzechv nyeyesth w thobye“.

Kończy się to kazanie na karcie 18v w tych słowach:

„.... aby przesz oną thwoyey czysztoszczy vyelką laską nam od slodkyego yezusa vprosyla odpuszczenye grzechow laską y chwalą raczy dacz Amen“. *Poczym następuje dopisek, ręką poprawiacza uczyniony:*

„yvsz szya dokonalo kaszanye doktora paterka gdzesz proszy pokornye oszdrową maryą dla naczystszego począcza panny maryey“.

Na karcie 19r. zaczyna się drugie i ostatnie kazanie o Poczęciu od tych słów:

„Poczyna syą kazanye drvgye *(wyraz ten dodany ręką poprawiającego)* o począczyu przenaczysthschey dzyeuycze panny maryi“ *itd. Kończy się to kazanie na karcie 86v. słowami:*

---

*) *Dr. Kętrzyński mylnie twierdzi, że kazań o Niepokalaném Poczęciu jest siedm. A dał się w tym uwieść następującą okolicznością. W drugim kazaniu o Niepokalanym Poczęciu kaznodzieja roztrząsa Poczęcie N. Panny z różnych stron i w różnych światłach je stawia. Stąd mówi o 1m, 2m, 3m, i t. d. poczęciu. I tak na k. 71v. czytamy:* „pyerue począczye“ *i t. d.; na k. 85 r. ustęp zaczyna się tymi słowy:* „Syodme yesth począczye“ *i t. d. Otóż te ustępy wziął Dr. Kętrzyński za osobne kazania.*

„Oto y wszytek szwyath syą dzysz vesely ysch syą począla mathka boza czystha panna wzyuoczye szwyąthey hanny“.

Poczém miniją, drobnym pismem, lecz tąż ręką, co cały rękopism następują słowa:

„Pysarz proszy do they czysthey panny maryey pokornye o yedną zdrovą maryą aby myą myla panna przesz yey przeczysthsze począczye raczyla poczyeszycz. Amen“.

Na karcie 87 r zaczyna się trzecie kazanie:

„O Narodzenyu Maryey Panny“.

Kazanie to dzieli się na trzy części. W piérwszéj części rzecz o Boskim przeźrzeniu, k 87 v—92 v; w 2éj: O poświęceniu N. Panny w żywocie Świętéj Anny, k. 92v.—97 v.; w 3éj, o Jéj czesném objawieniu, k. 97 v.—107 v. Daléj mowa o przywilejach N. Panny duszy i ciała. Na karcie 115 v. kończy się kazanie o Narodzeniu N. Panny w tych słowach: „a posromoczywszy szmyercz dal zyuoth uyeczny Amen.“

Karty 115 v.—123 v. zawiérają opisanie postaci i członków N. Maryi Panny. Na kartach 124 r—134 v. jest rzecz o imionach i epitetach N. Maryi Panny. Karty 134 v.—154 v. obejmują: żywot N. Maryi Panny, Jéj cnoty i świętość.

Kończy się rękopism na karcie 154 v. wyrazami:

„Gdzye thesch proschą o zdrową maryą by tesh ta panna mnye wspomogla ktheij Regule thakyey szwyątoszczy Amen. Ihus maria anna Agnes Franciscus“.

IV.

Z przytoczonego wyżéj dopisku na k. 18 v. wiemy już, że autorem kazań, a przynajmniéj piérwszego, jest doktor Paterek. Rzecz oczywista, że nie jest to nazwisko rodowe, lecz przydomek, dany osobie, niewątpliwie z powodu pewnych okoliczności, które zaszły w jéj życiu. Któż jest tedy Dr. Paterek? Myli się prof. Curtze, kiedy twierdzi, że nazwisko to nie było dotąd znane w literaturze. W „Liber promotionum“ wydziału filozoficznego, Uniwersytetu Jagiellońskiego), *pod rokiem 1504, za dekanatu Mag. Jana z Leźnicy, w szeregu magistrów natenczas promowanych, czytamy:* Joh. de Schamothvli: *Późniejszą zaś ręką, i ciemniejszym atramentem, zapewne zaraz po śmierci magistra Jana, u góry nad imieniem, dopisano wyraz* „Paterek“, *obok zaś te słowa:* „statim post promocionem intravit ad Bernardinos, et iterum exivit, decretorum doctor, occisus“.

---

*) *Porównaj Josephus Muczkowski: Statuta nec non Liber Promotionum fil. Ord. in Univ. stud. Jagiell. ab A. 1402 ad an. 1849 Crac. 1849, str. 135.*

Nie ulega wątpliwości, że Autor naszych kazań i Jan z Szamotuł, Paterkiem zwany, są jednąż osobą. Rzecz jasna, że Jan z Szamotuł otrzymał przydomek ten dla tego, że jakiś czas przepędził w życiu zakonnym. Nie wiadomo, kiedy Szamotulski uzyskał stopień doktora dekretów, czyli prawa kanonicznego. To jednak pewna, że to nastąpić mogło dopiéro po r. 1504, w którym był promowany na magistra.

Wiadomość o dalszych losach naszego autora znajdujemy w rękopiśmie Biblijoteki Jagiellońskiéj „Liber diligentiarum", *czyli* „Metricae facultatis philosophicae. Pars prima". *(1487—1563).*

W spisie profesorów: „1506 Commutatione estivali,
De non habentibus facultatem:
Mgr. Iohannes Paterek de Schamotuli, 4 fuit in disputatione."

W Indeksie zaś lekcyj:
„Mgr. Ioh. de Schamotuli 1) modos significandi, finivit ante caniculam.
2) epistolas Sacrani pro Czepel" (za prof. Ciepiela).
„1506/7 Commutatione hiemali,
non de facultate.
Mgr. Johannes Paterek de Schätuli 5" *(aberat in disp.)*
Wykładał: „Epistolas Francisci Philelphi, sed parvorum naturalium discontinuabat". *Dopisano zaś innym atramentem:* „Sed post festa pasce eciam legebat".

W semestrze letnim 1507 Jan z Szamotuł znajduje się jeszcze w spisie profesorów, lecz już w indeksie wykładów jego nie masz; prócz owéj notatki, świadczącéj, że wykłady rozpoczęte w zimie, prowadził i po świętach Wielkiéj Nocy.

Tu urywa się wątek naszych wiadomości, i jak na teraz, nie możemy nic więcéj powiedzieć o dalszych kolejach życia naszego Autora.

Zato wiadomość spółczesną o zabójstwie Paterka i datę jego śmierci znajdujemy w dwu kalendarzach, będących własnością Biblijoteki Jagiellońskiej. W dziele: „Almach nova plurimis annis venturis inseruientia per Joannem Stoefflerinum Justingensem et Jacobum Pflaumem Vlmensem accuratissime supputata et toti fere Europe dextro sidere impartita". *u Jana Regera 1499, śród licznych notat rękopismiennych, pod miesiącem Styczniem 1519 r. czytamy zapisek następujący:* „Die dominica IX Januarij Magister Joannes de Schamotuli Decretorum doctor Paterek vocatus intertectus est turpiter per quendam nobilem annosum dictum Rvschoczky in domo ipsius nobilis in villa prope Istulam eundo in Zathor, Cui XXI vulnera quodlibet letale in soło capite securi magna est inflicta et alia septem. Hoc facinus tam turpe, quod sacerdos et doctor esset sic passus et tot vulneribus interfectus inaudibile incredibileque relatu estimatum est, et tamen per nequam hominem sine timore dei perpetratum extat. Cuius corpus adductum est Cracoviam 14 Januarij non sine multorum lugubri spectaculo". *W innym kalendarzu Peurbacha, według notatki, łaskawie mi udzielonéj przez prof. Szujskiego, pod tymże rokiem 1519 znajduje się wiadomość:* „de-

cretorum doctor frustratim occissus in villa Ruszoczyce rer nobilem Ruszoczky". *Wieś Rusocice leży na lewym brzegu Wisły koło Czernichowa i Przegini, na połowie drogi między Krakowem i Zatorem. Należy przypuścić, że przeciwko zabójcy zaniesioną została skarga do Grodu i ślady procesu znajdować się muszą w Aktach grodzkich. Jednakże poszukiwania dotychczasowe w Archiwum Krajowym nie dały dotąd pomyślnych rezultatów. Wiadomość o osobie skarżącego rzucić by mogła światło niejakie na owe dwa herby, Leliwę i Korczak, zdobiące okładki naszego rękopismu.*

Że Autor kazań uczył się w Akademii Krakowskiéj, świadczy także ustęp w piérwszym kazaniu na k. 12 r. „Johannes Szkoth.... roszwyązal y zamknął ysz panna marya besz grzechu początа ktorego yusz syą kuzda nauka trzyma y tak yako on vyznaua y nasza nauka Krakowska werzy wecznye ysz przesz grzechu początha."

Następujące tedy fakta wiemy o Autorze naszych kazań:

1) Nazywał się Jan z Szamotuł; był więc Wielkopolanin.

2) Uczył się w Akademii Krakowskiéj i tu w r 1504 uzyskał stopień magistra. Później został doktorem dekretów czyli prawa Kanonicznego.

3) Wkrótce po uzyskaniu stopnia magistra wstąpił był do Bernadynów, lecz potém znów zakon opuścił. Okoliczność ta zjednała mu przezwisko: „Paterek". Że Szamotulski był księdzem, świadczy także zapisek w kalendarzu Stoefflera, wyżéj przytoczony.

4) W latach 1506—7 wykładał filozofiją na Akademii krakowskiéj.

5) W r 1519 Jan z Szamotuł został zabity przez ślachcica Rusockiego we wsi Rusocicach nad Wisłą.

V.

Opiérając się na powyżéj zebranych faktach, nie trudno jest odpowiedzieć na następujące pytania:

1) Kiedy powstały kazania o N. Pannie?

2) Czy kodeks Toruński jest oryginałem, czy kopiją; czyli: czy pisany jest ręką Jana z Szamotuł, czy téż jest odpisem innéj osoby?

3) Kto czynił poprawki, czy sam Autor, czy téż osoba trzecia?

Ad 1m. Kazania o N. Pannie są utworem oryginalnym, polskim, nie są tłumaczeniem z obcego języka. Świadczy o tym przytoczony wyżéj ustęp o Akademii Krakowskiéj. Przyjąć należy daléj, że Autorem ich jest Jan z Szamotuł. Pod tym względem, przynajmniéj co do piérwszego kazania, wątpliwości być nie może. Jan zaś z Szamotuł został magistrem w r 1504, a stopień doktora mógł uzyskać w parę lat późniéj, może koło r 1506. Zabity zaś został na począt-

ku r 1519. Między więc rokiem 1504, 5 lub 6, a 1518 powstały nasze kazania.

Ad 2m. Kodeks Toruński nie jest pisany ręką Autora; jest to kopija. Dowody na to są następujące:

1) Kopista popełnił błędy, które dowodzą, że nie rozumiał, co przepisuje. I tak:

K. 64v. „a tako przyuytawszy syą (*Joachim i Anna*) poszlasz ta do Koszczyola bozego y podzyąkoualy panu bogu y szly z weselym do swego domu". Poszlaśta *zamiast* poszła jeśta *jest 3 dual. praeteriti compos. Przepisujący nie zrozumiał téj formy i oddzielił:* poszlasz *od* ta, *jak gdyby były formy: 2 sg. praet. comp.:* poszłaś, *i nom. sg. fem. zaimka wskazującego:* ta.

K. 81v. „abouyem ona nayuyssszy urząd yeszcze zwyecznosczy uybrana nyszly anyely". *Rzecz jasna, że należy tu czytać:* „na (*praepos.*) wyższy urząd... niżli anieli". *Pisarz odczytał w oryginale to miejsce jako superlat:* „nawyższy" *i zmienił na* „najwyższy" *które to obie formy superlativu były używane w języku wieku XVI.*

K. 119v. „... takye wlosy syą myenyą bo zmyodu byuayą zolte barzo a pothym czarne". *Naturalnie, ma być* „z młodu"; *i tak też poprawiono przez dopisanie nad* y *litery* ł.

K. 76r. „a stego sylne uesele myala y szwyąta sprzeklączya nyeplodnych nyeuyasth". *Czytać należy:* „ysz wyąta", *to jest:* „iż wyjęta". *Przepisywacz nie zrozumiał tego miejsca w oryginale, odczytał:* „i święta" *i napisał:* „y szwyąta", *łącząc* sz *z wyrazem* „wyąta". *Miejsce to zostało również poprawione przez korektora rękopsmu.*

W zabytkach wieku XV spotykamy często wyraz zorza *w formie:* rzoza. *Tak np. w Glosarzu z w. XV Bertolda Isnacensis vocabulisty czytamy:* „aurora rzoza". *Lud dotąd w Bocheńskim wymawia:* „zarza". *Otóż na k. 7 v. w ustępie:* „a nyeogląda yey any wschodu wschodzączey (rzeczy) zorzy" *itd., pisarz nasz miał zapewne przed oczyma w oryginale tę formę:* rzozy, *lecz odczytał:* rzeczy, *i tak też napisał; zaraz się jednak spostrzegł, wyraz przekreślił i napisał:* zorzy.

2) Na karcie 86. v., przy końcu drugiego i ostatniego kazania o poczęciu, znajduje się przytoczony już dopisek mniéjszym pismem, lecz ręką tą samą, która cały tekst pisała, (porównaj homogram): „pysarz proszy do they czysthey panny maryey pokornye o yedną zdrową maryą "*itd. Tu piszący tytułuje się pisarzem, nie autorem kazań. Przeciwnie, z onego przypisku na k. 18 v., na końcu piérwszego kazania, ręką poprawiacza, wnosić by można, że autor i poprawiacz są jednąż osobą, jak to już twierdził pan Glinkiewicz. Przekonamy się jednak niżéj, że i to przypuszczenie jest mylne.*

Trzeci i stanowczy dowód, że Jan z Szamotuł nie mógł pisać naszego rękopismu, jest zestawienie daty znaku wodnego na papiérze z datą śmierci autora kazań. Jan z Szamotuł został zabity 9 Stycznia

1519 r; papiér zaś, jak znak wodny wskazuje, pochodzić może co najwcześniéj z r 1523, a najpewniéj z 1524. Z tego więc wypływa, że Jan z Szamotuł nie tylko pisać, lecz tym bardziéj:

ad 3m nie mógł poprawiać naszego rękopismu. Że zaś wyżéj wykazaliśmy, że i kopista poprawek i dopisków czynić nie mógł, przypisać więc je należy osobie trzeciéj, o któréj bliższych wiadomości nie mamy. Sądzę, że w obec tak stanowczego argumentu zbyteczna by była powoływać się jeszcze w tym względzie na różnice, zachodzące między pisownią tekstu, a poprawek. Lubo i ten wzgląd, w braku innych, mógłby zaważyć. Gdyby bowiem była to kopija z oryginału, pisanego tą samą ręką, co poprawki, a więc takąż pisownią; natenczas jakby się to stać mogło, że sposoby pisania autora nie wcisnęły się, przynajmniéj tu i owdzie, pod pióro przepisywacza? Jak tedy w obec tego wyjaśnić sobie słowa poprawiacza na k. 18v „gdzesz proszy pokornye oszdrowa maryą itd", które by dowodziły, że je pisał sam autor? Przypuścić należy, że tu osoba trzecia, poprawiająca tekst, w imieniu zmarłego już autora, zanosi tę prośbę do czytelnika.

*

* *

Kazania Toruńskie ogłaszamy drukiem z zachowaniem pisowni i języka oryginału. Liczby w nawiasach (1r. 2.v. itd) oznaczają karty rękopismu. Wiérsz każdy oddziela linijka pionowa. Miejsca wykréślone ujęto w nawiasy. Poprawki i dopiski osoby trzeciéj umieszczamy u dołu tekstu, w odsyłaczach. Wyrazy i całe zdania, w rękopiśmie miniją pisane, drukują się czcionkami rozstrzelonymi.

Po tekscie następuje słownik wyrazów, godnych uwagi.

Nie mogę przewieść na sobie, abym nie wyraził serdecznéj wdzięczności pp. Prof. J. Szujskiemu i Drowi F. Piekosińskiemu za łaskawy spółudział i życzliwe wskazówki w ciągu niniejszéj roboty.

W Krakowie — w Styczniu — 1880 r.

Lucyjan Malinowski.

(1 r.) O począczÿu marÿeÿ pannÿ czÿstheÿ.

Tho slouo zakladam wszÿthka czud-/na ÿestesz przÿaczÿolko moÿa a (zmaza) [1]) / nÿeyesth w thobÿe A wthÿch slovÿech / throÿaka chwala pannÿ marÿeÿ sÿą vy-/slavÿa gdzÿe movÿ wszÿtka czvdna ÿe-/sthesz, bo kozda czvdnoszcz dusze rozvm-/neÿ pochodzÿ od boga s pelnoszczÿ las / kÿ A gdÿsz ona bÿla pelna laskÿ byla / naczudnÿeÿscha, a to ÿsch nÿetelko od/ ÿnszÿch grzechow ale thesz ÿ od pÿer/vorodnego bÿla oczÿszczÿona [2]) Wthora/ chwala syą vkazvÿe theÿ pannÿ gdÿ /movÿ przÿaczÿolka moÿa bo ona od/ vÿekow bÿla mathką bozą przeszrza [3])/na Thrzeczÿa chwala sÿą vÿpÿsv /ÿe gdzÿe mouÿ a (zmaza) [4]) nÿeÿesth w-/ tobÿ dla vÿelkÿey chądogoszczÿ O/ kthoreÿ pÿsacz bądą A tv pÿerwe pÿ- (1 v.)/thanye czÿnyą. Czemu szwÿączą szwÿąto/ marÿeÿ pannÿ, othpovÿedam ÿsch dla lu/dzÿ prostÿch kthorzÿ mnÿmaÿą ÿzby An/na szwÿątha przesz poczalovanÿe szwÿą/tego Joachÿma począla czo nÿe ÿesth p/rawda ktore szwÿąto mamÿ szwÿączycz d-/la czwÿorakÿeÿ rzeczÿ Naprzoth dlÿa/ chwaly krÿstusa mÿlego bo tak movÿ S:/ Jeronÿm O wnÿebo wzÿączÿv pannÿ ma-/rÿeÿ ÿsch czokolwÿe sÿą chwaly dzÿe-/ÿe pannÿe marÿeÿ od nasz nÿemamÿ/ vąthpÿcz ysch to wszÿtko sÿą dzÿeÿe kv/chwale bozeÿ A S. Bÿernath tak movÿ / O scząsna marÿa ktho czÿebÿe mÿluÿe bo/ga czczÿ kto tobye sluzÿ boga (chlodzy) [5])/ ktho thwego ÿmÿenÿa wzÿua krom / vąthpÿenÿa wszÿtko othrzÿmawa / Wthore [6]) dla mÿloszczÿ pannÿ(e) marÿeÿ / bo tak pÿsche S. Anselmus Nÿeuÿdzÿ sÿą/ bÿcz then prawdzÿuÿ mÿlosnÿk marÿeÿ / pannÿ ktorÿ ÿeÿ czystego począczÿu sz-/ wÿąta czczÿcz a szwÿączÿcz nÿe chcze/ (2 r.) Thrzeczye [7]) dla vÿele użÿthkow naprzot/ ÿsch ÿako napÿsano *Ecle. XII*: zabÿezÿ/temu Marÿa sludze twemu *) wthen dzÿen/ począczÿa ÿako matka poczÿeszna y pod-/vÿsszy ÿego mÿedzÿ yego blysszÿmÿ gdzÿe / mouÿ Anselmus ten dzÿw ÿsz czasu krola/ Karolusa przÿkazala byla Marÿa panna/ bratu krola vągyerskyego ÿzbÿ szwÿączÿl / szwÿąto począczÿa pannÿ marÿeÿ a zatho/ ÿego potym

---

[1]) makvla grzechv
[2]) przetho byla czvdna
[3]) na przethosz byla przyaczolką
[4]) a makvla grzechv nye yest na leszona w thobye
[5]) chwaly
[6]) szwyączycz mamy
[7]) to szwyąty szwączycz mamy
[8]) *Z t zrobiono miniją* sz.

vczÿnyla patrÿarchą [1]) / Wthore [2]) dla obronÿ bo takye ludzÿe vÿ-/ bavÿa [3]) marya od skod rozmaÿtÿch a od / ganÿby szwÿeczkÿeÿ ÿakosz pouÿeda S.- / Anselmus kto yest bÿskupem albo opatem/ albo ktorÿm na czasz przelozonÿm rospa-/ mÿąthauaÿ cząsto szwyąto pannÿ marÿeÿ / yey począczÿa a swÿm poddanÿm przyka-/ zuÿ ÿe szuÿączÿcz tedy gdÿ ÿą wszÿsth- / kÿm sÿerczem mÿlouacz bądzÿesz przesz/ sromothnego slozenÿa w sweÿ czczÿ osta - / nÿesch czo sÿą ukazalo bÿcz prawda / gdy zanglÿeÿ opath pomorzu od krolÿa (2 v.) swego yechal tam ÿusz utonącz mÿal / do pannÿ naboznÿe uolal tam sÿą ÿako / bÿskup czlouÿek ubranÿ ukazal rzekącz / vÿecz ÿsz czÿ mÿą marÿa panna ktho- / bÿe poslala, szlubÿ a obyeczuÿ na kozdÿ / rok szwÿączÿcz sthwÿmÿ poddanÿmÿ / Szwÿąto począczÿa marÿeÿ a kasz ÿe slo-/ uem bozÿm szwÿączycz zÿw ostanÿesch / czo gdÿ obÿeczal krom szkody zosthal / Thrzeczÿe [4]) dlÿa wlanÿa osoblyueÿ lasz- / kÿ bozey bo tak mouÿ S. Bÿer: Sąd cze- / go pelnÿ nalanÿ gdÿ bądzÿe ruszon / czo nad pelnoscz ma to uyleua tak ma- / rya panna laskÿ bozey pelna gdy bÿua / proszbamÿ ruszana laską na nasz steÿ pelnosczÿ uÿlena.

Czwarthe [5]) dla w nÿebÿe uÿelkÿeÿ / odplatÿ bo pÿsano Ecle. XIII od mÿe- / sÿącza znamÿą ÿest dnÿa szwÿątego a-/ marÿa ÿesth mÿesÿącz od teÿze przeto / ÿest znamÿą dnÿa uÿeczney chwalÿ / (3 r.) kczemu nasz upomÿna Anselmus [6]) mÿ / braczÿa myla y sÿostrÿ ÿesly brzegu / zbauÿenÿa uÿecznego doÿcz chczemÿ / bozeÿ matkÿ maryeÿ sthworzenÿe a po- / czączÿe [7]) chwalmÿ aby od ÿey sÿna vÿe/ czne darÿ wzÿącz bysmy moglÿ.

Ostatecznÿe mamy yeÿ począczÿe szwÿ- / ączycz dla odpusthow bo od papÿeza / Sixtusa tÿ odpustÿ temu szwÿątu są da-/ nÿ ktore są naboze czÿalo a zebranÿe / szwÿąte koszczÿola szwÿątego ktore bÿ - / lo wbazÿlÿeÿ to dalo wszÿtkym wÿe- / rnye spouÿedaÿączÿm a pokutuÿącz-/ ÿm tego dnÿa na mszÿ stho dny od -/ pustu bądączÿm dal od pÿeruego nÿ-/esporu [8]) yuthrznÿe y od wtorego nÿesz-/ poru tesz sto dnÿ a od kazanÿa ÿ od / samego szwÿąta sto ÿ pÿącz dzÿesÿąt / dnÿ. A przeto ÿą z wÿąthszÿm nabozen- / sthwem dla tych pozÿthkow yeÿ tho [9]) szwÿąto szwÿączycz mamÿ wczÿstosczÿ [10]) /

(3 v.) Jusch przy(pu)stąpuÿącz ku ÿeÿ nÿevÿn- / nemu począczÿu chczą pÿtacz ÿeslÿ / bog mogl zachouacz thą panną od grzechu / pÿerworodnego acz syą narodzÿla podluk / rodzenÿa przÿrodzonego, odpouye-

---

[1]) (vczynyla)
[2]) mamy szwyaczycz tąn dzen yey, m, począczą
[3]) panna
[4]) ten dzeny masz szwyączycz
[5]) tan dzen szwyaczmy
[6]) rzekącz
[7]) dzeny
[8]) y
[9]) myloszczy
[10]) szerczy szvmnena naszego

dam ÿsz / mogl bo w bodze duoÿa ÿest mocz, ÿedna / roszwÿązanÿa a druga rządna moczą ro- / szwÿązanÿa wszÿtko moze czo yest podobno / czemu sÿą nÿcz nÿeprzeczÿuÿa ÿzbÿ nÿebÿ- / lo albo nÿcz nÿemoglo Moczą rządną thasch / yesth spÿerwą ktorą wszytko moze bog vczÿ- / nÿcz czemu sÿą nÿeprzeczÿuÿa boska usta- / ua a (obą) [1]) mog [2]) bog panną thą mathką naszą od grzechu zachouacz [3])

Czego douodzą troÿakym pÿsmem sz- / wÿątÿm pÿerweÿ praw duchownÿch ÿ / czesarskÿm wtore a szalonem phÿlozofow [4]) / trzeczÿe Naprzoth pÿsmem szwÿątym bo th- / ak rzek iob wthrzeczÿenastÿm polozenÿv / kto moze (z nye)czÿstego uczÿnÿcz czÿsth(e) [5]) / a za nÿe tÿ sam [6]) ktorÿ ÿestesz A przeto sam / bog marÿą panną początą (z nye)czystego / (4 r.) począczÿa mogl vczÿnycz Thesz douodzą / tego ÿsz gdy kto moze vÿelkÿe rzeczy [7]) moze(m)- / [8]) nÿeÿsze ale bog sthworzÿl szwÿath z nÿszcze-/ go anÿolÿ czÿste wsamey uolÿ bądące (a sz) [9]) / [10]) maleÿ koszczÿ ÿeuą yadamoueÿ uÿelką u- / czÿnÿl krom pomoczÿ rÿchlo ÿ krom grze- / chu a crÿstusa doskonalego w zyuoczÿe pannÿ / marÿeÿ: [11]) postauyl [12]) chczÿal ysz crÿstus syą na-/ rodzÿl w czyele [13]) dotknÿonÿm y szmÿertelnym / s panny besz boleszczy: czyalo swe uÿelkÿe p - / oth malą szwÿątoszczÿą zamknął, duschą / lazarza z othchlanÿ ku zÿuotu vÿszwal.

Vthore tego douodzą spraua ysz ktho / prauo ustauÿa nye ÿest poth tÿm pra- / uem bo mouÿ Szwÿąty Augustÿn ysz zad - / ne kszÿązą nye ÿest slugą praua swego ÿz- / by ÿemu bÿl poddan y owszem moze prawo / [14]) lzycz [15]) sz nyego kogo chcze vyÿącz tak y bog / acz prauo sswego gnÿeuu narodzaÿ czlo- / uÿeczÿ bÿl ustauÿl stego marÿą panną / slusznÿe ÿako matką swą przÿszlą mogl / vÿÿącz [16]) bo ÿ obrzezanÿe ktore byl przy- / (4 v.) kazal w starym zakonye wnouym [17]) zlamal tak ÿ / ynszÿch vÿele rzeczÿ.

Trzeczÿe douodzą tego przesz phÿlozophÿ / ktÿrzÿ mouÿą ÿsz czo moze mocz nÿssza / to moze ÿ vÿssza ale natura rozą szczÿrnÿa/ rodzy [18]) sloncze rzeczÿ smrodlÿue grzeÿe a odnÿch / smrodu [19]) nyebÿerze czosz bog tego stworzÿczÿel / mogl przeto marÿą panną począthą zrodzÿ- / czow podluk naturÿ grzesznÿch grzechem py-/erworodnÿm [20]) yey dusza [21]) nyebÿla zma- / zana zrodzaÿu przÿrodzonego (od tego za- / chouacz

---

[1]) yą
[2]) I
[3]) mogl yako pan
[4]) em
[5]) czem
[6]) bosze
[7]) czynycz
[8]) m
[9]) a tesz sz
[10]) sz
[11]) bog
[12]) a
[13]) wszakosz procz grzechv
[14]) v
[15]) y
[16]) y wyal
[17]) szakonye
[18]) a
[19]) wszą
[20]) auszdy
[21]) y czalo

Wtore pÿtanÿe.

Wthore pÿtham yeslÿ to na boga slusza- / lo odpouyedam ÿsz tak stroÿakye- / go uÿuodu Naprzod s szwÿątego pÿsma bo / sluszno ÿesth yzby nykth nÿeuyodl na crÿ- / stusa sÿna bozego czobÿ ÿego sromoczÿlo / gdÿsz on ÿest ÿasnoscz szwÿatloszczÿ szwÿer- / czÿadlo bez zmazÿ a vyobrazenÿe dobroczÿ / y mądroszczÿ bozeÿ, przeto kto by moüyl ÿsz / bÿ panna marÿa bÿla począta wpÿervoro - / dnÿm grzechu bÿla bÿ sromota ÿezusouÿ / gdÿ by ponÿektorÿ czasz ÿego matka byla (5 r.) w grzechu a tako w moczy zlego ducha [1])

Kthorÿ uÿvod ÿesth s pÿsma praua cze- / sarskyego gdzye mouy okrutnÿ tho / yesth sÿn vÿdzącz yzby matka yego myala / wpaszcz wskodą ÿey nÿeprzyaczÿela tego / by dopuszczyl ÿ owszem ÿesth to przeczÿw zakonu bozemu Exodi dwudzÿestego XX po-/lozenÿa czczy matką thwą y przecÿw za- / konouÿ przyrodzonemu yako mouy Aristote/les ysz naszym rodzÿczom rowną rzeczą ych/ sluzbÿ nyemozÿmy oddacz przeto sluszalo / ÿezusouy ÿeÿ sÿnouy ktorą sobye bÿl prz - [2]) / ed uÿeky y za matką obral by yą byly od g - / rzechu zachoual.

Trzeczy uyuod.

Trzeczy uÿuod ÿesth sphÿlozophÿeÿ / gdÿsz krol slugą czczÿ, tedy vÿączeÿ / ma czczÿcz mathką bo to podobnÿeÿsza / [3]) (gdysz) tedÿ sluszalo ÿzby bog adama [4]) yevą / anyoly sthworzÿl napoczątku krom grze- / chu krom moczy zlego ducha [5]) vyączey slu- / szalo nan by to teze uczÿnÿl osobnÿm dzy-/ uem mathcze sweÿ ktora mÿala bycz szwÿą-/ (5 v.) thsza nÿsz wszÿtczy ludzye a vyssza nysz wszy-/ thczy anÿelÿ nad ktore ÿesth przevÿsszona.

Trzeczye pÿtanÿe ktorÿm obÿczaÿem tho / bÿcz moglo a ÿako yą [6]) zachoual gdÿsz / wprawdzÿe grzech pÿeruorodnÿ tak sÿą vÿ- / pÿsuÿe ysz ÿest stradanye pyeruorodneÿ / sprauÿedliuoszczÿ ktorą sthworzenÿe nasz bÿcz / posluszno mÿalo nasze smÿslÿ rozumouy rozum / pamyącz uola duszy dussa nasza samemu mÿ- / lemu bogu w pÿerwszych rodzÿczach naszych / straczoney, [7]) dla przestąpyenÿa przÿkazanÿa bo- / zego przesz ÿadama ÿ euą ktore stradanye teÿ / sprauÿedlÿuoszczÿ od adama przÿszlo na wszÿt- / kÿ podluk przÿrodzenÿa rodzącze syą zbozego / osądzenÿa a skazanÿa obuÿązuyącz na mąką / skody uÿelkÿeÿ ÿ nauÿeczne mąkÿ stego strada- / nÿa tey

---

[1]) by byla czosz to bycz nyemoglo
[2]) eszral
[3]) yest rzecz
[4]) y
[5]) o
[6]) bog
[7]) laszky

sprauyedlÿuoszczÿ przÿchodzącze / Thak nato otpouÿedam ysz laska boza komu / ÿą da mÿlÿ bog rowna sÿą pyeruorodneÿ / sprauÿedlÿuoszczÿ gdy yą [1]) (bog) przÿÿmuÿe y / owszem przeuÿssza bo gdÿ dussa ÿesth wlascze / (6 r.) bozey grzechu nÿema aczkoluÿe przetho ko- / zdÿ sÿn adamow pouÿnÿen ÿest mÿecz pÿer- / uorodną sprauÿedlÿuoszcz a dla przesthą - / pu adamouego yeÿ nÿema przesto kozdÿ ma/ skąd przyÿmuÿe na(sz) są grzech pyeruorodnÿ A w- / szakosz gdÿ by komu przÿ ÿego sthworzenÿu du- / sze dano laską tedÿ takÿ acz bÿ stradal pyer / uorodneÿ sprawÿedlÿuoszczy a wszakosz yuszby / k nyey nÿebyl pouynyen bo zasluga ÿnszego k- / tora yego uprzedzÿla przed grzechem ta ÿego / uÿmanÿa y owszem przychodzÿ takyemu taka / laska ktora sÿą rowna tey pyeruorodney sp- / rauyedlÿuoszczÿ dla przÿÿemnoszczÿ ysz thak / przÿemnÿ bogu stą laską yako by bÿl nale- / zÿon urodzonÿ albo sthworzonÿ wpÿeruoro/dney sprauÿedlÿwoszczy przeto yusz tak mo - /uÿą acz panna marÿa zobÿczaÿa swego naro- / dzenÿa począla sÿa (przesz złączenÿe mąza / s zoną [2]) a dla przestąpu adamouego mÿala nÿe- / ktorą podobnoszcz skąd by bÿla na sÿą grzech / pÿeruorodnÿ przÿÿącz mÿala, a wszakosch / (6 v.) dla zasługÿ crystusa ÿeÿ mylego sÿna ktory / sznyey narodzywszy syą mÿal u boga oczcza / zasluzÿcz mąką swą ÿ szwÿątoszcz krzstu osta / uÿcz na omÿeecze tego grzechu, yey dussa laską / taką wszÿąla ÿ mÿala napoczątku yey stwo- / rzenÿa ktorą bÿla od tego grzechu zachova- / na bo to mogl bog ÿsz gdÿ dusza ÿeÿ stworzona / bÿla tedy yey laska taka bÿla wlana która byua na krzczÿe dana acz tesz pyeruorodney sprauÿ - /edlyuoszczy nÿemÿala ale yeÿ laska rowna bÿla) / dana /

Ale by rzek [3]) a wszako bylo czyalo [4]) (yey) zara- / zone a tako y dussa gdy wnÿe wlana ot - / pouiedam ysz bÿ tesz ono czyalo nyebÿlo laską / ducha szwyątego omÿte przed wlanÿm dusche/ a wszakosch ono zarazenÿe nyebylo przÿczÿną / potrzebną yzbÿ bÿla ÿ dussa zmazana bo vÿ - / dzÿmÿ ysz pokrczÿe ostaye zmazanÿe czÿala / to yest ona nÿepouolnoszcz yego ku duszÿ a w-/ szako dusza czÿsta yest ale lepyeÿ mouyą ÿsz / ÿeÿ czÿalo szwyąte przed wlanyem dusche/ bylo moczą ducha szwÿątego oczÿszczÿono/ [5]) poszwÿączono y omÿto ysz bÿla godna przÿ- / (7 r.) yącz swą oną duszą szwyątą Amen.

Jvsz vÿuodzÿcz chczą dwoÿmnaszczÿe wÿ-/ uodem ysz panna przesz grzechu pÿeruo- / rodnego ÿest począta Naprzod pÿeruÿ uÿw- / od spÿsma zakonu moyzeszouego bo napÿsano / genesis troyakyego [6]) polozenÿa ta panna marÿa / zetrze glouą twoÿą O vązu dÿable bÿ tedÿ / marÿa bÿla wgrzechu pÿeruorodnÿm ÿusz te-/

---

[1]) czlowek ot boga
[2]) z ocza y matky
[3]) kto
[4]) maryey
[5]) ot wekow
[6]) treczyego

dÿ od uąza ona bylabÿ zwyczÿązona ÿakosz / bÿ przeto bÿla starla glouą ÿego gdÿ bÿ bÿ- / la przesz grzech pÿeruorodnÿ (dlawyowa a th- [1]) / ak)y zwyczÿązona bo mouÿ Origenesz doctor / ÿsz marÿa any radą uąza byla zdradzona a-/nÿ ÿego ÿadouÿtem zarazenÿm byla naruszo- / na tesz napÿsano Exodi XXV dwudzÿestego ÿ / pÿervego capitulû ysz bog przykazuye czczycz / matką ÿ oczcza Thesz przÿkazal Exodi duu-/dzyestego y pyątego polozenÿa sprawczÿe ar / chą z drzeua nyeprochnÿeyączego czo syą ro-/zumÿe o pannye marÿeÿ przesz grzech(u) [2])

Vthory vyuod yesth proroczkÿ bo iob / tak rzekl iob (...) wtrzeczÿem poloze- / nyu nyechaÿ zagÿnÿe dzÿen w ktory ÿestem / (7 v.) narodzon y nocz ktoreÿ rzeczono ÿest po- / czął syą czlouÿek nÿechaÿ syą zaczmą g- / wÿazdÿ zaczmÿenÿm ÿeÿ nyechaÿ docze-/ka szwÿatloszczÿ a nyeogląda ÿeÿ anÿ ws- / chodu wschodzączeÿ (rzeczÿ) zorzÿ czo lira doctor vÿklada ysz to iob mouÿl o pyeruo- / rodnÿm grzechu gdy mouy nÿechaÿ sÿą za- / czmą gwÿazdy to ÿest szwÿączÿ ÿego nÿech doczeka szwyatloszczy a tego nÿeeusrzÿ bo / cristus szwÿatlosczy począl sÿą nad przÿro- / dzenÿe w pannye [3]) przesz pÿeruorodnego grze- / chu [4]) daleÿ mouy anÿ wschodu wschodzączeÿ zorze / to yesth począczÿa marÿcÿ panny bo / acz ÿnszÿm obÿczayem nÿsz crÿstus thesch / panna marÿa począla yest bez zmazÿ grze- / chu przyuodzą tesz ono vydzenye proroka E- / zechyela gdy vydzÿal ulÿczką ktora by- / la zawzdy zamknÿona a nÿgdy nye othw- / artha czo syą o pannye rozumye marÿeÿ / ysz uygdy w nÿą grzech nÿewszedl dauid / thesz rzekl Nadom twoy panÿe zalezÿ / szwÿątoszcz A przeto syą począcz mÿala [5]) / (8 r.) przez grzechu Salomon movÿ prouerbiorum / w osmem polozenÿu w personye panny marÿey / yeszcze nÿebÿly gląbokoszczÿ a ÿam ÿusz / bÿla począta gdzye mouÿ Alexander doc- / tor nygdy nÿeskaranÿ wszÿtczÿ nabozny ku / pannÿe marÿeÿ, to pysmo tak maÿą vÿk- / ladacz ysz yescze nye bÿlÿ gląbokoszczÿ g- / rzechu pÿeruorodnego bo gląbokoszcz ÿest / czÿemna dla szwyatloszczy ktoreÿ tam nÿe- / masz yest rzecz gruba dla szkodÿ uyeczneÿ / yest szkarada przeto ysz to ÿest szle w grze- / chu krom yego ÿest marÿa początka [6])

Trzeczy uyuod yesth pÿsma nouego zako- / nu bo tak rzek anÿol do marÿeÿ zdro- / nasz marya lasky pelna pan stobą blogosla-/ uÿonasz mÿedzÿ nÿeuÿastamÿ gdzye ukazu- / ye ysz yest przesz grzechu pÿeruorodnego w- / tore rzek ÿey lasky pelna ale tho ÿest pel-/ no gdzye mÿeszcza proznego nÿe A przetho / y przÿpoczączyu

---

[1]) stala szą wynna
[2]) nyeporuszona
[3]) maryey
[4]) początek
[5]) panna marya
[6]) yeszcze ot wekow

byla laskÿ pelna yzbyla / bez grzechu, Thrzeczÿe rzek pan stobą gdy / by bÿla przeto na naÿmnÿeÿszÿ czasz w grze- / chu pod moczą by byla zlego ducha a tako / (8 v.) by bog nÿebÿl snÿą Czwarthe rzekł blo / goslauÿona mÿedzÿ nÿeuÿastamÿ ÿsz od uÿe- / ku bÿla matką ÿego uÿbrana a thako prze- / klączÿu nÿebÿla poddana /

Czwarty vÿuod ÿesth koszczÿelnÿ ktho- / ry koszczÿol blądzÿcz nÿemoze bo od / ducha szwÿątego newszÿtkyey prawdzÿe by- / ua rządzon Ale koszczyol o pannÿe marÿeÿ / szpÿeua scząsnasz ÿest szwÿąta dzÿeuÿczo / marÿa a kozdeÿ chwalÿ dostoÿna a to ÿe- / sth chwala nauÿssza gdÿ ÿą uÿznauamÿ / bez grzechu pÿeruorodnego Thesz koszczÿol / szpÿeua szwyąthe a nyepokalone dzÿeuÿcz- / thwo ktorÿmÿ czÿą chwalamÿ mam chwa- / lÿcz bo ktorego nÿeba nosÿcz nÿemoglÿ w- / tym zÿuoczÿe ÿegosz zamknąla a dla tego / then osobnÿ przyuÿleÿ mÿecz sobÿe thÿm / zasluzÿla ÿsz spokorą poselsthwo anyelsz- / kÿe przÿÿąwszÿ sÿna bozego omÿtha [1]) po- / czą̨ta [2]) /

Pÿąthÿ vÿuod spraua duchownego / ysch kto ma swe osobne prauo od po / (9 r.) spolÿtego ÿest vÿÿąth ale marÿa panna / od początku (swego) [3]) w bosthwÿe przesrzenÿa / osobnym przyuÿlegem bÿla odarovana / bo mathą bozą bÿla przeszrzana a tako wpo- / spolÿte prauo grzechu pyeruorodnego wpa- / szcz nÿemogla y owszem ÿsz w pospolÿtÿm p- / rauÿe nyebÿla to sÿą ukazuÿe ÿsz acz ÿest / nÿeuÿeszczÿego poglouÿa wzdÿ rzecznÿczkÿ a / bycz moze ÿ ÿesth zawzdÿ naszą czo nÿeuÿa- / stham othÿąto dla sromÿeszlÿuoszczÿ poglouÿa /

Sosty vyuod yest praua mÿeszczkÿogo / y czesarskyego ysz kzÿązą ktore rozm- / naza swe pansthwo, vÿÿąto ÿesth spraw / pospolÿtÿch, tÿm obÿczaÿem marÿa rozmna- / zaÿącza krolesthwo nÿebÿeskÿe wyata szposzpolytego prawa /

Sÿodmy vÿuod yesth pÿsma phÿlozo- / phow bo to czo sÿą od kogo vrodzÿ / przyrodzenÿa ma mÿloszcz ktemu od kogo / syą rodzÿ ktorą myloszczÿą zą̨da dobrego / themu kogo mÿlvÿe Crÿstus pan od pan- / nÿ narodzonÿ od uÿekow mathcze swey przes- / rzaneÿ zą̨dal kozdego dobrego wszelkÿeÿ / (9 v.) laskÿ a tako ÿ theÿ ÿzbÿ bÿla bez pÿeruo- / rodnego grzechu począthа Thesz sÿnovÿe / mÿluÿą rodzÿcze swe ÿako thÿ od ktorÿ (m) [4]) / [5]) maÿą nÿeczo w sobÿe vÿączeÿ nÿsz wszÿtkÿ / slugÿ ale cristus slugÿ swe anÿolÿ adama ÿe / ua tak umÿloual ÿsz ÿe w nÿeuÿnnoszczy a / w czÿstoszczÿ sthworzÿlo daleko uÿączeÿ ma- / thcze sweÿ przeszrzaneÿ tego dobrego zą̨dal [6]) / ÿzbÿ bÿla bez pÿeruorodnego począthа / grzechu. /

---

[1]) ot wekv
[2]) przesz grzechv
[3]) wyekow
[4]) ch
[5]) to
[6]) y dal

Osmÿ vÿuod ÿest pÿsma skladaczow g- / dzye pÿsse Sedulius ÿako sczÿernÿa chądoga roza powstaÿe ostrego tak spokole- / nÿa ÿeuÿnego szwÿątha posla marÿa nÿcz / przeto nÿenarussa poczesnosczÿ marÿeÿ acz / z ÿeuy vyszla bo [1]) dzÿedzÿczką w nÿebye osta- / la ysz sÿą bez grzechu począła Alanus tak / mouÿ ta ÿesth gwÿazda morska droga zÿ- / uota vlÿczka zbauÿenÿa nyeuyedząca o osz [2]) - / troszczy czyernya kwÿthnącza roza ÿ grze- / chu nÿemayącza. /

Dzyevÿąty vÿuod yest spÿsma machome- / ta bo on nÿeczÿstÿ machometh w swÿch (10 r.) ksyągach ktore przeszwal alchoran kthore v- / turkow są yako Ewanÿelÿa tak mouÿ yako sz- / wÿatczy lira doctor ysz nye yest myedzy sÿny / adamouÿmy czlouyek ktorego bÿ nÿedotknął / szathan, a przeto gdy sÿą rodzy czlouÿek krzÿ / cząc placze na yedno dotknÿenÿe krom [3]) marÿ- / eÿ pannÿ a sÿna ÿeÿ ÿezusa [4]) /

Dzyesyąty vyuod yesth pÿsma doctoro- / wskÿego mÿedzÿ ktorÿmÿ ÿesth Ansel / mus rzekącz sluszalo to na boga ÿz bÿ ta dz- / yeuÿcza marÿa thaką (swylzyla) szwÿeczÿla czÿ- / stoszczÿą nad ktorą pod bogÿem nÿemogla bÿ / vyąthscha bÿcz rozvmÿana czo bÿ wprawdzÿe / nÿebÿlo by wgrzechu bÿla początha /

Vthory doctor ÿest szwÿąty Ambrosÿ gdze / mouÿ ÿsch ta ÿest rosczka wktoreÿ anÿ / vązel pyeruorodnego grzechu any skora pow- / szednyego grzechu bÿla a nadrugÿem mÿesczu / mouÿ czo ÿesth szlachethnÿeÿszego nath math- / ką bozą czo ÿasznyeÿszego nad nÿą, pan- / na byla nÿelko na czÿele ale tesz ÿ na du- / szÿ w swÿm umyszle, A przeto dusza marÿeÿ / (10 v.) nÿebÿla od upadu podnÿesÿona ale (od) [5]) upad(u) [6]) / zachouana bo by na dussÿ panną nÿebÿla a to / [7]) (ÿsthlÿusz) [8]) przesz grzech bÿla narussona a ska- / zona /

Thrzeczy doctor Szwÿątÿ Augustyn / mouÿ o marÿeÿ pannÿe dla czczy pana boga / zadneÿ owszekÿ gdÿ ogrzechoch monÿą nÿe- / chczą czÿnÿcz pamÿątkÿ thenze [9]) mouÿ prze- / czÿw kaczerzouÿ [10]) manÿcheussouÿ, gdy bÿla mo- / gla zmazana bÿcz o manÿcheussu moÿa matka / gdym yą uczÿnÿcz mogl, tedy ÿ ÿą gdÿm sÿą / snÿeÿ narodzÿl (yestem) [11]) zmazan czo nÿeÿest / [12]) (mouy w personÿe) crÿstusoueÿ, tenze mouÿ / [13]) o bozÿm narodzenÿu, marÿa wszelkÿey szwÿ- / ątoszczy y laskÿ wzÿuoczye [14]) yescze bądącz yesth napelnÿona abÿ znaczÿsthszÿ matkÿ / naczÿstszÿ narodzÿl bÿ sÿą (ma) sÿn, matka / cristusoua vÿbrana bo ÿako w nyebÿe crÿ-

---

[1]) marya
[2]) t
[3]) szamey
[4]) ktorych nye dotknal grzech
[5]) przet
[6]) em
[7]) iest libi
[8]) by
[9]) doktor
[10]) strony p. Jesusza
[11]) byl bych
[12]) podobno
[13]) doktor
[14]) matky

stus mÿal oczcza nÿeszmÿertelnego, tak ÿ / na zÿemy mÿal matką kozdego naruschenya nÿe maÿączą.

Czwarthÿ doctor szwÿąty Jeronym / mouÿ w marÿą wszÿthka zupelnoscz / (11 r.) przÿszla laskÿ ktora bÿla w krÿstvsÿe ale / cristvs bÿl krom pÿeruorodnego grzechu a- / przeto y marÿey ta przÿszla laska [1])

Pÿąty doctor Rÿchardus mouy nÿeslu- / szalo abÿ czÿalo marÿeÿ ktorÿm obÿ- / czaÿem bylo vÿnne grzechu bo nÿeslusza na / boską mądroszcz aby tą ktorą kv szwyątho- / szczy a ku szwyatloszczy [2]) przeszrzal, czÿemnosczÿ / gruboszczÿą abÿ ÿą bÿl dopuszczyl ogarnącz [3]) / a thesz nÿebÿl by byl synem wdzÿącznÿm k- / torÿsz roskazawszy matką czczycz sam bÿ ÿą mogącz oczÿszczÿcz zesromoczÿl grzechem [4]) /

Sosthÿ Szwÿątÿ Byernath nabozny [5]) czÿalo / mouyą panny marÿey zÿadama w- / zyąthe makul adamouego grzechu na sÿą / nyeprzÿÿąło [6])/

Syodmÿ Cÿryllus patrÿarcha [7]) alexandri- [8]) / yoÿ [9]) mouÿ po synu bozÿm swouolna / by rzecz byla klaszcz w marÿey pannÿe z- [10])/ mazą nÿektorą albo grzech /

Osmÿ hÿldefonsus arczÿbÿskup ktoremu / sÿą vkazouala cząsto panna marÿa ÿ / dala ÿemu z raÿu komzą ÿ odzÿenÿe kaplan- / (11 v.) skÿe tak mouÿ Sromoczyl bÿ ten marÿą / ÿ yeÿ sÿna ktorÿ bÿ mouÿl ÿzbÿla począ- / ta wgrzechu, gdzÿesz tesz ksÿąszkÿ o ÿeÿ po- / czączÿu napÿsal ktorych kyedÿ dokonal / panna ÿe othworzÿla a snych ÿemu podzy / ąkouala

Dzÿevÿąty doctor Alexander / deales ktorÿ ÿsz przeczÿw ÿeÿ począczu / czÿsthemu kazal roznÿemokszy sÿą zamar / thwe tego dnÿa ostal potÿm othrzeszwÿaw- / szy szlubÿl ksÿąszkÿ o ÿeÿ czÿstÿm począczu / slozyl gdzye douodzy [11]) ÿsz bez grzechu po / czątha a odwolaua [12]) czo bÿl przed tÿm ka- / zal A przeto kÿedÿ umrzecz mÿal tak zauo- / lal wszÿtka czudna yesz przÿaczÿolko moÿa / a zadna zmaza(na) any pÿeruorodnego anÿ / powszednÿego grzechu w tobye nyeyesth/

Dzyesÿąty [13]) Johannes Szkoth ktory wparÿ- / zu zada (m) [14]) wszÿtkÿm doctorom pÿtha- / nÿe. yeszly panna w grzechu początha albo / nÿe gdzÿe wszÿtkÿch doctorow argumen- / ta pamÿątaÿącz ÿeden rasz slÿszanÿ rosz- / (12 r.) wÿązal ÿ zamknął ysz panna marÿa besz/ grzechu począta ktorego ÿusz sÿą kozda na- / uka trzÿma ÿ tak yako on vÿznaua y na- / sza nauka krakowska [15]) /

---

[1]) y dana ot boga
[2]) ot wyekow
[3]) to nyeszluszalo
[4]) to byszą nyegodzylo
[5]) mowy
[6]) ale w czystoszczy ostalo
[7]) (y)
[8]) (de alesz.)
[9]) (tąn)
[10]) maszą
[11]) l
[12]) l
[13]) doktor
[14]) l
[15]) werzy wecznye ysz przesz grzechv początha

Jedennastÿ szwÿątÿ domÿnÿk mouy Ja- / ko pÿeruÿ czlouÿek adam bÿl szÿemÿe [1]) / ÿako spannÿ uczÿnÿon nÿemaÿączeÿ yescze / slorzeczenÿa, tak sluszalo [2]) wtorÿm adamÿe [3]) / ysz sÿą s pannÿ narodzÿcz mÿal krom prze- / klączya grzechu [4]) /

Dwanastÿ Szwÿąty Thomasz [5]) kthorÿ / acz narozmaÿtÿch mÿesczach yey po / czączÿu przeczÿuÿal [6]) a wszako tho za syą / oduolal y mouy [7]) ÿsz moze bÿcz nalezÿenÿe / wrzeczach sthworzonych nad czo myedzÿ / sthworzenÿm nÿcz czÿszego nÿcz nÿemoze / bÿcz nalezÿono a to yest marÿa panna bo / ÿey czÿstoszcz pod zmazą grzechu nyebÿla [8])

Jedennasnÿ vÿuod yesth spÿsma [9]) / gdzÿe tak vyuodzą ysz marÿa ÿest / szroduÿącza mÿedzy bogÿem a czlovye / kÿem a kozdÿ szrodek ma sÿą zrownacz (12 v.) / S. sthronamÿ a tako ÿsz sÿą podluk przyrodz / enÿa narodzÿla zrownala sÿą czlouÿekouÿ a / ysz ÿesth bez grzechu początha zrownala sÿą / crystusouÿ yey synouy ktorÿ ÿest bog ÿ cz / louÿek, Szwÿątha Brigida odpouÿedz oth / panny wzÿąla ysch bez grzechu początha /

Dwanasnÿ A ostathny vÿuod ÿesth zdzÿ / wnego obÿavÿenya pÿerwe szwÿąteÿ / Brigidzÿe wtore sz wÿathey helzbyeczÿe Trze / czÿe obÿauÿenÿe gdzÿe, ÿerarduszeuy kazno- / dzÿegy ktorÿ sÿą ÿeÿ począczÿu przeczÿuÿal / kÿedy wten dzÿen mszą mÿal panna ÿemu bo / ze czÿalo skrÿla asz ono czo kazal oduolal / Czwarthe ysz kaznodzÿeÿa szwÿątego domÿ / nÿka zakonu pauel kyedy przeczÿw począcz- / ÿu ÿeÿ czystemu kazal wpol kazanÿa pathl / y zdech [10]) Pÿąte yz gdÿ zakonnyk szwÿątego / Francÿska kazal przeczyw pannye pokazanu mszą wkaplÿczÿ mÿal gdzye byl obrasz pan- / nÿ marÿey marmurovy na oltarzu gdÿ m- / schą począl obrasz sÿą knyemu tÿlem ob / roczÿl y tam sÿa mschey nyedokonawszÿ / roznyemogl [11]) alÿsch oduolal [12]) vzdrouÿon byl /

(13 r.) Jusz ÿsz vÿerzÿcz mamy themu pÿsmu [13]) pÿsacz / (bądą) bo to ÿesth rzecz barzo pannÿe przÿ / yemna kto yey przesz pÿeruorodnego grzechu / począczÿu vÿerzÿ, czemu sÿą vÿele y dzÿsz ÿesz- / cze przeczÿuÿą, ale yusch lata od bozego na- / rodzenÿa thÿ sÿącz czterÿstha oszmdzÿesÿąth / wthorego rokv, bula osoblywa od sÿxta papÿeza / czwartego moczą papÿeską, vydaua takÿe sromo- / czÿ y hanbÿy ÿe potąpÿa ktorzÿ mouÿą ÿsch / nyepoczączÿa [14]) ale poszwÿączenÿa ma bÿcz / vezwano to szwyątho, bo trzÿmaÿąÿ tego / bronÿą yzbÿ panna bÿla wgrzechu począ- / tha, thasz przeto bula ÿch ksÿągÿ othÿm pÿ- / sanÿe pothąpya, ÿ zakazvÿe ÿe czczÿcz, y / owszem ty kthorzÿ by to

---

[1]) stworzon
[2]) o
[3]) p. Krystvsze
[4]) pyerworotnego
[5]) doktor
[6]) szą
[7]) l
[8]) nygdy
[9]) sz watego
[10]) l
[11]) szyą
[12]) thosz
[13]) czo chczą
[14]) maryey przesz grzechv szwaczą

thrzÿmalÿ klnÿe (ÿ) papesz)[1]/ vÿecznÿe pothąpyaÿącz przeklÿna, od kto- / reÿ klÿąthwÿ sam papÿesz roszgrzeschÿcz / telko moze A przeto bÿszmy sÿą ku nabozen- / sthwu pobudzÿlÿ a ku vÿerze przÿszlÿ ÿsch / to prawda czom napÿsal, sÿedmÿą vÿuo- / dow tego douÿeszcz chczą ku czczÿ ÿeÿ / syedmy radoszczÿ (13 v.) Pyeruy vÿuod ÿesth poczesnoszczy bo gdy / dobrze obaczÿmÿ ysz tak vyele dobrodzÿ / eÿsthwa a tak uÿelkÿego przesz panną dostą- / pÿlysmÿ a gdÿsz tez takÿeÿ czczÿ marÿa pan- / na vÿsoko podnÿesÿona przesz swego sÿna / doszla, przeto ÿesth prawda czo mouÿ s'zwÿą / ty Jeronÿm rzekącz czokolvÿe moze bÿcz / vÿslovyono czlouÿeczÿmÿ slouÿ to ÿest nÿe- / dostateczno ku chwale teÿ mÿleÿ pannÿ, / Mamy przeto tÿm przÿuÿleyem tey czczy / thą panną chwalÿcz, a ÿą podnosÿcz mo- / uÿącz ysz yest uÿÿątha od kozdego grze / chu, a tak telko nÿeustanye ÿązÿk ya ch- / walÿcz, tak ÿeÿ czeszcz vyznauaÿącz bo ÿą / vÿączeÿ ten sromoczy nÿszlÿ czczy, kthorÿ / mouÿ a vÿznaua ÿą bÿcz grzesznyczą (a ta / ko y dÿablu poddaną) przÿtym czÿą pÿ / tham czo yest chwalebnÿeÿ y mouÿcz ysch / crÿstus mÿal matką od kozdego grzechu / nÿeuÿnną, czÿlÿ grzechu poddaną, rzecz / muszÿsch ysch mÿal matką nÿeuÿnną bo th- / ak pÿsano Eclesiastici trzeczÿego capitulum /

(14 r.) czeszcz ÿ chwala czlouÿecza ÿesth spocze- / snoszczÿ swych rodzÿczow, gdÿsz tedÿ na bo- / ga slussalo lud zÿdowskÿ przesz morze prze- / vÿeszcz a ÿch odzyenÿe przesz czterdzÿesz- / czy lath wczaloszczÿ zachouacz mogl, ÿ / botÿ ÿch od smrodu zachoual dla czczÿ / luda tego ÿsz sÿą snÿego narodzÿcz mÿal /, daleko vÿączeÿ slussalo ku czczÿ ÿego, ma- / tką swą gdzÿe dzÿeuÿącz mÿesÿączÿ od- / poczyuacz mÿal od grzechu bÿ wen, nÿe / upadla zachouacz, a to ÿzby przÿkaza- / nÿe bÿl uÿpelnÿl gdzÿe mouÿ czczÿ ocz- / cza y mathką thwoÿą /

Uthorÿ vÿuod ÿesth prawdzÿueÿ mÿ- / loszczÿ bo tako mouÿ Szwÿątÿ Ansel- / mus do Anglÿskÿch bÿskupow Nyeÿesth / prawdzÿuÿ mÿlosnÿk dzÿeuÿcze marÿeÿ /, ktorÿ nÿechcze szwÿączÿcz szwÿąta po- / czączÿa ÿeÿ, ktorego nyechczenÿa przy- / czyna ÿesth yz vyersą yzby wpÿeruoro- / dnym bÿla grzechu począta, przetho mÿ/

(14 v.) Tyzbÿsmÿ rzeczenÿ vÿernÿe ÿą mÿlouacz oneÿ / vÿerzmÿ czo koszczÿol vyznaua ÿsz czÿsta / yest wannye[2]) szwÿąteÿ począta bez grzechu /

Thrzeczy vÿuod yest wspomozenÿa ysz / bÿsmy przesz tą yeÿ czeszcz od nas uczÿ / nÿoną moglÿ uobÿe uprosÿcz ÿeÿ pomocz, a- / przeto koszczÿol szpÿeua z weselym, począcze / pannÿ marÿeÿ szwÿączmÿ abÿ sÿą ona przy- / czÿnÿla za namÿ do pana ÿezu crista bo na / pÿsano iohannis veduunaszczÿe capitulum k- / to mÿą uczczÿ uczczÿą ÿa tesz ÿego gdzÿe mo / uÿ fortunatus do-

---

[1]) y
[2]) channye

ctor wdzÿącznÿeÿsza ye- / sth sluzba panu bogu ktora pannÿe marÿ- / eÿ bÿua czÿnÿona, nysz tha ktora kozdemu sz- / wÿąthemu ÿ szwÿąteÿ zosobna czÿnÿmÿ/

Czwarthy vÿuod bÿsmÿ ÿeÿ nÿe obra- / zÿlÿ bacz sÿą (bogyem) mamy (bÿszmy / ÿeÿ nyeobrazÿlÿ) gdÿsz ona ÿesth matka la/skÿ y mÿlosÿerdzÿa thrzÿmaÿącz [1]) ÿzbÿ / kÿedy bÿla grzeszną bo mouy Cirillus swouolna to yesth rzecz [2]) klaszcz w marÿeÿ / pannÿe zmazą nÿektorą abo grzech prze- / (15 r.) tho henrÿk mÿstrz oneÿ mouy, naszwyą- / thszą panną ktorą bog oduÿeku przesz- / rzal matką sÿna ÿego, pod moczą zlego du- / cha bycz a smrodem grzechu zarazoną / nÿeszmÿem ÿ strach mÿą mouÿcz, daleÿ /mouÿ y ktho tha marÿą panną pod g- / nyeuem bozÿm kÿedy bÿcz szmye mouÿcz/ przesz ktorą sobye bog rodzaÿ czlouÿeczÿ / ÿakoz ÿednaczka chczÿal zÿednacz, nyech- / ay mouy kto chcze ya moÿucz anÿ mÿsz-/lÿcz nÿeszmÿem gdysz naÿduÿą wrosz- / maÿtÿm pÿszmÿe tą panną bÿcz uÿÿątą / spospolÿtego praua [3]) /

Pÿąthÿ vÿuod bÿsmÿ uszlÿ pomstÿ / bo ktory sÿą temu przeczÿuÿa (dla) [4]) / (obrazenÿa szmyalego tego vÿznauanÿa) / krom pomstÿ osobney nyebyua bo napÿsa- / no Ecclesiastici wtrzeczÿem capitulum / przeklÿnanÿe mathczÿno uykorzenÿ fun-/damenth a grunt laskÿ bozeÿ, ale ktho / mouÿ ÿą bÿcz grzeszną (ya) [5]) przeklÿna / [6]) od takÿego bądzye uykorzenÿona laska / (15 v.) boza a tesz sÿą osthrzegaÿmÿ oneÿ pomstÿ / ktorą napÿssal zacharias wostathnyem capi / tulum [7]) (bÿcz) pan bog wszÿtkÿ ludzÿe ktorzÿ / nÿe przÿÿdą szwÿączÿcz szwÿąta przÿbÿtkow / bozÿch gdÿsz przeto przÿbÿtek bozÿ ÿesth / panna marÿa bo odpoczÿual wÿeÿ zÿuo-/czÿe [8]) mamy yusz to z wÿarą vÿznauacz a / boga mÿlego stheÿ laskÿ chwalÿcz yzeszmÿ / tego doczekalÿ obÿaueuÿa czego sthrud- / noszczÿą przesz ducha szwÿątego naszÿ p / rzodkouÿe mÿstrzouÿe ÿ doctorouÿe sÿą / douÿadoualÿ /

Sosty vyuoth drogÿ pewnyeÿszeÿ bo / w vąthplÿuÿch rzeczach droga pew-/ nÿeÿsza a przespÿecznÿeÿsza ma bÿcz obÿe / rana ale ta droga vÿarÿ ysz ÿesth czÿsthą / począta ÿesth pewnÿeÿsza bo cristus vyą- / czeÿ bÿua chwalon dla teÿ lasky matcze / zosobna uczÿnÿoneÿ/

Syodmÿ vÿuoth yesth vÿelkÿego pozÿ-/tku bo steÿ vÿarÿ dostąpuÿemÿ vzÿ- / tku zÿvota uÿecznego ÿ chwalÿ nyebÿes-/kÿeÿ bo napÿsano Eclesiastici dwdzÿestego / wtorego ktorzy mÿą obÿa-

---

[1]) to
[2]) y szmasa
[3]) y zachowana ot grzechv
[4]) ysz panna czyszcze począta
[5]) panną
[6]) a
[7]) przeklyna
[8]) szyn boszy

uÿaÿą zÿuod uye- / cznÿ mÿecz bądą gdzÿe doctorouÿe vÿkla- / (16 r.) dayą czo ÿą obÿauÿaÿą, ktorzÿ od wszÿt- / kych grzechow czystą ÿą vÿznauaÿą, thesz / w ksyągach krolow napÿsano ktorÿ myą / vÿelbÿ uvyelbÿą thesz za sÿą yego a ktorzÿ / gardzą mną zesromoczenÿ bądą /

Skonÿecznye kto to szwÿączÿ a vÿznaua / szwÿąto odpustÿ otrzymaua bo zebran- / ÿe ktore bÿlo w bazÿlÿeÿ dalo odpustÿ temu / szwÿątu y [1]) kazanyu [2]) sto dnÿ naÿuthrznÿ na / mszy na pÿerwÿm ÿ wtorÿm nÿesporze kto- / rzÿ bądą od kazanÿa sto a pÿączdzÿe sÿąt- / dnÿ Sixtus papÿesz tÿ [3]) themu szwÿątu odpu- / sty dal ktore są danÿ na szwÿąto bozego cz- / ÿala /

I tu pÿssacz a vkazacz chczą prauÿe ÿz / panna bez grzechu począta, gdzÿe th- / ak mouÿą ÿsz acz panna od pÿeruÿch ro- / dzÿczow wktorÿch straczÿlysmÿ pÿeruoro- / dną sprauÿedlÿuoszcz poszla ÿesth, w kto- / rÿch ten grzech początek wzÿął, a wszakosz / ÿako sprzeklączÿa ÿeuÿ bez boleszczÿ gdÿ / crÿstusa porodzÿla ÿesth vÿ- ÿątha, tak oso- / bną laską od grzechu ÿsz ven nÿeupadla [4]) / (16 v.) zachouaną /

Thesz acz ona pÿeruorodneÿ sprauyed- / lÿuoszczÿ nÿemÿala a wszako mÿala / rowną laską dussÿ ÿeÿ wlaną czasu ÿeÿ / sthworzenÿa sktorą tak bÿla bogu przÿem- / na ÿako spÿeruorodną spra- ÿelÿuosz- / czyą /

Thesz kÿedÿ baczÿmÿ czo ÿesth grzech / pyeruorodny ysz nÿe- ÿesth uczÿnek cz / louÿeczÿ ÿako ÿnsze grzechÿ, nyeyesth thesz / (złączenÿe mąza a zonÿ acz tego grzechu ten / yesth szrodek), nÿe- ÿest tesz zarazenÿe wrzedly- / ue wczÿele bo grzech wsameÿ dussÿ byua / nÿeÿesth tesz ono przeczÿuÿanÿe smÿslow / rozumouy, Nye- ÿesth tesz ona ząda dusze ku / czÿalu Nyeÿesth tesz ktora rzecz bÿtna ktho- / ra bÿ bÿla ÿako to czo ma ysnoszczÿ bÿth- / noszcz, ale yest stradanÿe sprauÿedlÿuo- / szczÿ pÿeruorodneÿ gdyszmy ą povÿnnÿ / mÿecz ÿesth grzech pÿeruorodny ytesz / gdÿ baczÿmÿ yako sÿą tÿm grzechem du- / sza zaraza, bo dussa nassa gdy sobye posz- / lubuÿe czyalo w ÿadamÿe zarazone tedy / (a) tÿm sÿą zaraza ossobnÿm przuyleÿem / (17 r.) a [5]) darem bozÿm panna marÿa mogla bÿcz [6]) (ÿ) zachouana [7]) /

Thesz kÿedy baczÿmÿ od kogo bÿua wrzu- / czon abo wpoÿon grzech pÿeruorodnÿ / ysz od ustauÿ bozeÿ, gdÿsch bog nyeÿest sz- /

---

[1]) ot
[2]) a
[3]) esz
[4]) bowem zwecznoszczy wyata (y) ot troyczey szwyątey y tesz
[5]) le
[6]) y byla
[7]) ot wyekow otwszelykyego grzechv

czÿsznÿon swÿmÿ ustauamy, mogi vÿÿącz o- / sobnÿm przÿuÿleÿem stego skazanego pra- / ua thą panną czosz ÿ uczÿnÿl [1])/

Thesz kÿedÿ baczÿmÿ ktorego czasu przÿ-/muÿmÿ ten grzech [2]) czasu złączenÿa du- / sze ku czÿalu, a gdy baczemÿ gdzÿe ma bÿ-/ thnoszcz ten grzech bo nÿe w czÿele ale w / vÿsscheÿ cząszczy rozumneÿ, tedÿ mouÿą / ysz gdÿsz czÿalo marÿeÿ wpoczączÿu (n)- / [3]) ÿsz bÿlo przesz duszą ozÿuÿono nÿe mÿalo / pÿeruorodnego grzechu, yedno ÿako począ- / tek ysz wzdÿ zadama a zÿeuÿ obÿcza- / ÿem przÿrodzonÿm ÿesth począta ale n- / yepodluk vczÿnku albo ząd̈ze bo thego / mÿecz przesz dusse nÿemogla bo ÿescze / sthworzona nÿebÿla a przeto y przÿ / ÿącz tedy mÿala gdy wczÿalo dusa / ÿeÿ sthworzona wlevana gdzÿesch / (17 v.) bog czÿalo, [4]) od zarazenÿa ochądoszÿl / podluk pÿsma onego Job kto moze vczy / nÿcz czÿste znÿeczÿstego począte (nasze- / nÿa) odpouÿeda ÿsz sam bog aby tesz vÿącz / czÿalo bÿlo nÿeoczÿszczÿono wszakosch / dussa yako szwÿatloszcz duchowna laską / bozą uprzedzona, [5]) grzechu przyącz [6]) nÿemo- / gla gdysz zlaską wczÿalo nouo stworzo- / na bÿla wlana, a tako ku sprauÿedlÿuo- / szczy pyeruorodneÿ pouÿnna nÿebÿla, g- / dysz yusz rowny dar teÿ sprauÿedlÿuosz- / czy mÿala, podluk ÿako pÿsą doctorouye /

Thesz kÿedÿ baczÿmÿ ktorzÿ bÿuaÿą / tÿm grzechem zarazenÿ yszczÿ ktorzy / syą rodzą obyczaÿem przÿrodzenÿa z- / natury pÿeruÿch rodzÿczow przestąp- / nÿch, bozym skazanÿm przeklątÿm bo to / bÿl bog skazanÿm zdal, ÿsz dla adamoue- / go przestąpu kozdÿ ktory by podluk p- / rzÿrodzeÿa snÿego sÿą narodzÿl mÿal / bycz synem gnÿeuu bozego, [7]) tedy ta panna / osobna przÿu [8]) leyą laską byla od grzechu / (18 r.) zachouana [9]) /

A przeto naszczą̈sznÿ eÿsza marÿa dzÿeuÿczo / nayczyst sza w ktoreÿ zadna nÿeÿest / zmaza pamyątaÿ ÿsz czÿą bog vÿbral / od uÿekow yzbÿsz bÿla matka naczysth / scha a ludzkyego rodzaÿu ÿednaczka a / rzecznÿczka Eya przeto o laskaua panÿ / ÿedÿna nadzÿeÿo nasza twemu sÿnouÿ / nas postauÿwszÿ wlascze ofÿaruÿ a onÿ twoÿe laskauÿe oczÿ knam obrocz a ÿe- / zusa blogoslauÿonego zÿuota twego ow- / ocz wnÿebÿe nam ku pozÿuanÿu przesz / koncza vzÿcz o laskaua a lutoszczÿua O / naslodsza panno marÿa daÿ nam przesz / twe zaslugÿ a by mÿ ktorzÿ czÿą czÿstą/

---

[1]) szvpelnye ot wyekow wyecznych
[2]) yako
[3]) ne
[4]) maryey
[5]) przeto
[6]) panna
[7]) o
[8]) y
[9]) mocza bosza z dawna dawnego

od kozdego grzechu vÿerzÿmy przeszczÿą / oczÿszczÿenÿ od grzechow stobą yssÿnem / thwÿm mÿlem panem ÿezusem krolÿo- / vacz moglÿbysmÿ amen. /

O prawdzÿuÿe naczysthsza anÿepo- / kalana marÿa O prawdzÿuÿe vye- / lebna panÿ nad gwÿazdy pouÿssona ÿ / nachądoznÿeÿsza od kozdeÿ zmazÿ vÿą- / czeÿ nÿsz (kozde) wszytko sthworzenÿe / (18 v.) anÿelskÿe thą czÿstoszczÿą nad ktorą p- / oth bogÿem nÿemoze bÿcz rozumÿana vy- / ąthszą ktorÿmÿ chwalamÿ chwalÿcz czÿą / mam gdÿsz tÿ ÿesth chwala ÿeruzalem tÿ / poczesnoszcz ludu naszego ty yesz mathka / nascha od grzechu zachouana mathka / mouÿą boza ÿ panna yezu crÿstusa mÿ / la nad ÿne vÿbrana. thÿsz dusze naszeÿ / vczÿeczka thÿsz nadzÿeÿa ÿ pomocz y o / sobne sÿercza naszego poczÿessenÿe czÿebÿe / prosÿmy ktobÿe uolamÿ aby przesz oną / thwoÿey czÿstoszczÿ vÿelką laską nam / od slodkÿego ÿezusa vprosÿla odpusz- / czenÿe [1]) laską y chwalą [2]) Amen [3])

(19 r.) Poczyna sÿą kazanÿe [4]) o począczyu przenaczÿsthscheÿ dzyenÿcze pan-/nÿ marÿeÿ [5]).

Byorą thÿ slowka pannÿ na- / czysthszey marÿeÿ ktore mo- / uÿ k nam: rzekącz Począłam / syą [6]) (w zÿuoczÿe matkÿ moÿeÿ) Thy s- / lowka dzÿsz bÿorą przethsÿą nacze- / szcz ÿ chwalą ÿeÿ naczÿsthschemu / począczÿu oto zalozone słowka po-/ czą1am syą O (...) namÿleÿscha / panno daÿ nam zrozumÿecz o th- / wÿm chwalebnem ÿ nagÿczÿstszem / począczÿu ktoremu począczÿu, / chwale, szwÿączÿ sÿą dzÿwuÿą / ÿ doktorouÿe roszmaÿczÿe uypÿ-/ suÿą o twem panno począczÿu, w- / szakosch uÿznauałÿ sÿą bÿcz nÿe do- / statecznÿmÿ ku uÿpÿsanÿu o twÿm / (19 v.) czÿstem począczÿu, O a czosz ÿa rze- / ką grzeschnÿ twoÿ kaznodzÿeÿa k- / torÿ nÿmouÿcz nÿeumÿem ÿ rozmÿ- / szlaÿącz nstauam o thwÿm przenaÿ- / czÿsthszym począczÿu O gdÿszczÿ do / ktorouÿe [7]) uyznauaÿą sÿą bÿcz nÿe- / dostatecznÿ kn nÿpÿsanÿu otwÿm / począczÿu, a tedÿ ÿa muschą mÿlcze-/ cz glupÿ A wschakosch s szwyątÿm/Bÿernatem mouyą ku tweÿ szwÿą- / teÿ mÿloszczÿ, aczkolÿm nÿeuÿmo- / wnÿ, a wzdÿ mÿlczecz nÿechczą oth- / wÿm na szwÿąthschÿm ÿ naczÿstszÿ / począczyu, wzÿąwszy odpusczenÿe / ÿ twoÿe panno przezegnaÿe, chczą / glupÿ mouÿcz ÿ pÿsacz o thwÿm / naÿnÿeuÿnnÿeÿschÿm ÿ naÿosobn- / ÿeÿschem ÿ chwalebnÿm począczÿu / bo czego rozum moÿ nÿedosyąze /

---

[1]) grzechow
[2]) raczy dacz
[3]) yvsz szya dokonalo kaszanye doktora / paterka gdzesz proszy pokornye oszdrową / maryą dla naczystszego począcza / panny / maryey /
[4]) drvgye
[5]) Jezus marya / Sz / channa
[6]) od początku szwyata stworzona
[7]) szwyączy

(20 r.) to laska twoya nyechacz napelny / bouyem bychczy anyelską mouą / myal, y wszytky pysma przeczethl / [1]) przesz tweÿ laskÿ nyczmÿ to nyeye- / sth, ale lascze twey zaleczayącz syą / Byorą slowka twe na początku za- / lozone ktore mouysch knam [2]) /

Począłam syą [3]) w zyuoczye ma- / tky moyeÿ. O naychwalebnÿ-/ eyscha panno nascząschnyeysze two- / ye począczye [4]) ktore zasluzylo przy- uyeszcz nam odkupyczyela szwya- / ta, yako dzysz nyesyolo koszczyol / spyeua rzekącz (tymy slouy) /

Poczyączye twoye rodzyczyel- / ko boza przynyoslo y obya- / nylo uesele wszemu szwyathu y szyą szczebe narodzyl krystvsz bog nasz / [5]) mouy Swyąty Anselmus O yakosz / chwalebne twoye począczye my- / la panno, ktore nam przyuyodlo weszelye wszego szwyatha / (20 v.) zbauyczyela szwyata przyydz na sz- / wyath, o myla panno troyakye two- / ye począczye y przyszczye na szwyat / bylo [6]) /

Pyerue bylo nayosobnyeysze, a- / bouyem osobnymy laskamy od / naychwalebnyeyszey troycze szwyą- / tey darovane (yak ..... / .....) y przyuyleymy mocznymy ufun- / dovana [7]) /

Uthore bylo począczye twoye / panno. O przenayczysthsze th- / ak ysz zadne czyalo szwyąthsze any / czysthsche nyebylo stworzono y począ- / tho. po czyele syna bozego yako czy- / alo dzyeuycze maryey. o sluschno to / bylo abouyem bog myal przyyącz / naturą plczy yey [8]) /

Trzeczye bylo | yey począczye nay- / dzywnyeysche abouyem dzyw- / (21 r.) nem y nouem a osobnym boskym / zrządzenym y obyauyenym przesz / anyola gabryela od boga wszechmo- / cznego yest obyauyono yey począcze / oczczu, yoachymouy y matcze szwy-/ ateÿ annye, oto począta yest ta my- / la panna w oczczu y matcze yey ya- / ko slowka zalozone brznyą począ- / lam sya [9]) w zyuoczye meÿ matky /

Baczmysch tu (wkrothcze) namy- / leyschy yle moze bycz wkroth- / cze pouyedano, Rozwazayącz / spysma doktorowskyego [10]) o począcz- / yu nayczysthszym panny maryeÿ. /

Byorą tu kn naszemu poczyeszenyu / y chw [11]) leyeÿ szwyąthey myloszczy / syedmyorakye począczye [12]) /

---

[1]) yszroszvmyal
[2]) rzekącz
[3]) y
[4]) bylo
[5]) y
[6]) Jesus
[7]) boszwyecznoszczy w bodze początthe
[8]) przetho tak czyszcze począto
[9]) y szwyecznoszczy y
[10]) y proroczkego
[11]) a
[12]) panny maryey

Pyerua Capitula oto slow- / ka zalozone pannÿ marÿeÿ / ktore knam mouÿ, począłam sÿą / (21 v.) [1]) / wzÿuoczÿe matkÿ meÿ [2]) / Sluchaÿmÿsch ktore począczÿe / bÿło pÿerwsche yeÿ mÿlosczÿ / nÿszly wzyuoczÿe szwÿątеÿ annÿ pÿ- / sze szwÿąty augusthÿn / Pÿerue bÿło ÿeÿ począczÿe w / oczczu nÿebyeskÿm ato zwÿe- / cznoszczy bostwa ÿego wsechmocznosz- / czÿ O wzÿąłacz tam ta myla panna / uÿeczną czÿstoszcz wbosthwÿe (od uÿe- / kow), aboczÿem ona zwÿecznoszczy bos- / kÿeÿ począta naÿczÿsthscha naÿnÿe- / uÿnnÿeÿscha panna, aboczÿem wbodze / wszechmocznÿm zadneÿ makulÿ nÿe- / chądogoszczÿ nÿemasch, ale czÿstoszcz / ÿ szwÿąthoszcz. A przetosch ta mÿla / panna wzyąla zbostwa czÿstoszcz / zwÿecznoszczÿ ÿ szwÿątoszcz doskona- / loszczÿ, a przeto z wÿecznoszczy stala / sÿą czÿsta [3]) y szwÿąta a uyznauaÿącz / (22 r.) koszczyol ÿeÿ czÿstoszcz (o) szpÿeua / O szwÿąte a nyepokalane dzyeuÿ- / cztwo twoÿe y ktoremy chwalamy / mam czyą chwalÿcz nÿeuÿem anÿ / umÿem, abouÿem zwÿecznoszczÿ czÿ- / sta sÿą stala nÿsch anÿelÿ przetho / ÿsch z ÿeÿ czystoszczy sÿn bozÿ mÿal / wzÿącz czlovÿeczą plecz A przeto sz- / (wÿecznoszczy) wboskÿeÿ radzÿe stalo / sÿą teÿ mÿleÿ pannÿ naÿczÿsthsche / począczÿe, a troÿcza naÿblogoslaw- / nÿeyscha raczyl ÿą mÿecz (zwÿeczno- / szczÿ) przebÿthkÿem swym a przetosz / od uÿekow uÿbrana w bosthwÿe ÿ / ÿeÿ naczÿsthsze począczÿe srządzono / (zwÿecznoszczÿ wbosthwÿe) ÿ pysche ta- / ko Dÿonysÿus rzekącz O ta mÿla pan- / na od uÿekow ÿest w bosthwÿe po- / czata ÿ chouana wskarbÿe bostwa / na nadostoÿnÿeÿszÿ uczÿnek y spra- / uą zbauÿczÿelną a boczyem przes tą / (22 v.) mÿlą panną stalo sÿą zbauÿenÿe / lndzkÿe gdÿ uÿszedl y narodzÿl sÿą / s zÿuota ÿeÿ Jesus cristus sÿn bozÿ / ktory mÿal zbauÿcz y odkupÿcz swe / stworzenÿe, to wszÿtko bÿło wskrÿto- / szczy taÿemnÿcz boskÿch (od vÿekow) / A takosch ta myla panna bÿla począ- / la zwÿecznoszczÿ bozeÿ woczczu nÿe- / bÿeskÿm w ÿego wszechmocznoszczy acz- / kolÿ wszÿtko sthworzenÿe od uyekow / bÿło wprzesrzenÿu boskyem [4]) ale tha / mÿla panna przesz przÿrownanÿa bÿ- / la (wprzesrzenÿu boskÿm) vÿątszeÿ / dostoÿnoszczy (zwÿecznoszczÿ) nÿszly w- / szÿtko stworzenÿe, przeto ysch ona / mÿala porodzÿcz stworzÿczÿela sz- / wÿatha y mouy szwÿątÿ augustÿn / od uyekow ta mÿla panna przesrza- / na y chouana w tayemnÿczach bos- / kÿch, ktora (ÿusch) przeuÿsszÿla nasz- / lachethnÿeÿsze stworzenÿe boskÿe, an- / (23 r.) ÿolÿ ktorzÿ mÿelÿ bÿcz sthworze- / nÿ poth czasem, ona wszytkÿ uprzedzi- / la, ÿ od uÿekow przeuÿsszyla ÿ pan- / ÿą anÿelską dana, o ÿeszcze w ÿey nÿe / bÿthnoszczÿ, ÿ stworzÿl pan bog anÿo- / lÿ dla sweÿ uÿel-

---

[1]) szwyecznoszczy boszky apothem
[2]) sz channy
[3]) w poczyączv
[4]) o

mosznoszczÿ a to bylo na- / ÿpyerwsze stworzenÿe boskÿe, ÿ stwo- / rzÿl korÿ anÿolom o w uyellkÿeÿ rosz- / koschy, a yednego anÿola naszlÿa / chethnÿeÿschego ÿ nauÿssey y posta- / uÿl a dal mu ÿmÿą od szwÿatloscÿ / lucÿfer, ale lucÿfer bądącz tak na- / szlachethnÿeÿsse stworzenÿe, uznal / ÿz bÿl nauÿsszy nad anÿolÿ, podnÿ- / osl sÿą wpÿchą, chcząc bycz rownÿ / temu ktorÿ gÿ stworzÿl, oto yusch / grzech pÿchÿ uczÿnÿl luczÿfer w nÿ- [1]) / ebÿe o natÿchmÿast sthrą- / czon z o- / nego myeszcza naÿszlachethnyeÿsego / (23 v.) w głąbo- / koszcz pÿekÿelną ÿ z ÿnÿmÿ / anÿolÿ ktorzÿ k ÿego pysche [2]) przysz- / wolÿlÿ, ÿ stal sÿą z anÿola szathan /

Ktho pÿchą pan bog skaral ale / drugÿe anÿolÿ ktorzÿ uznalÿ / sthworzÿczÿela swego daÿącz mu / czeszcz ÿ chwalą ÿako bogu, tÿ posta- / uÿl w korzech rozkoszÿ na czeszcz ÿ ch- / walą uÿelmo- / znoszczÿ sweÿ otho sta- / lo sÿą stworzenÿe anÿelskÿe y upad / ÿch, a panna marÿa to wszÿtko oth / uÿekow bądącz począta uprzedzila / ÿ mouÿ Dÿonÿsÿus O owszekÿ pan- / na marÿa pÿerueÿ stwo- / rzona wra- / dzÿe boskÿeÿ nÿszlÿ anÿelÿ wszÿtczÿ / y gdÿ lucÿfer sthrączon do pÿekla / panna ÿusch bÿla w przesrzenÿu bo- / stwa y gdÿ pan bog stworzÿl czlo- / uÿeka, a pÿeruey zÿemÿą panna / (24 r.) marÿa ÿusch bÿla ÿakosch koszczy- / ol szpÿeua slowka pannÿ marÿeÿ [3]) / Pÿerueÿ nÿszlÿ pan bog stworzÿl nÿe- / bo ÿ zÿemÿą ÿam ÿusch bÿla, czusch / w przestrzenÿu boskÿm (tocz są slowka / pannÿ marÿeÿ) /

A przetosch zwÿecznoszczÿ boskÿeÿ / obral pan bog thą przedostoÿ- / ną panną bÿcz schouanyem bostwa / swego y bÿcz matką syna ÿego (bı) ÿe- / dÿnego, ktoregosch on umÿszlÿl z wÿe- / cznoszczÿ zeslacz na szwÿath dla otku- / pÿenÿa rodzaÿu ludzkÿego, a teÿ mÿ- / leÿ pannye dal ÿmÿą z wÿecznoszczÿ / Marÿa ÿ choual ÿą (od uyekow) w ta- / ÿemnÿczach bostwa swego yako Sz- / wÿąty augustÿn mouÿ (O) thą pan- / ną obral bog (zwÿeczno- / szczÿ) wra- / dzÿe taÿemnÿcz szwÿątych szwogych, bÿcz ma- / tką bostwa ÿego w przÿÿąthym / (24 v.) czlouÿeczÿenstwÿe A ta panna mÿa- / la podz ÿ bÿcz narodzona z oczcza / ÿoachÿma y matky szwÿąteÿ annÿ /

Thą bog oduyekow poszlnbÿl bÿcz / mathką sÿna swego ÿ choual ÿą / wzamknÿenÿcz sercza swego o w uyel- / kÿeÿ roskoszÿ boskÿeÿ Aczkoly wszyth- / ko stworzenÿe bÿlo zwÿecznoszczÿ w- / taÿemnÿczach yego ale ta mÿla pan- / na o w uÿąthszey uaznoszczÿ ÿ mÿlosz- / czÿ ÿ dostoÿnoszczÿ nad wszytko ÿe- / go sthworzenÿe uyymuÿącz czÿalo sÿ- / na bozego ktore potÿm sthworzono / wzÿuo- / czÿe yeÿ to telko bÿlo dostoÿnÿ- / eÿsze nÿszly czÿalo marÿeÿ, ale wszyth- / kÿ ÿne stworzenÿa ta mÿla panna / ÿeszcze zwÿecznoszczÿ

---

[1]) e
[2]) y myszly
[3]) rzekącz

przeuÿssyla ÿ an- / ÿelskÿe stworzenÿe y ona pÿeruey ÿe- / st nÿsz wszÿtko stworzenÿe ÿako sa- / ma panna mouy a koszczÿol to szpye- / (25 r.) ua od początku szwyata stworzon- / am ÿest pÿeruеÿ nÿszlÿ sÿą stalÿ prze- / paszczÿ ÿa yestem vÿkladayą [1]) to do- / ctorouÿe tako nÿem sÿą stalÿ przepa- / szczÿ to czusz (przepaszczÿ) grzechu ÿa ÿe- / stem mouÿ panna marÿa aboczÿem n- / aÿpÿerwszÿ grzech stal sÿą wnÿebÿe pÿ- / chÿ, ato przesz luczÿfera anÿola naÿuÿ- / ssego ktorÿ podnÿosl sÿą w pÿchą prze- / czyw sthworzÿczÿelouÿ O natÿchmÿa- / sth pan bog sthrączÿl gÿ z nÿeba wglą- / bokoszcz pÿekÿelną y stal sÿą z an- / ÿola szathan O tho skaral pan bog py- / chą a nÿem sÿą to [2]) stalo, (o) przed tÿm / naszwÿątsza panna od początku szwÿ- / ata bÿla, a gdy ÿadam stworzon z- / ÿauą y postauÿenÿ w roskoszy raÿ- / skÿeÿ, o ale wrÿchle zgrzeszÿlÿ nÿe- / posluszenstwem uÿpądzenÿ tndzÿesz / zrayu prze nyeposluszensthwo / (25 v.) a panna marÿa tÿ przepaszczÿ grze- / chu od uÿekow uprzedzÿla bądącz w- / otpoczyuanÿu wbosthwÿe O sama (*popr. tą samą ręką:* A to sama) / panna marÿa mouÿ pÿeruеÿ nÿszlÿ / [3]) stalÿ przepaszczÿ [4]) ÿa ÿestem

Koszczyol to cząsto powtarza slo- / wka pannÿ marÿeÿ ÿ pysche / tako doctor Rubertinus rzekącz ta mÿ- / la panna od uÿekow w bosthwÿe sthwo- / rzona oth nayblogoslawnÿeÿszeÿ troÿ- / cze szwÿąteÿ ÿ obrana ze wszego sth- / worzenÿa boskÿego naÿszlachethnÿ- / eyscha, y począta Troÿako wbosthwe / przed wszemÿ uÿekÿ. aczkoly yeÿ ch- / walebnego począczÿa anyelskÿ ÿą- / zÿk any doctorowskÿe pÿsma dos- / tathczÿcz slusznye nÿemogą chwalÿ / uyelykÿey yey począczÿa, [5]) a boczÿem / po sÿnu ÿey ÿ po sÿnu bozÿm o na- / dostoÿnÿey ÿest począta [6]) ÿ uÿbrana / z wÿecznoszczy boskyey [7]) /

Napÿeruey [8]) uÿbral bog oczÿecz / (26 r.) thą mÿlą panną szwÿecznoszczy bos- / thwa swego ku naÿuÿsszeÿ szwÿąto- / szczÿ, tak ÿze po sÿnu bozÿm nÿemo- / gl bÿcz czlouÿek szwyąthszy ÿ bogu / mÿlschy ÿako ta mÿla panna ktora / mÿala bostwo ogarnącz wnąthrzno- / szczÿamÿ swÿmÿ, anÿ mogl bÿcz czlo- / uÿek czÿsthschÿ, ÿ nad anÿolÿ pouÿsz- / schona ÿeÿ czÿstoszcz (o ÿescze przeth / nÿekÿ y zamknął ÿą bog wtaÿem- / nÿczach serca bostwa swego) ÿ cho- / nal ÿą wsweÿ nÿelmoznoszczy prz- / ed wszÿtkÿmÿ uÿekÿ ÿ bÿla uÿel- / kÿey szwÿątoszczÿ ÿ mouÿ tako ru- / bertus

---

[1]) cz
[2]) czvsz grzech
[3]) szą
[4]) czvsz grzechv
[5]) wyszlowycz
[6]) przez grzechv pyerworodnego
[7]) throyako
[8]) y

a slusznÿe to ÿsch ta panna / ÿest naszwÿątscha ÿ naczÿsthsza ÿ / tak zwÿecznoszczÿ uÿbrana O [1]) naÿ- / uÿsszeÿ troÿcze szwÿąteÿ abouÿem / chczÿal bog złączÿcz z ÿeÿ naturą / bostwo swoÿe /

U thore począta ÿ obrana tha / (26 v.) mÿla panna zwÿecznosccÿ przesz / boską wszechmocznoszcz ÿ umocznÿo- / na od troÿcze szwÿąteÿ bostwo no- / szÿcz ÿ ogarnącz ktorego nÿebo og- / arnącz nÿemoglo tego ona pod cza- / sem ogarnąla (ÿ przed wszemÿ uÿe- / kÿ [2]) umocznyona bostwo znosÿcz ÿ)- / [3]) dacz bosthwu [4]) naturą panÿenstwa s- / wego bo ta ÿedna bÿla zwÿecznoscÿ / nalezÿona ÿ srządzona sktorą bog z- / łączyl bostwo swoÿe [5]) /

Thrzeczÿe tą naszwyątszą paną / uÿbral bog oczÿecz oduyekow / dzÿeueczką swoÿą namÿlschą y sthą / poszlubÿl sÿna swego, zwÿecznoszczÿ / rodzączego teÿ pannÿe ofÿaroual / sÿna swego aby mu pod czasem mat- / ką bÿla ta panna bÿla w uÿelkÿm / kochanÿu boskÿm abouÿem naÿuÿs- / szÿ skarb ÿeÿ od uÿeku poleczon bycz / matką sÿna bozego ÿ kto slÿchal (dz-) / [6]) ÿw takouÿ abÿ stworzenÿe stworzÿ- / (27 r.) czÿela porodzÿlo [7]) /

Ktho ta panna bądącz sthwo- / rzenÿm porodzÿcz mÿala sth- / worzÿczÿela tak to boska rada chczÿa- / la ÿ wszechmocznoszcz ÿego ÿ mouy sz- / wÿąty augustyn O zaÿste ta mÿla p- / anna (od uÿekow) ÿesth począta wprze- / srzenÿu boskÿeÿ moczÿ ÿ chouana w ta- / ÿemnÿczach boskÿch y pozÿuala slod- / koszczÿ roskoszÿ bostwa bądącz zam- / knÿona wskarbÿe sercza boskÿego prz- / ed uÿekÿ pokÿ nÿeprzÿszedl czasz od / boga srządzonÿ ÿeÿ nasczą- sznÿeÿszego / począczÿa wzÿuoczÿe ÿeÿ mathkÿ y / rzekl szwÿątÿ augusthÿn w uÿelÿkÿem / zadzÿuouanÿu uÿdzącz ÿeÿ uÿelką / uÿelmoznoszcz O przenaszwÿątsza pan- / no ÿ kczemu czÿą mam przÿrownacz / nÿeuyem, przÿrownam ly czÿą nÿe- / bu vÿsszasz yesth, bo uÿem ÿescze nÿe- / bo nyebÿlo stworzono atÿsch ÿusch / (27 v.) bÿla wprzesrzenÿu (ÿ serczu) bostwa / sthworzona, a ÿeszly ÿszczÿą przÿro- / wnam anÿolom, o zaÿste dostoÿnÿ- / eÿszasz nath anÿolÿ, aboczÿem od uÿe / kow panÿą anÿelską ÿestesz uÿbra- / na przed tÿm nÿszlÿ bog stworzÿl / anÿolÿ thÿsz ÿusch bÿla ÿ palalasz / albo gorzala (szwÿecznoszczy) wmÿlo- / szczy bozey ÿ rzek daleÿ szwÿątÿ augu- / styn O mÿla panno przÿrownauam / czÿą nÿebu palaÿączemu aboczÿem / stalasz sÿą zwÿecznoszczÿ nÿebem bos- / twa, (aboczÿem) ÿako w nÿebÿe bost- / wo przebÿua tako w tobÿe mÿla pañ- / no mÿalo sÿą bostwo zgromadzÿcz / ÿ zamknącz wpa-

---

[1]) t
[2]) y
[3]) ymya
[4]) zakrycze
[5]) (myal)
[6]) dz
[7]) czosz to tey panne dano

nÿenstwÿe thwÿm [1]) /, tako za sÿą ty mÿla panno bÿlasz / zamknÿona zwÿecznoszczÿ w bosthwe / ÿ palalasz mÿloszczÿą boską (oduÿe- / kow), a przetosz szwÿąty augusthyn [2]) /

(28 r) O sluszny̆e tą mÿlą panną przÿrow- / nal nÿebu palaÿączemu, aboczÿem / ona przed wszÿtkÿmÿ uÿekÿ początа [3]) / uÿbrana bÿcz boskÿem nÿebem ogar- / nayącza wsobÿe bostwo, a to sÿą w- / nÿeÿ spelnÿło gdy początа wzÿuoczÿe / swÿm ÿ noszÿla sÿna bozego wpanÿ- / enstwÿe swÿm ÿ odpoczÿual wnÿeÿ / bog wczlouÿeczeÿ naturze ÿako wnÿe- / bÿe, a przetocz ta mÿla panna zwÿe- / cznoszczÿ gotouana bÿcz nÿebem bosz- / kÿem ÿ (zwÿecznoszczy) wzÿąla ta pan- / na uÿelkye lasky boze ÿakosz pysche / ambrosÿ szwÿątÿ rzekącz (azgadza- / ÿącz sÿą z ÿnÿmÿ doktory) od uÿe- / kow stworzona panna marÿa /

O w uyelÿkÿeÿ szwÿątoszczÿ ÿ cho- / uana wtaÿemnÿczach boskÿch / (y umÿszlech) ÿ odpoczÿuala wrosko- / szach boskÿch a Rychardus pÿsze / ÿem kto ÿesth blÿssÿ przesz laszką / (28 v.) boga tÿm uÿąthsze laskÿ bÿerze od / boga. o zaÿste ta przedostoÿna pan- / na bÿlacz naÿblyssa boga [4]) /

O (tho doctorowskÿe pÿsma pouÿ / edaÿą ÿsz ona zwÿecznoszczÿ w- / bosthwÿe bÿla), a przeto naÿwÿątsze / laskÿ wzÿąla od pana boga ÿakosz tho / sama panna Marÿa mouÿ a koszczÿol / cząsto szpÿeua rzekącz vemnÿe wszÿt- / kÿ laskÿ boze ÿ mouÿ szwÿąty Bÿer- / nath O zaÿste ta panna zwÿecznoszczÿ / lask boskÿch ÿest napelnÿoua ÿ boskÿ- / mÿ darÿ obdarouana ÿ wboskÿm o- / grodeczku kochaÿącz sÿą wbodze prze- / byuala [5]) (zwÿecznoszczÿ) ÿako ÿedÿna / dzÿeueczka oczcza boga ÿ bÿla prze- / bÿuaÿącza wskarbÿe sercza boskÿe- / go ÿ mony szwÿąty augustÿn /

Tha panna wbostwÿe bÿla zwÿe- / cznoszczÿ kochaÿącz sÿą [6]) ÿ taÿe- / (29 r.) mnoszczÿ boskÿe nÿebÿlÿ [7]), skrÿty A prz- / etosch ÿest uezuana skarbnÿczą boską / ÿsch ona (zwÿecznoszczÿ) przebÿuala ws- / karbÿe sercza boskÿego (Oto mamÿ ÿsz / ona zwÿecznoszczy wbostwÿe bÿla prz- / ed początkÿem szwÿata) ÿakosch to sa- / ma panna szwÿatczÿ monÿącz Otpo- / cząthku szwÿatha ÿam ÿest stworzona /

Gdÿszczÿ bÿla ta mÿla panna oth / początku szwÿata czosz to sama / mouÿ a koszczÿol to cząsto powtarza / abouÿem po ÿeÿ mÿlem sÿnÿe ona ÿe- / sth naÿuÿssa prawda oto mouÿ na- / szwÿąthscha panna odpoczątku szwÿa- / ta ÿam ÿest stworzona (O) /

---

[1]) przesz dzewyącz myeszączy
[2]) (mowy) rzekl tako
[3]) y
[4]) (o yeszcze przet) (weky)
[5]) y kochala
[6]) w bo ze
[7]) yey

Jusch temu uÿerzÿmÿ mÿla pa- / no ÿako prawdzÿe naÿuÿsseÿ / czo knam mouÿsch ÿsch odpoczątku / szwÿata ÿestesz stworzona, ÿ mouy / Szwÿąty Augustyn O gdÿszczÿ pan / na od początku szwyata yest stwo [1]) / (rzona) a tedÿ ona bÿla kyedÿ pan / (29 v.) bog stworzÿl nÿebo ÿ anÿoly a potÿm / zÿemÿą ÿ czlouÿeka ona zaÿste ÿu- / sch byla [2]) kÿedy pan bog strączÿl lucÿ- / fera znyeba wgląbokoszcz pÿekÿelną / y gdy ÿadam z ÿauą uÿpądzenÿ zra- / ÿu ona yusch bÿla A tako wszÿthky / uczÿnkÿ boskÿe gdy sÿą staly panna / ÿusch bÿla w umÿszle boskÿem ÿ wsk- / arbÿe sercza boskÿego a tako wszÿt- / ko sÿą stalo przÿnÿeÿ y mouÿ sz- / [3]) wÿąty augustyn O nachwalebnÿeÿ- / sza panno w uÿecznym począ- / czÿu O na- / dostoÿnÿeÿscha w boskÿm umÿlouanÿu / nad wszÿtko boze stworzenÿe uÿączeÿ / z wÿecznoszczÿ umÿlouana od troÿcze / szwÿątеÿ ÿako dzÿeueczka ÿedÿna ros- / koschÿ boskÿch pozÿuala (zwÿecznoszczÿ) /

Wtora Capitula:

U thore tha mÿla panna ÿest po- / czątha zwÿecznoszczÿ w sÿnu bo- / zÿm ktorÿ syn zwÿecznoszczÿ z- / (30 r.) oczcza sÿą rodzÿ ÿ uÿecznÿe bądzÿe [4]) / (sÿą) rodzycz bądącz ÿednakÿeÿ wsz- / echmocznoszczÿ z oczczÿem bogÿem kto- / rÿ od uÿekow s sweÿ beszmÿerneÿ do- / broczÿ umÿszlÿl stąpÿcz naszwÿath a- / bÿ czlouyeka odkupÿl ktoregosch to pod- / czasem stworzÿcz mÿal, tego uÿdząc bo- / skÿmÿ oczÿma ÿsch mÿal zgrzeszÿcz po / stworzenÿu rÿchlo, a nÿkth go uÿba- / uÿez nÿemogl ÿedno bog przÿÿąwszÿ / plecz czlouÿeczeÿ naturÿ, O uczÿnÿl to / sÿn bozÿ zwÿelÿkÿeÿ lutoszczÿ yze on / chczÿal przÿÿącz naturą czlouÿeczeÿ pl- / czÿ ÿ chczÿal sÿą narodzÿcz naszwÿath / ÿ ulozÿl tak w boskÿeÿ radzÿe ÿ zamk- / nÿona z wÿecznoszczÿ boska rada ÿsz sÿn / bozy chcze czlouÿeka uÿkupÿcz ÿ chcze / sÿą wdzÿeczÿnstwÿe czlouÿeczeÿ natu- / rÿ narodzÿcz [5]) ÿ bÿla rada w bosthwÿe / o ÿeszcze przed wszemÿ uÿekÿ kto ma / sÿnu boskÿemu matką bÿcz, ÿ stalo sÿą / (30 v.) w boskÿeÿ radzÿe uÿrzeczenÿe ÿsch nÿkt / boga ogarnącz ÿ wzÿ- / uoczÿe noszÿcz nÿe- / moze ÿedno uÿbrana naÿczÿstthscha pan- / na [6]) /

Utora rada w bosthwÿe bÿla ktorą [7]) / ta panna mÿala sÿna bozego poro- / dzÿcz, ÿ szwolÿla troÿcza szwÿąta ysz syn / boskÿ obral sobÿe o ÿeszcze z wÿecznoscÿ / dzÿeuÿczą marÿa bÿcz matką czlouye- / czenstwa ÿego, ÿ bostwo ÿego ogarnącz / panÿenskÿm zÿuotem A ta(m) panna mÿa- / la podz ÿ narodzÿcz sÿą z oczcza

---

[1]) rzona
[2]) w vmyszle boszkyem
[3]) sz
[4]) szyą
[5]) (szą)
[6]) to potlvg / sz / avgustyna
[7]) by

ÿoa- / chÿma, ÿszmatkÿ szwÿątеÿ annÿ A to od- / uÿekow bÿlo srządzono ÿ wskarbÿe bos- - / twa samknÿone(go) [1]) /

Baczmÿsch tu ÿsch tą mÿlą panną sÿn / bozy (z wÿecznoszczÿ bostwa swego) / uÿbral sobÿe bÿcz matką a tho troÿako /

Pyerue tą mÿlą panną uÿbral sÿn bo- / zy zwÿecznoszczÿ ÿsch chczÿal przÿącz / z ÿeÿ czÿstoszczÿ czlouÿeczenstwo ÿ z ÿeÿ / czÿsteÿ krwÿe naturą ÿ czÿalo przÿął ÿ o- / garnął [2]) bostw(o) [3]) swoye [4]) ÿ złączyl z ÿeÿ natu- / (31 r.) rą ÿ wÿeÿ zÿuoczÿe odpoczÿua(l) [5]) ÿ prze- / bÿual bog [6]) ÿako wnÿebÿe a czlouÿek ÿa- / ko wmatcze sweÿ O ÿakosch to dostoÿna / panna bÿla ktorasch od uÿekow uyzwo- / lona od troÿcze szwÿątey bÿcz mothką boga ÿ czlonÿeka. /

Uthore thą mylą panną obral z wÿe- / cznoszczÿ sÿn ÿedÿnÿ oga oczcza a- / by sÿą s zÿuota yeÿ panÿenskÿego na sz- / wÿath bnarodzÿl a thesch abÿ gÿ pÿersya- / my swÿmÿ uÿchouala panna, ÿako nyer- / nego czlouÿeka ÿ boga Aczkolÿ boska natu- / ra nÿepotrzebouala ÿeÿ pokarmu telko / czlouÿeczenstwo, wszakosch ona zwÿecznosz- / czÿ nato obrana ÿsch mÿala boga ÿ czlouÿ- / eka porodzÿcz ÿ pÿersÿamÿ panÿenskÿmÿ / uychouacz y mouy tako damascenus (od / vyekow wyecznych) uÿbral sobÿe sÿn bozÿ / mathką dzÿeuÿczą marÿą O uÿelÿkÿeÿ / czÿstoszczÿ ÿ nÿeuÿnnoszczÿ sktoreÿ czÿa- / la czÿalo czlouÿeczeÿ natury [7]) y mouÿ ory- / genes O naÿczÿsthszasz ta panna bÿla / (od uÿekow) ktora tak od uÿekow sthwo- / rzona szlachethnÿe [8]) od sÿna bozego gotho- / [9]) sktorą on raczÿl bostwo złączycz [10]) / (31 v.) przed wszÿtkÿemÿ uÿekÿ O barzo..... / ..... z dawna dawnego o teÿ pannÿe / rada bÿla wboskÿch taÿemnÿczach O / dzÿw to bÿl gdy ona pod stworzonem / czasem sÿna bozego począla ÿ porodzÿ- / la O zaÿste (malo) mnÿeÿschÿ to dzÿw / ÿesth ysz ta panna przed uÿeky w takoueÿ / uyelmoznoszczÿ w bosthwÿe bÿla ÿ wskar- / bye bostwa otpoczÿuala (o) ÿ zwÿeczno- / szczÿ w(z) [11]) ÿąta ÿ zachouana od grzechu p- / ÿeruorodnego [12]) czego zadnemu stworzenÿu / pan bog nÿeuczÿnÿl anÿ dal czo teÿ pan- / nÿe raczÿl (od uyekow) vczÿnÿcz ÿ dacz czosz- / to bÿlo barzo sluschno gdÿsch matka sÿ- / na bozego obrana w boskÿeÿ radzÿe y / mouÿ szwÿąty BÿernatH obral sÿn bozÿ / tą mÿlą panną matką z wÿecznoszczy w / radzÿe bostwa swego y przesz nÿą chczÿal / zataÿcz thaÿemnÿczą wczÿelenÿa bosth- / wa swego, w przÿkrÿczÿu czlouÿczeÿ na- / turÿ, Boczyem (z wyecznoszczÿ) dobrocz ÿe- / go tach chczÿala ÿsch mÿal przÿącz czlo- /

---

[1]) o tey myley pannye
[2]) yą
[3]) em
[4]) m
[5]) cz chczal
[6]) wney
[7]) przyącz raczyl
[8]) ywybrana
[9]) wybrana / uana (*sic.*)
[10]) (przyącz myal)
[11]) y
[12]) y wszelykego

uÿeczą naturą Abÿ czlouÿekÿem bądącz / y bogÿem zdzÿeuÿcze naÿ- / czÿsthszeÿ na- / (32 r.) rodzony czyerpÿalo ÿego czlouÿeczen- / sthwo za upadlego czlouÿeka / y vypysuyą doctorouÿe począczÿe th- / eÿ mÿleÿ pannÿ o naÿchwalebnÿeÿsze / o naÿdzÿwnÿeÿsche O chwalebneczÿem / bÿlo ÿeÿ począczÿe aboczÿem przed w- / schemÿ uÿekÿ początа w mądroszczÿ bo- / skÿeÿ A tam ÿusch odpoczątkow szwÿa- / ta stala sÿą uÿerna ÿsthą matką bosth- / wa ÿ tą sÿn bozÿ matką sobÿe uÿbral / y uÿelÿkÿe rzeczÿ mądroszcz boska p- / rzesz tą panną udzÿela y zamknÿono / to wtaÿemnÿczach mądroszczÿ boskÿch / czo pan bog (zwÿecznoszczÿ) chczÿal prz- / esz tą panną udzÿelacz [1]) /

Jeszeze teÿ pannÿ bÿlocz naÿdzÿwnÿ- / eÿsche począczÿe oto anÿelÿ dzÿ- / uoualy sÿą ÿey począczÿu bo ona przot [2]) / stworzona w bosthwÿe nÿsch anÿelÿ a u- / v znawschÿ yey dostoÿnoszcz anyelÿ z obÿa- / uÿenÿa ducha szwÿątego O dzÿuoualy / sÿą ÿeÿ dostoÿnoszczÿ czosch nÿzey u- / slÿschÿmy othÿm y pÿsche szwÿąthy / Augustÿn rzekącz bÿla rada zwÿecz- / noszczÿ wtaÿemnÿczach boskÿeÿ vÿel- / (32 v.) moznoszczÿ ÿuszlÿ sÿą zmÿlouacz nad / czlouÿekÿem ktorego zwÿecznoszczÿ u- / myslÿlÿsmÿ stworzÿcz napodobÿens- / twa nasche A tedÿ mÿlosÿerdzÿe kto- / re zwÿecznoszczÿ przed bogÿem ÿesth / Przÿstąpÿlo przed oblÿcznoszcz boską / a rzekącz O mÿlÿ panÿe sthworz czlo- / uÿeka dla tweÿ uÿelÿkÿeÿ uÿelmoz- / noszczÿ vkasch w sthworzenyu twoÿą / wszechmocznoszcz, aczkolÿ czlouÿek u- / padnÿe wgrzech szmÿerczÿ. ale tÿ mÿ- / lÿ panye raczÿ zeslacz sÿna twego kto- / rÿ szmÿercz skazÿ a zÿuoth ÿm da uÿe- / cznÿ, ÿ stala sÿą rada wbostwÿe uÿsz- / luchacz lÿ mÿlosÿerdzÿe. A tedy duch / szwÿątÿ sklonÿl uschÿ boskÿe ku uÿsz- / luchanÿu mÿlosÿerdzÿa ÿ /

Stalo sÿą ÿsch pan bog stworzÿl / nÿebo ÿ anÿoly dla swey uÿelmo- / sznoszczÿ, A potÿm stworzÿl zÿemÿą ÿ / czlonÿeka ÿ postauÿl anÿoly w korzech / roskoschÿ, ale mnodzÿ krotko tam bÿ- / lÿ. podnÿosl sÿą wpÿchą naÿuÿsszÿ / (33 r.) anÿol oto zgrzeszÿl pychą ÿ strączon / znÿeba ÿ slalÿsÿą mnogÿe korÿ puste / Potÿm pan wszechmocznÿ stworzÿl cz- / louÿeka y postauÿl ÿe wroskoszÿ raÿskÿeÿ ale barzo krotko tam bądąez / zgrzeschÿl nÿeposluszenstwem uÿpądz- / on zrayu O tho zgrzeszÿl anÿol y cz- / louÿek a wszakosch nÿe dla anyola / pan bog chczÿal sÿna zeslacz uÿku- / pycz go, ale dla czlouÿeka a takosch / kozdy czlouÿek poszmÿerczÿ schly do / othchlanÿ A nÿkth ym nÿemogl po- / mocz ÿedno yzbÿ sÿn bozÿ stąpyl na / szwÿath ÿ przÿÿą(cz) l plecz natury czlo- / uÿeczey y czÿerpÿal aze do krwÿe y / umarl thozby ÿe odkupÿl A tako od / stworzenÿa szwÿata bÿl placz ÿ wzdy- / chanÿe uolaÿącz sStąpÿ

---

[1]) O naszczaszneysza pano
[2]) y pyerwey

sÿnu bozÿ [1]) auÿbaw nasz y pouÿeda szwÿątÿ Augu- / styn A tedy mÿlosÿerdzÿe (boskÿe) bą- / dącz z wÿecznoszczÿ przet oczyma ÿ / uschÿma boskÿmÿ A onÿ to glosÿ pla- / (33 v.) czlÿue oczczowskÿe bądącze wothchla- / nÿ przÿuodzÿlo ku uschom boskÿem/ a ÿch lzÿ przÿnoszÿlÿ przed oczÿ boskÿe / mouÿącz O wszechmo- cznoszczÿ boska ra- / czÿ sÿą ÿusch smÿlouacz nad swem sth- / worzenÿem ktore oto czÿerpÿ czÿąskÿe / mąkÿ, raczÿ sÿna zeslacz na- szwÿath abÿ / ty placze ÿ smątkÿ ukoÿl, abÿ twe sth- / worzenÿe zmąk uÿbauÿl [2]), ale mÿlosÿ- / ernÿ pan bog bądącz poruszon na onÿ / glosÿ placzlyue [3]), uczÿnÿl radą w bosth- / wÿe swem smÿ- louaczlÿ sÿą ÿsch nad / czlouÿekÿem ktorÿ mÿą rozgnÿeual / nÿepo- sluszensthwem A tedÿ duch szwÿą- / tÿ wbosthwÿe uÿrzekı ÿam wzbudzil / proroka dauÿda ktorÿ mem duchę- / nathchnÿon bądącz uznal twoÿe mÿ- / losÿerdzÿe y zaudal O mÿlÿ panÿe / mÿlosÿer- dzÿe twoÿe nauÿekÿ bądą uÿ- / slauÿacz ÿ ÿne prorokÿ nadÿchal pÿ- / szącz o mÿlosÿerdzÿu bozÿm A przeto / raczÿ boze mÿlo- sÿernÿ yusz smÿlouacz / sÿą nath czlouÿekÿem ktorÿ zgrzeszÿw- / (34 r.) schÿ oto ÿesth wczÿerpÿenÿu y mouÿ / tu szwyąty augu- stÿn O dostoÿnoszcz / ÿesth uÿelka czlouÿecza oto nÿe o an- / ÿolÿ bÿla rada smÿlouacz lÿ sÿą ÿusz / nad nÿmÿ ale o czlouÿeka. any, anÿol / mÿal zwabÿcz sÿna bozego znÿeba a- / le czlouÿek, ta- kÿesch zgrzeszÿl anÿol / yako ÿ czlouÿek wschakosch bozÿ sÿn / nÿe dla anÿola sthąpÿl naszwÿath [4]) ale / dla czlouÿeka anÿ anÿola odkupÿl, a- / le czlouÿeka anÿ anÿelskÿeÿ naturÿ p- / rzÿÿącz ra- czÿl ale czlouÿeczą oto dos- / thoÿnoszcz czlouÿecza (o) [5]) /

T [6]) hedy sÿn bozÿ poruszÿl sÿą mÿ- / losÿerdzÿem y luto- szczÿą rzek w / bosthwÿe swÿm. oczcze moÿ (ÿusz mÿą) / raczÿ [7]) zeslacz naszwÿath odkupÿcz th- / wego czlouÿeka z ÿączthwa szmÿer-/ czÿ chczą przÿącz plecz czlouÿeczą ÿ / chczą umrzecz dla czlouÿeka y uybr- / al sobÿe matką czÿstą panną sktoreÿ / sÿą chczyal naro- dzÿcz ÿ bostwo swe / snÿą raczÿl złączÿcz A teÿ to pannÿ / (34 v.) (zwÿecznoszczÿ) sÿą roszmÿloual ÿ do teÿ / pannÿ raczÿl stąpÿcz wzÿuoth zmaÿe- / statu swego y sloua oczczowskÿego a o- / na nato zwÿecznoszczÿ obraną anÿe ÿ- / na (ÿ od uÿekow uÿecznych) [8]) onÿeÿ wbo- / sthwÿe rada bÿla. A przeto ÿcÿ bylo o / barzo dzÿwne po- czączÿe. y nath czlouÿ- / eczą naturą pouÿsszene ÿ nath anÿelsz- / ką naturą uuÿelbÿone Aboczÿem tą / panną obralo bostwo zwÿe-

---

[1]) szneba
[2]) tho pothlvg sz avgvsthyna
[3]) oczowszke
[4]) szyn boszy
[5]) tho avgvstyn .sz. powyeda
[6]) a
[7]) mą
[8]) y

cznoszczy sz- / wem przebÿtkÿem a zasÿą czlouÿeczen- / stwa swego ktore mÿal przÿÿącz na- / mÿlscha mathka [1]) /

Thrzeczÿe obral sÿn bozy zwÿe- / cznoszczÿ tą naszwÿąthsza pan- / ną abÿ gÿ porodzÿla y pÿersÿamÿ / panÿenskÿmÿ uÿchouala A przeto ÿest / z wyecznoszczÿ wpanÿensthwÿe zachoua- / na ÿ grzech pÿeruorodnÿ od nÿey od- / dalon [2]) (przeth uyekÿ) aby bÿla godna sÿ- / na bozego porodzÿcz ÿ pÿersÿamÿ panÿ- / enskÿmy uÿchouacz. A to (zwÿecznoszczÿ) / (35 r.) z lasky bozeÿ wzÿala panna marÿa / aboczÿem sÿn bozÿ wczÿstoszczÿ ÿ nÿe- / uÿnnoszczÿ sÿą kocha yako pÿsche / Damascenus rzekącz O ta mÿla pan- / na począta przed wszemÿ uÿeky (w s- / erczu ÿ umyszle boskÿem) ÿsz ona mÿala / bÿcz boga rodzÿczą y ÿeÿ pÿerszÿ mÿal / bog ÿ czlouÿek pozÿuacz A przeto teÿ / pannÿ dostoÿnoszczÿ w ÿeÿ począczÿu / rozum czlouÿeczy dosÿącz nÿemoze ÿ an- / ÿelÿ dzÿwuÿą sÿą ÿeÿ przeuÿsokÿeÿ do- / stoÿnoszczÿ w ÿeÿ począczÿu A przetosz / sÿn bozy zwÿecznoszczÿ oddalÿl [3]) ÿ polo- / zyl roskosch swoÿą w ÿeÿ panÿenskÿch / wnąthrznoszczÿach w ktorÿch mÿal pot / czasem othpoczÿuacz O dzÿwuÿącz / syą szwÿąty Augustÿn ÿeÿ nauÿssche- / mu [4]) począczÿu po ÿeÿ mylem sÿnu (ba-) bą- / (ącz) dącz nyektorego czasu w uÿelkÿm na- / bozensthwÿe roszmÿszlaÿącz O ÿeÿ nach- / walebnÿeÿszem ÿ naÿczÿsthszem począ- / czÿu ÿ pÿttal [6]) panny maryey rzekącz O / nachwalebnÿeÿsza panno pouÿecz ze- / mÿ sludze twemu ÿ czemesz zasluzÿla / (35 v.) taką laską ÿzesz (od uÿekow) uÿbra- / na (O) uÿelÿkÿeÿ czÿstoszczÿ przesz g- / rzechu pÿeruorodnego ÿ bÿcz math- / ką uÿernego boga ÿ czlonÿeka otho- / uÿsokoszcz boska znÿzÿla sÿą ku tobÿe / oto nÿeogarnÿonÿ bog stal sÿą czlouÿ- / ekÿem przÿąwszÿ mÿla panno twoÿą / naturą [7]) /

(Raczÿsch pouÿedzÿecz sludze swe- / mu oto ÿeszczesz nÿebÿla począta / wzÿuoczÿe teÿ matkÿ annÿ ÿeszcze / szwÿath bÿl stworzon a ÿusch wszech- / mocznoszcz boska przed wszemÿ uÿekÿ / mÿal radą o thobÿe mÿla panno ÿ uÿ / bral czÿą matką sobÿe ÿ przÿdÿtkyem / bostwa swego ÿ gotouanÿ zwÿeczno- / szczÿ twoÿe wnąthrznoszczÿ ogarnącz / bostwo y twoÿe przeczÿste pÿerszÿ uÿ- / chouacz czlouÿeczenstwo sÿna bozego) / A gdysch tak bÿl augustÿn szwÿąthÿ / wtakÿem roszmÿszlanÿu modlącz sÿą / naszwÿątszeÿ pannÿe ktoremusz oth- / pouÿedala panna Marÿa rzekącz / (36 r.) vyedz augustÿnÿe ÿze ÿescze nÿe- / stworzÿl bog wszechmocznÿ nÿeba ÿ zÿe- / mÿe a ÿam ÿusch w przesrzenÿu boskÿm / uÿbrana bÿcz naczÿsthsza przesz grzechu / ÿ boga wczlouÿeczeÿ na-

---

[1]) tho. sz. avgvsthyn poweda
[2]) y wszelyky grzech
[3]) grzech ot ney
[4]) y naczysthemv
[5]) w dvchv naboszenystwa
[6]) (O y yeszcze rzekl avgvstyn)

turze porodzÿcz / ÿ na tom od uyekow uÿecznÿch gotoua- / na bÿcz rodzÿczą bozą. o nÿezmoÿeÿ / to zaslugÿ bylo, abouÿem ÿeszczem nye- / bÿla ÿ owszem anÿ zadne boze stworze- / nÿe ale laską bozą ÿestem [1]) ([2] uprzedzÿla / (wssÿtkÿ uÿekÿ) y uÿbral mÿą bog wsze- / chmocznÿ matką sÿna swego (o) sweÿ / vÿelkÿeÿ laskÿ (o) ÿescze przeth wszemÿ ; uÿekÿ ÿ umÿloual mÿą bog (z wÿeczno- / szczÿ sweÿ) ÿ tak mÿą choual wtaÿem- / nÿczach bostwa swego (o) uÿelykÿeÿ / roskoszÿ y uÿdzenÿu bostwa ÿego ÿ po- / zÿualam othuÿekow uÿecznych ros- / koszÿ bostwa a to nÿezmeÿ zaslugÿ a- / le z ÿego wszechmocznoszczÿ bo tak ÿe- / go uola bÿla boska ÿ nÿedopuszczÿl / mÿą wpaszcz wgrzech pyeruorodny [3]) / ÿzem mÿala bÿcz schouanÿm ÿ przy- / (36 v.) bÿthkÿem bostwa ÿ uczÿnÿl [4]) mÿą oth / uÿekow naÿpokornÿeÿscha ÿ naÿczÿsth- / scha. aboczÿem pokorą moÿą sÿna bo- / zego znÿeba szczÿągnąlam a czÿstoszczą / moÿą ogarnąlam, sÿna bozego ÿ roskoso- / ual sÿn bozÿ wczÿstem zÿuoczÿe moÿm / mÿeszkaÿącz tam ÿako w nÿebÿe Abo / czÿem sam sÿn bozÿ mouÿ roskoszÿ mo- / ÿe są przebÿuacz wczÿsteÿ dussy y rzekla / panna marÿa vÿedz augustÿnÿe gdÿm / poczęla sÿna bozego pÿerueÿ wduschÿ / ato przesz uÿarą [5]) a potÿm (stal [6]) sÿa) ÿstÿ / vÿernÿ bog ÿ czlouÿek wzÿuoczÿe mo- / ÿm to wszÿtko przed stworzenÿem szwÿa- / ta pan bog zrządzÿl s sweÿ uÿelkÿey / laskÿ a nÿezmeÿ zaslugÿ y rzekl za sÿą / Szwyąty augustyn dzywuÿącz ÿeÿ / chwale O nachwalebnÿeÿscha od uÿe- / kow wboskÿm umÿlouanÿu ÿ uÿbra- / nÿu O naÿczÿsthscha w uyecznÿm za- / chouanÿu od wszelkÿego grzechu abo- / czÿem bog mÿal mÿecz ktobÿe przy- / łączenÿe ato troÿcza szwÿąta od uÿe- / kow uyzwolÿla czÿebÿe mÿecz mÿla / (37 r.) panno matka (swoyą) [7]) ÿ mouÿ Szwyą- / ty anselmus o zaÿste sluszÿe to ÿest ÿsz / ta mÿla panna zwÿecznoszczÿ w czÿsto- / szczÿ zachouana ÿ grzech odnÿeÿ odda- / lon ÿest wszelky ÿ szwÿeczÿla ÿeÿ czÿs- / thoszcz zwÿecznoszczÿ wbostwÿe tak / ÿze ÿeÿ sloncze przÿrownano bÿcz nÿe- / moze A czemu to tak ÿeÿ szwÿatloszcz / szwÿeczÿ abouÿem ona mÿala poth / czasem porodzy [8]) stworzÿczÿela w sw- / ey szwÿathloszczÿ przeto ÿeÿ szwÿatlosz- / czy ÿ ÿeÿ czÿstoszczÿ y szwyątoszczy po / synu bozem zadne stworzenÿe nÿeÿe- / sth przÿrownano a przeto bÿla czÿsta / ÿ naszwÿątscha od wszech uÿekow y / pÿsche tako Vyÿelmus rzekącz ta / dostoÿna panna wzyąla

---

[1]) a
[2]) myą
[3]) any szadny
[4]) abo zrządzyl
[5]) gdym przy- / szwolyla
[6]) byl
[7]) szyna szwego
[8]) cz / y porodzyla

(z wyecznoscÿ) / od boga wszechmocznego dwoyakye po- / szwÿączenÿe w począczÿu ÿeÿ uÿecznym /

Pyerne yey poszwyączenye od uye- / kow (uÿecznych) od nayuysszeÿ / troÿcze szwÿąteÿ ysz nygdy wgrzech / pÿeruorodnÿ anÿ potÿm w zadnÿ w- / (37 v.) paszcz nÿemÿala anÿ wmÿerszÿączką / bozą a to wzÿąla z osohneÿ laskÿ bo- / zeÿ (o ÿsscze przeth wszemÿ uÿekÿ o) / ÿ nauyelkÿe rzeczÿ ÿest obrana ÿ po- / szwÿączona ta myla panna /

Weszmÿmÿ tu przyklath ÿze kapla- / nÿ pÿerueÿ nÿszlÿ czÿalo boze / ofÿarouacz maÿą A tedy przet tÿm bÿ / uaÿą poszwÿączenÿ od bÿskupa abÿ bÿ- / lÿ dostoÿnÿ pÿastouacz ÿ ofÿarouacz / czÿalo boze za rodzaÿ ludzkÿ, a nÿe ÿe- / dnącz ÿ poszwÿączuÿe nauÿsszy bÿ- / skup ale czterzÿ razÿ abÿ tÿm dost- / oÿnÿeÿszy bÿlÿ przÿącz tą naszwÿąt- / szą ofyarą czÿala bozego oÿ z daw- / na gotuÿą kaplany ku teÿ dostoÿno- / szczÿ O takÿesch czÿem ta (o) prze dos- / toÿna panna bÿla gotouana zdaw- / na dawnego przet wszemy uÿekÿ ÿ- / poszwÿączona troÿako od nablogo- / slawnÿeÿszeÿ troÿcze szwÿąteÿ Pÿer- / ue bylo tey mÿleÿ pannÿ zwÿeczno- / szczÿ ot boga oczcza poszwÿączenÿe / (38 r.) aby bÿla godna przÿącz wzÿuot ÿ / porodzÿcz y pÿastouacz w ręku czÿa- / lo boze abouÿem bostwo myalo mÿ- / ecz w nÿey przebÿtek zlączÿwszÿ sÿą s- / czlouÿeczą naturą, a przetosz gdÿ ona / mÿala czÿalo boze pÿastouacz ÿ ofÿa- / rouacz bogu ÿako kaplan. bo ona sz- / wÿecznoszczÿ nakaplanskÿ urząd ÿe- / sth obrana ÿ poszwÿączona (przet uÿe- / kÿ) od boga oczcza y poszwyączon (prz- / eth uÿeky) zÿuoth ÿeÿ w ktorem bosth- / wo mÿalo mÿecz przebytek, y poszwÿą- / czono pÿerszy ÿeÿ ktorÿch bog y czlo- / uÿek mÿal wdzÿeczÿnnoszczy sweÿ po- / zÿuacz, ÿ takyesz poszwÿączony rącz- / kÿ ÿeÿ ktoremÿ mÿala sÿą bostwa / dotÿkacz, o to zwÿeczuoszczy ÿesth na- / kaplanskÿ urząd poszwÿą- czona O ÿ / uÿsszey uÿbrana ÿ poszwÿączona nÿ- / szly kaplanÿ, bo kaplany byuaÿą po- / szwÿączenÿ od bÿskupa na kaplanÿ- / sky urząd, przÿmszÿ telko zwabÿcz- / sÿna bozego z nÿeba y pÿasthouacz / (38 v.) (telko przÿ mszÿ) wrąku swÿch poth k- / staltem chleba czÿalo boze a ÿeden rasz / przesz dzÿen ÿ barzo krotko. a snacz / muodzÿ kaplanÿ rzathko Ale panna / marya (nÿe od bÿskupa bÿlacz poszwÿ- / ączona ale) oth naÿblogoslauÿenszeÿ / troÿcze szwÿąteÿ yest poszwÿączona / przeth wszemÿ uyekÿ bostwo ÿego wzÿ- / uoczÿe ÿeÿ nosÿcz ÿ porodzÿwszÿ pÿa- / stouacz y w ręku swÿch czÿalo boze no- / szÿcz pouÿÿacz ÿ roszwÿacz nÿe tako / yako kaplan poth osobą chleba czÿalo / boze trzÿma w ręku, ale panna maria / vÿerne czyalo boze pÿastouala w oso- / bÿe dzÿeczÿątka ÿ czalouala y pÿersÿa- / mÿ panÿenskÿmÿ uÿchouala Otocz na / then urząd kaplanskÿ ÿ uysszey nÿszlÿ / kaplansky z wÿecznoszczÿ od troÿcze b- / logoslauÿoneÿ ÿest abo byla poszwÿą- / czona /

V thore bylo teÿ mÿley pannÿ / poszwÿączenÿe oth sÿna boze- / go przeth wszemÿ uÿeky ÿsch ona mÿa- / (39 r.) la bÿcz yego mÿlą mathką A przetosz / tako mouÿ ÿlarÿus Syn bozÿ mądro- /

szcz oczcza boga nÿestworzona gdÿsz uÿe- / dzÿal wszÿtkÿ taÿemnoszczÿ zwÿecznosz- / czÿ oczcza boga, ÿsz chczÿal oczÿecz bog / syna zeslacz naszwÿath aby gÿ odkup- / ÿl ato bÿlo wtaÿemnÿczach bostwa, a- / tedy sÿn bozÿ zoczcza zwÿecznoszczÿ ro- / dzączÿ, obral sobye matką dzÿeuÿczą / maryą o naÿczÿsthszą panną ktorasch / bÿla zachouana od grzechu ÿ poszwÿą- / czÿl zwÿecznoszczÿ ÿeÿ wnąthrznoszczÿ / y zÿuoth wktorem mÿal dzÿeuÿącz / mÿesÿączÿ odpoczÿuacz, ÿ poszwÿączÿl / pÿerszÿ ÿeÿ panÿenskÿe ktorÿch on / mÿal poth czasem zamÿerzonÿm pozÿ- / uacz sthawszÿ sÿą sÿnem panÿenskÿm / przÿąwszÿ plecz naturÿ czlouÿeczeÿ, ÿ / bÿla szwÿąta nath wsze szwÿąte (wyesz- / cze przed wszemÿ uyekÿ począta ÿesth / ta mÿla panna wbosthwÿe), oto ÿ posz- / wÿączona ÿescze w ÿeÿ nÿebÿthnosczÿ / abÿ byla godna ofyerouacz bogu ocz- / czu czÿalo syna [1]) (bozego) porodzÿw- / szy gÿ za rodzaÿ ludzy O tho namÿl- / (39 v.) schÿ veszmÿmÿ przÿklad ÿze tak ÿe- / sth kÿedy koszczyol zbuduÿą gdzÿe ka- / planÿ maÿą czÿalo boze ofÿarouacz / zarodzaÿ ludzkÿ V tedy on koszczÿol po / szwÿączÿ pÿerueÿ naÿuÿsszÿ kaplan / to ÿest bÿskup aby tam kaplanÿ naÿdo- / stoÿnÿeÿszÿ sacramenth pod osobą ch- / leba, a krew szwÿąthą pod osobą vÿna / panu bogu ofÿaroualÿ i tam ze y oltha- / rze poszwÿącza gdzÿe czÿalo boze lezecz / ma teko vemszÿ, a y pellÿ poszwÿącza- / ÿą na ktorÿch to czÿalo boze lezecz ma / pod osobą chleba O namÿleÿszÿ podnÿe- / szmÿ rozum nasch, oto tÿ rzeczÿ przod uÿ- / rzeczone bÿuaÿą poszwÿączonÿ pÿerueÿ / nÿszlÿ sacramenth ÿ czÿalo boze tam le- / zecz bądzÿe, o pyerueÿ mÿescze czÿa- / lu bozemu poszwÿącza bÿsknp A tha- / kÿeszczÿ ta mÿla panna ÿesth zwÿeczno- / szczÿ poszwÿączona, ÿ stala sÿą koszczÿo- / lem boskÿem ktorąsz poszwÿą czÿl naÿ- / uÿssÿ bÿskup oczÿecz nÿebÿesky zwÿecz- / noszczÿ sweÿ, abÿ wzÿuoczÿe ÿeÿ lezal / iesus cristus syn (bozÿ) ÿego yemu wbo- / sthwye rownÿ bog ÿ czlouÿek abÿ lezal / (40 r.) w zyuocze ÿeÿ ÿako w koszczÿele na- / rodzywszÿ sÿą, lezal na ÿey rączkach / yako na oltarzu A przetosch sÿn bozÿ / z wyecznoszczÿ poszwÿączÿl tą mÿlą / panną matką sobÿe abouÿem chczÿal / w zyuoczÿe ÿeÿ przebÿuacz dzÿeuyącz / mÿesÿączÿ o przetosch od uÿekow od sÿ- / na bozego ÿesth poszwÿączona. /

Thrzeczÿe poszwÿączenÿe bÿlo th- / ey myleÿ pannÿ od ducha szwÿą- / tego o ÿescze przed wszemÿ vÿekÿ ku / naÿuysszeÿ czÿstoszczÿ, aboczÿem duch sz- / wÿąty w czÿstoszczÿ panÿenskÿeÿ syą ko- / cha, ÿ w czÿstÿch serczach rath odpoczÿ- / wa, przeto poszwÿączÿl marÿą (od uÿe- / kow) ÿ zachoual w nÿeuynnoszczÿ przesz / grzechu pÿeruorodnego gotuÿącz ÿą b- / ÿcz mathką synu bozemu a swÿm namÿl- / szem domem ÿ odpoczyuanÿm ÿ poszwyą- / czÿl ÿą ÿako dom ÿ przebÿthek swoy / przed wschemÿ uÿekÿ yako pro-

[1]) yego

rok / mouy na dom twoÿ mylÿ panye zalezy / szwÿątoszcz na wssÿthkÿ czasy oto dom / bozy y odpoczÿuanÿe ducha szwÿątego / (40 v.) ta mÿla panna, a przetosz poszwÿączona / od ducha szwÿątego bÿcz domem boskÿe- / mu odpoczÿuanÿu, ÿ bÿcz matką bozą / ÿ (bÿcz) kochanÿem ducha szwÿątego kto- / rÿ ÿą rządzÿl przed wszemÿ uÿekÿ w- / ÿeÿ czÿstoszczÿ odpoczÿuaÿącz ÿ w nÿeÿ / sÿą kochaÿącz yako szwÿątÿ ambrosÿ / mouÿ nÿcz czÿsthszego bÿcz nÿemoze po sÿ- / nu bozem ÿako ta mÿla panna ktorasch / to przed początkÿem szwÿata ÿesth oczÿ- / szczÿona ÿ poszwÿączona ÿ zachouana / czÿstoszcz ÿek wskarbÿe bostwa, boczÿem / ona wtaÿemnÿczach boskÿch uÿbrana / panna y matka boga uÿernego, (A przeto / ona bÿla przed wszemÿ uÿekÿ w taÿem- / nÿczach boskÿch skrÿta ÿ chouana a prze-) / [1]) to Prorok sluschnÿe uÿrzekl bądącz na- / thchuÿonÿ oth ducha szwÿątego o mÿlÿ / panÿe na dom twoy slusze szwÿątoszcz / ÿ mouÿ szwÿąthy Ambrozy O szwÿą- / ta naszwÿąthscha panna wuÿeczným po- / czączÿu. O czÿsta ÿ owszem naÿczÿstscha / w początczÿu wzÿuoczÿe szwÿątey annÿ A / boczÿem (od uÿekow) zaszczÿczÿona moczą / (41 r.) boską ÿze w grzech pÿeruorodnÿ przy ÿ- / ey początczÿu nÿewpadla boczÿem ona od- / uÿekow vÿyąta stego praua ÿsz wgrzech / przy ÿey początczÿu nÿewpadla. Aboczÿem / duch szwÿąty mÿal ÿą wswey strozÿ zwÿe- / cznoszczÿ A przetosch począta naÿszwÿąth- / scha y naÿczÿsthscha O szwÿąta bÿla nad / wszytkÿ szwyąte O zaÿste czÿsthsacz bÿla / nath anÿolÿ ÿ mouÿ Szwyąty Byernath / O sluschnÿe ta mÿla panna przeuÿssÿla an- / ÿoly wszwÿątoszczÿ ÿ wczÿstoszczÿ (od uÿe- / kow) abouÿem sÿn bozÿ nÿe z anÿelską na- / turą złączyl bostwo swoÿe, ale zdzÿeuÿ- / cze marÿeÿ przÿąl naturą ÿ podobÿenstwo ÿeÿ ÿakosch pyschą doctorowye / ÿze cristus bÿl podobÿen mathcze sweÿ p- / rzeto ÿsz ÿeÿ naturą czlouÿeczenstwa przÿ- / ÿąl przetosch napersonÿe bÿlczÿ iesus ku / matcze podobÿen ÿako uÿernÿ ÿeÿ sÿn / A przetosch ÿeÿ czÿstoszcz przeuÿsszÿlacz / czÿstoszcz anyelską, boczÿem sÿn bozÿ (sz / wyecznoszczÿ) roszmÿlowal sÿą ÿeÿ czÿsto- / szczÿ y obral ÿą sobÿe przed wszemÿ uÿe- / kÿ mathką y mouÿ tako Skotus [2]) mÿlosz- / nyk czÿstoszczy pannÿ marÿeÿ O zaÿste / (41 v.) nÿesluschno bÿ boskÿeÿ wszechmocznoszcÿ / abÿ mÿal czÿalo (cz)ÿ naturą przÿÿącz / znaruszoneÿ matkÿ namnÿeÿsza maku- / la, ale znaÿczysthszeÿ pannÿ przesz w- / szelkÿeÿ makulÿ grzecha. aboczÿem bos- / twa nÿemoze dotknącz zadna makula / skazona. a panna dotknąla sÿą bosth- / wa y ogarnąla ÿego wszechmocznoszcz / czÿuotem y noszÿla boga dzÿeuÿącz mÿe- / sÿączÿ wzyuoczÿe a przetosch to bÿl prz- / enaÿczÿsthszÿ panÿenskÿ czÿuoth wkto- / rym bosthwo odpoczÿualo Tenze tho / Skotus mouÿ O naczÿsthsza to panna bÿ- / la ktora boga z nÿeba wzÿuoth swoy / przÿczÿą-

---

[1]) o
[2]) Szkotvs

gnąla aboczÿem pokorą a / czÿstoszczÿą przÿczyągnąla ksobÿ zlo- / na oczcza boga sÿna ÿego ÿedÿnego, a tą to panną duch szwÿąty zwyeczno- / szczÿ wzÿął sobÿe za oblubÿenÿczą ÿ / bÿl strozem ÿeÿ czÿstoszczÿ, ÿ ta panna / wradzÿe bostwa swego od uyekow vÿ- / bral ÿ gotoual bÿcz mathką bosthwa, / y poszwÿączÿl ÿą bycz domem vÿecz- / neÿ mądroszczÿ yakosz Salomon / (42 r.) mouÿ mą- droszcz boska zbudoual so- / bÿe dom zwÿecznoszczy bostwa swego / Oto ÿest dom bozÿ ktorÿ duch szwÿą- / ty poszwÿączyl przebÿuacz sÿnu boze- / mu wktorym to domu mÿal otpoczÿuacz / pan wszego stworzenÿa syn bozÿ, ÿ w tÿm / domu raczÿl sÿą narodzÿcz gdy ÿego / vyelmoznoszcz stąpyla naszwÿath wdom / zÿuota teÿ czÿsteÿ pannÿ, y poszwÿącyl / yą duch szwÿąty (przed wszemÿ vÿe- / kÿ) koszczÿolem wktorem myalo lezecz / dzÿeuÿącz myesÿączÿ czÿalo boze na ol- / tarzu wnątrznoszczÿ ÿey naÿczÿstszych / panÿenskÿch ÿ mouÿ thenze Salomon / O ta panna yest zwÿecznoszczÿ od boga ocz- / cza umocznÿona bosthwo nosÿcz a tha / panna ÿest zwÿeczno- szczÿ od syna bozego / mądroszczÿą boską napelnÿona aboczÿe / mądroszcz moczna bÿla zamknyoua w / czÿstoszczÿ ÿeÿ O ta panna zwÿecznosz- / czÿ od ducha szwÿątego mÿloszczÿą bo- / ską napel- nyona tako, ÿze sÿn bozÿ rosz- / mylouawszy syą yeÿ stąpÿl z ma- ÿesta- / tu swego w zÿuoth ÿeÿ, Otocz sÿlna mÿ- / loszcz bÿla teÿ mÿleÿ panny ÿsz bog / (42 v.) obral ÿą swoÿą mathką ÿ pÿsze szwÿą- / tÿ Bÿernath rzekącz o ta mÿla panna w- / zÿąla zwÿe- cznoszczÿ (ÿ przed stworzenÿe / szwÿata) oth troÿcze naÿblogosla- wnÿeÿ- / szeÿ troÿaka dosthoÿnoszcz /

Pyerua ÿeÿ dostoÿnoszcz ÿsz ona / mÿala podz y poszla spo- kolenÿa / krolewskÿego, aboczÿem panna poszla y / narodzona ze czternaszczÿe krolow naÿuÿs- / szÿch ktory bÿl naypÿerwszÿ krol zÿdow- / skÿ dauÿd oto mamy ÿsch panna narodzo- / na spokoleÿa kro- lewskÿego Oto dzÿsz / koszczÿol uesolo szpÿeua rzekącz spokole- / nÿa krolewskÿego marÿa narodzona prze- / to zwÿesyelem ÿeÿ naro- dzenye szwÿącz- / ącz obchodzmÿ a ona nasz laskauÿe zas- / tąpÿ u pana iesu crista A przetosz ÿeÿ / narodzenÿe bylocz dwoÿakÿe /

Pyerwsche ÿey narodzenÿe bÿlocz sz- / wÿecznoszczÿ w prze- srzenÿu boskÿem, o- / to ÿey naÿuÿsscha dostoÿnoszcz ysz ona na- / rodzona skrola naÿuÿsszego o uÿssego nÿsz- / lÿ krola dauÿda bo- czÿem bog oczÿecz (sz- / wÿecznoszczÿ porodzÿl yą w przesrzenÿu / bostwa swego ÿ) obral ÿą dzÿeueczką swo [1]) / (ÿą porodzÿwszÿ ÿą w bosthwÿe swoÿm) / (43 r.) przed wszemÿ uyekÿ) ktore narodze- nÿe / ÿeÿ troÿakÿe pÿerue yeÿ narodzenÿe bÿ- / locz przesz uy- branÿe od troÿcze szwÿątey / aboczÿem nachwalebnyeÿscha y naczÿsth-/ scha oddalaÿącz od nÿeÿ wszÿtkÿ przeka- / zy y chczÿal ÿą mÿecz

[1]) yą

z rodzaÿu naÿuÿssze- / go ktosch bÿl naÿuÿssÿ w ÿeÿ rodzaÿu oto / czczÿenÿe pouÿeda o they pannÿe ÿsch posla / skrolow z bÿskupow spatrÿarchow sksÿą- / ząth, oto yey rodzay uÿsokÿ, O zaÿste ÿes- / czecz ÿest ta mÿla panna przenaÿuÿssego / rodzaÿu oto nayuÿssÿ krol bog oczÿecz nÿ- / ebyesky wzÿął ÿą sobÿe z wÿecznoszczy (w- / szech uyekow) dzyeueczką namÿlschą otho / yey nauÿssy rodzaÿ, aboczÿem ta panna po- / rodzona y począta w boskÿem umÿszle ÿ / przesrzenÿu wszechmocznoszczÿ troÿcze sz- / wÿątey (przeth wszemÿ uÿeky) y stala sÿą / dzÿeneczką oczcza nyebyeskÿego otosz z na- / uÿssego rodzaÿu poszla [1]) /

Uthore yey narodzenÿe z wÿecznoszczÿ / bylo wsynu bozem ktory z oczczem / w ÿednoszczÿ bostwa bÿl ÿ bądzye y ÿest / vyecznÿe y uthwÿerdzÿl ÿą syn bozÿ od- / vyekow aby byla moczna yego bostwo z- / nosÿcz ÿ porodzÿcz aboczÿem bog nÿe o- / (43 v.) garnyonÿ nÿeuÿdomÿ anÿ dotÿkanÿ / stąpÿcz mÿal wzÿuoth ÿeÿ a panna gÿ o- / garnąla yego porodzÿla bostwo ÿego / uÿdzÿala y na rąku thrzÿmala, otosz / o znauÿssego rodzaÿu ÿ pokolenÿa posz- / la od sÿna krola wszeÿ chwalÿ o vÿsz- / szego nÿsch krol dauyd /

Thrzeczÿe narodzenÿe teÿ mÿleÿ pa͡- / ny bÿlo zwÿecznoszczÿ boskÿeÿ / przesz mÿloszcz ducha szwÿątego aboczÿ- / em naÿuÿąthscha mÿloszcz wnÿeÿ roz- / mnozÿl gdy yą matką bozą zwyecznosz- / czÿ vÿbral ÿ roszwÿeczyl wnÿeÿ ogÿen / boskÿey mÿloszczÿ y stala sÿą przed wsze- / mÿ vÿekÿ mathką bostwa, a to zrządze- / nÿa ducha szwÿątego aboczÿem gdy po- / rodzona ta mÿla panna wprzesrzenÿu / bostwa O tedÿ duch szwÿąty zwÿekow / (vÿekow uÿecznÿch) gotoual syey naÿczÿ- / sthszego sercza krew panÿenską ku spra- / vÿe czlouÿeczenstwa przÿącz sÿnu boze- / mu gdy wprzÿszlem czasu mÿal stąpÿcz / na szwÿath. Otocz ÿey dzÿwne ÿ chwalÿ / pelne narodzenÿe wduchu szwÿąthym / (44 r.) przesz laską ÿ mÿloszcz bÿlo, otocz teÿ / mÿleÿ pannÿ vÿątszą dostoynoszcz ÿsz z- / wÿecznoszczÿ w bosthwÿe ÿest porodzona / y uÿsszą dostoÿnoszcz wzÿąla nÿszlÿ skrola / dauÿda y ÿnÿch krolow porodzona /

Uthorą dostoÿnoszcz wzÿąla ta mÿla / panna zwÿecznoszczÿ ÿsch sÿą ona mÿ- / ala porodzÿcz ÿ poth czasem porodzÿla ze- / czternaszczÿe naÿuÿsschÿch bÿskupow, ÿ- / ako bÿl melchÿsedech y aaron ÿ ÿnÿ na- / ÿuÿsszÿ bÿskupouÿe ktorzy ofÿaroualÿ / obÿaty bogu wszechmocznemu, stÿchze / to poszedl ÿoachÿm oczÿecz pannÿ ma- / rÿeÿ, ato bÿla skrÿta fÿgura ÿsz panna / marÿa mÿala bÿcz ÿ bÿla porodzona s- / kaplanskÿego ÿ bÿskupÿego rodzaÿu / ÿsz ona mÿala kaplanskÿ urząd uÿpel- / nÿcz Aboczÿem ona mÿala boga z nyeba / zwabÿcz ÿakosz to kaplanÿ vemszÿ czÿ- / nÿą (o vyssey ona) [2]) czynyla ÿ mÿala czÿ- / nÿcz bo ona wzÿuoczÿe noszÿla

---

[1]) panna marya
[2]) wyszy ona / vrząd / panna /

czÿalo / boze porodzÿla ÿ vÿdzÿala ÿste czÿalo / boze, nÿe w osobye oplathka ale w rąku / bostwo thrzÿmala Tocz fÿgura bÿla / (44 v.) ÿsz panna porodzona skaplanskÿego rodz- / aÿu abouÿem ona mÿala naÿuÿssego ka- / plana porodzÿcz ÿakosch znamÿenÿczÿe / koszczÿol szpyeua rzekącz kaplan przed / wszÿtkÿmÿ uÿekÿ, pan cristus podluk z- / rządzenÿa melchysedech ofyeroual chleb / y uÿno, ta fÿgura bÿla czÿala bozego cz- / osz to pan crÿstus vÿpelnyl w vyelky cz- / wartek kyedy vÿerne czÿalo swoÿe ofÿe- / roual (y przyął) przeth szmÿerczÿą swą tv / (vypelnyl) [1]) kaplanskÿ vrząd, rozdauaÿącz czÿalo s- / we apostolom przy ostateczney vÿeczerzÿ / oto przeto matka boza poszla spokolenÿa / bÿskupow ÿ kaplanow ysch mÿala naÿ- / uyssego kaplana bÿskupa vÿecznego po- / rodzÿcz, crÿstusa sÿna bozego ato wszÿ- / tko oduyekow zrządzono wteÿ pannÿe /

Thrzeczÿa dostoÿnoszcz bÿla theÿ / mÿley pannÿ ÿze ona poszla ze cz- / ternaszczÿe patryarchow y zeczternasz- / czÿe ksÿąząth yako pÿsze Nykolaus de / lyra ÿze panna ÿest porodzona znaszla- / chethnÿeÿszego rodzayu y bogu naÿmÿl- / schego aboczÿem oczÿecz teÿ mÿley pa- / (45 r.) nÿ poszedł zbÿskupow ÿ patrÿarchow, / a szwÿąta anna poszla skrola dauÿda / rodu y ynÿch krolow, aprzeto szlacheth- / na panna ÿsz poszla zrodzaÿu vÿelmoz- / nego o przenaszlachethnÿeÿscha ÿsch ona / porodzÿla syna krola uÿecznego y mouÿ / Szwyąty Bouauentura (O) ta panna nato / zwÿecznoszczÿ vybrana ÿsz sÿą mÿalo p- / rzesz nÿą stacz y stalo zbauÿenye ludz- / kÿe / A przetoczÿem zachouana (o) w uyel- / / kÿeÿ czÿstoszczÿ przed wszemÿ uyekÿ y / oddalÿł bog odnÿeÿ grzech pyeruorod- / nÿ ysz sÿą knyey raczÿł sklonÿcz ÿ ÿeÿ / czlouyeczenstwo przÿącz y to (zwÿeczno- / szczÿ) w bostwÿe zamknął ysz sÿą stheÿ / panny narodzÿcz mÿal syn bozy, ktora / poszla stako szlachethnego rodzaÿu, a o- / brawszy ÿą sobÿe panną ÿ matką p- rzesz grzechu ysz ona mÿala porodzÿcz s- / kazÿczÿela grzechu, pana ÿezusa a roz- / mnoszczą wszÿtkÿch dobroczÿ /

Trzeczÿe obral sobye syn bozÿ dzÿ- / euÿczą czÿstą maryą matką s- / sweÿ vÿecznoszczÿ abÿ ona ÿego / (45 v.) boska mocz y bostwo ogarnąła bouÿem / syn bozÿ mądroszcz oczcza boga zamknął / to w radzÿe sweÿ, ÿsz chczÿal stąpÿcz na / szwÿath przÿąwszÿ plecz czlouÿeczą, prze- / tosch chczÿal mÿecz matką czlouÿeka do- / ktoreÿ mÿal wzÿuot stąpÿcz zmaÿestatu / bostwa swego O muszÿł to bÿcz y bÿł dzÿ- / wno czÿstÿ zÿuoth gdzÿe cristus mÿal / lezecz y chczÿal sÿą narodzÿcz dla czlo- / uÿeka, abÿ gÿ odkupÿł bądącz czlouÿe- / kÿem ÿ bogÿem A przetosch oto (zwÿecz- / noszczÿ) syn bozy obral matką czlouÿe- / czenstwa swego dzÿeuÿczą maryą ÿ za- / choual ÿą od wszelkÿego grzechu (przed / wszemÿ uÿekÿ) y pÿsze Szwÿąty augustÿn / rzekącz bylo vesele vÿelkÿe wbo-

---

[1]) wypelnyl

sthwÿe / zwÿelkÿeÿ dobroczÿ ÿego ÿsz sÿn bozÿ ch- / [1]) czÿ stąpÿcz naszwÿath ÿ narodzÿcz sÿą / dla vÿbauÿenÿa czlouÿeka boczÿem nÿ- / kth nÿemogl czlouÿeka odkupÿcz ÿedno / bog ÿ czlouÿek, przetosz gdÿ mÿal bog na- / rodzycz sÿą zmatkÿ przetosz boska ra- / da [2]) chczÿala abÿ czÿsta panna boza ro- / dzÿcza bÿla, tak zamknÿona wboskÿeÿ / radzÿe (zwÿecznoszcÿ ÿsz panna ma bycz / (46 r.) matką bozą) y pÿsze szwyąty augustyn / A przetosz wboskÿeÿ radzÿe uÿbrana dzÿe- / uÿcza marÿa zrodzaÿu naszlachethnÿeÿ- / szego bÿcz rodzÿczą bozą dzÿewka ÿoachÿ- / moua y szwyąteÿ Annÿ ktorasz zachoua- / ną wczÿstoszczy ÿ wszwÿątoszczÿ (przed w- / szemÿ uÿekÿ) ÿ pÿsze szwÿątÿ bonaueutu- / ra ÿ bÿlo uesele wbosthwÿe zwÿbranÿa / teÿ pannÿ matka sÿna bozego O uÿelka / chwala bÿla teÿ mÿleÿ pannÿ ktora prz- / yszwolÿla troÿcza szwÿąta bÿcz matką sÿ- / na ÿego yakosz to sama panna marÿa mouÿ / atho koszczÿol szpÿeua Od początku uÿekow / sposobÿl mÿą sobÿe panną, aboczyem odpo- / czątku wszech uyekow uÿbrana ÿest przÿ- / bÿtkÿem boskÿem A nadrugÿem mÿesczu pÿ- / sano slowka pannÿ marÿeÿ rzekącz od uÿe- / kow bÿlam kochaÿącz sÿą wbostwÿe (ÿg- / ralam przed bogÿem) bądącz wogrodeczku / bostwa o mouÿ tu szwÿątÿ Bÿernath o mÿ- / la panno owszem tak ÿest ÿzesz sÿą kocha- / la wogrodeczku bostwa aboczÿem przet / wszemÿ nÿekÿ bÿlasz roskoszuÿącz dlugy / czasz wzamknÿenÿu ogrodeczka serecza / boskÿego pozÿuaÿącz ouoczu slodkoszczÿ / boskÿeÿ aten ze to bÿernath mouÿ Oglą- / daÿmÿsch uÿsokoszcz teÿ mÿleÿ pannÿ O / (46 v.) zaÿste przeuÿssyla anÿolÿ yze na uÿsszÿ / vrząd uybrana nÿsz anÿelÿ aboczÿem an- / yely na to uÿbranÿ stoÿącz przet tronem / boskÿm patrzącz woblÿcze boskÿe chwa- / lącz mÿlego boga, ale dotÿkacz sÿą bos- / twa nÿeszmÿely, ale panna bostwo poro- / dzÿla pÿastouala pyersÿamÿ uÿchoua- / la Oto przeuÿsszÿla anÿolÿ (o ÿescze przet / wszemÿ wÿekÿ). aboczÿem zadne stworzen / ÿe nyebÿlo tey dostoÿnoszczÿ skÿem by bog / zalczÿl bostwo telko to teÿ pannÿe dano / ,ysz bog z ÿey czÿstoszczÿą zlączÿl bostwo / swoÿe, Oto ÿeÿ dostoÿnoszcz ysch z ÿeÿ czÿ- / stoszczy wzÿąl czlouÿeczenstwo bog Oto / wszÿtko sthworzenÿe wszwÿątoszczÿ prze- / uÿssÿla y uyelką czÿstoszczÿą aboczÿem / po czyele syna bozego nÿestworzÿl anÿ ; stworzy pan bog czÿstszego czÿala ÿako / dzÿeuÿcze marÿeÿ, o barzo to sluszno bÿlo / abouÿem czÿalo boze sczÿstego ÿeÿ czÿa- / la poszlo A przetoczÿem zwÿecznoszczÿ za- / chouana wczÿstoszczÿ O gdÿszczy bÿla z- / wÿecznoszczÿ zamknÿona w taÿemnÿcz- / ach serecza boskÿego ta myla panna gdzÿesz zadna maku- / la skazy bÿcz nÿemoze (O) /

(47 r.) Stąd mamÿ ubaczÿcz ÿeÿ vÿelką czÿ- / stoszcz ÿ szwÿątoszcz [3]) gdysz tak od uÿ- / ekow wprzesrzenÿu (ÿ serecu) troÿcze

---

[1]) raczy
[2]) tak
[3]) byla

nay- / blogoslawnÿeÿszey przebÿuala roskoszÿ bo- / sthwa (z wÿeczno- / szczÿ) pozÿuaÿącz oto wszÿ- / tko stworzenÿe przeuysszÿla y mouy tak francyskus maronÿs O nÿedzÿwczÿ to ÿe- / sth ysz panna tak (z wyecznoszczÿ) uyelbÿ- / ona ÿ zachouana y naszwÿątsza bÿla a / bouÿem bog mÿal mÿecz złączenÿe zÿey / czystoszczÿą [1]) tocz ÿest vyątszÿ dzÿw ÿsz b- / og stal sÿą czlouÿekÿem a ta czÿsta ÿ szwÿą- / ta panna z nyeba przyczÿągnąla [2]) w zÿuot / swoÿ y porodzÿla tocz dzÿw nath dzÿuÿ ÿz / bog nÿegarnÿony zgromadzÿl sÿą ÿ lezal / w ÿeÿ wnąthrznoszczÿach y ogarnąla the- / go ktory bÿl nÿeogarnÿonÿ anÿ vÿdomÿ / ktorÿ nyebo y zÿemÿą stworzÿl ten w / yey panÿenskÿm zÿuoczÿe lezal, O mu- / szÿl czy to bycz y bÿl przenaÿczÿstszÿ zy- / voth w ktorÿm to bostwo otpoczÿualo ÿa- / ko wnÿebÿe A przeto o sluszny̆e to bÿlo bo- / skÿeÿ wszechmocznoszczÿ y syna bozego mą- / droszczÿ a ducha szwÿątego laskauoszczÿ / (47 v.) tą panną [3]) zachouacz wczÿstoszczÿ kÿedysz / ona mÿala bÿcz [4]) schouanÿem bostwa ÿ s- / karbnÿczą taÿemnÿcz boskÿch /

Thrzeczÿa kapitula ÿ mouÿ / Szwÿątÿ Bonauentura o / zaÿste tą panną obral d- / uch szwÿątÿ zwÿecznoszczy / bostwa swego throÿako. Pÿerue obral / duch szwÿątÿ tą mÿlą panną znamÿleÿ / szą oblubÿenÿczą [5]), abo- czÿem zwÿeczno- / szczÿ sÿą ÿey rozmÿloual y zgotoual / ÿą bÿcz dostoÿną boga porodzÿcz ogar- / nąwszÿ wnąthrznoszczÿamÿ boga ÿ cz- / louÿeka y mÿloszcz oczczowska myal(a) [6]) / wneÿ otpoczÿuacz, iesus cristus sÿn bo- / zÿ, ÿesecze obral ÿą duch szwÿątÿ (z wÿe- / cznoszczÿ) bÿcz naÿpokornÿeÿszą abocz- / ÿem pokorą głąboką sÿna bozego sczÿą- / gnąla zlona oczcza boga, aczÿstoszczy ÿeÿ / roszmÿloual sÿą sÿn bozÿ ÿakosz czczÿe- / nÿe mouÿ tocz mouÿ sÿn bozÿ roskoszÿ / moÿe sÿą przebÿuacz wczÿsteÿ duschÿ / O naÿczÿstsza dusza ÿ sercze bÿlo teÿ mÿ / leÿ pannÿ O zaÿste gdzÿe dusza czÿsta / (48 r.) ÿ sercze [7]) O tam czÿalo ÿest przenaÿczÿsth- / sche O ta panna stala sÿą zwÿecznoszczÿ / sprana ÿ srząd zenÿem ducha szwÿątego / przenaÿczÿstsza, tako ÿsch sÿn bozÿ roskosz / polozÿl swoÿą wÿeÿ czÿstoszczÿ y obr- / al ÿą matką bostwa swego Aboczÿem / zmaÿestatu bostwa swego stąpÿl sÿn / bozy wzÿnoth czÿstÿ ÿey, tocz bÿl vÿą- / tszÿ dzÿw nÿszly to ysz ta panna tako / (zwÿecznoszczÿ) vÿbrana y zachouana / przesz grzechu

---

[1]) y szney naturą wszął
[2]) boga
[3]) raczyl
[4]) y byla
[5]) szvoya
[6]) „a“ *wyskrobane a nad tym wyrazem* myal(a) *u góry wypisane i przekreślone wyrazy nieczytelne jakoby* „szyn yego“.
[7]) pokornye

O barzo to sluszno naÿ- / uÿssemu panu bÿlo ÿsz tak przÿbÿtek / swoy zwÿecznoszczÿ okraszÿl ÿ cznot na- / pelnyl. A przetosz (zwÿecznoszczÿ boskyeÿ) / duch szwÿątÿ wtaÿemnÿczach swÿch [1]) / rządzÿl czÿstoszcz teÿ mÿleÿ pannÿ. a- / bÿ sczÿstheÿ krwÿe ÿeÿ mÿal przÿącz / sÿn bozÿ naturą czlouyeczą A przetosz / od uÿekow stala sÿą czÿstą ÿ godną da- / cz naturą sÿnu bozemu ÿ bÿl strosz [2]) z- / wÿecznoszczÿ ÿeÿ czÿstoszczÿ, ÿ tą pan- / ną ofÿeroual wbostwÿe swÿm sÿnu / bozemu, abÿ ÿą przÿąl sobÿe matką / ÿ stalo sÿą zamknÿenÿe wradzÿe bosz- / (48 v.) kyey ysz marÿa dzÿeuÿcza vybrana / matka bostwa, o ÿescze przed wszemÿ / vÿeky, ÿ wzbudzÿl duch szwÿątÿ uÿel- / kÿe uesele wbostwÿe swÿm zwÿbranÿa / marÿeÿ bÿcz matką bozą y wzÿąl d- / uch szwÿątÿ tą panną w swą opÿekąÿa- / ko oblubÿenÿecz oblubyenÿczą swą mÿ- / lą, ÿ rządzÿl to duch szwÿątÿ zwÿecz- / noszczÿ ÿsz ta panna mÿala bÿcz począ- / ta wzÿuoczÿe ÿeÿ matkÿ przesz grzechu / pÿeruorodnego, ÿ takosz sÿą stalo poth / czasem ÿeÿ mÿloszczÿ poczÿączÿe przena- / yczysthsche zasczÿczenÿem ducha szwÿą- / tego [3]) /

U thore obral duch szwÿątÿ tą mÿ- / lą panną zwÿecznoszczÿ bostwa / swego ÿsz przesz nÿą chczÿal ukazacz s- / we mÿlosÿerdzÿe szwÿatu, to ÿest ro- / dzayouÿ ludzkÿemu ÿze ona mÿala / porodzÿsz mÿlosÿerdzÿe szwÿatu sÿna / bozego, pana yezusa odkupÿczÿela sz- / wÿata pana wszeÿ chwalÿ, y sprauo- / val duch szwÿątÿ tą mÿlą panną (z- / wÿecznoszczÿ bostwa swego) ku począczu / naÿczÿsthszemu ÿ naÿslodschemu y naÿ- / (49 r.) dzÿwnÿeÿschemu syna bozego, ÿ poszwÿą- / czÿl (zwÿecznoszczÿ) zÿuoth ÿ wnątrzno- / szczÿ yeÿ wktorÿch mÿal lezecz skarb / naÿuÿssÿ mądroszcz oczcza boga sÿn / z oczcza uÿecznÿe rodzączÿ, slouo usth / mądroszczÿ boskÿeÿ yakosz mouÿ Szwÿ- / ąty augustÿn O dzÿwna rzecz ÿsch mą- / droszcz boska oczÿecz wszech vÿekow k- / torego krolestwo koncza nÿema ten sÿą / stal (poth czasem) sÿnem panÿenskÿm / otosz to od uÿekow duch szwÿątÿ wteÿ / mÿleÿ pannÿe rządzÿl, o ÿescze zadne / stworzenÿe boskÿe nÿebÿlo, a panna ÿ- / usz zgotouana przesz ducha szwÿątego / porodzÿcz slouo boga oczcza mą- / droscz / oczczowską sÿna ÿedÿnego ÿego (O) ÿ pÿ- / erszÿ yey zwÿecznoszczÿ poszwÿączonÿ / uÿchouacz boga ÿ czlouÿeka Oÿ rącz- / ky ÿey poszwÿączonÿ ot ducha szwÿą- / tego (przeth wszemÿ vÿekÿ) by godnÿe / boga ÿ czÿalo boze pyestouacz (mÿala) / ÿ mouÿ Swÿątÿ byernath O dzÿwna / dostoÿnoszcz teÿ mÿleÿ pannÿ, oto prz- / ed wszemÿ vÿekÿ wszÿtko stalo sÿą w- / (49 v.) theÿ mÿleÿ pannÿe, zrządzenÿem ducha / szwÿątego, czosz potÿm proroczÿ duchem / szwÿątÿm nathchnÿenÿ prorokoualÿ ÿ / pÿsalÿ czo przesz tą

---

[1]) chowal / y
[2]) dvch szwaty
[3]) a tho potlvg sz bonawantory

panną mÿalo sÿą s- / tacz, począczÿe, ÿ wczÿelenÿe sÿna boze- / go, a przeto o dzÿwne chwalebne bÿlo / ÿey (zwÿecznoszczÿ) począczÿe wprzesrze- / nÿu boskÿem [1]) /

T [2]) hrzeczÿe obral duch szwÿąty tą / panną zwÿecznoszczÿ ÿsz ÿą okra- / szÿl ÿ napelnÿl wszÿsthkÿch lask y darof / swoÿch, y przesz nÿą cheze dauacz darÿ / y laskÿ sweÿ wszelkÿemu czlouÿekowi / ,ÿ teÿ pannÿe dal duch szwÿątÿ klucze / do skarbow bostwa swego, y ona byla sz- / wÿecznoszczÿ uÿbrana potskarbÿem bo- / skÿch darow, aboczÿem przesz ÿeÿ rącze / ydą wszelkÿemu ządaÿączemu darÿ / ducha szwÿątego, ta panna wszÿtkÿem / pokornÿm darÿ boskÿe rozdana ÿa- / ko mouy szwÿąty Bÿernath O czlouÿe- / cze ÿ chczesz lasky boskÿeÿ dostąpÿcz / uczÿekay sÿą do pannÿ czÿsteÿ pokor- / nÿm serczem Odzÿerszÿsz wszÿtko ÿ bą- / dzÿesz uÿsluchana, aboczÿem bÿlo zda- / (50 r.) wna dawnego zamknÿono mÿlosÿer- / dzÿe boskÿe ÿsz sÿą dlugÿ czasz nÿechczÿ- / al bog smylouacz nath swem stworzen- / ÿem anÿ chczÿal slÿszecz glosow placzlÿ / uÿch boczÿem bog wszechmocznÿ, dzÿer- / zal tągo sprauÿedlÿuoszcz swą alÿsz / ta panna ktorą zwÿecznoszczÿ uybral / duch szwÿątÿ klucznÿczką ÿ potskar- / bÿna darow swÿch, (o)tosz ona odemk- / nąla mÿlosÿerdzÿe boskÿe, a kÿedÿsz to / bÿlo O zaÿste tedÿ kyedÿ ona porodzÿla / sÿna bozego otedÿcz odemknąla mÿlo- / sÿerdzÿe boskÿe ktore bÿlo zdawna za- / mknÿono, otosz mamÿ ÿsz panna obra- / na zwyecznoszczy troÿako od ducha / szwÿąthego [3]) /

Czwartha kapytula ÿsz tha / mÿla panna bÿla począta / w anÿelech a yakosz to sÿą / stalo pysze tako szwÿątÿ au / gustyn rzekącz począta bÿla ta mÿ- / la panna w anÿelech o nÿerÿchlo po / ÿch stworzenÿu aboczÿem anÿelÿ oth / sthworzenÿa swego uÿdzyelÿ wbosth- / (50 v.) wÿe noue uesele znÿektoreÿ taÿemnÿ- / cze ktora byla zamknÿona w serczu [4]) bo- / zÿm (od uÿekow uÿecznÿch ÿ vÿdzÿelÿ / oną taÿemnÿczą w skrÿtoszczÿ sercza / boskÿego o wyelÿkÿeÿ chwale ÿ ko- / chanÿu boskÿem) oth początku przebÿ- / uaÿącz A tedÿ anÿelÿ nÿeprzestaÿącze- / mÿ glosÿ chwałą czÿnÿlÿ stoÿącz przed / thronem boskÿem szpÿeuaÿącz patrzącz / w ÿasne ÿ slodkÿe oblÿcze boskÿe da- / ÿącz czeszcz ÿ chwalą przenaÿuÿsseÿ th- / roÿczÿ szwÿątheÿ y *(popr. na* sz) oneÿ (to) taÿemnÿ- / czÿ ktorą uznalÿ wbosthwÿe zoszwÿe- / czenÿa ducha szwÿątego, aczkolÿ anÿe- / lÿ ÿescze nÿeuznalÿ czo to bÿla za ta- / ÿemnÿcza wbosthwÿe zamknÿona, prz- / etosz padayącz na oblÿcza swe przeth / nÿeogarnÿoną throÿczą szwÿątą pro- / szącz proszbą anÿelską abÿ ÿm dal usz- / nacz tą vÿelmozną taÿemnÿczą kto- / rą uÿdzÿelÿ w uÿelkÿem ko-

---

[1]) y w myloszczy dvcha / Sz /
[2]) mowy bonawanthvra *(ręką pisarza tekstu).*
[3]) poszlvchaymy daley
[4]) w vmyszle

chanÿu [1]) / y w ueselu bostwa ÿ pÿsze szwÿątÿ / augustÿn rzekącz A tedy duch szwÿą- / (51 r.) tÿ chcząc rÿchlo ÿusz obÿauÿcz mÿlo- / sÿerdzÿe swoÿe obÿauÿl oszwÿeczÿl k-/ temu uznanÿu anÿolÿ serafÿnÿ uka- / zal ÿm skrÿtoszcz vÿelmoznoszcz theÿ / taÿemnycze ÿsz to ÿesth ÿedna panna / od uÿekow wbostwÿe sthworzona ÿ cho- / uana wskarbÿe bostwa naszego ÿ uÿb- / rana nato ÿsch ta panna ma sÿna boze- / go porodzÿcz, ktorÿ ma czlouÿeka zmąk / vÿkupÿcz ÿ kteÿ pannÿe bostwo nasze s- / klonÿcz sÿą ma, ona ma bÿcz przebÿtek / bostwa naszego ÿ przesz tą panną oczÿecz/ nÿebÿeskÿ chcze zeslacz sÿna szwÿatu ÿ mo- / uy Szwÿąty Augusthÿn o oszwÿeczÿl duch / szwÿątÿ nouą szwÿatloszczÿą ÿsz anÿelÿ / usrzelÿ ÿ vznalÿ w bosthwÿe tą mÿlą / panną bÿcz zwÿecznoszczÿ począ̨ta. [2]) kteÿ / dostoÿnoszczÿ ÿsz ona mÿala bÿcz matką / bostwa to (ÿest) sÿn bozÿ obral ÿą od uÿe- / kow matką czlouÿeczenstwa swego kto- / re m(ÿ)a(l) z ÿey naturÿ czÿsteÿ przÿącz / a ten ze to augustÿn (mowÿ) [3]) rzekącz O w / uÿelkÿeÿ dostoÿnoszczÿ vÿdząc anÿe- / ly tą mÿlą panną roskoszuÿącz wbos / thwÿe ÿ otpoczÿuaÿącz (w serczu) [4]) bosz / (51 v.) kÿm ÿ w ÿego przesrzenÿu a tedÿ anÿe- / lÿ ÿąlÿ sÿą dzÿuouacz nasÿlneÿ vÿelmo- / znoszczÿ ÿ dostoÿnoszczÿ teÿ mÿleÿ panÿ / A podluk Szwyątego augustÿna [5]) uznaw- / szÿ thą taÿemnÿczą boską otey mÿleÿ pan- / nÿe padalÿ na oblÿcza swe anÿelskÿe / przeth nÿeogarnÿoną throÿczą szwÿątą / daÿącz czeszcz ÿ chwalą boskÿeÿ uÿelmo- / znoszczÿ y teÿ naszwÿąthszeÿ pannÿe u / uÿelbÿoneÿ wbostwÿe, ktorą ÿm obÿauÿl / duch szwÿątÿ bÿcz początą wbostwÿe p- / rzed wszemÿ vÿckÿ, boczÿem anÿelÿ tel- / ko uÿedzą zobyauÿenÿa ducha szwÿą- / tego czo ÿest uolą boską A przetosz uzna- / wszÿ tą mÿlą panną bÿcz początą a ona / ma bÿcz matka sÿnu bozemu przesz kto- / regosz mÿalo przÿÿdz zbauÿenÿe zgÿ- / nąlemu czlouÿekouÿ ÿtesz ÿch korÿ mÿ- / alÿ bÿcz spustoszone napelnÿonÿ, a tedy / anÿelÿ ÿąlÿ sÿą ueselÿcz uÿesÿelem uÿ- / elkÿem modląc sÿą bogu w troÿczÿ ÿedÿ / nemu o tą mÿlą panną abÿ ÿą szwÿa- / tu rÿchleÿ dal ktora ma boga ÿ czlouÿ- / eka porodzÿcz, y zą̨dalÿ ÿeÿ zą̨dzą vÿel- / (52 r.) ką anÿelską ÿ ÿusz sÿą ÿeÿ w sluzbą / vÿeczną zakazoualÿ yako panÿeÿ sweÿ / (aczkolÿ o ÿescze przet stworzenÿem szwÿa- / ta y anÿolow) ÿusz to mocz boska srząd- / ÿla ysz anÿelÿ tey pannÿe sluzÿcz

---

[1]) *W wyrazie* „kochaniu“ *li tery* „ch“ *cynobrem poprawiono na* „ h“
[2]) w vmyszle boszkyem
[3]) mowy
[4]) w vmyszle
[5]) avgvstyn kthory thąn doktor wyszoką to rzecz kladze bo byl barzo oszwyeczony o tey panne a drvgy ylyaryvsz czy wyszokye rzeczy pyszaly

mÿe- / lÿ ktora matką bozą mÿala sÿą stacz / poth czasem a wszakosch podluk szwyą- / tego augustÿna k /

Kÿedÿ anÿelÿ tą panną wbosth- / wÿe bÿcz uznalÿ z obÿauÿenÿa / ducha szwÿątego (w taÿemnycz- / ach boskÿch) abo anÿelskyemÿ oczÿma / ÿą usrzelÿ podluk raczenya boskÿe- / go O tedÿcz ÿeÿ mÿloszczÿ ÿusz sluzÿcz / poczęlÿ yako panÿeÿ ÿm zwÿecznoszczy / daneÿ ÿ chwalą ÿeÿ daualÿ bądącz wta- / ÿemnÿczach boskÿch pÿsze tak doctor / Rubyertÿnus gdÿ anyely uznalÿ zobÿa- / uÿenya ducha szwÿątego tą panną bÿcz / początą z wÿecznoszczÿ w przesrzenÿu mą- / droszczÿ boskÿeÿ, a tedÿ o uyelkÿe bÿlo / uesele anÿelskÿe zuznanÿa teÿ przeuÿ- / sokÿey taÿemnÿcze. O tey mÿleÿ pannÿe / ktora mÿala bÿcz matką bozą, a oth th- / ÿchmÿasth szwÿączÿlÿ noue szwÿątho / (52 v.) począczÿa zwÿecznoszczÿ wprzesrzenÿu / boskÿem tey mÿleÿ pannÿ y skladaly / noue pÿenÿe o ÿeÿ przechwalebnÿm / począczÿu, a stoÿącz przed oblÿcznoszczą / boską szpÿeualy pÿenye noue o teÿ ch- / walebneÿ pannÿe A tenze to Rubertus / pouÿeda ysch ot tÿchmÿasth anÿelÿ mo- / dlÿlÿ sÿą troÿczy szwÿąteÿ otą mÿlą p- / anną Abÿ ÿą naszwÿath raczÿl zeslacz / aby rychleÿ sÿn bozÿ snÿeÿ syą narodz- / ÿl y ych wpadle korÿ napelnÿl A stho- / ÿącz (ony) przeth oblÿcznoszczÿą boską czwo / rakÿeÿ rzeczÿ syą dzÿuoualy wteÿ mÿ- / leÿ pannÿe [1]) /

Pyerue dzyuoualy syą [2]) yey naÿuÿą- / thszeÿ czÿstoszczÿ, aboczÿem uÿdzÿ- / ely ysz bog snÿey sÿą mÿal narodzÿcz y / ÿey naturą mÿal na sÿą przÿącz a prze- / toczÿem tako przenaczÿsthsza od uÿekow / ÿest stworzona y wboskÿem przesrzenÿu / otpoczÿuala o w uÿelÿkÿeÿ chwale (ser- / cza) [3]) boskÿego przebÿuala [4]) /

Uthore dzyuoualÿ sÿą anÿelÿ teÿ / mÿleÿ pannÿ naÿuÿsszeÿ dostoÿ- / (53 r.) noszczÿ aboczÿem od uÿekow nadostoÿ- / nÿeÿszÿ ÿest stworzona urząd bÿcz ma- / tką boga ÿ czlouÿeka /

Thrzeczÿe dzyuoualÿ sÿą anÿelÿ / teÿ mÿleÿ pannÿ naÿobfÿthszeÿ / gorączeÿ mÿloszczÿ, aboczÿem od uÿek- / ow od troÿcze szwÿąteÿ naÿgorączeÿ / umÿlouana ÿ wmÿlosczÿ bozeÿ gorza- / la zwÿecznoszczÿ bo ona mÿloszcz gorą- / czoszczy boskÿeÿ szwÿatu porodzÿcz mÿala /

Czwarte dzÿuoualÿ sÿą anÿelÿ teÿ / mÿleÿ pannÿ przeuÿssoneÿ vÿsoko- / szczÿ, aboczÿem od uÿekow pouÿssoną n- / ath anÿelską naturą abouÿem stworzÿ- / czÿela anÿelskÿego ÿ nÿebyeskÿego po- / rodzÿcz mÿala, pouÿsszona tesch zwÿecz- / uoszczÿ nath (wszÿtkyego) wszelkÿego cz- / louÿeka oprocz czlouÿeczensthwa, ÿezu- / sa abouÿem ona mÿala porodzÿcz stwo- / rzÿczÿela ÿ odkupÿczÿela rodzaÿu ludz-/

---

[1]) ya szyą dzywvyą cztacz moglocz to bycz wyszoky to doktor byl avgvstyn

[2]) anyolowye szwyączy

[3]) vmyszlv

[4]) (temv szą dzywyly)

kÿego, oto sÿą dzÿuoualÿ anÿelÿ teÿ mÿ- / leÿ pannÿe uÿdzącz ÿą wboskÿm umÿszle / y przesrzenÿu (boskÿem), a to zobÿauÿe- / nÿa ducha szwÿątegoy pysse Szwyątÿ / augustyn rzekącz [1]), O kÿedy uznaly an- / (53 v.) ÿelÿ teÿ pannÿ dostoÿnoszcz ÿescze w / yey nÿebÿthnosczÿ, a tedÿ ÿąlÿ [2]) (szpÿe-) / [3]) acz Serafynouÿe (o) ÿeÿ gorączeÿ mÿlo- / szczÿ yako ÿą oczyecz bog umÿloual ÿ w- / boskÿm serczu zwÿecznoszczÿ choual, ÿ / palala wmÿloszczÿ bozeÿ przet wszemÿ / vÿekÿ ÿ otpoczÿnala w bodze a bog w- / nÿeÿ A tu przeuÿsszÿla serafÿny gorą- / czą mÿloszczÿą [4]) /

Jescze przeuÿssÿla zwÿecznoszczÿ / Cherubÿnÿ w naÿasznÿeÿ- szÿm uÿ- / dzenÿu bostwa, o gdÿszczÿ bÿla ta mÿla / panna zwÿe- cznoszczy w bosthwÿe a te- / dÿcz boga ÿasznÿey uÿdzÿala nÿsz che- / rubÿnouÿe (O sluschno to bÿlo boskÿ- / ey wszechmocznoszczy udzye- lacz ÿsz o- / na ÿasznyey bostwo uÿdzÿala nÿsz cheru- / bÿnouÿe), abouÿem ona matką bostwa / vÿbrana, a anÿelÿ wszÿtczÿ sludzÿ bo- / ga wszechmocznego, oyescze przeuÿssÿ- / la ta panna wszÿtkÿ anÿolÿ y tronÿ / abouyem pan bog w tronach otpoczÿ- / ua przesz mocz swoÿą Ale wtey mÿleÿ / pannÿe otpoczÿual [5]) wzÿuoczÿe dzÿe- / uyącz mÿesÿączÿ y porodzÿla uÿernego / (54 r.) boga ÿ czlouÿeka ÿ myal snÿą bog zlą- / czenÿe A przetosz tronouÿe stoÿącz przed / oblÿcznoszczÿą boską szpÿeuaÿącz uÿzna- / ualÿ ÿsch ona zwÿecznoszczy uÿbrana ot- / poczÿuanÿem boskÿm ÿ ona wbodze oth- / poczÿuala przeth wszemÿ uÿekÿ, a tako / wszÿtkÿ urządÿ anyelskÿe zwÿecznosz- / czÿ przeuÿsszÿla doskonale, otocz bÿla ta / panna począ̨ta wanÿelech z obÿauÿe- / nÿa ducha szwÿątego [6]) /

Pyąta kapytula yescze mÿla / panna przenablogoslawnÿeÿ / scha bÿla począ̨ta w prorocz- / ech przesz nathchnÿenÿe du- / cha

---

[1]) przewyszyla / pana ot wekow szerafyn / szką yerarchyą
[2]) szą dzywo
[3]) w
[4]) boszką
[5]) pan wszego szywyata
[6]) (yeszcze przewyszyla moczarze / tako rzekącze anyoly / przesz ktore pan bog mocz swoyą vkaszvye / O dalyeko wyątszą mocz pan bog vkaszal w tey myley / panye nysz w anyelech moczarzoch bo oną moczney / szą pan bog vczynił szwyecznoszczy ysz ona mya / la boga wszywocze noszycz y porodzycz moczarza / wszech wyekow ktorego nyebo ogarnącz nyemosze / any anyely szerafynyszczy y wszyszczy dowczypnosz / czą ogarnącz any szroszvmyecz nyemogą any / mayą tey moczy bostwa szyą dotknącz (szyą y nye / mogą any szmeyą) tego panna w szwem szywocze / ywnątrznoszczach noszyla y porodzyla moczarza / wszech- mocznego y pyelvszkamy wyąszala rączky / y noszky yego czego wszysttkyem anyolom nye / dano czo wty tey myley pannye szwecznoszczy (boszkey) / mocz boszka szrządzyla oto przewyszyla szwecz / noszczy anyoly moczarze y wszytky gyne an / (yoly) yoly /

NB. Na osobnéj mniejszéj kartce, późniéj wszytéj, charakterem pisarza poprawiającego, powyższy ustęp dopisany.

szwÿątego o ÿey narodzenÿu ÿ / naczÿsthszÿm począczyu przesz grzechu / pÿeruorodnego y pÿszą doctorouÿe / o teÿ panny przenaczÿsthszÿm począ- / czyu gdÿ przÿszedł czasz smÿlouana / boskÿego A tedy sprawcza zbauÿenÿa / ludzkyego, duch szwÿąty uÿdzącz sz- / woÿe sthworzenÿe wczÿerpÿenÿu ch- / czÿal z laskÿ sweÿ ukazacz mÿlosÿer- / dzÿe swe nath czÿerpÿączem sthworze- / (54 v.) nÿem lutoszcz nathnÿmÿ maÿącz przÿ- / uodzÿł glosÿ placzlÿue przeth uszÿ bos- / kÿego maÿestatu y bÿlÿ glosÿ, a smÿ / luÿ sÿą boze stworzÿczÿelu nasz ÿ cze- / mu dobrocz twoÿa beszmÿerna czÿer- / pÿ nasz tak dlugÿ czasz w czÿerpÿenÿu / O nasz mÿlÿ panÿe zlamÿ ale nÿebo a / stąpÿ knam zmaÿestatu twego a uÿb- / aw nasz stych to czyąszkych mąk ÿ po- / uÿeda Szwÿątÿ Bonauentura y augu- / styn A tedÿ mÿlosnÿk ludzky duch sz- / wÿąty slÿszącz glosy placzlÿue w oth- / chlany y wzdÿchanye ÿch, ÿ ządzą uÿel- / ką anÿelską wnÿebÿeskÿch (korzech) ÿ / thesz slÿszal modlythwÿ ludzÿ sprauÿe- / dlÿuÿch nazÿemÿ y vÿrzekl slouo wbo- / sthwÿe swÿm, lutoszcz mam nat czlouÿ- / ekyem napodobÿenstwo nasze stworzo- / ne to pÿssano wksÿąszkach rodzaÿu lu- / dzkyego, ą bądącz lutoszczÿą uÿelką / poroszonÿ duch szwÿątÿ chczącz ÿusz / ukazacz dobrocz swoÿą, nathchnął du- / chem uÿsokÿem prorokÿ oswÿeczaÿącz / ye promÿenmÿ ÿasnoszczÿ sweÿ ÿze / (55 r.) uznalÿ w duchu proroczthwa swego / począczÿe ÿ narodzenÿe bloguslauÿon- / eÿ pannÿ maryeÿ ktorasz to mÿala b- / ÿcz mątką bozą ÿ uÿdzÿelÿ proroczÿ / fÿgury skrÿte o teÿ mÿleÿ pannÿ począ- / czÿn ÿ narodzenÿu ÿ vÿkladalÿ onÿ fÿ- / gury skrÿte o teÿ mÿleÿ pannÿ począ- / czÿu ÿ narodzenÿu ÿ vÿkladalÿ onÿ fÿ- / gurÿ z oszwÿeczenÿa ducha szwÿątego / ÿsz mÿala ta panna przyÿdz ÿ narodz- / ÿcz sÿą naszwÿath na poczÿechą wszego / szwÿata (bo ona) [1]) mÿala bÿcz matką bo / zą o ktoreÿ to (proroczÿ) fygurÿ uÿda- / lÿ A potÿm vÿkladaÿącz fÿgurÿ o nÿeÿ / prorokoualÿ [2]) /

N(aÿuyssy) pÿerwszÿ prorok naÿuÿs- / szey prawdÿ prorokoual o teÿ / mÿleÿ pannÿe ktorÿ ÿest mądroszcz nÿ- / estworzona bog wszechmogączÿ kÿedy / rzekl ku ÿauÿe A pysano to w ksÿąskach / ÿenesis o ÿauo tÿsz przÿnÿosla szmÿe- / [3]) rez ÿ przÿuÿodlasz naszwyath przesz / thwoÿ upad, (tysz ÿauo przÿnÿosla (sz- / mÿercz naszwÿath) a (ta) panna ktora / ma przÿdz szmÿercz przesz nÿą bądze / skazona, a zÿuoth uÿecznÿ szwÿatu po- / rodzÿ ÿ przÿnÿesÿe oto naÿuÿsschÿ / (55 v.) prorok sam bog prorokoual oteÿ pan- / ny przÿszczÿu naszwÿath y począczÿu naszwÿath y począczyu A / ÿsch przesz nyą chczÿal szwÿath zbauÿcz / przesz swego syna ktorego przesz tą pan- / ną chczÿal zeslacz szwÿatu O ÿescze ten / ze to

---

[1]) ktora
[2]) y pyszaly
[3]) przesz szwe / uyeposlv / szenystwo / grzech /

prorok naÿuÿsseÿ prawdÿ bog wsz- / echmocznÿ prorokoual o teÿ mÿley pan / nÿ przÿszczÿu naszwÿath, kÿedÿ rzekł czar- / touy w uązoueÿ formÿe (y rzek tak ku / vązouy pan bog) pysano wksÿągach ÿenesis O uązu tÿsz nyeuÿasthą pÿerwszą zwÿo- / dł przyydzÿe nyeuÿeszczya plecz panna / ktora mocz twoÿą złomÿ a glouą two- / ÿą podlozÿ poth nogą swoÿą ÿ zethrze / ÿą w proch. Oto sam bog prorokoual o / teÿ mÿleÿ panny przÿszczÿu [1]) /

Moÿzesz wtory prorok proroko- / ual o tey mÿleÿ pannÿe gdÿ uÿ- / dzÿał kÿerz abo drzeuo zÿelo- / ne barzo szlÿczne a ouo pala ognÿem a- / wszakosz yego zÿelonoszczÿ nÿcz nÿeskodzÿ / lo bo palaÿącz nÿezgorzal any yego zÿe- / lonoszcz nÿcz sÿą nÿeskazÿła od oguÿa ale czo daley to szlÿcznÿeÿscha zÿelonoscz- (56 r.) sÿą rozmnazała tego to drzeua ÿ kwÿth- / nąła naszlycznÿeÿ y naslodszÿ ouocz dało / O zaÿste tą to fÿgurą uÿkladał moÿzes / ÿ ÿnÿ proroczÿ o teÿ mÿleÿ pannÿe ch- / walebneÿ ktorasz to zwÿecznoszczÿ wbo- / skÿm umÿszle ÿ serczu bądącz gorzala o- / gnÿem mÿloszczÿ ducha szwÿątego ÿ sz- / wyecznoszczÿ palala a zyelonoszczÿ ÿeÿ / nÿcz nyeszkodzÿło ale roszmnozenÿe w- / sweÿ szlÿcznoszczÿ bralo to przeszlÿczne / drzewko ta mÿla panna ktorasz to prz- / esz moÿzessa ÿest uÿfÿgurouana ÿ przesz / tą fÿgurą ukazana bÿcz zwÿecznosz- / czÿ srządzona przenaÿczÿsthsza panna / ÿ wÿeÿ począczÿu nÿedothknÿona za- / dnÿm grzechu a stego drzewka toÿest / steÿ mÿleÿ pannÿ mÿal vÿnÿknącz na- / ÿroskoszneÿszÿ kwÿatek, ÿesus cristus / sÿn bozÿ O slusznÿe ta mÿla panna u- / kazana moÿzessouÿ przesz ducha szwÿą- / tego uekrzu zÿelouem a ognÿem pala- / ÿączÿm ÿ kwÿatek szlÿcznÿ rodzączÿ / y ouocz slodkÿ dauaÿącz Oto tha / fÿgura O barzo sluszała teÿ mÿleÿ pa͡- / (56 v.) nÿe aboczÿem ona ogÿen bostwa wzÿ- / uoczÿe swÿm noszÿła dzÿeuÿącz mÿesÿą- / czÿ, abo gdÿ sÿna bozego (noszÿła ÿ) poro- / [2]) ozÿła [3]) /

Zaÿste gorzalacz. mÿloszczÿą boską / a ÿeÿ nycz on ogÿen nÿeskodzÿł / ale moczą boską bÿła pothwÿerdzona / Otho thą fÿgurą rozumÿał ÿ uÿkladał / moyzesz onaszwÿątszeÿ pannÿe marÿeÿ / O ÿeszcze dlugÿ czasz przed począczÿem / ÿ narodzenÿem ÿeÿ mÿloszczÿ, a uÿklada- / ÿącz moÿzesz tą fÿgurą o nasÿluÿeÿsÿą / vÿesÿelÿł pyszącz o teÿ panny począczÿu / ÿ narodzenÿu, y oczekaual tey scząsneÿ / godzÿnÿ uypelnyenÿa proroczkÿego po- / czączÿa ÿey naÿszwÿąthschego [4]) /

Fÿgura thrzeczÿa o tey mÿleÿ pa͡- / nÿ począczÿu uyfÿgurouana / wkorabÿu ktorÿ zachoual noe- / go othpotopu y mouy tu Szwÿątÿ anzel- / mus O zaÿste slusznÿe ta myla panna uÿ- / fÿgurouana ÿesth wkorabÿu ktory tho / noego zachoual wsobÿe O zaÿste

---

[1]) y począczv y narodzenv
[2]) dzyla
[3]) (O gorzalo cz tedy ognem boszke)
[4]) alye nyedoczekal

ta mÿ- / la panna zachouala wkorabÿu zÿuota / swego nayuÿssego swego, pana wszeÿ / (57 r.) chwalÿ sÿna krola uÿecznego ÿczusa blo- / goslauyonego gdy ÿ chouala wzyuoczÿe / swÿm dzyeuÿąc mÿesÿączÿ y wszÿtek sz- / wÿath uybauÿla ot pothopu szmyerczÿ / vÿeczneÿ pÿekÿelneÿ /

Czwarthe ta blogoslauÿona panna / uÿ fÿgurouana zÿeloneÿ roszdze / ktora uÿszla skorzenÿa ÿesse ÿa- / kosch othym pÿssal ÿsaÿas rzekącz vÿnÿ- / dzÿe rosczka skorzenÿa ÿesse a na teÿ ro-/ sczcze uÿnÿknÿe przeszlÿcznÿ kwÿat, a / ta fÿgura ÿ to prorocztwo ÿzaÿassa / bÿlocz o teÿ mÿleÿ pannÿ począczÿu / bo ona poszla zwÿsokÿego y bogu mÿle- / go kaplana ÿesse O zaÿste slusznÿe ta / mÿla panna wrosczcze yest uÿfÿguro- / uana Ozdawna przeth ÿeÿ czÿstem po- / czączÿem, abouÿem snÿey uÿnÿknącz / mÿal przeszlÿcznÿ, kwÿath pan iesus / cristus sÿn naÿuÿssego boga ktorÿ mÿ-/ al podz steÿ mÿley pannÿ ktorąsz to ÿ- / zaÿasz rosczcze przÿrownal /

Pÿąthe proroczthwo bÿlo o teÿ mÿ- / ley pannÿe yescze przed ÿeÿ czÿsth- / em począczÿem gdy poganskÿ prorok / (57 v.) Balaam prorokoual rzekącz vÿnÿdzÿe / gwÿazda z ÿakob ktora oszwÿeczÿ wszÿ / tek szwÿath, ÿ tak ze to prorocztwo sz- / pelnÿlo sÿą gdÿ ta(k) gwÿazda ueszla p- / rzesz ÿeÿ czÿste począczÿe ÿ narodzenÿe, o- / tedÿcz oszwÿeczÿla wszÿtek szwÿath gdÿ / prawda proroczka ueszla przesz ÿeÿ czÿ- / ste począczÿe ÿ slauÿe narodzenÿe /

Sosthe proroczthwo bÿlocz o theÿ / mÿleÿ pannÿ(e) [1]) gdy Sÿbÿlla pro- / rokÿnÿ ÿmÿenÿem [2]) etyka pro- / rokouala rzekącz Ostatecznego uÿeku / upokorzÿ sÿą bog nauÿssÿ, y przÿÿmÿe / plecz czlouÿeczeÿ naturÿ, y porodzÿsÿą / sÿn naÿuÿssego boga sczÿsteÿ pannÿ / nÿeporussoneÿ zadnem grzechem, y zlą / czÿ sÿą bostwo sczlouÿeczą naturą a- / przÿdzÿe wrÿchle ta panna ktorasz / to porodzÿ boga, ÿ lezecz bądzÿe wsth- / aÿnÿ nasÿenÿe baranek upokorzonÿ / ,a panÿenskÿm mlekÿem ÿ pÿlnoszczyą / bądzÿe uÿchouan bog ÿ czlouÿek A to / prorocztwo teÿ sÿbÿlle bÿlo znathch- / nÿenÿa ÿ uoley ducha szwÿątego prz- / eth dawnÿmÿ czasÿ, ato prorocztwo th- / ey przÿąlÿ proroczÿ szwÿączÿ ÿ / (58 r.) czÿnÿlÿ gadanÿe ÿ uÿklad pÿsalÿ ÿey / proroczthwa [3]) / Drugÿ (*popr.* a) Sibilla bÿla za cze- / sarza oktauÿana ktora gdy bÿla wswÿ / nabozným obÿeranÿu modlącz sÿą pa-/ nu bogu podluk onego zwÿczaÿu, ÿ us- / rzala woblocze ÿasnÿm stoÿącz panną / pÿąkną z dzÿeczÿąthkÿem trzymaÿącz / ÿe na swÿch rączkach a uznawszÿ duchẽ / proroczkÿem ÿsz to ÿest ta panna ktora / ma przyÿdz na szwÿath ÿ począcz sÿą ÿ / narodzÿcz poth czasem, ÿ m:

---

[1]) poczaczv
[2]) cher
[3]) proroszczтw szodme bylo gdy

porodzÿcz z- / bauÿczÿela szwÿata sÿna bozego, a vz- / nawszÿ duchem proroczkÿem pokląk- / nąla ÿ dala dzÿeczÿątku (ÿ) czescz ÿ chw- / alą [1]) y uznala ÿsz ten ma przÿÿdz na sz- / wÿath sczÿsteÿ pannÿ narodzonÿ otku- / pÿczÿel szwÿata A tedÿ ta sÿbÿlla ukaza- / la czesarzouÿ oktauÿanouÿ rzekącz Oto czesarzu oglądaÿ to znamÿą nanÿebye, a / day bogu czeszcz ÿ chwalą ÿ tey pannÿe / ÿ prorokouala uÿkladaÿącz to uÿdzenÿe [2]) / O to przÿÿdzÿe ÿ narodzÿ sÿą panna kto- / ra porodzÿ zbauÿczÿela szwÿata, ÿ rzek- / la sÿbÿlla czesarzouÿ oktauÿanouy, tą pa͡- / ną y szÿeÿ dzÿeczÿątkÿem chwalÿ ÿ temu / (58 v.) dzÿeczÿątku modlą daÿ, bo przÿÿdzÿe wr- / ychle czasz, ÿsz ta panna przÿÿdzÿe kto- / ra to dzÿeczÿątko porodzÿ, a tedÿ czesarz / uÿdzącz to znamÿą uÿdome nanÿebÿe, po- / kląknął ÿ (skl) zlozÿl koroną z glouÿ sweÿ / ÿ dal chwalą onemu dzÿeczÿątku ÿ matcze / ÿego, y dal naonÿm myesczu oltarz zbudo- / uacz ÿ postauÿl obrasz panną zdzÿeczÿąt- / kÿem, ÿ daual tham chwalą bogu temu / ktorego panna ma porodzÿcz u (*popr.* y) uÿerzÿw- / szÿ oneÿ sÿbÿlÿ prorocztwu, usrzawszÿ oną / fÿgurą yawnÿe, ktorasz to fÿgura ktora / to ta sÿbÿlla ukazala czesarzouÿ ÿ ÿnem / y pothwÿerdzÿla ÿne skrÿte fÿgurÿ, boczÿem / proroczy ÿako doskonalÿ skrÿte fÿgurÿ uÿ- / dalÿ o teÿ mÿleÿ pannÿe, ÿ o przÿszczÿu sÿ- / na bozego, ÿ uÿkladaly ÿe duchem oszwÿe- / czonÿm ÿ uÿsokÿem rozumem Ale sybÿlla / ÿako mnÿeÿ doskonala ÿsthnÿe usrzala w- / obloku panną szdzÿeczÿąthkÿem ktorasch / to ÿeÿ fÿgurą ÿ uÿdzenÿe pothwÿerdzÿ- / la proroczkÿe skrÿte fÿgurÿ, ktore ony ws- / krÿtoszczÿ vÿdalÿ Aczkolÿ ta sÿbÿlla rzeczo- / na mnÿeÿ doskonala nÿsz proroczÿ, a wsza- / kosz proroczÿ wzÿąlÿ uthwÿerdzenÿe ÿ po-/ (59 r.) czÿeszenÿe z ÿeÿ uÿdzenÿa, ÿ pothwÿerdz- / ÿlÿ ÿ przÿąlÿ ÿeÿ prorocztwo ÿ uÿklada- / lÿ ÿeÿ uÿdzenÿe ÿsz to ta panna ma przÿdz / ÿ narodzÿcz sÿą wrÿchle ktora ma zbauÿ- / czÿela szwÿata porodzÿcz ÿ bÿlo uÿelÿkye / uesele proroczkÿe zÿeÿ uÿdzenÿa a tako / dlugÿ czasz przeth począczÿem teÿ mÿleÿ pa͡- / nÿ ÿ narodzenÿem bÿlÿ fÿgurÿ ÿ prorocz- / thwa o ÿeÿ mÿloszczÿ przÿszczÿu, o począ- / czÿu ÿtesz ÿeÿ narodzenÿu, a ÿsch ona przy- / szethszy ÿ ukazawszÿ sÿą na szwÿath ÿako / sloncze ÿasne szwÿeczącze roszueselÿla szwÿ- / ath, gdÿ porodzÿla zbauÿczÿela szwÿata / A przeto o dlugÿ (pro) czasz proroczÿ ÿ path- / ryarchouÿe modlÿlÿ sÿą bogu, o tą panną / aby sÿą rÿchleÿ narodzÿla, aboczÿem fÿgu- / rÿ o ÿeÿ przyszczÿu y począczÿu ÿ narodze- / nÿu, uÿdaly a przetosz ÿeÿ mÿloszczÿ serde- / cznÿe ządalÿ, a wszakosch dlugÿ czas nÿe- / bÿly uÿsluchanÿ wządzach ÿch ÿ pytal /

Oszme [3]) Zacharÿasz prorokuÿącz o teÿ mÿleÿ pan- / nye Nÿechczÿeÿ sÿą bacz czorko sÿon / oto krol twoÿ ÿdzÿe ktobÿe

---

[1]) y matcze yego
[2]) rzekącz
[3]) prorocztwo (o tey myl. y pannye)

A to proro- / czthwo rozumÿal zacharÿasz odzÿeuÿczÿ / (marÿeÿ) maryeÿ ÿsz mÿal uÿecznÿ krol / iesus cristus przÿdz wzÿuot ÿeÿ, a to sÿą / (59 v.) vÿpelnÿlo gdÿ sÿn bozÿ stąpÿl zmaÿesta- / tu bostwa swego wzÿuoth czystÿ ÿeÿ przÿ- / ÿąwszy czlouÿeczą naturą (A tenze Zacha / ryasz) [1]) napÿsal oth dawnego czasu przet po-/ czączÿem ÿ narodzenÿem teÿ mÿleÿ pannÿ / a rzekącz oto panna pocznÿe ÿ porodzÿ sÿ- / na bozego y napÿsal (zachÿryas) ksÿągÿ/ prorocztwa swego O theÿ mÿleÿ pannÿe / o ÿescze przeth ÿeÿ narodzenÿem ÿsz pan- / na ma począcz wczÿstoszczÿ duchem sz- / wÿątÿm sÿna y porodzÿcz boga ÿ czlo- / uÿeka, a uÿecznÿe panną ma zostacz a / napÿsawszÿ tÿ ksÿągÿ (zacharÿasz) pro- / rocztwa swego [2]) o teÿ pannÿe ÿ począczu / sÿna bozego, umarl ÿest ÿ szethl do oth- / chlany [3]) y pouyedzÿal oczczom szwÿątÿm / ÿsz takÿe proroczthwo zobÿauÿenÿa du- / cha szwÿątego zlozÿl ÿ ksÿągÿ napÿsal/ ÿsz panna ma począcz ÿ porodzÿcz sÿna / nauÿsszego boga, (o) ÿ bÿlo uesele w oth- / chlanÿ sprorocztwa (y [4]) zachÿrÿassa) ÿ ocze- / kualÿ z ueselyem uÿpelnÿenÿa ÿego p- / rorocztwa ÿ modlÿlÿ sÿą oczczouÿe w ot- / chlanÿ ÿ proroczÿ nazÿemÿ do boga w- / szechmocznego abÿ raczÿl tą panną na- / (60 r.) szwyath dacz ktorasz to panna ma poro- / dzÿcz zbauÿczÿela wszego szwÿata a gdy sÿą przÿblÿzal czasz smÿlouanÿ- / a bozego, a tedÿ znatchnÿenÿa y / pobudzenÿa ducha szwÿątego wzÿął sÿ- / meon na ten czasz nauÿsszÿ kaplan [5]) ty k- / sÿągÿ [6])za(char)yasa proroka ku czczÿe- / nÿu lekczÿeÿ a ten to sÿmeon rzeczon s- / prauyedlÿuy ÿ bogu boÿączy ÿ yąl cz- / czÿcz onÿ ksÿągÿ (zacharÿassa) ÿ przÿsz- / edl ku teÿ kapÿtule, gdzÿe zacharÿasz [7]) / napÿsal ducbem szwÿątÿm natch-/ nÿonÿ rzękącz Oto panna pocznÿe ÿ / porodzÿ A kÿedÿsz Sÿmeon czedl tÿ slow- / ka oto panna pocznÿe ÿ porodzÿ sÿna bo- / zego O nasÿlnÿeÿ rospalono yego sercze / uÿelkÿem nabozensthwem, wszakosz wz- / dÿ syą ÿąl dzÿuouacz mÿslącz a rzekącz / sam wsobÿe O ÿako to ten prorok nÿe- / rostropnÿe napÿsal yzbÿ panna nÿepo-/ russona mÿala począcz w czÿstoszczÿ ÿ / porodzÿcz ÿ ÿąl mÿszlÿcz Sÿmeon ÿ czo / to ten prorok rozumÿal ÿsz tak pÿsal / oto panna pocznye ÿ porodzÿ, vÿdzÿ- / mÿ sÿą ÿsz sÿą omÿlÿl bo to yest rzecz / (60 v.) nÿepodobna aby panna nÿeporuszona / mÿala począcz, y zamazal to slowko ÿn- / kaustem oto panna pocznÿe ÿ porodzÿ / y napÿsal tak swą ręką wksyągach (za / charÿassa) *popr.*: ÿzayassa rzekącz oto mloda nyeuÿasta / pocznÿe ÿ porodzÿ, y tak mnÿemÿal

---

[1]) dzewąty prorok yzayasz
[2]) yzayasz
[3]) o besz wątpyenya
[4]) yzayasza
[5]) bądącz
[6]) y
[7]) *zrobił z tego* Izachayasz

sÿ- / meon aby naprauÿl zablądzenye y nye- / rostropnoszcz [1]) y zamknął ksÿągÿ sÿmeon / mnÿemaÿącz naprauÿcz pÿsmo (zachÿrÿ- / assa) [2]) A to bÿlo ÿescze przed począczÿem ÿ / narodzenÿem pannÿ marÿeÿ Ouaczyę / drugÿego dnÿa abo czasu sÿmeon ÿął / czczÿcz onÿsz to ksÿągÿ (zacharyasza ÿ ta- / kyesz usrzal ÿął czczÿcz) Oto panna po- / cznÿe ÿ porodzy ÿ ÿął sÿą dzÿwÿcz / (sÿmeon) ÿsz ÿego pÿsmo zamazano czo / napysal ÿsz mloda nÿeuÿasta pocznye / ÿ porodzÿ (y ÿął sÿą dzÿuÿcz sÿmeon) / a to zasyą napÿsano ÿsz panna pocz- / nye ÿ porodzÿ, ÿ mnÿemal sÿmeon, a / by to ktorÿ zasÿą nÿerostropnÿe na- / pÿssal, czusz nÿechczącz dacz przÿganÿ / (zacharÿasouÿ) *popr.* yzayÿÿasouÿ a tedy sÿmeon skazÿl po- / wtore ono pÿsmo oto panna pocznÿe / (61 r) ÿ napÿssal za syą oto mlodzÿuchna / nÿeuÿasta pocznÿe ÿ porodzÿ, a uypÿszawszÿ / dwarazÿ, ÿ schoual ksÿągÿ opathrznÿe abÿ / ÿch nÿkth nÿedoszetl, gdÿsz trzeczÿ rasz przÿ- / szedl ÿął czczÿcz onÿ ksÿągÿ, usrzal a ono / zlotem napÿsano oto panna pocznÿe ÿ po- / rodzÿ, ale on wsweÿ uporze mnyemaÿącz / to nyemocz bÿcz chczÿal skazÿcz O natych- / mÿasth anÿol gabrÿel stanął przednÿm / oth boga zeslanÿ rzekącz ÿemu O mązu / sprauÿedlÿuÿ sÿmeonÿe mouÿą tobÿe / od boga poslanÿ oto ÿzesz proroczthwu [3]) y (za- / charyassouem) *popr.* yzaÿassouem duchem szwÿątÿm natch- / nyonÿm nÿeuÿerzÿl ÿsz panna pocznye (....) ÿ porodzÿ(cz) oth tÿch mÿasth bądzÿesz / szlep, asz usrzÿsz tą panną ktora ma sÿą / wrÿchle narodzÿcz ktora ma zbauÿczÿ- / ela szwÿata porodzycz, a gdy sÿą narodzÿ / ta panna ÿ porodzÿ zbauÿczÿela szwÿa- / ta sÿna bozego tosz tÿ przesrzÿsz ÿ pÿas- / touacz bądzÿesz sÿna bozego ktorego ta / panna czÿsta porodzÿ a także sÿmeon / chneth oszlnął y nÿcz nÿeuÿdzÿal a an- / yol znÿknął oth nÿego oszlepÿwszÿ go / y mouy thu Szwÿąthÿ augustÿn O / (61 v.) blogoslauyonÿ sÿmeonÿe o nasczązsznÿeÿsze / twoye bÿlo zaszlepÿenÿe ktore dalo szwya- / tu oszwÿeczenye y proroczkÿm pÿsmom / ÿ fÿguram uÿpelnÿenÿe proroczÿ ÿnÿ w- / fÿgurach tą panną wskrÿtoszczÿ uÿdalÿ / ale tobÿe nasczązsznÿeÿszÿ sÿmeonÿe od an- / ÿola ÿest pouÿedzÿano ÿsz wrÿchle usrzÿsz / tą panną ktora ma przÿdz na szwÿath / y szdzÿeczÿąthkÿem y pÿastouacz to dzÿe- / czÿą bądzÿesz ktore sÿą steÿ pannÿ na- / rodzÿ, o ktorey tÿ nÿeuÿerzącz pysmosz ka- / zÿl O nasczązsznyeÿszÿ sÿmeonÿe twoÿe nÿ / epraąthkÿe uuyerzenÿe przÿnÿoslo tobÿe / uesole oczekauanÿe, twoÿe na oczach za- / szlepÿenÿe oszwyeczÿlo duszą ÿ sercze th- / woÿe oczekauaÿącz począczya y narodz- / enÿa teÿ pannÿ y ÿey sÿna boga ÿ czlo- / uÿeka O ÿakÿegosz uesela bÿl napelnÿ- / on sÿmeon zoszle-

---

[1]) yego
[2]) *poprawiono na:* yzayassa
[3]) y

pÿenÿa swego, abouÿe / anÿol dal mu rozumÿecz ÿsz mÿal prz [1]) / (e)srzecz ÿ uÿdzÿecz zbauÿczÿela szwÿata / ÿ panna matka ÿego wrÿchle narodzo- / na O zaÿste sÿmeon roszueselyl wszÿ- / tek szwÿath prorokuÿącz y pouÿeda- / ÿącz przÿczÿną zaszlepÿenya swego ÿ / (62 r.) pouÿedal ÿsz on nÿemÿal umrzecz azbÿ / usrzal krÿstusa pomazanÿcza bozego na- / rodzonego spannÿ czÿsteÿ O ÿakosz ząd lÿ- / uÿe oczekaual symeon oneÿ scząsney go- / dzÿnÿ wktorą by mu rzeczono ogladaÿ tą / panną ktora porodzÿla zbauÿczyela sz- / wÿata oto ÿest ta dla ktoreyesz tÿ zaszle- / pÿon yzesz nÿeuÿerzÿl aby panną począ- / la y porodzyla sÿna bozego O ÿakosz du- / sza ÿ sercze ÿego palalo gorączoszczÿą ku / bogu dzÿąkuÿącz zoszlepÿenÿa swego / tak dlugo aze oglądal szwÿatloszcz wsze- / go szwÿata sÿna bozego y zmatką pan- / ną czÿstą Otosz to prorocztwo sÿmeono- / no bÿlo nÿe w fÿgurze ktoreÿ ale ÿaw- / nÿe przesz anÿola opouÿedzÿane y Mo- / uÿ Szwÿątÿ Bÿernath O sÿmeonÿe za- / szlepÿenÿe twoÿe przyuÿodlo czÿą ku / pewneÿ nadzÿeÿ czegosz spÿsma prorocz- / kÿego vÿerzÿcz nÿechczÿal tosz przesz / twe oszlepÿenÿe uznal y pewnye uuÿe- / rzÿl, prorokom dano fÿgury uydzyecz/ o teÿ pannÿ począczÿu ÿ narodzenÿu a- / le tobÿe mÿly sÿmeonÿe anyol pouÿe- / (62 v.) dzyal ÿsz nÿeumrzesz asch tą panną ÿ / dzÿeczÿątko oglądasz o uÿerzą temu ÿze / staroszcz twoÿa wzÿąla posÿlenÿe steÿ / scząsneÿ nouÿnÿ aczesz naoczoch zaszle- / pÿonÿ, ale dussą ÿ uÿarą ÿasznÿe vÿ- / dzÿsz y uesele oczekauasz przysczÿa theÿ / pannÿ naszwÿątscheÿ /

Szosta kapitula [2]) Tha mÿlo- / szczyua panna byla po(o)cząta/ wzÿuoczÿe blogoslauÿoneÿ / Szwÿąteÿ Annÿ a to ÿeÿ po- / czączÿe bÿlo Troÿakÿe abouÿem mocz / ÿ laska boska bÿla zwÿecznoszczÿ przÿ th- / eÿ mÿleÿ pannÿe Pÿerue ta mÿla pan- / na byla począta w matcze sweÿ szwÿą- / teÿ annÿe ato przesz obyauÿenÿe anÿel- / skÿe, kÿedy bÿl yoachÿm [3]) zesromoczenÿ / od bÿskupa gdÿ srzuczÿl ofÿarą ÿch z- / oltarza dla ÿch nyeplodnoszczÿ, a tedÿ o- / nÿ wsÿlnÿm smątku bądącz uÿszly sko- / szczÿola s sromem, podzÿąkouawszÿ ze- , wszego panu bogu, nÿeszemralÿ prze- / czÿw onemu bÿskupouÿ ktorÿ snadz ka- / zal ÿm skoszczÿola uÿnÿdz, bo tedÿ bÿlo / (63 r.) uÿelkÿe szwÿąto poszwÿączanÿa koszczÿola / bozego, a tedÿ uÿelky lud bÿl wkoszczÿele / ato bÿlo ÿch zesromoczenÿe dla ÿch nÿeplo- / dnoszczÿ Bo wstarym zakonÿe bÿl ten wz- / gardzonÿ ÿ nÿescząsnÿ ktorÿ bÿl nÿeplodnÿ / tak ze mÿlosnÿczÿ bozÿ uÿszlÿ placząc a smąt-/ kÿem uÿelkÿm obczÿązenÿ, pathrzmÿsz tu na- / mÿleyszÿ, ÿakocz pan bog zasmącza ÿ namÿ- / leÿsze swoÿe dla ÿch uÿąthszeÿ otplatÿ,

---

[1]) e
[2]) ysz
[3]) y channa

tha- / kosz poszedl ÿoachÿm napuszczą do swÿch stad, tam ÿusz chcząc panu bogu sluzÿcz do / szmÿerczy w czÿstoszczy, Ale hanna szwÿata / bądącz w smątku nÿeobaczÿla kądy szedl / ÿeÿ mąsz ÿoachÿm ÿ przÿszla do domu ÿ nÿe- / nalaszla pana swego ÿ oczekauala go dlugÿ / czasz A gdÿsz nÿeprzÿszedl o nonÿ smątek o- / [1]) garnął duszą yeÿ y plakala anna ku bogu / w noczÿ ÿ uednÿe poleczaÿącz bogu smątek / swoÿ y pana swego ktorego nÿeuÿedzÿala / gdzÿe bÿl ÿ takÿesch umÿszlÿla ÿusz czÿsz- / czÿe pauu bogu sluzÿcz O ale mÿlÿ bog po- / kornÿch ÿ czÿerplÿuÿch swÿch slug nÿeo- / opuszsza ÿ smątek ÿch obroczyl wszemu sz- / wÿatlu napoczÿechą, a ÿch sromotą ob- / roczÿl w uÿeczną poczÿesznoszcz, o ÿakosz te- / dÿ bÿlÿ mÿlosznÿczÿ bozÿ zasmączenÿ, przed / (63 v.) ÿch [2]) poczÿechą, aboczÿem ÿch, poczÿecha ÿ / wszego szwÿata mÿala sÿą wrÿchle uka- / zacz, ta przescząsna panna mÿala bÿcz po- / czą̨ta wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ, a bądącz / szwÿąta anna wsÿeroczthwÿe po swÿm / panÿe ÿ uÿszla czasu ÿednego do swego / sadu tesknÿącz ÿ modlÿla sÿą tam, ÿ usrza- / la ptaszkÿ gnÿezdzącz sÿą abo czÿnÿącz / sobÿe gnÿazda aboczÿem czasz przÿszedl ÿch / plod vÿuÿeszcz ÿ ÿąlÿ sÿą uÿesÿelÿcz szpÿe- / uaÿącz, a usrzawszÿ ÿe szwÿąta anna ÿą- / la rzewno plakacz rzekącz Otom ÿa nanÿe- / sczą̨snÿeÿsza nÿeuÿasta nÿeplodna wzg- / ardzona Oto ptaszkouÿe ueselą sÿą splo- / du swego a ÿa nÿeplodna w smątku osta- / la, ÿ pana mego stradaÿącza ÿ sÿerotam / ostala ÿ podnÿosla dussą ÿ sercze wnÿe- / bo [3])y rosplakala sÿą rzewno y ÿąla wzdÿ- / chacz rozmyszlaÿącz nÿeplodnoszcz swo-/ ÿą ÿ klączala na gorączeÿ modlÿthwÿe / modlącz sÿą panu bogu ÿ bÿla wtesk- / noszczÿ uÿelkÿeÿ, domnÿemaÿącz sÿą b- / ÿcz opuszczona, ale pan bog [4]), nÿeopusczÿ / swÿch [5]) A tedÿ pan bog chcząc ÿusz uko / (64 r.) ÿcz smątek szwÿątheÿ annÿ ÿ takÿesch / ÿoachÿma, poslal (pan bog) anÿola gabrÿ- / ela do annÿ szwÿąteÿ rzekącz o anno nÿ- / eplaczÿ anÿ sÿą smączÿ sthweÿ nÿeplo- / dnoszczÿ uÿsluchal bog uaszą modlÿth- / wą, ÿ twe lzÿ padalÿ nalono oblÿczno- / szczÿ ÿ mÿlosÿerdzÿa bozego A przeto / bądz pozdrouÿona ot boga wszechmo- / gączego ktorÿ uÿdzÿ smątek uasz, a ÿusz / obracza uasz smątek w uesele wszego sz- / wÿata. Otom ÿa poslan ot boga kwam / wszwÿastuÿą [6]) uam ysz tÿ blogoslauÿo- / na anno masz wrychle począcz plod ÿ / porodzÿsz panną, ÿ ÿmÿą ÿeÿ (bÿlo) ma- / rÿa bądzye ktora porodzy zbauÿczÿe- / la szwÿata, a przeto oth tÿchmÿast nÿe- / bądzÿesz nÿeplodna rzeczona, ale splodu / zÿuota twego bądzÿe uesele wszemu / szwÿatu A przeto powstany ÿ ÿdzÿ ku z- /

---

[1]) o
[2]) wyelyką
[3]) kv panv bogv
[4]) nygdy
[5]) szlvg
[6]) cz

lotey ulÿczcze tam potkasz ÿoachÿma mą- / za twego ktobÿe, ydą-
czego a przeto po- / byezÿ knÿemu rÿchleÿ, a sprauÿwszÿ an- / ÿol
poselstwo ku blogoslauyoneÿ annÿe / oth boga, takÿesz yoachÿma
nauyedzyl / (64 v.) thÿsz to sloua yemu mouÿącz ÿako ÿ an- / nÿe,
a tedÿ szwÿąta ÿ blohoslauÿona an- / na pokląknąla podzÿąkouala
bogu s- / placzem steÿ uÿelkÿeÿ laskÿ ÿsz przesz / plod yeÿ blogo-
slauÿonÿ ma przÿdz ue- / sele wszego szwÿata, a powstawszÿ po- /
szla ku zloteÿ ulÿczcze, tam ze zetkala / sÿą z ÿoachÿmem panem
swÿm zweselÿm / przÿuytala gÿ pouÿedaÿącz mu, anÿel- / skÿe obya-
uÿenÿe y poselstwo oth wszech- / mocznego boga, a takÿesz yoachÿm
ÿeÿ w- / szÿtko pouÿedzÿal czo mu anÿol mouyl od- / boga, a tako
przyuÿtawszÿ sÿą, poszlasz ta / do koszczÿola bozego ÿ podzÿąko-
ualÿ pa- / nu bogu y szly z weselÿm do swego domu / Otosz to
pÿerue począczÿe teÿ mÿleÿ pan- / nÿ bylo w uszech szwÿąteÿ annÿ
przesz o- / bÿanÿenÿe anÿelskye od boga mÿlego /

Wthore bÿlo począczÿe teÿ mÿ- / loszczÿuey pannÿ wserczu
ÿ / w dussÿ szwÿąteÿ annÿ a tho / gdÿ uuÿerzÿla anÿolouÿ uÿslu-
chawszÿ / poselstwo od boga knÿeÿ poslane (o) o te- / dÿ szwÿąta
anna uuÿerzywszÿ slouom / (65 r.) (czÿessenÿe) anÿola bozego ÿusz
poczęla tą / mÿlą panną dzyeueczką swoyą wduszÿ / ÿ serczu przesz
zupelne uuÿerzenÿe an- / ÿolouÿ [1]) /

Ueszmÿmy tu prostÿ przÿklath k- / tora kolÿ rzecz dobra kÿedy
czlo- / uÿek onÿey nÿeslÿszal anÿ ÿeÿ / uÿdzÿal nÿepoczęla sÿą
w ÿego dussÿ ÿ / serczu, alÿsz rzecz slÿszana abo uÿdzÿana / tosz
począta w serczu O takÿesz szwyątha / anna uslÿszawszÿ oth anÿola
poselstwo u- / uÿerzÿla y poczęla w dussÿ tą rzecz przesz / (anÿola)
uÿarą, obyauÿona od anÿola gdy / rzekl oto pocznÿesz panną
a szdzyeÿesz ÿeÿ / ÿmÿą marÿa, o ÿakÿesz bÿlo uÿelkÿe ue- / sele
szwÿąteÿ annÿ ÿsz mÿala począcz p- / lod, a przesz przÿrownanÿa
uÿątsze uese- / le ÿeÿ bÿlo gdÿ ÿsthnÿe poczęla wzÿuo- / czÿe swÿm
tą mÿlą panną /

Thrzeczÿe teÿ mÿleÿ panny bÿlo po- / czączÿe ÿsthnÿe wzÿ-
uoczÿe szwÿą- / teÿ annÿ gdÿ szwÿąta anna bÿe- / gyem pospolÿtem
podluk przÿrodzenÿa / naturÿ poczęla panną marÿą od boga / obÿe-
czana szwÿatu ÿ oktoreÿ bÿly pro- / (65 v.) rocztwa ÿ skrÿte fÿgurÿ
uÿdanÿ a nÿe- / gdÿ ÿawne ÿakosz otÿm uÿssey pÿsano / ÿusz tu
chczą pÿsacz O naÿczÿsthszem po- / czączÿu teÿ mÿley pannÿ dzÿe-
ueczkÿ sz- / wyąteÿ anny ÿ ÿoachÿma blogoslauÿone- / go oczcza
panny marÿeÿ Oto slowka pa- / nÿ marÿey napoczątku tego kazanÿa
za- / lozone rzekącz Poczęlam syą [2]) w zÿuocze / matkÿ sweÿ szwÿą-
teÿ annÿ /

---

[1]) ysz sza tak malo stacz yako yey anȝol powedzal
[2]) szwecznoszczy boszkey / y

Sluchaÿmysz namÿleÿszÿ o teÿ mÿ- / ley pannÿ naÿczÿsthszem począ- / czÿu wzÿuoczÿe szwÿątey annÿ / mouyą ÿsz to bÿlo naÿ-czystsze począczÿe / po ÿezusÿe sÿnu bozem, aboczÿem bÿlo / yey mÿloszczy począczÿe przesz grzechu / pÿeruorodnego, wzyuoczÿe szwÿąteÿ / annÿ osobnÿm przÿuÿleÿem obdaroua- / ne oth pana boga, aczkoly ta mÿla pan- / na począta z oczcza y matky pospolÿtē / bÿegÿem ÿako wszelkÿ czlouÿek, a wsa- / kosz za sÿą mouÿą ÿsz ta mÿla panna po- / częła sÿą nÿepospolÿtem bÿegÿem, abo- / uÿem ÿeÿ począczÿe srządzono przenaÿ- / czÿsthsze od boga od uÿekow uÿecznÿch / bÿcz przesz grzechu pÿeruorodnego w- / (66 r.) zÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ, ato dano ÿeÿ / zlaskÿ osobney boskÿeÿ (od uÿekow vÿe- / cznÿch) ÿ ÿest laską boską uprzedzona / y uÿÿąta ÿako matka boza spospolÿte- / go praua, ÿsz wszelkÿ zoczcza y matkÿ / rodzączÿ wpada wpÿeruorodnÿ grzech [1]) / ale panna [2]) vÿÿąta o ÿescze przed wsze- / mÿ uÿekÿ A przetosz gdÿ poczęła sÿą / wzÿ-uoczÿe szwyątey annÿ nÿedotknął / sÿą ÿeÿ grzech zadnÿ [3])(abo) to laska du- / cha szwÿątego sprauyla ÿescze przeth / uÿekÿ, aboczÿem ÿey naÿnÿeuÿnnÿeÿsze / ÿ naÿczÿsthsze (ÿako) począto bÿlo wzÿ- / uoczye matkÿ ÿeÿ szwÿąteÿ annÿ, o z- / wyelÿką opathrznoszczÿą boską ÿ du- / cha szwÿątego strozą, ktorÿ (od uÿekow) ÿeÿ sthrzegl y rządzÿl ÿeÿ nÿeuÿnne ÿ na- / czÿsthsze począczÿe, aboczÿem mądroszcz / boska (od wszech uÿekow) [4]) przesrzal ÿey / począczÿe wbosthwÿe swÿm ÿ okraszÿl / yą wszechmocznoszczyą swą promÿen-/ mÿ swey laskÿ szczÿczącz ÿą [5]) A przetosz / w yeÿ począczyu wzÿ-uoczye szwÿąteÿ / anny nÿewpadla wpÿeruorodnÿ grzech / t a k o d o c t o r o u y e s z w ÿ ą c z y pÿszą rzekącz / ustawcza wszytkÿch praw czesarz albo / (66 v.) krol moze uÿÿącz spraua kogo chcze a / sam nÿepouÿnÿen prauu ustanouÿonÿmu / przezen y przÿkazanÿ O daleko uÿąthszÿ p- / an, pan bog ÿ mocznyeÿszÿ nath czesarze / ÿ krole, uÿączeÿ bog moczen uÿsz onÿ zÿ- / emsczÿ panouÿe, mogl to ÿ chczÿal ÿako / pan ÿsz swoÿą mÿlą matką uÿÿąl spo- / spolÿtego praua ÿsz ona nÿewpÿeruoro- / dnÿm anÿ zadnem grzechu ÿest począta / y dal ÿeÿ yako pan wszechmocznÿ noue / prauo uÿątsze ÿ uÿsse nath wszÿtkÿ po- / glouÿa [6]), ysz panna m a r ÿ a panną ÿ mat- / ką y rodzÿczÿelką zostala a to nad na- / turą przyrodzenÿa czlouÿeczego sÿą stalo / bouÿem czego [7]) natura dacz nÿemogla to / mocz boska wnÿeÿ sprauyla to ÿest prze- / czÿw naturze bÿcz panną y rodzÿcz, ale / to mocz boska uczÿnÿla ysz tak chczyal ÿa- / ko pan (o) uÿątsza to

---

[1]) naszych pyerwszych rodzyczow
[2]) marya
[3]) any myerzączka boszą
[4]) nyewynne
[5]) ot grzechv
[6]) nyeweszcze
[7]) yey

rzecz stworzenyu [1]) sth / worzÿczÿela porodzÿcz, a ÿsz bog stal sÿą/ czlouÿekÿem y wtey panny czÿstem zÿ- / uoczÿe (stal) syą [2]) (czlouyekÿem) przÿąwszÿ / plecz z ÿey czÿsteÿ nÿeuÿnneÿ krwy, tocz / dzÿw [3]) uÿątszÿ nÿsz to ÿsz panna począta / przesz pÿeruorodnego grzechu, ato wszÿ- / (67 r.) tko duch szwÿątÿ srządzÿl przed w- / szemÿ uÿekÿ teÿ pannÿe ÿ zachoual ÿą / duch szwÿątÿ [4]) przÿbÿtkÿem bostwa vÿ- / elkÿeÿ czÿstoszczÿ, y pobodze wszechmocz- / nÿm w naÿuÿsseÿ szwÿątoszczÿ. bouÿem / podluk przÿrodzenÿa ÿako czlouÿek (o) / moglacz panna wpaszcz wgrzech acz nÿcz / ale wpowszednÿ, ale laska boska uprze- / dzaÿącza ÿą [5]) zasczÿczÿla o ÿescze przed / wszemÿ uÿekÿ ÿsz wzadny grzech nÿ- / gdÿ wpaszcz nÿemÿala anÿ ÿusz mogla / bo ÿą laska boska uthwÿerdzÿla dla / tego ysz ona mÿala zostacz matka bozą / y wradzÿe nayblogoslawnÿeÿsze troÿ- / cze szwÿąteÿ tak zamknÿono ÿsz czÿsta / ÿ przesz grzechu ta panua ma bÿcz bo- / za rodzÿcza, a przeto nÿedzÿw to ÿest / ÿsz ta panna wzÿąla taką laską / przÿ ÿeÿ począczÿu ÿsz naÿczÿszczÿeÿ [6]) / począta wzÿuoczÿe ÿeÿ matkÿ szwÿą- / theÿ annÿ, bo od uÿekow umÿlouana / oth troÿcze szwÿąteÿ nath wszÿtko sth- / worzenÿe y mouÿ tako albo pysche / Skotus [7]) O przenaÿczÿsthsze bÿlo teÿ / (67 v.) mÿleÿ pannÿ począczÿe bo sama mocz / boska to sprauyala, ysz w ÿey zÿuoczye / odpoczÿuacz mÿal bog y oną wswÿm (b) / [8]) oskyem serczu ÿ umyszle zwÿecznoszczÿ / choual ÿako pÿsze maxÿmÿus rzekącz o / zaprawdą bÿla ta mÿla panna oduÿe- / kow w kochanÿu boskÿem gdÿszczÿ snÿą / chczÿal złączÿcz bostwo swoye nÿeogar- / nÿone anÿ uÿdome ÿ nÿedotÿkane (bog) / a przetosz czÿszczÿe począta [9]) pysze tako (Rÿ) / [10])chardus ÿem kto blÿsszÿ boga ten uÿąth- / sze lasky byerze [11]) o ta mÿla panna nablÿs- / sza bÿla boga o ÿescze przeth wszemÿ uÿe- / kÿ ÿakosz to sama panna marÿa po sz- / wÿatcza mouÿącz otpoczątku szwÿatha / ÿa ÿestem czusz przesrzenÿu bostwa ÿam / bÿla (wbosthwÿe) a bog bÿl uemnÿe p- / rzesz laską, a przetosz naÿuÿątsze laskÿ w- / zÿąla ÿ to ÿsz w ÿeÿ począczÿu pÿeruo- / rodnÿ grzech od nÿeÿ oddalonÿ, ÿ mouÿ/ tako Szwÿątÿ grzegorz o zaprawdą ÿsz / nÿ [12]) wupadzÿe grzecha mÿla panna [13]) yesth / oczÿszczÿona ale pÿerueÿ nÿszlÿ sÿą g-/ rzech stal ona yusz zaszczÿczÿona ÿ zasz- / (68 r.) lonÿona laską boską ÿ umocznÿona ot(o) / o czÿą boga tako ÿze ÿeÿ przenaczÿstsche / czÿalo począthe wzÿuoczÿe szwÿąteÿ an- / nÿ y dussa na-

---

[1]) czvsz panye
[2]) zamknął
[3]) nat dzywy
[4]) bycz
[5]) y
[6]) yest
[7]) rzekącz
[8]) b
[9]) w Szywocze yey matky
[10]) ry
[11]) ot boga
[12]) e
[13]) marya

szwÿathsza ÿeÿ nÿepothrze- / bouala nÿgdÿ oczÿszczÿenÿa takosz syą/ poczęła wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ vÿel- / kÿeÿ szwÿątoszczÿ ÿ czystoszczÿ przesz grze- / chu pÿeruorodnego pÿsse tako szwÿąty/ Bÿernadyn rzekącz Tocz mouÿ panna / marÿa gdÿm poczęta wzyuoczÿe meÿ ma- / thkÿ Otedÿ oczÿecz bog ukazal mocz s- / woÿą ktorą moczą boską oddalÿl (z / wÿecznoszczÿ) grzech wszelkÿ odemnÿe ÿ- / mÿersÿączką swoÿą przeto wpoczączÿu / moÿm wzÿuoczÿe meÿ matkÿ nÿeupad- / lam wgrzech pÿeruorodnÿ, tesz mÿą za-/ choual sÿn naÿuÿssego boga mądrosz- / czÿą nÿestworzoną swoÿą ÿzem zwÿecz- / noszczÿ oddalona oth grzechu ÿ mÿerszÿ- / ączkÿ boskÿey, A duch szwÿąty bÿl strosz / (zwÿecznoszczÿ) meÿ czÿstoszczÿ dusze ÿ czÿ- / ala [1]) y oddalÿl pyeruorodnÿ grzech w / mem począczÿu wzÿuoczÿe meÿ mÿleÿ / (68 v.) matkÿ szwÿąteÿ annÿ, ÿ poszwÿączÿl / [2])ÿą duch szwÿątÿ oth uÿekow pÿer- / wszeÿ nÿszlÿm sÿą poczęla wzÿuoczÿe / meÿ mathkÿ ÿakosz to prorok dauÿd / mouÿ poszwÿączÿl nauÿsszÿ pan prze- / bÿtek swoÿ zwÿecznoszczÿ abouÿem / prorok oszwÿeczonem duchem to slouo / uÿrzekl, poszwÿączÿl naÿuÿssÿ przebÿ- / tek swoÿ, a to rzekl o ÿescze dlugÿ czas / przed ÿeÿ naÿczÿsthszem począczÿem, a- / przetosz ta mÿla panna nÿewzÿuoczÿe / meÿ (*popr.* ÿeÿ) mathkÿ poszwÿączona, ale ÿusz sz- / wÿątą bądącz y blogoslauÿoną zwÿecz- / noszczÿ poczęta wzÿuoczÿe szwÿątey an / nÿ, oto sluschnÿe uÿrzekl prorok posz- / wÿączÿl nauÿssÿ przebÿtek swoÿ ÿ mo/uy szwÿątÿ Bÿernath Sluszno to ÿesth / ÿsz panna marÿa poczęta przesz grze- / chu, abouÿem od uÿekow byla po sz- / wÿączona ktemu yze ona mÿala sÿ- / na bozego porodzÿcz, anÿ bÿ sluszno bo- / sthwu złączÿcz sÿą znarussoną matką / a przeto osprauÿedlÿuye [3]) tą panną ta- / ko nÿeuÿnnÿe ÿ szwÿączÿe w ÿeÿ począ- / czÿu pan bog zachoual ÿsz ÿeÿ naczÿsth- / (69 r.) szą naturą chczÿal przÿÿącz ÿstacz / sÿą czlouÿekem, ÿ pÿssą tako szwyątÿ [4]) / doctor(ouye) ÿze pan cristus bÿl podob- / nÿ sweÿ mÿleÿ mathcze ato przeto ÿsz / sÿą z ÿeÿ naturą złączÿl pysche tako a / lexander deales gdÿ crÿstus sÿn bozÿ w- / zÿął cząstką naturÿ sczÿala pannÿ czÿsth- / eÿ marÿeÿ atedÿczÿem bÿlo ÿeÿ przena- / ÿczÿsthsze czÿalo ÿ przenaÿszwÿąthsze ÿ / naÿnÿeuÿnnÿeÿsze ÿeÿ począczÿe, ktho- / reÿ plecz przÿął sÿn bozÿ, a przetosz ro- / dzÿczÿelka boza uÿelkÿeÿ szwÿątoszczÿ / y czystoszczÿ poczęla sÿą wzÿuoczÿe sz- / wÿąteÿ annÿ, bądącz od uÿekow zacho- / uana y poszwÿączona (o) ÿ umÿlouana / od nayszwÿąthszeÿ throÿcze, ÿ mouÿ, Sz- / wÿątÿ grzegorz (o) zaprawdą ta mÿla pan- / na pÿerueÿ nÿszlÿ lucÿfer zgrzeszÿl ona / ÿusz laską bozą nalaszla y uthwÿerdzo- / na przed uÿekÿ

---

[1]) mego
[2]) m
[3]) y szlvsznye
[4]) bonawantvra

ÿ zachouana ÿeÿ czÿsz- / toszcz wbosthwÿe ÿescze w ÿeÿ nÿebÿth-/ noszczy, boczÿem oua pyerueÿ wbosth- / wÿe sthworzona ÿ początа nÿszlÿ luczÿ- / fer zgrzeszÿl ÿ strączon do pÿekla O a / panna Mary a przeth tÿsÿącz tÿsÿączÿ / czasow wszÿtko uprzedzÿla, A pothÿm [1])/ (ÿadam) z ÿauą pe sthworzenÿu rÿchlo / zgrzeszÿlÿ, a panna przenaszwÿąthsza / ÿusz oth dawna bÿla wbosthwÿe y przet / wszemÿ prauÿ boskÿemÿ uÿÿąta od grz- / echu pÿeruorodnego, a przeto moze bÿcz/ rzeczono slusznÿe ÿsz ona bÿla wbodze ÿ w / przesrzenÿu boskÿm kÿedÿ pan bog wszÿ- / tkÿ uczÿnky czÿnÿl y [2]) dal przÿkazanÿa ÿ/ zakazanÿa, a przeto ona zewszech praw / uÿÿąta ludzÿom danÿch ot boga ale o- / na ÿest umocznÿona wczÿstoszczÿ ÿ bÿcz / początа przesz grzechu pÿeruorodnego / ,ÿ tak sÿą stalo ÿeÿ przenaÿczÿsthsze począ- / czÿe wzyuoczÿe szwÿąteÿ annÿ (przenaÿ- / czÿszczÿeÿ) przesz grzechu uÿelkÿeÿ szwÿą- / toszczÿ przeto tako koszczÿol szpÿeua Fun- / dauit eam altissimus to ÿesth umocznÿo- / na ÿesth zwÿecznoszczÿ oth nauÿssego ÿsz / nÿgdÿ wgrzech wpaszcz nÿemÿala, a prze- / to przÿ ÿeÿ wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ po- / czączÿu, czÿszczÿe, czÿszczÿe szwÿączą ÿ oso- / bnÿe ÿesth początа Throÿakÿe ÿeÿ mÿ- / loszczÿ począczÿe bÿlo wzÿuoczÿe math- / kÿ ÿeÿ szwÿątheÿ annÿ /

Pyerue ÿeÿ począczÿe bylocz o uÿe- / lÿkÿeÿ dostoÿnoszczÿ, aboczÿem / (70 r.) ÿusz dosthoÿnÿm przÿbÿthkÿem boskÿm / sÿą stala ÿ naznamÿonouana przÿ ÿeÿ / począczÿu Oto dzÿeueczka poczala sÿą / wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ, a ÿusz ÿeÿ an- / ÿelÿ daÿą czeszcz ÿ chwalą ÿako math- / cze bozeÿ, oto ÿeÿ pÿerue począczÿe w- / uÿelkÿeÿ dosthoÿnoszczÿ /

Wtore bÿlo ÿeÿ począczÿe wzÿ- / uoczÿe szwÿąteÿ annÿ o w uÿ-/ elkyeÿ szwÿątoszczÿ aboczÿem od uÿekof / poszwÿączona oth ducha szwÿątego a p- / rzetosz w zÿuoczÿe matkÿ szwÿąta ÿesth / początа, dla tego ÿsz mÿala ostacz rodzÿ- / czą boza a gdÿszczy kaplanÿ szwÿączą k- / torzÿ telko przÿmszÿ czÿalo boze wrąku / pÿastuÿą ale panna marÿa ogarnąla. ÿ / zÿuotem ÿ noszÿla dzÿeuÿącz mÿesÿączÿ / ÿ porodzÿla boga ÿ czlouÿeka, ÿ uÿchoua- / la sÿna bozego pÿersÿamÿ panÿenskÿ- / mÿ, a przeto naÿszwÿąthsza bÿla po ÿeÿ / mÿlem sÿnu w ÿeÿ począczÿu wzÿuocze / szwÿątheÿ annÿ /

Thrzeczye początа ta mÿla panna w- / zÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ O wprze- / naÿuÿąthszey czÿstoszczÿ bo ÿusch bÿla / (70 v.) przed ÿeÿ począczÿem wzÿuoczÿe ÿeÿ ma- / tkÿ oth ducha szwÿątego od uÿekow o- / czÿszczÿona ÿ uÿÿąta oth wszelkÿego za- / razenÿa grzechu, a przeto czÿsta ÿ naczÿ- / sthsza sÿą poczala pÿschetako Rykardus / O nÿesluszno bÿ sÿnouÿ bozemu przÿącz / naturą plczÿ

---

[1]) gdy adam w rayv krtotko *(sic.)* bądącz
[2]) gdy

czlouÿeczeÿ znarussoneÿ ma- / thkÿ namnÿeÿscha makula anÿ by zale- / zalo na bosthwo przebÿuacz wnyechądo- / gÿem zÿuoczÿe dzÿeuÿącz mÿesÿączÿ, a- / nÿ by slussalo sÿnu bozemu pÿerszÿ po- / zÿuacz oth nakazoneÿ mathkÿ bÿ yna- / mnÿeÿsza makula A przetosz to nascha / vÿarą ÿesth ÿsz naÿczÿszczÿeÿ początа / po ÿeÿ mÿlem sÿnu [1]) na chwalebnÿeÿ / [2]) na szwÿączÿeÿ (naÿczÿszczÿeÿ) y nadzyw- / nÿeÿ y osobną mÿloszczÿą bozą umÿ- / lonana y wszech lask przÿ ÿeÿ począ- / czÿu w zÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ napel- / nÿona ÿ monÿ alexander deales O / czÿsta bÿla nasza mÿla panna w ÿeÿ / początczÿu wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ / ,y przenaszwÿąthsza w ÿeÿ narodze- / nÿu, a roszmÿszlaÿącz ÿeÿ przenaÿczÿ- / sthsze początczÿe bądącz w nÿelkÿem / (71 r.) nabozenstwÿe zlozÿl pÿesnka o ÿeÿ / mÿloszczÿ [3]) quam pulcra es et qua deco- / ra a tako rozmaÿczÿ doctorouÿe pÿ- / szą o ÿeÿ przeczÿstem początczÿu wzÿ- / uoczÿe matkÿ ÿeÿ szwÿąteÿ annÿ, abo- / czÿem poczÿele sÿna bozego nÿestworzÿl / pan bog czÿsthszego czÿala ÿako czÿalo / dzÿeuÿcze marÿeÿ wzÿuoczÿe szwÿątheÿ / annÿ początе, y monÿ tak szwÿątÿ an- / gustÿn O gdÿsz ta przenaÿczÿsthsza pan- / na początа abo sÿą początа wzÿuoczÿe / szwÿątey anny o zaÿste musÿalczÿ bÿcz / ÿ bÿl szwÿątÿ zÿuoth szwyąteÿ annÿ w- / ktorÿm to noszÿla począwszÿ matką bozą / ,aboczÿem bÿ bÿl zÿnoth ÿ wnąthrzno- / szczÿ nÿe szwÿąte szwÿąteÿ annÿ O nÿe / sluszno by matcze bozeÿ tako czÿszczÿe / poczatey lezecz wnÿechądogÿeÿ matcze / ale poszwÿączyl duch szwÿąty zÿuoth / annÿ szwÿątey O przeszwÿąta matka p- / rzenaÿczÿsthscha panna począ1a ÿ noszÿ- / la wzyuoczÿe swÿm szwÿątÿm, o ÿakÿ- / esz uesele bylo zboru anyelskÿemu ÿsz- / wÿątey annÿ noszącz wzÿuoczÿe matką / bozą, bocz ÿeÿ to anÿol ponÿedzÿal w- / (71 v.) zwÿastuÿącz ÿeÿ oth boga teÿ pannÿ kto- / ra ma bÿcz matką bozą a przeto ÿey bÿ- / lo uesele nÿeuÿmowne, a osobno anyelÿ / uesele [4]) z ÿeÿ mÿloszczy naÿczÿstszego począ- / czÿa szpÿenaÿącz none pÿenÿe oÿeÿ na- / ÿczÿsthszym początczÿu wzÿuoczÿe ÿeÿ / matkÿ, uyznauaÿącz wszechmocznoszcz bo- / ską ktorÿ wszÿtko moczny uczÿnÿcz, ÿ to / mocznÿe y wszechmocznÿe uzÿnÿlÿ ÿsz / yego przebÿtek y matka wczÿstoszczy sÿą / przesz grzechu pÿeruorodnego ÿ wszelkÿ- / ego począla wzynoczÿe sweÿ matkÿ, bo tho / slussalo tako bÿcz czÿsteÿ matcze bozeÿ g- / dysz pan bog uczÿnÿl swą moczą czwora- / kÿe rodzaÿonÿ ludzkyemu nÿenÿnne ÿ p- / przesz grzechu początczÿe, a mogl to uczÿnÿcz / ÿako pan wszechmocznÿ bo w yego moczÿ / wszytko ÿesth a ÿemu nÿcz trudno nÿeyest / uczÿnÿcz ÿako wszechmocznemu panu Oto /

---

[1]) y
[2]) y
[3]) oyako szlyczna yesz y yako wyborna marya
[4]) mely

uczÿnÿł dzÿw [1]) stworzenÿ(a) moczą swą pan- / ską bÿcz początе [2]) troÿakÿe a czwarte po- / czączye rozum przeuÿsszaÿące /

Pÿerue początczye przesz grzechu, pÿe- / ruego czlouÿeka adama stalo sÿą / dzÿwnÿe a boską moczą, pyerwschÿ / (72 r.) czlouÿek adam sthworzon [3]) przesz math- / kÿ ÿ oczcza uyelkÿeÿ nÿeuÿnnoszczÿ telko / skąsa zÿemÿe stal syą czlouÿek zupel- / nÿ moczą bozą uczÿnÿonÿ, y sthworzÿł / pan bog duschą ÿadamonÿ y złączÿł ÿą / szczyalem s zÿemÿe sthworzonÿm, y sthal / sÿą ÿsty uyernÿ czlouÿek skąsa zÿemÿe / moczą boską, y mogł lÿ to pan bog uczÿn- / ÿcz o zaÿste mogł ÿ uczÿnÿł ÿakosz pÿsa- / no wksÿągach genesis otosz to początczÿe / stalo sÿą przesz grzechu a dzÿwnÿm srzą- / dzeuÿm boskÿem [4]) /

Wtore początczÿe czlouÿeka a to ÿaua / matka nasza, tako sÿą początła ÿsta [5]) la telko zoczcza adama poszla przesz ma- / tkÿ wnÿeuÿnnosczy moczą boską, gdÿ p- / an bog stworzÿł adama wzÿął koszcz / zboku adama ÿ stworzÿł panną ÿauą / w uÿelkyeÿ czystoszczÿ przesz grzechu pÿ- / eruorodnego, w ksyągach tÿchze genesis / pÿsano, y mogł lÿ to pan [6]) uczÿnÿcz ozaÿ- / ste mogł, z maleÿ kostky krasną panną / yauą, dzÿw to ÿest uÿelkÿ sczego a czo / pan bog uczÿnÿł, oto mocz ÿego ÿsz sth- / worzÿł adama s zyemye a ÿauą z ma- / leÿ koszczÿ [7]) /

Thrzeczye początczÿe bÿło na nÿe- / (72 v.) vÿnnÿeÿsze ÿ przesz wszelkÿego [8]) a to pa- / na przenaszwÿąthsza marÿa ktora posz- / la zoczcza ÿoachÿma y zmatkÿ szwÿąteÿ / annÿ ale ona ÿest (matka) vÿÿąta oth grze- / chu pÿeruorodnego ÿ zachouana oth uÿ- / nÿ o yescze przeth uÿekÿ ÿ początczÿem a- / bo sthworzenÿem adama ÿ ÿauÿ A przeto / acz ÿeÿ początczÿe bÿła z oczcza ÿ mathky / przesto ona nÿewpadla wgrzech pÿeruo- / rodny ÿako ÿnÿ ludzÿe z oczcza y matkÿ / rodzączÿ wpadaÿą, ale pan bog ustaw- / cza praw vÿÿął stego praua swą mÿłą / matką ÿsz chczÿal swe bostwo snÿą złą- / czÿcz a z ÿeÿ panÿenstwa czlouÿeczen- / sthwo przyÿącz, przeto chczÿal swą ma- / tką uÿÿącz spospolÿtego praua ÿako w- / szechmocznÿ pan, gdÿszczÿ adama sthwo- / rzÿł przesz matkÿ ÿ oczcza tu wszechmocz- / noszcz ukazal, takÿesz ÿauą sthworzÿł z- / oczcza przesz matkÿ O gdÿszczÿ tÿ rzeczÿ / dzÿwne pan wszechmocznÿ czÿnÿł o ÿ to / slusznÿe uczÿnÿł ÿsz ÿego mÿłą matką za- / choual w ÿeÿ początczÿu nÿeuÿnnÿe przesz / grzechu [9]) /

---

[1]) w
[2]) przesz grzechv
[3]) wrayv
[4]) adamowy
[5]) la
[6]) bog
[7]) szwą wszechmocznoszczą
[8]) grzechu
[9]) ato moczą panyszką vczynyl

Czwarthe począczÿe bÿło nath ro- / zum ludzkÿ y nath domnÿemanÿe / anÿelskye A to bÿło yezusa Gdy / (73 r.) przÿął plecz czlouÿeczeÿ naturÿ, to począ- / czÿe przeuÿssÿło wszÿtkÿ począczÿą Bo- / czÿem sÿn bozÿ począł sÿą duchem szwÿą- / tÿm wczÿsteÿ pannÿ zÿuoczÿe, telko spa͡- / ny naÿczÿsthszeÿ przesz oczcza a to sprauÿ / ducha szwÿątego ktorÿ zwÿecznoszczy z / oczcza nÿebÿeskÿego sÿą rodzÿ nÿestwo- / rzoną moczą nÿemaÿącz nÿgdy począth- / ku O tocz począczÿe bÿło nachwalebnÿeÿ- / sze y nadzÿwnÿeysze abouÿem bog stal / sÿą czlouÿekÿem przÿął to czÿem nÿebil / ostal tem czÿem bÿł tocz dzÿw uÿąthszy / nÿszlÿ to ÿsz swą mÿlą matką vÿÿął spÿ- / eruorodnego grzechu, przesto on wszÿtko / moczen gdÿszczÿ ÿau(ą) [1]) ÿadamouÿ dal czÿ- / st(ą) począ(tą) [2]) przesz grzechu, a to snÿch posz- / lÿ ÿ grzesznÿ ludzÿe, ono ÿch sÿnouÿe za- / bÿlÿ sÿą bouÿem kaÿm zabÿł brata abla / A gdysz pan bog dal ÿm tą laską ÿsz onypo- / czączy przesz grzechu O daleko to bÿło sz- / lusznÿeÿ dacz tą laską nÿeuÿnnego począ- / czÿa swey mÿleÿ matcze, sktorą bostwo / swe złączÿł, ÿakosz dal przenaÿczÿstsze / począczÿe, ktora ÿego bostwo ogarnącz / zÿuotem y porodzycz mÿala, a przeto / czÿsta ÿ naczÿsthsza bÿła w ÿey począ- / (73 v.) czÿu wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ, a k the- / musz mouÿ Szwÿątÿ augustÿn o tacz pan- / na zachouana zwÿecznoszczÿ ot grzechu / w ÿeÿ począczÿu ÿ chouana wskarbÿe / taÿemnÿcz boskÿch kteÿ dostoÿnoszczÿ ÿsz / mÿala bÿcz matką bozą (ÿ nÿeostala by bÿ / la w ktorÿm upadzÿe) A Szwÿąty Bÿernath / tako mouÿ O zaprawdą to mouÿą ÿsz bÿ / nÿebÿła uÿbrana panna Marÿa matka / boza ÿ nyeostala, by bÿła wktorym upa- / dzÿe grzechu począta. any by bÿła prze- / nyssyla korow anÿelskych by bÿła kto / ra makula grzechu w ÿeÿ począczÿu, a- / ny bÿ bÿła chouana wskarbÿe sercza bo- / skÿego z wÿecznoszczy by ona mÿana (*popr.* mÿala) bÿcz / począta wgrzechu, ale czÿsta ÿ przenaÿ- / czÿszczÿeÿ począta wzÿuoczÿe szwÿąteÿ / annÿ a przeto czÿstoszcz ÿeÿ przeuÿsszÿ- / la czÿstoszcz anÿelską y pÿssą doctoro- / vÿe tako O nye począ- / tacz panna duchem / szwÿątÿm ÿako pan ÿezus, ale ona począ- / ta wzasczÿczenÿu ÿ obronÿenÿu wzÿuocze / szwÿąteÿ annÿ od grzecha laską ÿ moczą / ducha szwÿątego ÿ pÿsse ÿlarius rzekącz / O nÿelkÿe uesele bÿło wnÿebÿe y wko- / rzech anÿelskÿch sprzenaÿczÿsthszego po- / czączÿa panny Marÿeÿ wzÿuoczÿe szwÿą- / (74 r.) theÿ annÿ Pÿerue o ueselÿł sÿą oczÿ- / ecz nyebÿeskÿ spoczączÿa teÿ mÿleÿ pa͡- / nÿ wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ ÿsz ÿą ÿusz / szwÿatu dal, ktorą ma porodzÿcz othku- / pÿczÿela wszego szwyata sÿna ÿego sz- / wÿecznoszczÿ rodzączego Oto ÿusz począ- / ta wzyuoczÿe szwÿątey annÿ ktorasz to / dlugÿ czas chouana wtayemnÿczach / bo-

[1]) e
[2]) cze

stwa, oto sÿą dzÿsz roszweselÿl oczÿecz / bog zeslawssy panną maryą naszwÿath / przesz ÿeÿ począczye przeczÿste wzÿuoczÿe / szwÿąteÿ annÿ wtore dzÿsz uesele bÿlo sÿ- / na boga oczcza ÿedÿnego, ysz oto dzÿsz syą / począla panna wzÿuoczÿe mathky sweÿ / ktorą on sobÿe zwyecznoszczÿ matką ob- / ral zewszego swego sthworzenÿa, ktorąsz / to od uÿekow choual wskarbÿe sercza bo- / sthwa swego przesz ktorą chczÿal placz- / lÿuÿ szwÿath utolÿcz ÿ oczcze w othchlanÿ / bądącze poczÿeszÿcz, bo sÿą dzÿsz ta począ- / la wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ ktora ma po- / rodzycz pana wszego szwÿata, oto dzÿsz po- / czą1a sÿą panna ktora sÿna bozego bądze / uÿchouala pÿersÿamÿ przeczÿstÿmÿ kto- / re od uÿekow duch szwÿąty zgotoual ku / uÿchouanÿu boga ÿ czlouÿeka pana ÿ sÿ- / na, Oto ta dzÿsz ÿesth począta wzÿuoczÿe / (74 v.) szwÿąteÿ annÿ, a przetosz dzysz o uÿel- / kÿe uesele bÿlo sÿna bozego ÿsz to dz- / ÿsz ÿest ÿusz począta w ÿey mathky / zÿuoczÿe przesz ktorą on ma przÿÿdz/ na then szwÿath Thrzeczÿe dzÿsz ue- / sele bÿlo ducha szwÿątego ÿsz sÿą dzÿsz / począla mylosnÿcza ÿ oblubÿenÿcza ÿe- / go, oktoreÿ on zwÿecznoszczÿ radzÿl ÿ / matką sÿnu bozemu poszlubÿl y onÿey / pÿeczą mÿal (zwyecznoszczÿ bostwa swe- / go) o ÿeszlÿ sÿą ueselÿl duch szwÿąthÿ / chouaÿącz ÿą zwÿecznoszczÿ w bosthwe/ w kochanÿu przÿprauÿaÿącz ÿą prze- / bÿthkÿem bostwa O nÿemnÿeÿsze uese- / le ÿusz spoczączÿa w ÿeÿ matkÿ zÿuo- / czÿe, abouÿem przesz nÿą ÿusz chczyal / szwÿatu ukazacz swe mÿlosÿerdzÿe, bo / ta panna mÿala przÿuÿeszcz mÿlosÿer- / dzÿe szwyatu przesz ÿezusa porodzÿwszÿ / go. ato duch szwÿątÿ zwÿecznoszczy rzą- / dzÿl ysz prze tą panną mÿal przÿuÿescz / naszwÿath boskÿe mÿlosÿerdzÿe, othosz / dzysz z ÿey począczÿa roszueselÿl sÿą no- / uem ueselÿm wbosthwÿe swÿm Czwar- / the uesele dzÿsz bÿlo anÿelskÿe spoczą- / (75 r.) czÿa teÿ mÿleÿ pannÿ przenaÿczysth- / szego / wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ o gdy / szczÿ bÿlo anyelskÿe uesele gdÿ ÿem / duch szwÿątÿ dal uznacz oth dawne- / go czasn ÿsz mÿala sÿą narodzÿcz tha / panna ktora myala boga oczcza sÿ- / na porodzÿcz oto dzÿsz ta sÿą począla / ktoreÿ ony oczekaualÿ, othosz ÿą dzÿsz w- / zÿuoczÿe szwÿątheÿ onnÿ pozdrauÿalÿ / uesolo przed nÿą szpÿeuaÿącz O ÿeÿ prze- / naÿczÿsthszÿm począczyu a dzÿąkuÿącz / s nÿeÿ bogu wszechmocznemu ÿsz oto ÿest / dzÿsz począ- (cz)ÿ(u) (*popr.* ty) przesz ktorą ma przÿdz ue- / sele wszego szwÿata ÿ ÿch korÿ upadle ÿ / spustoschone przesz upad lucÿfera bądą / napelnÿonÿ, a oth teÿ godzÿnÿ ÿey p- / rzeczÿstego począczÿa sluszÿly ÿeÿ mÿ- / loszczÿ ÿako matcze bozeÿ ÿ ÿch panÿ- / eÿ, y szwÿątą anną czczÿlÿ y pozdra- / uÿalÿ yako matką matkÿ bozeÿ Pyą- / the dzysz uesele bÿlo spoczączÿa theÿ / myley pannÿ w othchlanÿ mÿedzÿ ocz / czÿ aboczÿem kÿedy szwyąta anna po- / czą1a maryą dzÿeuÿczą O natychmÿ- / asth anÿol gabrÿel zwyelkoszczÿą, an- / (75 v.) ÿolow szlÿ do othchlanÿ mÿedzy oczcze / szwÿąte mouÿącz uesele uam pouÿedamÿ / ysz syą ta dzÿsz ÿest począla wzÿuoczÿe sz- / wÿąteÿ annÿ ktora ma porodzÿcz zbauy- / czÿela szwÿata o kto-

reÿ uÿ ÿesteszczye p- / rorokoualÿ y pÿsaly oto ÿusz dzÿsz ÿest / początа ktora tego ma porodzÿcz ktorÿ / uasz ma z othchlanÿ uÿ- / uÿeszcz, a przetosz / mÿlÿ oczczouÿe uesele bogu chwalą daÿ- / czÿe ÿsz ÿusz chcze uam ukazacz mÿlosÿ- / erdzÿe swoÿe O slÿ- / szącz oczczouye tą no- / uÿną dalÿ panu [1]) czeszcz y chwalą ysz / syą ÿch yusz proroczthwo spelnÿlo ÿ ÿą- / ly przÿpomÿnacz czo ktorÿ o ÿeÿ pòcząc- / czÿu y narodzenÿu prorokuÿącz pÿsalÿ / a ta- / kosch sÿlne uesele mÿelÿ z ÿeÿ naÿ- / scząsnÿeÿszego począczÿa wzÿuoczue an- / nÿ szwÿątey [2]) szpyeualy oczczouÿe ueso- / lo te deum laudamus dayącz czeszcz bo- / gu wszechmocznemu spoczączÿa teÿ pan- / nÿ oktoreÿ onÿ prorokoualÿ ÿ pÿsalÿ / Soste bylo ue- / sele szwÿąteÿ annÿ ÿ ÿo- / achÿma mąza oszwÿeczonego oczcza / pannÿ Marÿeÿ spoczączÿa teÿ mÿleÿ pa- / nÿ ktorąsch ym wzwÿa- / stoual anÿol, ga- / (76 r.) brÿel a przeto onÿ sÿlne uesele mÿe- / lÿ sthroÿakÿeÿ rzeczÿ /

Pÿerue uesele szwÿąt(a) teÿ an- / nÿ ÿsz ona nÿeplodną bą- / dącz / oto ÿusz począla dzÿeueczką / ktora yeÿ nÿeplodnoszcz odda- / lÿla oto / ÿusz szwÿąta anna naczęla brzemÿen- / ną chodzÿcz astego / sÿlne uesele mÿa- / la y szwÿąta*) sprzeklączÿa nyeplodny [3]) / (ch) / nÿeuÿasth /

Wtore ych uesele bÿlo ysz uÿedzÿe- / lÿ ÿsz to ta dzÿeueczka / ktorą to / szwyąta anna yusz począla ona matką / bozą ma bÿcz, bo / ÿey to anÿol gabrÿel / pouyedzyal gdÿ yey wszwÿastoual po- / czączÿe teÿ pannÿ ysz to ma bÿcz math- / ką bozą ktorą tobÿe wszwÿa- / stuyą, a prz- / etosz ueselÿla sÿą szwÿąta anna ÿsz począc- / la plod / wzÿuoczÿe swÿm a nÿe prosthe / dzyeczÿą począla ale bogu mÿle ÿprz- / esz anÿola sz(vÿ)wastouana (vÿ *popr.* na w), ÿsz to ma bÿcz ma- / tka boza / ktorą to pocznÿesz przetosz sÿl- / ne uesele mÿala szwÿąta anna [4]), / ÿsz math / ką bozą ÿusz wzÿuoczÿe noszÿla ktoreÿ / szwÿath oczekaual, o ktoreÿ proroczy / (76 v.) pysalÿ ÿ w fÿgurach ÿą uÿdalÿ / otosch / ÿusz wzÿuoczye szwÿąteÿ annÿ [5]) (p) lezÿ / panÿ anÿelska / krolona wszego szwÿata / ,aboczÿem szwÿąta anna cztla proroczth- / wa o przÿszczyu sÿna bozego naszwÿat a / ysz sÿą mÿal spannÿ na- / rodzÿcz y wszÿtek / szwÿath otkupÿcz, otosz ona tą scząsną mat- / ką ostala ÿsz ÿusz tą panną począla wzÿ- / uoczÿe ktora ma bÿcz / boga rodzÿczą, a prze- / to o sÿlne uesele mÿala szwÿąta anna ÿsz / sÿą uÿsz pÿsma proroczkÿe spelnÿlÿ o / przÿszczÿu naszwÿath teÿ / pannÿ ktora ma / boga porodzÿcz, a przetosch zapomnÿala / smątkow / y sromoth panu bogu dzÿąkÿ (cz) / czÿnÿla ÿsz ÿą na to uÿbral / ÿsch ona sta- / la sÿą mathką mathkÿ bozeÿ /

---

[1]) bogu
[2]) ysz podobno yest
[3]) ch
[4]) y sz yoachym
[5]) początа
*) *Porównaj* „Wstęp", V, ad 2m, 1.

Trzeczÿe uesele mÿala szwÿąta an- / na ÿsz ÿey dzÿeueczka ktorą ona / poczęla, porodzÿwszÿ sÿna bozego mÿala / wszÿtek szwÿat ÿ anÿoly rozueselÿcz, abo- / czÿem anÿelÿ z ÿeÿ począczÿa sylno sÿą / ueselÿly ÿsz ona mÿala porodzÿcz napra- / uÿczÿela upadow ÿch, ÿ ÿch korÿ spusż- / toszone maÿą bÿcz napelnÿonÿ y wszÿtek / szwÿath bądzÿe rozweselonÿ znarodzenÿ- / a ÿey dzÿeueczkÿ ktorą oną ÿusz poczęla- / wzÿuoczÿe ysz ona zbauÿczÿela szwÿatha / (77 r.) (ma) bądącz panną [1]) porodzÿcz a przeto sz- / wÿąta anna y ÿoachÿm uesele mÿelÿ spo- / czączÿa ÿch czorkÿ mÿleÿ y pÿsze szwyąty / Barnadyn gdy czasz uÿszedl oszmdzÿesÿ- / ąth dnÿ począczÿa szwÿąteÿ annÿ prze- / naÿczÿsthszey dzÿeuÿcze Marÿeÿ przesz g- / rzechu pÿeruorodnego gdy sÿą ÿeÿ czÿa- / lo wtÿch to czasÿech stanouÿlo, A thedÿ / pan bog stworzÿwszÿ dussą ÿeÿ, ÿ złączÿl / z ÿey czÿalem O przenadostoÿnÿeÿszą / duschą sprzenaÿczÿsthszem czÿalem złącz- / ÿl, tak ÿako ÿne dusse czlouÿecze złącza / pan bog szczyalem tako ÿ pannÿ Marÿeÿ / Oale uÿątszey chwale ÿ dostoÿnoszczÿ / y szwÿątoszczÿ nÿszly ÿnem ludzÿom yey / laska dana przy począczÿu, ÿ kÿedÿ du- / scha ÿeÿ złączona ÿest sczÿalem O noue ÿ / uÿelkÿe uesele bylo oczcza boga gdy du- / scha naszlachethnÿeÿsza Marÿeÿ złączÿl / z ÿeÿ przeczystem czÿalem O gdÿszczÿ ta- / mÿla panna bądącz wprzesrzenyu bos- / kÿem bÿla w uyelkÿm dostoÿensthwÿe, / ,a czosz tedÿ kyedÿ ÿusz początа wzÿuo- / czÿe ÿey matkÿ, y dussa ÿey naszlache- / thnÿeysza złączona z ÿey panÿenskÿm / czyalem O uÿelkÿe uesele bylo naÿblo- / (77 v.) goslawnÿeÿszeÿ troÿcze ÿ szwÿąteÿ ÿ an- / yelÿ osobną poczczyuoszcz ÿeÿ czÿnÿlÿ a / ten ze to szwÿątÿ Barnadyn mouy tako kÿ- / edÿ pan bog złączÿl duszą naszwÿąthszeÿ / pannÿ sczÿalem, otedÿ ÿusz w uÿelkÿey / slodkoszczÿ bÿla napelnÿona dzÿeuÿcza / marÿa y okrassona wszÿtkÿmÿ cznotamÿ / ÿ darouana wszemÿ darÿ boskÿemÿ o / ÿusz oth tÿchmÿasth ÿasznÿeÿ boga uzna- / la nÿsz wszÿtkÿ anÿelÿ ytesz gorączeÿ pa- / lala w mÿloszczÿ bozeÿ, nÿsz serafÿnouÿe / [2]) othpoczÿual bog w nÿeÿ uÿączeÿ, nÿsz wth- / ronÿech, ÿasznÿeÿ boga uznala nÿsz che- / rubÿnouÿe, a ÿusz mądrszą bÿla panną / bądącz wzÿuoczÿe matkÿ sweÿ, nÿszly / wszÿtczÿ doctorouÿe, a uolą bozą dosko- / naleÿ uÿpelnÿla nÿsz patrÿarchouÿe o / y uÿączeÿ ÿą bog nmyloual nÿszlÿ swe / wszÿtko stworzenÿe, y dal ÿeÿ oczÿecz nÿe- / bÿeskÿ na sluzbą uÿeczną przÿ ÿeÿ prze- / naczÿsthszem począczÿu anÿoly serafÿnsz- / kÿego koru, y oth tÿchmÿasth ostala pa- / nÿą y roskazÿczÿelką anÿelską bądącz wzÿuoczÿe sweÿ matkÿ przÿklath /

Jako sÿą czczye wnyektorÿch k- / sÿąskach Bÿla ÿedna zakon / (78 r.) nÿcza za syxtusa papÿeza, a gdÿsz ona / zakonnÿcza bÿla

---

[1]) ma
[2]) y

nabozna ku pannye / marÿeÿ a osobne nabozenstwo mÿala / ku począczÿu pannÿ marÿeÿ modlączÿ / sÿą [1]) cząsto proszÿla pannÿ marÿeÿ aby / ÿeÿ nÿeczo obyauÿla o swym przenaÿ- / czÿsthszÿm począczÿu, ale naszwÿątsza / panna nÿeopuszcza swych slug, a tedÿ cza- / su ÿednego panna naszwÿątsza rzekla / ku oneÿ nabozneÿ zakonnÿczÿ, gdÿschmÿ- / ą proszysz abÿchczÿ nyeczo obÿauÿla o / moÿm począczÿu, vÿecz ze to ÿ thocz / obÿauÿam slugo moÿa ÿzem sÿą ÿest / poczęla wzÿuoczÿe meÿ mathkÿ prz- / esz wszelkÿego grzechu, a pÿeruorodnÿ / daleko odemnÿe ÿesth oddalony, a ta- / kosch czÿalo moÿe zacząło sÿą wzÿuocze- / mey matkÿ uÿelkÿeÿ czÿstoszczÿ ÿ szwÿ- / ątoszczy wlascze boskÿeÿ ktora mÿą / zasczÿczÿla oth pÿeruorodnego grze- / chu, a to uÿedz slugo moÿa ÿsz skorô / sÿą zacząla wmeÿ matcze, tedÿ bog / oczÿecz zeslal trzÿtÿsyącze anÿolow / skoru serafÿnskÿego naposlugą moÿą / ÿ ku czczÿ moÿeÿ ÿ czÿala mego nÿe- / (78 v.) uÿnnÿe początego wzyuoczÿe meÿ ma- / tkÿ szwÿąteÿ annÿ, a oth thÿchmÿast / sluzÿlÿ mÿ serafÿnouÿe aze do meÿ sz-/ mÿerczÿ czÿnyącz poczczÿuoszcz czÿalu / memu wktorÿm sÿn bozÿ (mÿal) otpoczÿ- / ua(cz) l dzyeuyącz mÿesÿączy I pÿssche / tako Damascenus rzekącz Zadnÿ ÿązÿk / uÿmouÿcz nÿemoze chwalÿ teÿ pannÿ / począczÿa yako ÿest początą zwÿecznosz- / czÿ w uyelmoznosczÿ boskÿeÿ w bodze / wszechmocznem, a potÿm wzÿuoczÿe sz- / wÿątheÿ annÿ, aboczyem ona nÿeuÿn- / nÿe ÿest początą wlascze boskÿeÿ bądącz / przed wszemÿ uÿekÿ y wszwÿątoszczÿ, bo / zwÿecznoszczÿ poszwÿączona ÿakosz uÿsz- / szeÿ scherzeÿ pÿsano A przetosz tak pÿsze / Szwÿąťÿ Barnadÿn kaznodzÿeÿa ÿ mÿlo- / snÿk pannÿ Marÿeÿ rzekącz w począczu / [2]) panny nÿepotrzebouala cz poszwÿącze- / nÿa bocz nÿemÿala wczyele swÿm przÿ- / czÿnÿ potrzebuÿączey poszwyączenÿa a-/ bouÿem czo ÿest skazano potrzebuye nap- / rauÿcz ÿ poszwyączÿcz gdzÿe by boskye / rzeczy mÿanÿ bÿcz sprauÿanÿ Ale pan- / na Marÿa nyeskazona anÿ narussona / w ÿeÿ począczÿu zadnem grzechem A / (79 r.) przetosz w ÿeÿ począczÿu nÿepotrzebo- / uala poszwÿączenÿa, ale od uÿekow / yusz bądącz wbosthwÿe szwÿąta bÿla / Boczÿem wseÿ nÿeskonecznoszczÿ moczÿ / nauÿsszy pan tą mÿlą panną poszwÿą- / czÿl ÿ zachoual w nÿeuÿnnoszczÿ takosz / ÿ wzÿuoczÿe ÿey matkÿ szwÿąteÿ anny / ÿest początą przenaÿczÿszczyeÿ ÿ mouÿ / tako Szwyąty barnadÿn wpoczączÿu pâ- / ny blogoslauÿoney Marÿeÿ nyepotrz- / ebouala poszwÿączenÿa bocz zwÿeczno- / szczÿ szwÿata byla chouaÿącz sÿą w ta- / ÿemnÿczach sercza boskÿego, gdzÿesch / tam zadna makula skazy bÿcz nÿemo- / gla, ale w yey począczÿu uthwÿerdz- / ona bÿla od nayblogoslawnÿeÿszeÿ / troÿcze szwÿątey, ysz ÿusz nÿgdy wgrze-/ ch wpaszcz nÿemogla, abouÿem laska / boska ÿą uthwÿerdzÿla acz

---

[1]) yednego czaszv
[2]) matky szwey

bÿ bÿla / mogla podluk naturÿ wgrzech wpasz- / cz, ale laska boza od uÿekow przÿnÿeÿ / bÿla ktora ÿą zasczÿczÿla, tasz ÿą przy / yey począczÿu uthwÿerdzÿla ÿsz ÿusch / nÿemogla any myala wgrzech pÿeruo- / rodnÿ anÿ potÿm wzadnÿ wpaszcz a / przetosz przenayczÿszczÿeÿ yest początha / wzyuoczÿe szwÿątheÿ annÿ /

(79 v.) Sÿodme dzÿsz bÿlo uesele blogosla- / uÿoneÿ dzÿeuÿcze przenaÿczÿszczÿ- / ey począteÿ panny maryeÿ aboczÿ- / em sthroÿeÿ rzeczÿ sÿą dzÿsz ueselÿla przÿ / począczÿu swÿm Pÿerue stego sÿą ÿest ue- / selÿla panna [1]) (o) ÿze ona dzÿsz wzÿuoczÿe / swey matky przenaczÿszczÿeÿ ÿest począ- / ta przesz grzechu y mÿerszÿączkÿ boskÿeÿ / y yey czÿalko zaczęlo sÿą w uÿelkÿey / nÿeuÿnnoszczÿ yako pÿsse szwÿą Augu- / styn rzekącz O naÿczÿszczÿey ÿest początа / dzÿeuÿcza Marÿa wzÿuoczÿe szwÿąteÿ / annÿ nad zwÿczaÿ rodzaÿu ludzkyego / abouÿem zadnÿ grzech nÿedotknął sÿą / ÿeÿ w ÿey począczÿu ato ÿey bÿlo uesele / znÿeuÿnnego ÿ czÿsthego począczÿa /

Utore ÿey dzÿsz bÿlo uesele przÿ ÿey / począczyu ÿsz oth uÿekow ÿest uÿ- / brana od naÿblogoslawnÿeÿszeÿ troÿcze / szwÿąteÿ bycz przebÿtkyem ÿego y math- / ką sÿna ÿego ÿemu wbosthwÿe row- / nemu [2]) Jako pÿsse Damascenus rzekącz / Oth uyekow ta panna uÿbrana wbostwe / ÿsz ona mÿala ostacz schouanÿem y prz- / ebÿtkÿem bostwa ÿ ona mÿala porodz- / (80 r.) ÿcz sÿna oczcza boga J mouÿ tako ÿlarÿ- / us rzekącz O uÿelkÿe bÿlo uesele wbost- / wÿe gdÿ sÿą począla marya wzÿuoczÿe / szwÿąteÿ annÿ ktorą oduyekow bosthwo / sobÿe przebÿtkÿem uÿbral otosz ÿey uese-/ le przÿpoczączÿu zwÿbranÿa boskÿego z- / wÿecznoszczÿ Thrzeczÿe dzÿsz bÿlo uese- / le Marÿey dzÿeuÿcze przÿ ÿeÿ począczu / ÿsz ona mÿala sÿna bozego porodzycz py- / schą tako Doctorouÿe [3]) panna bądącz w- / zyuoczÿe matky swey mądrsza bÿla nÿsz / wszÿtkÿ *(popr.* czÿ) doctorouÿe a oszwÿeczensza bÿ / la wboga uznanÿem nÿsz serafynouÿe / palayączy mÿloszczÿą bozą ÿ uÿączeÿ ta- / yemnÿcz boskÿch uyedzÿala nÿszly cheru- / bÿnouÿe y nÿszly wszÿtczÿ anÿelÿ, a przeto / bądącz wzyuoczÿe szwÿąteÿ annÿ uesely- / la sÿą [4]) ÿsz ona uÿedzÿala z oszwÿeczenÿa / ducha szwÿątego ÿsz ona mÿala zostacz / matką sÿna bozego Otedy bądącz wzÿ- / uoczye szwÿąteÿ annÿ (dzÿsz) uesele mÿa- / la uÿelkÿe O yeszlÿcz sÿą dzÿeczÿą ma / rya ueselÿla bądącz wzÿuoczÿe matkÿ / sweÿ O owszekÿ szwÿąta anna sporusze- / nÿa dzÿeczÿączÿa swego w yey zÿuocze [5]) / (80 v.) O sÿlne ÿ noue uesele mÿala bo dzÿecz- / ÿątko marÿa czuÿącz sÿą bÿcz pelną la- / skÿ bozeÿ ueselÿla sÿą wzÿuoczÿe matkÿ / bądącz

---

[1]) szobyawyenya dvcha sz / a to potlug .sz. byernata y andzelymvszza
[2]) atho vsznala szoszweczenya dvcha .sz.
[3]) ysz
[4]) dvsza yey
[5]) weszelem

y wzbudzyla sercze ÿ duszą ma- / tkÿ sweÿ szwÿąteÿ annÿ ku nÿe- / uÿmow- / nemu ueselu O gdÿszczÿ ÿan szwÿąty wz- / budzÿl ÿ po- / russÿl sercze helzbÿetÿ matkÿ / sweÿ ku uÿelkÿemu ÿ nouemu ueselu kÿ- / edy, marÿa k yey przÿsla a tedy helzbÿe- / ta zauolala bądącz wsylnÿm ueselu o ! y skąd to mnÿe yest sÿą stalo ÿsz mÿą ma- / tka boza nauÿedzÿla O zayste moze dz- / ÿsz mÿla szwÿąta anna rzecz ty slowka / o ÿ skąd to mnÿe ÿesth ÿsz mÿą mathka- / boza nauÿedzÿla oto yusz lezy dzÿsz począ- / ta przesz grzechu wzÿuoczÿe moÿm a prz- / eto dzÿsz bylo sÿlne uesele tych matek / dzyeuycze maryey matky bozeÿ lezącz / wzÿuoczÿe matkÿ sweÿ uyedzącz z oswÿ- / eczenÿa ducha szwÿątego ÿsz ona mÿ- / ala boga bycz rodzÿczą O a szwÿąta / anna stego uesele mÿala ysz mathką / bozą począla ÿ noszÿla wzÿuoczÿe s- / wÿm O uyelka przyczÿna bÿla szwÿą- / (81 r.) teÿ annÿe uesela przÿ ÿey począczÿu / tey dzÿe- ueczkÿ aboczÿem ÿeÿ anÿol / gabryel pouyedzÿal ÿsz to ma bÿcz mat- / ka boza ktorą tobye od boga zwÿastu- / ÿą Oto szwÿąteÿ annÿ przyczÿna uese- / la bÿla asczegosch oua dzÿąkouala pa- / nu bogu ÿsz przesz nyą raczyl szwÿat po- / czyeszÿcz, y pÿsze tako Szwÿąty Augus- / thÿn rzekącz naszwyątsza panna bądącz / wzÿ- uoczÿe matky swey czÿnÿly [1]) dzÿąkÿ / ,troÿczÿ naszwÿątszeÿ zdo- brodzyeÿst- / wa ÿego a zwlascza ÿsz ÿą obral ze / wszego sthwo- rzenÿa snÿego sÿnu bo- / zemu matką a ÿsz ÿą zachoual wpo- / czączÿu w nÿeuynnoszczÿ pÿthanÿe [2]) /

Pÿtanÿe a ÿakosz panna marÿa / dzÿąkouala gdysz ona ÿescze w- / zyuoczÿe bÿla matkÿ sweÿ Odpouÿ- / edz nato pan bog ktory wszÿtko uÿe / przoth nÿem sÿą stanÿe uÿedzÿal / ÿsz (ona) [3]) mÿala dzÿąkÿ czÿnÿcz ÿego / szwÿątey mÿloszczÿ za ty ÿ ÿne do / brodzÿeÿsthwa O ÿasz to od nÿeÿ w- / dzÿącznÿe przÿął bog yako od uÿ- / braneÿ swoÿeÿ przÿklad [4]) /

(81 v.) Czczÿe sÿą nam tako w nÿektorÿch / ksÿąskach Bÿla ÿedna sluga na- / bozna panny przeczÿsteÿ Marÿeÿ ktor- / ey ze rzekla panna marÿa kto chcze la- / ską bozą ÿ moÿą mÿecz y wspo- moze- / nÿe moye przÿ skonanÿu ostateczneÿ / godzÿnÿ szmÿerczÿ swoÿey, chwaly boga / wtroÿczÿ yedÿnego w moÿm naÿczÿst- / szem ÿ nÿeuÿnnem począczÿu wzÿuocze / matky moÿeÿ bocz bÿlo czÿste ÿ nÿe- / uÿnne a takosch ona zakonnÿcza thym / vÿąthsche(n) nabo- zenstwo mÿala ku / począczyu pannÿ Marÿeÿ / J mouÿ tako Szwÿątÿ augustÿn / Anÿelÿ nÿemogą bycz przÿrownanÿ / czÿ- stoszczÿ pannÿ marÿeÿ abouÿem / oną czÿstoszcz bostwa wswÿm przenaÿ- / czÿsthszÿm czÿele noszÿla y dala natu- / rą sÿnu bozemu

---

[1]) a
[2]) tho
[3]) marya
[4]) o yedey *(sic!)* Szakonnyczy

sczÿala swego naÿczÿ- / szczyeÿ początego, a przetosz czÿstscha / bÿla nad anÿolÿ, abouÿem ona naÿuÿ- / sszÿ urząd ÿescze zwÿecznosczÿ uÿbra- / na nÿszlÿ anÿelÿ, anyely natostworz / enÿ aby szpÿeuaÿącz chwalÿly boga / (82 r.) wszechmocznego, ale dotÿkacz sÿą bo- / stwa nÿedopuszczono ym ale panna / przenaÿczÿstsza nato obrana zwÿeczn- / oszczÿ ysz ona mÿala zwabÿcz sÿna bo- / zego y porodzÿcz gÿ mÿala y uÿchou- / acz panÿenskÿmÿ pÿersÿamÿ, oto prze- / uÿsszÿla czÿstoszczÿą anÿolÿ bo nÿe z- / ÿch anyelską naturą sÿn bozy złącz- / ÿl swe bostwo ale spannÿ czÿsteÿ w- / zÿął naturą A przetosz wtÿm y uew- / szÿtkÿm przeuÿssÿla panna anÿolÿ do- / stoÿnoszczÿą ÿ mouÿ Szwÿąty bona- / ventura zaÿste slusznÿe ÿsz panna prze- / uÿssÿla anÿolÿ w czÿstoszczÿ dla uÿel- / moznosczÿ boskÿeÿ bo yeÿ plecz mÿal p- / rzÿÿącz A przetosz wzyuoczÿe szwÿąth- / ey annÿ przenaÿczÿszczÿeÿ począta y mo- / vy Szwÿątÿ byernath tako o naÿscząsnÿ- / eÿsze twoÿe począczÿe mÿla panno acz / koly poszlo z oczcza y matkÿ ale moczą / boską zachouana od grzechu wtwÿ po / czączÿu Pÿszą tako doctorouÿe wszelkÿe / czÿalo poszlo z ÿadama y ÿauy ÿest za- / razono pÿeruorodnÿm grzechem vÿÿą- / wszy przenaÿczysthsze czÿalo dzÿeuÿcze / marÿeÿ tak wnÿeuÿnnoszczÿ zachoua- / (82 v.) no wpoczączÿu ÿeÿ, ato przetą przÿ- / czÿną ÿze zadne czÿalo nÿebÿlo godne / bostwo noszÿcz ÿeno czÿalo marÿeÿ a prz- / etosch yest przeczÿszczÿe ÿeÿ czÿalo począ- / to wzÿuoczÿe szwÿąteÿ annÿ telko o- / na sama ÿesth uÿÿąta spospolÿtego p- / raua nÿebÿla przed nÿą anÿ ponÿeÿ/ bądzÿe ÿeÿ rowna, wtakyem przeczysz / tem począczÿu, a przetosz szwÿeczÿla w- / zyuoczÿe szwÿąteÿ annÿ yako naÿasz- / nÿeÿscha gwÿazda, ktorasz to daua sz- / wÿatloszcz szwÿatu s sÿebÿe (Pysse [1]) ta- / ko) Salomon Czlouÿek wszelkÿ sprzÿro- / dzenya ueselÿ sÿą gdy sloncze wzeÿ- / dzÿe ÿze czmÿ noczne oszwÿeczÿ a ono / czusz sloncze oszwÿeczÿ swem ueszczÿem / wszÿtek szwÿath, a tako ÿest przÿczÿna / wszÿtkÿem uesela O tho namylschy / dzÿsz sloncze ÿasne ueszlo ta mÿla pa- / na gdÿ sÿą począla wzÿuoczÿe szwyą- / teÿ anny ktorasz oszwÿeczÿla wszÿtek / szwÿath ÿsz ona mÿala temu ostacz ma- / thką ktory sthworzÿl sloncze y mÿe- / syącz y wszytko stworzenÿe oto dzÿsz / uÿelka przÿczÿna uesela wszemu sz- / wyatu z ÿeÿ naÿczÿstszego począczÿa/ (83 r.) O blogoslauÿonÿ zÿuoth twoÿ mÿla / szwÿąta anno ktorÿ noszyl ÿ poro- / dzÿl czÿstą panną Marÿą ktora porodz [2]) - [3]) / (ÿcz) mÿala crystusa szwÿatloszcz oczcza bo- / ga O ÿ blogoslauÿonÿ czasz począczÿa ÿ / narodzenÿa marÿeÿ dzÿeuÿcze y blogos- / lauÿony pÿerszÿ twoÿe mÿla szwÿątha / hanno ktoremÿsz uÿchouala matką bozą /

---

[1]) y mowy
[2]) y
[3]) ycz

Baczmÿsz thu ÿsz dwoyakÿe uesele by- / lo przy począczÿu naszey mÿley pan- / nÿ Pÿerue bÿlo uesele wszego zboru an- / ÿelskÿego O rzeką ÿ naÿblogoslawnÿeÿ- / szey troÿcze szwÿąteÿ kÿedÿ sÿą począ|o / czÿalo Marÿeÿ wzÿuoczÿe szwÿąteÿ han- / nÿ yakosch szerzeÿ othem uÿssey pÿsano /

Wtore uesele bÿlo przÿ ÿeÿ począczÿu / gdÿ duschą pannÿ marÿeÿ wlaną a- / bo złączona z ÿeÿ naÿczÿsthszem czÿalem / ÿako pÿsse szwÿąthÿ barnadÿn gdÿ pan- / bog stworzÿl dushą pannÿ marÿeÿ ÿ z- / łączyl ÿą z ÿeÿ naÿczÿsthszem czÿalem o / ten bosky uczynek bÿl czÿ z wÿelkÿem ve- / selem ÿsz chwalą ÿ kochanÿem boskÿm / sprauÿan ÿ wszÿtczÿ anÿelÿ uesele mÿe- / lÿ ÿ noue szwÿąto szwÿączącz yeÿ począ- / czÿa yusz czuynego O ÿeszlÿ bÿlo uesele w- / bosthwÿe gdÿ ta panna bÿla wprzesrze- / (83 v.) rzenÿu ÿ taÿemnÿczach boskÿch dlngÿ / czasz chouana O zaÿste uÿątsze uesele / bÿlo wbostwÿe kÿedy począta wzÿuocze / ÿeÿ matkÿ ÿ duszą złączÿl bog zÿey czÿ- / alkÿem czÿszczÿe początem O wÿakÿeÿ / chwale ÿ mÿloszczy boskÿeÿ to przeszczą- / sne dzÿeczÿą lezalo ÿ mnozylo sÿą wzÿ- / uoczÿe szwÿątheÿ hannÿ /

Uczÿnmÿsz tu mÿle pÿtanÿe O począ- / czÿu teÿ mÿleÿ pannÿ przenaÿczÿ- / stszem, ÿ ktoresch tedÿ począczÿe naszeÿ / mÿleÿ pannÿ szwÿączÿmÿ, ÿ toly telko / począczÿe ÿeÿ szwÿączÿmÿ kÿedÿ począ- / lo sÿą ÿeÿ przeczÿste czÿalo wzyuoczÿe / szwÿąthey hannÿ czÿlÿ to szwÿąto sz- / wÿączÿmÿ ÿeÿ począczÿa kÿedÿ pan bog / duszą ÿeÿ złączÿl z ÿeÿ przeczÿstem czÿa- / lem w oszm dzÿesÿąth dnÿ po ÿey począ- / czÿu wzÿuoczÿe ÿeÿ matky, ÿ ktoresz to / począczÿe koszczyol szwÿączÿ ÿ to pÿerue / czÿlÿ (powszl) poszlednÿe Odpouÿedam / nato podluk doctorow ÿze koszczÿol sz- / wÿączÿ teÿ mÿley pannÿ począczÿa ÿmÿ / Sludzy ÿeÿ skoszczÿolem zgodnÿe oboÿe / począczye pospolu szwÿączÿmÿ, ÿ kÿedÿ / sÿą ÿeÿ przeczÿste czÿalo począ|o wzÿuo- / czÿe szwÿątheÿ hannÿ, y to kyedÿ ÿeÿ, / (84 r.) duscha złączona w oszmÿdzÿesÿąth / dnÿ po yeÿ począczÿu, to oboÿe począcz- / ÿe koszczÿol złączÿl w ÿednoszcz, a to dla / tego ÿsz szwÿąth uÿele ÿnÿch abÿ to oboÿe / począczÿe teÿ mÿleÿ pannÿ w ÿednoszczÿ / thÿm lepÿeÿ ludzÿe szwyączÿlÿ, acz kolÿ [1]) w / ÿnÿch zÿemÿach ÿako wnÿemczech wnÿ- / ektorem krolesthwye abo ksÿąsthwye o- / boÿe szwÿączą począczye teÿ mÿleÿ pañÿ/ O szwÿelkÿemÿ cerÿmonÿamÿ, ÿ począcze / wzÿuoczÿe ÿeÿ matkÿ to osobno szwÿą- / czą, ÿ to kÿedÿ pan bog ÿeÿ blogoslanÿo- / ną dusszą złączÿl z ÿeÿ przeczÿstem czÿa- / lem ale mÿ chczemÿlÿ doszÿcz oboÿemu / począczÿu udzÿelacz o czczÿemÿ ten dz- / ÿen począczÿa ÿeÿ podluk zwÿczaÿu / krolestwa tego wdzÿen ÿey począczÿa / przenaÿczÿsthszego, obchodzmÿ oboÿe, mÿ- / loszczy ÿeÿ począczÿe ÿednego

[1]) szlączone

dnÿa pÿl / nÿe a nabosznÿe, uczÿnÿmy obo ÿu począ- / czÿu dosÿcz, a takosz ta myla panna / yusch bÿla począ̈ta oprzenaÿczÿszczÿeÿ / wzÿuoczÿe szwÿątеÿ hannÿ podluk czÿa- / la to ÿesth począ̈lo sÿą ÿey blogoslauÿo- / ne czÿalo, a po oszmydzÿesÿąth dnÿ pan / bog sthworzÿl duschą marÿeÿ ÿ złączil / (84 v.) z ÿeÿ czÿalem przenaÿczÿsthszÿm ÿ mouÿ / Szwÿąty Barnadÿn tako O naszwÿąth-/ scha panna gdÿ ÿeÿ duscha złączona / szczÿalem opfÿtouala w slodkoszczy bosz- / kÿeÿ ktorą wzÿąla przy ozÿuanÿu gdÿ / duscha przÿszla kÿeÿ czÿalu A tedÿ rosp- / lÿuala sÿą ÿeÿ slodkoszcz ktorey bÿla / napelnÿona oth pana boga aze do dusze / szwÿątey anny ÿ sercza ÿey o mÿla mat- / ko matkÿ bozey szwyąta hanno, o ÿa / kyesch uesele twoÿe bÿlo noszą̈cz tą u- / czÿesną dzÿeueczką ktora dussą two- / ÿą roszweselyla ÿ sercze roslodzÿla A / przetoszmÿ naboznye szwÿąto ÿey począ- / czÿa obchodzmy aby nasz raczyla wspo- / mocz wostateczną godzÿną szmÿerczÿ / naszeÿ o/

Bez uąthpÿenÿa bądą̈czÿ auÿelÿ / przÿ naszwyąthscheÿ pannye le- / zą̈czeÿ wzÿuoczÿe szwÿątey an- / nÿ pozdrauÿalÿ ÿą ÿako matką / bozą kląkaÿą̈cz przeth szwÿątą hanną / czÿnÿlÿ czeszcz dzÿeczÿą̈czÿu marÿeÿ o / ÿ szwÿąthą hanną zosobna pozdrauÿa- / lÿ sluząc ÿey ÿako babcze ÿezusoueÿ O / mÿla szwÿąta hanno o ÿakyesz thwoÿe / uesele bÿlo uÿelkÿe noszą̈cz tą scząsną / (85 r.) dzÿeueczką ktora ma rozueselÿcz wszÿ- / tek szwÿath O zaÿste ÿle krocz poglÿą- / dala na zÿuoth swoÿ tÿle krocz odna- / uÿalo sÿą uesele sercze ÿeÿ rospomÿna- / yącz sloua anÿelskye mouÿą̈cz ÿeÿ oth / boga masch począ̈cz ÿ porodzÿcz panną / ÿmÿenÿem marÿą ktora ma porodzÿcz / zbauÿczÿela szwÿata A przetosch rosczÿ- / taÿą̈cz thÿ slowka poglądayą̈cz na zÿ- / uoth swoÿ otho mÿala przÿczÿną uese- / lÿa ÿsch noszÿla w zÿuoczÿe matką otku- / pÿczÿela wszego szwÿatha A przetho ÿmy / sludzy szwÿątheÿ annÿ ueselmÿ sÿą sz- / nyą A dzÿeczÿąthko Marÿą z anÿolÿ / pozdrauÿaÿmy w zÿuoczÿe szwÿątey / hannÿ, (y pokornÿe dzÿeczÿą) marÿą (poz-/ drauÿaÿmÿ) mouÿą̈cz zdroua marya [1]) / mathko boza lezą̈cz wzÿuoczÿe szwÿąteÿ / hannÿ [2]) /

Sÿodme ÿesth począ̈czÿe theÿ / mÿleÿ pannÿ, pospolÿte, A / ÿakosch to pospolyte yey mÿ- / loszczy począ̈czÿe bÿlo slu- / chaymÿ wszÿtkÿch Doctorow kthorzÿ / pÿsaly o ÿeÿ czÿsthem począ̈czÿu ktho- / (85 v.) rzy tak pÿsaly z obÿauÿenya ÿ nath- / chnÿenya ducha szwÿątego rzekącz bÿ / lo uesele wnÿebÿe y nazÿemÿ y w oth-/ chlanÿ mÿedzÿ oczczÿ szwÿątÿmÿ spo- / czą̈czÿa teÿ dosthoyneÿ pannÿ Otho (po- / spolÿthe) ÿeÿ począ̈czÿe vÿsszeÿ w tÿch k- / szyąszkach pÿsano (szerzeÿ począ̈czye) p- / rzeczÿstey pannÿ marÿeÿ kozde z oso- / bna, yako ÿesth począ̈ta z wÿecznosz- / czÿ wprzesrzenyu boskym, o tÿm yusz / bÿlo, ÿako począ̈ta w anÿelech oty- / mesmÿ

---

[1]) rodzyczelko y
[2]) dzysz począ̈ta w wyelykey czystoszczy

slÿszely, yako początа wproro- / czech, tho thesz tego kąsz vÿpÿsano / ,yako początа wszwÿątÿch oczczoch w / othchlanÿ przesz obÿauÿenÿe anÿelskÿe / ,Thezesmÿ slÿszely yako początа prze- / czÿszczÿe wzÿuoczÿe szwÿątheÿ annÿ / ,y o tym nam tu wtÿm kazanÿu (p)pouÿe- / dano, yescze wkrotcze pÿsacz chczą ysz / ta mÿla panna bÿla początа po wszÿ- / tkÿem szwÿeczÿe, abocze [1]), gdy szwÿąta / anna początа tą mÿlą panną O nÿeta- / (86 r) ÿlacz poczÿechÿ sweÿ ale obÿauÿla / rodzÿczom swÿm ÿsz yusz brzemÿenna bÿ- / la panną ktorą yey anÿol wszwÿasto- / ual od boga w yeÿ zasmączenÿu z nÿep- / lodnoszczÿ ÿeÿ A przeto gdy yusz tą panną / początа szwÿąta anna O bądącz poruszo- / na vÿesÿelem obÿauÿla przÿaczÿelom ÿ / rodzÿnÿe sweÿ poczÿechą swoÿą ÿsz ÿusz [2]) / panną początа (ktora ma boga porodzÿcz) / O nÿe szlekkoszczÿ to vczÿnÿla ÿsch poczÿe- / chą swą obÿauÿla ale przeto aby s nÿą / spolem bogu wszechmocznemu chwalą [3]) (y z) / [4]) ÿeÿ nÿezapomnÿal wsmątku ÿeÿ, aboczÿ- / em wstharÿm zakonÿe kozda nÿeuÿasta / bÿla wzgardzona nÿeplodna A przeto y / szwÿąta anna ÿ zmązẽ swÿm yoachymem / bÿly wzgardzenÿ od bÿskupa nauÿsszego / kyedy (sz(vią)rzuczÿl) [5]) ÿch ofyarą zoltarza daÿącz / ym przÿganą znÿeplodnoszczÿ Otedy onÿ w- / sÿlnÿ smątek wpadlÿ y obfÿtoual smą- / tek w serczach ÿch O tako zasÿą gdy począ- / la panną maryą yusz wzyuoczÿe O opfyto- / uala dusza ÿ sercze szwÿątey annÿ w vye- / lÿkyey poczÿesse A przeto obÿauÿla / (86 v.) przÿaczÿelom począczÿe swoÿe tey mÿleÿ / pannÿ, A tako przyaczÿele szwÿątey annÿ / rospouyedalÿ to wszÿtkym ÿsz szwÿąta ana / początа, a tako rosszÿrzala sÿą ta slaua ÿsz / hanna nyeplodna yusz początа plod, ÿ bÿlo / yey począczÿe rosslauÿono wsządy ÿ bÿlo / vÿesÿele z ÿeÿ począczÿa na nÿebye ÿ na / zÿemÿ Otho Sÿodme ÿ ostateczne począ- / czÿe teÿ mÿleÿ pannÿ bÿlo pospolythe / (y bÿlo vyesyelye na nyebye y na zÿemÿ) /

A przetho ymy tu nazÿemÿ bądącz / (Bądzmÿ w tÿm pospolsthwÿe ve) / selÿącz sÿą stÿm blogoslauÿo- / nÿm pospolsthwem spoczączÿa / naszeÿ mÿley pannÿ przenaÿczÿsthszego (ba- / czmÿ) ÿsz wnÿebÿe dzÿsz sÿlne vyesyelye ÿ / szwÿąto począczya czÿstego teÿ mÿley pan- / nÿ Zgadzaÿmÿsch sÿą z anÿolÿ vye- / syelyącz sÿą dzÿsz Oto y wszÿtek szwÿath / sÿą dzÿsz veselÿ ysch sÿą począ- / la math- / ka boza czÿstha pauna wzÿuoczÿe szwyą- / they hanny /

S. M. Pÿsarz proszy do theÿ / czÿstheÿ pannÿ marÿeÿ / pokornÿe O yedną zdro / vą marÿą abÿ myą / myla panna przesz ÿeÿ / przeczysthsze począczye raczy / la poczyeszycz. Amen.

---

[1]) m
[2]) plod
[3]) daly
[4]) ysz
[5]) szrzvczyl

(87 r.) O Narodzenÿu marÿeÿ panny

Zakladam ono pÿsmo wzoltarzu psalma dzÿe- / vÿączsetnego y sostego Szwÿątego krola da- / uyda Szwÿatloszcz ueszla ÿesth spranÿedlÿuemu / a ludzÿem prostego sercza vÿesÿele, gdzÿe sÿą / ukazuÿe, ÿsz dauÿd dawno przesrzal bÿl na- / rodzenÿe teÿ pannÿ duchem szwÿątÿm gdzÿe / ÿą szwyatloszczÿ przÿrownal rzekącz szwÿa- / tloszcz marÿa ueszla spranÿedlÿuemu crÿs- / tusouÿ snÿeÿ ktorÿ sÿą mÿal narodzÿcz / S tÿch slow ukazuÿe sÿą czescz narodzenÿa / marÿeÿ ysz szwÿatloszczÿ przÿrownanÿ- / a ktora szwÿatloszcz mÿedzy ÿnÿm(ÿ) stwo- / rzenÿm ma przeuÿssenÿe Naprzod ÿsz sÿą / bogu rowna ÿsz bog szwÿatloszcz ÿesth io- / hannis pyeruego capitulū wtore ÿsz szwÿat- / loszcz yest nÿezmyenney czÿstoszczÿ bo syą / nÿepokala smrodem Trzeczye ysz ych rz- / ecz roskoszna, tak marÿa panna nad pra- / uÿe wszÿtko stworzenÿe szwÿeczÿ uysokosz- / czÿą czczÿ Eclesiastes ÿedennastego polozenÿa / Bogu ÿsz ÿest blÿska ÿ ponÿektoreÿ cząsz- / czÿ przÿrownana laską ÿ chwalą Sapien- / cie wsÿodmem capitulū bo ona ÿest ÿasz- / (87 v.) noszcz szwÿatloszczÿ vÿeczneÿ a obrasz do / broczy ÿego Thesz ÿsz ÿest nÿeszmÿen- / ney czÿstoszczÿ ÿako pÿsse Szwÿątÿ An / selmus taką czÿstoszczÿą slÿnÿe panna ÿa- / ka pod bogÿem vÿąthsza bÿcz nÿemoze ro- / zumÿana Tesch ÿest dussÿ nabozneÿ mÿ- / la a roszkoszna bo onÿeÿ spÿeua koszczÿol / ÿsz ona ÿesth zÿuoth slodkoscz ÿ nadzÿe- / ÿa nasza /

O ktoreÿ narodzenÿu wtÿch slouÿech / baczÿcz bądzÿemÿ boskÿe przesrze- / nye wtore ÿeÿ wzÿuoczÿe szwÿątheÿ / annÿ poszwÿączenÿe Trzeczÿe ÿeÿ cze- / sznÿe obÿauÿenÿe /

Ku pÿeruemu slow [1]) przÿstąpu / yącz pÿtam ÿako narodzenÿe ma- / rÿeÿ pannÿ od uÿekow ÿest w mÿszlÿ / boskÿeÿ ÿ bÿlo przesrzano bo steÿ czczÿ / sama sÿą uÿelbÿ przesz proroka prouer / biorum w osmem capitulū pan bog po / sadzÿl [2]) mÿą nÿeszmÿenną volą a uÿb- / ranÿm swÿm wpoczątku drog swÿch / nÿsz czo uczÿnÿl yescze mouÿ od po- / 88 r.) czątka szwÿata stworzenÿa od uÿek- / ow zrządzonam bÿla bÿcz matką bo- / zą,

---

[1]) v
[2]) szposzobyl myą

a zdawnoszczy vyecznoszczy przed / tym nysz zyemya sthworzona to yesth / przed wszytkym stworzenym nyebylу / yescze glubokoszczy to yest any nyebo / any zyemya any anyely a ya marya / yusz bylam poczata w myszly sthworzy- / czyela gdzye sya ukazuye ysz przed / wszytkym stworzenym bila marya p- / anna przesrzana matką bozą zbauy- / czyela yesu czysta ktora yest yey na- / uyssa chwala /

Tu mozymy rozmyszlycz czterzy ra- / dy ktore myal pan bog wswey / mądroszczy pyerwą o stworzenyu sz- / wyata ktory myal upascz wtorą ya- / ko bog myal sya znyeuyastу naro- / dzycz Trzeczyą yako myal pyerwą / nyeuyastą yeua stworzycz Czwarthą / yaka by to myala bycz panna kto- / ra myala boga crystusa porodzycz / Wpyerueу radzye pytal bog oczyecz / (88 v.) syna y ducha szwyątego vyemy ysz sz- / wyath ktory stworzymy upadnye p- / przesz grzech tak w anyelech yako wludz- / yech dla ktorego y ynsze wszytko stwo- / rzenye karacz musymy dla grzecha gru- / boszczy czemusz gy mamy stworzycz to py- / tanye to yest przesz boską mądroszcz zam- / knyone ysz myal bycz szwyath stworzon / acz upaszcz myal bo mouy Swyątу augu- / styn nygdy by bog nycz zlego nyedopu- / szczyl bycz naszwyeczye by nye byl tak / wszechmogączy ysz tesz ze zlych rzeczy mo / ze dobre vyuodzycz /

Wyedząc bog ysz szwyath upaszcz myal / stworzywszy gy zezlego dobre udzye- / lal a to ysz ssweу szwyebodno- / szczy wszyta kyemu stworzenyu u(c)zy(n)czyl w- / tore ysz stego ukazuye sya boze sprauye- / dlyuoszcz gdy zathwardzyale wzloszczy / karze Trzeczye ukazalo sya mylosyerdze / ysz bog czeka grzesznych ku pokuczy) Esa- / ye vethrzydzyeszczy capitulu Czeka nasz / (89 r.) pan bog by sya nad namy smyloual a / przeto skazano ysz dla naprauyenya sz- / wyata syn bozy czyalo y naturą czlou- / yeczą myal przyącz aby dosycz uczynyl / za grzech tego szwyata /

Wtore pan bog wradzye troycze szwya- / tey pytal yesly by bog myal nyeuy- / astha stworzycz ktora by myala upad sz- / wyata naprauycz Stalo sya skazanye / ysz acz pan bog mogl slusznye sktoreyk- / oluye materyey czyalo wzyącz a wsza- / kosz dla slusznoszczy chczyal znyeuyastу [1]) / czyalo przyącz dla trzech rzeczy pyerua / yzby nyeuyeszczy rodzay yako wzgardzy- / enszy nyebyl ponyzon ale aby przesz ma- / tką bozą byl by oszlachczon ku odkupy- / enyu wtore by crystus z ynąd byl czy- / alo przyął o yego prauym czyele nykt / by byl nyeuyerzyl Trzeczye aby wszelky / obyczay czlouyeczego rodzenya byl uy- / pelnyon yadam sya przesz męża y nye- / uyastу narodzyl yeua zmąża krom nye- / (89 v.) uyastу my wszytczy y panna marya zmą- / za y znyeuyastу, slu-

---

[1]) czysz szpanny

szalo crÿstusouÿ na- / szemu mÿlemu panu spannÿ bez mąza s- / ÿą bÿlo stacz [1]) a tak przesz [2]) nÿeuÿastą szwÿ- / ath odkupÿcz /

Trzeczÿe pÿtanÿe bÿlo wtroÿczÿ szwÿą- / teÿ ÿeslÿ by bÿla godna pÿerua / nÿeuÿasta ktemu ÿzbÿ bÿla matką bozą / tak zamknÿono ÿsch nÿe dla trzech rzeczÿ / Pÿerwa ÿsz ta ÿeua mÿala bÿcz od zle- / go ducha zdradzona czo nÿezalezÿ, na / matką bozą wtore nÿesluschalo abÿ ta / mÿala bÿcz tak pouÿssona przesz ktorą / mÿala wszÿtka natura czlouyecza bÿcz / zarazenÿm zabÿta Trzeczÿe gdÿsz then / ktorÿ sÿą znÿeuÿastÿ narodzÿcz mÿal s- / ądzycz ma wszÿtko stworzenÿe nÿeslu- / salo aby albo ÿego matka albo sam wg- / rzechu bÿł nalezÿon Slusalo tedy bÿlo / ÿsz ÿnsza dzÿeueczka panna ÿemu ma- / tką laskÿ pelna bÿla stworzona /

Czwarte pÿtanÿe bÿlo ÿaka bÿ tho / mÿala bÿcz panna ktora boga mÿa- / (90 r.) la porodzÿcz a szwÿath napraułcz naczo / mądroszcz boska odpouÿedzÿala ÿsz mÿa- / la ta panna mÿecz dwa- / naszczye obÿcza- / ÿow yako dwanaszczÿe gwÿazd koroną / ukoro- / nouaną /

Pÿeruÿ obÿczaÿ uÿedzÿal pan bog ÿsz nÿe- / uyasta ktora byla przyczÿną upadu bą- / dącz panną zgrzeszÿla slussalo abÿ ta panna / ktora mÿala boga porodzÿcz panną uÿecz- / ną bądącz nÿgdy bÿ bÿla nÿezgrzeszÿla /

Utore bog uÿedzÿal ÿsz eua bÿla adamo- / uÿ poslubÿona tesz chczÿal yzby y ta ta- / kÿesz ÿozefouÿ bÿla poslÿubÿona [3]) /

Trzeczÿe bog uÿedzÿal ÿsz ÿeua mÿala prz- / ÿnÿeszcz ÿ naleszcz szmÿercz chczÿal ÿsz / bÿ marÿa panna bÿla nalazla zÿ- / uod a la- / ską ÿako napÿsal Lucas wpÿeruem capitulū / Nalazlasz laską ktorą ÿeua straczÿla oto / pocznÿesz sÿna ktorÿ ÿesth- / zÿuod [4]) /

Czwarte bog uÿedzÿal ÿsch ÿeua mÿala / zamknącz nÿebÿeską ulÿczką chczÿal ÿz / by matka boza marÿa bÿla ulÿczką nÿeb- / ÿeską ÿakosch onÿeÿ szpÿua koszczÿol poz- / drouÿona bądz morska/ gwÿazdo boza ma- / tko chwalebna y zawzdÿ dzÿeuÿczo scząsz- / na nyebyeska ulÿczko /

(90 v.) Pÿątthe bog vyedzÿal ÿsz pÿerua eua / nÿeuÿasta mÿala bÿcz od zlego du- / cha nauÿedzona kuszona ÿ szwÿedzÿoną / chczÿal abÿ marya panna bÿla od do- / brego archanÿola pozdrouÿona nauczo- / na a ku przÿzuolenÿu zwÿarą moczną / bÿcz matką bozą przÿuÿedzÿona /

Sosthe bog uÿedzÿal ÿsz eua przÿzuo- / lÿwszÿ satanouÿ począcz mÿala y po- / rodzÿcz grzech ÿ zloszcz yako napÿsano w- /

---

[1]) y narodzycz
[2]) panną
[3]) panna
[4]) wyeczny

psalmÿe oto porodzÿla nÿesprauÿedlÿuo- / szcz poczęła zaloszcz a urodzÿla zloszcz ch- / czÿal aby mÿla panna anÿolouÿ przÿsz- / wolÿwszÿ rzekącz oto poselkÿny panska s- / than mÿ sÿą podluk sloua twego abÿ by- / la poczęła sÿna bozego /

Sÿodme bog uÿedzÿal ÿsz eua urwawsÿ / ouocz zdrzeua a ÿedzącz puszczÿla gÿ / wswe wnątrznoszczÿ chczÿal abÿ roszkosz- / na panna wswÿch czÿstÿch wnątrznosz- / czÿ ouocz blogoslauÿonego ÿezusa nosÿ- / la ktorÿ mÿal bÿcz na krzÿsz drzeua sz- / wÿątego przÿbÿt ÿako szwÿatczÿ szwÿą- / ty(ch) augustÿn /

(91 r.) Osme bog uÿedzÿal ÿsz przesz euą czlo- / uÿek mÿal przÿdz vÿelkÿe nądze y / wpotrzebÿ przeto ustauÿl abÿ ta panna / czudna bÿla wszÿtkÿm ludzÿem w kozdeÿ / potrzebÿe pomocznÿczką a rzecznÿczką / przeto tak mouÿ szwÿąty Bÿernad nÿe- / chaÿ mylczÿ o mÿlosÿerdzÿu twoÿm o / mÿla panno ten kto by szmÿal rzecz ÿz- / bÿ nÿgdÿ nyepamÿątal aby bÿl kÿedÿ / od czÿebÿe wspomozon kÿedy bÿ czÿą / sobÿe na pomocz wzÿual /

Dzÿeuÿąthe bog uÿedzÿal ÿsz eua mÿa- / la bÿcz matka wszÿtkÿch grzechow / swych (grzecho) sÿnow chczÿal abÿ laska- / ua panna marÿa bÿla matką mÿlosÿer- / dzÿa wszÿtkÿch grzesznÿch ÿako szpÿeua / koszczÿol marÿa matko laskÿ matko mÿ- / losÿerdzÿa tÿ nas od nÿeprzÿaczÿela strze- / zÿ a wgodzÿną szmÿeÿrczy przÿÿmy ÿako / mÿla matka (odpuszczenÿa) /

Dzÿesÿąthe bog vÿedzÿal ÿsz eua mÿa- / la wgrzechu począcz swe sÿnÿ a sczÿą- / szkoszczÿą nosÿcz ÿ zboleszczÿą rodzÿcz / (91 v.) chczÿal abÿ ta naszlachethnÿeÿscza pan- / na przesz grzechu bądącz poczęła przesz / czyąszkoszczÿ nosÿla zweselÿm porodzÿla / sÿna swego przesz ktorego nasz zgrzechu / oczÿszczÿla a za swe sÿnÿ przÿęła /

Yedennasne bog vÿedzÿal ÿsz ÿeua swÿm / zarazonÿm mlekÿem chouacz mÿala / a karmÿcz sÿnÿ swe ktorym zadauala go- / rzkÿ ÿad szmÿerczÿ chczÿal abÿ ta na- / chądoznyeÿsza panna naczÿsthszÿm pa- / nyenskÿm mlekÿem swego sÿna crÿstu- / sa karmÿla ktorego czÿalo ÿ krew nam / wszÿtkÿm marÿeÿ pannÿ sÿnom przÿw- / loszczonÿm mÿalo bÿcz dano na pokarm / y na pÿczÿe zÿuota uÿecznego /

Dwanasne bog vÿedzÿal ÿsz ÿeua mÿa- / la bÿcz grzechu początkÿem sktoreÿ / mÿala sÿą uÿlacz uÿna na wszÿtkÿ ÿeÿ / przÿszle potomkÿ a w ktorÿch mÿeskacz / mÿal dÿabel przesz grzech chczÿal ÿ tak / ustauÿl abÿ ta lubÿezna panna bÿlu nam / początkÿem wszÿtkÿego dobrego ÿ zbauÿe- / (92 r.) nÿa wktoreÿ mÿeszkacz mÿal bog ÿ / bycz pelną laskÿ ÿ wszÿtkÿeÿ szwÿąto- / szczÿ sktorey pelnoszczÿ na nas wszÿtkÿ / sÿnÿ adamoue laska gdzÿesz to tak eÿst / ÿsz czo mamÿ to wszÿtko sÿeÿ pomoczÿ / a laskÿ mÿlosÿerdzÿa mamÿ /

A przeto tak pÿsse onÿeÿ szwÿątÿ An- / selmus doctor o nÿeuÿasto dzÿwno / osoblÿua a osoblyuÿeÿ dzÿwna przesz k- / torą zÿuÿola bÿuayą ozÿuÿanÿ anÿelÿ / naprauÿenÿ pÿekla znÿsz-

czenÿe ludzÿe / bÿuaÿą zbauÿenÿ O nÿeuÿasto pelna ÿ / vÿączeÿ nÿsz pelna laską sktorey pel- / noszczÿ plÿnÿenÿa ozÿuÿa wszÿtko sz- / thworzenÿe /

Jusch tedÿ mozÿmÿ zrozumÿecz / ÿako bog oduyekow przesrzal na- / rodzenÿe theÿ marÿeÿ pannÿ nasz wÿ- / ath ktorÿ chczÿal yz bÿ przesz ÿeÿ poro- / dzenÿe sÿna bozego bÿlo naprauÿone / kozde tego upadlego szwaÿta stadlo /

O a przeto grzesznÿ czlouÿecze pathrz / (92 v.) ÿako uÿsoko masz mÿlouacz ÿako theze / barzo czczÿcz marÿą szlÿczuą panną p-/ rzesz ktorą tobÿe bog zrządzÿl od uÿe- / kow zbauÿenÿe dusse thweÿ O zÿakÿm / nabozensthwem masz ÿeÿ sluzÿcz ktoreÿ / bÿsz matką mÿlosÿerdzÿa nÿemÿal od / boga tobÿe postauÿoneÿ od uÿe- czneÿ / pÿe[1])lneÿ szmÿerczÿ przesz twą pyerwsą / euą matką spra- uÿoney nÿgdÿ bÿ bÿl / nyeuÿbauyon sczego wdzÿączny bądącz / a czeszcz ÿeÿ stego czÿnÿącz rzeczmÿ / wszÿthczÿ skrÿstem Amen /

Tu chczą vÿpÿsacz o marÿeÿ pan- / ny poszwÿączenÿu wzÿuocze / sweÿ matkÿ szwÿąteÿ annÿ gdzÿe cz- / woro uczÿnÿą pÿthanÿe pÿerue ÿe- / szlÿ bÿla wzÿuoczÿe mathÿ poszwÿą / czona (Trzeczÿe) Wtore kÿedÿ bÿla po- / szwÿączona Trzeczÿ ÿeszlÿ nad ÿne sz- / wÿąte bÿla poszwÿączona czwarthe / vyelekrocz bÿla poszwÿączona /

Tu pÿerwszemu pÿtanÿu mouÿącz / (93 r.) mamÿ rozu- mÿecz ÿsz ÿako pysse fra- / ciscus doctor oszwÿeczonÿ o począc- czyu / panny maryey poszwÿączenÿe nÿcz nÿ- / eÿesth ynszego ÿe- dno puszczenÿe ducha / szwÿątego wduschą poszwÿączona a / tako roznoszcz ÿesth mÿedzÿ zachoua- / nÿm od pÿeruorodnego grzechu a po- / szwÿączenÿm Bo zachoua- / nÿe od grz- / echu pÿeruorodnego ÿest bÿcz nye- / poddanÿm ustauÿe albo statutouÿ / bozeÿ ustauÿ ktora zrzą- dzÿla abÿ d- / uscha ktora sÿą złącza sczyalem po- / dluk przÿro- dzenÿa wzÿątÿm od ada- / ma stradala bÿ boskÿego uÿdzenÿa / a po- uÿnna bÿ bÿla na mąką uÿecz- / ną Tak tedÿ bog panną zachoual / od grzechu pÿeruorodnego ÿsch ÿą nÿ- / epoddal pod tą ustauą ale slusnÿe / dla czczÿ matkÿ z osobnego przÿuÿle- / ÿa zothrzÿmal skazanÿe abÿ ona w- / grzech pÿeruorodnÿ nÿeupadla. Nÿe / o tÿm tedÿ tu zachouanÿm (*sic.!*) chczą pÿ- / (93 v.) sacz ale o poszwÿą- czenÿu ÿeszlÿ ona bÿ- / la prauÿe poszwÿączona nÿsz sÿą na- / rodzÿla przesz ducha szwÿątego w ÿeÿ / dussą wlanego /

Na to sÿą wszÿthczÿ doctorouÿe / zgadzaÿą acz roznÿe ÿz bÿla po- / szwÿączona pÿerueÿ nÿsz sÿą narodzÿ- / la czo douo- dzą vÿuodem pospolÿ- / tÿm koszczÿol nÿgdÿ nÿeblądzÿ ÿsz gÿ / duch szwÿątÿ rządzÿ ale koszczÿol ÿ- / ey narodzenÿa dzÿen szwÿą- czÿ vÿzna- / uaÿącz ÿsz szwÿąta bo szwÿąto od sz- / wÿączenÿa ÿest uezwano Thesz douo- / dzą osobnÿm uÿuodem tak ÿeszlÿ to /

---

[1]) kyel

komu bÿua dano komu mnÿeÿ slussa / vÿączeÿ temu komu : slussa: vÿączeÿ: ÿe- / szly ieremÿasz bÿl poszwÿączon yan kr- / czÿczÿel vÿączey slussalo marÿey pan- / nÿe Tesz douodzą szwÿątÿm Bÿernatę / ktory tak mouÿ o osobÿuey pannÿe / nÿe yest zadne uątpÿenÿe abÿ ona w- / (94 r.) maczÿerzÿsznÿch ÿescze bądącz wnąth- / rznoszczÿach uÿsszÿm poszwÿączenÿm n- / yebÿla poszwÿączona y ÿescze mouÿ czo / nÿktorÿm szmÿertelnÿm ludzÿem acz / malo ÿesth uczÿnÿono nÿeslussa mouÿcz / takÿeÿ dzÿeuÿczÿ bÿcz nÿedano Thesz / doudzą figurą Esaÿassa wpyeruÿm .c. / gdzÿe mouÿ vÿnÿdzÿe rosczka skorze- / nÿa ÿesse to ÿest spokolenÿa krolewsz- / kÿego ktorÿ rodzaÿ z ÿesse sÿą począł / a kwÿatek skorzenÿa ÿego wstąpÿ to / ÿest marÿa panna a odpoczÿnÿe na- / nÿeÿ duch panskÿ Thesz druga figura ¦ numeri wsÿodmenastÿm polozenyu ro- / zga aaronoua to ÿesth marÿa ktora / bÿla spokolenÿa aaronouego bo bÿla p- / rzÿrodzona szwÿątеÿ Elzbÿeczÿe wp- / rzÿbÿtku to ÿesth wzÿuoczÿe matkÿ na- / lezÿona ÿest zakwÿtla darem ducha / szwÿątego /

Rzekl bÿ ta: czemu poszwÿączona / gdÿ przesz grzechu pÿeruorodne- / (94 v.) go począta ÿest przÿ wlanÿu dusse / odpouÿedam z rÿchardusem doctorem / tey pannÿ mÿlosnÿkÿem ÿsz rzecz moze / bÿcz poszwÿączona dwoÿm obÿczaÿem / ÿednÿm uczÿnÿcz znÿe szwÿąteÿ szwÿą- / tą tÿm obÿczaÿem panna marÿa nÿe- / bÿla poszwÿączona bo bÿsmy musÿlÿ / rzecz ÿsz bÿ kÿedÿ w grzechu bÿla, dru- / gÿem obÿczaÿem bÿua poszwÿączona kÿe- / dÿ acz bÿla szwÿąta bądzÿe szwÿątscha / tÿm obÿczaÿem bÿla poszwÿączona bo / przy począczÿu pannÿ stąpÿl duch sz- / wÿątÿ wdussą ÿeÿ nÿe yzbÿ oczÿsz- / czÿl ÿą od ktorego grzechu ktorÿ / w nÿey nÿgdÿ nÿebÿl ale aby mÿala / laską a wnÿey bÿla pothwÿerdzona / tak aby nÿgdy zgrzeszÿcz nÿemogla / any szmÿertelnye anÿ powszednÿe / czo tesz ludzÿem byua dano acz rz- / atko popraueÿ a uÿerney pokucze /

Wthore oglądaÿmÿ kÿedy bÿla / (95 r.) poszwÿączona gdzÿe zgodnÿe mouÿą / doctorouÿe ÿsz tedÿsz kÿedÿ dussa wla- / na wczÿalo acz tu nÿekądy maÿą po- / thwÿerdzenÿe upornÿ zakonnÿczÿ kto- / rzÿ sÿą przeczÿuÿą zachouanÿu od grze- / chu gdy mouÿą yest zachouana tedÿ / kÿedÿ dussa wczÿalo wlana a tam posz- / wÿączona a tedy uczÿnkÿ mogą bÿcz / dwa albo trzÿ razem krom czasu uprze- / dzaÿączego Czo ÿm placzącz mouÿą ÿsz / ÿako cristus rzekl pannÿe Joannis wdzÿ / euÿątenastem capitulum Nyeuÿasto oto / sÿn twoy ukazal ÿsz dobrÿ sÿn ma mÿ- / ecz praczą o matcze sweÿ Barzo tedÿ / uÿelką praczą mÿal cristus o marÿeÿ/ sweÿ matcze gdÿsz ÿą barzo mÿloual / ÿ owszem ÿego mÿloszcz bÿla wszÿtkÿch / mÿloszczÿ przyklad regula ÿ mÿara / Nauÿsszeÿ tedÿ mÿloszczÿ namnÿeÿscha / przeczywna nÿeprzÿaszn nÿemoze bÿcz/ przÿmÿeszana. a przeto na zadny / (95 v.) czasz bÿ namnÿeÿszÿ marÿa panna nÿebÿ- / la u crÿstusa wmÿerszÿątcze grzechu k / torą mÿeuszÿączką sluszne bÿ bÿl mÿal / mÿecz bÿ marÿa bÿla ktorego czasu wg- / rzechu przeto mouÿą ÿsz ÿest poszwÿączo- / na na po-

czątku swego począczÿa tak ÿsz / ÿednego czasu wzÿąla ÿ bÿthnoszcz przesz / grzechu ÿ poszwÿączenÿu to ÿest uthwÿer- / dzenÿe wlascze bozeÿ ÿsz ÿako krom grze- / chu byla począta przesz grzechu tak szmÿ- / ertelnego ÿako powszednÿego zawzdy bÿ- / la ÿ zÿla a wtÿm bÿla pothwÿerdzo- / na ysz nÿgdy grzeszÿcz nÿemogla /

Trzeczÿe roszmÿszlmÿ ÿeszlÿ nad ynsze / wzÿuoczÿe swÿch matek poszwÿą- / czone ta panna uÿsszeÿ ÿest poszwÿączo- / na kczemu mouÿącz odpouÿedam ysz prze- / uÿssa pannÿ marÿeÿ poszwÿączenye ÿn- / szÿch wszÿtkÿch Naprzod sprątkoszczÿ cza- / su bo heremÿasz blÿsko narodzenya bÿl po- / szwÿączon yakosz o tÿm napÿsano pÿer- / ueÿ nyzesz uÿszedl s zÿuota poszwyączÿ- / (96 r.) czylem czÿą ÿan krczÿczyel wszostÿm / mÿesÿączu kÿedÿ elzbyetą marya nauÿe- / dzÿla a on w zÿuoczÿe sÿą uradoual a- / le ta panna ÿako mouy Szwÿątÿ Augustin / tedÿsz przÿ wlanÿu dusze wczÿalo rozu- / mney bÿla poszwÿączona bo ÿako rÿch- / lo przesz pokolenÿe czlouÿeczego rodza- / ÿu uÿszla na szwÿath bÿla wszÿtkÿch cz- / noth napelnÿona a doskouale dobroczą / cznoth oszwÿeczona /

Uthore przeuÿssa ÿeÿ poszwÿączenÿe / znamÿenÿthszÿm darow wzÿączÿm / nÿsz ÿnszÿ bo ÿnszÿm przÿ poszwÿączenÿu / ÿesth to dano nÿsz nÿgdy potÿm nÿe- / zgrzeszÿlÿ szmÿertelnÿe telko ale pan- / na marÿa anÿ powszednÿe y otym mo- / uÿ tak szwÿąty Byernath (mnÿmam) ob- / fÿthszÿ dar lasky [1]) stąpÿl na dzÿeuÿczą / ktorÿ nÿetelko ÿeÿ narodzenÿe po sz- / wÿączÿl ale tesz maryą od kozdego / grzechu zawzdy nÿeuÿnną sthrzekl /

Trzeczÿe przeuÿssa obfÿtoszczÿą laskÿ / bo steÿ sameÿ obfÿtoszcz laskÿ posz- / (96 v.) polÿczye na wszÿtkÿ sÿą uÿleua yako m- / ouÿ szwÿątÿ Jeronÿm o wnÿebo wzÿą- / czÿu slussalo abÿ marÿa bÿla pelna la- / skÿ ktora nÿebu dala chwalą zÿemÿ bo- / ga ÿ pokoÿ roszlala prawdzÿuÿe laszky / pelna przesz ktorą obfÿtem ducha szwÿą- / tego dzdzem a rosą polano ÿest kozde sth- / worzenÿe /

Czwarthe poznaÿmÿ uÿele krocz panna / marÿa ÿest poszwÿączona gdzÿe z- / doctormÿ odpouÿedam ÿsz troÿe bÿlo po- / szwÿączenÿe matky bozeÿ pÿerue bÿlo w- / zÿuoczÿe szwÿątey annÿ wktorÿm w- / zÿąla zachouanÿe od grzechu pÿeruo- / rodnego ÿ laskÿ bozeÿ wlanÿe ÿ zaka- / lu tego grzechu vÿkorzenÿenÿe ÿsz nÿe- / ostal wnÿeÿ anÿ bÿl ÿedno ysz znacz bÿ- / lo ÿsz myal [3]) bÿcz by nÿeprzyszla byla (ta) [3]) laska /

Uthore poszwÿączenÿe bÿlo w- / ducha szwÿątego (ducl) zaczmÿenÿu / a sÿna bozego począczÿu wktorÿ duch / szwÿątÿ tak ÿą napelnÿl ÿsz dostoÿna / bÿla począcz otrzÿmawszÿ czeszcz panÿen-/

---

[1]) boszey
[2]) myal *poprawiła druga ręka na* mogl
[3]) bosza

(97 r.) ską slouo boze ÿ upewnÿl ÿą staloszczą / ÿsz mÿala dostąpÿcz blogoslauÿenstwa / a przeto yeÿ rzekl anÿol nÿeląkaÿ sÿą ma- / rÿa nalaszlasz laską u pana a duch szwÿą- / tÿ stąpy wczÿą /

Trzeczÿe bÿlo poszwÿączenÿe gdÿ / sÿn bozÿ wzÿął mÿeszkanÿe wzÿ / uoczÿe ÿeÿ ktorego gdÿ począla a no- / sÿla wszÿtka bÿla zupelnÿe sÿą ku bo / skÿm rzeczam znÿeuolÿla [1]) a poddala / ÿsz nÿe tÿlko dussa ale ÿ czÿalo ÿey bo- / skÿey szwÿatloszczÿ yasnoszczÿą oszwÿ- / eczÿlo sÿą podluk ÿako napÿsal E- / zechias ueczterdzÿ|eszczÿ ÿ trzÿ Zÿemÿa / to ÿest marÿa oszwÿeczÿla sÿą od ma- / ÿestatu boskÿego ÿsz tesz bÿlo to nÿe- / podobno (abÿ od mąza wszluszny̆m m- / alzenstwÿe mogla bÿcz ku malzenskÿe- / mu uczÿnku) [2]) pożądana y owszem kto / pokusÿ czÿerpÿal ÿako rÿchlo na nyą / veÿrzal tako rÿchlo spokusÿ bÿl opuscz- / on /

czwarteÿescze kladą docto- / (97 v.) rouÿe przÿ wnÿebo wzÿączÿu gdzÿe / wzÿąla lasky ÿ chwalÿ potwÿerdze- / nÿe Rozmÿszlmÿsz tedÿ ÿako marÿa / ÿest szwÿąta scząsna chwalebna kto- / ra tak uÿelkÿmÿ darÿ ÿest pouÿssona / a ÿako ÿesth uÿsoka krolona ktora / takÿmÿ kleÿnotÿ yest wrÿczersthwo / pasana wszÿtczy [3]) k nÿeÿ uczyekaÿmÿ / ÿeÿ wzÿuaÿmÿ abÿsmÿ ÿeÿ pelnosz- / czÿ laskÿ dostąpÿlÿ amen /

Ku czesznemu obÿauÿenÿu ÿusz / przÿstąpuÿą gdzÿo to chczą / uÿpÿsacz przesz dwanaszczÿe czasow / tego szwÿąta gdzÿe bog chczÿal ob- / ÿauÿcz ÿ obÿauÿl narodzenÿe teÿ / pannÿ sktoreÿ naprauÿczÿel crÿ- / stus naszego zbauyenÿa mÿal sÿą / narodzÿcz /

Pyerue czeszne obÿauÿenÿe sta / lo sÿą czasu czasu *(sic!)* anÿelskÿę- / go stworzenÿa czego douodzą uÿuo- / dem kussenÿa albo pokusÿ ÿako mouÿ (98 r.) szwÿąty Bÿernad na ono slouo gdzÿe / pysse ionasa pÿeruego capitulū dla czÿe- / bÿe ueszla ÿest ta burza Luciper ktorÿ / bÿl nauÿssÿ anÿol poznal naturą czlo- / uÿeczą przÿÿcz kteÿ czczÿ ÿsz sÿą mÿa- / la złączÿcz zbogÿem a mÿala bÿcz p- / rzÿÿąta spannÿ wÿednoszcz personÿ / boskÿeÿ a mÿala bycz pouÿssona nad / naturą anÿelską uÿdząc to: [4]) y zayrzal / a stąd zauÿszcz dÿabelska uÿssla na(d) szwÿ [5]) / (ath) zÿemÿe zaÿrządz czlouÿekouÿ sz- / wÿątszego blogoslauÿensthwa, upadl w- / pÿchą nÿechczącz bÿcz poddanÿm bogu / czlouÿekouÿ ÿ rzekl postauÿą stolecz / moÿ napulnoczÿ a bądą rouÿen nauÿ- / ssemu yako napÿsal Esaÿas czternaste- / go capitulū czo y ÿnszÿm anÿolom [6]) ob / ÿauÿl sktorÿch uÿele ÿemu wtÿm / pochlebÿaÿącz przÿzuolÿlÿ chwa-

---

[1]) szposzobyla
[2]) by yako
[3]) szą
[4]) lvczyfer
[5]) ath
[6]) lvczyfer

łącz / yego sczudnoszczÿ mądroszczÿ (swego) / stworzenÿa ÿ znaturÿ ÿako bÿ on b- / ÿl tego dostoÿnÿ teÿ czczÿ ÿz bÿ bÿl / (98 v.) rouÿen bogu a nyebÿcz ÿego poddanÿm / anÿ ÿemu sluzÿcz czemu ÿnszÿ anÿelÿ / dobrzÿ przyzuolÿcz nÿechczÿelÿ /

Wtore to uÿuodzą vÿuodem napra- / uÿenÿa bo gdÿ sÿą ta stala mÿedzy / anÿolÿ w uolach ÿch ualka a gdÿ u- / pad stal sÿą ue wszÿtkÿch korzech u uÿ- / erzÿlÿ ÿ poznalÿ anÿelÿ dobrzÿ ÿsz ten / upad mÿal bÿcz napranÿon przesz lu- / dzÿe ÿako mouÿ Swÿątÿ augustÿn ÿsch / anÿolom nyebÿla skrÿta taÿemnÿcza / wczyelenÿa bozego ale wzdy ÿeden le- / pÿeÿ nÿsch drugÿ [1]) /

Trzeczÿe to vyuodzą boskÿm zrzą- / dzenÿm bo rzeczÿ boskÿeÿ mą- / droszczÿ bÿuaÿą przesz anÿolÿ ludzÿ- / em, obÿauÿany przeto anÿolom bÿla / pÿerueÿ obÿauÿona nÿsz ludzÿem bo / sama [2]) tak mouÿ Eclesiastici duudzÿeste- / go czwartego capitulu ya zust nauÿ- / ssego uÿszlam a bÿlam pÿeruorod- / ną przed wszÿtkÿm stworzenÿm ue- / czczy (yam) [3]) uczÿnÿl(a) ÿsz ueszlo anÿolom / (99 r.) szwÿatloszcz nÿezgasznącza /

Vthore obÿauÿl panna marya cza- / su nÿeuÿnnoszczÿ czlouÿeczeÿ bo / ÿadam mÿal uÿarą o bozÿm wczÿe- / lenÿu bo to bÿl poznal [4]) ÿsz dostatecz- / na chwala w nÿebÿe bÿcz nÿemogla / przesz wczÿelenÿa bozego ale tego nÿ- / epoznal abÿ sÿą cristus mÿal dla g- / rzechu ÿego ktorÿ on mÿal popelnÿcz / narodzÿcz a to wtÿm gdÿ rzekl opusz- / czÿ czlouÿek matką ÿ oczcza a przÿ- / stanÿe ku zenÿe sweÿ ÿ mouÿ tu sz- / wÿątÿ augustÿn tedÿ dussa adamoua / stala sÿą ucząsznÿczą anÿolom wtoua- / rzÿsthwÿe gdÿ poznal wtaÿemnÿczÿ bo- / zeÿ ÿsz steÿ szwÿątoszczÿ malzenskÿeÿ / przÿÿątey od adama ÿ od euÿ mÿa- / lo sÿą narodzÿcz uÿele prorokow / patrÿarchow apostolow a ÿsz tesz ste- / go malzens(kyego) [5]) (złączenÿa) mÿala uÿ- / nÿknącz ÿedna szwÿąta dzÿeueczka / (99 v.) ktora mÿala porodzÿcz boga sktorego / mÿala bÿcz wnÿebÿe chwalą a przeto / tak mÿloual [6]) euą ÿsz uÿączeÿ chczÿal / przeczÿw uoleÿ bozeÿ uczÿnÿcz ÿapl / ko zakazone ÿedząc nÿsz euą zasmą- / czÿcz /

Trzeczÿe tą panną [7]) obÿa- / uÿl czasu zgrzeszenÿa adama / z euą bo tego czasu obÿauÿl przÿszlą / panną marÿą gdÿ dla tego przesthą- / pÿenÿa przepuszczÿl uÿele zlego na / adama ÿ ÿeuą gdzÿe ÿął bog douą- / za mouÿcz przeklÿnaÿącz gÿ po uÿele / ÿnszÿch slow [8]) rzekl a wzdÿ [9]) ona zethrze / glouą twą przesz ktorąsz chczÿal me / wczyelenye przekazÿcz ktoremusz w- / czlouÿeczensthwÿe sluzÿcz nÿechczÿal / [10]) barzo plakaly adam ÿ eua dla nądze / na

---

[1]) vsznal
[2]) panna
[3]) przeszmya pan bog
[4]) vdvchv
[5]) twa
[6]) adam
[7]) bog
[8]) y
[9]) panna
[10]) o

ktorą byl(a) ỹ vỹgnanỹ zrayu ale za- / sỹą barzo sỹą uỹesỹelỹlỹ gdỹ uslỹsze- / lỹ ỹsz [1]) przesz panną maryą gloua uą- / (100 r.) zoua mỹala bỹcz starta a ỹsz mỹelỹ / przesz tą panną bỹcz uỹbauỹenỹ / Czwarte bog obỹauỹl tą panną cza- / su czlouỹeczego rozmnozenỹa bo od / tỹch czasow rozmaỹczỹe obỹanỹal taỹe- / mnỹczą swego wczỹelenỹa wrozmaỹtỹch / ofỹarach wfỹgurach przed zakonem / ỹ wzakonỹe ktorỹch znamỹonouanỹe / duchem szwỹątỹm nauczenỹ rozumỹelỹ / prauỹe ỹako naoko [2]) ale ỹnszy mnỹeỹszỹ / pod przỹkrỹczỹem uỹerzỹlỹ ỹsz to bỹlo / zrządzono wszỹtko o przỹszlỹm crỹstu-/ sỹe a tako pod zasloną uỹarą mỹeleỹ y / mouỹ Swyątỹ tomas ysz pỹerwszỹ a-/ bel uydzącz [3]) wczỹelenỹe cristusouo span- / nỹ maryeỹ a przeto dzỹeuỹcztwo cho- / ual a stąd przỹemna bỹla ofỹara ỹe- / go wtore enoch uỹerzącz wcristusa s- / pannỹ maryeỹ ỹsz sỹą mỹal narodzicz / przenỹesỹon do rayu aby szwỹadeczth- / wo przed ſantỹcristem o ỹezusỹe uỹdal / a mączennỹkỹem dla ỹego ostal Thrze- / (100 v.) czỹe noe to rozumỹal gdỹ skorabỹu go- / ląbỹczą uỹpuszczỹl ktora nỹetỹkaỹącz / sỹą anỹ uod anỹ szczeruu kwỹeczor(ą)u / wroczỹla sỹą rosczką olỹwną wuszczỹ- / ech swỹch nosącz a pokoỹ zỹemỹ ukazu- / ỹącz genesis osmego capitulū ta goląb- / ỹcza przesz zolczỹ(a) gorzkoszczỹ bỹla ma- / rỹa ktora nỹetknąla sỹą smrodu a ỹa- / du grzecha kozdego ta na skonanỹu sz- / wỹata rozgą olỹwną cristusa zmỹlosỹ- / erdzỹa uỹelkỹego wczỹelonego wkwỹthnączỹm lỹszczỹu bo laskỹ y moczỹ pel- / nego wzỹuoczỹe przỹnỹosla y pokoỹ / zỹemỹ obỹauỹla od boga /

Pỹątheb og ỹą obỹauỹl czasu uỹb- / ranỹa patrỹarchow bo abramo- / uỹ ỹest obỹauỹono gdỹ ỹemu rzeczono / wnasỹenỹu thwỹm bądą blogoslauỹe- / nỹ wszỹtczỹ ludzỹe genesis duudzỹeste- / go wtorego capitulū wnasỹenỹu to ỹe- / st w cristusỹe spannỹ narodzonỹm w- / tore Isaakouỹ bỹlo obyauỹono gdy ye- / go ofỹarouano genesis duudzỹestego / (101 r.) wtorego capitulū ktorỹ znamỹonoual / cristusa ỹedỹnego sỹna bozego ỹsz mỹ- / al bỹcz ofỹarouan nakrzỹzu wczỹele s- / panny przỹỹątỹm Trzeczỹe iacobouỹ [4]) / ktorỹ rzekl nỹebądzỹe odỹąte krolest- / wo zỹemỹe zỹdowskỹeỹ alỹsz przỹdzỹe / ktorỹ zeslan ma bỹcz cristus spannỹ / spokolenỹa ỹuda narodzonỹ / Soste czasu zỹdowskỹego uỹbauỹe- / nỹa tą panną bog obỹauỹl gdỹ / meỹzesz uỹdzỹal kỹerz gorayącz a sam / syebỹe nỹepalączỹ Exodi trzeczỹego capi- / tulū przesz ogỹen bostwo sỹą znamỹo- / nuỹe przesz kỹerz nỹespalony mocz pa- / nỹenstwa Tesz aaronoua rozga sucha / zakwỹtla zgalązỹala ỹ mỹgdaly urodzỹ- / la czo panną suchą od kozdeỹ ządze [5]) z- / namỹonoualo Tesz Josue

---

[1]) p. bog
[2]) wydzely
[3]) w dvchv
[4]) obyawono
[5]) nyerządnyey

było obyauÿ- / ono gdy sloncze [1]) to ÿest cristus stanąło / wposzrotku nÿeba to yest wzÿuoczÿe / pannÿ bo nÿebo yest rzeczono dla ta-/ yenÿa tak ÿ zÿuod pannÿ marÿeÿ ta- / (101 v.) ÿl wsobÿe bostwo sÿna bozego /

Sÿodme czasu prorokow obÿauÿl / bog tą panną bo dauid rzekl / przyszedl pan dauidoui prawdą anÿ- / eoklama ÿego zouoczu szyuota twego / polozą na stolczu twoÿm yndzÿe mo- / uÿ vÿbral ÿą bog ÿ nad ÿne przebr- / al yą Salomon mouÿ Canticorū wtrze- / czÿem vÿuydzczÿe a oglądaÿczÿe czor- / kÿ sÿon krola salomona w koronÿe k- / torą ukoronouala ÿego matka yego / gdzÿe przesz salomona rozumÿe sÿą / pan bog [2]) esaÿas mouÿ oto panna pocznÿe / ÿ porodzÿ sÿna y wzouą ÿmÿą yego / pan znamÿ ieremias vetrzÿdzÿeszczÿ pÿ- / eruem capitulū nÿeuÿasta ogarnye mą- / za y mouy uczÿnek pan uczÿnÿ uazÿe- / mÿ Ezechiel mouÿ ulÿczka ta zamknÿo- / na bądzÿe a mąsz nye przeÿdzÿe prz- / esz nÿą oto proroczÿ uolaly [3]) szpÿeualÿ /

Osme czasu zÿdowskÿego rosprosze- / nÿa obÿauÿl bog tą panną bo cza- / (102 r.) su heroda krola czudzozemcza sam / herod poslal z zÿdÿ do szwÿątego ÿa- / na baptisti pÿtaÿącz ÿeszly bÿ on bÿl k- / rÿstus bo czas poznal ysz ÿusz krolesth- / wo przÿszlo bÿlo zÿdowskÿe nan czudz- / ozÿemcza a poganÿna Jan szwÿątÿ vÿz- / nal cristusa spannÿ narodzonego rzekącz / wposzrotku uasz stanął ten krol cristus / ktorego uÿ nÿeznaczÿe /

Dzyeuÿąthe czasu phÿlozophow ob- / ÿauÿl bog panną bo czÿ zbÿegu / naturÿ okolo ktoreÿ sÿą obÿeraÿą za- / wzdÿ naÿdoualÿ czÿm bÿualÿ przÿuo- / dzenÿ ku uÿerze teÿ ÿsz sÿą bog spannÿ / narodzÿcz mÿal bo uÿdzÿmÿ ysz promÿ- / en sloneczny ktory sam s sÿebÿe yest w- / nÿcz nyeprzÿątÿ a wzdÿ rzeczam czÿe- / lesnÿm a szmÿertelnÿm (syą) ÿako [4]) szklo / krom skazÿ złącza [5]) Thesz lÿskauÿcza z- / wartuÿe wmÿeszek skoczÿwszÿ czokol- / uÿe tam naÿdzÿe to spaly wszÿ wproch / (102 v.) zetrze zlota anÿ mÿeszka nÿeszkazÿwszÿ / tak cristus nÿeszmÿertelnÿ wszedl wzÿ- / uod pannÿ marÿeÿ y uÿszedl czÿalo [6]) (p- / rzÿąwszÿ) krom znaku a porussenÿa zÿuo- / ta panyenskÿego yako promyen przesz sz- / [7]) czklo Tesz wzwÿerzątkach uÿdzÿmÿ ÿsz / sÿą ÿch uyele poczÿną ÿ rodzÿ przesz/ matkÿ ÿ złączenÿa yako uągorz ktho- / rÿ matkÿ nÿema bo uchem poczÿua y / plod rodzÿ, pczolÿ ktore sÿą zmatek / krom oczczow rodzą Thesz uydzÿe- / mÿ ÿsz kwÿatek sÿą rodzÿ ssameÿ uÿl- / koszczÿ tu sÿą wsądzÿe ukazuÿe dzÿe- / uÿcze sÿna bozego porodzenÿe /

---

[1]) sthanąlo
[2]) n
[3]) y
[4]) szyą
[5]) szlonyczem a wszdy mv nyeszkodzy
[6]) wszązwszy
[7]) sz

Dzyesyątho obyauyl bog panną / czasu poganskyego obczouanya / czego douyedzymy Sibillamy bo tak / rzekla sibilla persyczka oto besthya / bądzyesz podeptana a urodzy syą / pan wokrągu zyemye a lono pany- / enskye bądzye zbauyenye poganskye / (103 r.) wtore sibilla delphica ktora byla / prorokouala ualką troyanską tak o- / pannye rzekla narodzy syą prorok p- / rzesz mąskyego złączenya zdzyeuyczy / pannỹ Trzeczye Sibilla Eritrea ktho- / ra byla wbabylonyey y mouy w ostat- / nym uyeku upokorzy syą bog urodzy / syą syn bozy złączy syą czlouyeczen- / stwu bostwo — lezecz bądzye baranek / na zyemy a panyenskym urządem [1]) bą- / dzye uychouan bog y czlouyek czwar- / ta sibilla helespoutina u troye naro- / dzona mouy z wysokyego nyeba przy- / bytku veyrzal bog napokorne swe y / narodzy syą w dnyach ostatecznych sz- / [2]) pannỹ zydowskỹ bog y czlouyek od- / kupyczyel tego nyeopuszczą yako mo-/ uy Swyątỹ thomas [3]) ysz nalezyono why- / storyey rzymskyey ysz casu constantina / czesarza y heleny matky yego nalezyon / byl nyktory grob wktorym lezal czlo- / (103 v.) uyek slotą blachą mayącz napyersya- / ch na ktorey bylo napysano cristus / narodzy syą spannỹ dzyeuycze a uye- / rzą uen, o sloncze czasu helenỹ y con- / stantina czesarza za syą myą oglądasz / y mouy swyątỹ tomas yeszly ktory / spoganow yest zbauyon ktorym wcz- / yelenye syna bozego nyebylo obyauyo- / no nyebyly zbauyenỹ krom uyary cri- / stusoueỹ bo acz nyemyely uyary szwy- / erzchnyey wzdy myely (myedzy) wnąth- / rzną wboskym opatrzenyo (*sic!*) nadzyeyą / mayącz a uyerzącz ysz bog myal bycz / odkupyczyelem ludzy yako yemu by- / lo mylo a yako prawdą mylyączym / obyauyl otosz y poganom bog panną / obyauyl etc. /

Yedennasne bog obyauyl panną / maryą przed samym yusz naro- / dzenym bo yako wszytky hystorye mo- / (104 r.) uyą dzywne ludzyem naszwyeczye by- / lo obyauyono narodzenye pannỹ mary- / ey bo czasu czesarza octauyana po szmy- / erczy Julyussa pod ktorym octauyanem / narodzyl syą cristus trzy sloncze na w- / schodzye syą ukazaly ktore znyenagla w / yedno syą obroczylỹ czo znamyonoualo / cristusa narodzonego wktorym to troye [4]) / czyalo dussa bostwo zeszlo syą wyedną / personą wzyuoczye maryey pannỹ py- / sze tesz Thimoteus ysz whistoryey rzy- / mskyey to nalasl ysz octauyan czesarz trzy- / dzyesnego y pyątego lata swego panst- / wa wstąpyl do glownego wrzymye yako- / by koszczyola y pytal bogow wszytkych / kto by po nym krolouał y uslyszal glosz / mouyączy dzyeczyą znyeba zboga zyuyą: / czego przed czasem narodzony barzo ry- / chlo znyeporussoney panny przesz maku / ly narodzy syą. ten

---

[1]) y spylnoszczą
[2]) sz
[3]) powyeda
[4]) bylo

glos stal sÿą czasu / (104 v.) począczÿa a narodzenya pannÿ marÿeÿ / tam ze to uslyszawszÿ oltarz zbudoual / ÿ napÿsal to ÿest oltarz boga sÿna bo- / zego zÿuÿącznego Tesz bÿlo obÿauÿo- / no yeÿ narodzenÿe annÿe szwÿątheÿ / a ioachÿmouÿ ÿeÿ mązouÿ przesz ga- / brÿela anÿola gdy czÿ szwÿączy bą- / dącz wboÿasznÿ bozeÿ a chouaÿącz / przÿkazanÿe boze przesz dwadzÿesz- / czÿa lath plodu nÿemÿelÿ szlubÿlÿ / panu bogu ysz ten plod ktory by mÿe- / lÿ bogu by ÿ ofÿaroualÿ ocz prosząc / na kozde szwÿąto do ÿerusalem cho- / dzÿlÿ, wyedno szwÿąto swÿmy szw- / ÿątÿmÿ touarzÿszmÿ przÿszedl ku ol-/ tarzouÿ ofÿarouacz panu bogu ktho- / rego kaplan od ofÿarouanÿa skrzÿta- / nÿm odepchnął a czemu bÿ szmÿal ku- / oltarzouÿ przÿÿdz z ofÿarą mÿedzy p- / lodnÿmÿ [1]) nÿeplodnÿ (pÿtal) mouÿącz / ÿsz nyeslussa przeklątemu wzakonÿe / ofÿarouacz zasmączonÿ ioachim do-/ (105 r.) domu ydącz od touarzÿszow ktorzÿ to / slÿszelÿ urąganÿe czÿerpÿal do pastÿ- / rzow swÿch szedl tam ze kÿlo dnÿ mÿe- / szkal gdzye dnÿa nyktorego anÿol w- / uyelkyey ÿasnoszczÿ sÿą yemu ukazal ÿ / rzekl nyeboÿ sÿą ÿam ÿest anÿol tho- / bye poslanÿ yz bÿch obÿauÿl twe prosz- / by bÿcz u boga uÿsluchane vÿdzÿalem / srom twoÿ y slÿszalem sromotą nÿe p- / lodnoszczÿ tobÿe uÿrzuczoną czo nÿesz- / lusznÿe sobÿe uczÿnÿono nad grzechem / bouÿem nÿe nad naturą sÿą bog mszcÿ / a przeto gdycz y zÿuod zamÿka to czÿ- / nÿ abÿ dzÿwnÿeÿ znouu odtwarzaÿącz / boskÿ dar bÿl bÿ poznan a za sara tesz / plodną bÿla gdzÿe tego dlugo czekala / a potym ÿsaaka ktoremu blogoslauÿ- / enstwo bÿlo obÿeczano porodzÿla Ra- / chel dlugo nÿeplodna Jozepha uro- / dzyla ktory wszÿtkÿemu eÿptu pano- / ual kto mocznyeÿszy nad Samsona kto / (105 v.) szwÿątszÿ nad samuela ato obadwa / nÿeplodne matkÿ mÿelÿ vÿerz dzÿw- / nÿeÿsze bÿcz rodzenÿa przedluzone otosz / uÿecz ÿsz czÿ anna twoÿa zona porodzÿ / tobÿe czorką a wzonÿesz ÿeÿ ymÿą ma- / rÿa ta ÿakosz szlubÿl ma bÿcz bogu po- / szwÿączona. ta wzÿuoczÿe matky ducha / szwÿątego pelna zawzdÿ wkoszczyele bo- / zÿm mÿeszkacz bądzÿe gdzÿe nÿcz zlego / onÿeÿ ludzÿe mnÿmacz nÿemogą a ÿa- / ko ona znÿeplodneÿ matkÿ narodzy sÿą / tak dzÿwno snÿey sÿą narodzÿ sÿn bozÿ / ktoremu ÿmÿą yesus przesz ktorego prz- / ydzÿe wszÿtkÿm zbauÿenÿe a tocz daÿą / za znamÿą gdy przÿdzÿesz wÿerusalem / do zlotey bronÿ poszrathnÿesz anną zo-/ ną thwą ktora dla tweÿ omÿeszkaloscÿ / smąthna uraduÿe sÿą tobÿe Rzekl tho / anÿol y znÿknął Anna szwÿąta pla- / kala a gdzÿe sÿą ÿeÿ mąsz podzÿal nÿe- / uÿedzÿala, ktoreÿ ten ze anÿol sÿą u- / (106 r.) kazal ÿ roskazal ÿzbÿ wzloteÿ bro- / nÿe mąza szukala gdzÿe pewnÿ bą- / dącz zobÿethnÿcze chwalą dawszÿ bo- / gu wdom swoÿ do galÿlegeÿ sÿą wr- / oczÿlÿ gdzÿe podluk malzenstwa pą- / ną marÿą poczęlÿ /

---

[1]) ty

Dwanasne bog narodzenÿe pan- / ny marÿeÿ obÿauÿl czasu uÿp- / elnÿonego a ÿusz stalego wczÿelenÿa / bozego bo ÿako mouÿ szwÿąty grze- / gorz wszÿtko stworzenÿe stworzÿczÿe- / la swego ysz wczÿalo przÿszedl szwÿą- / tszy Nad to przesz kazanÿe apostolsk-/ ye wszÿtkÿemu szwÿatu obÿauÿona / ÿest uÿara o cristusÿe y yego math- / cze dzyeuÿczÿ marÿeÿ a sznakÿ, a dzÿ- / uÿ uÿelkÿemÿ ÿest potwÿerdzona ÿ / bądzÿe nauÿekÿ: oczÿm mouÿcz thu / nÿemogą dla uÿelkoszczÿ Tho za os- / tatek mouÿą nacz ÿusz ÿasną uÿarą / wzglądamÿ a moczą pÿsma ÿ uÿuo- / (106 v.) du poznalÿsmÿ ÿ na kozdÿ czasz nÿezlÿ- / czonÿmÿ dzÿuy doszwÿatczamÿ ÿsz to / tak bÿlo od boga przed uÿekÿ przesz- / rzano zrządzono skonczono a uczÿnk- / ÿem dokonano ÿsz ta panÿ szwÿątha / syą myala narodzÿcz a przesz nÿą sÿn / sÿą (bozy) bozy wczÿelÿcz a czÿalo p- / rzÿąwszÿ wszÿtek szwÿath naprauÿcz / ÿ odkupÿcz a stąd tesz zrządzÿl ysch / myala bÿcz panÿą szwÿątą krolona / nÿeba, ÿednaczka boga a ludzka, mat- / ka ÿ porodzÿczÿelka naslodszego ie- / zusa syna bozego zÿuego, matką las- / kÿ matką mÿlosÿerdzÿa, wszÿtkÿm ma- / tką zbauÿenÿa uÿecznego Oboze uÿe- / lkÿ yako dzÿwna mądroszcz thwa ÿa- / ko uÿeprzebadana rada twa ÿsz tak p- / rzesz nÿeuÿastą pomoglesz szwÿatu sth- / raczonemu O sÿnouÿe adamouÿ O / sÿnouÿe eue O zatraczenÿ grzesznÿ / podnÿeszczÿe uasse dusse zesznaÿczÿe / (107 r.) ÿsz zbauÿenÿe uasse polozono yesth / wrąku a wmoczÿ marÿeÿ pÿlnosch / sluszczÿe marÿeÿ O uÿerna dusso uz- / naÿ ÿsz przesz marÿą tobÿe zÿuod p- / rzesz oną mÿlosÿerdzÿe przesz nÿą las- / ka pokoÿ ÿ tobÿe chwala ma bÿcz dana /

Czosz tedy dusso moÿa czo o sercze n- / abozne na chwalą takÿeÿ pannÿ / rzecz mozesz czÿm dostoÿnÿm oddacz ÿa- / ką slodkoszczyą ÿaką czczÿą ÿakÿm koz- / dÿm chwalenÿm dostoÿnÿe dostatecz- / nÿe uczczÿcz mozesz bocz nad wszÿtkÿ ch- / walÿ dostoÿnÿeÿsza ÿedno rzekącz O / nadostoÿnÿeÿsza (nyeuÿasto) [1]) nad wszÿ-/ tky blogoslauÿona O mÿla Lutoszczÿua / yezusa matko tego telko proszą tego / ządam abÿ tÿ zanamÿ grzesznÿmÿ uy- / brana matką boza nasz grzesznÿch nÿe- / wzgardzÿla ale mÿlosÿernÿe twego ! sÿna blogoslauÿonego stobą yako sz- / mÿlą matką y z ÿnÿmy wszÿtkÿmÿ / szwÿątÿmÿ przesz czÿą panno zbauÿo- / (107 v.) nÿmÿ kroluÿączego daÿ nam przesz / koncza wchwale pozÿuacz a thw(ÿm) eÿ / chwalÿ wszÿtkÿm szwÿątÿm pomagacz /

Chcʼzą pÿssacz ÿsz dwanaszczÿe p- / rzÿuÿleÿow wzÿąla marÿa p- / rzy swÿm narodzenÿu bo stronÿ czÿ- / ala czterzÿ a stronÿ dussÿ czterzÿ stro- / ny dusse ÿ czÿala czterzÿ Stronÿ czÿ- / ala czterzÿ pyeruÿ urodnoszcz wtorÿ / czudnoszcz Trzeczÿ ÿsz nÿgdÿ pozą da- / na szle nÿemogla bÿcz Czwartÿ w ÿeÿ / naturze a przÿrodzenÿu czÿsthoszcz /

---

[1]) panno

Pyeruy przÿuÿleÿ abo czeszcz ÿa- / ko zem rzekl stronÿ czÿala ÿest / rodzaÿu szlachethnoszcz albo urodno- / szcz bo znaszlachetnÿeÿszego rodza- / ÿu poszla tak ÿsz krom pana ÿezusa n- / yebÿl anÿ bądzÿe tak szlachethnÿ cz- / louÿek ÿako marÿa panna bo ÿako p- / ÿsse Szwÿąty Matheus stroÿego rodza- / ÿu uÿsla spathrÿach skrolow sksyą- / zątli czternaszczÿe lÿczącz kozdÿch sz- / (108 r.) tÿch a tako czterdzÿeszczÿ ÿ ze dwv po- / kolenya począwszÿ od abrama ktore- / mu syą stala obÿethnÿcza, Lucas then / poczÿna od cristusa a ydzÿe asz do a- / dama przesz sÿedmdzÿesÿąth ÿ czterzÿ / rodzaÿe skąd mozemÿ wzÿącz uÿuod / o teÿ pannÿ szlachethnoszczÿ ktor(ÿ)a a- / damouÿ potÿm patrÿarchom krolom / a ksÿązątom ÿ ludu zÿdowskÿemu bÿ- / la dana bo nÿebÿl rodzaÿ takÿ drugÿ / uÿelkÿ ktorÿ bÿ mÿal boga ÿ anÿolÿ / tako blÿskÿe ÿako rodzaÿ uÿbranego l- / uda zÿdowskÿego stąd przÿszlo ÿsz sÿą / skonczÿla a uÿpelnÿla szlachethnoszcz u- / zÿdow przesz tą panną bo sÿą wszytka [1]) / w nÿą wlala gdzÿe yusz daleÿ zadnÿ / rzeczon nÿemog bycz [2]) bo yusz syą szlach- / ethnoszcz bÿla uÿrodzÿla (slachethnÿ) to / slussalo dla boskÿeÿ szlachethnoszczÿ bo / yakÿ wnÿebÿe oczÿecz podluk bosth- / wa taka matka na zÿemÿ podlug czlo- / (108 v.) louÿeczenstwa /

Thesz to slussalo abÿ tÿm chwalebnÿe- / ÿssa bÿla cznotha pokorÿ a obra- / nego ubosthwa bo bądącz tak szlacheth- / ną bÿcz tak pokorną a ubogą uÿsoko / tÿm zasluzÿla ÿsz bÿ bÿla pouÿssona / nad anÿolÿ y wszÿtkÿ ludzÿe bo mouy / Szwÿątÿ Bÿernad nÿe ÿest rzecz uÿelka / pokornÿm bÿcz wzgardzenÿu bo rzat- / ka a uÿelka bÿua pokora ueczczÿ kto / bądącz ÿsz ÿą ma Thesz to slussalo bo / w tym cristus ukazal ÿsz chczyal bÿcz / kaplanem podluk rządu melchisedech / ktorÿ sÿą mÿal sam ofÿarouacz bogu / oczczu za czlouÿeka tesz ysz chczÿal u / kazacz ysz on ÿest krol nad krolmÿ a / ksyązączÿem nÿebÿeskÿm a tako szla- / chetnego stego pokolenÿa chczyal ma- / tką uÿbracz /

Utora czeszcz albo przyuÿleÿ ÿest / czudnoszczÿ bo panna marÿa nÿ- / etelko na dussÿ ale tesz na czyele bÿla / (109 r.) naczudnÿeÿssa od swego porodzenÿa / bo wteÿ pannÿe bÿla czudnoszcz y czÿe- / lesna ÿ cznotlÿua ktora sthogÿ wczud- / noszczÿ obyczayow a w ÿasnoszczÿ cznoth / bo o ÿeÿ cznoczÿe tak mouÿ Swÿątÿ / Jeronÿm yeszlÿ pÿlno baczÿsz nÿcz czno- / tÿ nÿcz laskÿ nÿcz ÿasnoszczÿ nÿe ÿest / mÿedzÿ ludzmÿ czo bÿ nÿe bÿlo w ma- / rÿeÿ a Szwÿątÿ Ambrosÿ monÿ taka / bÿla marÿa ÿsz ÿeÿ sameÿ zÿuoth / bÿl wszÿtkÿch nauka panną nÿetel- / ko na czyele ale ÿ na dussÿ wserczu / pokorna wslouÿe uazna wumÿszle / rostropna wmouÿe rzatka veczczÿe- / nyu ustauÿczna roboty pylna wmo- / uÿe sromÿeszlÿua yszbÿ sÿą szmÿala / nÿgdÿ nÿeuÿdzÿana nÿgdy na

---

[1]) szlachetnoszcz
[2]) nat nyą szlachetneyszy

prosz- / noszcz sÿą nÿeubÿerala dwornoszczy / nÿepatrzala lekkoszczÿ a krotophÿle / nÿeukazala tho w nÿey [1]) dionisius sz- / wÿąthÿ baczącz gdy yą usrzal rzekł / by [2]) pÿsma nÿeczczÿl a w ÿezusa nÿe- / (109 v.) u uÿerzÿl vÿerzÿl bÿch bÿl ÿsz bÿ tÿ / [3]) bÿla bogÿem a cristusem wzakonÿe o- / bÿeczanÿm /

Trzeczÿ przÿuÿleÿ bo nÿgdÿ po- / ządana bÿcz szle nÿemogla ku / ktoreÿ czÿelesnoszczÿ bo wszÿtkÿe szwÿ- / ąte pannÿ to mÿaly ÿsz ÿch ządano czÿ- / elesnÿe dla ÿch czudnoszczÿ ta sama to | mÿala ÿsz nÿgdÿ poządana bÿcz nÿe- / mogla ÿ owszem kto nanÿą uesrzal th- / en potÿm nÿgdÿ czÿelesnÿch pokusz, nÿ- / emÿeual Tho bÿlo dla obfÿtoszczÿ la- / skÿ bo laska boska mocznÿeÿsza ÿest / nÿsz natura ale uÿdzÿmÿ ÿsz sÿą kamÿ- / enÿe a zÿola ktore moczą swą to w- / ludzÿech uszmÿerzaÿą yako safÿr Cal / cedon a ruta kto ÿeÿ cząsto pozÿua / vÿączeÿ laska boza to wmarÿeÿ pa-/ nÿe tho czÿnÿla Thesz to bÿlo ÿsz / ÿako czudnoszcz czÿala cristusouego / po zmarthwÿch wstanÿu apostolom / bÿlo zakryto tak czudnoszcz marÿeÿ / (110 r.) ludzÿem zleÿ ządze bÿla skrÿtha / Trzeczÿe tesz to bÿlo dla ÿeÿ obczou- / anÿa bo tak poczesznÿe a mąznÿe są / rządzÿla ue wszÿtkÿch uczÿnkach a o- / bÿczaÿach ÿs kozdÿ znal ÿsz ta panna / nÿgdÿ nÿemogla bÿcz kczemu zlemu / przÿuÿedzÿona Czwarte to bÿlo d- / la promÿenÿ ktore z ÿeÿ oblÿcza po- / chodzÿlÿ, y mouÿ tu szwÿąty Byer- / nath ysz dla oblÿcza ÿeÿ ÿasnoszczy (ÿo) / yoszeph nÿeszmÿal patrzÿcz na pan- / ną bo onÿ promÿenÿe tak byly mocz- / ne ÿsz tropnÿalÿ serdca zlÿch ludzÿ / Thu doctorouÿe mouÿą [4]) Jozeph ma- / rÿą oblÿczÿm w oblÿcze nyemogl og- / lądacz ÿsz ÿą przÿ począczÿu duch / szwÿątÿ bÿl napelnÿl [5]) a przeto na nÿ- / ą nÿgdÿ szmÿele nÿepatrzÿl asz sÿą / cristus mÿly narodzÿl /

Czwarty przÿuÿleÿ w ÿey na- / turze a przÿrodzenÿu czÿstosz-/ cz bÿla bogÿem przÿrodzenÿa krwÿe / czÿsteÿ bo z nÿey duchem szwÿąthÿm / (110 v.) myalo bÿcz sprauÿono czÿalo cristu- / soue bo ludzÿe ÿnszÿ ÿsz sÿą rodzą w- / grzechu przÿÿmuÿą naturą skazoną / a stego pochop ku grzechu maÿą tą / panną grzech nÿezmazal zle przÿro- / dzeuÿe nÿenarussÿlo zle chouauÿe / nÿeprzÿuodzÿlo zly zwÿczaÿ, any g- / wÿazdy nÿcz zlego nÿeukazoualÿ /

S stronÿ dusse wzÿąla przÿuÿle- / ÿe czterzÿ pÿeruÿ w vÿelkÿ- / ey pochobnoszczÿ bo nad anÿolÿ nad / ludzÿe taką laską wzÿąla ÿsz nad / wszytko stworzenÿe pouÿssona bo t- / ak byla wzÿąla laskÿ uÿele ÿsz sth- / worzenye nyebylo podobno wzÿącz / uÿączeÿ y mouÿ szwÿątÿ Jeronÿm / wszÿtka pelnoszcz laskÿ ktora

---

[1]) bylo
[2]) ch
[3]) pano
[4]) ysz
[5]) laszky

bÿla / wcrÿstusÿe przyszla wdussą marÿeÿ / acz ynaczey bo wcrÿ-
stusÿe ÿako w- / glouÿe marÿey ÿako teÿ glouÿ wszÿ- / ÿe y mouÿ
Bÿernath bog wszÿtkÿe / (111 r.) go dobrego pelnoszcz polozÿl
w ma- / rÿeÿ abÿ czo laskÿ czo zbauÿenÿa czo / nadzÿeÿe wnas
ÿesth poznalÿbÿsmÿ / ysz tu plÿnÿe zglouÿ crÿstusa przesz szÿ- /
ÿą panną marÿą wnas wczlonkÿ teÿ / glouÿ a szÿÿe /

U thorÿ przÿuÿleÿ ÿest szwÿąto- / szczy bo zgodnÿe mouÿą
docto / rouye ÿsz dussą ÿeÿ pan bog tak bÿl / poszwÿączÿl wzÿ-
uoczye szwÿąteÿ an- / nÿ ysz zgrzeszÿcz anÿ szmÿertelnÿe a- / nÿ
powszednÿe nÿemogla bo nÿetel- / ko laska ysz grzeszÿcz nÿemogla
wzÿą- / la ale tesz ÿsz grzeszÿcz acz nÿgdÿ nÿe- / chczÿala
nÿemogla /

Trzeczÿ przÿuÿleÿ wzyąla oszwÿe- / czenÿa bo poszwÿą-
czenÿu ÿescze / u matkÿ wzÿuoczÿe, podluk nÿektho- / rych docto-
row pannye marÿey bÿla / wlana szwÿatloszcz wrozum mądroscÿ /
od boga ysz tesz bÿla mądrszą nad w- / (111 v.) szÿtko stworzenÿe
czlouÿecze tak ÿsz tesz / wzÿuoczÿe bądącz szwÿąteÿ annÿ mÿ- / ala
pozÿuanÿe dobrouolne swego rozu- / mu ÿsz tesz tak bÿla podnÿe-
sÿona wsta- / dlo bogomÿszlnoszczÿ uÿsszeÿ nÿsz bÿlo / prauÿe ktore
stworzenÿe wleczÿech / doskonalÿch ÿ napelnÿona bÿla wszÿ- / tkÿch
darow ducha szwÿątego ÿakosz / bÿl napÿssal Esaÿas vesthu
w yedenna- / szczÿe capitulū odpoczÿnÿe nad nÿą duch / szwÿątÿ
a rozumu duch radÿ a stalosz- / czÿ duch naukÿ, acz ÿako ÿnszÿ
kÿedÿ / spala a wszako sen ktorÿ oddala pozy- / uanÿe uolne ro-
zumu y czo by dobrze / mÿszlącz mÿal czlouÿek zasluzÿcz w- / nÿeÿ
naprzekazÿe nÿebyl tak ysz mog- / la rzec ono czo napÿsano Can-
ticorū / w pyątem capitulū ya szpÿą czusz / czÿelesnÿe a ser-
cze moÿe czusz dussa / czuÿe wbogomÿslnoszczÿ /

Rzek bÿ mÿ tu yako to moglo b- / ÿcz odpouÿedam ÿsz
nÿepod- / (112 r.) luk przÿrodzenÿa ale przesz barzo o- / sobną
laską bozą bo gdy bylo dano ÿano- / uÿ szwÿątemu mnÿey zasluzo-
nemu ÿsz / wzÿuoczÿe bądącz ÿezusa przesz dwa zÿ- / uotÿ poznal
czemu by nÿemÿal bÿl d- / acz matcze sweÿ marÿeÿ pannÿe, szw- /
ÿątÿ Nikolaÿ zdzÿeczÿnstwa swego po / zÿual rozumu gdÿ ueszrodą
a wpÿątek / rasz telko pozÿual pÿerszÿ a narodzyw- / szy sÿą wnetkÿ
stanął w mÿednÿczÿ kr- / om czlouÿeczeÿ pomoczy Szwÿątÿ Be-
ne- / dicth zmlodoszczÿ dzÿuÿ czÿnÿl podo- / bnÿey to mÿala ma-
rÿa bo y koszczÿol / to znamÿonuÿe ysz ksÿągÿ mądroszczÿ / onÿeÿ
uÿklada bo to krom czasu przÿ- / szczÿe rozumu ÿest sÿą
ukazalo gdÿ bogu do- / koszczÿola bÿla ofÿarouana gdy krom / po-
moczÿ uetrzech leczyech sama przesz p / ÿąthnaszczÿe stopÿenÿow
ueszla gdzÿesz / ostawszÿ ÿako panna kto uetrzÿdzÿesz- / (112 v.)
czÿ lath na bozeÿ chwale uednÿe ÿ / wnoczÿ trwala barzo rzatko ale
ro- / stropnÿe czo bÿlo trzeba mouÿącz th- / ak ÿsz wszwÿątoszczÿ
rozmnozona w- / dzÿw wszÿtkÿm bÿla a stąd anÿelsz- / kÿm pokar-
mem byla karmÿona /

Czwartÿ przÿuÿleÿ yest slodko- / szczÿ bo yako napysano odpo- / czątku yeÿ dussa byla boską slodkosz- / czÿą napelnyona yako mouÿ dauid / panÿe uprzedzylesz ÿą blogoslauÿen- / sthwem slodkoszczy ÿ daleÿ mouÿ po- / mazal czÿą bog bog (*sic!*) twoy oleyem ue- / sela nad thouarzÿsse twe dla ktoreÿ / wnąthrzneÿ slodkoszczÿ pozÿuanÿa / boskÿeÿ mony Szwÿątÿ Jeronÿm ob- / lycze panny marÿeÿ promÿenÿe a / yasnoszcz uÿdanalo dzywną ÿasnosz- / czÿą ysz by znacz bÿlo ÿsz nad ÿnsze / laskÿ bozeÿ byla pelna yako napysa- / no o oney panÿey hester kroloueÿ / (113 r.) pÿącznastego capitulñ oblÿcze thwe / pelne ÿest laskÿ bo ÿako moÿzessouÿ / oblÿcze ÿasne bÿlo dla touarzÿsthwa / a zroszmouy ktorą zbogÿem mÿal a z- / anÿoly daleko uÿsszeÿ marÿa ktorą czą- / szczÿeÿ anÿelÿ nauÿedzalÿ boskÿe taÿe- / mnÿcze ÿeÿ obÿauÿaÿący a pokarm ÿeÿ / przÿnoszącz ÿako o tÿm szwÿatczą Epi- / phanus y germanus /

Czterzy drugÿe przÿuÿleÿe wzÿąla / stronÿ dusse ÿ czÿala pospo¦lu / pyeruÿ vysokye ÿmÿą bo znamÿenÿte / to marÿa ktore bÿerze znamÿenÿtoszcz / od znamÿenÿtÿch rzeczÿ rzeczona ÿest / bouyem marÿa ÿaka bÿ gwÿazda mor- / ska ktora yest moczna ÿasna nÿezacbo- / dząca zelazo y adamenth przÿczÿąg- / aÿąca a namorzu zeglarze ku brze- / gu przÿuodząca tak marÿa ÿasna l- / aską a mądroszczyą nÿgdÿ nÿebÿla / poddana grzechu ktora moczą sweÿ / (113 v.) laskÿ przÿczÿąga ksobÿe zathwardz- / ÿale a zelazne grzeszne ku bozemu m- / ÿlosÿerdzÿu ÿ rządzÿ wszÿtky ku brze- / gu zbauÿenÿa Thesz to ÿmÿą marÿa ! zlaczÿnska wzÿąto od morza uÿelkÿ-/ ego gorzkÿego bo ÿako morze ÿest ma- / tka wszÿtkÿch uod tak marÿa matka / kozdeÿ lasky ktora bÿla sama sobÿe / wswym smątku czasu mąkÿ swego sÿ- / na /

Wthorÿ przÿuÿleÿ wzÿą- / la od czasu narodzenÿa od k- / sÿązÿcza september paszdzÿernyka / ktory sluzÿl ÿeÿ narodzenÿu a to ÿsz / przesz then mÿesÿącz zÿdouÿe szwÿą- / czÿlÿ tak przesz marÿą dnÿ placzu / naszego obroczyly sÿą w uÿesÿele nÿe- / byeskÿe Thesz dla tego ÿsz wten k- / sÿązÿcz sloncze wchodzÿ wznamÿą [1])/ pannÿ ÿako cristus wszedl wmarÿą [2]) /

Thesz ysz then ksÿązÿcz yest uÿpel- / nyenÿe czasu bo sÿą tam poczÿna / (114 r.) ÿesÿen gdzÿe kozda rzecz czo sÿą ro- / dzÿ ku pozÿtku przychodzÿ tak tha / panna szlusznye sÿą tego czasu uro- / dzÿla ktora wpelnoszczÿ czasu nam / cristusa urodzÿla /

Trzeczy przÿuÿleÿ dzÿwnego na / rodzenÿa bo ÿako mouÿ dam- / ascenus przesz modlÿtwÿ a obÿetnÿ- / cze bÿla od boga dana bo ÿeszlÿ ÿ- / saac a ÿan krzczyczÿel od boga są th- / ak danÿ

[1]) wenysz
[2]) wyey szywoth

Slusznÿeÿ marÿa panna s- / sameÿ uoleÿ bozeÿ [1]) Thesz ÿsz przesz ga- / brÿela archanÿola bÿla wszwÿasto- / uana Trzeczÿe ÿsz ÿeÿ narodzenÿe bÿ- / lo dzÿuÿ a znakÿ przepouÿedzÿano / bo yako pÿsse Theophil ÿsz tego dn- / ÿa narodzenÿa pannÿ sloncze nad / obÿczaÿ dwoyako [2]) nyączeÿ szwÿecÿ- / lo a teÿ ze noczy ksÿązÿcz tak ÿako / sloncze szwÿeczÿl [3]) /

(114 v.) Czwarthy przÿuÿleÿ wzÿąla / ÿsz od teÿ godzÿnÿ narodzen- / ÿa dana ÿeÿ bÿla stroza anÿelska / nÿe ku ÿeÿ panouanÿu ale ku slu- / zenÿu ÿako mouÿ szwÿątÿ Crisostō / nÿezlÿczoną lÿczbą anyelską nÿe- / uątpÿmÿ ÿz bog poslal ku sluzbÿe / theÿ pannÿ ktorzÿ bÿ strzeglÿ yzby / na ten zgotouanÿ przÿbÿtek uyecz- / nego krola nÿeprzÿaczÿel zlÿ duch / nÿeprzÿczÿągl ocz zawzdÿ stal aby / sÿą bÿl od nÿey douÿedzÿal yeszly / by ona mÿala bÿcz matką bozą cze- / go uznacz nÿemogl dla zamknÿon- / eÿ rady bozeÿ ktoreÿ nÿepoznal /

Tho narodzenÿe bylo uÿesÿole / Naprzod troÿczÿ szwÿątheÿ / bo przesz tą panną bÿua chwalona / troÿcza szwÿąta bo sÿą raduÿe oczÿ- / ecz ysz syą mu narodzÿla oblubÿeni- / cza, Sÿn ÿsz sÿą narodzÿla mathka / (115 r.) Duch szwÿątÿ ÿsz sÿą ÿego mÿeszka- / nÿa narodzÿl przÿbÿtek Stalo sÿą / uÿesÿele marÿeÿ ktore mÿala wzÿ- / noczÿe matkÿ y narodzÿwszÿ sÿą ÿsz / mÿala bÿcz matką bozą kroloua szw- / ÿąta panÿ anÿelską nad wszÿtko sth- / worzenÿe pouÿssona Stalo sÿą uÿe- / sÿele anÿolom bo ÿeszly maÿą uÿe- / syele zgrzesznego pokutuÿączego vÿą- / czey zmarÿey ktora ÿest zbauÿenÿe / grzesznÿch a naprauÿczÿelka upadu / anÿelskÿego czo ÿest obÿauÿono ÿsch / ten dzÿen wnÿebÿe zawzdÿ od anÿo- / low szwÿączono Stalo sÿą uÿesÿelÿe / wszÿtkÿm ludzÿem ÿako mouÿ dama / scenus dzÿsz sÿą stal szwÿatu początek / zbauÿenÿa chwal boga wszÿtka zÿem- / ÿa y szpÿeua onÿeÿ koszczyl narodze- / nÿe twe panno boza rodzÿczÿelko / uesele zÿauÿlo wszÿtkÿemu szwÿatu / (115 v.) bo szczÿebÿe uÿszlo sloncze cristus bog / nas ktorÿ rozwÿązawszÿ przeklÿą- / czÿe dal blogoslauÿenstwo a posro- / moczÿwszÿ szmÿercz dal zÿuoth uÿecz- / nÿ Amen /

Chczą zamknącz o narodze- / nÿu panny marÿey y zakla / dam początek Sąd dzÿwnÿ / nczÿnek nauÿssego Eclesiastici czter- / dzÿestego trzeczyego capitulū Ty slo- / ua sluzą pannÿe marÿeÿ Rzeczona / bouÿem sąd nÿeproznÿ ale wszelk- / ÿey laskÿ pelnÿ wszelkÿeÿ tesz moczÿ / ÿako perlamÿ okrassonÿ a przeto bi- / la sąd mocznÿ stalÿ thrwalÿ cznot / napelnÿonÿ Thesz bÿla sąd dzÿw- / nÿ bo tego ktorego nÿebo znoszÿcz / nÿemoglo wswÿm zÿuoczÿe zamk- / nąla a ÿako mouÿ Bÿernath O zÿ- / uoczÿe uÿączcey ogarnÿaÿączÿ nÿsch / nÿebo szerschÿ nÿsz zÿemÿa vÿączsÿ (116 r.)

---

[1]) nam yest dana
[2]) y yaszney
[3]) gdy szyą :p: narodzyla

nÿsz zÿuÿolÿ ktory onego ogarną- / cz mogł ktorÿ trzemÿ palczÿ czÿąsz- / koszcz zÿemÿe zauÿeszÿl Then sąd / marÿa rzeczona uczÿnek nauÿssego / bo samego boga moczą samego boga / mądroszczÿą sprauÿonÿ uczÿnÿonÿ y / podnÿcsÿonÿ ÿesth /

O theÿ pannÿe zrozumÿemÿ ÿa- / ką dussą mÿala ÿakÿe mÿala / czÿalo ÿako bÿlo czÿalo zdussą zlą / czono O pÿeruey rzeczÿ to mouÿą / ysz bog uÿątszą moczą ÿ mądrosz- / czÿą uÿsszą ÿ dostoÿnÿeÿssą uÿsoko- / szczÿą stworzÿl a uczÿnÿl blogosla- / uÿoną panną marÿą podluk ÿey / wszÿtko przeuÿssaÿączeÿ dusse Nysz- / ly stworzÿl wszÿtkÿ anÿolÿ y wszÿ- / tek okrąk szwÿata Czo uyuodzą / douodem rozumu vysokÿey czczÿ / gdÿsz myala bycz matką bozą kro- / louą uÿebÿeską wszÿtkÿch anÿo- / (116 v.) low ÿ szwÿątą panÿą stey czczÿ / ktorą mÿala mÿecz mÿala bÿcz na- / uÿssą mądroszczÿą ÿ moczą bozą n- / ÿsz ÿnsze stworzenÿe stworzona Th- / esz douodzą uÿuodem blÿskoszczÿ / bouÿem czo ÿest blÿssego bogu tÿm / uÿątszą moczą ÿ mądroszczÿą ÿest / stworzono acz ÿedną moczą bo wszÿ- / tko stworzÿl a wzdy uÿątszą mocz / w anÿele bog ukazal [1]) ysz wkamÿen- / ÿu [2]) spannÿ marÿeÿ cristus czÿalo / wzÿącz mÿal. gdÿsz czÿalo wzÿącz / mÿal a czÿalo dla dusse ÿest [3]) tedy / bog uÿelką moczą dussą temu czÿa- / lu sthworzÿl [4]) /

Thego tesz douodzą pysmem sz- / wÿątÿch doctorow Naprzod / Bÿernad mouÿ uÿele uÿelkÿch bog / stworzÿl rzeczÿ naszwÿeczÿe a wsz- / akosz nÿcz tak uÿsoko nÿeuczÿnÿl / (patrzÿ) bog ÿako panną matką bo- / zą ktoreÿ sloncze ÿ mÿesÿącz sÿą / (117 r.) dzÿwuyą Anselm mouÿ Nÿcz tobÿe / panÿ ÿest rownego albo przÿrow- / nano bo wszÿtko albo ÿest uÿsseÿ / czÿebÿe a to bog albo nÿzeÿ a tho / ÿest nÿebo [5]) y daleÿ mouÿ Slusalo / abÿ tego czlouyeka cristusa począ / czÿe bÿlo stakÿey matky ktora by / taką ÿasnoszczÿą szwÿeczÿla yz bÿ / uÿątssa pod bogÿem nalezÿona b- / ycz nÿkakye nÿemogla szwÿątlÿ /

Jerenÿm mouÿ vÿssasz ÿest nÿsz nÿ- / ebo głąbsza nÿsz głąbokoszcz, a prze- / to uÿelebna panno by(cz) [6]) czÿą zwa- / cz mÿal nÿebem uÿssasz ÿest ÿesz- / lÿ matką ludzką przeuÿssasz, ÿesz- / ly uyobrazenÿm bozÿm tegosz do- / stoÿna, ÿeszlÿ panÿą anÿelską ow- / szekÿ tego doznauamÿ, a przetho / czo bÿ [7]) mÿal rzecz atobÿe dosthoÿ- / nÿe nÿeumÿem Jesus Maria /

---

[1]) (mu)
[2]) a
[3]) o
[4]) panny maryey
[5]) y anyely
[6]) ch
[7]) ch

(117 v.) Tu by spÿthal ÿeszlÿ bog mogl / thą panną lepszą stworzÿcz nÿ / szlÿ stworzÿl tu rozumÿeÿ ÿsz trzÿ rze- / czÿ bog nalepsze stworzÿl Napÿerwsza / czlouÿeczenstwo cristusa, blogoslauÿe-/ nstwo wnÿebÿe, a marÿa panna Te / dÿ acz bog mogl moczą nÿeszwÿązaną / lepszą stworzÿcz marÿą ÿako kozde ÿn- / sze stworzenÿe, a wszako to nÿebÿlo th- / ak potrzebno bo ÿą uczÿnÿl nalepszą/ naszwÿątszą nadostoÿnÿeÿszą nad w- / szÿtko stworzznÿe a to dosÿcz /

Czudnoszcz czÿala marÿeÿ pannÿ / stąd bÿorą gdÿ marÿa bÿla na- / szlachethnÿeÿsza na dussÿ nad stworze- / nÿe tako mÿala bÿcz nadoskonalsza / wczÿele ÿ nalepsza Thego uÿuod ÿest / ÿ naszlachethnÿeÿszeÿ dussÿ ma bÿcz cz- / ÿalo naszlachethnÿeÿsze dano ale du- / sza marÿeÿ bÿla naszlachethnÿeÿscha / przeto po czyele swego mÿlego sÿna / czÿalo dzÿwneÿ doskonaloszczÿ a czu- / (118 v.) dnoszczÿ a tako sÿą wnÿeÿ spelny- / lo pÿsmo Judith ye-dennastego capi / tulum Nÿe ÿest taka nÿeuÿasta na- / zÿemy w ueszrzenÿu wczudnoszczÿ a / wslodkoszczÿ slow Thesz to uÿuodzą / gdÿsz natura blądzÿcz nÿemoze sÿn / ma bÿcz podobÿen matcze, a cristus / bÿl mÿedzy sÿnÿ ludzkÿmÿ naczu- / dnÿeÿszÿ przeto ÿ czyalo panny bÿ- / lo czudne ktora czudnoszcz zalezÿ w- / uÿsokoszczÿ, w farbÿe, w ÿakoszczÿ, w- / czlonkow czudnÿm postauÿenÿu A p- / rzeto bądzym baczÿcz, o ÿey baruÿe / o ÿey uÿelkoszczÿ, o czudnÿch czlon- / kach y pÿtam ÿeszlÿ marÿa paña / bÿla uÿelkÿego albo malego zrostu / Na czo voÿczÿech uÿelkÿ odpouÿeda/ ÿsz mÿala zrost slusnÿ tak ÿsz anÿ / barzo uÿelka anÿ mala, ale ÿako za- / lezÿ na zrost uÿsokÿ czudnÿ nÿeuÿe- / szczÿ czo zrozumÿeÿ od cristusa bo / ÿle zalezalo na cristusa mÿal czÿa- / (118 v.) lo ÿako mąsz nÿe ÿako obrzÿm any / yako karzel nÿcz uyssÿ ÿedno na osz- / mÿ dlon uÿelkÿch a na dzÿeuÿącz m- / nÿeÿszÿch ale pospolyczÿe tak uÿelkÿ / sÿn ÿako matka przeto tak uÿsoka / bÿla marÿa ÿako yey mÿly sÿn po- / dluk ÿako zalezalo czudney pannÿe/ ÿsz sÿą wnÿey spelnylo pÿsmo Canti- /corū sÿodmego capitulū O ÿako cz- / udnasz namÿlsza moÿa zrostem twÿm / przÿrownana palmÿe /

Y spÿtal by tu ÿeszly bÿla tlusta / a czyelÿsta abo sucha odpouÿe- / da voÿczyech ÿsz wczÿele pannÿ ma / rÿeÿ bÿla slusna podobnoszcz ÿsz w- / nÿeÿ nÿebÿla zbÿthnÿa tlustoscz a- / ny suchoszcz vÿuod tego bo tlustoszcz / abo czÿelÿstoszcz vÿelka pochodzÿ s- / zÿmna a zwÿlkoszczÿ czÿenkoszcz a / suchoszcz zgorączoszczy a suchoszczy g- / dzÿe sÿą tedy wrownoscy zeydą tÿ czte- / rzÿ rzeczÿ tam bÿua czudne czÿalo ÿa- /)119 r.) ko bÿlo marÿeÿ /

Vtore rozumÿeÿ o ÿeÿ baruÿe ÿsz / troÿa barua bÿua rozumÿa- / na na czÿele pÿeruą bÿerzą ssko- / rÿ wtora zwlosz trzeczÿa zoczu pÿer / ue pÿtanÿe yakÿeÿ bÿla baruÿ na s- / korze abo na czÿele, ÿeszlÿ baley al- / bo cz(ÿ)arneÿ albo czeruoneÿ abo sz- / mÿeszaneÿ ÿ kladzÿe voÿczÿech sczer- / uona

bÿaleÿ czudneÿ barzo to ÿesth / byala rumÿona bo ÿ czudna ÿest ta / plecz y barzo czÿstego przÿrodzenÿa /

Vlosÿ pÿtam yakÿe mÿala [1]) ÿ / odpouÿedam ÿsz nÿe owszekÿ / myal(ÿ)a kądzÿerzauÿch bo takÿe / wlosÿ bÿuaÿą wczlouÿecze s zbyth- / ku s zÿmna a znamÿonuÿą czlouy- / eka nadątego, a zÿsku ząđaÿączego / czo nÿebÿlo wpannÿe, Nÿe mÿala / tesz rzatkÿch albo barzo mÿąkkÿch / albo mÿąssÿch anÿ teze prauÿe bÿ- / alych bo takÿe wlosÿ znamÿonuÿą / (119 v.) czlouyeka tąpego rozumu a trud- / nego ku naucze Nÿemÿala tesz lÿso / uatÿch albo prauÿe czeruonÿch / czo ukazuÿe zbÿthnÿą gorączosz- / cz a znamÿonuÿą czlouÿeka sprzÿ- / rodzenÿa nyeuÿernego Bÿlÿ the- dÿ ÿeÿ wlosÿ mÿerne zoltoczarne / bo takÿe slussaÿą ku plczÿ bÿaleÿ / rumÿoneÿ takÿe wlosÿ sÿą mÿe- / nÿą bo zmyodu [2]) bÿuaÿą zolte b- / arzo a pothÿm czarne /

Rzek bÿ mÿ czemu bog ÿ na- / tura wlosy dala czlouÿe- / kouy odpouÿedam ÿsz dla okrasÿ / czo slussalo tesz mÿecz marÿeÿ pan- / nÿe a nÿe ÿnaksze ÿeno czarne szol- / ta bo gdÿ bÿla bÿala rumÿona / na plczÿ slussalÿ ÿeÿ wlosÿ czarne / wtore takÿe ÿeÿ wlosy slussaly ÿsz / takÿe wlosÿ gdÿ są czÿenkÿe mąk- / kÿe znamÿonuÿą dobre obÿczaÿe / (120 r) a dobreÿ plczÿ dobre przÿrodze- / nÿe bo czÿnÿą czlouÿeka stalego / mocznego ÿ ukazuÿą mozg czÿep- / lÿ a suchÿ ktore yest ÿego nalep- / sze przÿrodzenÿe a takÿ czlouÿek / bÿua uolen w smÿszlech swÿch a / czuÿnÿ czo yusz spyerwszego mego / o zÿuoczÿe pannÿ marÿeÿ pÿsanÿa / nÿemy yzbÿlo wpannÿe marÿeÿ / Tho ÿescze zrozumÿeÿmÿ z uero- / nÿkÿ ktora ukazuÿe ÿsz wlosy / pana ÿezusa wbrodzÿe ÿ wglo- / uÿe bÿlÿ czarne tak u marÿey /

Oczy mÿala czarne bo czar- / ne oczÿ gdzÿe czarne wlo- / sy tesz ÿ to chądozÿ pannÿ ÿ czlo- / uÿeka Thesch ÿsz od mozgu gorą- / czego a suchego mnÿeÿ uÿlkosz- / czÿ ÿdzÿe do oczu a temu thesz / rzatko boleuaÿą abo plÿną ÿsch / malo uylkoszczÿ maÿą a moczne / (120 v.) ÿ ostre uÿdzenÿe ÿ czudnoszcz da- / ÿą. tedy to slussalo marÿeÿ pan- / nÿe /

Jusch uÿpÿsacz chczą kozde- / go czlonka slusznoszcz czego / nÿeÿest dzÿw ÿsz ta panna bÿla / uewszÿtkÿch czlonkach przednye / czudna bo ÿeÿ to slussalo spodo- / bnoszczÿ ktorą mÿala ku cristuso- / uÿ tak s stronÿ dusse ÿako s stronÿ / czÿala bo onÿeÿ bÿlo napÿsano / (czwartego) Canticorū czwartego c: / wszÿtkasz czudna przÿaczÿolko m- / oÿa a makula wtobÿe nÿeÿest. yesz- / lÿ wszÿtka tedÿ wkozdÿm czlonku / Jescze to mozÿmy poznacz ÿs / wkozdÿm czlonku bÿla czu- / dna z yey hÿstorÿeÿ ÿako pÿsse Epi- / fanius yz bÿla panna czudna na o- / blÿczu barzo mÿernego wrostu

---

[1]) wloszy

[2]) *Nad* y, *w wyrazie* zmyodu, *ręką pisarza tekstu dopisano* l.

chą- / doga na uÿobrazenÿu czÿalo ÿeÿ (121 r.) ÿako mleko zrumÿonoszczÿą ku / uesrzenÿu mÿla /

Gloua ÿeÿ bÿla nÿeÿako pod- / lugovata, czolo nÿeszerokye / ale glatkÿe na czterzÿ granÿ mÿer- / nÿe uÿelkÿe sluszne pokorne a za- / wsze na dol ÿe spuszczala taka bo- / uÿm gloua a czolo ukazuÿą czlo- / uÿeka opatrznego mądrego a sro- / mÿeszlyuego /

Oczÿ bylÿ czudne a ÿasne na / uesrzenÿe lubÿezne mÿer- / nego uesrzenÿa laskauego pokorne- / go srzenÿcza czarna barzo ÿasna / bruÿ czarne nÿe barzo gąste albo / wlosÿste ale sluschne /

Nos prostÿ nÿeuÿelky prosto ÿ / dączÿ czo znak ÿest staloszczÿ a / rostropnoszczy /

Jagody ÿey nÿepuczolouate al- / bo tluste anÿ uÿschle ale czud- / ne byale a rumÿone wbaruÿe ÿako / (121 v.) mleko a roza /

Vsta naszwÿątsze mÿle roskosch- / ne uesole wszelkÿeÿ slodkoscÿ / napelnÿone /

Vargÿ czeruone a nÿeÿako oth / pÿesnale albo czÿelÿste tak ÿsz / nÿssa uarga uÿączssa bÿla nÿszlÿ / nÿssa a to barzo slusznÿe czo znamÿ- / onuÿe mąznoszcz a uÿelką staloszcz /

Ząbÿ yeÿ bÿlÿ byale prosthe ro- / wne a czÿste /

Podgarlek ÿeÿ sluszny a w myarą / nÿeÿako na czterzÿ granÿ gdze / szedl nÿeÿakÿ dolek przesz poszrodek /

Sÿÿa bÿala ÿasna nÿeotÿla a- / ny nÿschla /

Rącze gole a sluszne palcze nÿe- / ÿako troską krzÿue czo szlach / czy barzo dlugÿe proste a glatkÿe /

Uszÿtko czÿalo dzÿwną boską mą- / droszczÿą sprauÿone / (dzÿenÿe yako sukyenką mÿ) /

(122 r.) Odzÿenye yako sukÿenką mÿala / zbÿala czeruona plaszczÿk ÿako / bÿ modrÿ teÿ baruÿ ÿako nÿebo iasne /

Chodzenÿe ÿe(sz) proste slusne a / lekkÿe ÿ mÿerne slusznÿe chodz- / ącz glouą sklonÿwszÿ yako panna s- / romÿeszlÿna pokorna a wkozdÿm / nÿetelko uczynku ale wpomÿszlenu / czÿsta a rządna mązna stala zlÿm / (stala) sroga dobrÿm lubÿezna na- / uesrzenÿu dzÿw uÿelkÿ bozÿ /

Glos ÿeÿ mÿlutkÿ gloszny slod- / kÿ uÿesÿolÿ tak ÿsz roszlala / syą bÿla laska wuszczÿech ÿeÿ ÿa- / ko napÿsano wpselmÿech /

Mylczenÿe chouala rzatko mo- / uÿla alÿsz tego barzo byla / potrzeba czo ÿest nam nauka /

Dzÿwneÿ czÿerplÿuoscÿ tak / ÿsz nÿgdÿ yeÿ nÿeuÿdzÿa- / no rozgnÿeuaneÿ nÿgdÿ sÿą nÿe sz- / mÿala prozno nÿemouÿla nÿgdÿ /

(122 v.) Cudnÿch obÿczayow bÿla koz- / demu swą osoblÿuoszczÿą my- / la czo sÿą rzatko przygadzą /

Rozumu uÿsokÿego y uÿelkÿe- / go tak ysz wszÿtkÿeÿ robotÿ / nÿeuÿeszczÿeÿ sÿą robÿcz nauczÿla / Tesz wszÿtkÿ ksÿągÿ proroczkÿe mą- / droszczÿ zmlodoszczÿ zewnu pamÿą- / thaÿącz umyala /

Vszÿtkym panuam wkoszczele / bila wnabozenstwe wpokorze / przelozona maÿącz sÿą zanamnÿeÿ- / szą kozdeÿ czÿnÿącz poczesnoszcz pel- / na bądącz kozdey cznotÿ wszÿtkÿch / dobrÿch obÿcza-

ÿow poczesnosczÿą / slÿnącz laską przeto wszÿtczÿ ÿą czczi- / lÿ mÿlouały ÿ osoblyuą chączÿą sÿą / ÿey baly tak ÿsz sÿą o ÿeÿ cznoczÿe chwa- / la roszlala bÿla ÿako o sÿbÿllach /

Chczesz ÿescze rozumÿecz ÿsz / pa͡na ÿest czudna poznasz zdzÿ- / (123 r.) wnego ukazanÿa ÿeÿ ÿednemu za / konnÿkouÿ ktoremu gdÿ sÿą ukaza- / la rzekl ÿsz nÿcz uyesÿelszego nÿcz / ÿasznÿeÿszego nÿcz czudnÿeÿszego / nÿemoze bÿcz oglądano oczÿma czÿ-/ elesnÿma ÿako czudną mÿlą rosko- / sną szwÿątą boga pelną matką na- / szą panną marÿą /

W parÿzu ÿeden student chcz- / ÿal uÿdzyecz czudnoszcz pa͡- / nÿ marÿeÿ anÿol ÿemu pouÿedzal / ÿsz panÿ nassa marÿa teÿ godzÿnÿ / tobÿe sÿą ukaze ale uÿecz (d) ÿsch / dla ÿey czudnoszczÿ a ÿasnoscÿ / oszlnyesz On rzek. ÿsz ÿ tego zą͡dą͡ / bÿch ÿą oglądal abÿ ÿedno wz- / dÿ ostalo oko Gdÿ sÿą panna / ukazala ÿemu oszlnąwszy naÿe- / dno oko drugÿm patrzącz pro- / szÿl ÿszbÿ sÿą mu ukazala nÿe / zaloualby ÿ drugÿe oko stracÿcz / (123 v.) mouÿącz, heÿ czemum ale obÿema / na nÿą nÿepatrzÿl abÿch ya bÿl / lepÿeÿ oglądal ktoremu sÿą an- / ÿol ukazal y rzekl oglądasz ÿą d- / rugÿerasz ale oka drugÿego stra- / dasz Rzek, bÿch ÿch tÿsÿącz mÿal / wszytkÿch bÿch ostradal bÿch na / nÿą patrzÿl czo panna uczÿnÿ- / la ÿsz sÿą ÿemu ukazawszÿ ÿ o- / no oko straczone y zdroue ostauÿ / la /

(124 r.) Jedennasnÿ pozÿtek szwzÿua- / nÿa tego ÿmÿenÿa marÿa / ÿest ochlodzenÿe ognÿa czÿszczÿoue / go ÿako mouÿ Szwÿątÿ Jeronym ÿsz / tam nauÿączeÿ wzÿuoczÿą marÿeÿ g- / dzÿe ÿey pomoczÿ uÿączeÿ potrze- / buÿą ku poczyesse ku pomoczÿ ku / uÿbauÿenÿu wczÿsczu dusse ma- / rÿeÿ wzÿuaÿą czo przesz nÿą oth- / rzÿmauaÿą bo to przesz ÿednego / naboznego slÿssano ÿsz wczÿsczu / salue regina szpÿeuano, y czudnÿe / tu mouy Szwÿąty Bÿernad O sz- / lyczna panno wtobÿe yest zbauÿe- / nÿe wszÿtkÿch sÿnow adamouÿch / poczÿessenÿe nądznÿch uÿbauÿe- / nÿe yątÿch na czÿą wszÿtczÿ p- / atrzą ÿ czÿ kthorzÿ wnÿebÿe są / a tam sÿą uÿesÿelą y czÿ czo w- / czÿsczu yzby zmąk bÿly uÿruanÿ / (124 v.) proszą ÿ czÿ czo na szwÿeczÿe są / ÿ bądą tego ząda͡ÿą ÿzbÿ czÿą ch- / walÿlÿ yako matką swą /

Drugÿ pozÿtek ÿest z ÿeÿ o- / blÿcznoszczÿ vÿelkÿe rosko- / szouanÿe wnÿebÿe bo wszÿtczÿ ÿeÿ / nabozny tego szwÿata sludzy sz wÿel- / ką a nÿedokonaną slodkoszczÿą ÿeÿ / na ÿeÿ oblÿcze patrzącz mouÿą Th- / ÿsz chwala ÿerusale͡. thÿsz uÿesÿele / ÿsrael. thÿsz wszÿtka poczesnoszcz lu- / du naszego ÿako tedÿ ÿest uÿsokÿe / a znamÿenÿte to ÿmÿą marÿa tak / ÿest pozÿteczne tÿm czo ÿego napo-/ mocz wzÿuaÿą bo przesz to ÿmÿą u- / padlÿ bÿua wznÿesÿon grzesznÿ z g- / rzechow uybauÿon laska czlouÿeko- / uÿ bÿua wlana sercze bÿua o(s)chlo- / dzono czarth odpądzon pokusa od / stąpnÿe szkodÿ oddalonÿ morÿ a- / (125 r.) nÿemoczÿ uszmyerzonÿ modlÿthwy / uÿsluchanÿ O scząsne ÿmÿą przesz k- / tore czlouÿek wszmÿerczÿ bÿua vpe- / wnÿon wczÿsczu ochlodzon wnÿeb- / ye u ueselon

Scząsnÿ czlouÿek dom / ÿ czelatka ÿ kozde zebranÿe gdzÿe / wkozdeÿ wmaleÿ y uÿelkÿeÿ potrze- / bÿe nÿebyua ÿnsza pomocz yeno ta / marÿa panna /

Jusch vÿpÿschą ÿako proro- / czÿ uÿpÿsalÿ ÿmÿą to zna- / mÿonuÿącz ye przesz podobÿenstwa / Moÿses gdÿ rzek nÿechaÿ bądą / zgromadzonÿ uody w ÿedno mÿe- / scze ktore pod nÿebem są y stalo / sÿą tak y przeszwal bog suchą zÿ- / emÿą a zgromadzenÿe uod morze / czo sÿą rozumÿe ÿsz wszÿtkÿ laskÿ / boze zgromadzone myalÿ bÿcz w- / pannye marÿeÿ /

Wzÿąto to ÿmÿą marÿa oth / morza Naprzod dla pelno- / (125 v.) szczÿ bo ÿako wmorzu ÿest pelnoscz / ÿ plÿnÿenÿe wszÿtkÿch uod tak w- / marÿeÿ ÿest pelnoszcz laskÿ y plÿ- / nÿenye ÿeÿ wszytkÿm ludzÿem /

Thesz wzÿąto dla gorzkoszczÿ bo / ÿako morze gorzkÿe tak marÿa mÿ- / ala bÿcz gorzką przÿmącze sÿna s- / wego wsmątku Thrzeczÿe dla uÿ- / elkoszczÿ bo ÿako krople morskÿe / nÿemogą bÿcz zlÿczone yeno oth / samego boga ktorÿ wszytko ÿ wl- / ÿdzbÿe ÿ w uadze stworzyl tak ÿ / mÿlosÿerdzÿe y laska marÿey /

Czwarthe dla przeuozu be ÿako / morzem moze uÿcle przeÿechacz / tak przesz marÿą sÿn bozÿ przÿ- / szedl na then szwÿath Pÿąthe d- / la slonoszczy bo yako uodÿ mors- / kÿą są slone tak laskÿ boze marÿ- / eÿ są omÿasczone abo osolone mą- / droszczÿą a rostropnoszczÿą Soste / (126 r.) ÿsz ÿako uoda morska czÿnÿ prag- / nÿenÿe kto ÿą pÿÿe tak ÿmÿą to / marya ÿm cząszczÿeÿ bÿua wzÿua / no a spomÿnano pobudza ządzą / ku nÿebÿeskÿsh rzeczy pragnÿenÿu /

Sÿodme ÿako morze acz ssÿebÿe rz- / ekÿ uÿleua nÿgdÿ sÿą nÿeumnÿeÿ / sza tak marÿa acz uÿele grzeszným [1]) / daua stego ÿeÿ nyeubÿua [2]) /

Balaam poganskÿ prorok tak / marÿą przeszwal gdÿ rzek uy / nÿdzÿe gwÿazda z ÿacob ÿ pows- / tanÿe czlouÿek z ÿsrael ÿ bądzÿe / bÿl ksÿążąta moab Oto yą tu mÿa- / nuÿe gwÿazdą, amÿ przÿloszmÿ ÿ / mÿą moÿzessa gdÿ rzek morska czo / sÿą znamÿonuÿe ÿeÿ zÿuod nÿebÿ- / eskÿ bo ÿako gwÿazda zadneÿ rze- / czy na sÿą przÿÿącz nÿemoze ÿako / czarnoszczÿ ÿ czego ÿnszego tak ma- / rÿa grzechu zadnego przÿącz nÿe- / (126 v.) mogla ÿsz bÿla od tego pokalenÿa mo- / czą bozą zatrzÿmana /

R rzekl *(sic!)* by m ÿ czemusz nÿe rzeczo- / na gwÿazda ÿnszą nÿsz morską / odpouÿedam ÿsz ÿako ta gwÿazda / ÿest namnÿeÿsza a barzo moczna tak / panna marÿa pokorna a wszÿtkÿm / panuÿącza Thesz ÿsz ta gwÿazda ÿe- / sth uÿsoko na nÿebÿe tak marÿa n- /

---

[1]) laszky
[2]) szamey

ad kormÿ anelskÿmÿ [1]) Thesz ÿsz ÿa- / ko ta gwÿazda ma przÿ sobÿe sÿedm / gwÿazd tak marÿa ma sÿedm da / row ducha szwÿątego Czwarthe ÿsz / ÿako ta gwÿazda ma mocz ksobÿe / przÿczÿągacz zelazo ÿ dÿamant tak / marÿa ksobÿe przÿuodzÿ dzÿwne g- / rzeszne albo sobÿe rospaczaÿące abo / sobÿe wgrzechach tesknące Pÿąthe / yako ta gwÿazda yest uodz zegla- / rzom tak marÿa wszÿtkÿm ÿest dro- / gą do nÿeba chczączym [2]) /

Salomon ymÿą to marÿa ro- / (127 r.) rozumÿal gdÿ rzekl oleÿ nÿlanÿ ÿ / mÿą twe przeto mlodzÿonkÿ mÿlo- / ualÿ czÿebÿe przeszczo rozumÿal ÿsz / to ymÿą mÿalo bÿcz wszÿtkÿemu sz- / wÿatu obÿauÿone, przesz oleÿ rozu- / mÿal ymÿą pannÿ marÿeÿ ÿsz yako / oleÿ zachouaua zelazo od rdze th- / ak grzesznÿ tego ÿmÿenÿa wzÿuaÿą- / czÿ bÿuaÿą zachouanÿ od skodÿ po- / tąpÿenÿa uÿecznego przesz grzech za- / sluzonego Wtore ÿsz ÿako oleÿem / drzeuo pomazane gore a uapno ole- / ÿem polane gasznÿe, tak ymÿą ma- / rÿa przesz poszluszne sercze [3]) sprauÿed- / lÿue wzÿuauÿe [4]) zapala bozą mÿloscz / a wtwardÿch kamÿennÿch serczа- / ch a w uapnÿstÿch wgrzechach gora- / ÿączÿch grzech utlumÿa Trzeczye ÿsz / oleÿ ÿest smacznÿ a tlustÿ tak ymÿą / marÿ(a)eÿ przesz nabozenstwo ÿe- / st dussÿ roskosznе mÿle slodkÿe przÿ- / (127 v.) ÿemne ÿ dussą thuczÿ [5]) /

A przeto mÿsthrz zÿuota crÿ- / stusouego ludolfus mouÿ ÿsz/ szwÿąty anselm napÿsal ÿsz nÿcz nÿe- / ÿest tak pozÿtecznego po bodze ÿako / spomÿnanÿe marÿey Nÿcz ku zbauÿe- / nÿu pozÿtecznego ÿako roszmÿszlacz / o oney mÿloszczÿ ktorą marÿa gorza- / la gdy o swÿm sÿnÿe roszmÿlala (roszmyszlala?) n- / ÿcz ueselszego nad smak uesela ktho- / rÿm rozmaÿczÿe bÿla pelna [6]) /

Stąd pochodzÿ to ÿsz cząszczÿ / eÿ gdÿ wzÿuamÿ to ymÿą / iesus czo nÿeÿest ÿzbÿ uÿątszeÿ bÿ / lo moczÿ ymÿą marÿeÿ nÿsz ÿezusa / ale ÿsz gdÿ nasz bog przesz to ymÿą / uÿsluchaua to mamÿ przÿpÿsacz / zasludze marÿeÿ gdÿsz przesz ymÿą / ÿezus nasz nÿeuÿslucha to przÿ- / pÿsuÿmÿ grzechom naszÿm /

Nad to ymÿą marÿa ma / ynsze ymÿona ktorÿch nay- / (128 r.) duÿą wpÿszmÿe szwÿątÿm sÿedm /

Pÿerue rzeczona przÿaczÿolką na- / mÿleÿschą ato napÿsano Canticorum czwartego capitulū Wszÿtkasz / czudna przÿaczÿolko moÿa o ÿako / czudna ÿestesz a ÿako okrassona na- / mÿlsza wroskossach dla tego tak rze- / czona ÿsz ona nad wszÿtko stworze- / nye umÿlouana Thesz ÿsz ona uÿsz / szeÿ uÿe taÿemnÿcze

---

[1]) powyszona
[2]) przydz
[3]) y
[4]) marya
[5]) szlotkoszyą boszką
[6]) laszky boszy

boskÿe bo sam / cristus szwÿatczÿ ÿsz ÿest to nauÿs- / szÿ znak mÿloszczÿ dacz nÿedzÿecz / taÿemnÿcze gdy mouyl [1]) ÿusz nÿerze-/ką uasz slugamÿ ale przÿaczÿelmÿ / ysz wszÿtko czom slÿssal od oczcza / mego obÿauÿlem uam Thesz ÿsz- / bogu ÿest wtouarzÿstwÿe złączo- / na, komu albo anÿolouÿ abo czlo- / uÿekouÿ dupuszczono ÿest tele k- / rocz uyele bÿch chczÿal oblapÿcz / czalouacz na rąku nosÿcz boga / (128 v.) ÿako marÿa bo ÿeÿ bÿl namÿlszÿ /

Czwarthe dla tego rzeczona przÿ- / aczÿolką ÿsz uoleÿ boskÿeÿ bÿla / barzo przÿrownana uÿpelnÿaÿ- / ącz ÿego przÿkazanÿe y radą czo / ÿest znak praueÿ mÿloszczÿ bo rz- / ekl Crȗs [2]) uÿszczÿe przÿaczÿele moÿ / gdy uczÿnÿczÿe czo przÿkazuÿą u- / am, bo tak pÿsse Cicero poganÿn / ÿsz u przÿaczyol ÿest yedno chczą / albo nÿechczą to panna marÿa / cristusouÿ uczÿnÿlÿ ÿz wzley [3]) mą-/kÿ yego [4]) przÿgodzÿe asz do krzÿza / ÿ naszmÿercz yego prouadzÿla g- / dzÿe mouÿ Szwÿąty Bÿernad O pâ- / no blogoslauÿona marÿa czo czÿą / przÿuÿodlo na gorą s cristusem / caluarÿą, czemu czÿą nÿeoduÿo- / dla sromÿeszlÿuoszcz panÿenska / albo mÿeszcza onego szubÿenÿcze / (129 r.) smrodlÿuoszcz y owszem anÿ zÿ/dow anÿ ludzÿ uÿelkoszcz czÿe- / bÿe wstrzÿmala. czemusz sÿą nÿe / łąkla stacz mÿedzy lotrÿ poth / krzÿzem a ÿezusem nanÿm uÿszą- / czÿm, czego nÿcz nÿeuczÿnÿlo ÿe- / dno mocz uÿelkÿeÿ mÿloszczy kto- / rąsz ÿemu bÿla złączona ÿzesz / ktemu ządzą mÿala abÿsz snÿm / bÿla na krzÿsz przÿbÿta a thako / za nasz uczÿerpÿala /

Vtore rzeczona sÿostra Canti- / corum czwartego capitulum / zranÿlasz sercze moÿe sÿostro mo- / ÿa a to ÿsz cristus ÿest sÿn [5]) podluk / natury bogu marÿa ÿest boza dz- / yewka przesz laską Thesch ÿsz osta- / la dzÿedzÿczką skrÿstusem Tesch / ÿsch ÿest sÿostra anÿolom dla / swego panÿenstwa ÿako mouÿ / (129 v.) Anselmus panyenstwo ÿest sÿosth- / ra anÿelska czeszcz cznot [6]) szmÿercz / grzechom a szwÿątÿ Jeronÿm mo- / uÿ ÿsz zawzdÿ anÿolom ÿest uro- / dzone panÿenstwo ktore sama / marÿa uÿernÿe poczęla sama ÿ / mÿszlą ÿ czÿalem ÿe naczÿszczÿeÿ / acz boga porodzÿla zachouala /

Trzeczÿe rzeczona ÿest czor- / ka ÿako mouÿ dauid S- / lÿsz dzÿeueczko a czorko a oglądaÿ / a sklonÿ ucho twe Czo rozumÿeÿ/ ÿsz to dauÿd prorokoual o anÿelsz- / kÿm wszwÿastouanÿu gdÿ rzek S- / luchaÿ czorko czo anÿol tobÿe rzecze / abÿsz u uÿerzÿla bo s sluchanÿa uÿa- / ra przÿchodzÿ a patrz na pÿsmo p- / roroczkÿe ktore wtobÿe sÿą ma uÿ- / pelnÿcz a sklon ucho twe przesz po- /

---

[1]) przywe / czerzy / krystvsz /
[2]) przyweczerzy
[3]) ley
[4]) w
[5]) maryey
[6]) ß

sluszenstwo abÿsz począcz mogla sÿ- / na bozego a zapamÿątaÿ ludu/ (130 r.) ÿ domu twego to ÿest kozdeÿ zą- / dze szwÿeczkÿeÿ czo gdy uczÿnÿsz / mouÿ Dauid pozą̨da krol bog czu- / dnoszczÿ tweÿ (tweÿ) czÿsthoszczÿ /

Czwarte rzeczona oblubÿenÿ- / cza Canticorū czwartego, ca:/ vÿnÿdzÿ oblubÿenÿczo przÿÿdzÿ a- / bądzÿesz ukoronouana ÿ rzeczoną o- / blubÿenÿcza podluk ÿego bostwa / bo ÿest uÿerną matką podluk cz- / louÿeczenstwa, A slusznÿe oblubÿe- / nÿcza rzeczona bo cristusouÿ przesz / uÿarą ÿ myloszcz złączona a ÿsch / cząstka krwÿe ÿeÿ zbostwem wk- / rÿstusÿe ÿest złączona /

Soste rzeczona nyeuÿasta / gdÿ ÿeÿ cristus rzekl na / krzÿzu Nÿeuÿasto otho / sÿn twoÿ czego ÿeÿ nÿe rzekl ÿz- / bÿ panÿenstwo bÿla straczÿla / (130 v.) ale ÿeÿ rzekl z rodu obÿczaÿa ÿsz / bÿla zenczÿzna a czudnÿe to ÿ- / mÿą pannÿe slussalo bo nÿeuÿa- / sta rzeczona ÿest pana zmÿąk- / czaÿącza albo ublagaÿącza bo / ona boga ublagala a ÿsz sÿą na- / rodzÿl sama zasluzÿla ÿ czo uÿą- / szeÿ tak ÿego zmÿąkczÿla ÿsch / wszÿtky grzechÿ ÿ nÿedostathkÿ / na sÿą przÿÿął ÿescze tak ÿego ub- / lagala ÿsz czo pÿerueÿ o naymnÿeÿ- / szÿ grzech karal ten rasz zauÿątsze / sam chcząc ye odpuszczycz czyerpÿ- / al ÿ mouy Fulgencius doctor dawno / by zÿemÿa ÿ nÿebo upadlo by tak / za nas marÿa nÿeprosÿla cząsto d- / la grzechow bog tak sodomskÿch ÿak / nÿeczÿstÿch abÿ tak bÿło mÿal u- / czÿnÿcz /

Sÿodme rzeczo na kroloua / (131 r.) Czo Dauid uÿznal gdy rzek Sta / nąla kroloua naprauyczy tweÿ / w odzÿenÿu pozloczÿsthÿm /

Thu bÿ spÿtal czemu marÿa / rzeczona krolouą gdÿsz bÿla / uboga bo gdy porodzÿcz sÿna mÿa- / la sklonÿcz sÿą nÿgdzÿeÿ krom sth- / aÿnÿeÿ nÿemÿala a gdy syna ofÿa- / rouala dwoÿe sÿnogarląth ofÿaro- / uala a dwÿe goląbÿczkÿ Thesz bar- / zo ubogÿe odzÿenÿe mÿala y cris- / tusa wubogÿe pÿeluszkÿ obuÿną- / la Tesz yey oczÿecz Joachÿm kro / lem nÿebÿl any yey szwÿąta mat- / ka anna yakÿego krolestwa krolo- / wą bÿla /

Odpouyedam ysz acz marÿa pan- / na bÿla naubossa ubostwem/ *dobrouolnÿm* bo nÿcz mÿecz acz bÿ / *bÿla mogla nÿechczÿala* a wszako to / uczÿnÿla ÿsz to zrozumÿala czo crūs / radzÿcz mÿal, yesly chczesz bÿcz dosko / (131 v.) nalÿ zaprzedaÿ wszÿtko a daÿ ubo- / gÿem y owschem wzdy bÿla krolo- / ną bo skrolewskÿego rodu poszla /

Thesz dla pomazanya bo ÿako czlo- / uÿek krola pomazuÿe a stąd krolē / bÿua, uyssÿ pan bog tą panną poma- / zal gdÿ zducha szwÿątego krola w- / zÿuoczÿe nosÿla Thesch ysz od kro- / la nad krolmÿ ÿest poslubÿona Cz- / warte dla uÿana bo ÿ nÿebo ÿ czo / wnÿm ÿest y chwalą nÿebÿeską uÿ- / [1]) anoual a grzesznÿkom

[1]) m

wszÿtkÿm za / matką ÿ krolouą dal pÿąthe dla / figur przesz ktore bÿla fÿgurouа- / na bo przesz krolouą przesz pÿeruą / Sabą ktora u salomona wszÿtko / czo chczÿala otrzÿmala. przesz he- / ster ktorą asuerus barzo mÿloual / Szoste dla czczÿ y moczÿ yey da- / ney dla nasz /

Soste dla czczÿ y dostoÿnosczÿ / (132 r.) krolewskÿeÿ moczÿ ÿeÿ daneÿ bo / ÿą ÿako krolouą pouÿsszÿl bog / nad wszÿtko stworzenÿe /

Syodmÿe dla ukoronouanÿa / bo przÿ swÿm wnÿebo wzyączÿu / yest przed wszÿtkÿmÿ anÿolÿ ÿ / szwyątÿmy tedy wnÿebÿe bądą- / czÿmÿ ukoronouana a ÿako kro- / loua w nÿebo ÿako wkrolestwo [1]) / uÿedzÿona O ktorey rzekl Szwÿą- / ty Jan w apacalipsi dwunastego / capitulum Nÿeuÿasto obleczona / slonczem a myesÿącz pod nogamÿ / ÿey a na glouÿe ÿeÿ korona zgw- / ÿa(r)szd dwanaszczye Daÿ boze / bÿsmÿ thą tak dzÿwną koroną / oglądaly amen Jesus maria /

Napysano wprzeḍpouÿeszczy- / ach pÿeruego Capitulū / (132 v.) Sÿnu nÿeopuszczaÿ zakonu ma- / tkÿ tweÿ chczeszlÿ abÿcz dana las- / ka glouÿe twey gdzÿe Salomon / upomÿna nasz wduchu szwÿątÿm / bÿsmÿ panny naszeÿ marÿeÿ wna- / ucze zÿuota ÿeÿ cznotlÿuoszczÿ / naszladoualy kczemu nam radzÿ / fÿgura Jacoboua gdzÿe ÿsz matkÿ / usluchal oczczowskÿe blogoslauÿ- / enstwo otrzÿmal czo tesz potwÿ- / erdza (marÿa) natura rostropna / w tÿm ÿsz rzecz kozdą mÿluÿe so- / bÿe podobną mÿ thesz wlascze / panną marÿą podobną mamÿ / za matką mÿecz a ÿeÿ naukÿ zÿ- / uota sluchacz kczemu mouÿ tesz / Szwÿąty ambrosi Nÿechczÿ bą- / dzÿe ÿako w obrazÿe uÿmalouа- / nÿ zÿuod marÿeÿ pannÿ sktoreÿ / (133 r.) ÿako szwÿerczÿadlo ukazuÿe sÿą / czudnoszzz czÿstoszczÿ ÿ rząd czno- / tlÿuoszczÿ wszÿtkÿeÿ /

O thÿm zÿuoczÿe bądzÿemÿ / baczÿcz ÿedno głąbokÿe pÿ- / tanÿe czemu wpyszmÿe szwÿąthÿm / przesz apostoly ÿ ewanÿelÿstÿ ÿ ÿn- / sze doctorÿ szwÿąte opuszczona ÿest / przesz uÿpÿsanÿa hÿstorÿą ozÿuo- / czÿe marÿeÿ pannÿ y o ÿeÿ począ- / tku o ÿey uczÿnkach dzÿwnÿch o / yey szmyerczÿ o szwÿąthoszczÿach / koszczÿelnÿch ÿeszly ÿe przÿÿąla acz / maczÿey pÿeruego capitulū pÿsącz / rzekl o bozÿm rodzaÿu telko ÿacob / urodzÿl ÿozepha mąza marÿeÿ / sktorey syą narodzÿl iesus ktorÿ / rzeczon cristus Thesz lucas telko / pouyeda oney poslan ÿest anÿol / do panny a nÿeuÿpÿsuÿe ÿeÿ po- / czątku ÿeÿ uczÿnkow ÿey zÿuota /

(133 v.) Odpouÿedam z uÿelkÿem uoÿ- / czÿechem na ono / slouo gdy py- / sze poslan ÿest anÿol ÿsz to uczÿnÿl / (anÿol) duch szwÿątÿ dzÿwnÿm rzą- / dem boskyeÿ mądroszczÿ a to prze-

---

[1]) yey

to bo gdÿsz ÿczus crus snÿeÿ sÿą / narodzÿł sluszno uÿerzÿmÿ ÿsz bÿ / la szwÿątą czudna cznotlÿua, ap- / rzeto dosÿcz rzek maczÿeÿ sktorey / narodzÿł sÿą ÿesus a lucas gdÿ / rzekł poslan ÿest anÿoł do dzÿcuÿ- / cze mouÿ bouÿem aristoteles k- / to ÿedno rzeknÿe okÿm uydzÿ są / ysz uÿączeÿ sÿą tam zamÿka gdÿsz / rzek tedÿ maczÿeÿ ÿsz sÿą snÿey / narodzÿł Jesus przeto rzekł yssÿą / szwÿątÿ s szwÿąteÿ pannÿ naro- / dzÿł /

Thesz przeto dla pobudze / nÿa naszego ku nabozensthwu / bo ÿsz doctorouÿe szwÿączÿ od eu- / angelÿsth nÿcz pÿsma onÿeÿ nÿe-/ (134 r.) mÿelÿ tÿm gorączeÿ s szwÿątosczÿ / ÿezusoueÿ ÿey sÿą badalÿ kczemu / zobÿauyenÿa ducha szwÿątego przÿ- / szlÿ podluk onego pÿsma ktorzÿ po- / zÿuaÿą mÿą ÿescze laczną a ktorzÿ / mÿą obÿauyaÿą zyuoth uÿeczny / othrzÿmaÿą /

Trzeczÿe przeto bÿsmÿ sÿą korz- / ÿlÿ gdÿsz czÿ o panÿe ÿezusÿe / pÿsacz euangelÿszczÿ opuszczÿły od / lata narodzenÿa ÿego asz do trzÿ- / dzÿesnego roku ÿ tesz opannÿe slu- / sznÿe tedÿ abÿ sÿą spelnÿlo ono / pana Jesusa slouo czo popÿsal Lu- / cas sÿodmenastego capitulū to / syą stalo gdÿ popelnÿczÿe uczÿn- / kÿem wszytko czo ÿest uam przÿ- / kazano mowczÿe sludzÿ ÿestesmÿ/ nÿepozÿteczny Drugÿe pÿsmo tak / mouÿ Mathei Szostego capitulum / Nÿetrąby trąba przed tobą prze- / (134 v.) tho pan iesus ÿ marÿa panna nÿe- / chczÿelÿ taÿemnoszczÿ swÿch szwyą- / toszczÿ obÿauÿcz podluk ÿako pÿssa- / no wprzepouÿeszczÿach dwudzÿe- / stego sÿodmego capitulū chczÿeÿ / abÿ czÿą chwalÿł ÿązÿk czudzÿ a- / nÿe twoÿ mouy bouÿem tak szwÿą- / tÿ grzegorz nyemozesz ostrzecz pra- / cze thweÿ ządze ku zbauÿenÿu zle- / mu duchouÿ ÿeszlÿsz teÿ nÿeskryl / od uÿadomoszczÿ ludzkÿeÿ ten bo- / uyem chcze aby ÿ odarto zlupÿo- / no kto ÿawnye nÿekrÿÿe skarbu / ym uÿączeÿ czo mÿlnÿesz tego pÿl- / nÿeÿ od kozdego strzezesz bÿcz abo / nÿeodkupÿono nÿeuprossono nÿe- / uÿdarto abo nÿeukradzÿono /

Jusch ku zÿuotu pannÿ / marÿey przÿstąpuÿącz / pÿtham wtore ÿeszly- / (135 r.) Marÿa Szwÿątoszczÿ koszczÿelne w- / swÿm zÿuoczÿe przÿÿmouala kto / re są krzesth pothwÿerdzenÿe czÿa- / lo boze. pokuta, malzenstwo, ostath- / nÿe pomazanÿe a szwÿączenye kap- / lanskÿe /

Odpouÿedayączÿ mouÿą tak / zwoÿczÿechem uyelkÿm oszm-/ dzÿeszÿątego pÿeruego capitulum / na ono slouo poslan ÿest anÿol ÿsch / blogoslauÿona marÿa wswÿm zÿuo- / czÿe wszÿtky szwÿątoszczÿ przÿąła / koszczyelne pod czasem ustauÿone / a to dla sÿed mÿorakÿeÿ przÿczÿ- / ny pÿerue dla ÿeÿ pokorÿ bo ÿm / bÿła szwÿąta tÿm bÿła pokornÿ- / eÿsza stego to baczącz ysz ona nÿe- / bądączÿ ku oczÿszczÿenÿu pouÿn- / na a wszako sÿą vÿuÿodla wtore / dla uÿpelnÿenÿa przÿkazanÿa bo / przÿkazanÿe wszÿtkÿ ludzÿe obuÿą- / (135 v.) zuÿe abÿ ÿe pelnÿlÿ Trzeczÿed- / la ÿnszÿch zgorszenÿa bo bÿ bÿlÿ ÿn- / szÿ krzeszczÿanÿ tÿmÿ szwÿątoszczÿa-

mÿ gardzÿlÿ Czwarthe ku rozmno- / zenÿu swÿch zasluk Pÿąte ku ska- / zenÿu kaczerzstwa ktore mouÿlo / ÿzbÿ ona bÿla nÿeczlouÿek ale an- / ÿol Sosthe dla ludzÿ doskonalÿch / nauky abÿ ten ktorÿ szwÿątÿ ÿest / bÿl bÿ szwÿąthszÿ Syodme dla zes- / romoczenÿa grzesznÿch ktorzy bÿ sÿą / chczÿelÿ od szwÿątoszczÿ uÿmauÿ- / acz nÿechczączÿ pokutÿ przÿmouacz / gdÿsz slyszą ÿsz panna marÿa ÿe p / rzÿÿąla /

Jusch o kozdeÿ szwÿątoszczÿ / mouÿcz chczą począ̨wszy / o krsczÿe ÿsz okrczona cze- / mu sÿą nÿktorzÿ tak przeczÿuÿaÿą / ÿsz mądrÿ czlouÿek nÿcz darmo czÿ / nÿcz nÿema, a gdÿ nÿepotrzebuÿe / lekarstwa nÿeprzÿymuÿe, gdÿsch / tedÿ marÿa panna bÿla wzÿuocze / (135 v.) Szwÿątheÿ annÿ poszwÿączona a p- / rzesz pÿeruorodnego grzechu począ- / ta krztu nÿepotrzebouala Drudzÿ / sÿą tak przeczÿuÿaÿą ÿsz ona bÿla la- / skÿ pelna ktorąsz by stego krzstu las- / ką wzÿąla Thak drudzÿ kyedÿsch / krczona tedy ma bÿcz ÿeÿ krczenÿa / szwÿąto ÿako oczyszczÿenya /

Y a tak odpouÿedam zuÿelkÿm / uoÿczÿechem ÿsz panna okrczo- / na gdÿsz pan ÿesus okrczon yapos- / tolouÿe, ÿako sam cristus szwÿatczÿ / Johannis trzeczÿenastego capitulum / kto ÿest omÿth nÿepotrzebuÿe ÿedno / aby nogÿ omÿl bo by bÿla nÿeokr- / czona nÿeotrzÿmala bÿ bÿla znamÿ- / enÿa ktorÿm ÿest od zÿdostwa ÿ po- / ganstwa od dzÿeloua /

Na ty wsporÿ Napÿeruÿ odpo- / uÿedam ÿsz panna nÿedarmo / abo nÿeprozno krztu przÿÿąla bo / acz grzechu pÿeruorodnego nÿemÿa- / la a wszakosz po krzczÿe obfÿczÿeÿ / (136 v.) laską ku sprzeczÿuÿenÿu sÿą grze- / chom wzÿąla ÿ doskonalsą uÿarą /

Gdzÿe ÿescze tak mouÿą ÿsz ÿ czlo- / uÿek wzÿuoczÿe poszwÿączonÿ, ma / sÿą krczÿcz dla trzech rzeczÿ pÿerua / abÿ sobÿe nabÿl znamÿenÿa po kto- / rÿm bÿ bÿl poznan sÿnem bozÿm W- / tora aby bÿl mącze bozeÿ podluk czÿ- / ala przÿrownan Thrzeczÿa dla pos- / luszenstwa, to panna otrzÿmala bo z- / nak sÿnow bozÿch wzÿąla pomnoze- / nÿe odplatÿ ÿ cznoth prątkÿe czÿnÿ- / enÿe Nathen wspor ÿsz szwÿąta / ÿey krztu nÿemamÿ odpouÿedam / ÿsz tego nÿebyla potrzeba gdÿsz bÿl / taÿemnÿ a porodzenÿe ÿawne cze- / musz musÿl bÿcz uÿuod ÿawnÿ a- / przeto ÿ ÿego szwÿąto ÿawne /

O potwÿerdzenÿu tak mouÿą / ÿsz gdÿsz marÿa bÿla dosz- / konala krzeszczÿanka bÿla potwÿ- / erdzona acz otÿm nÿepÿsano przesz / (137 r.) ktorego bÿskupa bo acz potwÿerdze- / nÿe nÿe ÿest szwÿątoszcz potrzebna ale / kto by ÿą wzgardzÿl ÿest rzecz kaczer- / ska /

O czyele bozÿm tak pÿszą / ÿsz cząsto ÿe przÿÿmouala bo / tak pÿsano actu͡n pyeruego capitul͡u / bÿlÿ trwaÿączÿ wmodlÿthwÿe ÿ wpo- / spolÿtouanÿu lamanego chleba zma- / rÿą matką (ÿego) yezusouą czo sÿą o / czÿele bozÿm rozumÿe podluk uoÿ- / czÿecha syodmego dzÿesątego sostego LXXVI / capitulum na ono poslan ÿest anÿol / bo gdÿsz cr͡us ÿey mÿlÿ sÿn dal bÿl / yusz

przÿkazanÿe Joannis sostego c: / yeno kto nÿepozÿual czÿala czlouÿe- / czego a nyepÿl bÿ krwÿe ÿego uÿema / zÿuota wsobye dla tego zÿuota uye- / cznaego *(sic!)* panna ÿego [1]) pozÿuala bo ste- / go przÿÿmouanÿa panna marÿa w- / zÿą cząsthsche wspamÿątanÿe mą- / kÿ ÿego o gorączsche ÿego mÿloua- / nÿe ÿ przÿÿmuÿącz ÿego wszwÿąto- / szczÿ teÿ cząsto ÿ uÿdala ÿakÿ bÿl / (137 v.) uuÿelbÿonÿ wnÿebÿe /

O pokuczÿe ÿeszlÿ ÿą przÿąla / wprawdzÿueÿ spouÿedzÿ w / skrusse a wdoszÿcz za grzechÿ uczÿnÿ- / enÿu odpouÿedam z woÿ- czÿechem osm- / dzÿesÿątnego pÿeruego capitulu͡ ÿsz ma-/ rÿa panna przÿąla laską wszÿtkych / szwÿątoszczÿ uÿsszeÿ nÿsz wktorÿch lu- / dzÿech bo ludzÿe gdÿ pokutuÿą tedÿ / abo za grzech przeszlÿ abo bądączÿ / panna sama grzechu nÿemÿala stego / nÿepokutouala ale ÿsch ÿm gardzÿ- / la a on sobye mÿerszyla wtÿm poku- / tą ukazala a przeto mÿasto skruchÿ / mÿala nÿeuÿnnoszcz ysch ÿą choua- / la mÿasto spouÿedzÿ wdzÿącznoscz / a dzÿąkouanÿe zlaskÿ bozeÿ mÿasto / dosÿcz czÿnÿenÿa pÿlnÿe uczÿnkow / dobrÿch czÿnÿenÿe /

Gdzye bÿ kto spÿtal czego sÿą / spouÿedala gdÿ grzechu nÿe-/ uÿnna bÿla tak mouÿą ÿsz troÿaka / (138 r.) ÿest spouÿedz, ÿedna oskarzÿcz swe / grzechÿ, wtora uÿznacz nÿegodno- / szcz a nÿewdzÿącznoszcz dobrodzye / ÿstwa bozego Trzeczÿa uÿznacz nÿe- / dostateczноszcz zaslugÿ sweÿ a ta trze- / czÿa bÿla spouÿecz marÿeÿ pannÿ / bo tak sÿą spouÿedala ÿsz (ÿego) [2]) tha- / ką laską wzÿąla ktoreÿ nÿgdy slusz- / nÿe nÿe(z)szasluzÿla y nÿe ÿeno ona / ale ÿ wszÿtko stworzenÿe /

Tu bÿ kto spÿtal komu sÿą sz- / pouyedala podobno ysz pÿot-/ rouÿ yako kaplanouÿ nauyssemu / odpouÿedam ÿsch ÿanouÿ euanÿe- / lÿszczye swemu synouÿ od ktorego / tesz y ynsche szwÿątoszczÿ przÿÿmo- / uala po szmÿerczÿ swego sÿna /

O szwyątoszcÿ malzenskÿey tak / pÿsacz chczą ÿsz prawdzÿuÿe / panna malzonką bÿla gdye kladą / ysz dwoÿaka ÿest doskonaloszcz mal- / zenska yedna sluzączą ku bÿtnoscÿ / (138 v.) malzenskye a ta ÿest przesz przÿzuo- / lenÿe oboÿeÿ stronÿ mąza ÿ nÿeuy- / astÿ ktore uÿslauÿaÿą slouÿ czasu / nÿnÿeÿszego ya czÿebÿe byerzą za / mąza a ÿa za zoną wtora doskona- / loszcz malzenska ÿest (stronÿ uczÿn- / ku malzenskÿego ktora bÿua przesz / złączenÿe yednego zdrugÿem czÿe- / lesznÿe) obÿczaÿem przÿrodzonÿm / O pannÿe tak mouÿą ysz aczkoluÿe / poszlubÿla bÿla bogu czÿstoszcz cho-/ uacz [3]) zakonouÿ doszÿcz czÿnÿącz a / zrządzenÿu bozemu sÿą poleczaÿ [4]) / (ącz) ku touarzÿsthwu (malzenskÿemu) / telko przÿszwolÿla

---

[1]) czyalo
[2]) ot boga
[3]) a
[4]) ącz

mouÿączÿ obÿ- / czaÿem pospolÿtÿm [1]) (stego sÿą tesz w- / torego malzenstwa nÿeuÿÿmuÿącz / [2]) by) byla uola boza (wtorego) /

O ostatecznÿm pomazanÿu tak / rozumÿeÿ ÿsz panna marÿa / by onego pÿsma nÿeprzestąpÿla / (139 r.) Jacobi pÿeruego capitulu kÿedÿ k- / to wszÿstek zakon uÿpelnÿ a wÿe- / dnÿm bÿ y przestąpÿl yest uynÿen / wszÿtkÿego gdÿsz pomazanÿe ÿest / od zakonu ÿ od koszczÿola ustauÿ- / ono na nÿe panna uÿdzÿ sÿą ÿsz po- / uÿnna bÿla bo tak pÿsse Matheus / ÿsz apostolouÿe obchodzącz mÿaste- / czka oleÿem mazącz nÿemoczne uz- / drauÿalÿ. przeto panna acz nyepot- / rzebouala. wszakosz tą szwÿątoszcz / przÿąla wczÿm wzÿąla znamÿą s- / wego na tÿm szwÿeczÿe szwÿczÿąst- / wa, a upewnÿenÿe chwalÿ przÿsz- / leÿ acz nÿepotrzebouala tego ka (*sic!*) z- / maze grzechu powszednÿego a ku z- / elzenÿu nÿemoczÿ bo ÿ grzechow / tÿch nÿemÿala zawzdÿ zdroua bi- / la ale wzÿąla przesz tą szwÿątoscz / odpuszczenÿe wszÿtkÿeÿ boleszÿ / ktora przÿ szmÿerczÿ bÿua a w- / szÿtkÿeÿ dusse ÿ czÿala uuÿelbÿe- / (139 v.) (mÿelÿ) (nÿe) a tesz to uczÿnÿla zwÿel / kyeÿ sweÿ pokory /

O szwÿączenÿu kaplanskÿm tak / pouÿedam ÿsz tego samego m- / arÿa nÿeprzÿąla anÿ ÿego znaku / ma bo to na nÿą nÿeslussalo dla ÿeÿ / stadla przeczÿwnego bo ta szwÿąto- / szcz ze wnąthrznem względem ukazu- / ye czeszcz a względem wnąthrznÿm / podluk prawdzÿueÿ pokorÿ sluzÿ / ku sluzbÿe przeto sÿą stadlo ÿeÿ to / przeczÿnÿalo gdÿsz nauÿsszeÿ czczÿ / u boga bÿla wnątrznÿm obÿczaÿe / a zewnąthrz nauÿssą przed ludzmÿ / pokorą /

Thesz nÿeslussalo dla pokorÿ / a dla ÿnszÿch nÿeuÿasth u- / spokoÿenÿa bo od tego urządu nÿe- / uÿastÿ są uÿÿąthe dla stadla y po- / glouÿa nÿedostoÿnoszcÿ dla thesz / ÿch krechkoszczÿ ku zgrzessenÿu a / dla nÿeslusnoszczÿ ku rządom /

(140 r.) Sna bÿ rzekl a tedÿ marÿa nÿe- / bÿla laskÿ pelna odpouÿedam / ÿsz acz panna teÿ szwÿątoszczÿ nÿemÿ- / ala, a wszak ze wszÿtką czeszcz ÿ la- / ską ÿeÿ wzÿąla bo kaplanom bÿua / dana nauÿerzchu glouÿ korona na / znamÿą czczÿ, tą ma wnÿebÿe, ÿusz / y tu mÿala nye telko ÿsz ostala prze- / lozoną wkoszczÿele boÿuÿączÿm / ale tesz nÿebÿeskÿm, a przeto ÿako / papÿesz rzeczon sluga nad slugamÿ / panna marÿa rzeczona kroloua / nad krolownamÿ, w tÿch kaplanÿ- / ech tesz ÿest mocz pozÿczona od pa- / pÿeza szwÿątego, ale wpannÿe do- / stateczna Thesz papÿesz ÿ kaplanÿ telko na tÿm szwÿeczÿe maÿą mocz / ale panna marÿa y wnÿebÿe wczÿsz- / czu ÿ wpÿekle y natÿm szwÿeczÿe / a przeto on ÿey nabozny doctor / Szwÿątÿ Bÿernad tak mouÿ o- | (140 v.) nÿeÿ dana ÿey ÿest mocz ÿ wnÿebÿe / y na zÿemÿ ÿsz czo chcze to kozdemu uczÿnÿ /

---

[1]) przyszlvbye gdysz tak
[2]) gdysz tak

Jusch chczemÿ oglądacz szwÿą / toszcz marÿeÿ pannÿ ktora / yest naszÿm przÿkladem tą po- / znamy z ÿeÿ zakonnoszczÿ ktora ÿesth / potrzebna naszey szwÿątoszczÿ gdzÿe / uypysą dwanaszczÿe regul szwÿąto- / szczÿ bÿorącz trzÿ, od dauÿda szwÿą- / tego, trzy od cristosoma dwoÿe trzy / drugÿe, od szwÿątego bÿernata [1]), grze- / gorza [2]) Rÿcharda ty reguly z uÿelką / czuynoszczyą pelnÿla marÿa wtym / zynoczÿe /

Ku pyerwszÿm trzem regula͡ / przÿstąpuÿe dauÿd rznkl / w duchu szwÿątÿm psalmo trzÿd- / yestego trzeczÿego capitulu͡ ktorÿ / yest czlouÿek ktory chcze zÿuod mÿ- / ecz a mÿluÿe dny uÿdzÿecz dobre /

(141 r.) Daleÿ mouÿ odwrocz sÿą od zlego / a czÿny dobrze Szukay pokoÿu ÿ / barzo ÿego naszladuÿ, pÿerua regu- / la yest odklonÿcz sÿą od zlego Wto- / ra dobrze czÿnÿcz Trzeczÿa uyele cz- / ÿerpÿecz /

Pyerua regula szwÿątoszczÿ / ÿest grzechom sÿą uyaro- / uacz bo zloszcz uÿnÿ grzechu, przeczÿ- / uÿa sÿą blogoslauÿensthwu szwÿą- / toszczÿ A przeto pospolu bycz nÿemo- / gą, przeto bog mouy przesz Esaÿasa / pÿeruego capitulu͡ przestanczÿe zle / czÿnÿcz a uczczÿe sÿą dobrze dzÿelacz / czo potwÿerdza prauo szwÿąte rzekącz / Szwÿątoszcz nÿeuÿnnoszczÿ telko do- / brÿm slussa. przeto szlÿ pokÿ zlÿ ÿe- / st zbauÿon bÿcz nÿemoze bo tak mo- / uÿ aristoteles ten sam sczącsnÿ ÿesth / kto krom zmazÿ zloszczÿ ÿest, gdze / daleÿ tho napÿssal ÿze ludzÿe bogo- / (141 v.) uÿe dla cznot rzeczenÿ są a zlÿ gor- / szÿ ÿest nÿsz ktora bestÿa, przeto ta-/ ky ma sluchacz czo pÿsse matheus / trzeczÿego capitulu͡ pokutą czÿncze / przÿblÿzÿ sÿą uam krolestwo nÿe- / bÿeskÿe /

Na pÿeruą regulą chouala / marÿa panna bo nygdÿ nÿ- / ezgrzeszÿla anÿ szmÿertelnÿe anÿ / powszednÿe, czo tak uÿuodzą ÿsz/ gdzÿe grzech ÿest tam laska boza / nÿe ÿest, przeto by w pannÿe bÿl / ktorÿ grzech tam by bÿla proznosez / laskÿ, a tako bÿ nÿe rzeczona lasky / pelna /

Utora szwÿątoszcy regula ÿ- / est wuczÿnÿenÿu dzÿwn- / ÿch uczÿnkow dobrych, przeto rz- / ekl dauÿd A czÿn dobrze bo mo / uy Szwÿątÿ Grzegorz mala rzecz / u boga ta ÿesth zle nÿeczÿnÿcz: a- / (142 r.) le thesz kozdy ma praczouacz dob- / rze dzÿelacz /

Ną wtorą regulą chouala pa͡- / na marÿa bo wszÿtka sÿą bi- / la uÿdala na uczÿnkÿ dobre bo o- / nÿey zgodnÿe pÿsse Epifanianus / [3])germanus [4]), ignacius [5]), yeronÿn w- / nÿktoreÿ epistole ÿsz marÿa pau- / na tak swoÿ czasz sobÿe rozdzyelÿla / ÿsz na yu-

---

[1]) y
[2]) y
[3]) y
[4]) y
[5]) y

trznÿą wpulnoczÿ wstaw- / szÿ do szwÿtanÿa sÿą modlÿla a od / szwÿtanÿa roszmÿszlala o sÿnÿ (swȳ) [1]) ÿako sÿą mÿal począcz narodzÿcz / krczÿcz poszczÿcz umączon bÿcz pog- / rzebÿon bÿcz, wstacz zmartwÿch w- / nÿebo wstąpÿcz, a tam ze bogu dzÿ- / ąkoualą stako laskauego czlouÿeka / odkupÿenya gdÿ yusz dzÿen szwÿątÿ / bÿl, a to trzeczÿeÿ na dzÿen godzÿ- / nÿ mÿescza na ktorÿch cr̄us znam- / ÿenÿte uczÿnkÿ czÿnÿł przy ÿe- / (142 v.) rusalem ktore byly nauÿedzaÿącz / obchodzÿla laską bozą rozmÿszlaÿ- / ącz s placzem ÿemu stego dzÿąkaÿącz / a od trzeczÿeÿ asz do dzÿeuÿątheÿ / [2]) thkącz czo koluÿe barzo subtÿlnÿe / rąkoma swÿma robÿla, gdzÿe po- / uÿedaÿą ÿsz ÿest wÿadnÿu ÿeÿ ro- / boty pasek nad ktorÿ nÿcz czudnÿ- / eÿszego nÿemasz takÿey (w) roboczÿe / od nonÿ (asz) (do) dzÿeuÿąteÿ godzÿ- / nÿ nÿeuÿszla z modlÿtwÿ asz anÿola / uszrzala a od nÿego pokarm przÿ- / nÿesÿonÿ wzÿąla gdzÿesz bogu dz- / ząkouala Benedicite ÿ gracias / mouÿącz zuczlÿuoszczÿą ÿ wdzÿą- / cznoszczÿą uÿelką, czemu sÿą nÿeth- / rzeba dzÿuouacz gdysz czÿ synom ÿz- / draelskym pokarm dal bog napusz- / czy przesz czterdzÿeszczÿ lath anÿel- / skÿmÿ rąkoma sprauÿonÿmÿ sp- / (143 r.) rauÿonÿ [3]) helÿassouÿ wstąpuÿącze- / mu na gorą oreb. daleko uÿączeÿ / marÿeÿ pannÿe sluszno bÿlo to uczÿ- / nÿcz ÿako sweÿ pannÿe ÿ matuch- / nÿe tÿm ze telko od anÿola pokar- / mem bÿla zÿua [4]), ktorÿ pokarm ÿey / od bÿskupa wklastorze dauano ten / przebog sama rękoma swÿma (robi- / la) rozdauala ÿ to czo uÿrobÿla Se- / duleus mąsz szwÿątÿ tak onÿeÿ pÿ- / sse ÿsz przÿ glouÿ ÿeÿ losku bÿla ly- / brarÿa kszÿąg pelna gdzÿesz cząsto / sen ÿ robotą sobÿe przerÿuala wsta- / uaÿącz. a pÿsmo czczÿla proroczkÿe / w tey ze thesz wkownatcze ÿ mÿescze / modlÿthwÿ bÿlo, gdzÿesz w gorączÿm / duchu bÿuala od anÿolow podno- / szona a owczÿelenÿu bozÿm tam ro- / zmÿszlala /

Thrzeczÿa regula ÿest czÿerpÿ- / ecz wszÿtkÿ od boga przepu- / szczone przeczÿwnoszczÿ a tho / (143 v.) gdÿ Dauid mouÿ szukaÿ pokoÿa a- / mocznÿe ÿego naszladuÿ bo czÿerp- / lyuoszcz uczÿnek doskonalÿ ma iaco- / bi pyeruego capitulum napÿsano g- / dzÿe mouÿ Szwÿąty grzegorz zÿuot / szwÿątÿch wczyerplyuoszczÿ bÿua / poznan ÿako cr̄us rzek luce dwudz- / ÿestego pÿeruego capitulū wczÿerplÿ- / uoszczÿ uasseÿ otrzÿmaczÿe dusse ua- / sse /

Tą regulą marÿa panna choua- / la bo ÿeÿ czyerplÿuoszcz bÿla / dzywna (od kozdeÿ zloszczy) a kto mo- / ze roszmÿszlÿcz ÿaką czÿerplÿuoszcz / mÿala panna przÿ wszÿtkÿeÿ mącze / ÿ ssmÿerczÿ przy ktoreÿ bÿla swego / mÿlego sÿna, gdzÿe sloua nÿeczÿer- / plÿuoszczÿ

---

[1]) boszem
[2]) godzyny
[3]) atesz
[4]) a

zadnego wtakÿm smąt- / ku nÿeukazala ktora to bÿla zaslu- / zÿla ÿsz swą modlÿtwą ÿedna wszÿ- / tkÿ katÿ yeÿ sÿna krzyzownÿkÿ po- / bÿcz ÿ zatraczÿcz mogla gdÿsz helias / modlÿtwą swą z nÿeba ognÿem, ksÿą- / (144 r.) zą ÿ z ÿego poddanymy spalÿl a / panna anÿ pomstÿ anÿ przeklÿna- / nÿa anÿ potąpÿenÿa ÿm ządala a- / le sÿą zanÿmÿ modlÿla ku ktoreÿ / uolaÿczÿe o wspomozenÿe /

Podluk szwÿątego crisostoma /

Trzÿ są rzeczÿ nalepsze kto- / re szwÿączą czlouÿeka, czÿstoszcz se- / rcza [1]), dobrÿch uczÿnkow obfÿte czÿ- / nÿenÿe zdobrem umÿslem, a oblÿcz- / noszcz ducha szwÿątego [2]) /

Jusz ku szwÿąteÿ pannÿ regule / czwarteÿ przystąpuÿącz ta za- / lezÿ wczÿsteÿ a szwÿąteÿ ządzÿ (e(r) [3]) / (cza) ÿ mÿszlÿ to ÿest abÿ sÿą ku zad- / neÿ rzeczÿ szwÿeczkÿeÿ czÿelesneÿ / nÿe- sklonÿla Mouÿ bog przesz ÿsa- / ÿassa omÿuaÿczÿe sÿą a czÿ- stÿ bądz- / czÿe oddalczÿe zloszcz mÿszlÿ uasz- / ÿch od oczu mo- ÿch bo y cristusz / uydzenÿe obÿeczuÿe bostwa swe- / (144 v.) go tÿm telko czÿstego sercza rzekącz / Mathei pÿątego .c. blogoslauÿenÿ/ czÿstego serdza bo onÿ boga ogląda- / ÿą tego ÿest ten vÿuod Szwÿątego / augustina mouÿącz Takÿ kozdy ÿe- / sth ÿako to czo mÿluÿe yeszlÿ zÿe- / mÿą zÿemÿąsz, yeszly boga ÿa nÿe- / mouÿą tobÿe ÿsz bÿsz bÿl bogÿem / ale sluchay boga przesz dauida gdze / mouÿ yam rzekl ÿsz bogouÿe ÿes- / teszczÿe uÿ bo bog myloszcz a ktho / mÿeszka wmyloszczÿ w bodze mÿesz- / ka a bog wnÿm /

Tą regulą chouala panna / marÿa otÿm szwÿathczÿ Sz- / wyą- ty Ambrosÿ gdÿ mouÿ czo ÿest / szlachethnÿeÿszego nad matką bozą / czo ÿasznÿeÿszego nad tą ktora uy- / brala sobÿe szwyatloszcz uÿeczną czo / czÿsczszego nad oną ktora cristusa / przesz narussenÿa porodzÿla gdÿsz / (145 r.) gdÿsch panna bÿla nÿetelko wczÿe- / le ale tesz wumÿszle Mÿszlÿ mÿala / dobre za touarzÿsse bo wserczu bÿ- / la pokorna, w slonÿe uazna, w umÿ- / szle rostropna, wrozmo- uÿe mÿerna / weczczÿenÿu pÿlna, w roboczÿe usz- / tauÿczna, w mouÿe sromÿeszlÿua bo- / ga zawzdÿ szukaÿącza, pehnÿm ser- / czem ÿego mÿluyącza Czosch tesz po- / uÿeda Swÿąty anselmus mouÿącz / ÿsch marÿa panna taką czÿstoszczą / slÿnąla ÿsch pod bogÿem uÿączssa / nÿemoze bÿcz nalÿezÿona /

Pÿąta regula szwÿątoszczÿ ÿe- / sth prostÿ a szwÿąty umÿsl / ktorÿm bÿua czlouÿek rządz- / on wczÿnÿenÿu dobrego uczÿnku bo / rzekl crûs Mathei Sostego capitulû / kaganÿecz czÿala twego ÿest oko twe / ÿeszlÿ oko twe proste a nÿemaÿące / (145 v.) nÿektorey cząszczÿ czÿemnoszczÿ bą- / dzye tesz czyalo twe ÿasne

---

[1]) pokora
[2]) thaky ma y naydze
[3]) y

wszÿthko / ÿeszly oko twego umÿslu zle bądzÿe / tedy ÿ czÿalo czÿemne twe bądzye / wszytko bo ÿako tesz mouÿ prauo / szwÿąte ysch bog na umÿsl patrzÿ uÿą- / czeÿ nÿsch nauczÿnkÿ bo umysl ko- / nÿecz uczÿnku ustauÿa, a ÿako mouÿ / phÿlozow ktorey rzeczÿ konÿecz dobrÿ / wszytka rzecz dobra, a dla tego mouy / Apostol wszÿtko czÿnczÿe ku chwale / bozeÿ /

Tą regulą chouala marÿa pan- / na bo wkozdÿm uczÿnku nÿ- / czego ÿnschego yedno chwaly bo- / zey szukala yako mouy onÿey Swÿą- / thÿ Ambrozÿ wksÿąskach o dzÿe- / uÿczthwÿe pannÿ marÿeÿ /

Sosta regula Szwÿątoszczÿ ÿe- / sth wplÿnÿenÿu laskÿ du- / cha szwÿątego krom laskÿ du- / (146 r.) cha szwÿątego Nykth sÿą cszwÿą- / czÿcz nÿemoze, yako mouÿ apostol / nÿeÿestesmÿ dostatecznÿ czego mÿsz- / lÿcz znasz ale nassa dostatecznoszcz / zboga ÿesth a yako mouÿ prauo / szwÿąte y przÿkazanya bozego kr- / om lasky yego napelnÿcz nÿemozÿmÿ / y tesch prauo mouÿ na ÿnschym / mÿesczu ysch krom laskÿ bozeÿ mÿ- / escza nathruathsze (*sic!*) dusse zbauÿcz / nÿemogą, bo adam z raÿu, luciper / z nyeba zgrzeszÿwszÿ upadlÿ kto prze- / to szwÿątÿm chcze bÿcz ma praczo- / uacz wtÿm zÿuoczÿe o laską bozą / a ÿą umyecz zachouacz /

Tą regulą marÿa chouala gdÿsch / sama byla laskÿ bozeÿ pelna o / czÿm szwyatczy anÿol gdy rzek laskÿ pel- / na /

Sÿodma regula podluk / szwÿątego bÿernata szwÿąto- / szczÿ yest trzÿmacz thrzeszwe / (146 v.) pozÿuÿenÿe bo mouÿ prauo boze / obzarstwo nÿcz nÿedopuscza nÿebÿe- / skÿego czlouyekouÿ mÿszlÿcz ÿako tez / cristus mouÿ Luce duudzÿestego pÿeruego / ostrzegaÿczÿe sÿą aby nÿebÿly obczÿ- / ązonÿ sercza uasse obzarstwem a / pÿÿansthwem Pÿothr szwÿąthÿ ws- / wÿch canonÿcech epistolach tak uo- / la braczÿa trzeszwÿ bądzczÿe bo prze- / czÿwnÿk uasz dÿabel okrąza szukaÿ- / ącz kogo by pozarl ktoremu przeczy- / uÿaÿczÿe sÿą mocznÿ w uÿerze /

Tą r(z) egulą chouala marÿa zawsz- / dy ue wszÿtkÿch rzeczach zÿuÿącz / mÿernÿe rzatko barzo pÿÿącz yako / pysse Szwÿąty ambrosy ÿako mam uÿ- / slouycz w pannÿe marÿeÿ pÿczÿa ÿe-/ dzenÿa mÿernoszcz pracze yey obfÿ- / toszcz, gdÿ pÿerwscha rzecz mÿerno- / szcz wmarÿeÿ bÿla nad naturą wto- / ra pracza ÿeÿ mąka bÿla nathurze / (147 r.) bo wnÿeÿ zadnÿ czasz nÿgdÿ nÿe- / bÿl opuszczon wnÿey ustauÿcznÿ bÿl / dzÿen poszczeuÿa acz nÿekÿedy przÿ- / szla yey uola ÿeszcz zachczenÿa po- / karm yey byl ktorÿ uÿączeÿ natu- / rą ÿeÿ umorzÿcz mÿal nÿszlÿ posÿ- / lÿcz a ozÿuÿcz albo roskosch uczÿ- / nÿcz, spanÿa ządza nyepÿerueÿ ÿ- / eÿ przÿszla alÿsch potrzeba przÿ- / pądzÿla, a gdy [1]) odpoczÿualo czÿa-/

---

[1]) yey

lo [1]) dussa yey wczuÿnoszczÿ bÿla [2]) / ktora zawzdy [3]) uespanyu (, abo czo / cztla, rozmÿszlala albo sen przer- / wawschÿ ku czczÿenÿu wstala al- / bo czo bÿla wpamÿącz wlozÿla to / roszbÿerala ku dlusszemu pamÿą- / tanÿu albo czo umÿala to s sobą / ÿako ÿnszemu pouÿedala Modlÿ- / thwa ÿaka bÿla stheÿ trzeszuosz- / czÿ yusch uÿsszeÿ pÿsana (oto bacz) /

(147 v.) Otho obacz thrzeszuoszcz a cznÿ- / noszcz pannÿ marÿeÿ matuch- / nÿ naszey kozdÿ czlouÿecze zakonnÿ /

Osma regula szwÿątoszczÿ ÿe- / sth w ządzÿ laskÿ laska bo- / uÿem ÿest taka przesz ktoreÿ anÿ / uÿara, any sprauÿedlÿuoszcz, anÿ / dobre uczÿnkÿ, pomoczne są ku z- / bauÿenÿu przeto apostol do korÿn / thow trzynastego capitu mouÿ bych / ÿązÿkÿ ludzkÿmÿ mouÿl ÿ anÿels- / kÿmÿ a laskÿ bÿch nÿemÿal stalem / syą ÿako mÿecz brznÿącza, przetho / mouy Szwÿąty Byernath ÿsz uÿel / koszcz kozdego czlouÿeka szwÿątho- / szczÿ bÿua baczona podluk mÿarÿ / a uaznoszczÿ laskÿ ktorą pouÿnÿen / mÿecz ysz tesch duscha rzeczona bą- / dzÿe uyelka ÿako laska wnÿey uÿ- / elka (mala ÿ laska mala) a ÿeszlÿ / laskÿ nÿemasch nÿcz, dussa bądzÿe / (148 r.) rzeczona [5]) nÿcz /

Tą regulą chouala panna mari- / a bo uysoko boga mÿlouala / a swego blysznÿego dla boga ÿako / sama sÿebÿe /

Dzÿeuÿąta regula szwÿątoszczÿ / ÿesth (w) fundamenth pokorÿ/ szwyątey ÿako cristus rzekl przesz / lucassa syodmenasthego capitulum / gdÿ wszÿtko spelnÿczÿe czo uam p- / rzykazano mowczye z ludzÿ nÿepozÿ- / teczny ÿestesmÿ A ÿndzÿe rzekl osmenastego capitulū ktorÿ sÿą upokorzÿ / bądzÿe pouÿsszon hugo mouÿ o poko- / rze on ÿesth vÿątssÿ w nÿebÿe ktorÿ / tu ÿesth namnÿeÿschÿ na szwÿeczÿe /

Marÿa matka boza bÿla napo- / kornÿeÿscha tu na szwÿeczÿe / dla ktoreÿ cznotÿ bÿla mÿla mÿ- / lemu bogu ÿsch potym sÿą ÿego/ matką stala tako ÿsz sama rzek / la napysano Luce pÿeruego capitūl / (148 v.) veÿrzal napokorą sluzebnÿczkÿ s- / weÿ oto stego blogoslauÿoną mÿą / bądą mouÿcz wszÿtkÿ rodzaÿe /

Dzÿesÿąta regula szwÿątosz- / czÿ ÿesth dacz polepszenÿe / blÿsznÿemu yako mouy Rÿ- / chardus ysch ma bÿcz czlouÿek sz- / wÿątÿ nÿetelko u sÿebye ale tesz ku / blÿsznÿm swÿm rządnÿ podluk ÿa- / ko rzek Aposthol opatbrzmy dobrze / czÿnÿcz nÿetelko przed bogÿem ale / tesch przed ludzmÿ maÿączÿ zbudo- / uanÿa dobre obczouanÿe bo mouy / prauo szwÿąte ÿsz mala rzecz ÿest sa- / memu nÿeblądzÿcz a ÿnschÿm ÿ / slouem ÿ uczÿnkÿem skodzÿcz

---

[1]) blogoszlawyone
[2]) boszkey
[3]) byla
[4]) merna
[5]) tesz

bo tak / mouÿ szwÿąty Grzegorz tele razow / szmÿerczy prelaczÿ są dosthoÿnÿ / acz nycz zlego samÿ nÿeczÿnÿą ÿe- / le zlych przykladow swÿm podda- / nÿm czÿnycz ukazuÿą a tego ÿm do-/(149 r.) puszczaÿą y aristoteles on (*sic!*) ganÿn th- / ak napÿsal to ÿest czlouÿek nalepszÿ / ktorÿ nÿetelko sam sobÿe swą cznotą / ÿest pozÿteczen ale ÿ ÿnszÿm drogą k- / nÿeÿ ukazuÿe a to ÿest nagorschÿ kto / nÿetelko ysz sam zly ale ÿ ÿnsche po- / garscha /

Marÿa panna matka nascha nÿ / gdÿ przÿkladu zlego s sÿebe / nyedala bo pÿsse Szwÿąty ambrozÿ / Nycz nyebÿlo krzÿuego przed oczÿ- / ma pannÿ marÿeÿ nÿcz krnąbrne- / go wslouÿe, nÿcz w uczÿnku czego / by sÿą sromacz myala poszczÿa so- / bÿe nÿelamala, rospusthnÿe nÿecho- / dzÿla, glosu frÿowuego nÿemÿala ta- / ka ÿsch ÿaka bÿla wczÿele postaua / taka bÿla wdussy (ÿeÿ) figura ÿeÿ / uÿelkyeÿ przÿkladnoszczÿ a Szwÿą- / thy Jeronÿm tak onÿeÿ mouÿ marÿ- / ą gnÿewlÿwą nÿkth nÿeuÿdzÿal / (149 v.) slorzeczączą albo przeklÿnaÿączą / nykth nÿeslÿssal ÿsz ÿeÿ wszelkÿ u-/ czÿnek a moua bÿla laskÿ takÿeÿ / pelna ÿsz kozdÿ rzecz mussÿl ÿsz tu / bog na ÿązÿku sÿedzÿ Thesch swe- / go blysznÿego mÿlouala bo ÿemu / nauką dobrÿch uczÿnkow ukazoua- / la yako mouy Szwÿątÿ Jeronÿm ÿsz / marÿa panna praczouala sÿą o tho- / uarzÿszkÿ swe bÿ ktora snÿch ktho- / rą mouą nÿezgrzeschÿla by thesch / ktora snÿch szwadlÿuą pÿschną ku / sweÿ rowneÿ nÿebÿla a przes prze- / staÿa blogoslauÿla mÿlego boga / ÿsch tesch za pozdrouyenÿe nÿcz nÿe- / odpouÿedala yeno dzÿąkÿ schwalą / mÿlego boga to czÿnÿącz, by przesz / chwalÿ bozeÿ nye bÿla nalezÿona / a tako od samey pannÿ to uÿszlo / y zapozdrouÿenÿe odpouÿedaÿą- / ezy dzÿąkuÿmÿ mouyącz dzÿąkÿ / (150 r.) bogu, a przeto zawzdÿ anÿelÿ uÿ- / dany snÿą mouÿcz a yako namÿl- / schÿ sluzÿlÿ ÿeÿ, ÿescze nad to ÿeÿ / zÿuoth tak bÿl chwalebnÿ ÿ osz- / wÿeczÿl koszczÿolÿ wszÿtkÿ przÿ- / kladÿ dobrÿch uczÿnkow /

Jedennasna regula szwÿąto- / szczÿ ÿesth okrassenÿe uew- / szÿtkych cznotach przeto mouÿ swÿ- / ątÿ Bÿernad karz sÿą czo chczesch / mącz sÿą czo chczesch nÿedacz mÿ- / lÿ bog obfÿtoszczÿ sweÿ alÿsz bą- / dzÿesch cznotamÿ okrasson a szwÿą / ty panel mouy do korÿnthow cz- / wartego .c. nÿe wmouÿe zalezy kro-/ lestwo boze ale wsameÿ cznoczÿe / a nÿedoszÿcz ÿest ÿedną mÿecz a- / le wszÿtky a wszÿtkÿmÿ cznotamÿ / wszÿtky grzechÿ bÿlÿ odrzuczonÿ / bo yako rÿczerz tego szwÿata na- / rÿczerstwo sÿą nÿeuÿprawuÿe / (150 v.) krom zupelnoszczÿ zbroÿe, tak tesz / rÿczerz cristusow krom wszÿtkÿch / cznoth a tako yako mouy Szwÿąty / grzegorz yedna cznota sama albo nÿcz nÿeÿest abo nÿedoskonala ÿe- / sth a vÿmowcza rzÿmskÿ Cicero tak / mouÿ ÿednosz rzekl yz bÿsz ÿedneÿ / cznotÿ nÿemÿal yusz zadneÿ nÿemasz /

Marÿa nad szwÿąthe szwÿąt- / scha wszÿtkÿmÿ cznotamÿ bÿ -/ la zupelnÿe okrassona bo mouÿ / tak Szwyąty Jeronÿm yeszlÿ spÿlno- / szczÿą obaczÿsch nÿcz laskÿ mÿlosÿerdzÿa / nÿcz czudnoszczÿ a ÿasnoszczÿ czego / bÿ w pannye marÿeÿ nÿenalasl do- / sta-

tecznÿe a zasch nÿepokorna lu- / toszczÿua przÿaÿna zgodna smÿe- / rna nabozna ÿ ÿnszÿch cznot pelna /

(151 r.) D(wanasna) Regula szwÿątosz- / czÿ ÿest wthrwanÿu ÿako / mouÿ Szwÿąty grzegorz pro- / zno dobrÿ uczÿnek bÿua czÿnÿon / ÿeszly bÿ przed konczem zÿuota bil / opuszczon bo nÿe ten ktorÿ pocznÿe / ale kto dokona ten zbauÿon bądze / samo bouÿem thrwanÿe uÿeczną / odplatą ktora ÿest sam bog bÿerze /

Myla matuchna mÿlego pana / yezusa krom narussenÿa asz / do szmÿerczÿ ku dobrym uczÿnkom / przÿstauala a wnÿch dostatecznÿ(e) / e thrwala, a zasz tego poznacz / nÿemozemÿ zÿeÿ zÿuota gdzÿe pi- / schą ÿsch marÿa sÿedzÿala vnok / panskych sluchaÿącz sloua ÿego / pod krzÿzem stoÿącz nÿedeszla / asch ÿ wgrob wlozÿla po zmar- / thwÿchwstanÿu skownathkÿ sz- / (151 v.) weÿ nÿeuÿsla asch ÿ vsrzala po / ÿego w nÿebo wstąpÿenÿu z aposto- / lÿ wmodlÿthwÿe bÿla az ducha sz- / wÿątego s nÿmÿ wzÿąla. a pothÿm / przesz dwanaszczÿe lath mÿescza sz- / wÿąte na ktorÿch cristus czÿerpÿ- / al spokorą mÿedzÿ nÿeprzÿaczÿel- / mÿ bądącz nabozny nauÿedzala / asch umarla /

A przeto sam sÿebÿe ÿ koz- / dego proschą vezmÿ sÿą / teÿ panny tÿch prostÿch regul na- / szladouacz ÿeszly chczemÿ oszwÿą- / czÿcz sÿą snÿą [1]) krolouacz [2]) nÿeopu- / szczaÿmÿ zakonu ÿeÿ zÿuota ch- / czeszlÿ abÿ glouÿe twey bÿla przy- / dana laska czo sprzÿkladu rÿch- / leÿ yemu vÿerząącz obaczysz ÿa- / kÿeÿ ÿesth ta panna pomoczÿ /

Mÿla [3]) persona nabozna w- / (152 r.) modlÿthwye ustauÿczna ktora ma- / rÿeÿ pannÿe sluząącz oto ÿeÿ pro- / szÿla by ÿeÿ obÿauÿla ÿako syą / w swÿm zÿuoczÿe bogu modlÿla / ÿsch sÿą ÿemu tak spodobala a / taką laską odnÿego bÿla napelnÿ- / ona aby ÿey w tÿm naszladuÿącz / mogla sobye zasluzÿcz (s nÿą sÿą zro) / [4]) w(n)acz w modlÿtw [5])bÿ takyeÿ las- / ky mogla dostąpÿcz, nyektorego / czasu maryą panna ÿeÿ sÿą ukaza- / la ÿey swą modlÿthwą obÿauÿ- / la rzekącz gdÿm bÿla ÿescze mlo- / da wpulnoczÿm wstauala a w- / koszczÿele (padszy) [6]) takom sÿą pa- / nu bogu modlÿla Napÿerueÿ / abÿ wszechmogączÿ bog dal mÿ / laską ÿz bÿch ÿego przÿkaza- / nye napelnÿcz mogla a ue wszÿt- / kÿm uolą ÿego uczÿnÿcz a wszÿth- / (152 v.) ko czo on mÿluÿe mnÿe tesch ÿsz / bÿ dal mÿlouacz a czo on nÿenauÿ- / dzÿ mnÿe nÿenanÿdzÿecz /

Uthore proszÿlam ÿzbÿch boga / nadewszÿtko mÿlouala a blÿsz-/ nego mego podluk uoleÿ ÿego, uÿedz- / ÿalam bouÿem ÿsch kozda

---

[1]) y
[2]) a
[3]) yedna
[4]) tr
[5]) a
[6]) pokląknawszy

laska mÿ- / louanÿa od laskÿ ÿego pochodzÿ / a zadna cznota krom ÿego mÿloua- / nÿa wnasz bÿcz nÿemoze /

Thrzeczÿe proszÿlam pokorÿ cz- / ÿerplyuoszczÿ, laskauoszczÿ cz- / ÿstoszczy ÿ ÿnszÿch wszÿtkÿch cznot ÿz bÿch sÿą ÿemu bÿla ÿmÿ spodo- / bala /

Czwarte prosÿlam aby- / ch bÿla czasz ten oglądala gdy / by bÿla dzyeuÿcza a panna sÿna / bozego począla ktory sÿą na odku- / pÿenÿe wszÿtkÿego szwÿata naro- / dzÿcz mÿal abÿch ÿego matcze slu- / zącz ÿego pas[1])ouacz noszÿcz mogla / (153 r.) a nalonÿe ÿeÿ ÿemu ÿako bogu ch- / walą uczÿnÿcz [2]), a to rozumÿeÿ przed / bozÿm narodzenÿm bo dla uÿelkeÿ / pokorÿ mnÿmala yz by bÿla nÿedo- / stoÿna abÿ matką bozą bÿla /

Pÿątem proszÿla ÿzbÿ wszÿtek / lud ku sweÿ chwale zachoual/ sthą personą daleÿ rozmauÿaÿącz / to kthÿm modlÿtwam przÿlosÿla / yz kozdą laską kozdą cznotą wÿ- / ÿąwszy laską poszwÿączenÿa z uÿel- / ką robothą ÿ praczą nabÿla a tom / otrzÿmala ustauÿczną modlÿthwą / gorączą ządzą, głąboką pokorą a / nabozensthwem uÿelkÿm placzem a / lzamy [3]) uÿelkÿm czÿala mego udrą- / czenÿm, tegom doszla a dostąpÿla / przeto ÿ mÿ teÿ modlÿthwÿ naszla- / duÿmÿ zewssÿtkÿego dzÿąkuÿącz / bogu /

Jeszcze drugÿ przyklad na- / (153 v.) pÿschą vboga nÿektora nÿeuÿas- / tha dwÿe dzÿueczcze na sluzbą / y ku naszladouanÿu pannÿ marÿeÿ / w tÿch cznotach zmlodoszczÿ uÿda- / la a u oltarza przed obrasz pannÿ ma- / rÿeÿ onÿ przÿuÿodschÿ ÿeÿ ÿe pole- / czÿla rzekącz o panno ÿ pany tÿ d- / wÿe dzÿeueczkÿ moye czÿste ÿ mlode / czÿebye naszladuÿącze ofÿaruÿą / ty yusch bądz ÿch matką y opath- / rzyczÿelką a wzyąwschÿ rącze o- / nÿch dzÿatek ku rączkam panny / marÿeÿ onego obraza tak ye / złączÿla, potÿm gdÿ sÿą do domu / wroczÿly mlodzÿenÿecz wczÿstym / bÿalem odzÿenÿu ÿm sÿą ukazal / a drogą uprzedzÿwschy zasthąpÿwschy w dom ÿch / ÿe uprzedzÿl ÿ sto funtow srebra / ku wspomozenÿu ÿch ubostwa ÿm / ostauÿl upomÿnaÿącz ÿe ku slusz- / bÿe pannÿ marÿeÿ ÿch matky Są- / (154 r.) syedzÿ ÿch zlÿ to usrzawszÿ zaÿrzącz / sromoczÿcz ÿe ÿąlÿ rzekącz ÿze bÿ te- / go zle nabÿlÿ czo ony spokorą czÿer- / pÿalÿ a pannÿe marÿeÿ sÿą polecza- / lÿ yzby yako ÿusz ÿch mathą stey / sromotÿ ÿm pomocz raczÿla, w czÿm / ÿe uÿsluchala bo w ÿedno szwÿąto / panny marÿey w koszczÿele pzzeth / ludzmÿ anÿol z nÿeba stąpÿwszÿ vÿ- / encze skwÿeczÿa przÿnÿosschÿ ÿm / ye na glouÿ wdzÿal rzekącz ty uÿ- / ankÿ matka uassa marÿa uam przÿ- / slala a znamÿą uassego panyensth- / wa w czÿstoszczy zachouanego ksÿą- / zą oney zyemÿe ÿ lud pospolÿtÿ / uÿdzącz ten dzÿw tak uÿelkÿe d- / wa klastory panyenskÿe zbudoua- / lÿ ku czczy panny marÿeÿ y nada- / ly w ktorÿch ty pannÿ starszÿmÿ u- /

---

[1]) t
[2]) mogla
[3]) y

czÿnÿlÿ gdzÿe uÿele panyen mÿeska- / ÿącz zÿuota marÿey pannÿ naszladu- / (154 v.) ÿącz nÿebÿeską koroną wzÿąły /

Zÿuoth regul tÿch szwÿątÿch ma- / rÿeÿ pannÿ tum uam uÿpÿ- / ssal chczązz a tego po uasz ządaÿącz / bÿszczÿe ÿeÿ wtÿm naszladoualÿ bo- / szczÿe na kozdÿ czasz pouÿnne nÿą- / czeÿ umÿecz lepschymÿ bÿcz uÿączeÿ / uczÿnkow mÿlosÿernÿch czÿnÿcz tu / nauką maczÿe ku szwÿątoszczÿ, przÿ- / klad y pouod ku dobrÿm mÿlosye- / rnÿm uczÿnkom stego pannÿ ma- / rÿey zÿuotha ÿ tego ksÿążączÿa / ÿ thego luda uÿelkÿ maczÿe (p) przÿklad Gdzÿe thesch proschą / o zdrouą marÿą bÿ tesch tha / panna mnÿe wspomogla ktheÿ / Regule thakÿeÿ Szwÿątoszczÿ / Amen /

Jhūs maria anna Agnes Franciscus /

SŁOWNIK
wyrazów godnych uwagi.

a. *a* (spójnik): czczycz a szwyączycz 1 v.; od skod rozmaytych a od ganyby 2 r.; thrzeszuoszcz a czuynoszcz panny maryey 147 v.
abo: nyeuydarto abo nyeukradzyono 134 v.
abociem: aboczyem ona początа 21 v.; aboczyem tą panną obralo bostwo 34 v.
abowiem: abouyem 34 r.
acz: acz syą narodzyla 3 v.; naczyszczyey acz boga porodzyla zachouala 129 v.
aczkolwie (aczkolwiek): aczkoluye 6 r.; aczkoluye poszlubyla byla bogu czystoszcz 138 v.
aczkoli (aczkolwiek): aczkoly 25 v.; aczkoly poszlo z oczcza 82 r.; aczkoly oboye szwyączą począczye 84 r.
adament: adamenth przyczyągayącza 113 r.
alysz (aż): alysch oduolal vzdroyon byl 12 v.; alysz ta panna odemknąta 50 r.; alysz rzecz slyszana abo uydzyana 65 r.; nyebądzye odyąte krolestwo zyemye zydowskyey alysz przydze ktory... 101 r., rzatko mouyla alysz tego barzo byla potrzeba 122 r.; spanya ządza nyepyeruey yey przyszla alysch potrzeba przypądzyla 147; alysz bądzyesch cznotamy okrasson 150 r.
Ambroży: swyąty Ambrozy 144 v., 145 v.
b. *báczę, báczysz, báczyć:* baczmysz thu ysz dwoyakye uesele bylo 83 r.; bądzyemy baczycz yedno głąbokye pytanye 133 r.; uelkoszcz kozdego czlouyeka szwyąthoszczy byua baczona podluk myary v. 147.
bádám, bádász, bádać: s szwyątoszczy yezusouey yey syą badaly 134 r.
barwa: troya barua 119 r.; o yey baruye 119 r.
bestyjá: nysz ktora bestya 141 v.
bezmierny: beszmyerna 54 v.
bez obok przez (z gen. sine): bez grzechu 8 r., bez grzechu 11 v.
bliższy (bliźni): y podvysszy yego myedzy yego blysszymy 2 r.

bociem (albowiem) = *bo-ći-jeśm:* boczyem ona pyeruey sthworzona 69 r.; dussa czuye w bogomyslnoszczy 111 v.
bojuję, esz, bojować: w koszczyele boyuyączym 140 r.;
boléwám, ász, ać (oczy): rzatko boleuayą 120 r.
Brygida: brigida, brigidzye 12 v.
brona (*bráma*): w zlotey bronye 106 r., do zlotey brony 105 v.
brzemienná: brzemyenna byla 86 r.
brzniący, e, á (brzmiący): stalem syą yako myecz (=myedź) brznyącza 147 v.
Biernat obok Bernard, Bernadyn, Barnadyn: byernata 140 v.
biskup: byskupem, 2 r., byskup 39 v., od byskupa 143 r.
c. cesárz: czesarz abo krol 66 r.
cesarski, e, a: praua myeszczkyego y czesarskyego 9.
cokolwie (cokolwiek): czokolwye 1 v.; czokolvye 13 v.; czokoluye 102 r.
cudny, e, á: czvdna yesthesz 1 r.
cudność, i: pozą̨da krol bog czudnoszczy twey 130 r.
cuż, cóż: czusz nyechczącz dacz przygany 60 v.
č. ciało Boże: czyalo boze 135 r. (ciało i krew pańska).
cielisty, e, a: y spytal by tu yeszly byla tlusta a czyelysta abo sucha 118 v.
cielistość, i: tlustoszcz abo czyelystoszcz 117.
ciem = *ći-jeśm:* a tedy czyem bylo yey począczye 69 r.; o chwalebnye czyem bylo yey począczye 32 r.
cz. czas: bo w nyey zadny czasz nygdy nyebyl opuszczon 147 r.
cztę, cziesz, czcić, czcił (czytać): jako syą czczye w nyektorych ksyąskach 77 v.; ksyągy o tym pysanye pothąpya y zakazvye ye czczycz 13 r.; yął czczycz 60 r.; pysmo czczyla 143 r.
czetł, cztło, cztła: abo czo cztla 147 r.
czcienie (czytanie, pismo): czczyenye pouyeda o tey pannye 43 r.; czczyenye mouy 47 v.; ve czczyenyu ustauyczna 109 r.; we czczyenyu pylna 145 r.; ku czczyenyu 147 r.
czesny, e, a: yey czesznye obyauyenye 87 v.; pyerue czeszne obyauyenye 97 v.; ku czesnemu obyauyenyu 97 v.
czujny, e, a: yey począczya yusz czuynego (dającego się czuć) 83 r.
chędogi, e, a (czysty, piękny): chądoga roza powstaye 9 v.; chądoga na uyobrazenyu 120 v.; w nyechądogyem zyuoczye 70 v.; nachądoznyeysza panna 91 v.; wnyechądogyey matcze 71 r.
chędogość, i (czystość, skromność): dla vyelkyey chądogoszczy o kthorey pysacz będą 1 r.; zadney makuly nyechądogoszczy nyemasch 21 v.
chądożę, ysz, yć (zdobić): bo czarne oczy gdzye czarne wlosy tesz y to chądozy panny (zdobi panny) 120 r.
chnet (wnet): a takze Symeon chneth oszlnął 61 r.
d. dám, dász, dáć (kazać): y dal na onym myeszczu oltarz zbudouacz 58 v.
domniémanié, á: nath rozum ludzky y nath domnyemanye anyelskye 72 v.

dopuszczę, isz, ić (dozwolić): ale dotykacz syą bostwa nyedopuszczono ym 82 r.
doskonały, e, á (dojrzały): w leczyech doskonalych (dojrzałych) 111 v.
dostateczny, e, á (doskonały): nyeyestesmy dostateczny (doskonali) 146 r.
dostateczność, i: ale nassa dostatecznoscz (doskonałość) 146 r.
dostojność, i: przeuyssyla panna anyoly dostoynoszczyą 82 r.
dostojnye, á (godny): tele razow szmyerczy prelaczy są dosthoyny 148 v.
dwanásny, e, á: dwanasne 91 v.
dworność, i: dwornoszczy nyepatrzala 109 r.
dyjabeł, a: dyablu 13 v.
dziátki, ek: onych dzyatek 153 v.
dziełám, ász, ać (czynić): uczczye syą dobrze dzyelacz 141 r., kozdy ma praczowacz dobrze dzyelacz 142 r.
dzięka, i: dzyąky czynyla 76 v., czynyla dzyąky 81 r.
dziéwka, i (córka): dzyewka yoachymowa y szwyątey Anny 46 r.; marya yest boza dzyewka 129 r.
dziw, u (cud): mouy Anselmus ten dzyu 2 r. (*miraculum*); dzyw takowy 26 v.; tocz dzyw nat dzywy 66 v.; dzyuy uyelkyemy 106 r.; dzyuy czynyl 112 r.; w dzyw wszytkym byla 112 v.; czego nye yest dzyw 120 v.
dziwno = dziwnie: byl dzywno czysty zyuoth 45 v.; o nyeuyasto dzywno osoblyua 92 r.
e. eja (wykrz.): Eya przeto o laskaua pany 18 r.
epistoła, y (list): w nyktorey epistole 142 r.
f. figura (i. a. postawa): yaka byla w czyele postaua taka byla w dussy figura 149 r.
fryjowny, e, á (miłosny, kokietujący): glosu fryownego nyemyala 149 r.
fundament, u (podstawa): fundamenth a grunt lasky bozey 15 r.; fundamenth pokory 148 r.
g. gádanie, á (wróżba, wyjaśnienie): proroczy czynyly gadanye y uyklad pysaly yey proroczthwa 58 r.
gańba, y (hańba): takye ludzye vybavya p. m. od skod rozmaytych a od ganyby szwyeczkyey 2 r.
gniéwliwy, e, á: maryą gnyewlÿwą nykth nyeuydzyal 149 r.
gore (pali się): drzewo gore 127 r.
Grzegórz, a (Gregorius): grzegorz 106 r., grzegorza 140 v., grzegorz 148 v.
h. hańbię, isz, ić: bula takye sromoczy y hanby 13 r.
Henryk, a: henryk 15 r.
j. jadám (Adam): yadam syą przez mąza y nyeuyasty narodzyl 89 r.
jął, jęło, jęła (zaczął): yąly syą ueselycz 51 v.; yąly przypomynacz 75 v.; sromoczycz se yąly 154 r.; yął bog do uąza mouycz 99 v.
jęcstwo, a: odkupycz thwego czlouyeka z yączthwa 34 r.
yęty, e, á: uybauyeny yątych 124 r.
jednaczka (conciliatrix): ludzkyego rodzayu yednaczka a rzecznyczka 18 r.
jedno = jéno (jen, jin = jeden): nykth go uybauycz nyemogl yedno bog 30 r.; nycz nyeyesth ynszego yedno.... 93 r.

jedennásny, e, á (jedenasty): iedennasny pozytek 124 r.; yedennasne 91 v.
jele (wiele): tele razow szmyerczy prelaczy są dosthoyny, acz nycz zlego samy nyeczynyą, yele zlych przykladow swym poddanym czynycz ukazuyą 148 r.
jeno: krople morskye nyemogą bycz zlyczone yeno oth samego boga 125 v.
jesień: yesyen 114 r.
jestliby: iestlibi ysthly(usz) by 10 v.
jin, o, a: a nye yna 34 v.
jindzie: yndzye mouy 101 v.
jinkaust: zamazal ynkaustem 60 v.
jiście: o ysscze przeth wszemy uyeky 37 v.
jistnie: ysthnye poczęla 65 r.
jiż: vyecz ysz Panna Marya poslala 2 v.
jiże: yze on chczyal przyyącz 30 r.; yze by tego zle nabyly 154 r.
k. kacerski, é, á: yest rzecz kaczerska 137 r.
kacerstwo, a: ku skazenyu kaczerzstwa 135 r.
kacérz, a: przeczyw kaczerzouy strony p. Jesusza manycheussouy 10 v.
kaganiec, a: kaganyecz czyala twego yest oko twe 145 r., (cf. mlat. caga, fr. cage.
kapituła, y (dział): przyszedł ku tey kapytule 60 r.
kapłán, a: kaplany w tych kaplanyech 140 r.
kapłański, e, á: kaplanskye 11 v.
kęs, a (kawałek): tho therz tego kąsz vypysano 85 v.; telko skąsa zyemye 72 r.
kaszel, u: any yako kaszel 118 v.
kat, a: katy 143 v.
każę, is, ić (niszczyć): pyszmosz kazyl 61 v.
kaznodzieja, i: kaznodzyeya 19 v.
każdy, e, á (wszelki): kozdego naruschenya nyemayączą 10 v.; od kozdego grzechu nyeuynną 13 v.
kędy: nyebaczyla kądy szedl 63 r.
kierz, krzu: kyerz abo drzeno 55 v.; moyzesz wydzyal kyerz 101 r.; ue krzu 56 r.
kilo: kylo dny 105 r.
klnę, esz kląć (wyklinać): ty kthory by to thrzymaly klnye y papesz y przeklyna 13 r.
klasztor, oru: w klastorze 143 r.
klątwa, y: od ktorey klyąthwy 13 r.
kór, koru (chór): upadle kory napelnyl 52 v.
koráb, a (okręt): w korabyu 56 v.
korzeń, a (pokolenie): s korzenya yesse 57 v.; s korzenya yesse 94 r.
kościół, oła: koszczyol 14 v.; koszczyol 20 r.; koszczyoly 150 r.
kownatka, i (komnatka): w tey ze thesz w kownatcze 143 r.; s kownathky 151 r.
krasny, e, á (piękny): z maley kostky krasną panną yaua 72 v.
krechkość, i (krewkość): dla thesz ych krechkoszczy ku zgrzeszenyu 139 v.
krnąbrny, e, a: nycz krnąbrnego w slouye 149 v.

królowna, y: krolona nad krolownamy 140 r.
krom (bez, prócz): ktho thwego ymyenya wzyua krom vąthpyenya wszytko othrzymawa 1 v.; krom pomoczy y krom grzechu 4 r.; sthworzyl krom grzechu krom moczy zlego ducha 5 r.; krom nyenyasty 89 r.; krom czasu uprzedzayączego 95 r.; krom grzechu byla początа przesz grzechu 95 v.; krom skazy 102 r. (= bez skazy); krom znaku a porussenya 102 v. (= bez); krom oczczow 102 v.; krom uyary cristusouey 103 v. (= bez); wnetky stanął w myednyczy krom czlouyeczey pomoczy 112 r.; krom sthaynyey 131 r. (= prócz); krom lasky ducha szwyątego 145 v. (= bez); krom lasky 146 r. (= bez); krom wszytkych cznoth 150 v. (= bez); ryczerz na ryczerstwo syą nyenyprawuye krom zupelnoszczy zbroye 150 v.; krom narussenya 151 r. (= bez); krom yego malouanya 152 v. (= bez); czo gdy obyeczal krom szkody zosthal.
krotofila, e: lekkoszczy a krotophyle nyeukazala 109 r.
krzest: krzesth 135 r.
krzyżownik, a (kat): krzyzownyky 143 v.
księżyc, a (miesiąc): Thesz dlatego ysz w ten ksyązycz 113 v.; od ksyązycza september paszdzyernyka 113 v. (sic! september paźdź.); ksyązycz 114 r. (= luna).
kształt, u (postać): poth kstaltem chleba 38 v.
którykoli: ktora koli rzecz 65 r.
którykolwie: s ktoreykoluye materyey 89 r.
k (przyimek): k czemu nasz upomyna 3 r.; k tobye 59 r.; duscha przyszla k yey czyalu 84 v.
kwiecie, á: s kwyeczya 154 r.
l. lekkość, i (lekkomyślność): o nye szlekkoszczy to vczynyla 86 r.
libraryjá, je (biblioteka): lybrarya kszyąg pelna 143 r.
lubieżny, e, á (miły): ta lubyezna panna 91 r.; dobrym lubyezne 122 r.; oczy na uesrzenye lubyezne 121 r.
l. łacznę, łaczniesz, łacznąć: ktorzy pozyuają myą yescze łaczną 134 r.
łyskawica, e: lyskauycza 102 r.
łysowaty, e, á: nye myala tesz lysouatych 119 v.
m. Maciéj: maczyey 133 r.
makula (skaza): zadna makula 41 v.; zadna makula skazy 79 r.; namnyeyscha makula 70 v.; makula w tobye nye yesth 120 v.; zadney makuly 21 v.; makul grzechu 11 r.
małżeństwo: malzenstwo 135 r.
matuchna: matuchnye 143 r.; matuchny 147 v.
miąższy, e, á: myąkkych albo myąssych 119 r.
myerny, e, á (umiarkowany): w rozmouye myerna 145 r.
mierżę, mierzisz, mierzić: a on soby myerszyla 137 v.
mierziączka (wstręt): any myerzyączka boszą 66 r.; oddalyl miersyączką swoyą 68 r.; oth grzechu y myerszyączky boskyey 68 r.; przez grzechu y myerszyączky boskyey 79 v.; any w myerszyączką bozą 37 v.; wmyerszątcze grzechu 95 v.

miesiąc (luna) obok księżyc: przez then myesyącz 113 v.
miesce: myescze 143 r.
miescki, e, á: praua myeszczkyego y czesarskyego 9 r.
miłośnik (miłujący): Skotus mylosznyk czystoszczy 41 r.; kaznodzyeya y mylosnyk panny Maryey 78 v.
mistrz: mystrz 15 r.
młodzionek, młodziánek (dziécię): mlodzyonky mylouały czyebye 127 r.
mnogi (liczny): mnodzy 32 v.
mnożę się, mnożysz się, mnożyć się (rosnąć): to przescząsne dzyeczyą lezalo y mnozylo syą wzyuoczye szwyąthey hanny 83 v.
mocnie: a mocznye yego naszladuy 143 v.
modła: temu dzyeczyątku modlą day 58 v.
modry, e, á (błękitny): plaszczyk yako by modry 122 r.
mora, y (cierpienie, choroba): mory a nyemoczy uszmyerzony 125 r.
mówię, mówisz, mówić (nazywać): oto stego blogoslauyoną myą będą mouycz wszytky rodzaye 148 v.
n. nadychám, asz, ać (natchnąć): y yne proroky nadychał 33 v.
nakażony, e, á (skażony): pyerszy pozyuacz oth nakazoney mathky 70 v.
należę, esz, eźć: nyenalazł 150 v.
napełnię, isz, ić (wyełnić, wykonać): przykazanye napelnycz 152 r.
naprawienié, á: wyuodzą vyuodem napranyenya 98 v.
naprawicielka: naprauyczyelka upadu 115 r.
naprawiciel: naprauyczyela upadow 76 v.
naznamionowany (naznaczony): naznamyonouana 70 r.
nic: czemu syą nycz nyeprzeczynya 8 v.
nyeczo (coś, nieco): aby yey nyeczo obyauyła 78 r.
niechá, niechać (niech, niechaj): to laska twoya nyechacz napelny 20 r.
niedostojen, o, a (niegodny): yzby była nyedostoyna 153 r.
nigdzié: nygdzyey 131 r.
nikakie (wcale): yzby wyątssa pod bogyem nalezyona bycz nykakye nyemogla 117 r.
niktóry, e, á: w nyktorey epistole 142 r.; czemu syą nyktorzy tak przeczyuyayą 135 v.
niektóry, e, á (niejaki, pewny, jakiś): zmazą nyektorą Bogu ysz yest blyska y ponyektorey cząszczy przyrownana 87 r. Por. *niktóry.*
niemocny, e, á (chory): oleyem mazącz nyemoczne 139 r.
niepowinien, o, a (niepodległy, nieposłuszny): a sam nyepouynyen prauu ustanouyonymu 66 v.
niesłuszność: dla nyeslusnoszczy ku rządom 139 v.
niespor, nieszpor: od pyeruego nyesporu 3 r.
niewiasta: yadam syą przez mąza y nyeuyasty narodzyl 89 r.
nona: od nony dzyewyątey godzyny 142 v.
o. obiata, y (ofiara): ofyarouały obyaty bogu 44 r.
obłapię, isz, ić (uściskać): uyelebych chczyal oblapycz 128 r.
obliczność, i: na lono oblycznoszczy 64 r.
obráz, u (posąg): gdzye byl obrasz panny maryey marmurowy 12 v.
obrzym, a: myal czyalo yako mąsz nye yako obrzym 118 v.

obwiązuję, jesz, ować (obowiązywać): przykazanye wszytky ludzye obuyązuye 135 r., v.
obiérám się, ász się, áć się: zbyegu natury okolo ktorey syą obyerayą 102 r.
ochędożę, ysz, yć (oczyścić): maryey bog czyalo od zarazenya ochądozyl 17 v.
odzierżę, ysz, éć (otrzymać): odzyerszysz wszytko 49 v.
okraszę, isz, ić (ozdobić): przybytek swoy okraszyl 48 r.; yą okraszyl 49 v.
okraszenie, á (ozdobienie): okrassenye 150 r.
okraszony, e, á (ozdobiony): perlamy okrassony 115 v.
ołtarz, rza: na oltarzu 12 v.; u oltarza 153 v.
omaszczony, e, á: lasky boze maryey są omyasczone abo osolone 125 v.
omiatą, y: ostauycz na omyecze tego grzechu 6 v.
omieszkałość, i (niedbalstwo): ktora dla twey omyeszkaloszczy smątna uradnye syą tobye 105 v.
omywám się, ász się, áć się: omyuayczye syą 144 r.
opát, opáta: opatem 2 r.; opath 2 r.
opatrznie: schonal ksyągy opathrznye 61 r.
opatrzycielka, i: opathrzyczyelką 153 v.
osoba (postać): poth osobą chleba et poth kstaltem chleba 38 v.; w osobye oplatku 44 r.
osobnie (szczególnie): osobnye yesth począta 69 v.
osobliwy, e, á (osobny): bula osoblyua 13 r.
osobny, e, á (szczególny): nayosobnyeyszem 19 v.; pyerne przyszczye bylo nayosobnyeysze 20 v.
ostanę, esz, ąć (zostać): zyw ostanyesch 2 v.; w smątku ostala 63 v.; myala ostacz rodzyczą boszą 70 v.; ostala panyą 77 v.; myala ostacz 79 v.; myala ostacz matką 82 v.; ostal 100 r.
ostateczny, e, á (ostatni): przy ostateczney vyeczerzy 44 v.; syodme y ostateczne począczye 86 v.; w dnyach ostatecznych 103 r.
ostatecznie (w końcu): ostatecznye mamy yey począczye szwączycz 3 r.
ostatek, tku: za ostatek 106 v.
ostawię, isz, ić (zostawić): ostauyl 153 v.
ostradám, ász, ić (utracić, postradać), wszytkich bych ostradal 123 v.
ostrzegám się, ász się, ać się (wystrzegać się): a tesz syą osthrzegaymy oney pomsty 15 v.
oślnę, ośliesz, oślnąć (oślepnąć): a takze Symeon chneth oszlnął 61 r.; oszlnyesz 123 r.; oszlnąwszy 123 r.
ośłachcon, o, a: przesz matką boszą bylby oszlachczon 89 r.
ot (od): oth tych myasth 61 r.; ot vyekow 17; ot wekow 53 r.
otpieśniały, e, á (otpiestniały? pieścić?): vargy czeruone a nyeyako othpyesnale albo czyelyste 121 v.
otrzymám, ász, ać (zatrzymać, zachować): otrzymawszy czeszcz panyenską 96 v.
owaciem (= *owa-ć-jeśm*, otóż): ouaczyem 60 v.

owszeki 1) zaprawdę: owszeky 10 v.; 2) bynajmniéj: o owszeky panna marya pyeruey stworzona 23 v.; o owszeky szwyąta anna sporuszenya dzyeczyączya swego w yey zyuocze wesele myala 80 r.; yeszly panyą anyelską owszeky tego doznauamy 117 r.; ysz nye owszeky myala kądzyerzauych 119 r.

p. papiéż, a: od papyeza 3 r.; papyesz 140 r.; od papyeza 140 r.; papyeza 30 r.

Paweł, wła: paueł 150 r.

pelly (pl. t. z łac. pelvis miednica): a y pelly poszwyączają na ktorych to czyalo boze lezecz ma 39 v.

persona, y (osoba): w personye panny maryey 8 r.; w yedną personą 104 r.; myla yedna persona nabozna 151 v.; z thą personą 153 r.

pieluszki, ek: pyeluszky 131 r.

piérwy, e, á (pierwszy): pyerua capitula 21 r.; przesz pyeruą 131 v.; pyeruego capitulum 143 v.

piotr, a: pyothr 146 v.

płaczliwy, e, a: chczyal placzlyuy szwyath utolycz 74 r.

płeć, płci (ciało): wzyączc człouyeczą plecz 22 r.; przyyąwszy plecz czlouyeczey natury 30 r.; nyeuyeszczya plecz panna 55 v.; kthorey plecz przyyal syn bozy 69 r.; yey plecz myal przyyączc 82 r.; naturą plczy yey 20 v.; naturą plczy czlouyeczey 70 v.; bo takye slussayą ku plczy byaley rumyoney 119 v.

płód, płodu: plod panną począla 86 r.; począla plod 86 v.

pochop, u (zachęcenie, powad): a stego pochop ku grzechu 110 v.

pochopność, i: w wyelkyey pochobnoszczy 110 v.

poczćiwość (uczczenie): serafynouye czynyączc poczczyuoszcz czyalu 78 v.

pocieszny e, á (pocieszający): yako matka poczyeszna 2 r.

poczesność, i (zacność): poczesnosczy 9 v.; sromotą obroczyl w uyeczną poczyesznoszcz 63 r., 100 v.; czeszcz y chwala czlouyecza yesth o poczesnoszczy swych rodzyczow 14 r.; czynyączc poczesnoszcz 122 v.; thysz poczesnoszcz ludu naszego 124 v.

pocześnie (zacnie): tak poczesznye y mąznye są rządzyla 110 r.

pot czasem (czasem): w ktorych myal pot czasem othpoczyuacz 35 r.

podgarłek, ką (podgarle): podgarlek 121 v.

podług (abs. pos.): podluk yako pysą doctorouye 17 v.

podobność, i: w czyele panny maryey byla slusna podobnoszcz 118 v.

potskarbina, y: potskarbyna 50 v.

podwyszszę, ysz, yć: y podvysszy yego 2 r.

pogárszám, ász, ać (gorszyć): a to yest nagorschy kto nyetylko ysz sam zly ale y ynsche pogarscha 149 r.

pogłowie, á (płeć): acz yest nyeuyeszczego poglouya 9 r.; nad wszytky poglouya 66 v.; dla stadla y poglouya 139 v.

pokárm. u: tymze telko od anyola pokarmem byla zyua 143 r.

pokuta, ty (sakrament): pokuta 135 r.

położenie, á (ustawa): w thrzeczyenastym polozenyv 3 v; Exodi dwudzyestego polozenia 5 r.; genesis treczyego polozenia 7 r.; Ecle-

siastes yedennastego polozenya 87 r.; w syodmenastym polozenyu 94 r.

pomazanie, á (sakrament): dla pomazanya 131 v.; osthathnye pomazanye 135 r.

pomazuję, esz, ować (namaszczać): czlouyek krola pomazuye 131 v.; pan bog tą panną pomazal 131 v.

pomsta, y: pomsty 144 r.

popełnię, isz, ić: gdy popelnyczye uczynkyem 134 r.

porodzicielka, i: porodzyczyelka 106 v.

poście, pościá (post, porówn. środopoście): poszczya sobye nyelamala 149 r. (= postu).

posełkini, e (służebnica): oto poselkyny panska 90 v.

pośledni, e, á (ostatni): y to pyerue czyly poszlednye 83 v.

poślubię, isz, ić (przyrzec): bog poszlubyl bycz matką 24 v.

pospołu (spólnie): pospołu szwyączymy 83 v.; pospołu bycz nyemogą 141 r.

pospolitowanie, á: w pospolytouanyu lamanego chleba 137 r.

pospólstwo, a (towarzystwo, łączność): bądzmy w tym pospolsthwye veselyącz syą s tym blogoslawyonym pospolstwem 86 v.

pośratnę, pośratniesz, pośratnąć (spotkać): gdy przydzyesz w yerusalem do zlotey brony poszratnyesz annąą zoną thwą 105 v.

posromocę, isz, ić (poniżyć): posromoczywszy szmyercz dal zyuoth uyeczny 115 v.

pośrodek, dka: szedl nyeyako dolek przesz poszrodek 121 v.

powinien, no, na (winien): yuszby k nyey nye byl pouynyen 6 r.; ku sprauyedlyuoszczy pyeruorodney pouynna nyebyla 17 v. (obowiązana).

powszednie (adv.): nyezgrzeszyla any szmyertelnye any powszednye 141 v.

powyszczon o, a: nad gwazdy pouyssona 18 r.; yest powyssona 97 v.; myala bycz pouyssona 98 v.; bądzye pouysszon 148 r.

powyszszenie, á: nath czlouyeczą naturą pouysszene 34 v.

potkám, asz, áć: potkasz yoachyma 64 r.

potwierdzenie, á (bierzmowanie): pothwyerdzenye 135 r.

pozłocisty, e, á: w odzyenyu pozloczysthym 131 r.

pożywám, ász, ać (używam): pozyual rozumu 112 r.

pożywanie, á (używanie): pozyuanye dobrouolne swego rozumu 111 v.

práca, e: barzo tedy uyelką praczą myal cristus o maryey 95 r.

pracuję się, jesz się, pracować się (niepokoję się): marya panna praczouala syą o thouarzyszky swe 149 v.

prawo, a: w pospolyte prauo grzechu pyeruorodnego wpaszcz nyemogla 9 r.

prosty, e, á: dla ludzy prostych 1 v.

prożność, i: tam by byla proznoszcz lasky 141 v.

prze (= przez): prze nyeposluszenstwo 25 r.; prze tą panną 74 v.; prze tą przyczyną 82 v.; przebog sama rąkama swyma rozdauala 143 v.

przebytek, tku = przybytek: raczyl ya myecz przebythkyem swym 22 r.; bycz przebytkyem yego 79 v.; przebytkyem bostwa 79 v.
przeciwianie, á: przeczyuyanye smyslow rozumouy 16 v.
przekáza, y: oddalayącz od nyey wszytky przekazy 43 r.; na przekazye nyebyl 111 v.
przekážę, zisz, zić: me wczyelenye przekazycz 99 v.
przepowiém, wiész, wiedzieć: dziuy a znaky przepouyedzyano 114 r.
przepowieść, i: w przepowyeszczyach 132 r.
przepuszczony, e, á (dopuszczony): czyerpyecz wszytky od boga przepuszczone przeczywnoszczy 143 r.
przestęp, u = występek: a dla przesthąpu adamouego 6 r.
przeszczęsny, e, á: przescząsna panna 63 v.
przewyszenie (wyższość): szwyatloszcz myedzy ynym stworzenym ma przeuyssenye 87 r.
przewyższon, o, a: anyely, na ktore yest przevysszona 5 v.
przez zamiast *bez:* przesz sromothnego slozenya 2 r.; przesz grzechu 7 r., 40 r., 45 r., 68 v., 91 v., 94 r.; przesz pyeruorodnego grzechu 7 v. (ob. bez zmazy 7 v.); przesz dusse 7 r., przesz twey lasky nycz my to nye yesth 20 r.; przesz przyrownanya 65 r.; przesz czyąszkoszczy 91 v.; przesz wczyelenya 99 r.; przesz koneza 107 v.; przesz narussenya 144 v.; przesz ktorey 147 v.; przesz chwaly 149 v.; przez grzechu 79 v.; przez koncza 18 r.; przes przestanya 149 v.
przeźrzę, przeźrzysz, przeźrzeć: ktorą sobye (upatrzyć, wybrać) byl przeszral przed uyeky 5 r.; od uyeku przeszrzal mątką syna yego 15 r.; bo ona od vyekow byla mathką bozą przeszrzana 1 r.; bo matką bozą byla przeszrzana 9 r.
przeźrzenie (opieka): ta panna byla w przesrzeniu y tayemnyczach boskych dlugy czas chowana 83 v.
przeżegnanie (błogosławieństwo): przezegnanye 19 v.
przespieczny, e, a: przespyecznyeysza 15 v.
przestrzenie, á, i. a. przeźrzenie: w przestrzenyu boskym 24 r.
przybytek, tku: przybytek bozy 15 v. (mieszkanie) cf. przebytek.
przygádzám się, ász się, ać się (zdarzać się): czo sya rzatko przygadza 122 v.
przyjájny, e, á (przyjazny): przyayna 150 v.
przykazuję, jesz, ować: przykazuy 2 r. (poleć).
przpędzę, isz, ić (zmusić, skłonić cf. cogere), potrzeba przypadzyla 147 r.
przywilej: przyuyley 8 v.
przywłoszczony, e, á (adoptowany): przywloszczonym 91 v.
pucołowaty, e, á (wypukły): yagody nyepuczolouate 121 r.
r. raczenie, á: podluk raczenya boskyego 52 r.
rodzáj, u: o bozym rodzayu 133 r.; blogoslauyoną myą bądą mouycz wszytky rodzaye 148 v.
rodzenie, á: acz syą narodzyla podluk rodzenya przyrodzonego 3 v.
rodzica, e: boga rodzyczą 35 r.; rodzyczą bozą 36 r.; boza rodzycza 45 r.

rozmnożca, y: a rozmnoszczą wszytkych dobroczy 45 r.
rozpominám, ász, ać: rospomynayącz sloua anyelskye 85 r.: w bodze duoya yest mocz; yedna roszwyązanya a druga rządna 3 v.
rychł, o, a: ma syą w rychle narodzycz 61 r.
rycerstwo, a: ryczerstwo 150 r.
rycérz, a: ryczerz 150 r.
rząd, u (zrządzenie): rząd cznotlywoszczy wszytkyey 133 r.; ysz to uczynyl duch szwyąty dzywnym rządem 133 v.
rządny, e, á: w bodze duoya jest mocz, yedna rozwyązanya a druga rządna 3 v.; ale tesz ku blysznym swym rządny 148 v.
rzecz, y: dla czwyorakyey rzeczy 1 v.
rzeczniczka, i: rzecznyczky 9 r.; rzecnyczka 91 r.
rzękący, e, á (nazwany): yeszcze przewyszyla moczarze tako rzekącze anyoly 54 r.
s. sąd (naczynie): sąd czego pelny nalany gdy bądzye ruszon czo nad pelnoscz ma to uyelka 2 v.; sąd nyeprozny, ale wszelkey lasky pelny 115 v.; sąd moczny, stały, sąd dzywny 115 v.
ścłło, a: sczkło 102 r.
sinogarlę, ęcia: dwoye syno garląth 131 r.
siedmioraki, e, á: dla syedmyorakyey przyczyny 135 r.
silny, e á: w nyebye dzysz sylne vyesele 86 v.
skaza, y: zadna makula skazy 46 v.; zadna makula skazy 79 r.
skazán o, a, skazany, e, á (wyrzeczony): przeto skazano ysz dla naprauyenya szwyata i t. d. 89 r.; stego skazanego praua 17 r.
skázanie, á (wyrzeczenie): stalo syą skazanye 89 r.
skażę, zisz, zić (zepsuć): symeon skazyl powtore ono pysmo 60 v.; chczyal skazycz 62 r.
skaziciel, a: skazyczyela grzechu 45 r.
skażenie, á (zniweczenie): ku skazenyu kaczerzstwa 135 v.
składácz, a: pysma skladaczow 9 v.
skonieczne (nakoniec): skonyecznye 16 r.
słodkość, i: w slodkoszczy boszkyey 84 v.
złożenie, á: przesz sromothnego slozenya w swey czczy ostanyesch.
ślachcę, is, ić (zdobić, uzacniać): czo szlachczy barzo 12 v.
ślubię, isz, ić (przyrzec): szlubyl ksyąszky 11 v.
słuszá, słuszać (przystoi): nyeslusza na boską mądroszcz 11 r.; szwyątoszcz nyeuynnoszczy telko dobrym slussa 14 r.; o barzo sluszala tey myley pannye 56 r.; yesly to na boga sluszalo 4 v.; vyączey sluszalo nan by to teze uczynyl 5 r.; sluszalo crystusouy 89 v.; gdysz tedy na boga slussalo lud zydowsky przesz morze przevyeszcz 14 r.; any by slussalo synu bozemu 70 v.; to slussalo dla boskyey szlachethnoszczy 108 r.; bo to na nyą nyeslussalo 139 r.; nyesluschalo 89 v.
słuszny, e, á (godny, zacny): w slusznym malzensthwye 97 r.
słuszno, słusznie (przystoi): sluszno yest 4 v.; sluszno uyeezymy 133 v.. daleko wyączey maryey pannye sluszno bylo to uczynycz 143 r;

słuszność, i (godność, zacność, dostojność): kozdego członka slusznoszcz 120 v.
słynę, niesz, nąć: marya panna taką czystoszczą slynąla 145 r.
smak, u: smak wesela 127 v.
smyerny, e, a (pokorny): smyerna 150 v.
smrodliwość, i: szubyenycze smrodlyuoszcz 129 r.
snáć (może, zapewne): sna by rzekl a tedy marya nye byla lasky pelna 140 r.
snádź (może, zapewne): ktory snadz kazal ym uynydz 62 v.
spowiedám, ász, ać: wszytkym vyernye spouyedayączym 3 r.
sprawiedliwość, i: sprauyedlyuoszczy nyemyala 16 v.
srom, u (wstyd): vydzyalem srom twoy 105 r.; sromem 62 v.
sromám się, ász się, ać się (wstydzić się): czego by syą sromacz myala 149 r.
sromieźliwy, e, á (wstydliwy, wstrzymały, wstrzemięźliwy): w mouye sromyeszlyua 109 r.; w mouye sromyeszlyua 145 r.; panna sromyeszlyna 122 r.; sromyeszlyuego 121 r.
sromieźliwość, i (wstydliwość, wstrzymałość): sromyeszlyuoszcz panyenska 128 v.; dla sromyeszlyuoszczy poglouya 9 r.
sromota, y (obtrectatio: ubliżenie, zniewaga, poniżenie): byla by sromota yezusouy 4 v.; sromotą obroczyl w uyeczną poczyesznoszcz 63 r.; vydzyalem srom twoy y slyszalem sromotą 105 r.; zapomnyala smątkow y sromotli 76 v.; z tey sromoty 154 r.
sromocę, cisz, cić (znieważać): bula takye sromoczy y hanby 13 r.; bo yą vyączey ten sromoczy 13 v.; sromoczyl by ten maryą 11 v.; czoby yego sromoczylo 4 v.; sromoczycz ye yąly 154 r.
srządzę, isz, ić: począczye srządzono bycz przesz grzechu 65 v.
stadło, a (stan): naprauyone kozde tego upadlego szwyata stadlo 92 r.; wstadlo bogomyszlnoszczy 111 v.; dla yey stadla przeczywnego 139 r.; dla stadla y poglouya 139 v.; przeto sya stadlo yey to przeczyuyalo 139 v.
stolec, a: postauyą stolecz moy na pulnoczy 98 r.; na stolczu twoym 101 v.
stradám, ász, ać (pozbawić się, stracić, postradać): aczby stradal pyeruorodney sprauyedlyuoszczy 6 r.; y pana mego stradayączca y syerotam ostala 63 v.; stradala by boskyego nydzenia 93 r.; ale oka drugyego stradasz 123 v.
stradanie, á (pozbawienie się, utracenie): grzech pyeruorodny tak syą vypysuye ysz yest stradanye pyeruorodney sprauyedlyuoszczy 5 v.; ktore stradanye tey spranyedlyuoszczy 5 v.; s tego stradanya 5 v.; ale yest stradanye sprauyedlyuoszczy 16 v.
stróża, y (straż): w swey strozy 41 r.; z ducha szwyątego strozą 66 r.; dana yey byla stroza anyelska 114 v.
subtylnie (delikatnie): thkącz czokoluye barzo subtylnie 142 v.
swadliwy, e, á: szwadlywą 149 v.
święcę, isz, ić: 1) to szwyąto szwyączymy 83 v.; 2) (uzacniać): rzeczy nalepsze ktore szwyącą czlouyeka 144 r.

święcenie, á: szwyączenye kaplanskye 135 r.
świętości kościelne (sakramenta): o szwyątoszczach koszczyelnych yeszly ye przyyąla 133 r.; szwyątoszczy koszczyelne 135 r.
swowolny, e, á (zdrożny): swouolna by rzecz byla 11 r.; swouolna to yest rzecz y szmasa 14 v.
szatán, a: szathan 23 v.
szczęsny, e, á: ten sam szczęsny yesth 141 r.; nascząsznyeyszy symeonye 61 v.
szczycę, isz, ić (bronić, zasłaniać): szczyczącz yą ot grzechv 66 r.
szubienica, e: szubyenycze smrodlyuoszcz 128 v.
szukám, ász, ać: chwały bozey szukala 145 v.
t. tęgo: dzyerzal tągo sprauyedlyuoszcz swą 50 r.
tajemność, i: tayemnoszczy swych szwyątoszczy obyauycz 134 v.
tajenie, á: bo nyebo yest rzeczono dla tayenya 101 r.
takież (także): takyesch zgrzeszyl anyol yako y czlouyek 34 r.; y takyesz usrzał 60 v.; a sprauywszy anyol poselstwo ku blogoslauyoney annye oth boga takyesz yoachyma nauyedzyl 64 r.
tako: a tako y dusza 6 v.; a tako yako mouy 150 v.
tedy: tedy w nyebye bądączymy 132 r.
telko (tylko): telko 133 r.
teże: by to teze uczynyl 5 r.; dny teze prauye byalych 119 r.
tkę, tczesz, tkać: thkącz czokoluye barzo subtylnye 142 v.
trój, e, a: s throyey rzeczy 79 v.
tropnieję, esz, tropnieć (trwogą się przejmować): ysz tropnyały serczа 110 r.
trzeźwość, i: thrzeszuoszcz a czuynoszcz panny maryey 147 v.
trzeźwy, e, á: trzymacz thrzeszwe pozyuyenye 146 r.
tuczę, ysz, yć: y dussą thuczy 127 v.
tudzież (zaraz): uypądzeny tudzyesz z rayu prze nyeposluszensthwo 25 r.
u. ubáczę, ysz, yć (ujrzeć): stąd mamy ubaczycz yey vyelką czystoszcz 47 r.
uciążnica, e: dussa adamoua stala syą ucząsznyczą anyolom 99 r.
uczliwość, i: z uczlyuoszczyą 142 v.
udzielám, ász, ać (uczynić): pan bog chczyal udzyelacz 32 r.; ale my chczemyly doszycz oboyemu począczyu udzyelacz oczczyemy ten dzyen 84 r.
ukoję, isz, ić: ukoycz smątek 64 r.
uliczka, i: chczyal yz by matka boza marya byla ulyczką nyebyeską 90 r.; ysz yeua myala zamknącz nyebyeską vlyczką 90 r.
ulżę, ysz, yć: może prawo vlzycz sz nyego 4 r.
umysł, u (zamysł, zamiar): bog na umysl patrzy uyączey nysch nauczynky bo umysl konyecz uczynku ustauya 145 v.
upád, u (upadek): przesz thwoy upad 55 r.; przesz upad lucyfera 75 r.; ktora by myala upad szwyata naprauycz 89 r.; a gdy upad stal syą 98 v.; stalo syą stworzenye anyelskye y upad ych 23 v.; od upadu 10 v.; przyczyną upadu 90 v.; upadu anyelskyego 115 r.;

naprauyczyela upadow 76 v.; w upadzye grzechu 67 v.; w ktorym upadzye grzechu 73 v.

upora, y, f.: on w swey uporze 61.

uprzedzający, e, á (przeszły): krom czasu uprzedzayączego 95 r.

ustawa, y: ustauye albo statutouy bozey ustauy 93 r.

ustáwca, e: pan bog ustawcza praw 72 v.; ustawcza wszytkich praw 66 r.

ustáwiám, ász, ać (postanawiam): ysz ktho prauo ustauya 4 r.; ustauyl 91 r. (= postanowił).

ustawiczny, e, á (ciągły): w roboczye usztauyczna 145 r.

ustawiony, e, á (postanowiony): szwyątoszczy przyąla koszczyelne pod czasem ustauyone 135 r.; pomazanye yest ustauyono 139 r.

utolę, isz, ić (nowo-pol. utulić): chczyal placzlywy szwyath utolycz 74 r.

uznám, ász, ać (poznać): duch szwyąty dał uznacz 75 r.; a tho vsznala szoszwyeczenya ot dvcha sz. 79 v.

użytek, u (korzyść): to szwyąto szwączycz mamy dla vyele uzytkow 2 r.

w. ważny, e, á (poważny): w slouye uazna 109 r.; w slouye uazna 145 r.

wątpię, isz, ić: nyemamy wąthpycz 1 v.

wezwę, esz, ać (nazwać): bo szwyąto od szwyączenya yest uezwano 93 v.

wnetki: wnetky stanął w myednyczy 112 r.

wnętrzny, e, á: wnątrzney slodkoszczy 112 v.; ze wnątrznem względem 139 v.

Wojciech wielki (Albertus magnus): voyczyech uyelky 118 r.

wrost, u (wzrost): barzo myernego wrostu 120 r.

wrzedliwy, e, á (wrzodliwy): zarazenye wrzedlywe w czyele 16 v.

wspór, u: na ty wspory 136 r.; na then wspor 136 v.

wszako (jednak): a wszako bylo czyalo zarazone 6 v.; ona nye bądączy ku oczyszczyenyu pouynna a wszako syą vyuyodla 135 r.

wsządy: bylo yey począczye rosslauyono wsządy 86 v.

wsze-: od wszech uyekow 37 r., wszego szwyata 55 r.

wszelki, e, á: przez wszelkyego grzechu 78 r.

wzwiastowanie, á: wszwyastouana 114 r.

wszytek, o, a: wszytek 82 v.

wtory, e, á: wthora 1 r.

Wiadeń (sic): gdzye pouyedayą ysz yest wyadnyu yey roboty pasek 142 v.

wiano, á: dla uyana 131 v.

wiarуję się, esz się, ować się; grzechom syą uyarouacz 141 r.

wilkość, i (wilgoć): mnyey uylkoszczy 120 v.; vybavya od ganyby szwyeczkyey 2 r.

widzi się, widzieć się (videtur): nyeuydzy syą bycz then prawdzywy mylosnyk 1 v.

wyfiguruję, esz, ować: przesz moyzessa yest uyfygurouana 56 r.

wywiodę się, esz się, eść się: a wszako syą vyuyodla 135 r.

wymowca, e: vymovcza rzymsky Cicero 150 v.
wyniknę, esz, nąć: stego drzewka myal vynyknącz kwyatek 56 r.; a na tey rosczcze uynyknye przeszlyczny kwyat 57 r.; myala uynyknącz yedna szwyąta dzyeueczka 99 r.
wyprávuję się, esz się, ować się: ryczerz na ryczerstwo syą nyeuyprawuye 150 r.
wżdy: a uszdy 4 v.; wzdy 9 r. (= zawsze); wzdy 19 v.; wzdy syą yął dzyuouacz 60 r.; ale wzdy yeden lepyey nysch drugy vsznal 98 v.; a wzdy pauna ona zetrze glouą twą 99 v.; a wzdy złącza 102 r. (= a przecież): y owschem wzdy byla krolouą bo skrolewskyego rodu poszla 131 v.
wzgląd, u: ze wnątrznem względem 139 v.
względám, ász, ać: nacz yusz względamy 106 r.
z. za: a za Sara tesz plodną byla 105 r.
zaćmienie, á: w ducha szwyątego zaczmyenyu 96 v.
żądliwie: o yakosz ządlyuye oczekaual 62 r
żądza: nye byly nysluchany w ządzach ych 59 r.; gorączą ządzą 153 r.
zajrzę, ysz, éć; luczyfer zayrzal 98 r; zayrzącz 154 r.
zakáł, u: y zakalu tego grzechu 96 v.
zakonny, e, á: kozdy czlouyecze zakonny 147 v.
záležę, żysz, éć (na c. acc.): any by zalezalo na bosthwo przebyuacz w nyechądogyem zyuocze 70 v.; czo nyezalezy na matką bozą 89 v.; nie wmouye zalezy krolestwo boze 150 r.
żałość, i: porodzyla nyesprauyedlyuoszcz, poczęła zaloszcz a urodzyla złoszcz 90 v.
zámartwe: zamarthwe tego dnya ostal 11 v.
zamknienie, á (postanowienie): y stalo syą zamknyenye wradzie boszkyey 48 r.
zamknę, esz, ąć (postanowić): wradzye tak zamknyono, ysz czysta ma bycz 67 r.; tak zamknyono ysch nye 89 v.
zapamiętám, ász, ać (zapomnę): a zapamyątay ludu y domu twego 129 v.
zaprzedám, ász, ać: zaprzeday wszytko 131 v.
zasię: to zasyą oduolal 12 r.; a wsakosz zasyą mowyą 65 v.; o tako zasyą gdy poczęla panną maryą 86 v.; ale zasyą barzo syą uyesyelyly 99 v.; za syą myą oglądasz 103 v.
zastąpię, isz, ić: a ona nasz laskawye zastąpy u pana 42 v.
zaszczycenie, á (obrona), w zaszczyczeniu y obronyenyu 73 v.
zaszczycę, isz, ić (obronić): w lascze boskyey ktora myą zaszczycyla oth grzechu 78 r.; ale laska boza od uyekow przynyey byla ktora yą zaszczyczyla 79 r.; zaszczyczyona y zaslonyona laską boską 67 v.
zatracony, e, á: o zatraczeny grzeszny 106 v.
zawżdy: zawzdy 9 r.; zawzdy 95 v.; zawzdy naydouały 102 r.; zawzdy myeszkacz bądzye 105 v.; boga zawzdy szukayącza 145 v.
zbór, u: uesele wszego zboru anyelskyego 83 r.

zebranie, á: u zebranye szwyąte koszczyola szwyątego 3 r. (sobór).
żeńczyzna, y (niewiasta): ysz byla zenczyzna 130 v.
zesromocenie, á: dla zesromoczenya grzesznych 135 v.
zetkám się, ász się, ać się: tamze zetkala sya z yoachymem 64 v.
zewnu (?): Tesz wszytky ksyągy proroczkye mądroszczy z mlodoszczy zewnu pamyąthayącz nmyala 122 v.
zgałęzi, zgałęzieć: aaronoua rozga sucha zakwytla zgalązyala 101 r.
złorzeczenie, á: s panny uczynyon nyemayączey yescze slorzeczenya 12 r.
zmaza, y: zmaza popr. makula grzechv 1 r.; a zmaza nyeyesth w tobye 1 v.
zniewolę, isz, ić: wszytka byla zupelnye syą ku boskym rzeczam znyeuolyla (dop. szposzobyla) 97 r.
znamienity, e, á: znamyenyte nczynky 142 r.
znamionuję, esz, ować: ktory znamyonoual cristusa 101 r.; przesz ogyen bostwo syą znamyonuye 101 r.; czy znamyonoualo cristusa 104 r.; koszczyol to znamyonuye 112 r.
zostanę, esz, áć: krom szkody zostal 2 v.
zrost, u: y pytam yeszly marya panna byla nyelkyego albo malego zrostu 118 r.; myala zrost slusny, zrost uysoky 118 r.
zrządzony, e, á: zrządzonam byla bycz matką bozą 88 r.
zwabię, isz, ić: ona myala zwabycz syna bozego y porodzycz gy myala 82 r.
zwartuję, jesz, ować (?): Thesz lyskanycza zwartnye wmyeszek skoczywszy czokolnye tam naydzye to spaly 102 r.
zwyczaj, u: yest początа nad zwyczay rodzayu lndzkyego 79 v.
z jinąd: z ynąd 89 r.
żywioł, u: zyuyola bynayą ozynyane 92 r.
żywiący, e, á (żywy): z boga zynyączego 104 r.; syna bozego zyuyączego 104 v.

Quadragesimale super epistolas.

Glosy polskie z końca piérwszéj połowy wieku XV.

zebrał

Lucyjan Malinowski.

W biblijotece kupitulnéj w Pradze czeskiéj znajduje się rękopis papiérowy (AXLIV), *in folio. Zawiéra on 339 kart; każda strona* (a. b.) *pisana jest w dwie kolumny* (α. β.) *Znak wodny przedstawia krzyż na koronie. Ten, porównany ze zbiorem Dra Fr. Piekosińskiego, wskazuje, że papier pochodzi z r. 1442, 3, lub 1448.*

Treść rękopisu jest następująca: Od karty 1a do 231b znajdują się księgi św. Izydora: „liber etymologiarum“; *Od karty 232a—297b tegoż* „liber de summo bono“. *Daléj następuje od karty 298a do 302b* „liber beati Augustini de vera et falsa poenitentia“, *któréj to księgi zakończenie znajduje się dopiéro na końcu rękopisu (k. 337a — 339a). Karty 303a — 336b zawiérają łacińskie wykłady:* “Quadragesimale super epistolas“. *W tych wykładach znajdują się między wiérszami i w samym tekscie glosy łacińskie i polskie.* „Quadragesimale“ *zaczyna się tak: karta: 303a.α.:* Hec dicit dominus deus convertimini ad me de toto corde vestro in ieiunio, *a kończy się na karcie 336b.β.:* Qui enim manducat et bibet indigne... ut non cum hoc mundo dampnetur“. *Polskie glosy znajdują się, poczynając od k. 303b.α., od słów:* „czirpączÿ (paciens)“, *a kończą się na karcie 334b.β. słowy:* schądzączim (sic) wam (conuenientibis uobis)“.

Glosy są pisane tąż ręką, co sam rękopism. Dowodzi tego pismo jednakowe i atrament; a nadto i ta okoliczność, że w ciągu tekstu łacińskiego znajduje się objaśnienie polskie (k. 304a.α.): inter vestibulum et altare .i. mÿedzÿ oponÿą ÿ altarzem“.

Cały rękopis pisany jest pismem dość pięknym w piérwszéj połowie wieku XV. W glosach jest pismo drobne. Inicyjały nie są

wytworne. Barwy inicyjałek są żółte, zielone, czerwone, jak również gdzieniegdzie niebieskie. Według zdania p. Adolfa Patery barwy te dowodzą, że rękopis nie był pisany w Czechach, lecz w Polsce. Jednakże między głosami polskimi znajdują się i czeskie.

P. Ądolf Patera, kustosz Muzeum Czeskiego, podał już był o naszym zabytku wiadomość w Czasopisie Muzeum Czeskiego, 1878, zesz. 3, str. 430—431, w artykule „Rukopisné památky polského jazyka a literatury w Praze“. *Skrzętny ten Badacz piśmienności staro-czeskiéj odkrył od tego czasu wiele innych zabytków staropolskich, znajdujących się po biblijotekach prazkich.*

Kilka uwag o pisowni i języku „Głos“.

Znaki.

Znaki samogłoskowe mają niekiedy kréseczki, których używano zwykle w wieku XV i XVI do oznaczania samogłosek nosowych:

ą: swądy, sesszną̨wą̨ncz, otpoczywą̨cz, przedwą̨rzu, szwyą̨deczstwo, tą̨co, zastą̨rzały (inveterate), byodrą̨ (lumbos), wczorą̨, myslenyą̨, obloczenyą̨, yalowczą̨ (iunipery), ot wyeką̨, vwloczczą̨, ozeczczą̨, zdaleką̨ (procul), choyną̨.

ǫ́: tǫ́, kthorasz tǫ́.

ę: naglę.

Nosowe samogłoski zwykle są oznaczone przez ą. ą̇n: *np.* bą̇dzysz ssą, szą, sesszną̨wą̨ncz, vczyszknyą (opprimens), blą̨kayącze; *przez* an: opusczayancz (dimittens), przyglandny, w sandku, slanczczye; *przez* ą̨an: przypą̨andzon (compulsus); *przez* ę: opyęcz.

Samogłoska u *na początku wyrazów oznaczona jest zawsze zwyczajem średniowiecznym, przez* v: vczyszknyą̨, vczyny, vczinî, vdathnyą̨, ne vkazal, vmnysson, vstawyony, vtargacz, vwłoczczą̨; *jeden raz przez* w: wzkoscye.

j *oznaczone jest w głosach przez* y: *np.* s yey mysly, yest; *przez* g: gest, gego, ge, zagyste; *przez* gy: gyeszcze.

ř *oznaczono przez* rz, rsz: krzykl yest, rosborsz.

kv *przez* qu: quasney.

b *zamiast* v: sbuk (sonitum).

Głoski.

Samogłoski.

a *zamiast późniejszego* o: altarzem (altare).

ja *zam.* e = *stsł* ѧ: nyemasky (non moreris); *zam.* e = *stsł* e: z waczerzadla (de coenaculo).

o *zamiast* u: rosborsz (dirumpe).

i *w grupie* -ir *-zam.* -er-: czirpączy, scirpyala gest.

u *pierwotne zamiast późniejszego* i: lutoszczywy, slutowny, sluthuy ssą (placare).

e *pierwotne zamiast późniejszego* ę: myedzy.

e *pierwotne zamiast późniejszego* o: zenye (uxorem), przechodnyewy.

i *zamiast* e: bądzysz, przypowyscz (proverbium), sprawydlywych, wyssyele.

ę *pierwotne w wyrazie:* opyęcz *czeskie* opět, *stsł.* опять.

W wyrazach: w yąmą (in lacum), pogąnyenye ą *nosowe,* (a͡) *powstało drogą asymilacyi do następującéj spółgłoski nosowéj* m, n.

W wyrazach: myslenyą, obloczenyą, *znak* ą *służy do oznaczenia* á *ścieśnionego. Przeciwnie w innych wyżéj przytoczonych wyrazach* ą *oznacza* a *otwarte.*

Spółgłoski.

t *zamiast późniejszego* d *w przyimku* ot: ot wyeka (a sec ulo).

dź *zwątlone zostało na* j: raycz (*radźić*).

s *przyimek zamiast* z *z genit.:* s yey myssly.

Zastanawia zmiękczenie spółgłosek: xj: szuchyey (sicienti).

ń *zamiast* n: podrosznye albo błąkayącze, swyebodnye (liberos).

ś *zamiast* s: wyssyele, *porównaj ludowe:* śeśele.

ý *zamiast* v: wyeyzrzenye (aspectus), vyssyele, swyebodnye (liberos).

Formy.

Formy deklinacyjne.

Sg. nom. deklinacyi rzeczownikowéj przymiotników: przypąandzon (compulsus), gothow szem, wylyczon (deputatus), vmnysson by.

Sg. gen.: ýek *ma:* ot wyeką (ýeka), *teraz* ýeku; dźeń: dne sposobnego.

Sg. loc.: na panye bodze swem; duchu pokory (in spiritu).

Plur. nom. tem. na -a- : swyathowye, wyekowye, pothocowye; tem. na -ja- eýi = eýe: przychodnyewy (aduene); *na* i: rodzyczy (parentes).

Tem. na -i- *fem. ma na* e *zamiast na* i *pod wpływem analogii tematów na* -ja-: uzkoscye (augustiae).

Pl. acc. w znaczeniu nom. adj. podług dekl. rzeczownikowéj: bądą vstavyony swyathkowye.

Pl. acc. adj. podług dekl. złożonéj: podrosszne albo bląkayączże, nyewinne vczyszknyą (innocentes opprimens), swyebodnye (solutos, liberos).

Plur. instr. pronom. i adj. podług dekl. złoż: na -imi: za nymy, za ginszimi.

Zaimek względny sg. nom genż.

Zaimek wskazujący ji: *pl.ac.:* przemogl go byl (convicerat eos).

Formy konjugacyjne.

Verbum substantivum.

Praesens Sg. 1. gothow sszem

Dual. 3. przysla sta *zam.* jesta

Plur. 2. obsądzyli scze.

Praes. tematu bądźe-: *sg. 2.* bądzysz.

Aorystus sg. 3. w znaczeniu praeteriti: vmnyssonby.

Participium praes. activum. pl. nom.: poraszeny suce, *czeskie:* souce, *staroczeskie:* súce.

Inne słowa. Temat praesentis. Słowo kl. II. suf. -ne- *praes.* 3. *sg.* vyskoknye (orietur).

Imperativus sg. 2.: pomny, przyglądni (attende); *obok:* przyszwol, przepuszcz, rosborsz (dirumpe).

Participium praes, activum na ę; *masc. sg. nom.* nyewinne vczyszknyą (innocentes opprimens); *na* -ęc: *sg. acc, masc.:* opusczayancz (dimittens), robocząc plothow (edificator sepium), sesszną wąncz (scrutans corda).

Infinitivus na -ći: nądzyczy affligere.

Participium praet. act. II słowa kl. II bez suf. -ną-: krzykl.

Praeteritum złożone zawsze z praes. verbi subst: sg. 3: vyskoczyl gest (exilyt), krzykl yest, scirpyalą gest sloscz twoy (filia sustinuit iniquitatem vestram), chopyla sza nog yest gego (apprehendit pedes ejus); *pl. 2:* odsądzyliscze (condemnastis); *pl. 3.* odsudzyly są.

Ślady języka czeskiego.

Niektóre były już wymienione. Zbiéramy je w jedno.

W zakresie głosek.

Samogłoski.

u *zamiast samogłosek nosowych* ę, ǫ: *w pierwiastkach:* potupyly, sbuk, porazeny szucze, odsudzyly, uzkoscyę; *w końcówkach:* ę: karmiczku; ǫ: vbyehly su (irruerunt), przedwąrzu (před tvařu, in conspectu). i *powstałe ze ściągnięcia* - ijǫ *sg. instr. tematu* -i- *fem:*

bezdeczno sczy przypąandzon. *Podobnież -ji zamiast* jū, *a to zamiast* -ję, *sg. acc. pronom. poss.*: scirpyala gest sloscz twoy = tvoji (filia sustinuit iniquitatem vestram).

Grupa -ra- *zamiast pol.* -ro- : k mrakotie (ad caliginem).

r *jako samogłoska zamiast pol. grupy,* -ar- *stsł* -rъ-: potrzeny, zetrzeny (pavore concussi), czyt. potr-żeni, zetr-żeni).

Spółgłoski.

h *zamiast* g: wbyehly su (irruerunt).

t' *pol.* ć: k mrakotie, otstirav.

z, *pol.* dz. sbuk (zvuk. sonitum, *pol.* dźwęk.

W zakresie form.

Temata:

Sufiks -ota: k mrakotie (ad caliginem), w gednotą przywyeczcze (coadunnate).

Sufiks -išt'e *stsł.* ište, pol. -isko, *oznacza m. i. miejsce, gdzie się jakaś czynność odbywa:* obloczyste (vestibulum), stanowiste (tabernaculum).

Sufiks -ička: karmiczku (pulmentum).

Sufiks -ije, *w wyrazie:* znamyenye (signum), *st. czeskie:* znamenie, *nowo czeskie:* znamení, *pol.:* znamię.

Sufiks -ovny, *ulubiony czeskiemu*: smilovny neb slutovny.

Formy deklinacyjne.

Sg. gen. dne sposobnego (diem aptum).

instr. besdeczno sczy przypąandzon (necessitate compulsus).

Formy konjugacyjne.

Praesens verbi subst. sg. 1.: gothow sszem.

sg. 1. końcówka -im: proszym (obsecro), vczinim (si enim egero).

Inf. na -i: nądzyczy.

Transgressivum: porazeni szuce (pavore concussi).

Wykaz wyrazów czeskich.

besdeczno sczy przypąandzon (necessitate compulsus);

czeskie bezděčnost', *przymuszenie, niedobrowolność:* bezděčný *niechętny*, bezděky, *mimo wolą.*

chopyla szą nog yest gego (apprehendit), *czeskie* chopiti *chwytać*; wychopili szą (aggrederunt).

w gednotą przywyeczczye (coadunnate).

karmiczku (pulmentum);
k mrabetie, *sic*, *pro* mrakotie (ad caliginem) *czesk.* mrákota, *ciemność.*
neb *(albo):* sposobnego neb przystąbnego, odsudzyly neb potupyly, smilowny neb slutowny.
porazeny szuce (pavore concussi).
potrzeni (pavore concussi).
stanowiste (tabernaculum).
take: przyslasta y take (venerunt et duo).
zetrzeny (pavore concussi).
znamenye (signum) *st czeskie* znamenie.
sbuk, *sic*, *pro:* zvuk (sonitum).

Glosy podajemy w porządku abecadłowym. Na czele stoi wyraz w pisowni organicznéj; nie przesądza to jednak odcieni wymawiania ówczesnego. Daléj idzie tekst oryginalny polski i łaciński. Piérwsza liczba oznacza kartę rękopismu; druga, w nawiasie, kartę téj części rękopismu, w któréj się mieści „Quadragesimale".

---

a: **a** bądzÿsz sdrow; nunc dixit tibi: lanare **et** mundaberis 320(18)a,α.; astrasseni; **et** perterriti ac pavore concussi steterunt procul 320(18)b.β.; **a** othstiraw gego; **et** amoto jussit venire alium 324(22)a,α.; **a** przetho wÿącz; **et** ob hanc causam emiseris puellas a te 323(21)a.α.; **a** ÿego zagÿste; cucurrimus ad eos et vidimus eos pariter commisceri **et** illum quidem nequivimus comprehendere 323(21)b.α.; **a tak; porro** cum essemus in angulo pomerii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos. 323 (21)b.α.; **a** gÿeszcze; **porro** in iacu erant leones VII 330(28)b.β.;
Abrám: rospomÿensa, pomnÿ **naabrama**; Recordare **abraham** 326(24)a.β.;
aby: **abÿ**; Et ait moyses ad populum: nolite timere, **ut** enim probaret vos, venit deus 320(18)b.β.;
ač: iacz **acz** nÿąssz; et ecce morior cum **nichil** horum fecerim, quae isti maliciose composuerunt adversum me 323(21)b.α.
albo: podrossznye **albo** blakąyączÿe; et egenos vagosque (induc) in domum tuam 307(5)a.α.; bądą vstawÿonÿ (swyathkowÿe) swÿathowÿe **albo** wÿekowye; Et aedificabuntur in te deserta seculorum 307(5)b.β.; vtargacz tagemnÿ vwloczczą **albo** ozeczczą non eris criminator nec susurro in populis 331(29)b.α.
ale: **ale** vczinÿ; sic erit verbum quod egreditur de ore meo non revertitur ad me vacuum **sed** faciat (faciet?) quecumque iussero 309(7)b.α.;

ałtář: Expone inter vestibulum et **altare** myędzy oponÿa ÿ **altarzem** 304(2)a.α.;

ańi: **anycz** czo prawÿe; sic fatni filii israel non iudicantes **neque** quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam israel 323(21)b.β.;

áno: **ano** bog przykaszal; dicente domino innocentem et Justum non interficies 323(21)b β.;

bezd'ečność **besdeczno**sczy;przÿpąandzon; **necessitate** compulsus, tradidit eis Danielem 330(28)b β.;

będźiš: **a bądzysz** sdrow; nunc dixit tibi: lauare et mundaberis 320(18)a.α.;

będą: **bądą** vstawÿonÿ (swyathkowÿe) swÿathowÿe albo wÿekowye; Et aedificabuntur in te deserta seculorum 307(5)b.β.;

by: vmnÿssonby; idria farine non deficit nec lachitus olei minuetur usque in diem. 314(12)b.α.;

był: przemogl ge **byl**; convicerat enim eos Daniel. 324(22)a.α.

bywá: wsządzono **bÿwą**; et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas. 315(13)b.β.;

błąkające: podrossznye albo **blakąyączÿe**; et egenos **vagosque** (induc) in domum tuam. 307(5)a.α.;

boćem: **boczem nÿe**; **non enim** cogitaciones mee cogitaciones vestre. 309(7)a.β.;

bóg: ano **bog** przykaszal; dicente **domino** non inferficies. 323 (21)b β.;

bodze: na panye **bodze** szwem; et invitatur in dno **deo** suo. 333(31)a.β.;

boleśći: **bolesczÿ**; et desideravimus eum despectum et novissimum virorum virum **doloris** et scientem infirmitatem. 334(32)a.α.;

brali śę: **braly sszyą** stego; dixitque ei vir: **Recesserunt** de loco isto. 316(14)b.β.;

b'itego: **bythego** zarzuczonÿego; et nos portavimus eum leprosum et **percussum** a deo 334(32)a.α.;

b'odra: podkasz **bÿodra**; accinge **lumbos** tuos 327(25)b.β.;

co: anÿcz **czo** prawÿe; fatui filii israel non iudicantes neque **quod** verum est cognoscentes, condemnastis filiam israel. 323(21)b.β.;

ćirpący: **czirpący** quia benignus et misericors est **paciens** 303(1)b.α.;

ćążą: zaclad **cząszą**; **pignus** debitori reddiderit 311(9)a.β.;

ćężká: **longa cząsską**; surge et comede, **grandis** enim restat tibi via 310(8)b.β.;

ćmy: **czmÿ**; Ingressusque moyses in medium **nebule** ascendit in montem. 310(8)a.β-;

często: **cząsto** chodzÿlÿ do domu; Isti frequentabant domum Joachim 322(20)b.α.;

čym: **czÿm** wÿaczey; Pater, et si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras **quanto** magis quia nunc dixit tibi: lauare et mundaberis. 320(18)a.α.;

daleka: **zdaleka**; et perterriti ac pavore concussi steterunt **procul**. 320(18)b.β.;

domu: cząsto chodzÿlÿ do **domu**; Isti frequentabant **domum** Joachim 322(20)b.α.;

długověléj: **długowyeleÿ**; Hec dicit dominus deus: honora patrem tuum et matrem tuam ut sis **longaevus** super terram, quam. deus dabit tibi 320(18)b.β.;

długověčne: **długowÿecznÿe**; videbit semen longewm 334(32)b.α

dne: zdaly pÿlne ztrazi y **dne** sposobnego neb przystąbnego; factum est autem cum observarent **diem** aptum, quum eam possent solam invenire 322(20)b.β.;

do: wrzuczimi **do** ÿamy tąco venite occidamus eum et mittamus **in** cÿsternam hanc veterem. 316(14)b.β.; cząsto chodzÿlÿ **do** domu; Isti frequentabant domum Joachim 322(20)b.α.;

dobrovolná (napisano z boku): **oblata dobrowolna**; neque holocaustum neque sacrificium neque **oblacio** neque incensum neque locus primiciarum coram te 332(30)a.α.;

domu: cząsto chodzÿlÿ **do domu**; Isti frequentabant **domum** Joachim. 322(20)b.α.;

duxu: ÿ **duchu** pokorÿ; sed in animo contrito et **spiritu** humilitatis suscipiamur 332(30)a.α.;

dyxańé: **respiratio dychanÿe**; et erat ei langvor fortissimus, ita, ut in eo non remaneret **alitus** *hallitus* 329(27)a.α.;

dzbánku: **wedzbanku** wsandku; Vivit dominus deus tuus, quia non habeo panem nisi quantum pugillus capere potest farine **in idria** 314(12)b.α.:

dźeń: nyegdÿ yako wczora y trzeczÿ **dzÿen** przethim; Ingressa est aliquando Sicut heri et nudins tercius cum duabus puellis 322(20)b.β.;

gádka: **gadtka**; quid est quod inter vos **parabolam** vertitis in proverbium. 311(9)a.α.;

gdy: **gdÿ**; nec **aliquando** desinet facere frustnm 315(13)b.β.;

gładki: **gladkÿ**; Cui ille respondit: nosti quod Ezau frater meus pilosus est et ego **lenis** 317(15)b.α.;

głosu: **glosszu**; Cunctus autem popnlus audiebat **voces** et lampades videbant et **sonitum** buccine. 320(18)b.β.;

głovy: **glowÿ**; Rursum ait dominus ad moÿsen, cerno quod populus iste dure **ceruicis** est 326(24)a.α.;

gotóv: **gothow** sszem; quo respondente: **presto** sum. 316 (14)b.α.;

xodźili: czasto **chodzÿlÿ** do domu; Isti frequentabant domum Joachim 322(20)b.α.;

xoįna: **choÿna** wrzossz; et a domino recedit cor eius, erit enim quasi **mirice** in deserto 315(13)b.α.;

xopiła śę jest: **chopÿlasza** nog **yest** gego; Cumque venisset ad virum dei in montem, **apprehendit** pedes eius 327(25)b.β.;

i: Expone inter vestibulum **et** altare; myędzy oponÿa **y** altarzem (304)2a.α.; zdały pÿlne ztrazi **y** dne sposobnego neb przÿstąbnego; factum est autem cum observarent diem aptum 322(20)b.β.; **y** duchu pokorÿ; sed in animo contrito **et** Spiritu humilitatis suscipiamur 332(30)a.α.; przyslasta **y** take; venerunt **et** duo presbiteri 323(21)a.β.; nyegdÿ yako wczora **y** trzeczÿ dzyen przethim; Ingressa est aliquando sicut heri **et** nudius tercius cum duabus puellis 322(20)b.β.;

jač: **iacz** acz nÿąssz; et ecce morior cum **nichil** horum fecerim, quae isti maliciose composuerunt adversum me 323(21)b.α.;

jako: nyegdy **yako** wczora; Ingressa est aliquando **sicut** heri et nudius tercius cum duabus puellis 322(20)b.β.;

jałovca **jałowczą**; proiecitquese et dormiuit sub vmbra **iuniperÿ** 310(8)b.α.

jamę: wÿąmą; Qui miserunt eum in **lacum** leonum 330(28)b.β.;

jamy: wrzuczimi do **ÿamÿ** tąco; venite occidamus eum et mittamus in **cÿsternam** hanc veterem 316(14)b β.;

je: przemogl **ge** byl; convicerat enim **eos** Daniel 324(22)a.α.;

jedcuški (ńecuška?): nadrobÿl **wÿeczczuszkÿ**; ipse coxerat pulmentum et intriverat panes in **alveolo** 330(28)b.β.;

jednotę: **w gednothą** przywÿeczcze; **coadunate** 304(2)a.α.;

jego: a othstiraw **gego**; et amoto iussit venire alium 324 (22)a.α.; chopÿlasza nog ÿest **gego**; apprehendit pedes **eius** et accessit 327(25)b.β ; a **yego** zagÿste; cucurrimus ad eos, et vidimus eos pariter commisceri, et **illum** quidem nequivimus comprehendere 323(21)b.α.;

jéj: s **yey** myssly; Haec dicit dominus si abstuleris **de medio tui** cathenam 307(5)b.α.;

jenž: **genz**; Deus eterne **qui** omnium absconditorum es cognitor, 323(21)b.α.; **genz**; **qui** nosti omnia antequam fiant 323(21)b.α.;

jest: wÿskoczyl **gest**; quia forcior erat et aperto hostio exilÿt 323(21)b.α.; scirpÿalą **gest** loscz twoy; sed non filia iuda sustinuit iniquitatem vestram 324(22)a.α.; zaleszy, **yest**; grandis enim **restat** tibi via 310(8)b.β.; krzykl **yest** tedÿ zastąmp; Exclamat autem omnis cetus voce magna 324(22)a.α ; chopÿlaszą nog **ÿest** gego; Cumque venisset ad virum dei in montem, apprehendit pedes eius 327(25)b.β.;

ješče: **agÿeszcze**; **Porro** in lacu erant leones 330(28)b.β.;

jinšyńi: **zaginsszimi**; et post deos **alienos** non ambulaveritis 321(19)b.α.;

karńičku: **karmiczku**; Erat autem Abacuk propheta in Judea et ipse coxerat **pulmentum** 330(28)b.β.;

k'išałą: quassney **kÿsala**; patres nostri comederunt vuam **acerbam** 311(9)a.α.;

koxáš sę: **kochasszą**; tunc **delectaberis** super domino 308 (6)a.α.;

komory: **s komorÿ**; de **thalamo** (304)2a.α.;

kromě: **kromÿe**; ne honorem domini mei transferrem ad hominem et ne quaecumque adorarem **excepto** domino meo 315(13)a.β. **kromÿe** et non erat ibi quisquam **praeter** duos senes absconditos 322(20)b.β.;

křykl jest: **krzykl yest** tedy zastąmp; **Exclamat** autem omnis cetus voce magna 324(22)a.α.;

křyże: ze rzyeklÿe **krzÿwÿe** szwyądeczthwo; Convicerat enim eos Daniel ex ore suo **falsum** dixisse testimonium 324(22)a.α.;

křywego: **krzÿwego** mÿsleną; Venerunt et duo presbiteri pleni **iniqua** cogitacione adversus zuzannam 323(21)a.β.;

który: **ktorÿ**; interrogavimus, **quisnam** esset adolescens 323 (21)b.α.;

któráż to: **kthorasz tó**; **Que** (Sulamitis) dixit illi 327(25)b.β.;

k: kmrabetÿe zakurzenye; moyses autem accessit **ad** caliginem in qua erat deus. 331(19)a.α.;

ku: **ku** otpuszczenÿu; ad deum nostrum qui multus est **ad** ignoscendum 309(7)a.β.;

kuřący: **kurzączÿ**; et lampades videbant et sonitum buccine, montemque **fumigantem** 320(18)b.β.;

kvaśnéj: **quassney** kÿsalą; patres nostri comederunt vuam **acerbam** 311(9)a.α.;

l'eść: **lyescz**; nec **dolus** fuit in ore eius 334(32)b.α.;

l'i: przestanyesly; **si** desieris digittum extendere 307(5)b.α.; stanyelyszą, stanÿssa.... swądy przywyeczcze; habetis aaron et vr vobiscum, **si** quid natum fuerit quaestionis referetis ad eos 310 (8)a.α.;

litego: s **lithego**; feceruntque sibi vitulum **conflatilem** et adoraverunt 325(23)a.β.;

lśćíve: **maliciose**; **lsczÿwÿe**; **calide** eduxit eos ut interficeret eos in montibus et deleret eos de terra 326(24)a.α.;

lutośćivy: **luthoszczÿvy** othpuszczaÿaczÿ; et multum misericors et **praestabilis** super maliciam (303)b.β.;

mają: oskomÿnÿ **maÿą**; et dentes filiorum obstupescunt 311 (9)a.α.;

mordeře: **morderze**; Porro de siria egressi sunt **latrunculi** 319(17)a.β.;

mrakot'e: **kmrabetÿe** (*sic, pro* kmrakotÿe) zakurzenye; moyses autem accessit ad **caliginem** in qua erat deus 321(19)a.α.;

mydło: **unguentum midlo**; Dixitque puellis: afferte michi oleum et **smigmata** 322(20)b.β.;

myśli: s yey **myssly**; Haec dicit dominus si abstuleris de medio tui cathenam 307(5)b α.;

myśléńá: krzÿwego **mÿslena**; Venerunt et duo presbiteri, pleni iniqua **cogitacione** adversus zuzannam 323(21)a.β.;

ńedzy: Expone **inter** vestibulum et altare; **mÿedzy** oponÿa ÿ altarzem 304(2)a.α.;

ńemaškáj: **nyemaskÿ**; Non **moreris** propter temet ipsum deus meus 314(12)a.α.;

ńiłośerńik: **myłoszÿernyk**: non esurient neque sicient, et non percuciet eos estus et sol, quia **miserator** eorum reget 329 (27)b.α.;

na: **na** przyskorka w pogąnenÿe; et ne des hereditate tuam **in** opprobrium 304(2)a β; **na** sle wam szamÿm; **in** malum vobismet ipsis 321(19)b.α.; właszą **na** panye bodze szwem; speret in nomine domini et invitatur **in** dno deo suo 333(31)r.b.; **na** pothąpą; et non dabo vos **vltra** obpprobrium 301(2)a.β.; rospomÿen sa, pomnÿ **naabrama**; Recordare abraham 326(24)a.β.; **na** sąnda sprawÿdliwich raÿcz; et declinaverunt oculos suos **ut** non viderent celum neque recordarentur iudiciorum iustorum 322(20)b.β.;

nadrob'ił: **nadrobÿł** wÿeczczuszkÿ; Erat autem abacuk propheta in Judea et ipse coxerat pulmentum et **intriverat** panes in alveolo 330(28)b β.;

nágle: **naglę**; vidit ergo rex, quod irruerent in eum **vehementer** 330(28)b.β.;

ńádźiće (nájdźeće): **nadzÿcze**; Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra et omnes debitores vestros **expetitis** 306 (4)a.β.;

ńędźić: **nądzyczy**; Num quid tale ieiunium quod elegi per diem **affligere** hominem animam suam 306(4)b.β.;

neb: zdalÿ pÿlne ztrazi y dne sposobnego **neb** przystąbnego cum observarent diem aptum 322(20)b. β.: odsudzyly są **neb** potupylÿ; et condempnaverunt eam ad mortem 323(21)b.α.; smilownÿ **neb** sluthownÿ; Quiscat furor tuus et esto placabilis super nequicia 326(24)a.α.;

nóg: chopÿlaszą **nog** yest gego; Cumque venisset ad virum dei **in** montem, apprehendit **pedes** eius 326(25)b.β;

ńi-áž(?): iacz acz **nÿąssz**; et ecce morior, cum **nichil** horum fecerim quae isti maliciose composuerunt adversum me 323(21)b.α.

ńe: boczem **nÿe**; **non** enim cogitaciones vestre 309(7)a β.; **nevkazal**; et dominus celavit a me et **non** indicavit michi 327 (25)b.β.:

ńegdy: **nÿegdÿ**; Ingressa est **aliquando** 322(20)b.β.;

ńexáj: przepuszcz **nechaÿ**; **dimitte** eos 306(4)b.β.;

ńeńiłości: szwąszanÿe **nÿe myłoszczy**; Disolue colligaciones **impietatis** 306(4)b.β;

ńeźinne: **nyewinne** vczyszknÿą opusczayancz; innocentes opprimens et dimittens uoxios 323(21)b.β.;

ńevymovńe: **wÿsszyelye nyewmownÿe**; Laudate celi et exultet terra iubilate montes laudem quia consolatus est dominus populum suum et pauperum suorum miserabitur 329(27)b β.;

obłóčeńá: **obloczenÿą**; inter **vestibulum** et altare plorabant **sacerdotes** 304(2)a.α;

obłočišt'e: **ibi vestibulum** vlg. **obloczÿste** 304(2)a.α.

ob'ałován: **obÿathowan; oblatus** est quia ipse voluit 334(32)a.β.

od: **ab** occidente **odpolnoczÿ**; Ecce isti de longe venient, et ecce illi **ab** aquilone et mari et illi de terra australi 329(27)b.β.;

odsądźiliśće: **odsądzÿliscze**; filii israel non indicantes neque quod verum est cognosentes **condemnastis** filiam israel 323(21)b.β.;

odsudźili są: **odsudzyly są** neb potupylÿ; credidit eis omnis multitudo quasi senioribus et iudicibus populi et **condempnaverunt** eam ad mortem 323(21)b.α.;

olejńiček: **oleyniczek**; idria farine non deficiet nec **lachitus** olei minuetur usque in diem 314(12)b.α.;

v olejńičku: **woleÿniczku**; paululum olei in **lachito** 314(12)b.α.

opońą: Expone inter **vestibulum** et altare; mÿedzy **oponÿa** ÿ altarzem 304(2)a.α.;

opęć: **opÿęcz**; dixitque **preterea** dominus ad moysen 321(19)a.α;

opuščając: nyewinne vczÿszknÿą **opusczayancz**; innocentes opprimens et **dimittens** noxios 323(21)b.β.;

oskońiny: **oskomÿnÿ** maÿą; et dentes filiorum obstupescunt 311(9)a.α.;

ot: **ot** wÿeką; habitabo vobiscum in loco isto in terra, quam dedi patribus vestris **a** saeculo 321(19)b.β.;

otxylili: **othchlili** et everterunt sensum suum et **declinaverunt** oculos suos ut non viderent celum 322(20)b.β.;

otpočyvać: **otpoczywącz**; et pascam oves meas et ego eas **accubare** faciam (faciem?) dicit dominus deus 308(6)b.β.;

otpuščający: luthoszczÿvy **othpuszczaÿaczÿ**; Et multum misericors et **praestabilis** super maliciam 303(1)b.β.;

otpuščeńu: ku **otpuszczenÿu**; et ad deum nostrum, qui multus est **ad ignoscendum** 399(7)a.β.;

otstiraw: a **othstiraw** gego; et **amoto** iussit venire alium; *cf. czeskie otstírati, odestříti něco* 324(22)a.α.;

ořečca: vtargacz tagemnÿ vwloczczą albo **ozeczczą**; non eris **criminator** nec susurro in populis 331(29)b.α.

pańe: wląszą na **panye** bodze szwem; et invitatur in **dno** deo suo 333(31)a.β.;

pilńe: zdalÿ **pÿlne** ztrazi y dne sposobnego neb przÿstąbnego; factum est autem cum obseruarent diem aptum, quum eam posseut solam invenire 322(20)b.β.;

płotóv: robocząc **płothow**; Et vocaberis edificator **sepium** 307(5)b.β.

po: **pozuzanną pozuzanną**; mittite **ad** zuzannam 323(21)a.β.;

pod: **pod** sliwą; Qui ait **sub** prino 324(22)a.α.;

podob'eństve: **podobyenstwÿe**; dicit dominus deus si erit ultra in vobis haec **parabola** in proverbium in israel 311(9)a.α.;

podkáš: **podkasz** bÿodrą; Et ille dixit ad Gezÿ: **accinge lumbos tuos** 327(25)b.β.;

podpłomyk: **pothplomyk**; eccè ad caput suum **subcinenarius panis** et vas aque 310(8)b.α.;

podróżńe: **podrossznye** albo blakąyączÿe; et egenos **vagosque** (induc) in domum tuam 307(5)a.α.;

pojął: **poyąl**; et **accepit** uxorem nomine zuzannam 322(20)a.β.

pogańeńe: na przyskorke w **pogąnenÿe**; et ne des hereditatem tuam in **opprobrium** 304(2)a.β.;

pogâńsk'e: **pogąnskÿe**; et dixit ad eum Semen **canaan** et non juda species decepit te 324(22)a.α.;

pokory: **pokorÿ**; Sed in animo contrito et spiritu **humilitatis** suscipiamus 332(30)a.α.;

północy; **ab occidente** (*sic!*) od**polnoczÿ**; Ecce isti de longe venient, et ecce illi ab aquilone et mari, et isti de terra australi 329(27)b.β.;

pomńi: rospomÿen są, **pomnÿ** naabrama; Recordare abraham ysaac et israel seruorum tuorum 326(24)a.β.;

pońiżonego: **poniszonego**; et nos portavimus eum leprosum et percussum a deo et **humiliatum** 334(32)a.α.;

popadli: **popadlÿ**; hanc autem cum **apprehendissemus**, interrogavimus, quisnam esset adolescens 323(21)b.α.;

poraźeńi: zetrzeny, potrzeny, **porazeny** szuce; et perterriti ac **pavore concussi** steterunt procul 320(18)b.β.;

potokówe: **pothocowÿe**; Numquid non sunt meliores abana et pharphar **fluuÿ** damasci omnibus aquis israel 319(17)b.β.;

potrżeńi: zetrzeny, **potrzeny**, porazeny szuce; et perterriti ac pavore **concussi** steterunt procul 320(18)b.β.;

potępę: na **pothąpą**; et non dabo vos vltra **obpprobrium** 304(2)a.β.;

potupili: odsudzyly są neb **potupylÿ**; Credidit eis omnis multitudo quasi senioribus et iudicibus populi et **condempnaverunt** eam ad mortem 323(21)b.α.;

povolny: **powolnÿ**; et ego quasi agnus **mansuetus mitis** sc. stabo qui portatur ad victimam 333(31)a.β.;

povolności: **powolnosczÿ**; Sed fac domine nobiscum iuxta **consuetudinem** tuam 332(30)a.β.

pravá: **pwa prawa**; Numquid uia mea non **equa** et non magis uie vestre **pwe** sunt 312(10)a.α.; **prawa**; Et dixistis non est via **equa** domini 312(10)a,α.;

práve: anÿcz czo **prawÿe**; sic fatui filii israel non iudicantes neque quod **verum** est cognoscentes, condemnastis filiam israel 323(21)b.β.;

práva, vide: snóv práva;

prąće: **prączye**; et ascendit sicut **virgultum** coram eo et sicut radix de terra sicienti 334(32)a.α.;

prośim: **proszÿm**; clamatque ad dominum et ait domine deus meus revertatur, **obsecro**, anima pueri huius in viscera eius 329(27)a.β.;

přećivńi: **przeczwni** (*sic!*); et congregata multitudine dixit audite **rebelles** et increduli 322(20)a.α.;

před: nyegdÿ yako wczorą y trzeczÿ dzÿen **przethim**; Ingressa est aliquando sicut heri et nudius tercius cum duabus puellis 322(20)b.β.; **przedwarzu**; Tulit ergo moyses virgam que erat **in** conspectu domini 322(20)a.α.;

před tym: nyegdÿ yako wczora y trzeczÿ dzÿen **przethim** Ingressa est aliquando sicut heri et nudius tercius cum duabus puellis 322(20)b.β.;

přemógł: **przemogł** ge bÿl; **convicerat** enim eos Daniel 324(22)a.α.;

přepuść: **przepuszcz** nechaÿ; **dimitte** eos 306(4)b.β.;

přestańeš: **przestanyesly**; et **desieris** .i. **cessaueris** digittum extendere 307(5)b.α.;

přeto: a **przetho** wÿącz; et **ob hanc causam** emiseris puellas a te 323(21)a.α.; **przetho**; **vnde** nec reputavimus eum 334(32)a.α.;

přetož: **przethosz** przÿszwol; Ecce hostia pomarÿ clausa sunt et nemo nos videt **quamobrem** assentire nobis et com miscere nobiscum 323(21)a.α.;

převál: **przewal**; et quomodo descendit ÿmber 309(7)b.a.;

přy: **przstrzÿgacim** zamÿlknÿe; et quasi agnus **coram** tondente obmutescet 334(32)a.β.;

přyglądńi: **przygland(a)ni**; Et exaudi domine placare domine **attende** et fac 314(12)a.α.;

přyxodńevi: **przÿchodnÿewy**; Si feceritis iudicium inter virum et proximum eius **advene** et pupillo et vidue, non feceritis calupniam 321(19)b.α.;

přykázál: ano bog **przykaszal**; **dicente** domino non interficies 323(21)b.β.;

přypądzon: **przypąandzon**; et necessitate **compulsus** tradidit eis Danielem 330(28)b.β.;

přypověść: w **przypowyscz**; dicit dominus deus si erit ultra in vobis haec parabola in **proverbium** in israel 311(9)a.α.;

přyskórkę: na **przyskorka** wpogąneńÿe; et ne des hereditatem tuam in **opprobrium** 303(2)a.β.;

přysłově; **wprzyslowÿe**; quid est quod inter vos parabolam vertitis in **proverbium** 311(9)a.α.;

přystępnego: zdaly pÿlne ztrazi y dne sposobnego neb **przÿstąbnego**; factum est autem cum observarent diem **aptum** quum eam possent solam invenire 322(20)b.β.;

přyzvól: przethosz **przÿszwol**; Ecce hostia pomarÿ clausa sunt et nemo nos videt quam obrem **assentire** nobis et commiscere nobiscum 223(21)a.α.;

přyšłašta: **przyslasta** y take; **venerunt** et **duo** 323(21)a.β.;

přyvedźće: **przywÿeczcze**; si quid natum fuerit quaestionis, referetis ad eos 310(8)a.α.; w gednothą **przywÿeczcze** **coadunate** senes 304(2)a.α.;

raïjć: na sąnda sprawÿdliwich **raÿcz**; et declinaverunt oculos suos, ut non viderent celum neque recordarentur judiciorum justorum 322(20)b.β.;

robocąc: **roboczącz** plothow; Et vocaberis **edificator** sepium 307(5)a.β.

rodźicy: **rodzÿczÿ**; **parentes** autem illius cum essent iusti, erudierunt filiam snam secundum legem moysi 322(20)a β.;

rozbuř: **rosborsz**; Et omne onus **dirumpe** frange esurienti panem tuum 307(5)a.α.;

rozpoměn: sę **rospomÿen są**, pomnÿ naabrama; **Recordare** abraham ysaac et israel seruorum tuorum 326(24)a.β;

řeč: **rzecz** taka; quia numquam dictus fuerat **sermo** huiuscemodi de zuzanna 323(21)a.β;

řekli: **ze rzyeklÿe** krzÿwÿe szwyadeczthwo; Convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum **dixisse** testimonium 324(22)a.α.;

s: **s** yey myssly; Haec dicit dominus si abstuleris **de** medio tui cathenam 307(5)b.α.; slithego; Et recesserunt cito devia quam abscondisti eis feceruntque sibi vitulum conflatilem et adoraverunt 325(23)a.β.; braly sszyą stego; Dixitque ei vir Recesserunt **de** loco isto 316(14)b.β.;

samym: na sle wam **szamÿm**; in malum vobismet **ipsis** 321(19)b.α.;

są: odsudzyły **są** neb potupylÿ; et condempnaverunt eam ad mortem 323(21)b.α.;

su: vbychlÿsu; famuli domus irruerunt per porticum 323(21)a.α.;

?: **na sanda** (*sic!*) sprawÿdliwich raÿcz; et declinaverunt oculos suos ut non viderent celum neque recordarentur **iudiciorum** iustorum 322(20)b.β.;

sądku: we dzbanku **wsandku**; Quia non habeo panem nisi quantum pugillus capere potest farine in **idria** 314(12)b.α.;

ścirpała jest: **scirpÿałą gest** sloscz twoy; sed non filia iuda **sustinuit** iniquitatem vestram 324(22)a.α.;

sxodzącym: **schodzączim** wam; **Convenientibus** vobis in unum jam non est dominicam cenam manducare 334(32)b β.;

sem: gothow **sszem**; quo respondente presto **sum** 316(14)b.α.;

seznájąc(?): **sesznąwąncz**; ego dominus **scrutans** corda et probans renes 315(13)b.β.:

skeradności: **scheradnoszczy**; si averterit se justus a(penitentia) iusticia sua et fecerit iniquitatem secundum omnes **abhominaciones** suas 311(9)b.β.;

skutkóv: **slutkow** (*sic!*); Qui do vnicuique juxta viam suam et iuxta **fructum adinvencionum** suarum 315(13)b β.;

słączće: **slanczczÿe**; **congregate** parvulos 304(2)a.α;

slutovny: smilownÿ neb **sluthownÿ**; Quiescat furor tuus et esto **placabilis** super nequicia 326(24)a α.;

slutuj sę: **sluthuÿssą**; Et exaudi domine **placare** domine attende et fac 314(12)a.α.;

smęčony: **smączoni**; et erit quasi ortus **irriguus** 507(5)b.β.;
śmiłovny: **smilowny** neb sluthowny; Quiescat furor **tuus** et esto **placabilis** super nequicia 326(24)a.α.;
snóv právca: **snow pwczą**; Ecce **somniator** venit 316(14)b.β.;
sposobnego: zdaly pylne ztrazi y dne **sposobnego** neb przystąbnego; factum est autem, cum obseruarent diem **aptum**, quum eam possent solam invenire 322(20)b.β.;
spravedlivyx: na sąnda **sprawydliwich** raycz; et declinaverunt oculos suos ut non viderent celum neque recordarentur iudiciorum **iustorum** 322(20)b.β.;
spravedlńe: sprawyedlywye **sprawyedlne**; Quae respondit **recte** 327(25)b.β.;
spravedlíve: **sprawyedlywye** *vide supra;*
stańe sę: **stanyelyszą stanyssa** swądy przywyeczcze; quid **natum fuerit** quaestionis referetis ad eos 310(8)a.α.;
stanovíšťe. **stanowiste**; Ingressique moyses et aaron dimissa multitudine ante **tabernaculum** federis, corruerunt proni interram 321(19)b.β.;
strašeńi: **asstraseni**; et **perterriti** ac pavore concussi steterunt procul 320(18)b.β.;
starośći: **staroscz**; quod deus dedit tibi honorem **senectutis** 323(21)b.β.;
straży zdaly pylne **ztrazi** y dne sposobnego neb przystąbnego; factum est autem cum obseruarent diem aptum, quum eam possent solam invenire 322(20)b.β.;
stŕygącym: **przsztrzygacim** zamylknye; et quasi agnus coram **tondente** obmutescet 334(32)a.β.;
sûce: zetrzeny, potrzeny, porazeny **szuce**; et perterriti ac pavore concussi steterunt procul 320(18)b.β.;
sux'éj: **szuchyey**; sicut radix de terra **sicienti** 334(32)a.α.;
svądy: stanyelyszą stanyssa **swądy** przywyeczcze; si quid natum fuerit **quaestionis** referetis ad eos 310(8)a.α.;
svár **wszwar**; In diebus illis convenerunt filii israel ad moysen et aaron, et versi in **sedicionem** dixerunt da nobis aquam ut bibamus 321(19)b.β.;
svętośći: **swąthoszczy** *(sic!);* et quasi agnus coram tondente obmutescet et non aperiet os suum de **augustią** *(sic, pro:* angustia), et de judicio sublatus est generationem eius, quis enerrabit quia abscissus est de terra viventium 334(32)a.β.;
svem: wląszą na panye bodze **szwem**; et invitatur in dno deo **suo** 333(31)a.β.;
śvebodńe: **swyebodnye**; dimitte eos qui confracti sunt **liberos, solutos** 306(4)b.β.;
sváząńe: **szwąszanye** nye myloszczy; Disolue **colligaciones impietatis** 306(4)b.β.;
śę: rospomyen są, pomny naabrama; Recordare abraham 326(24)a.β.; stauyelyszą stanyssa swądy przywyeczcze; siquid

natum fuerit quaestionis, referetis ad eos 310(8)a.α.; wląszą na panye bodze szwem; et invitatur in domino deo suo 333(31)a.β.; chopÿlaszą nog ÿest gego; apprehendit pedes eius 327(25)b.β.; aggrederunt ad eam wychopÿliszą; Cum ergo egresse puelle surrexerunt et accurrerunt duo senes ad eam 322(20)b.β.; kochasszą; tunc delectaberis super domino 308(6)a.α.; wyrwÿe szÿą, wyrzuczÿ; Tunc erumpet quasi mane lumen tuum 307(5)a.α.;

śliwą: pod **sliwą**; nunc ergo dic michi sub qua arbore comprehenderis eos colloquentes (loquitur de actu carnali) qui ait sub **prino** 324(22)a.α;

śvádectvo: ze rzyeklÿe krzÿwÿe **szwyądeczthwo**; Convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium 324(22)a.α.;

śvatove: bedą vstawÿonÿ (swyathkowÿe) **swÿathowÿe** abo wÿekowye; Et aedificabuntur in te deserta seculorum 307(5)b.β.;

(śvatkove): bądą vstawÿonÿ **(swyathkowÿe)** szwÿathowÿe albo wyekowye; Et aedificabuntur in te deserta seculorum 307(5)b.β.;

tajemny: vtargacz **tagemnÿ** vwloczczą albo ozeczczą; Non eris criminator nec sunurro in populis 331(29)b.α.;

tak: a **tak**; **porro** cum essemus in angulo pomerii, videntes iniquitatem cucurrimus ad eos 323(21)b.α;

taká: rzecz **taka**; quia numquam dictus fuerat sermo **huiuscemodi** de zuzanna 323(21)a.β.;

tak'e (także): przyslasta y **take**; venerunt **et** duo presbiteri 323(21)a.β.;

tako: wrzuczimi do ÿamÿ **tąco**; venite occidamus eum et mittamus in cÿsternam **hanc** veterem 316(14)b.β.;

tedy: krzykl yest **tedÿ** zastąmp; Exclamat autem omnis cetus voce magna 324(22)a α; **tedi**; Dixitque angelus 330(28)b.β.; **tedi**; Tulit **ergo** moyses virgam 322(20)a.α;

tego: braly sszyą **stego**; Dixitque ei vir Recesserunt de loco **isto** 316(14)b.β.;

to: kthorasz **tó**; Que (sulamitis) dixit illi 327(25)b.β.; a przetho wÿącz; et ob **hanc** causam emiseris puellas a te 323(21)a.α.;

tovaŕystvem: **thowarzÿstwem**; Reversusque est ad virum dei cum vniverso **comitatu** suo 320(18)a.α.;

tym: nyegdÿ yako wczorą y trzeczy dzÿen przethim; Ingressa est aliquando sicut heri et nudius tercius cum duabus puellis 322(20)b.β.;

třeći: nyegdÿ yako wczorą y **trzeczÿ** dzyen przethim; Ingressa est aliquando sicut heri et nudius **tercius** cum duabus puellis 322(20)b.β.;

tvářu: przed**wąrzu** (sic); Tulit ergo moyses virgam que erat in **conspectu** domini 322(20)a.α.;

tvoji: scirpÿalą gest sloscz **twoy**; sed non filia iuda sustinuit iniquitatem **vestram** 324(22)a.α.;

ućiskńę: nyewinne **vczyszkńą** opusczayancz; Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua quae ante operabaris, judicans injusta judicia, innocentes **opprimens** et dimittens noxios 323(21)b.β.;

učyńi: ale **vczinỹ**; sic erit verbum quod egreditur de ore meo non revertitur ad me vacuum sed **faciat** (sic! faciet) que cumque iussero 309(7)b.α;

učyńim: **vczinim**; si enim hoc **egero** mors michi est 323(21)a.α.;

udatńą: **vdathnỹą**; cur domine irascatur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra egipti in fortitudine magna et manu robusta 326(24)a.α.;

ukázál: **nevkazal**; et dominus celavit a me et non **indicavit** michi 327(25)b.β.;

umńéjšon: **vmnỹssonby**; idria farine non deficiet nec lachitus olei **minuetur** usque in diem 314(12)b α;

ustavony: bądą **vstawỹonỹ** (swyathkowỹe) swỹathowỹe albo wỹekowye; Et **aedificabuntur** in te deserta seculorum 307(5)b.β.;

utárgáč: **vtargacz** tagemnỹ vwloczczą albo ozeczcza; non eris **criminator** nec susurro in populis 331(29)b.α.;

uvlóčca: vtargacz tagemỹ **vwloczcza** albo ozeczcza; non eris **criminator** nec susurro in populis 333(29)b.α.;

uzkośće: **wzkascye**; Ingemuit zuzanna et ait **angustiae** michi sunt undique 323(21)a.α.;

užytek: **vcziny vszỹtek**; sed faciat (faciet?) quecumque iussero et **prosperabitur** in hysat que missi illud dicit dominus 309(7)b.α.;

v **wỹąmą**; Qui miserunt eum **in** lacum leonum et erat ibi sex diebus 330(28)b.β.; **woleỹniczku**; paulum olei **in** lachito 314(12)b.α.; na przyskorka **w** pogąnenỹe; et ne deshereditatem tuam **in** opprobrium 304(2)a β.; **wszwar**; versi **in** sedicionem dixerunt 321 (19)b.β.; **w** przypowỹscz; dicit dominus deus in erit ultra **in** vobis haec parabola **in** proverbium in israel 311(9)a α.; **wprzy**slowỹe; quid est quod inter vos parabolam vertitis **in** proverbium 311(9)a.α; wedzbanku **wsandku**; Quia non habeo panem nisi quantum pugillus capere potest farine **in** idria 314(12)b.α.;

učyńi: **vcziny vszỹtek**; sed faciat (faciet?) quecunque iussero et **prosperabitur** in hysat que misi illud dicit dominus 309(6)b α.;

ve: **wedzbanku** wsandku; quia non habeo paném nisi quantum pugillus capere potest farine **in** idria 314(12)b.α.;

vám: ua sle **wam** szamỹm; in malum **vobismet** ipsis 321 (19)b.α.; schodzączim **wam**; convenientibus **vobis** in unum, jam non est dominicam cenam manducare 334(32)b.β.;

vb'ehli su: **vbychlỹsu** *(sic, pro:* vbyehlỹsu; famuli domus irruerunt per porticum 323(21)a.α.;

vcoŕa: **wczorą**; Ingressa est aliquando sicut **heri** et nudius tercius cum duabus puellis; 322(20)b.β.;

vejzřeńe: **wÿeyzrzenye**; et vidimus eum et non erat **aspectus** 334(32)a.α.;

volá sę: **wląszą** na panye bodze szwem; et **invitatur** in dno deo suo 333(31)a.β.;

vřos: choÿną **wrzossz**; et a domino recedit cor eius, erit enim quasi **mirice** in deserto 315(13)b.α.;

vřućimy: **wrzuczimi** do ÿamÿ tąco; venite occidamus eum et **mittamus** in cÿsternam hanc veterem 316(14)b.β.;

vsádzono byvá: **wsządzono bywa**; et erit quasi lignum quod **transplantatur** super aquas 315(13)b.β.;

vyxopíli sę: **aggrederunt** ad eam **wÿchopÿliszą**; surrexerunt et **accurrerunt** duo senes ad eam 322(20)b.β.;

vyličon: **wÿlyczon**: et cum sceleratis deputatus est 334 (32)b.β.;

vyskočył jest: **wÿskoczyl gest**; et aperto hostio **exilÿt** 323 (21)b.α.;

vęc: a przetho **wÿącz**; et **ob hanc causam** emiseris puellas a te 323(21)a.α.;

vęcéj: czÿm **wÿaczey**; pater et si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras quanto **magis** quia nunc dixit tibi: lauare et mundaberis 320(18)a.α.;

vaceřadla: **zwaczerzadla**; tulitque Helias puerum et deposuit eum de **coenaculo** ad inferiorem domum 329(27)a β.;

véka: ot **wyeką**; habitabo vobiscum in loco isto in terra, quam dedi patribus vestris a **saeculo** 321(19)b.β.;

vékové: bądą vstawÿonÿ (swyathkowÿe) swÿathowÿe albo **wÿekowye**; Et aedificabuntur in te **deserta seculorum** 307(5)b β.;

véšel'e: **wÿsszyelye** nyewmownÿe; Laudate celi et exultet terra **iubilate** montes laudem 329(27)b.β.;

vidžić: **vidzÿcz** znamyenye; Deus eterne qui omnium absconditorum **es cognitor** qui nosti omnia, antequam fiant, tu scis, quoniam falsum testimonium tulerunt contra me 323(21)b.α.;

vyrve sę: **wyrwÿe szÿą** wyrzuczÿ; Tunc **erumpet** quasi mane lumen tuum et sanitas tua cicius orietur 307(5)a.α.;

vyřući: wyrwÿe szÿą, **wyrzuczÿ**; vide vyrve śę.

vyskokńe: **vyskoknÿe**; et sanitas tua cicius **orietur** 307(3)a.α.;

vzgárdzonego, *vzgárdzony*: **wsgardzonego**, **wsgardzony**; et desideravimus eum **despectum** et novissimum virorum virum doloris et scientem infirmitatem et quasi absconditus vultus eius et **despectus** 334(32)a.α.;

z (*s*); s komorÿ; **de** thalamo 304(2)a.α;

z: **zdaleka**; et perterriti ac pavore concussi steterunt **procul** 320(18)b.β.; **zwaczerzadla**; tulitque Helias puerum et deposuit eum **de** coenaculo ad inferiorem domum 329(27)a.β.;

za: **zaginsszimi**; **post** deos alienos non ambulaveritis 321 (19)b.α.;

zadńimi: alias per posticum **zadnymy**; famuli domus irruerunt per posticum 323(21)a.α.;

zajiste: a yego **zagyste**; et illum **quidem** nequivimus comprehendere 323(21)b.α.;

zamilkńe: przsztrzygacim **zamylknye**; et quasi agnus coram tondente **obmutescet** 334(32)a.β.;

zákład: **zaclad** cząszą; **pignus** debitori reddiderit 311(9)a.β.;

zakuŕeńe: kmrabetye (sic! pro kmrakotye) **zakurzenye**; moyses autem accessit ad **caliginem** inqua erat deus 321(19)a.α.;

záleży: **zaleszy**, yest; grandis enim **restat** tibi via 310(8)b.β.;

zaŕuconego: bythego, **zarzuczonego**; et nos portavimus eum leprosum et **percussum** adeo 334(32)a.α.;

zastaŕały: **zastąrzały**; et dixit ad eum: **Inveterate** dierum malorum, nunc venerunt peccata tua quae ante operabaris 323 (21)b.β.;

zástęp: krzykl yest tedy **zastąmp**; Exclamat autem omnis **cetus** voce magna 324(22)a α ;

zbór: **zbor**; sanctificate **ecclesiam** 304(2)a.α.;

zdrów: a bądzysz **sdrow**; nunc dixit tibi: lauare et **mundaberis** 320(18)a.α.;

zetrżeńi: **zetrzeny**, potrzeny, porazeny szuce; et perterriti ac pavore **concussi** 320(18)b β.;

zgromádzájće: **sgromadzaycze**; **congregate** populum 304(2)a.α.;

zle: na **sle** wam szamym; in **malum** vobismet ipsis 321 (19)b.α.;

złość: scirpyalą gest **sloscz** twoy; sed non filia iuda sustinuit **iniquitatem** vestram 324(22)a.α.;

znaṁeńe: vidzycz **znamyenye**; Deus eterne qui omnium abscorditorum es **cognitor** qui nosti omnia antequam fiant, tu scis, quoniam falsum testimonium tulerunt contra me 323(21)b.α.;

zvuk: **sbuk** *sic, pro:* svuk; Cunctus autem populus audiebat voces et lampades videbant et **sonitum** buccine, montemque fumigantem 320(18)b.β.;

zuzanę, zuzannę: **pozuzaną pozuzanną**; Et dixerunt coram populo: mittite ad zuzannam filiam helchie uxorem Joachim 323(21)a.β.;

żdali: **zdaly** pylne ztrazi y dne sposobnego neb przystąbnego; factum est autem cum **obseruarent** diem aptum 322(20)b.β.;

że: **zerzyeklye** krzywye szwyądeczthwo; convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium 324(22)a.α.;

żeńe: po zuzaną **zenye**; mittite ad zuzannam filiam helchie, **uxorem** Joachim 323(21)a.β.;

MATERYJAŁY
do historyj form deklinacyjnych w języku staropolskim
(w. XIV i XV).

Wykaz form przypadkowych w ułamku starożytnego kazania o małżeństwie

opracował

JAN HANUSZ.

(Formy tu zestawione wyjęte są z przedruku homograficznego w wydaniu Zygm. Glogera. Liczby rzymskie oznaczają karty rękopisu, arabskie zaś stronnice na pojedyńczych kartach t. j. recto i verso).

I. Deklinacyja rzeczownikowa.

Singularis. Nominativus. Temata na -a *mascul.*: vczennyk I, 2 (dwa razy) II, 1, 2; vczenyk I, 2; dvch II, 1; sklaad I, 1; yaad II, 2; obraasz II, 2.

Zakończone na dźwięczną spółgłoskę mają tu więc zawsze ostatnią tematową samogłoskę wzdłużoną.

Imiona obce występują tu w łacińskiéj formie: Augustinus II, 1; Bernhardus II, 1; Jeronimus II, 2.

Temata na -ja *mascul.*: stolecz I, 1; mystrz I, 2; miecz II, 2.

Temat na -a *neutra.*: malzenstwo II, 1 (trzy razy).

Temata na -ja *neutra.*: kwapieenye od lvdzy I, 1; ostrzeszenye smysla I, 1; vczeczenye I, 1; vdrǫczenye czala I, 1; odlǫczenye I, 2; smyanye vstnee II, 1; odzenye czelnee II, 1.

Nigdzie nie spostrzegamy tu więc ściągnięcia starosłowieńskiego ѣнѥ *w* -ńi.

Temata na -ā *femin.*: matka I, 1; nyeewiasta I, 1; nyewiasta II, 2; czistota I, 1; nyeczystota II, 2; sleepota I, 2; klǫǫtwaa I, 1; syostra I, 1; zensczyna I, 1; stroza mysli I, 1; okrasa zywotaa I, 1.

Przedłużenie końcowego a *znajduje się tu więc tylko w jednym wyrazie*: klǫǫtwaa.

Wyraz obcy męski: Seneka II, 1.

Temata na -jā *femin.*: mila bracza II, 1 *w znaczeniu vocativu użyte*; owcza II, 2.

Temata na -i *femin.*: wielebnoscz przyrodzenya I, 1; vrǫpnoscz czyny czǫsto z mǫsczyny nyewieescze sercze II, 1. *Cf. Psałt. flor. 44, 3. Nehring, Iter. flor. 28.*

Temata na -en *neutr.*: pismo I, 2; pismoo I, 2.

Temata te przeszły więc do tematów na -a *neutr., uwagi godne jest jednak przedłużenie* o, *może ono jest śladem zaginionego w tym wyrazie dźwięku nosowego w wygłosie.*

Genetivus. Temata na -a *mascul. Z końcówką* -a: kromye grzecha II, 2; odswego brata II, 2; okrasa zywotaa I, 1; skritego angyala (*anioła*) II, 1; ostrzeszenye smysla I, 1. *Z końcówką* -u: przesz rozvmv I, 2. *W znaczeniu accusativu*: szdraadzil adaama, I, 1; wipǫdzyla adaama II, 2; szdradził daauida, salomona, samsona, absolona I, 1; naydzee gospodna I, 2; za naylepszego czlowieka I, 2.

Temat na -ja *masc.*: wipǫdzyla adaama sraya II, 2.

Temat na -a *neutr.*: p.... bienye malzenstwaa II, 1.

Temata na -ja *neutr.*: wielebnoscz przyrodzenya I, 1; wszego pokuszenya (? *fort.* poruszenya) moczen iest I, 2; w roozvmye odlǫczenya I, 2.

Temat na -u *mascul.*: do domv I. 1.

Temat na -es *neutr.*: vdrǫczenye czala I, 1.

W mascul. i neutr. ma tu więc stanowczą przewagę końcówka -a, *końcówkę* -u *bowiem mają tylko dwa rzeczowniki zakończone na nosową spółgłoskę* m: rozumu, domu. *W niektórych wyrazach jest końcówka* -a *przedłużona w* -aa, *a to*: zywotaa, malzenstwaa.

Niektóre zakończone w nominat. na dźwięczną spółgłoskę lub nosową m, *zachowują w genet. wzdłużenie ostatniéj tematowéj*: adaama (*dwa razy*), daauida.

Temata na -ā *femin.*: stolecz czsnoty I, 1; chczesz nyeewiasty widzecz przekraszǫ II, 2; angyala nyeczystoty II, 1. *Masculin*: zmǫsczyny II, 1.

Temata na -i *femin.*: iest stroza mysli I, 1; dosycz (do syći?) iest I, 2.

Dativus. Temata na -a *mascul. Z końcówką* -u: bogv dosycz iest I, 2; kto sie gospodnv offervie I, 2. *Z końcówką* -owi: przeczywko wilkowi II, 2.

Temata na -ja *neutra.*: ku samemv bozeemv kaazanyv I, 2; ku napomynanyu I, 2.

Temata na -ā *femin.*: iest syostra czistocze I, 1; ku wszelkeey nyeczistoczee II, 2; pyszneey dzewcze II, 1.

Podwojone e *w końcówce jednego z tych wyrazów jest może śladem starosłow.* ѣ, *które w dat. sg. jest tematom żeńskim na* -a właściwe.

Temat na -jā *femin.*: dowierzaam pokorney grzesznyczy II, 1.

Jest to forma całkiem regularna, w końcówce téj bowiem tkwi -ji, *odpowiadające starosłowieńskiemu* jѣ = и.

Accusativus. Temata na -a *mascul.*: na kaszdy czasz I, 2; kto ma czisty zywot II, 1.

Inne wyrazy, mające tylko znaczenie accusativu, umieszczone są wyżéj przy genetivie.

Temat na -ja *neutr.*: czyny .... nyewiecsczee serczee.

Ciekawe w téj formie jest podwojenie końcówki -e, *co wskazuje, że to* e *odmiennie nieco, może z pochyleniem wymawiano.*

Temata na -ā *femin. mają końcówkę* -ę, *oznaczoną znakiem* ǫ́: czystotǫ́ szgubila II, 2; kto czistotǫ́ mylvie II, 2; chczesz nyeewiasty widzecz przekraszǫ́ II, 2; zaprawdǫ́ II, 1. *Raz znajduje się forma*: zaprawda I, 1.

Temat na -jā *femin.*: przesz vliczǫ́, I, 1.

Instrumentalis. Temat na -ja *mascul.*: przed nyeprzyyaczeelem II, 2.

Temata na -i *mascul.*: ogneem bǫ́dze vczynyono II, 1; aogneem teesz bǫ́dze skazano II, 1.

Temat na -ā *femin.*: syostrǫ́ǫ́ (?) II, 2. *Domyślam się tylko po znaku* ǫ́ǫ́, *który często używano na oznaczenie naszego dzisiejszego* ą, *że jest to instrumentalis, bo związku téj formy w tym ułamku trudno poznać.*

Temata na -i *femin.*: troiakǫ́ rzeczǫ́ bǫ́dzie I, 1; bǫ́dze odplaczono rownosczǫ́ I, 2.

W zwrocie: prawym obrzǫ́ = II, 2, *trzeba się także domyśleć instrum. przerwanego stronicą.*

Locativus. Temat na -a *mascul.*: w roozvmye I, 2.

Temat na -a *neutr.*: w malszenstwie II 2.

Temata na -ja *neutr.*: czso wsierczv iest II, 1; wnaboszneem vkazanyv II, 1.

Tu zatym końcówkę -ji *właściwą tym tematom wyparła końcówka* -ju, *podług analogiji tematów na* -u.

Temat na -ja *femin.*: we sklenyczy II, 1.

Temat ną -u *masc.*: w domv I, 1.

Temat na -i *femin.*: w slodkey strdzy II, 2. *Cf. Ps. flor. 18, 11; 80, 16; 118, 103 czeskie* strd *znaczy* miód.

Pluralis. Nominativus. Temat na -es *neutr.*: nyeczista slowa II, 2; *forma analog. do tematów na* -a *neutr.*

Genetivus. Temat na -ja *masc.*: vczeczenye od zlich mysly .... y obyczaayow I, 1. *Końcówka* -ów *jest właściwą tematom na* -u.

Temat na -i *masc.*: kwapieenye od lvdzy I, 1.

Temat na -i *femin.*: od zlich mysly I, 1.

Accusativ. Temat na -ja *femin.*: rodzy dzewycze, skazy dzewicze II, 1.

Instrumentalis. Temat na -a *masc. i na* -es *neut.*: vczeczenye od zlich mysly slowy vczynky, (*dziś: słowami, uczynkami*), miedzy wszemy grzesznymy skvtky, *końcówka* -y *odpawiada starosłow.* -ъі *w tymże przypadku.*

Locativus ma tu bardzo rzadką końcówkę -och, wiegoo wszeech vczynkoch I, 2 *zamiast starosław.* -ѣхъ *z poprzedzającą zmiękczoną.*

II. Deklinacyja rzeczownikowa przymiotników.

Singularis. Nominativus. Temat na -a *masc.*: moczen iest I, 2.

Accusativus. Temat na -a *neutr.*: wszistko widzecz II, 1.

Adverbia: często II, 1; nayd.... ęsto (*często?*) II, 1.

Imiesłowy.

Nominativus singularis. Temat na -a *mascul.*: daan II, 2; odłączon I, 2.

Temat na -a *neutra*: temu będze odplaczono I, 2; będze skazono II, 1; będze vczynyono II, 1.

III. Deklinacyja zaimkowa.

A) Zaimki rodzajowe.

a) Temata na -a. *Nominativus singul. Masculina*: Teen iest odłączon I, 2; ten sie waruy II, 1; ten sie trzyma II, 2; yeden vczennyk I 1, I 2 (*trzy razy*); jeden I 2, II 1.

Feminina: ta iest I, 1; matka boza taa I, 1; tamta II, 2.

Neutra: to iest sleepota I, 2; to iest malzenstwo II, 2; nykt yedno nyewiasta I, 1; yedno pismoo I, 2; iednoo w slodkey strdzy II, 2.

Przysłówkowe wyrażenia: iako II, 2 (*trzy r.*); yako II 1, II 2; tako I 1, I 2 (*trzy r.*), II, 1, II 2 (*dwa r.*).

Genetivus sing. w znaczeniu accusativu: teego ya ymaam I, 2.

Dativus sing. Mascul.: temv będze odplaczono I, 2.

Neutr.: kv samemv bozeemv kaazanyv I, 2.

Accusat. sing. Neutr.: to vkazvie, na to I, 2; przeto II, 2.

Jako formę przypadkową tu należącą można też uważać spójnik też, *który w tym zabytku spotykamy trzy razy*: teesz II, 1 (*dwa razy*), II, 2.

b) Temata na -ja. *Genetivus singul. Mascul.*: wiegoo wszeech vczynkoch I, 2; od swego bratal I, 2.

Neutr.: swego wszego pokuszenya I, 2; sklaad wszego dobregoo I, 1.

Dativus singul.: wszemv zlemu I, 1.

Dativus plural.: wszeęm ukazvie I, 2.

Instrumentalis plur.: przed gemy vczekacz II, 2; miedzi wszemy grzesznymy skvtky II, 2.

Locativus plur. w iegoo wszeech vczynkoch.

B) Zaimki: kto, co.

Nominativus: kto I 1, I 2 (*trzy r.*), II 1 (*dwa r.*), II 2; nykt I 1; czso II 1; nyczs II 2.

C) Zaimki osobiste i zwrotny.

Nom. sing. osoba 1: ya dowierzaam II, 1.

Dat. plur. osoba 2: powiadam waam II, 1.

Zwrotny Accus.: sie offervie I, 2; sie waruy II, 1; sie trzyma II, 2; sye stalo II, 2; baacz sye II, 2.

IV. Deklinacyja złożona przymiotników.

A) Temata na -a. *Nominativus sing. Mascul.*: swǫty dvch II, 1; ognyowi miecz II, 2; opvsczany 1, 2.

Femin.: prawa dobra zensczyna I, 1; mila bracza (*w znaczeniu vocat.*) II, 1.

Liczebniki porządkowe: pyrzwa, drvga (*rzecz*) I, 1.

Imiesłów: bǫdze czistota schowana I, 1.

Neutr.: iest richle vczeczenye I, 1; swǫte pismo I, 2; smyanye vstnee II, 1; odzenye czelnee II, 1.

W podwojeniu e *dwu ostatnich przykładów możnaby upatrywać ślad złożenia téj formy z zaimkiem* je.

Forma zaimkowa: taakesz malzenstwo II, 1.

Genitivus singul. Mascul.: skritego angyala II, 1.

W znaczeniu accusativu: kto szdraadzil adaama nyewynnego, adaauida swǫtego, asalomona mǫǫdrego, asamsona mocznego, absolona kraszneego I, 1.

Neutra: sklaad wszego dobregoo I, 1.

Dativus singul. Femin.: dowierzaam pokorney grzesznyczy II, 1; pyszneey dzewcze II, 1; ku wszelkeey nyeczistoczee II, 2.

Neutr.: klǫǫtwaa wszemv zlemv I, 1.

Accusativus sing.: na kaszdy czasz I, 2; kto ma czisty zywot II, 1.

Instrumentalis sing. Masculi: prawym obrzǫ = (obrzędem?).

Femin.: rownoszczǫ yszczynǫ bozǫǫ I, 2; troiakǫ rzeczǫ bǫdze I, 1.

Locativus sing. Neutr.: w naboszneem vkazanyv II, 1.

Femin.: w slodkey strdzy II, 2.

Nominativus plur. Mascul.: angelsczy byly II, 1.
Neutr.: nyeczista slowa II, 2.
Genitivus plur.: od zlich mysly I, 1.
Instrumentalis plur.: miedzy wszemy grzesznymy skvtky II, 2.
B) Temata na -ja. *Nominativus singul. Mascul.*: nyewieszczy obraasz II, 2.
Femin.: matka boza I, 1; sleepota czlowyecza I, 2.
Liczebnik porządkowy: trzecza (*rzecz*) iest I, 1.
Genetivus singul.: za naylepszego I, 2 *w znaczeniu accusativu.*
Dativus sing.: kv samemv bozeemv kaazanyv I, 2.
Accusat. sing.: czyny .... nyewieeszczee serczee II, 1.
Instrument sing.: rownoszczą yszczynǫ bozǫǫ I, 2.
Skrzepłymi formami przypadkowymi są też przysłówki: wǫczey II, 1; richley II, 2 (*dwa r.*); woǫcz I, 2; baacz sye wielmy II, 2; wszdi sye pospieszala I, 1.

Wykaz form przypadkowych w modlitwach kodeksu krakowskiego z r. 1375

opracował

JAN HANUSZ.

(W biblijotece Jagiellońskiéj znajduje się kodeks oznaczony przez CC VII 37 opisany dokładnie w „Katalogu rękopisów“ zesz. IV. przez Dra W. Wisłockiego, i przez tegoż nowo oznaczony numerem 1681. Pod tym numerem w katalogu wspomnianym wydrukował Dr. Wisłocki cały tekst modlitw tamże się znajdujących, a przedrukował go prof. W. Nehring w „Archiv für slavische Philologie“ 1880. Formy przypadkowe jednak, które tu podaję, wypisałem dzięki uprzejmości Dra Wisłockiego z samego rękopisu, w skutek czego kilka form czytam inaczéj, jak je mamy w wydaniach wspomnianych).

I. Deklinacyja rzeczownikowa.

Singularis. Nominat. Temata na -a *masculina*: czlowek, bog; *obcy*: Amen (4 razy).
Temata na -ja *mascul.*: tego mi zal (*cztery razy*), moy tforzecz kazal, owocz ziuota twego.
Temat na a *neutra*: przidzi twe crolestwo.
Temata na -ja *femin.*: bǫcz twa wola, zdroua Maria.
Genetivus. Temata na -a *mascul. z końcówką* -a: owocz ziuota twego, mego ziuota, sedzi v boga otcza, yen se poczǫl ducha zwantego, mego milego gospodzina ne miloual.

Z końcówką -u: do grobu, mǫ pǫczǫ rozumu.

W znaczeniu accusativu: vezǫ w swantego ducha, ij we Ihu Crista, wygo syna yedinego.

Temata na -ja *mascul.*: mego otcza ne czil, sedzi v boga otcza, miloszerdza tworcza mego, az do dzissessego dna. *Tu też zaliczyłbym* dzissa *(2 r.) jeżeli to ma być złożone z* dnia sia.

W znaczeniu accusativu: mego tworcza roznewal, prossǫ tworcza, werzǫ w bog otcza, tworziczela neba.

Uwagi godna tu jest szczególniéj, że jest tu temat męski na -ja tworzec, *od którego całkiem prawidłowo mamy w genetiwie trzy razy formę* tworca, *podczas gdy w dzisiejszej polszczyznie jest to temat żeński na* -jā *i stósownie do tego się odmienia.*

Tem. na -a *neutra*: bozego czala, czala mego smartwich wstane, sedl do pecla.

Tem. na -ja *neutra*: ot mego porodzena, ot mego prauego sserczа (*dwa r.*), sercza.

Tem. na -ā *femin.*: mili matki boze (prossǫ), yeg swǫte mǫky ne oplakal.

Tem. na -jā *fem.*: z dzeuicze Marie, tworziczela neba y zeme.

Tem. na -i *femin.*: milosczi pelna.

Tem. na -er *femin.*: me maczerze ne czil (czcil).

Tem. na -u *masc. w znaczeniu accusativi*: wygo syna (vezǫ).

Dativus. Tem. na -ja *masc.*: kaiǫ se oczu (*sic pro*: occzu).

Tem. na -ā *i* -jā *femin.*: kaiǫ se .... mile Marie, matcze.

Accsuativus. Tem, na -a *mascul.*: werzǫ w bog otcza, day nam dzissa chleb nas, w oni wekugi ziwot (*wierzę*).

Tem. na -ja *neutr.*: na pokussene, w grzechow moich rosdrzessenie, w swatch opczouane, smartwich wstane.

Tem. na -i *femin.*: przestǫpil dzessǫnczorǫ bozǫ kazn.

Tem. na -u (-ъ) *femin.*: vezǫ w swantǫ czirkiew.

Tem. na -men *neutr.*: oswantcz se wtueme, *sądzę że jest to ściągnięte*: w twe imię, *to* i *bowiem w wyrazie* imię *bardzo często ginie w językach słowiańskich, jak np. w małoruskim w okolicy Stanisławowa mówi lud*: mnė. *Tu tym bardziéj mogła nastąpić taka wyrzutnia i kontrakcyja, że poprzedzający wyraz kończy się na samogłoskę, więc w mowie starano się unikać rozziewu.*

Vocativus. Tem. na -ja *mascul.*: occze duchowni, occze nas, otcze duchowni.

Instrumentalis. Tem. na -a *mascul.*: pot Pontzskim Pilatem.

Tem. na -ja *neutra urobione za pomocą suffiksu* -ніе *mają tu wszystkie końcówkę* -im: wezrzenym, slissenym, vkussenym, pomislenym, przemowenym, dopusczenym, opusczenym.

Tem. na -a *femin.*: neczistotǫ mego ziuota.

Locativus. Tem. na -a *masc.*: w zarze, w gnewe, we sne y na ławе.

Tem. na -a *neutra*: w lenistwe, w pianstwe, w lacomstwe, *przysłówek*: dostoyne.

Tem. na -ja *femin.*: na zemi, na prauiczi, w troci (*w trójcy*).

Tem. na -i *femin.*: w pisnoszczi (*w pyszności*), w zauiszczi, w nenauiszczi.

Tem. na -es *neutr*: na nebe.

Pluralis. Genetivus. Tem. na -a *mascul.*: mich grzechow, mich wsech grzechow, sedm smertnich grzechow, rozdrzessicz mich wsech grzechow, grzechow mich rosdrzessene.

Tem. na -a *femin.*: swantich pǫczi ran ne oplakal.

Dativus. Tem. na -ja *mascul.*: iaco mi otpusczami nassym winouatczem, *tu więc w końcówce podobnie jak w starosłowieńskim* o *przeszło na* e.

Accusativus. Tem. na -a *femin.*: otpusczi nam nasse vini.

Tem. na -es *neutr.*: wstanpil na nebossa.

Instrumentalis. Tem. na -a *femin.*: medzi wsemi neuastami.

Locativus. Tem na -es *neutr.*: na nebesech.

II. Deklinacyja rzeczownikowa przymiotków.

Nomin. singul. mascul.: blogzlawon owocz, mǫczǫn (*przekreślone a obok tego napisano* mǫnczon), crzizowan, pogrzebon.

Neutra w znaczeniu przysłówków: czosto (*sic pro*: czǫsto, *2 razy*), czǫstom si ne gneual.

W ostatnim zdaniu tych modlitw czyta Dr. Wisłocki: ij w swanth opczouane. *Wprawdzie pismo tego kodeksu bardzo meczytelne, zdaje mi się jednak, że potrzeba w tym miejscu czytać*: w swatch opczouane, *zwłaszcza, że nad* a *daje się spostrzec znaczek używany przy podobnych skróceniach. W takim razie nie byłaby to forma rzeczownika genitivu plural. lecz złożona.*

III. Deklinacyje zaimków.

1. Zaimki rodzajowe.

A) *Temata na* -a. *Nom. sing. neutr. Wyrażenia przysłówkowe*: iaco (*dwa razy*), iacosm co czǫsto sgrzessil, yacosm to czosto omudzil, tako.

Genetiv. sing. neutr.: tego mi zal (*4 razy*), tego sse kaiǫ (*2 razy*).

Femin.: przestǫpil dzessǫnczorǫ bozǫ kazn te yesm nigdi nepopelnil.

Accusativus sing. neutr.: yacosm to czosto omudzil.

Instrument. sing. neutr.: potem.

Tu też należą formy spójnika: teze (*też 3 razy*).

B) Temata na -ja. *Nominativns singul. Mascul.*: yen se poczǫl, otcze nas yensech, co mi moy tworzecz kazal.

Femin.: twa wola.

Neutr.: twe crolestwo.

Genetivus singul. Masc.: yego swǫte mǫky, yego swantich pǫczi ran, wygo (*pro*: yego) syna yedinego, mego milego gozpodzina, mego otcza, mego tworcza, mego ziuota.

Neutra: ot mego porodzena, ot mego prauego sercza, ote fsego zlego.

Femin.: me maczerze ne czil (*czcił*).

Accusativus sing.: w oni wekugi ziwot, day nam chleb nas (*nasz*).

Instrumentalis sing.: mǫ pǫczǫ rozumu.

Genitiv. plural.: czom se gich dopusczil (*2 razy*), mich grzechow, mich wsech grzechow (*2 razy*), wsech swantich.

Dativus plural.: wsem swantym,

Accusat. plural. femin.: otpusczi nam nasse vini.

Instrum. plural. femin.: medzi wsemi neuastami.

2. Zaimki: kto, co.

co mi moy tforzecz kazal, iakosm co czosto sgrzessil, czom se gich dopusczil, czosm sse gich dopusczil.

3. Zaimki osobowe i zwrotny.

Singul. Nominat.: ia, ya.

Genetivus: czebe occze duchowni.

Dativus: tego mi zal (*4 razy*), co mi moy tforzecz kazal, tobe.

Accusativus: bi me raczil rosdrzessicz.

Instrumental.: bog z toba.

Plural. Nominat.: mi otpusczami.

Dativus: day nam, otpusczi nam.

Genetivus: ne uodzi nas, *w znaczeniu accusat.*: ale nas zbaw.

Zaimek zwrotny: tego sse kaiǫ (*3 razy*), sse dopusczil (*2 razy*), narodzil sse, kaiǫ se, yen se poczǫl, czom se gich dopusczil, oswantcz se, czǫstom si ne gneual.

IV. Deklinacyja złożona.

1. Temata na -a. *Nominativus singul. Mascul.:* Ia gresni czlowek, Iakosm coli (*może* cały?) mego tworcza roznewal.

W znaczeniu vocativn: occze duchowni (*dwa r.*).

Femin.: Zdroua Maria, miloszczi pelna, blogozlawona ies,

Genetivus singul. Mascul.: mego milego gozpodzina ne miloual, vbogego lacznego ne nakarmil, pustego ne oblozil, nagego ne przioodzal, nemocznego nenauedzil, martwego do grobu neprziprouadzil.

Participia: iǫtego ne wczessil.

W znaczeniu accusativu: w troci iedinego, w ygo syna yedinego, vezǫ w swantego ducha.

Neutra: ot mego prauego ssercza (*dwa r.*), dopusczenym zlego, ote fsego zlego, opusczenym dobrego, zwantego wernego bozego czala.

Femin.: prossǫ .... mili matki boze, yego swǫte mǫky ne oplakal,

Dativus singul. Femin.: kaio se mile marie,

Accusat. singul. Femin.: vezǫ w swantǫ czirkew,

Instrumental. singul. Mascul.: pot Pontzskim Pilatem,

Genetivus pluralis: sedm smertnich grzechow, grzechow wado y neuadomich, wsech swantych s martwich wstane; swantich pǫczi ran;

Dativus pluralis: wsem swantym,

Accusativus plural.: skandse przidze sandzicz ziwe y martwe;

2. *Temata na* -ja. *Genetivus singul. Mascul.*: az do dzissessego dna; prossǫ tworcza wssemoganczego, werzǫ w bog otcza wsemogǫczego *w znaczeniu accusativu.*

Neutra: bozego czala,

Femin.: matki boze (prossǫ),

Dativus singul. Femin.: matcze boze,

Accusat. singul. Mascul.: chleb nas wsedni,

Femin.: bozǫ kazn.

V. Deklinacyja liczebników.

1. *Pięć odmienia się tu podług tematéw żeńskich na* -i, *mamg bowiem genitivus*: swantich pǫczi ran, *instrument.*: mǫ pǫczǫ rozumu.

2. *Od tematu nijakiego na* -a, *sześcioro, jest tu genetivus*: ne popelnal sesczora miloszerdza.

3. sedm smertnich grzechow, *ten liczebnik jest również nominativem lub accusat. sing. tem. żeńsk. na* -i.

4. *Od tematu nijakiego na* -a, *dziesięcioro, jest tu accusativus*: przestǫpil dzessǫnczorǫ bozǫ kazn, *podług analogii tematów żeńskich.*

Wykaz form przypadkowych zawartych w Rotach Przysiąg krakowskich z końca XIV w. wydanych przez R. Hubego

opracował

BOLESŁAW SZOMEK.

I. Deklinacyja rzeczowników.

Singularis. Nominativus. Temata męskie, pierw. na -a: brat, rot. 13, 53; brath 71; bog 4, 5, 7, 8, 67, 71; pan 60, 69; czwik (ćvik) 67: byl na ymyo czwik; Baran 13: Stassek Baran; Klos 17: Nicolai Klos dicti; sluzebnik 8; Stasszek 30; Stassek 13, 13, 62; sstasschek 12; Wlodek 7; Sulko 72; Sulek 72 (Sulislâv); bogun 56; Bogun 56; Bogufal 50; borek 37; Iwan 11; Crzistek 31; Woijtek 29; Passek 36, Passzek 59; Maczek 32, 41, 43; Miczek 69 (Mikołaj); potr 8; Pyassek 10; Prelank 4, 5; Simon 47, Sijmon 47; Thomek 63; Werzink 44; Swanch 22; Wanch 16; Szdzech 61; borg 36; gandenek 33; Oland 42, 42; Climonth 44; Jangroth 46; Crzeslaw 60; Wanczlaw 25; Miroslaw 51; Imram (= Iimbram) 72; Handzil (?) 36.

Tu należą zdrobniałe: dobco 3, Dobco 23, Sulko 72, Borco 54, Iasco 3, Iascho 27, 34, 55, Iaschco 70, Przibco 17, Brzanczco 50, Wisco 5, Pascho 18, 52, Franczco 38, Ielitko 30.

Temata nijakie, pierw. na -a: prawo 11, Koberzisko 51, Wilkowisko 55.

Temata żeńskie, pierw. na -ā: oczczisna 40; niwa 22, 17; dzedzina 26, 27, 37, 40; sluga 45; Wantrobca 39; oprawa 41; Boguchna 58, 58; Prandota 4, Prandotha 14, 38, 42; Widzga 5; Gorka 14; Mlinoga 33; Kalina 67; Vlina 64; Dulanlanca 3; Buczina 55; Neprzesna 14, Neprzeszna 42; Przichna 25, 25, przichna 25; Nemsta 34; Machna 3; Kochna (Kachna) 46; Pechna 39; Peczna 53; Drwijena 53; Nastka 64; Hanca 53; Boxa 9; Helena 31; Margaretha 19.

Temata męskie, pierw. na -ja: oczecz 46; Kazmirz 16, Kazimirz 47; Swerzinecz 43; Krogulec 67; Bogusz 35; Barthossz 24; Micolaij 55, 65, 66; xandcz (kśądz) 47; Xansz (de parus Xansz = Kśąż) 52; Tszczenecz 37; Tsczenecz 54; prziwileij 11; Iacuss 12, 12, 12; Parcz 8: Albertum de Parcz; cupil tan czacz wparcz (?) ibid.; pro hereditate in parcz 36.

Temat nijaki, pierw. na -ja: widzenije 58.

Temata żeńskie, pierw. na -jā: pani 1, 39, 57, 60; granicza 54; Wola 5, 67; Kathussza 29; Dombronicza 1; Modlnicza 12, 15, 60; Jedlcza 11, 11; Igolomia 14; Nemerza 53.

Temat męski, pierw. na ŭ: dom 61.

Temat spółgłosk., pierw. na -t: dzecza 20.

Genetivus. Témata męskie, pierw. na -a. *Końcówka pierwotna tematów tych* -a *jest tu prawie ogólną*: lista, Maczek nedal lista 41; sziwota, otswego sziwota 7; cleynota, iz Stassek iest nass brat ij nassego cleynota 13; chrosta, pyandzessanth woz chrosta 52; scota, szeszczoro scota 10; mlina 73; pana, grodzono do pana Ianowye 68; namyastka, vswego namyastka 61; Wisca, newiprawil Wisca (?) 5; v Dobka 67; Przeczlawa 51; Wanczslawa 32.

W funkcyji accusativu: czloweka 56, 66; Miczka 32; stasschca 12; Sulka 72; Warczislawa 7; Stanislaua 12.

Końcówkę -u *spotykamy w dwu rzeczownikach*: zacladu, ranczijl trzij grziwni zacladu 12; podobnież 70; długu, obwazala sije długu zidowskego 19.

Temata nijakie, pierw. na -a: drzewa 1: napoltorasta drzewa; praua 6: przesz praua; rancogemstwa 12: zacladu rancogemstwa.

Temata żeńskie, pierw. na -ā: szkodi 9, 59; schodi 50; scodi 5; scodij 4; szcodi 42, 20; dzedzini 3, 36, 53, 62; ranky 27, s rankij 30; ysczini 50, giscczini 70; grziwni 38, 73; zagrodi 30; carczmi 30; przesz winy 6; dulan lankij 3; Clary 44.

Temata męskie, pierw. na -ja: cinszu 31; kmijecza 48: Iacosm newzala v kmijecza. *W funkcyi accusativu*: za Maczeija 21.

Temata nijakie, pierw. na -ja: zawolanya 13; odzenija 39: ez czso pani mijala odzenija...; dzerszenija 37; ijmena 20: Iacoma dzecza XX grziwien szcodi dzeczanczego ijmena. ijmena *odpowiada staro-słow.* имѣнна *od nomin. sing.* имѣние = *majątek.*

Temata żeńskie, pierw. na -jā. *Występuje tu jedynie końcówka* -ej *pierwotn. dativ. sing. femin. przymiotników deklinacyji złożonéj*: paneij 40: nijebila paneij oczczisna; *podobnież* 45; racoijmeij 16.

Temat męski, pierw. na ŭ (ъ): domu 24: dobywal iego domu.

Temat męski, pierw. na ū (ы): poszwu 34.

Temata męskie, pierw. na -i: dnya 23: Iaco ginego dnya nijedaijal.

Dativus. Temata męskie, pierw. na -a. *Pierwotniejsza końcówka* -u *występuje tylko w jednym wypadku*: parobku 55: Iaco Micolaij dal parobku. *Znachodzimy zresztą końcówkę* ovi: Wiscowij 5: kazal ranczicz zazan C grziwen Wiscowij; Iaschowi 55; Michalcowi 12; Michalcoui 12; Maczcoui 59; Climontowi 42; borcoui 36; Brzanczcowy 50.

Temata żeńskie, pierw. na ā: zene 2, Swantochne 2: czo se dzalem ijlozem sze dostalo Swantochne zene Andree; rance 15: kupotruszczine rance; Kdzedzinije 47; prandocze 4; Prandocze 42.

Temata męskie, pierw. na -ja. Pijotraszowi 64: Nastka kazala Pijotraszowi ranczicz; Iacusschowi 12; Miculaijowi 33; Micolaijowi 35, 65; Nicolaoui 16; Kmeczowi 72.

Temat męski, pierw. na ŭ: synu 45: dal Petrow (= Petrovu) synu trzi rani.

Temat spółgłoskowy, pierw. na r. maczerzi 31: Iacosmi przi tem bijli gdze Crzistek maczerzi grziwna cinszu tela lata zawyano placzijll.

Accusativus. Temata męskie, pierw. na -a. dwor 52: ij wijezon na ijeij dwor; ogrod 2; przechod 6; ossamostrzal 33; nasszwanti Marcin, na swanthy marcin 12. *W takim zwrocie zachował się istotny accusativus i w dzisiejszéj polszczyźnie, obok szerzéj jednak rozpowszechnionego*: na świętego Marcina, na świętego Jędrzeja *i t. p., gdzie genetivus w funkcyji accusativu występuje. W przysłówkowym wyrażeniu*: naprzod 7, 65. *Genetivus w znaczeniu Accusativu w zabytku naszym występuje dość często, jak to wyżéj przedstawiono.*

Temata nijakie, pierw. na -a: slowo 42: Iaco Oland kazal Prandocze zassije ranczicz wto slowo; wyano 31; szedlisco 2.

Temata żeńskie, pierw. na -ā. *Końcówka nosowa accusativu rzeczowników żeńskich wyrażona z jednym wyjątkiem wszędzie przez* -a: dzedzina 24: Barthossz ijechaw wedwudzyestu namarcisszowa dzedzina; *również* 25, 30, 34, 57, 60, 65; grziwna 31, 64; wina 33; rana 55; gozpoda 55; niwa 8; zona 16; glowa 18; *lecz*: dzeszandzinan 6: wszanl dwoye penandze zayednan dzeszandzinan.

Temata męskie, pierw. na -ja: czinz 16; czinsz 48: ani kazala wzancz ani vmowila naczinsz stranczacz; mansz 29: szla za wtori mansz. *Pierwotny accusativus w zwrocie takim zachował się i w nowszéj polszczyźnie*: pójść za mąż; kon 33: Iaco czso dano Miculaijowi wina o kon; kon 71: wzol kon Krczonow.

Temata nijakie, pierw. na ja: wijednanije 42: ezh mijal Oland pusczicz kuprzijaczijelom nawijednanije; wyanzanye 69.

Temata żeńskie, pierw. na -jā. *Końcówka nosowa accusativu wyrażona tu przez* a: rola 58: prziorala Micolaijowa rola; panossza 24: panossza iego ranil.

Temata męskie, pierw. na -ŭ: dom 2, 56, 71; napoltorasta 1; pol 30, 30, 38, 73.

Tematą żeńskie, pierw. na -i. czacz 8: cupil tan czacz (ЧАСТЬ); czanscz 73.

Temat spółgłoskow., pierw. na -n: na yman 2, 6; na ymyo 67: Iako Krogulec v Dobka moy byl na ymyo czwik.

Instrumentalis. Temata męskie, pierw. na -a: poczanthkiem 55: a potem czso sija dzalo to bijlo za ijego poczanthkem; lozem 2; bratem 71; dobijtkem 56; gwaltem 35, 52; Janem 71; Woijtkyem 69; dzalem 2.

Temata żeńskie, pierw. na -ā: silan 2: dzerszi silan; syla 52: gwaltem syla; gospodan 8: nebil nigdy gospodan; ranka 21: Iaco ranczili pospolita ranka. *Końcówka więc instrumentalu wyrażona albo przez*: an *albo przez* a.

Temata męskie, pierw. na -ja: mazem (МАЖЕМЬ) 19; spocoijem 30, 34, 60; gospodarzem 3; s micolaijem 9; kmyeczem 69.

Temata nijakie, pierw. na -ja. *Spotykamy tu końcówkę* -im: przedanym 1: geij casz nam igey ludzi przedanym.

Temata żeńskie, pierw. na -jā: glowiczą 44: nebijl Clary meczowa glowicza; graniczan 1; wolo 71: y ssyego wolo wzol kon; rankoyma 72.

Temata żeńskie, pierw. na -i: mocza (мощтиж) 2, 25; rzecza 56: wwswoij dom wnoczi korzistna rzecza wijozl; casznan (казниж) 1; kaznija 45, 52.

Locativus. Temata męskie, pierw. na -a: rocze 9: Iako w tem rocze (= *w tym terminie*) jenże mam smicolaijem. *Podobnież* wrocze 45; lessije 66.

Temata żeńskie, pierw. na -ā: zastawije 17, 25, 27; zastawye 73; wdzedzine 4; dzedzinije 37: ani czij dzedziczi ani borek bijli gospodarzmi dzedzinije. *Byłby to więc locativus użyty bez przyimka. Jest jednak rzeczą wątpliwą, czy nie należy tego uważać za dativus, użyty miasto genetivu, a odpowiadający łacińsk. dativowi commodi.* drodze 45, 35; wrokitne 1; niwe 8: teij niwe Albertus nebil nigdy gospodan. *Tu z większą pewnością oświadczyć można, że użyty jest w tym przypadku locativus bez przyimka.*

Temat męski, pierw. na -ja: przriwileyw 3: iaco na przriwileyw stogij.

Temata nijakie, pierw. na -ja: wstrzymaniu 3; podswiganu 4; powcupenu 8; wyednanu 32; wdzerzniju 53: Iaco Nemerza ani iego brat nije byl wdzerzniju dziedzini; w dzerzheniju 62.

Temat żeński, pierw. na -jā. wiedlczi 11: Iaco wiedlczi bilo nemeczske prawo; (*por. komparycyją do téjże roty*: Iwan de Iedlcza).

Temat żeński, pierw. na -i: w noczi 56.

Temat spółgłosk., pierw. na -r: macerzy 46: Iaco wemi ez oczecz Kachnin wzanl XL grziwen poijeij macerzy.

Dualis. Accusativus. Temat męski, pierw. na -ŭ: woli 45: ij dwa woli wzal zatrzi grziwni.

Locativus. Temat męski, pierw. na -a. lanu 38: Iaco wemi ez F. et P. matha na dw (= dvu) lanu polijedneijnaczcze grziwni.

Pluralis. Nominativus. Temata nijakie, pierw. na -a: de Sedliska 51; lata 14: Iakom pirweij pozwal niz trzij lata wyssla.

Temata męskie, pierw. na -ja: dzedziczi 37: Iaco wemi ijsswyathczimi ez oth szescidzessanth lat ani czij dzedziczi ani borek bijli gospodarzmi dzedzinije.

Temat męski, pierw. na -i: ludze 52.

Temat spółgłosk., pierw. na -t: dzijeczi 73. *Temat ten w pluralis przeszedł do tematów żenskich pierw.* -i.

Genetivus. Temata męskie, pierw. na -a. scoth 25: ijasz ma przichna wedwdzestu scoth wzastawije; scot 64: osijmnijaczcze scot; woz 52: pyandzessanth woz.

Temata nijakie, pierw. na -a: lat 30, 34, 37, 40, 53, 60, 62; mayst 8: asz dotich mayst. *Por. nowopol.* natychmiast.

Temata żeńskie, pierw. na -ā: grziwen 4, 5, 10, 14, 16, 20, 21, 46, 59, 70, 70; dzedzin 54; de Trambek 68; de Zabaw 72.

Temata męskie, pierw. na -ja: penandzi 4, 44: ani ijeij penandzi bral; grossij 17; de Thassicz 16; in Bencowicz (?) 26; de Mislovicz 25; de Wroblouicz 26; de Bencovicz 26; de Pancovicz 29, 20, 20; de Kozmicz 29; de Sroczicz 31; de Bandcouicz 62, 58; de Czudzinouicz 49, 50; de Grabouich 44; de Sbiluthouicz 35; de Micolaijouicz 39; de Woijewanouicz 61; de Sweborouicz 19; de Budzinowicz 15; de Budzinogiouicz 19; de Strzeszcovicz 20; de Negowouicz 21; de Xanguicz 18; de Bibicz 18; de Czuslicz 27; de Szraucczicz 17; de Srzanczicz 17; de Marczinouicz 69; de Jelouicz 65; de Krolowicz 73; de Luczianowicz 73; de Ianovicz 26; de Przibislauicz 48; w (?) Iurzicouicz 4; de Iurzicouicz 4, 32, 41.

Temat nijaki, pierw. na -ja. staijan 25: wdzedzina czthijr staijan.

Temat męski, pierw. na -i: ludzi 1: geij casznan igey ludzi przedanym.

Temat spółgłosk., pierw. na -t. dzeczi 26: ez dzedzina iest dzeczi Andrzeowich. *Temat ten w plural. przeszedł do temat. żeńskich pierw.* -i.

Dativus. Temat męski, pierw. na -ja: kuprzijaczijelom 42: ezh mijal Oland pusczicz kuprzijaczijelom nawijednanije anije pusczijl.

Accusativus. Temata męskie, pierw. na -a: trawniki 22: Iaco oral swe trawniki; policzki 43: Maczek dal lenartowey dwa policzki. *Nazwy miejscowości*: Prechodi 6; kijani 47; Przeswodi 61; Sczecocziui 49; Clanczani 9; Lanzani 45; Osseczani 45; Podolani 35; Sczithniki 34.

Temat nijaki, pierw. na -a. lata 31: Iacosmi przitem bijli gdze Crzistek maczerzi grziwna czinszu tela lata za wyano placzijll.

Temata żeńskie, pierw. na -ā: grziwni 12 (*3 razy*), 45; grzywni 12; rani 35, 45, 65; rany 7, 69.

Temata męskie, pierw. na -ja. penandze 6: esz dominus Episcopus Cracoviensis wszanł dwoye penandze; penadze 15; kmecze 30: Iaco Stasszek dzerszi dzedzina vkorabinie trzij kmecze pol carczmi *i t. d.* *Nazwy miejcowości*: Parcze 36, 56; Parce 22, 28; Owczari 41; Janouicze 13; Ianovicze 27; Przibislauicze 53; Iurzicouicze 59; Brnoczicze 57; Chodinicze 70; Dalovicze 10; Radwanouicze 63; Maranovicze 11.

Temat żeński, pierw. na -i: rzeczi 10 (?) Iaco wanzal (= *wwiązał*) za trzidzeszci grziwen rzeczi ij szeszczoro scota.

Instrumentalis. Temata męskie, pierw. na -a: spomoczniki 35.

Temat męski, pierw. na -ja: gospodarzmi 37.

Temat żeński, pierw. na -i: mijedzi wsijami 54.

Locativus. Temat męski, pierw. na -a: listoch 28.

Temata żeńskie, pierw. na -ā: w lacach 4; grziwnach 27, 57.

Temat męski, pierw. na -ja: gayoch 4.

Temat żeński, pierw. na jā: rolach 4,

II. Deklinacyja rzeczownikowa przymiotników.

(Deklinacyja rzeczownikowa przymiotników w rotach przysiąg krakowskich przedstawia się jeszcze w dosyć pełnéj postaci. Natrafiamy tutaj na formy nader sędziwéj cechy, jak nas o tym wykaz poszczególnych przypadków pouczy).

Singularis. Nominativus. Rodzaj męski: praw 33 (*jako orzeczenie*) ossamostrzal tego iest praw; Ianow 71: brath Ianow; msczivoyow 2: esz msczivoyow cum uxore clara dzerszi *i t. d.*; Kachnin 46: oczecz Kachnin; wijezon 52 (*jako orzeczenie*),

Nazwy miejscowości od tematów męskich z suffixem -ov: Zacrzow 27; Quassznow 46; Boczow 42; Lappanow 40; Sanspow 38; Plomikow 24; Radzonow 23; Lubochow 25; Sluppow 52, 59; Grusszow 65; Stradow 71; Gorkow 47; lucow 9; Czusszow 34; Kuczcow 33; Medhnow 2. *Nazwy miejscowości od tematów żeńskich z suffixem* -in: Knisszin 57; Sczeklin 3; Zamboczin 72; Olelin 32; Czrzewlin 13.

Rodzaj nijaki. Participia praeteriti passivi: porambono 1; vczinijono 32; dano 33; grodzono 68; zaplacono 70. *Nazwy miejscowości*: Minino 30; Ochonino 31; Olenino 69.

Rodzaj żeński: Miloczina 1: pani Miloczina; Przibcowa 17; Iaco niwa Przibcowa stoij wzastawije. *Nazwy miejscowości*: dulowa 67; Wroczinowa 7; Olsowa 7.

Genetivus. Rodzaj męski. Woijtkowa 56: Iacoswa widzala gdze bogun swim dobijtkem czloweka Woijtkowa wwswoij dom wijozl; Andrzeowa 66: Iaco wemi ez ijanl Micolaij Andrzeowa czloweka; proznija 59: tedy gij proznija pusczil. *W powyższych przykładach genetivus ma znaczenie accusativu. Nazwy miejscowości*: sdobracowa 21, *co jednak może być i neutr. od* Dobracowo; z grusszowa 65; ijaschowa 27: Iaco sijaschowa ranky chodzi dzedzina pozastawije w panczinaczcze grziwnach; ijaschowa = jaśkova, *genetivus sing. od* jaśkov. *Nie rozumiemy jednak, skąd wyrażenie*: z ręki jaśkowa, *kiedy w komparycyi umieszczonéj nad tą rotą wyraźnie napisano*: Iascho de Czuslicz *i t. d.*

Rodzaj nijaki: poltora sta 1; Wantrobczina 39: Iaco wemi ez czso pani mijala Wantrobczina odzenija to ijest wrocijla.

Rodzaj żeński: Dzechnini 49: Iaco wemi ez N. newzal chysse Dzechnini ale wzal swa.

Dativus. Rodzaj męski: Petrow (= pétrovu) 45: dal Petrow synu trzi rani; Iaschowu 55: dal parobku Iaschowu rana.

Rodzaj żeński: potruszczine 15: Iaco prawe ti kupotruszczine rance ranczone glowne penadze.

Accusativus. Rodzaj męski: Krczonow 71: wzol kon Krczonow (equum Christini),

Rodzaj nijaki: Marcuszowo 63: Iaco Thomek czo oral tho oral Marcuszowo domijenicowske; proszno 32 (*przysłówkowo*); szeszczoro 10: szeszczoro scota.

Rodzaj żeński: namarcisszowa 24: ijechaw namarcisszowa dzedzina; Micolaijowa 58: Iaco Boguchna prziorala Micolaijowa rola.

Locativus. Rodzaj męski: vkorabinie 30.

Rodzaj nijaki, ze znaczeniem przysłówkowym: prave 1; prawe 15; praue 2, 3, 4, 5, 6; chyssze 43; dobrowolnye 69. *Taki locativus neutrius w postaci przysłówkowéj jest niemniéj dowodem, iż pierwotnie w polskim języku sam przypadek bez późniejszego dodatku przyimkowego zupełnie funkcyją swoję wykonywał. Locativus bez przyimka napotkaliśmy w naszym zabytku w rocie 8.* Ianowye 68: Iako wyemi y swadczimi esze grodzono po pana Ianowye. *W przymiotniku* Ianowye *nie umiemy okryślić na pewne rodzaju. Czy do tego odtworzgć należy nominativus* Janova *scilic.* dzedżina, *czy samo* Ianov *lub* Ianovo *oznaczające włość, dziedzinę w komparycyji nad rotą wymienionego*: Iohannes de Trambek? *tudzież wyrażenia staropolskie*: żywot pana Jezusowy, domy pana wójtowe (*Małecki, Gram. hist. porówn. t. I, §. 323*).

Pluralis. Nominativus. Rodzaj żeński: Sulkowi 73: eze Sulkowi dzijeczi wwyanzali sye.

Accusativus. Rodzaj męski. Bogunowij 22: Iaco oral swe trawniki hijncowske ale nije Bogunowij; dwoye 6.

Comparativa. Nominativus i Accusativus neutrius w zabytku naszym spotykamy w przysłówkowych wyrażeniach jedynie: blizeij 47; pirweij 14; wijsszeij 41; daleij 34.

Particip. praes. activ. Nominativus singul. mascul. stoja 45: sluga wrocze stoija nadrodze dal....; bronansze 7: ato czo wczinil to wczinil bronansze otswego sziwota.

Accusat. singul. masc.: przijdancz 65: Iaco przijdancz nadzedzina Micolaij z grusszowa dal Micolaijowi naprzod rani.

Particip. practer. activ. I. Nominativus sing. mascul. ijechaw 24: Barthossz ijechaw wedwudzyestu namarcisszowa dzedzina dobywal iego domu; przibijezaw 55: Iaco Micolaij przibijezaw nagozpoda dal parobku; przischedw 71; eze Iego brath Ianow przischedw ss tim gistim Ianem bratem swim y ssyego wolo wzol kon.

Nominativus sing. femin.: wzanwsszi 29: Iaco wemi ijswijathczimi ezh Kathussza wzanwsszi swe czso mijala ijprzinosla stijm szla.

III. Deklinacyja zaimków.

Ja. Dativus sing.: mi 7, 67. *Dativus plurar.*: nam 4, 5, 71.

ty. Dativus sing.: yecz (= jest-ći?) 5: astego yecz newiprawil Wisca.

ść. Accusativus sing.: se 2; sze 2; sije 18, 19, 25; zassije 42; sije 57; sye 69, 73; zazan 5; sya 12; sija 12, 39, 54, 55; zassya 50.

kto. Nominativus: nikth 62, *odpowiada starosłow.* ни-кѣ-то.

co. Nominativus i accusativus odpowiada starosłow.: ꙗко, czo 2, 7, 8, 63; czso 29, 32, 33, 39, 55; csokoli 72; nicz 47.

Ten, ta, to; *on, ona, ono. Singularis. Nominat. masc.*: on 73 (*jedyna forma tego zajimka w tym zabytku*).

Nominat. i accusat. neutrius: to 2, 7, 7, 32, 39, 42, 72; tho 63; oto 5, 6; otho 42.

Nominativus femin.: ta 54.

Genetivus mascul. i neutr.: astego 5; tego 12, 12, 33, 70.

Accusativus uascul.: ten 16: ez nemala oten czinz gabacz.

Accusat. femin.: tan 8: cupil tan czacz (ЧАСТЬ).

Instrumentalis mascul.: tim 71: przischedw ss tim gistim Ianem bratem swim.

Instrumentalis neutrius: tijm 29: Kathussza wzanwsszi swe czso mijala ijprzinosla stijm szla za wtori mansz.

Locativus masculin.: tem 9: Iaco wtem rocze ienze ma smicolaijem mam.

Locativus neutr.: przitem 7, 12, 12, 31, 35, 57, 43, 50; potem 55.

Locativus femin.: teij 9: teij niwe Albertus nebil nigdy gospodan.

Pluralis. Nominat. mascul.: czij 37: ani czij dzedziczi ani borek bijli gospodarzmi.

Genetivus neutr.: tich 8: asz dotich myast.

Accusativus mascul.: ti 15: Iaco prawe ti kupotruszczine rance ranczone glowne penadze.

Accusativus femin.: thyss (ty-ż) 12, 12; tij 12.

Ji, ja, je. Singularis. Genetivus mascul.: iego 16, 24, 24, 53, 60, 73; gego 28; Iego 71; ijego 55, 66, 71; yego 71; go 51.

Genetivus femin.: ijeij 44, 44, 46, 52, 52; snyey 36; jeij 45; gey 1; geij 1.

Dativus mascul.: iemu 16; mu 30.

Dativus femin.: kneij 47.

Accusativus mascul.: gi 66, 71; gij 59, 61; gije 16; meij 6.

Accusativus femin.: ija 25; onya 62; yo 43.

Pluralis. Genetivus mascul.: gich 62.

Dativus mascul.: gim 8.

Nominat. sing. masc.: moy 67; nass 13.

Genet. sing. masc.: nassego 13.

Singularis. Genet. masc.: swego 7: to wczinil bronansze otswego sziwota; v swego 61.

Accusativus mascul.: wwswoij 56.

Accusativus neutr. swe 28: ezh Petir borg pooral swe; swe 29.

Accusativus femin. swa 49: Iaco wemi ez N. newzal chyssze Dzechnim ale wzal swa.

Instrument. mascul. swim 56: swim dobijtkem; swim 71: ss tim gistim Ianem bratem swim.

Pluralis. Accusat. mascul. swe 22: Iaco oral swe trawniki.

Jen-że, ja-że, je że. Accusativus singul. mascul. ienże 9: Iaco wtem rocze ienze man smicolaijem.

Accusativus sing. femin. ijansz 58: Iaco Boguchna prziorala Micolaijowa rola o ijansz bijlo widzenije; ijasz 25.

Locativus sing. mascul. gemsze (ѥмь-же) 73: Sulkowi dzijeczi wwyanzali sye w iego czanscz mlina nagemsze on ymyal.

Tyli tyla, tyle. Accusativus plur. neutr. tela 31: Iacosmi przitem bijli gdze Crzistek maczerzi grziwna czinszu tela lata zawyano placzijll.

ѩкъ (*qualis*), такъ (*talis*). *Accusativus sing. neutr.*: iaco, Iaco, Iako *na początku każdéj roty; w* 8, 12, 28 *r. po dwa razy;* taco 3, 4, 5, 7, 8, 67, 71. *Wreszcie do deklinacyji zaimkowéj należy forma accusat. sing. neutr.* wschitko, 72.

IV. Deklinacyja liczebników.

1) Liczebnik główny odpowiadający starosłow. нинъ = *pierw.* unus, *jak na to wskazują* нно-рогъ (monoceros), нноду҇шьнъ (unanimis) *i t. p., zresztą już w starosłow.* = alius. *Polsk.* jen, jena, jeno.

Accusativus sing. neutrius: ieno (= jino = jedno) 23.

Genetivus sing. mascul. i neutr.: ginego (alius) 23; ginego (alius) 39.

Accusativus sing. femin. zayednan 6: wszanl dwoye penandze zayednan dzeszandzinan.

2) Accusativus dual. mascul. dwa 43: gdze Maczek dal lenartowey dwa policzki.

Locativus dual. mascul.: dw (= dvu) 38: na dw lanu. *Podług deklinacyji zaimkowéj mamy tu dwa razy formę* dwoje: o rany ij o dwoye wyanzanye 69 (*acc. sing. neutr.*), wszanl dwoye penandze 6 (*accus. plur, masc.*).

3) Nominativus neutr. trzij 14: pirweij pozwal niz trzij lata wyssla.

Accusativus mascul. trzij 30: dzerszi trzij kmecze.

Accusativus femin. trzi 45: zatrzi grziwni 45, 12; trzij 12, 12; trzy 12.

4) Genetivus: czthijr 25: Iaco sije Wanczlaw wijazal wdzedzina czthijr staijan.

5) Accusativus: pijancz 59.

6) Locativus: wsseszczi 17: Iaco niwa Przibcowa stoij wzastawije wsseszczi grossij.

10) Accusativus: dzessyancz 59.

11) Genetivus: ijedneij naczcze 38: Iaco wemi ez F. et P. matka na dw lanu polijedneijnaczcze grziwni.

14) Locativus: wecztirzechnaczcze 57: pani obwazala sije wiprawicz dzedzina nokczowska wecztirzechnaczcze grziwnach.

15) Locativus: panczinaczcze 27: chodzi dzedzina pozastawije w panczinaczcze grziwnach.

16) Genetivus: szesczinaczcze 60: oth szesczinaczcze lat.

18) Accusativus: osijmnijaczcze 64.

20) Locativus: we dwudzyestu 24; we dwdzestu 25.

30) Accusativus: zatrzidzeszci 10.

50) Accusativus: pyandzessanth 52.

60) Genetivus: szescidzessanth 37: oth szescidzessanth lat.

Accusativus: szeszdzessant 57.

100) Genetivus sing. ssta 70: esze ssta grziwen zakladu ne zaplacono; napoltorasta 1.

200) Genetivus plural.: dwo ssto (?) 70: a dwo ssto grziwen gisczini tego ne zaplacono.

V. Deklinacyja złożona przymiotników.

Singularis. Nominativus. Rodzaj męski: panskij 61; Sandomirzki 60; Wincuski 70.

Rodzaj nijaki: nemeczske 11: bilo nemeczske prawo.

Rodzaj żeński: ombrambijona 54; narozna 54; Michalowska 25; maczerzista 26.

Genetivus. Rodzaj męski: zidowskego 19: obwazala sije dlugu zidowskego.

Radzaj nijaki: dzeczanczego 20; zopathowego 37, sconvenczkego 37: ani zopathowego ijsconvenczkego dzerszenija dzedzina wychodzila.

Rodzaj żeński: Nedomineij 52: kaznija Nedomineij; trzeczyey 73: poltrzeczyey grziwni.

Dativus. Rodzaj męski: geboltowskemu 12: Michalcowi geboltowskiemu.

Rodzaj żeński: lenartowey 43: Maczek dal lenartowey dwa policzki.

Accusativus. Rodzaj męski: wtori 29: szla za wtori mansz; svanthy 12; sszwanti 12; vmowijoni 23.

Rodzaj nijaki: domijenicowske 63: czo oral tho oral Marcuszowo domijenicowske.

Rodzaj żeński: nokczowska 57: wiprawicz dzedzina nokczowska; druga 55: dal parobku Iaschowu rana ij druga Iaschowi.

Instrumentalis. Rodzaj męski: gistim 71: ss tim gistim Ianem.

Rodzaj żeński: szutan 1: zagraniczan szutan; korzistna 56; meczowa 44; nebijl Clary meczowa glowicza; pospolita 21: Iaco ranczili pospolita ranka.

Locativus. Rodzaj męski: prawem 66: wijego prawem lessije.

Rodzaj żeński: dobrowolneij 35: na dobrowolneij drodze.

Pluralis. Genetivus. Andrzeowich 26: ez dzedzina iest dzeczi Andrzeowich; Opathouich 54, conuenczskich 54: netika sija Opathouich ijconuenczskich dzedzin.

Accusativus. Rodzaj męski: glowne 15; ranczone 15; hijncowske 22.

Rodzaj żeński: yste 12; druge 12, 12; crwawe 45.

Instrumentalis. Rodzaj żeński: Borcowymi 54: ale ijest mijedzi wsijami Borcowymi.

Wykaz form przypadkowych w kazaniach gnieźnieńskich z r. 1419.

(Zabytek dawnéj mowy polskiéj T. Działyńskiego)

opracował

JAN HANUSZ.

(Formy przypadkowe tu zestawione oznaczone są liczbami stronnic, na których się w wydaniu T. Działyńskiego (Poznań 1857) znajdują. Prócz tego starałem się o ile możności dokładnie oznaczyć, ile razy pojedyńcze formy, choćby najzwyklejsze, się pojawiają).

I. Deklinacyja rzeczownikowa.

§. 1. Nominativus singularis. Temata na -a *mascul. W staroslow. występuje tu końcówka* ъ, *które w polskim zaginęło, tak, że została tylko spółgłoska twarda. Podług Leskiena: Declination i t. d. jest to właściwie sing. acc.*

Z imion tu należących mamy w zabytku: mir 1, 25; poszel (poseł) 1; clouek 2 (*4 razy*) 6, 8, 9, 13, 16 (*3 r.*) 17 (*3 r.*) 19 (*2 r.*), 35; angol (*anioł*) 3, 5, 7, 13, 21, 24 (*2 r.*) 28 (*2 r.*); bog 3 (*2 r.*), 11, 15, 18; duch 3, 15, 19, 32; pan 3; xt (*skrócone z* Chryst) *w zwrotach, jak*: tocz gest nasz mily xt 3; *podobnież*: 4, 8, 9, 10, 11, 12, 16 (*2 r.*), 17, 21, 22 (*2 r.*), 23 (*3 r.*), 25, 26 (*2 r.*), 28 (*3 r.*), 29 (*4 r.*), 30, 32; xpt (*Chryst*) *również w zwrotach podobnych, np.* przdze donasz mily xpt 3, 8, 11, 14, 15 (2 *r.*), 20, 23, 25, 26 (*2 r.*), 27 (*3 r.*), 30, 31 (*3 r.*), 35; xpus (*Chrystus*) *w zwrocie*: nasz xpus mily 25; pauel 3; oszel 6; skoth 7; czasz (*czas*) 7, 15; bok (*bóg*) *w zwrocie*: thy gesz bok mog 9; *również*: gaceszm vasz bok 22; kaplan 11; kresth; a thocz gest svѳthy kresth 16; dar 16; krescygan *w zwrocie*: kalsdy krescygan vѳczecz gest on vdarouan 16; ogon 20; lud 22 (*2 r.*); oblok 22; diim 22; pothr (*Piotr*) 26 (*2 r.*), potr 26 (*2 r.*), 27; poczѳtek 29; vatr 34 (*2 r.*); priclad 35; opath 36; betlehem 6 (*2 r.*) 7, 24; Ioseph 6, 7 (*3 r.*), 24; Iozef 7; Gebal, *w zwrocie*: gedue bylo tho ymѳ Gebal dzano a drudze Salomee 7 (*2 r.*); Gan (*Jan*) *w wielu zwrotach, jak np.* Atakeszcy swѳthy gan tegotho krola heroda o gego sloscz karal gest gy byl 12 (*2 r.*), 13, 26, 27 (*5 r.*), 28, 30, 31 (*2 r.*), 32 (*3 r.*), 33 (*4 r.*), 34 (*3 r.*), 35 (*4 r.*); Achab 12; doctor 13; syon 21; nazareth 24; prelath 27; Augustus 4, 5, 23; Octauianus 9; Zacharias 11; Innocentius 13; Astaroth 18; Cyr-

mus 24; domicianus 27, 30 (*2 r.*). *Godna uwagi, że nie napotykamy tu nigdzie w nominat. śladów samogłosek długich przed końcową spółgłoską właściwych w tym przypadku. Mamy tu bowiem tylko wyraz* diim 22; gdzie ii = y = ы *graficznie wyraża długą samogłoskę, podczas, gdy w innych zabytkach tego wieku, jak np. u Parkosza mnóstwo takich znajdujemy przykładów. Szczególniéj imiona zakończone na dźwięczną spółgłoskę uwydatniają to wzdłużenie w ówczesnych zabytkach, po nim bowiem zostało późniéj pochylenie samogłoski. Tu jednak i te imiona nie mają wzdłużonéj samogłoski:* bog, Achab, lud, priclad. *W wyrazie* bog *końcowe* g *było zdaje się poczuwane jako bezdźwięczne* k, *bo w dwu miejscach spotykamy w tym samym znaczeniu* bok. *Podobnież przed nosowymi* m *i* n *samogłoska nie pochyla się:* pan, kaplan, gan, krescygan, ogon, syon; *podczas gdy u Parkosza spotykamy:* Jaan 78, seen 79, 81; pisaan 92, 93; saam 79, 81, *obok:* pan 51, sgon 56, Ghan 96. *Starosłowieńskie półsamogłoski* ъ *i* ь *w ostatniéj zgłosce tematu są tu zastąpione przez* e *w wyrazach:* poszel 1; pauel 3; oszel (**осьлъ**) 6; początek 29.

Co do wyrazów obcych, a szczególniéj imion własnych, nie mą tu stałéj reguły, znajdujemy bowiem formy: xpus (Chrystus), Augustus, Innocentius, domicianus, Cyrmus, *wcale z łaciny nie zmienione, obok:* xt, xpt (Chryst), potr, pauel, Iosef, *które odrzuciły swą końcówkę obcą i stały się tematami na* a.

§. 2. Tematа na -ja *mascul. Tu po zniknięciu* ь *końcowego występuje miękka lub zmiękczona spółgłoska:* barthlomeg 18 (*2 r.*), 19 (*2 r.*), 20 (*2 r.*); bartlomeg 21 (*2 r.*); bartholomeg 19; czeszarsz 4, 5, 10, 27, 30; czesarsz 9, 10, 30; descz 34; gabriel 3, 13, 21, 28 (*2 r.*); gednoroszecz 29 (*2 r.*); Iudasz 14; kroleuicz 1; krol 5 (*2 r.*), 12 (*3 r.*), 18 (*2 r.*); kostarsz, *w zwrocie:* slodzeg byua kostarsz y pyganicza 13; lucasz 1, 12; moyszesz 23; mlodzenecz 33 (*3 r.*), 35; oczeczecz 3; *w zwrocie:* Bog ftroczy gediny oczeczecz sziin duch; oczecz 11, 13, 30, 35; othez 13; *w zwrocie:* Apstocz othez tentho velebny doctor; obyczag 8; oltarsz 10; papesz 13; stworziczel 9; synay 21; slachcycz 35; vawrzynecz 17; vǫsz 18, 20 (*2 r.*); sbauiczel 1; sbauicel 9; slodzeg 13; szal (*żal*), *w zwrocie:* giim tego gest bylo barszo szal 32.

Z tymi tematami zlały się w polskim języku w nominat. także tem. na -i *mascul. i na* -men *mascul. Z pierwszych mamy tu tylko* ogzen 22; *a na* -men *mamy tylko formę zbiorową nijaką* tho kamene 33. *Tematów na* -a *lub na* -ja, *któreby się w nomin. sing. kończyły na* o, *np.* tatulo, Iagiełło *i t. p. tu nie ma.*

Również i tu nie ma przykładu wzdłużenia ostatniéj samogłoski tematowéj, podczas gdy np. u Parkosza znajdujemy: kooń 56; krool 86; chmeel 71; xǫǫdz 96. *Starosłow.* ь *występuje w ostatniéj zgłosce tematu jako* e *w wyrazach:* gednoroszecz 29 (*2 r.*), *starosłow.* **иѣдинорожьць** *od* **рогъ**, młodzenecz 33, 35; *daléj* oczeez 11, 13, 30, 35; othez 13 *bez zmiękczenia poprzedzającéj, jak gdyby w starosłow. było* **отьць**, *a wreszcie* oczeczecz 3, 6. *Forma* oczeczecz *powstała w po-*

dobny sposób, jak nowopolskie ojćec. *Nom.* oćec, *stąd* **отьць** *poczęto poczuwać jako temat w ten sam sposób, jak w nowopol. część formy* ojc— *w genet.* ojca, *i dodano ten sam sufiks* -ec *po raz drugi: jak z* ojc- *powstało* ojciec, *tak też z* oćec *powstało* oćećec (oczeczec). *Wreszcie należy tu* vavrzynecz 17 *z łać.* Laurentius *za pomocą tego samego utworzony suffiksu.*

Za pomocą suffiksu -ic = **иць** *utworzony mamy tu tylko jeden wyraz* slachcycz 35. *Wyraz łaciński* Bartholomeus *przybrał tu formę* Barthlomeg, *jak wszystkie greckie na* ευς, *podobnie jak w starosłow.* **иєрєй** = ἱερευς, *i odmienia się jak* slodzeg 13.

§. 3. Temata na -a *neutr. Pierwotne* -a *w neutrach przeszło po twardych spółgłoskach na* -o. *Imiona tu należące są*: krolefstwo 1; latho 2; slotho 34; dzeczǫthko 5 (*2 r.*), 8, 9.

§. 4. Temata na -ja *neutr. Pierwotne* -a *przeszło po zmiękczonych spółgłoskach na* -e: veszele 4 (*4 r.*), 5; narodzene 5; stvorzene 5; przyrodzene 18; odzene 19; prykaszane 23, 24, 26; morze 21; miloserdze 31 (*4 r.*), 34; pouetrze 34 (*2 r.*); orǫdze 1, *starosł.* **оружиє** *jest formą zbiorową, podobie* kamene 33, *w zwrocie*: isbicz thyto rosczky y tho kamene obroczyloszǫ ono fswe pryrodzene.

Imiona urobione od partic. praet. na -n, *za pomocą suffixu* **-иє** *t. j.* narodzene, stvorzene, przyrodzene, odzene, prykaszane, *wszystkie ściągają to* **-ннє** *w* -ńe, *żadnego zaś nie spotykamy przykładu, aby ściągały w* ń*i, jak np. u Reja mamy*: wiązańi (*Zwierz. ark. 39*).

§. 5. Temata na -ā *femin.*: chuala 1, 25: matuchna 8, 9, 10, 11, 23, 25, 30, 31; kroleua, *w zwrocie*: tedycz vǫcz ona kroleua barszo mocznǫ fdzen boszego narodzena gest bila knemu przygachala 9; krolefna 10; szona 13, 34; pokutha 15; panna 24; mǫka 27; czystotha 29; prafda 29; helsbetha 12; magda 14; magdalona 14; Drusyana 34; drusiana 34; Salomee, *w zwrotach*: gest gedne bylo tho ymǫ Gebal dzano a Drudze Salomee 34; Aliecz Salomee gestey ona temutho bila neuerzyla 34. *W wyrazie tym końcowe* -a *przeszło na* -e.

Wyraz kroleua *występuje w swéj formie właściwéj, bo suffiks* -ov, *za pomocą którego został utworzony, zmienia się po* j *na* e. *Dziś w języku ludowym końcowe* -a *jest pochylone, jak u wszystkich za pomocą suffiksu* -ov, ova *utworzonych.*

§. 6. Temata na -jā *fem. Imiona tu należące zatrzymały* -a *w nominat. z poprzedzającą spółgłoską zmiękczoną. To* -a *jest już krótkie i otwarte lub też pochylone. Tu należą*: msza 5; szema (*ziemia*) *w zwrotach*: isczy szema naprzecif vodze 20; nebo yszema sderszecz bila nemogla 29; dzeuicza 7, 9, 10; thagemnicza 30; maria 6, (*2 r.*), 7 (*4 r.*), 8, 10, 11, 13, 14 (*2 r.*), 21, 23, 24 (*2 r.*), 25, 28; Sybilla 9; Sibilla 10.

Z męskich na -ā *jest tu tylko*: pyganicza 13. *Z tego zabytku nie możemy poznać, które imiona mają końcowe* -a *otwarte, które zaś pochylone.*

§. 7. Temata na -i *mascul. zlewają się w nominat. jak już nadmieniłem z tem. na* -ja *msc. Jest tu tylko*: ogzen (ogień) *w zwrocie*: diim setl byl tako gakoby specza gorączego ogzen 22.

Temata na -i *femin. Tak tu jak i w męskich na* -i *końcowe* -i *odpadło, a raczéj osłabiło się już starosłow. w* ь, *czego ślad został w polskim w zmiękczonéj spółgłosce. Są tu*: thvarsz 6; pamǫcz 20; mocz 25; smercz 27; svatloscz 31; yezabel 12. *Po zniknięciu tego* -i *nie zachodzi zresztą żadna zmiana. Należą tu także formy partic. na* -szy, *który późniéj wyliczę.*

§. 8. Temata na -u *masc. Końcowe* -u *przeszło w starosłow. na* -ъ, *w polskim zaś to* ъ *zginęło. Temata te więc zlały się w nominat. z tematami na* -a *masc. Są tu*: szin (syn) 1, 35 (*2 r.*); sziin (syn) 3, 5, 11, 35; szyn (syn) 26; vol (wół) 6; dom 7; pol 36; *w złożeniu*: poltrzecza stha lath fragu byl 36. *Wyraz* syn *ma tutaj trojaką pisownią, przez* i, ii, y, *co nam wskazuje, że odróżniano dźwięk* y (ы, *pierw.* -u) *od* -i.

Temata na -u (ъе) *femin. Tu nie ma żadnego przykładu.*

§. 9. Temata spółgłoskowe. Z tematów na -er *żeńskich jest tylko* macz, *w zwrocie*: oczecz ymacz vǫczecz ony mlodsze dzecǫ milugǫ 30 i 33. *Ten wyraz jednak zlewa się w nominat. z tem. na* -i *femin.*

Temata na -men *neutra*: ymǫ (imię) 4, 7, 9 (*2 r.*), 11, 12, 18, 23, 24 (*2 r.*), 29, 30; yma, *w zwrocie*: gesci gest bylo tho yma Drusyana dzano 34; sznamǫ 12.

Temata nijakie na -ent *mają podobnie jak na* -men *w nomin. singul.* -ę. *Tu są*: dzeczǫ 10; xǫszǫ 24; suerzǫ 29; sverzǫ 29.

Temata neutra na -es *mają* -o: slouo 17; czalo 19; nebo 29.

§. 10. Genetivus singul. W tym przypadku imiona straciły swe pierwotne znamiona, rozwinęły się bowiem inne stosunki, tak, że bez różnicy tematów przyjmują pewne wspólne końcówki. A ponieważ główna różnica polega tu na rodzaju imion, przeto w wyliczaniu tematów rozbierzemy najpierw wszystkie męskie, następnie nijakie, a wreszcie żeńskie.

Temata mascul. na -a. *W starosłow. końcówką było* ъ, *w polskim zaś mają wszystkie męskie* -a *lub* -u. *W naszym zabytku końcówkę* -a *mają*: barloga 6, *w zwrocie*: szukagǫcz ony gnaszda szobe asverzǫtha barloga; bratha 18; ado bratha tego gystego krola szǫgo ony bily przyuedły; boga, *w wielu zwrotach, jak np.*: cho oth boga poszǫdagǫ 11, 17 (*2 razy*), 31 (*2 razy*); chleba 32, *w zwrocie*: pelen grob manny bose tocz gest chleba nebeskego; cloueka 32, gest cy on bil stegotho cloueka vystǫpil; ducha 2, 13, 15, 17, 21, 28; egypta, szǫcz ony segypta byly visly 21, 22; grecha, magdolana gest szǫ ona bila grecha dopuscila 14, 17; grzecha, gdisszǫ smerthnego grzecha dopusczamij 16, 36; gcha 17; heroda, vtegotho krola heroda 11; Gana, maczerze svǫtego gana 12, 29, 33, 34; koszuska, ona nigednego koszuska nemalacz 10; kosczola 35, klastora 35, on byl do onego kosczola klastora doprouadzil; urasza (*uraza*) *do nominat.* uraz (*teraz femin.*) *w zwrocie*: gest sznego presurasza visetl byl 30; Opa-

tha, adogego Opatha dal mu gest on lyst 35; proroka, dotegotho proroka moyszesza 21; potra (*Piotra*), smercz y tesze mǫka svǫtego potra 21 (*2 r.*); penǫszka, szadnego penǫszka nemalci 10, 23; svatha (*świata*), naszkonczenv svatha 2, 8, 11, 15; swatha (*świata*), chualy tegotho swatha 14; vszythka (*użytka*), gest ono velikego vszythka 5; szapada, doszapada sluncza 4; szynotha, naskonczenv gego szyuotha 31; sziuotha, *w tym samym zwrocie* 31; dara, dostathcicz nemoszemy, a tho presdara ducha svǫtego atesze prespomocy panniy marie 13; xpa (Chrysta), tegotho aduentu milego xpa 3, *i podobne zwroty* 15, 33; xa 4, 14; ihu xpa (*Jezu Chrysta*) 5, 18, 22, 27; Augusta 26. *Tu też należy przysłówek* fczora 3, (*w zwrocie*: Aliecz fczora pefne vesczy szǫ nam bily pouedzany). *Nie jest on niczym innym, jak genet. do rzeczownika wieczór.*

Prócz tych tu wyliczonych jest w zabytku wiele form genet. na -a *zakończonych, ale w znaczeniu accusat. sing. użytych. Te są*: angola, *w zwrocie*: giim tho bilo pres svǫtego angola tako othpouedzano 3, 21, 31; posla, ony nam bily pres posla nebeskego przyneszoniy 3; osla, volu y osla vedli biły 6 (*2 r.*); szinka (*synka*), gdiscy gest ona svego szinka porodicz bila mala 6, *prócz tego*: 7, 8, 23, 24 (*2 r.*); szynka (*synka*), svego szynka milego porodzila 7; sinka, suego sinka porodzila 7; Adama, on bil Adama stworzyl 8; proroka, poslal gest bil donego tegotho proroka helyasza 12; clouęka, gest gim on dobrego clouęka dal byl 12, 15, 20, 22; heroda 12; gana (*Jana*) 28 (*2 r.*), 29 (*2 r.*), 30 (*2 r.*), 31 (*2 r.*), 32, 35, 36.

Jest tu także w jednym miejscu forma poczǫthkǫ, *w zwrocie*: gest on przethtimto oth poczǫthkǫ svatha bil 8. *Forma ta da się w ten sposób wytłómaczyć, że stoji to zamiast*: oth poczǫthku, *gdzie więc* -ǫ *stoji zamiast* -u. *Nie trzeba tego jednak uważać za omyłkę piszącego, bo to nam rzuca światło, jak była nosówka* -ą *wymawiana na końcu. Z tego widzimy, że różnica między* -ą *a* -u *stojącym na końcu wyrazu, musiała być bardzo mała, jeśli zamiast* -u *znajdujemy* ǫ. *Przypuszczenie to można jeszcze drugim podobnym przykładem poprzeć. Oto na str. 7 czytamy*: ony slycz szǫ do gednego domo, *gdzie forma* domo (*tem. na* -u) *stoji zamiast* domǫ, *podobnie jak tu* poczǫthkǫ.

Końcówkę u *mają*: aduentu 3 (*2 r.*); fpirue nedzele tegotho aduentu; daru, abichom tego boszego daru nestraczyly 16; *podobnież*: 17, 21, 28; fchodu, od fchodu sluncza 4; przebithku, szukacz ono szobe przebithku 6; plodu, neuele dzeczy y plodu dage 13, 35; rodu, on gest xǫszczego rodu byl 19; roku, fsego dna isego roku 36; skutku, nigednego skutku necystego nemely 22; strachu, od sylnego strachu vmrzecz 23; szapadu, od fchodu sluncza asz do szapadu 4.

§. 11. Przykłady te rozdzielone na pewne grupy, podadzą nam pewne prawidło, z którego mniéj więcéj oznaczyć możemy, które z tematów na -a, *przybierały w ówczas końcówkę* -a, *a które* -u.

Końcówkę -a mają:

1) *wyrazy oznaczające pojęcie osobistości*: angola, bratha, boga, cloueka, ducha, heroda, gana, opatha, proroka, pothra, Augusta, Adama, synka, posla, xpa (*Chrysta*);

2) *imiona zwierząt*: osla;

3) *wyrazy oznaczające pożywienie, odzienie, monetę, a zwłaszcza zdrobniałe*: chleba, koszuska, penǫszka;

4) *nazwy geograficzne obce*: Egypta;

5) *niektóre pojęcia umysłowe, jak*: vszythka (*użytka*), szyuotha, urasza, grecha *i* grzecha, svatha.

Końcówkę -u *mają*:

1) *rzeczowniki, oznaczające pojęcia umysłowe i władze duszy*: skutku, strachu;

2) *wyrazy oznaczające byt, działanie, stan*: fchodu, plodu, rodu;

3) *wyrazy oznaczające pewien czas, termin, ograniczenie*: roku, aduentu, poczǫthkǫ.

Niektóre imiona miały obie końcówki, tak -a, *jak też* -i u, *jak to widzimy na rzeczownikach*: dar, zapad, *które mają* dara *i* daru, szapada *i* szapadu.

Ze względów fonetycznych zwraca tu na się uwagę to, że końcówkę -a *mają przeważnie imiona zakończone na bezdźwięczną spółgłoskę, szczególniéj na* -t *i* -k, *daléj na płynne* -ł *i* r; *podczas gdy u imion na dźwięczną, a szczególniéj na* -d *zakończonych końcówka* -u *przeważa. I tak na* -t *mamy tu 6 imion z końcówką* -a: brata, egypta, opatha, svatha, szyuota, xpa (*Chrysta*), *podczas gdy jedno tylko* aduentu *ma* -u. *Również na* -k *zakończonych mamy 6 z końcówką* -a: cloueka, koszuska, proroka, penǫszka, vszythka, szynka (szinka, sinka); *3 zaś z końcówką* u: roku, przebithku, skutku. *Zakończone na* -ł *mają wszystkie* -a: kosczola, angola, posla, osla. *Z zakończonych na* -r *mają* -a: klastora, potra, dara *lecz i* daru.

Prócz tych końcówkę -a *mają*:

a) Zakończone na nosową: gana, Adama;

b) zakończone na powiewną: uraza, ducha, grecha *i* grzecha, *lecz* strachu:

c) zakończone na dźwięczne -b, -g: chleba, barłoga, boga.

Końcówkę -u *przeważnie mają zakończone na dźwięczną* -d, *mamy bowiem*: fchodu, plodu, rodu; *na* -a: heroda, *a obie końcówki*: szapadu *i* szapada.

§. 12. Temata masc. na -ja. *Z końcówką* -a: czeszarza, prykaszane bylo od tegotho czeszarza 23, 26; krola, v tegotho krola heroda 11, 18; meszǫca, trzeczego meszǫca bylo 21; moyszesza, dotegotho proroka moyszesza 21; obyczaga, podluk obyczaga 7; oltarza, grob podle oltarza vykopacz 31; othcza, czyni wolǫ othcza, 16 (*3 r.*), 26, 12; pecza (*pieca*), specza gorǫczego 22; penǫdza, szadnego penǫdza negestcy ona bila mala 6; vǫsza (*węża*) varugmisszǫ gcha tako, gako boszy vǫsza 17.

W znaczeniu accusativu: barthlomega, asvǫthego barthlomega szǫ ony byly gǫly 18; krola, krola heroda karal gest gy byl 12, 18; helyasza, poslal gest bil donego tegotho proroka helyasza 12; othcza, svego othcza y svogǫ maczersz vedcy mely 22.

Z końcówką -u: olegu, gorǫczego olegu nalacz 30; ragu, doragu fszǫl byl 35.

Temata mascul. na -i *podług analogji tematów na* -ja: dna (*dnia*), gdiszczy dna przybiua 2, 7, 10, 13, 16, 22 (*2 r.*), 24, 31, 36; ogna (*ognia*), on nachczal szogna stvorzicz 20, 22.

W tematach na -ja *i na* i- *razem wziętych, znaczną ma przewagę końcówka* -a, *bo tylko 2 rzeczowniki na* -j *zakończone*: oleju, raju *mają końcówkę* -u. *Nie można tu jednak powiedzieć, że wszystkie na powiewną* -j *zakończone, mają w naszym zabytku* -u, *bo również dwa rzeczowniki na* -j *mają końcówkę* -a: obyczaga, barthlomega.

Temata na -u *mascul. mają tu obie końcówki, tak* -a *jak też i* -u. *A) końcówka* -a: szyna, sznisktorego szyna slodzeg byua 13. *W znaczeniu accusat.*: szyna, malacz gest ona szyna porodzycz 7. *B) końcówka*- -u: domu, do suego domu sla 34 (*2 r.*).; domo (*zamiast* domǫ = domu, *o czém już wyżéj nadmieniłem*), *w zwrocie*: slycz szǫ do yednego domo 7. *W znaczeniu accusat.*: volu, volu y osla vedli bily 6 (*2 razy*).

§. 13. Temata neutra na -a *mają jak wszystkie nijakie końcówkę* -a. *Są tu*: dzeczǫthka, narodzene tegotho dzeczǫthka naszego 5, 8, 35; gnaszda, szukagǫcz ony gnaszda 6; krolefstva, kuuekugc svathloszczy krolefstwa nebeskego 2, 11, 26, 36; krolefstwa 2, 3, 13, 15, 16 (*2r.*), 17 (*2 r.*); 19, 21 (*2 r.*), 27, 28, 29, 32; latha, sto lath presgednego latha star 31; mastha, do tegotho mastha betlehem 6 (*2 r.*), 7 (*2 r.*), 8, 24 (*3 r.*), 34; mleka, trochǫ mleka vszmal 10; pyszma, (*pierw. tem. na* -n), podluk prostego pyszma 25; poganstva, vele poganstva... nafroczyl 30; szana (*siana*), natrochǫ szana bila polosila 7, 11, 23.

Temata na -ja *neutra mają wszystkie* -a. *Pochylenie tego* -a *u tematów za pomocą suffixu* -ije = ие *utworzonych, nie jest w zabytku uwydatnione*: kaszana, nachczal gest kaszana o bodze prestacz byl 30; miloszerdza, proszǫ .... thuego miloszerdza 2, 14, 29 (*3 r.*); miloserdza 31; morza, szǫ byly domorza przysly 21, 32; narodzena, do narodzena boszego 8, 9; priscza (*przyjścia*), poszǫdzaliszǫ verny xpiani priscza gego 3; pouetrza, stvorzycz spouetrza tego 20; pokolena, spokolena xǫszczego 11; sluncza, od fchodu sluncza, 4 (*3 r.*); stuorzena, othstuorzena Adamouego 8; vmǫczena, presz smercy itesze presvmǫczena negestszǫ on do krolefstwa nebeskego byl dostal 27; veszela, do tegotho veszela 2, 5; vydzena, a stegoczto vydzena 4; szegnana, abycz on neslyszal szegnana 20; sbosza, ne poszǫdal .... any sbosza gego 22.

Temata neutra na -nt: xǫszǫca 24, vyslo od tegotho xǫszǫca.

Temata neutra na -es: neba, od szeme az do neba 4, 5; czala (*ciała*), skorǫ svego czala 18, 19 (*3 razy*), 20 (*3 r.*).

§. 14. Temata na -ā *femin. mają końcówkę* -y *we wszystkich językach słowiańskich, prócz serbo-chorwackiego. Tu są*: chualy, ani cbualy szobe czynicz gest on bil nedal 4, 9, 11, 14, 22; dzefki, Asdzefkicz tesze mnogdy sla szona biua 13; gospody, nemoglycz szǫ mecz nigedne gospody thamo byly 7; glovy, on swe glovy tocz gest milego xṕa gest byl szonoual 18; gory, do theto gory syon synay prysly 21, 22; krolefniy, gest bil narodzyl skrolefniy 1; mathky, mathkybosze obrasz 4; movy, naprzothku movy 14; magdolaniy, przycladem svǫte marie magdolaniy 14; magdolany 14, 15; mǫky, isbichcy ga nakryszu mǫky necirpal 26, 27, 31; matuchny, vswe matuchny swǫthe 13, 29; matuchnij 29; manny, pelen grob manny bose 32; panniy, asdzeuicze panny marie 1, 3, 13; panny, prespomocy panny marie 28, 29; panni, szynem panni marie 31: perzinky, yszecz on namnegsze perzinky nemalci gest ge byl 10; skory (*skóry*), ysgegogy skory szywo oblupycz 19; stopy, nanegsze stopy neszǫcz ony byly rosmoczyly 21; skoly, szǫ gy biły doskoly daly 35; vodzy, Any svodzy isbicz on nebil necisthij 20; szony, ne poszǫdal .... czudze szony 22.

Wszędzie tu w przytoczonych formach jest końcówka -y, *którą z powodu niedostatecznéj grafiki najrozmaiciéj pisano. Sądzę bowiem, że* krolefniy, magdolaniy, matuchnij, panniy, *inaczéj nie brzmiały, jak:* krolefny, magdolany, matuchny, panny, *co nam téż potwierdzają te same formy w tym samym zabytku w innych miejscach przez* -y *napisane. Z tego powodu i formę* panni 31, *nie można uważać jako analogiczną do tematów na* -i, *lecz jako prostą omyłkę lub nieświadomość piszącego.*

Po k, g *piszemy dziś to* -y *znakiem* -i, *w tym zabytku mamy jeden tylko wyraz w genet.* dzefki 13 *przez* -i *napisany, zresztą inne przez* -y: mathky, mǫky.

Temata na -ja *femin. Starosłowieńskiéj końcówki* ѧ (ę) *nigdzie w tym zabytku nie spotykamy, zostało bowiem po stracie dźwięku nosowego tylko* -e. *Tu są*: dzeuicze, asdzeuicze panniy marie 1, 16, 29; galilee, rodem stetho szeme galilee 24; aszie, dotheto szeme aszie 30; Indie, krola theto szeme Indie 18; losznicze, dogego losznicze 9; marie, asdzeuicze panniy marie 1, 3, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 28, 29, 31; vole, ludu dobre vole 1, 17, 25; szeme, odszeme asz do neba 4 (*2 r.*), 18 (*2 r.*), 20 (*2 r.*), 22, 24, 30; ewe (*ewanielie*), dzerszǫcz naukǫ svǫthe ewe 21, 25; sbogcze, przycladem tegotho sbogcze 14. *Jestto jedyny w tym przypadku przykład z męskich na* -ā. *W wyrazie* Galilee *po samogłosce* -e *występuje końcówka* e, *podobnie jak w staroczeskim, jak to nam podaje* Fr. B. Květ *w dziele* Staročeská mlůvnice.

Temata na -i *femin. mają końcówkę* -i. *Tu należą*: czczy (*czci*), nigednecz czy any chualy szobe czynicz gest on bil nedal 4; czeladzy, on gest byl sczeladzy dauydowe 24; milosci, miloscisz pelna 3, 21; miloscy, Sdrouasz maria miloscy 13, 28; noczy, dna przybiua a noczy vbiua 2, 7, 24 (*2 r.*); nocij, odsroth nocij asze do balego dna 31; pomocy, Atesze prespomocy panniy marie 3, 13, 21, 28; pomoczij, przespomoczij marie 17; rozpacy, nemamy rozpacy mecz 14; svathlosz-

czy, othtetho svathloszczy nebil osfeczon 2; smercij, achocz gest ogon gedno pamǫcz smercij 20; smercy, presz smercy itesze presvmǫczena 27; visokoscy, gegosczy visokoscy .... doszǫcz go ono nemosze 5; vyszokosczy, on svyszokosczy naszemǫ spatl byl 18. *Wszędzie tu jest końcówka* -i, *która jest przedstawioną przez* i, y, ij. *Winą tu jest tylko niedokładna pisownia, jaka u nas jeszcze w tym wieku była. Jedną bowiem i tą samą formę pisano, jak tu widzimy, najrozmaiciéj. Dziś tylko po* š, č, ř, c, dz *piszemy zwykle* y *zamiast* i. *Końcówki* -ej *nie spotykamy tu jeszcze nigdzie.*

Temata femin. na -ū (ъв). *Tu przykładu nie ma.*

Temata femin. na -er *mają jak w starosłow. końcówkę* -e. *Mamy tu jeden tylko przykład*: macerze, rodzag othcza y maczerze swǫtego gana 12.

§. 15. Dativus singularis. Tem. na -a *mascul. mają dwie końcówki*: -u *i* -owi; *końcówka* -u *jest właściwą tematom pierwot. na* -a, -owi *zaś podług analogji tematów pierwotnie na* -u. *Starożytniejszą z nich jest końcówka* -u, *co z tego wnosimy, że* -owi *nie wszystkie nawet szczepy słowiańskie znają, jak rossyjski i serbski, i że* -u *znajdujemy w najdawniejszych zabytkach. W naszym zabytku mamy obie te końcówki.*

Z końcówką -u: bogu, chuala bǫcz bogu 1, 7, 9 (*2 r.*), 22, 25, 28, 36; bugu (*bogu*), dostognim ludzem, abugu sluszǫcim 13; dyablu, dyablu gest byla gego mocz othgǫtha 25; ganu (*Janu*), kusvǫthemu ganu 28, 29, 34, 35 (*2 r.*); ihu (*Jezusu*), naszemv panv ihu xpowi 11; ludu, mir boszy bǫcz naszemu ludu 1, 4, 21, 25; panv, naszemv panv 11; potru, svǫthemu potru 26; svathu, fszythkemu svathu 4, 25.

Z końcówką -owi: clouekoui, nyszadnemv clouekowi 15, 16; clouekovy, ktoremv clouekovy 31; oslouiy, svemu oslouiy y volkouy 7; prorokouy, themutho prorokouy 22; szinkovy, svemu szinkovy milemv 26; xpowi (*Chrystusowi*), naszemv xpoui milemv 2, 4, 10, 11, 14, 15, 30 (*2 r.*), 36; xpouy, milemu xpouy 29.

Co do użycia więc tych końcówek w owym wieku stałéj reguły ustanowić na podstawie tego zabytku nie możemy, na to tylko zwrócić należy uwagę, że przeważnie kończące się na -ek *jak*: człowiek, wolek, synek, *daléj* prorok *mają końcówkę* -owi, *podczas gdy* -u *mają przeważnie jednozgłoskowe.*

Temata na -ja *mascul. mają w tym zabytku jak w ogóle częściéj końcówkę* -owi, *która we wszystkich tu się znajdujących przykładach przeszła na* -ewi (*w starosłow* o *po* j *zawsze przechodzi na* e).

Z końcówką -ewi (= owi): czeszarzevy, rzimskemv czeszarzevy 6, 10; czeszarzeui, czinsz czeszarzeui giim oni szaplaczyly 6; moyszeszevy, themutho prorokouy moyszeszevy 22; krolevy, kthoremv królevy albo xǫszczu 1, *Końcówkę* -u *ma tutaj tylko jeden rzeczownik*: krolu, *w zwrocie*: dagǫcz chualǫ krolu nebeszkemu 2. *Niektóre rzeczowniki miały obie te końcówki, jak to nam tutaj wskazują formy*: krolu *i* krolevy.

Temata na -a *neutr. mają końcówkę* -u: masthu, gemuscy masthu gest bilo tho ymǫ Betlehem dzano 24; vbostw, bogadstwo sprze-

dala a vbostw itesze nakosczoly szǫcz ge ony bily rosdaly 32. *W wyrazie* vbostw, *końcówka* -u *jest już zawarta w znaku* -w, *bo w tym i w innych zabytkach znajdujemy często ten sposób pisania, że pierwsza część litery* w *oznacza* v, *druga zaś taka sama* u, *więc* v = *v*, v = *u*, *a razem* w = *vu*, *na obie bowiem używano jednego znaku* v.

Temata na- ja *neutra również mają tu jeszcze wszystkie końcówkę* -u, *dopiéro późniéj i tu wtargnęła końcówka* -owi. *Tu są:* porodzenu, ku ge porodzenu 7; pouetrzu, Anaprzecif pouetrzu 20; rosdzelenv, ku chvorakemv rosdzelenv 4; slunczu, naprzecif slunczu 4, 9.

Temata na ā- *femin. mają końcówkę* ě = ѣ. *Tu są:* mǫcze, gest szǫ ona byla mǫcze milego xpa przyrofnala 27; vodze (*wodzie*), szema naprzecif vodze gest szucha 20. *Końcówka* -ě *poprzedzającą spółgłoskę zawsze zmiękcza.*

Temata na -jā *femin. mają końcówkę* -ji (= jě): szemy, kuszemy skloniy 20; szemij, kuszemij gest byl ... sklonil 26; duszy, gakobichcy ga svoge duszy nalasl sbauene 2.

Temata na -i *femin. mają końcówkę* -i: dlugoszczy, veszele kudlugoszczy gestcy ono bilo velike; kaszny (*każni*), tetho kaszny posluszen 6; szyrokoszczy, bilocz gest ono kuszyrokoszczy velike 5; svathloszczy, kuuekuge svathloszczy 2; wyszokoszczy, gestci ono kuwyszokoszczy bilo velike 4.

Temata na -i *mascul. Jedyny przykład tu się znajdujący ma podług analogji tem. na* -ja *masc. końcówkę* -ewi. *Jest to:* ognevy, naprzecif ognevy gest ona szymna 20.

Temata na -u *mascul. Jest tu tylko jeden przykład:* domu, ku swemu domu szaszǫ nafrocyl 55, *Końcówka* -u *nie jest właściwą tym tematom, lecz tematom na* -a.

Temata spółgłoskowe. Mamy tu tylko jeden przykład tematów na -nt *neutr., który ma jak tem. na* -a *neutr. końcówkę* -u. *Jest to:* xǫszǫcu, kthoremv krolevy albo xǫszǫcu szin narodzy 1.

§. 16. Accusativus singul. Temata na -a *masc. podobnie jak w nomin. tak i tu w polszczyźnie to* ъ *tracą, tak, że się accusat. kończy na spółgłoskę. Są tu:* blǫd, ftentho blǫd szauotl 15; czasz (*czas*), ftentho czasz 2 (*3 razy*), 5, 6, 10 (*3 razy*), 11 (*2 razy*), 23 (*2 razy*), 24 (*2 razy*), 27 (*3 razy.*), 31, 33, 34, 35 (*2 razy*); dar, presdar ducha svętego 15, 16 (*2 razy*), 17; dzif, tentho dzif gestcy gy on bil usrzal 10; dobitek (*dobytek*), ony byly svog dobitek pasly 24; glosz, aglosz sznebosz gestcy on thento bil vslysal 10; grob, grob podle oltarza vykopacz 31 (*2 r.*), 32 (*2 r.*); kosczol, gesthmu on kosczol vmuroual 35; klastor, gest bil fklastor fstǫpyl 35; lysth, dal mu gest on lysth 35, 36; obrasz, mathkybosze obrasz ... vydzal 4; ostathktek szobe na strauǫ szachoualy 6; okrǫk, ukaszalacz mu gest .... okrǫk slothy byla 9; osztrof, nageden osztrof poslacz 30; pkel (*piekel mascul.*), thogisthe veszele gest ono bilo pkel rosbilo 4; przyclad, Adrudzycz tesze przyclad mamy 14; proch, afproch gest szǫ on byl obroczil 18; pryclad, mamycz natho nygeden pryclad 29; svath (*świat*), nathentho svath narodzil 1 (*2 r.*), 4, 5, 9, 23, 26, 28; suath, naten-

...o suath narodzycz 23; szǫd, fdzen szǫdnij naszǫd przydze 3; strach, tentho strach gest bil spuscil 23; fchod, nafchod sluncza 4; szyuoth, nasz szyuoth czysto ... chwouały 17, 29. *Uwagi godna, że wyraz dzisiejszy* piekło (*neutr.*), *musiał być wtedy mascul.* ten pkeł, *bo inaczéj tu formy accusat. nie moglibyśmy sobie wytłumaczyć.* (por. psałterz Flor. 9, 30, 54, 87. Cant. Isai. sec. 12).

Tak w tym wyrazie, jak i w: dobitek, ostathktek, *samogłoska* e *w ostatniéj zgłosce stoji w miejscu starosłow.* ъ. *Prócz tych właściwych form accusat. mamy wiele form genet. w znaczeniu accusativu użytych, które już przy genet. przytoczyłem. Są to same imiona żywotne, podczas gdy właściwą formę mają w tym zabytku tylko nieżywotne.*

Temata na -ja *mascul. Końcówka* (j)ъ = -ъ *ginie w polskim pozostawiając po sobie tylko zmiękczenie lub też samo* j. *Są tu*: czinsz, a czinsz czeszarzeui giim oni szaplaczyły 6; obyczag, tentho obyczag magǫ 20; oleg, von gorǫcy oleg frzucił 30; pokog, svog pokog ono thamo malo 6; rodzag, vypiszuge rodzag othcza 12; *I tu jest kilka żywotnych i to osobowych imion, które mają formę genetivu, gdzie téż je przytoczyłem. Ponieważ wszystkie temata męskie tworzą accusativus jednakowo, przeto należałoby mi teraz wyliczyć formy tematów na* -men *mascul. na te jednak przykładów w tym zabytku żadnych nie ma.*

Temata na -i *masc.* dzen, fdzen szǫdnij naszǫd przydze 3, 9, 14, 25 (*2 r.*).

Temata na -u *mascul. mają tylko w znaczeniu accusat. dwie formy genet.* volu 6, szyna 6, *które już przy genet. wymieniłem.*

§. 17. Temata na a *neutra mają accusativ. równy nominat. Tu należą*: bogadstvo (milouały) 11, 19, 32; o byskubstwo... pochebugǫ 12; dzeczǫthko, nadzecze fgaslach leszǫcz dzeczǫthko mlode 25; krolefstwo, nalasl sbauene apothem krolefstwo nebeske 2, 14, 15, 17, 26, 33, 36; kadzydlo bil oferoual, 4; probostwo, o probostwo pochebugǫ 12; szano, naszano gest gy ona byla poloszyla 24; vbostwo, vǫcze vbostwo milouały 11 (*2 r.*); slotho. veslotho itese fdrodze kamene 32, 33.

Temata na -ja *neutra mają również accusat. = nomin.* miloserdze szobe nalasla 14, 28, 30, 36; odzene, szobe swe odzene rzaszal byl 18, 19 (*4 r.*), 20 (*2 r.*), 22; oblicze, swe svǫthe oblicze sklonil 26 (*2 r.*); przyrodzene, trzeczecz przyrodzene vǫsz tho ma 20, 34; oblycze, naszswe oblycze .... padły 33; pene (*pienie*), slothke pene szǫcz ony bily speuenaly 1; pothǫpene, nalesliscze veguge pothǫpene 33; sbauene nalasl 2, 15, 17, 25 (*2 r.*); snadane nagothouala 34; sznadane *w tym samym zwrocie* 34; vydzene, tho vydzene y tentho dzif gestcy gy on bil vsrzal 10; vesele, velike vesele pouedagǫ 25; uczeszene, bǫdze na uczeszene 4; stroue (*zdrowie*), xpt dal dludze stroue 15; sbosze szǫcz ge bily rosprzedały 32; kamene, isbiczmu ony rosczky itesze kamene od morza bily przynesły 32; veslotho *i* fdrodze kamene obrocił 32. *Sądzę, że nie jestto accusat. plur. od tematu męskiego* kańeń, *lecz singul. od formy zbiorowéj* to kańeńe,

którą spotykamy na str. 33. *W tym mniemaniu i to mię utwierdza, że zaraz na str. 33, 2, czytamy*: Veszczevy tho slotho ytho drodze kamene, *gdzie nawet wszelkiéj nie ulega wątpliwości, że to accus. sing. neutr. Wszystkie inne neutra mają również accusat.* = *nomin, dlatego je tu zaraz wyliczę.*

Temata na -men *neutra.* ymǫ, bosze ymǫ fsvoga vstha darmo ne berszcze 22; sznamǫ, ga vam szasznamǫ dagǫ 25, 26 (*2 r.*), 29; 31; snamǫ, nasnamǫ tego 26, 27, 35.

Temata na -ent *neutra.* dzeczǫ dzeuicza porodzy 10; dzecǫ, ony mlodsze dzecǫ milugǫ 30.

Temata na -es *neutra.* nebo y szemǫ osfecza 2; czalo, aoczalocz on nix nedba 18; gedno vcho ogonem szaslony 20.

§. 18. Temata na -ā *femin.* utworzyły z ā + m *już w starosłow. końcówkę* ѫ = ą, *która później w niektórych wyrazach została wyrugowana przez* -ę. *W naszym zabytku nie możemy wykazać, które imiona miały* ą, *a które* ę, *bo na obie te końcówki znajdujemy tylko jeden znak* ǫ, *a przytym nie ma śladu, gdzie* a *w nominat. było jasne a gdzie pochylone. Tu są*: chualǫ, dagǫcz chualǫ krolu 2, 6, 7, 9, 11 (*2 r.*); chfalǫ, naczescz *i* nachfalǫ 35; cystothǫ, przege cystothǫ 29; drogǫ, vkaszugǫcz nam gednǫ drogǫ 16; durǫ, flesze fdurǫ czasznǫ 18; gospodǫ, ona szobe gospodǫ ... bila nagǫla 7, 10; glovǫ, szonuge svǫ glovǫ 18; gorǫ, thǫto gystǫ gorǫ prykril 22 (*2 r.*); komorǫ naimue 6, 7, 23; coronǫ krolefstva nebeskego byl szasluszyl 19; krolefnǫ, poslalcy gest on byl po gednǫ krolefnǫ 9; crifdǫ, malbiszǫ on ocrifdǫ kosczelnǫ... fszǫcz 27; mirǫ kadzydlo bil oferoual 4; mǫkǫ, ony velikǫ mǫkǫ cirpely 15. 18, 26 (*3 r.*), 27 (*5 r.*), 28; mouǫ od milego xpa vslyszal byl 22, 30; matuchnǫ, na svǫ milǫ matuchnǫ 31; naukǫ, dzerszǫcz naukǫ sfwǫthe ewe 21; prafdǫ, Aszapratdǫcz 2, 5 (*2 r.*), 12, 17 (*2 r.*), 19, 20, 25, 26, 27, 31; szapradǫ *zamiast* szaprafdǫ 8; prosbǫ, naprosbǫ swe kroleue 12, 35; pokuthǫ, a pokuthǫ szane strogicz. 14, 17, 33; prongǫ (prągę), naprongǫ szaueszycz 18; radǫ, ony natho radǫ byly mely 24; rǫkǫ bil flosyl 32; strauǫ nanjm szobe bily noszyly 6; stradǫ, vbostwo istradǫ cirpal 11; slusbǫ, anaslusbǫcz ge on vyrzǫdzy 13; skorǫ, on thamo szebe starǫ skorǫ szenie 18 (*3 r.*), 19 (*4 r.*), 20 (*2 r.*); trochǫ, natrochǫ szana 7, 10, 11, 23; varǫ kresciganskǫ cheliszǫ szagubicz 14, 16 (*2 r.*), 18, 27; uarǫ krescyganskǫ 27, 30. *Znajdujemy téż tu jeden przykład, gdzie accusativus kończy się na* -e, *a to*: modlithfe, *w zwrocie*: gest go on nagego modlithfe vysluchal byl 34. *Trudno więc sobie wytłumaczyć tę formę z początku wieku XV., bo dopiero w nowéj polszczyźnie okazuje się dążność do zatraty rynizmu.*

Temata na -jā *femin. miały końcówkę* -ją, *później powstało i* -ję. *Mamy tu*: duszǫ, mogǫ greszną duszǫ osfeczycz 2, 36; dusyǫ, Aliecz gego dusyǫ ... donesly 32; chwylǫ, thǫto chwylǫ neczasz gest tegotho vyslouicz 15; nachfilǫ 33; dzegǫ (*dzieją*), gemusczy bodzǫ dzegǫ mamy 13; dzeuiczǫ pryuodǫ 29 (*2 r.*); nedzelǫ, Aliecz ftrze-

cze nedzelǫ 3, 22; paszǫ, gdiscige paszǫ 20; tagemniczǫ vkaszal byl 29; volǫ, czyni volǫ othcza mego 16 (*3 r.*); szemǫ osfecza 2, 4, 18, 20 (*2 r.*); *Również i tu mamy przykład, gdzie występuje końcówka* -e: fpirue nedzele 3.

Temata na -i *femin. mają accusativus = nominativ., bo z* i + m *powstało* ь, *które w polskim zginęło zostawiwszy po sobie ślad w zmiękczonéj spółgłosce. Tu należą:* czescz ony mogǫ 8 (*2 r.*), 11, 35; dan (*dań*), thǫto dan przynosi 6; kacz (*kadź*) olegu fkacz nalacz 30; misl, ma thǫ misl 15; mǫdroscz, vǫsz thǫto mǫdroscz ma 18; mocz, mal gest on mocz bil 32 (*2 r.*), 34 (*2 r.*); pomocz, prespomocz 15, 31 (*2 r.*); roskosz, velikǫ roskosz vkasal byl 35; rzecz, przetrogakǫ rzecz 29; rospacz, frospacz nefstǫpyly 14, 27; svǫtoscz do mastha przynoszǫ 8 (*2 r.*); sloscz, ogich sloscz karal byl 12 (*4 r.*); spouecz, presz svǫthǫ spouecz 17; svatloscz byly vszrely 24; smercz podgǫcz 27; szaloscz vydzǫ 13.

Temata na -i *mascul.* dzen, fdzen szǫdnij 3, 9, 14, 25 (*2 r.*).

Temata na -er *fem. mają accusat. według analogiji tematów na* -i *femin. jak to poznajemy z jedynego przykładu* maczersz, svogǫ maczersz vedcy mely 22.

§. 19. Vocativus singularis jest czystym tematem, którego końcowe samogłoski lub spółgłoski uległy pewnym modyfikacyjom wymaganym przez prawa głosowni.

Temata na -a *mascul. osłabiają końcowe* -a *na* -e, *przed którym* k, g, ch, *przechodzą na* cz, ż, sz. *Mamy tu:* clouecze, Apsto greszni clouecze 10, 11, 15, 20, 29; bossze, mily pane bossze 2, 3; bosze 25; gane, Oua svǫthy gane 31; pane, mily pane bosze 2, 3, 25.

Temata na -ja *mascul. przyjmują od tematów na* -u *masc. końcówkę* -u. *Mamy tu:* moyszeszu tocz ga tobe powedam 21; moyseszu 22.

Temata na -u *mascul. idą podług analogiji tematów na* -a, *jak to widzimy z przykładu* szyne, mog mili szyne 35.

Temata na -jā *femin. mają końcówkę* -o, *które z poprzedz.* j *przechodzi w starosł. na* -je. *Tu jednak mamy 2 przykłady tylko i to takie, w których vocat. = nominat.* maria, sdroua maria 3; bracza dze mila 14. (*por. Dr. Roman Pilat: Pieśń Bogarodzica, str. 87. Kraków 1879*).

W neutrach vocativus = nominat., tu jednak żadnego przykładu nie mamy.

§. 20. Instrumentalis sing. Temata na -a *masc. mają końcówkę* -em = ъm. bodzem, ony szǫ pred bodzem sly 12; duchem, svǫthim go duchem napelniy 2, 19, 32; gloszem gest bila bogu chualǫ dala 7; gnewem, krol szylnm gnewem gest na szobe swe odzene rzaszal byl 18; ganem, predsvǫthim ganem 33, 35, 36; lychefnikem nebyl 22; ogonem szaslony 20; przycladem svǫte marie 14 (*4 r.*); pochlebnikem nebyl 22; prelathem, bycz pobodze pirfnim prelathem 26; rodem (byl) stetho szeme 24; svathem, nadefszythkiim svathem 5; skutkem, 16 (*2 r.*); skarbem, gest gy on byl svim navǫthsim skarbem darouabil 30; szinkem milim gest ona bila chodzyla 24; xpem (Chrystem), przed milim xpem 12, 19, 20, 28, 29. *Uwagi godna,*

że w wyrazie bodzem 12, *spółgłoska* g *uległa zmiękczeniu assybilowanemu na* -gź, (*podobnie jak w wyrazie* ogżen), *oznaczone tu przez* dz *dla tego, że pomiędzy* d' *a* g' *w wymawianiu prawie żadnéj różnicy nie poczuwano. Zresztą zwykle* k *i* g *przed końcówką* -em *ulegają zmiękczeniu nieprzechodniemu na* k', g'.

Temata na -ja *mascul. również mają końcówkę* -em. barthodzegem naszyuacze 19; czeszarzem, nedalszó gest bil czeszarzem svacz 10; kryszem, stogócz podkryszem 27; neprzygaczelem 19 (*2 r.*); oltharzem, predoltharzem 35; papeszem, malcy gest on bycz... papeszem 26; spokogem predrobaky fnem neodpoczyua 19 (*2 r.*).

Temata na -a *neutra mają* -em: kadzydlem, amirǫ skadzydlem gest mu on offeroual byl 10; szuknem obynon byl 10; vbostwem vczinil bogathe 11; slothem y drodzim kamenm opravone 33.

Temata na -ja *neutra. mają* -em, *urobione zaś za pomocą suffiksu* -ıнe *mają* -im. szerczem 16, s. skruszonm 17; serczem nabosznm 36; pouetrzim, nadpouetrzim 34; veszeliim napelnono 1, 4; stworzenim, nadnerosumnm stworzenim 32; stworzenm, *w takim samym zwrocie* 32. *Formę* stworzenm *możnaby w ten sposób wytłumaczyć, że to* -i, *które między* n *a* m *stać powinno, nie było poczuwane już za długą lecz za krótką samogłoskę W zabytku zaś naszym samogłoski szczególniéj* i, e, *między dwiema nosowymi* (m *i* n) *w końcówce bardzo często znikają, jak to nam liczne inne wykazują przykłady, np. w przytoczonych tu zwrotach:* nabosznm 36; skruszonm 17; nerosumnm 32; *prócz tych:* nabosnm 36. *Podobnież w:* rodzonm 31; szylnm 18 (*mascul.*) *zniknęło* -y. *Potrzeba też na to zwrócić uwagę, że w takiéj końcówce ginie zwykle samogłoska właściwie długa, bo ze ściągnięcia powstała, jak to w przytoczonych przymiotnikach według deklinacyji ściągniętéj i w rzeczowniku* stworzenm *widzimy. Tymczasem krótkie* -e *zastępujące* ъ *starosłow. wszędzie zostaje między* n *i* m, *mamy bowiem:* ganem, ogonem, szuknem.

§. 21. Temata na -ā *femin. mają końcówkę* -ą mathkǫ, przeth svǫ milǫ mathkǫ 8; modlithfwǫ, szauitagǫcz gǫ thǫto modlithfwǫ 3; modlithfǫ *w tym samym zwrocie* 13, 21, 28; neczistothǫ, ono nasz barszo czǫsto ge mnogdy naszego czala neczistothǫ 20; pannǫ, spannǫ mariǫ posetl bil 24; stronǫ, nigednǫ stronǫ nemoszesz tutha bicz semnǫ 35.

Temata na -jā *femin. mają również* ą dzeuiczǫ szostacz 7 (*2 r.*), 10; mariǫ, posetlcy gest on bil... smariǫ 6, 7, 24; ryszǫ (*rzeszą*), sefszyczkǫ nebeskǫ ryszǫ 31; panǫ, atenczy tho svǫ panǫ szadnego dzeczǫthka nemal gest bil 35. *Tu należą też masculina na* -jā: drapesczǫ, a tenczy gest swe fszythky dniy drapesczǫ byl 14; omofczǫ, pothfarczǫ, aby thy tesze nebyl pothfarczǫ, lychefnikem omofczǫ 22.

Temata na -i *femin. mają* -ą, *ściągnięte z* -ją: mislǫ, atesze mnogdy slǫ mislǫ 20; moczǫ tichto bosich slof 31, 34; pomoczǫ, sboszǫ pomoczǫ ... visetl 30; svathloszczǫ posnan bil 2; svatloszczǫ osveczon 2, 24; smerczǫ odkupicz 3, 13.

Temata na -u *mascul. mają* -em = ѣm: domem, pothgimszecz domem skoth y oslowe szǫcz bily stagaly 7; szynem, athy bǫcz szynem ge 31 (*2 r.*).

Temata na -men *masc. mają także według analogiji tematów na* -a *mascul. końcówkę* -em, *tu jednak mamy formę* kamenm *w zwrocie:* Adomy slothem y drodzim kamenm opravone 33. *Sądzę, że forma ta nie jest utworzona od nom. sing.* kaмień, *lecz od collect.* tho kaмeńe, *którego przykłady accusat. i nominat. mieliśmy na 32. i 33 stronnicy zabytku. Naprowadza mię to na tę myśl, że właśnie w tematach na* -ja *neutr. mamy. jak już wyżéj wspomniałem, formę* stworzenm, *zupełnie w ten sam sposób utworzoną. Sądzę więc, że wszystko, co przy téj formie w celu wytłumaczenia jéj wspomniałem, da się i tu zastosować. Mamy tu więc o jeden dowód więcéj, że samogłoska powstała ze ściągnięcia w końcówce między* m *a* n *znikała.*

Temata na -es *neutra mają instrumentalis podług analogiji tematów na* -a *neutra:* czalem, pospolu sczalem szǫcz gǫ ony byly ... donesly 32, 36. *Wszystkie inne neutra mają według téj analogiji również końcówkę* -m; *w naszym jednak zabytku żadnego na nie przykładu nie ma.*

§. 22. Locativus singularis. Temata na -a *mascul. kończą się w starosłow. na* ѣ = *pols.* ě, *a obok tego na* -u, *przejęte od tematów na* -u. *W naszym zabytku końcówkę* -ě *mają:* bodze, fmilem bodze nemamy rozpacy mecz 14, 26, 30, 31; chuele (*chlewie*), apstoczszǫ gest on bil fchuele f pospolitem domv narodzil 10; dzarze (*darze*), ogednem dzarze pouem 16; gane (*Janie*), movy ... osvǫthem gane 26; okrǫdze, aftemcytho okrǫdze 9; oblocze, iutrze doczebe svathlem oblocze przydǫ 21; petrze, po svǫthem petrze 13, 26; paule, o sfwǫthem paule 14; rzyme (*Rzymie*), on bil frzyme ... vydzal 4, 27; svecze, nathemtho svecze 2, 8 (*2 r.*), 11 (*4 r.*), 12 (*2 r.*), 17, 18, 24, 27, 28 (*2 r.*), 33, 36; suecze 9, 28 (*2 r.*); swecze 11, 21; szakone, fstarem szakone 21. *Końcówkę* -u *mają:* bogu, a f bogu moczny 9; grzechu, Alieszǫ ga po grzechu tego barszo bogǫ 16; prothku (*przodku*), naprothku tako poczyna 5; przothku, naprzothku movy rzekǫcz tako 14; posrzothku, stogǫcz posrzothku onego ogna 22; suathu, szǫcz ony byly posuathu roslany 30. *W zabytku tym więc tylko końcówkę* -ě *mają rzeczowniki zakończone na płynną spółgłoskę* ł, r *i nosową* m, n. *mamy bowiem:* chuele, paule, dzarze, petrze, rzyme, szakone. *Inne rzeczowniki tak na dźwięczne* -g *jak i na bezdźwięczne* k, t, *zakończone mają obie końcówki* -e *i* -u, *mamy bowiem:* bodze, okrǫdze, oblocze, svecze *i* bogu, prothku (przothku), posrzothku, suathu. *Rzeczowniki: bóg, świat, mają więc obie formy:* bodze *i* bogu, svecze *i* suathu, *częstszą jednak w obu jest forma na* -e, *bo gdy* bodze 4 *a* svecze (suecze, svecze) *22 razy, to* bogu *i* suathu *tylko po jednym razie znajdujemy. Formy więc* swiecie, bodze *były zwykłe,* swiatu *zaś i* bogu *tylko wyjątkowe. Że jednak i te formy na* -u *jeszcze długi czas istniały, widzimy z wielu innych zabytków i pisarzy wieku XVI (Rej Wizer. po światu). Co się tyczy innych przykładów, które przytoczy-*

łem, widzimy, że z zakończonych na gardłową k, *końcówkę* -u *mają te, które w nomin. sing. kończą się na* -ek (= ъk): prothku (przothku), posrzothku, *inne zaś mają* -e oblocze. *Zakończone na gardłowo powiewną* ch *mają* -u: grzechu. *W tych, które się kończą w locat. na* -e *widzimy gdzieniegdzie pierwotne* e = ě *występujące wewnątrz tematu:* petrze (Piotr), swecze (świat), suecze *i* swecze.

Temata na -ja *mascul. powinny mieć końcówkę* -jě = ji = i, *tej jednak w naszym zabytku nie ma, bo ją już wcześnie wyrugowała końcówka* -u, *właściwa tematom na* -u: kryszu, nakryszu musisz vmrzecz 26 (*2 r.*); kriszu, milego xpa nakriszu mọcyły 27; crzyszu, nasvọthem crzyszu poleczyl 31; maczegu, o sfwọthem maczegu 14; olegu fgorọczem olegu 27; ragu (*raju*), fragu szum szostal był 35 (*2 r.*), 36.

§. 23. Temata na -a *neutra. mają tak jak temata na* -a *masculina, końcówkę* -ě *i* -u. *Z końcówką* -ě: krolefstwe, fkrolefstwe nebeskem, 8, 11, 13, 20, 25 (*2 r.*), 33 (*2 r.*); lecze, fchuarthem nacze lecze 8 (*2 r.*); lone, ynaloneszọ on vne poloszy 29 (*2 r.*); mescze, ftemtho mescze 25; naboszegstwe, veszelu if naboszegstwe 14; fnaboszestwe 14; pyszme (*pierw. tem. na* -n), tsvọthem pyszme 15; pekle, fpekle nalesliscze 33. *Z końcówką* -u: krolefstw, pofszythkemv krolefstw 1; mastku, on bil na malem mastku 5. *Wprawdzie przyimek* po *ma przy sobie zwykle locativus, jednak co do formy* krolefstw *sądzę, że jest dativem, a to z następujących przyczyn:*

1) *przymiotnik* fszythkemv (*dativus*), *jako przydawka musi się zgadzać ze swym rzeczownikiem.*

2) *rzeczownik* krolefstwo *ma w tym zabytku zawsze locat. na* -e (*jak wyżéj*).

3) *zupełnie podobna forma nawet co do pisowni dat. sing.* vbostw 32. *Że zaś jest tu końcówka* -u, *wspomniałem już przy dat. sing. tematów na* -a *neutra. w uwadze do formy* vbostw.

Z przykładów tu przytoczonych widzimy, że wszystkie prawie rzeczowniki tu należące mają końcówkę -e, *z wyjątkiem na gardłową* k *zakończonych, które mają końcówkę* -u. *Końcówka* -e *zmiękcza poprzedzającą spółgłoskę. Zmiany wewnątrz tematu są takie same jak przy masculinach, t. j. zamiast* a, o *wraca pierwotne* e, ě, *jak to widzimy z form:* lecze, mescze. *Tu też należy forma przysłówkowa:* iutrze, *w zwrocie:* ga iutrze do czebe ... przydọ 21, *która nie jest niczym innym jak locat. absol. dla oznaczenia czasu.*

Temata na -ja *neutra w języku staropolskim mają zupełnie jak mascul. na* -ja *zamast* -ji *końcówkę* -u. *Częściéj jednak jeszcze tu spotykamy końcówkę* -i, *aniżeli w masculinach. W naszym zabytku dwa są przykłady na* -i: vesdrovy veszely dopuscicz 36. *Inne mają* -u: miloserdzu, othemtho miloserdzu 28; narodzenu, o gego narodzenu 1; pouetrzu, Anapouetrzu 1; porodzenv, a po porodzenv 7, 10; odzenu, vodzenu (*w odzieniu*) ubodzy 10, 32, obliczu, na gego obliczu 36; szkonczenv, naszkonczenv svatha 2; slunczu, nanebe i fslunczu 5; *stvorzenv, i fkaszldem stvorzenv 5;* sbauenv, fswem sbauenv 14; skonczenv, naskonczenv gego szyuotha 31 (*2 r.*); szerczu, fsvem szerczu 6,

32; serczu 14, 15, 22 (*2 r.*), sercu 27; umǫczenv, oboszem vmǫczenv 9.

§. 24. Temata na -ā *femin. mają locativus taki sam jak dativus, to jest, kończący się na* -ě. *Mamy tu*: mǫcze (*męce*), Ogichsze mǫcze velebich mal vam pouedacz 15; pokucze, fpokucze nasladouacz 15; straue (*strawie*), on uestraue tako vbodzy byl 10; verze, on vasz verze vasze byl skusil 23. *W formie* verze *wystąpiło w środku tematu właściwe* ě (*w miejsce* -ja- *vára*), *w starosłow. bowiem jest* вѣра, *w staropols. i czesk.* věra.

Temata na -ja *femin. mają również jak w dativie* -jě = ji = i: duszii, osfeczon fgego duszii 2; duszy, chebycz fgego duszy 2, 19; chvyly, fkrothke chvyly 20; chvily 33; nedzely, vefthore nedzely 3; puscy, on byl fpuscy 34 (*3 r.*); prauiczy, naprauiczy vyszal byl 14; troczy (*trójcy*), Bog ftroczy gediny 3; bog froczy gediny 11; voly, negest fftwe voly 15; szemy, naszemy tako bilo 2, 5, 25. *Są tu jednak przykłady z końcówką* -jě, *w formach*: ewe (*ewanielie*), vefczoragsze eve 16, 23, 26 (*2 r.*); szeme, ftetho szeme syrie 24. *Nie spotykamy tu jeszcze nigdzie analogicznéj z deklinacyji ściągniętéj końcówki* -ej, *która jednak już w kilkadziesiąt lat późniéj się pojawia, bo i w deklinacyji ściągniętéj téj końcówki* -ej *w tym zabytku niemasz, lecz* -e.

Temata na -i *femin. mają końcówkę* -i: veczcy 22; vedcy 22; vedczy 31 (*we czci*); mlodoscy, fswe mlodoscy gest bil nafrocil 30; posczely, fposczely tako vbodzy bil 10; pamǫczy, fsvem serczu napamǫczy 22; szpouedzy, poszpouedzy ma thǫ misl 15; fsvǫtoscy chwoualy 17; svathloscy, po one svathloscy szǫcz ony bily fgrob vesrzeli 32; uiszszokosczy (*wysokości*), chuala bǫcz bogu nauiszszokosczy 1; nauiszokosci, *w tym samym zwrocie* 25.

Temata na -u *mascul. mają końcówkę* -u: domv, fspospolitem domv 10; pospolu 22, 32 *od pół* = полъ (*co jednak raczéj uważać należy za dativ.*).

Temata na -u (-ъ) *femin. mają podług analogiji tematów na* -i *femin. końcówkę* -i: panvy, *w zwrocie:* fpanvy varzycz 27; *od nominat.* panew pro pany.

Temata na -er *femin. Jedyny przykład, jaki tu znajdujemy, wskazuje, że obok* -i *była téż końcówka* -e, *która powstała pod wpływem analogiji genetivu singul.*: maczerze, v sue maczerze 9.

Temata spółgłoskowe neutra. Z tematów na -nt, *jest tylko:* swerǫczu, otemtho swerǫczu 29.

Temat na -men: fsznamenv ognewem 22.

Oba te wyrazy mają -u *podług tematów na* -ja *neutra. np. polu.*

Temata na -es *kończą się jak tem. na* -a *neutr. co wskazują przykłady:* nebe, nanebe i fslunczu 5; czele (*ciele*), na naszem czele 18, 28.

§. 25. Dualis. Nominativus, Accusativus i Vocativus. Temata na -ja *mascul. mają końcówkę* -a. bracencza, *w zwrocie:* bylastha dwa bracencza barso bogatha 32, 33, 34, (*wszędzie nominativus*).

Temata na -a *femin. końcówkę* -ě: bapcze (*babce*), gest byl dve bapcze veszual 7. *accusativus;* rǫcze szǫ ge byle uschle 7 (*nominat*); strone, vǫcz morze gest szǫ ono bilo naobe strone rostǫpylo 21 (*accusat. na* obie stronie). *Z innych tematów nie mamy w naszym zabytku żadnego przykładu.*

Genetivus i Locativus. mają u wszystkich imion końcówkę -u.

Temata na -a *mascul.*: odwcz on aplu (*apostołu*) movy 26, (*locat.*)

Temata na -a *neutra*: na dw malu mastku bil pomescil 9, (*locat.*).

Temata na -a *femin.*: fsvu rǫku gest gy on byl sgromadzil 9; nasfv rǫku 10 (*locat.*). *Więcéj przykładów w zabytku nie ma.*

Dativus, Instrumentalis kończą się w słowiańskich językach na -ma.

Temata na -ja *mascul. mają końcówkę* -oma: onima dwema braczenczoma tho bil pouedzal 33 (*dativus*).

Temata na -ā *femin. mają pierwotnie* -ama, *późniéj zaś i* oma; sviima rǫkama dothknǫcz 7 (*instrum.*).

Temata na -u *mascul. mają zwykle* -oma, *tu jednak znajduje się forma na* -ama: medzy dvema domama vczynon 7 (*instrument.*). *W ogóle więc form liczby podwójnéj nie wiele tu spotykamy*

§. 26. Pluralis. Nominativus zlewa się z vocativem tak, że tego ostatniego w liczbie mnogiéj nie wyróżniamy.

Temata na -a *mascul. Mamy tu właściwą tym tematom końcówkę* -i, *i dwie analogiczne*: -owie *i* -y. *Z końcówką* -i: xpiani (*Chrześcijani*), poszǫdaliszǫ verny xpiani priscza gego 3; luczemerniczy, ony nebily szǫ luczemerniczy 12, лицемѣръ (simulator) czesk. liceměrný, liceměrnik, *wedł Miklos. złożone z* lice *i* měr (mě = mutare); appli (*apostoli*), svǫczy appli szǫcz oni tho byly czynily 18, 30; prelacy, fsythcy prelacy melibychǫ ony strogich 27; szydzy (*żydzi*), milego xpa na kriszu mǫcyly 27. *Z końcówką* -owie: ptaskowe szukagǫcz ony gnaszda 6; panoue, szǫ dobrzy ... panoue 12; oslowe szǫcz bily stagaly 7; biskvpoue ... szǫ szǫ byly sgachaly 18; lfwoue, isbicz gy byly thamo lfwoue sznedly 30. *Końcówkę* -y *mają:* angely, svǫczy angely szǫcztho ony bily vczynily 1, 2, 4, 25, 32, 36; posly beszǫ (*bieżą*) 1; gromy, barszo velike gromy szǫ byly vderzyly 22.

Temata utworzone za pomocą suffiksu -in (-инъ) *mają tu podobnie jak w starosłowieńs. według analogiji tematów spółgłoskowych w nominativie plural. końcówkę* -e: rijmane (*Rzymianie*) szǫcz gy ony sza boga bily mely 9; szemane szǫczszǫ oni byli ... sgachaly 24. *Wyjątek tu stanowi forma*: xpiani (*Chrześciani*) 3, *z końcówką* -i. *Na tych tu przytoczonych przykładach pokazuje się, że końcówkę* -i *mają tylko osobowe*; *końcówkę* -owie *przeważnie imiona zwierząt, bo na 5 przykładów mamy tylko jeden osobowy:* panoue; *końcówkę* -y *zaś osobowe i rzeczowe*, (*nie należy jednak tego* -y *uważać za dzisiejsze polskie* -y *lecz* -i).

W znaczeniu vocativu: nǫcznicy (*nędznicy*), Ovy dze nǫcznicy nǫczni 33; dzathky (*z końcówką przejętą od accusat. plur.*) 1, 3, 11, 13, 15 (*2 r.*), 17 (*2 r.*), 21, 23, 25, 26, 28, 36.

Temata na -ja *mascul. mają w naszym zabytku końcówkę* -ewie *i* -e. *Z końcówką* -ewie: kroleue, thy to trzy kroleue 4, 11, 12; vǫszeue mǫdrzy 18. *Z końcówką* -e: ryczerze tentho obyczay magǫ 20; pastirze szǫczy ony byli svog dobitek pasly 24; prygaczele szǫcz gǫ ony byly doswǫtego gana prynesly 34. *Tu mają końcówkę* -ewie *osobowe i zwierzęce*, -e *zaś tylko osobowe.*

§. 27. Temata na -a *femin. mają właściwie końcówkę accusativu plur.*, -y, *które po* k, g, *wymawia się jak* -i. *Są tu*: nouinij szǫcy bily ... przyneszony 3; nouiniy 3; rosczky, isbicz thyto rosczky y tho kamene obroczyloszǫ 33. *Winną tu jest ówczesna pisownia, że okazują nam się w jednym imieniu i to w tym samym przypadku takie rozmaite końcówki.*

Temata na -jā *femin. mają końcówkę właściwie accusativu* -e. *Żeńskich nie ma tu żadnych, tylko męskie:* kasznodzege szǫ sly 12; lofcy gynako vlouicz nemogǫ 29 (*2 r.*). *W tym ostatnim przykładzie tkwi właściwie końcówka* -i, *podług analogiji tematów na* -ja *męskich, więc jakby od nom. sing. łowiec.*

Temata na -i *mascul. mają* -e *powstałe z* -ije (-ıe); ludze, my greszny ludze 2, 8, 11 (*3 r.*), 12, 13, 24, 27, 31. *Rzeczownik dzień ma podług analogiji tematów na* -ja *mascul.*: dny, thyto dny szǫ ony byly popelnily 24.

Temata na -i *femin. mają tu końcówkę* -i: vesteczy (*wieści*), szǫcz bily ... przyneszony 3; vesczy szǫ nam bily pouedzany 3.

Temata na -u *mascul. mają* -e *z rozszczepieniem tematowego* -u *na* -ov, *więc* -owie: szynoue israhelscy szǫcz ony segypta byly visly 21.

Temata spółgłoskowe niejakie mają końcówkę -a.

Temata na -nt: sverzǫtha 6; xǫszǫtha 12.

Temata na -men: snamona 28, 29.

Temata na -es *podług analogiji tematów na* -a *neutra*: slova 23.

§. 28. Genetivus pluralis. Temata na -a *mascul. W naszym zabytku spotykamy tylko końcówką* -ów, *właściwą tematom na* u. grodof, velecz gest on szem masth grodof ... mal byl 5; grzecof, svich grzecof spouedacz 14, 23; grechof 14, 15 (*2 r.*); gchof (*grzechów*) 14; kaplanof, malo takich kaplanof nadze 12; kosczolof, vele kosczolof vmuroual 30; prorokot, uele prorokof posczynacz 12.

Temata na -ja *mascul. mają tu również* -ów: obyczagof, dobrych obyczagof napelneny 13; rzyczerof, sto svich rzyczerof 9.

Temata na -a *neutra. mają spółgłoskę po zniknięciu* ъ: lath, pincz thyszǫcz lath 8, 9, 31, 36; lat, vele lat przethtiimto 8; masth, aotichcymasth 4, 7, 10, 5 othsichmasth 15, dosichmasth 34.

Temata na -ā *femin. mają również na końcu spółgłoskę*: stron, sdalekichcy stron prydze 3; grosz (*groz od groza*), on gego grosz nebalszǫ 12.

Temata na -jā *femin. podobnie jak poprzednie*: szem (*ziem*), velecz gest on szem masth grodof ... mal byl 5; thyszǫcz, pincz thyszǫcz lath 8.

Temata na i- *mascul. mają końcówkę właściwą* -i, *którą i znajdujemy i w starosłow.* (и): ludzy, velecz gest on ... ludzy pod szobǫ mal byl 5, 11, 12 (*2 r.*), 32; dni, nisly ginszich dni 13; dny, trzydescy dny 33.

Temata na -i *femin. również zachowały* -i, *jak to widzimy we formie*: fszy (*wsi*), velecz gest ou ... fszy mal bil 5.

Tu też należy forma dzieci od tematu pierw na -nt, (*dziecię*): dzeczy, neuele dzeczy y plodu dage 13; *podobnież* dzecy 13 (*2 r.*), *utworzona w nominat. plural. według tematów na* -i *femin.*

Temata spółgłoskowe neutra mają genetivus kończący się na spółgłoskę.

Temata na -es: sznebosz (*niebios*) ... stǫpoualy 2, 4, 10, 24, 31. *Rzeczownik słowo ma podług analogiji tematów na* -a *neutra.* slof, moczǫ tichto bosich slof 31.

§. 29. Dativus pluralis ma końcówkę -m. *Temata na* -a *masc. łączą to* -m *w polskim języku ze skróconym tematem za pomocą* o, *więc jest końcówka* -om. *Tu należą*: xpianom (*chrześcianom*), ga tho vam fszythkiim xpianom 1, 3; krescyganom vernm 25.

Temata na -ja *mascul. mają tu również* -om: pastirzom, asfveć veszele pastirzom szǫcz ge ony bily pouedzely 4; othczom, gest szǫ on byl naszim othczom vkaszal 23.

Temata na -a *femin. mają końcówkę* -am: slugam, pouedamci ga tho ... slugam 1; nogam, ona sfvim nogam bila malo othpoczynǫla 6.

Temata na -ja *femin. mają również* -am: duszam svim szukaly sbauena 11, 15, 17, 25, 33. *W żeńskich więc na* -a *i na* -ja *tematach zachowała się jeszcze wiernie właściwa końcówka* -am, *podczas gdy dziś wyparła ją już całkiem prawie końcówka* -om *właściwa tematom męskim* (*por. Baudouin de Courtenay, Beiträge zur vergl. Sprachfor. VI, 47*).

Temata na -i *mascul. mają końcówkę* -em; (*w starosłow. było* -ємъ *lub* -ьмъ): ludzem naszemy tako bilo vydzalo (szǫ) 2, 13, 23, 25.

§. 30. Accusativus pluralis służy dla femin. i neutrów także za nominativus.

Temata na -a *mascul. mają końcówkę* -ы (-y). *Po gardłowych pisze się przez* -i, *w naszym jednak zabytku po gardłowych* -y: angoly, afszythky angoly gestcy ono bilo vveszelilo 4, 25, 31, 33; appli (*apostoły*), on swe swǫthe appli temutho nauczal byl 17, 30; dyabli, ga byl vydzal vasze angoly placzǫc adyabliszǫ smegǫcz 33; dary, mamy chouacz thyto dary 16 (*2 r.*), 17 (*2 r.*); dzatky, vygǫfszy dzatky mlode 16; clonky, Aticz fszythky clonky mal

gest byl tszobe 21; gasly vczinil 7 (*2 r.)*, 11, 23, 25. (*Forma ta dowodzi, że nomin. singul. musiał być* jasł *lub* jaseł); grechy othpusczyl 11; grzechy gest ona przeth nm bila pouedala 15, 18, 19, 20; gody, nagody prysetl 35; grody ... sprzedala 32; krescygany, przefszythky verne krescygany 27; kosczoly, itesze nakosczoly szǫcz ge ony bily rosdaly 32; mary, kaszal gest on byl mary fskrycz 34; pany bogathe o gich sloscz karaly 12; pouogniky, ona fszukenne pouogniky byla obynǫla 24; skuthky, ogego sle skuthky karal byl 12, 17, 21, 28; ueky, naueky odpoczyuacz 19, 20, 33; vcinky, strogich thyto dobre vcinky 27; vczynky, przegego velike vczynky 28; ftorky, naftorky chal dopuscicz 15, 34.

Temata na -ja *mascul. mają końcówkę* -e = *starosł.* ѧ: kasznodzege (nadze) 12; krole 12, malo takich kaplanof nadze y takesz kasznodzege, chosbycz ony krole ... karaly 12.

Temata na -a *neutra mają pierwotną końcówkę* -a: krolefsswa bily mely 4; kolana, nasfa kolana 6, 33; mastha grody y dzedzyniy... sprzedala 32; vstha, fsvoga vstha darmó ne berszczè 22.

§. 31. Temata na -ā *femin. mają końcówkę* -y (ы), *która używa się też w nominativie*: dzedzyniy ... sprzedala 32; dzedziny, vykupicze vy svoga mastha y sue dzedziny 33; kaply, o probostwo y o kaply pochebugǫ 12, (cěskie: kapla = sacellum, *pols.* kapela, kaplica; *litews.* kaplycza, kapla; *niemiec.* kapelle); rosczky itesze kamene od morza bily przynesly 32, 34; sludzy, swè sludzy fdrodzem odzenv chodzǫcz vsrzely 32; xǫdzy, thytò xǫdzy Apokalipsim napyszal 30.

Temata na -jā *femin. mają końcówkę* e = ѧ, *która również używa się w nominat. pluralis. Mamy tu jeden tylko przykład:* ewe (*ewanielie*), gestcy on svǫthe ewe pyszal 34.

Temata na -i *mascul. mają właściwie końcówkę* -i: dni, ginse dni stworzyl 25; dny, svǫthe dny svǫcyly 22; dniy, tenczy gest swe fszythky dniy drapeszǫ byl 14. *Znajdujemy jednak już tutaj także końcówkę* -e *w formie*: ludze, nemoczne ludze gest bil vsdraual 32. *Ta końcówka powstała w accusat. plur. z analogiji, złożyły się bowiem na nią:*

1) *nominativus pluralis, np.* ludzie.

2) *accusativ. plur. tematów na* -ja, *np.* końe (конѣ).

3) *analogija innych męskich, jak np.* kaṁeńe.

Temata na -i *feminina mają końcówkę* -i: rzeczy, vedvogakè rzeczy chualy 28.

Temata na -u *mascul. mają końcówkę* -y = ы: domy, stracyly fkrolestwe nebeskem vekuge veszele A domy slothem y drodzim kamenm opravone.

§. 32. Temata spółgłoskowe neutra mają w accusativie końcówkę pierwotną i właściwą wszystkim neutrom w językach aryjskich t. j, -a. *Używa się ona też w nominativie, a tym samym i w vocativie.*

Temata na -men *neutra.*: sznamona czynicz bǫdze 3; ymona, vypiszuge ymona krolefska 11. *Mamy tu jeden temat na* -n *męski, który ma accusativus podług analogiji tematów na* -ja *masc. Jest to:* korzene, *w zwrocie*: tedycz vǫcz on ge gorske korzene 18. *Forma ta jednak może być także accusat. sing. neutr. jeżeli ją będziemy uważać za zbiorową, podobnie jak to* kamienie.

Temata na -ent: xǫszǫtha, ony krole xǫszǫtha ... ogich sloscz karaly 12.

Temata na -es: nebosza, fnebosza svoge oblicze podnosl byl 26; sloua, thato sloua movy 1, 3; czuda, o gego velika czuda 28 *(2 r.)*, 32. *W wyrazie* nebosza *(niebiosa) widzimy formę właściwą, pełną, podczas gdy dwie inne: słowa, cuda są tylko analogicznie do tematów na* -a *neutra utworzone, jak* dzieło, *nie zaś od tematu* словєс-, чоудєс.

§. 33. Instrumentalis pluralis. Temata na -a *mascul. mają tu końcówkę* -y, *odpowiadającą starosłowieńskiemu* ъı: angoly, przed svǫthimj angoly 4; duchy, nad slymy duchy 32 *(2 r.)*; dary, svelikimj dary 4; grzechy, vaszimy grzechy vǫcze negneualy 23 *(3 r.)*; kaplany, ludze skaplany ... vynydzǫ 8; pouogniky, sukegnimy pouogniky obynone 25; psy, przybeszafsy sepsy ytesze szeczamy 29; robaky *(tj. robaki)*, tenczy spokogem przedrobaky fnem neodpoczyua 19. *Obok téj jednak końcówki mamy jeden przykład, w którym występuje końcówka* -ami, *(podług tematów na* -ā *femin.); a to*: xpiami *(chrześcianami)*, nathemtho svecze medzy xpiami 17.

Temata na -ja *mascul. mają również już w starosłow.* ъı = y, *które jednak po* -j *przechodzi w* -i. *Formy jednak, które tu znajdujemy przeszły w plural. zupełnie do tematów na* -a *mascul. są to:* prygaczoly, svimij prygaczoly 33; neprzygaczoly, swymy neprzygagaczoly 19. *Analogiczną końcówkę podług tematów na* -i, *t. j.* -mi *widzimy w jednéj formie*: slodzegmy, Abisczevy tese nekradly any slodzegmy byly 22.

§. 34. Temata na -ā *femin. mają właściwą końcówkę* -mi, *która z tematowym* -ā *daje* -āmi: nogamy, pred gego nogamy 15; motlamy, amotlamy gy bijcz 19; szonamy, svijmij szonamy 22. *Końcówka* -ami *zawładnęła teraz całą prawie deklinacyją.*

Temata na -ja *femin.* s rzeliquiamij naprzecif ge vynydzǫ 8.

Temata na -i *mascul. mają końcówkę pierwotną* -mi: luczmy *(ludźmi)*, isciszǫ ony predluczmy vkaszugǫ dobrzy 12, 13, 31.

Temata na -i *femin. mają w naszym zabytku z analogiji tematów na* -a *fem. końcówkę* -ami: szeczamy *(sieciami)*, przybeszafsy sepsy ytesze szeczamy 29.

Temata na -u (ъĸ) *femin. podobnie jak poprzednie*: schorǫguamij ... naprzecif ge vynydzǫ 8.

Temata na -es *neutra mają analogicznie do tematów na* -a *końcówkę* -y: slovy, przykaszal byl slovy 16, 23.

Temata na -ent *neutra. również mają* -y: sverzǫty, ono gest medzy sverzǫty bilo 5.

§. 35. Locativus pluralis ma w słowiańskich językach końcówkę ѫ (-ch).

Temata na -a *masc. mają końcówkę* -ěch, *odpowiednią staro-słow.* -ѣхъ. *Jest tu tylko jeden przykład:* grzechech, ‚isbichom szǫ fnasich grzechech oczuczyly 14. *Uwagi godna, że spółgłoska* ch *przed końcówką* -ech *nie zmiękczyła się na* -sz, *lecz uległa zmiękczeniu nieprzechodniemu na* ch'.

Temata na -a *neutra mają również końcówkę* -ech, *tu jednak mamy przykład* f gaslach 5, 8, 9, 25, *podług analogiji żeńskich na* -a. *W formie przysłówkowéj* natichmastch 8; *możnaby uważać w końcówce* -ch *jeszcze ślad locativu od* miasto. *Obok tego jednak w bardzo wielu miejscach spotykamy formę* natichmasth 25, 29, 31, 32 *(2 r.)*, 34 (*2 r.*), 35, 36, *która już straciła znamię locativu, spółgłoska bowiem* -h *nie może oznaczać* -ch, *lecz zwykły przydech, który zwykle w tym zabytku dodaje się do mocnego* t. *Może to być jednak formą genet. plur. utworzoną na wzór formy:* othsich masth 15; dosich masth 34.

Temata na ā *femin. mają końcówkę* -ach: xǫgach, fgichszecz xǫgach gest thagemnicza bosza 30.

Temata na -u *mascul. mają tu z analogiji do tematów na* -a, *końcówkę* -ech: domech, on byl fdomech tako vbodzy 10.

II. Deklinacyja rzeczownikowa przymiotników.

§. 36. Nominativus singularis. Temata na -a *mascul :* swǫth, nemogǫ bycz swǫth 17; posluszen, chǫcz on tetho kaszuy posluszen bicz 6; star, sto lath presgednego latha star 31; veszol, on bil barszo veszol 4; miloszcyf 33.

Temata na -a *neutra. Mamy tu po największéj części przymiotniki w znaczeniu przysłówkowym użyte:* cisto, abicz ony tesze svoge odzene vprali ycisto ge mely 22; milo, nafroczene milemu xpoui gest ono bylo barszo milo 30; malo *(mało)* othpoczynǫla 6, 11, 12; richlo vmiragǫ 13; darmo, dary chosz szǫ nam darmo danij 16, 22; trudno gest ge nam oszobno vyslouicz 16; czystho y tesze fsvǫtoscy chwoualy 17; thuardo byl choual 17; szywo, ysgegogy skory szywo oblupycz 19; netelko. anetelko skutkem alie tesze yszerczem 16; czǫsto, ono nasz barszo czǫsto ge 20, 30; szucho *(sucho)* presely 21; krzyvo neprzyszǫgagcze 22; barszo greszny 2, 9, 10, 11, 15, 16 (*2 r.*), 19 (*3 r.*), 20, 22 (*3 r.*), 23, 27, 29, 30, 31 (*3 r.*), 32 (*3 r.*), 35 (*3 r.*), 36 (*2 r.*); barzo 9; osobno gestcy on byl tentho dzen dysegsy svǫty vcynil 25, 28; velkokrocz szǫ tho gim przygadza 13, *a prócz tych jeszcze:* thamo 6, 13, 18, 22 (*3 r.*), 29, 30 (*3 r.*), 32, 34 (*4 r.*), 35 (*2 r.*).

Temata na -ja *neutra. Tu należą wyrażenia przysłówkowe:* vele (dzecy magǫ) 13 (*2 r.*), 14, 15, 30, 33; uele (*wiele*), gest gich barszo uele 16; neuele 13. *Tu téż należą comparat, i superlat.* vǫcze 9, 11, 13, 23, 27, 30; nauǫcze 18.

Genetivus singul. Tem. na -a *femin.*: v swe mily matuchnij 29.

§. 37. Accusativus singul. Temata na -a *mascul.*: fszyczek, on tento fszyczek svath fsvu rǫku gest gy on byl sgromadzil 9, 5; svyczek *(wszystek)* svath popyszacz mano 23; pełen; nalesly gedno pełen grob 32.

Temata na -a *i* -ja *neutra.* fsyczko bogadstwo sprzedala 32; vekuge, stracyly fkrolewstwe nebeskem vekuge veszele 33; veguge (= wiekuje) 33.

§. 38. Instrumental. singul. Temata masc. na -a: svathlem, iscy ga iutrze doczebe svathlem oblocze przydǫ 21. *Zaliczam tu ten przymiotnik dlatego, że w deklinacyji ściągniętéj wszystkie przymiotniki w naszym zabytku mają końcówkę* -ym.

Temata fem. na -a: sefszyczkǫ nebeskǫ ryszǫ 31.

§. 39. Locativus singularis. Temata na -a *neutra. Mamy tu formy przysłówkowe:* drzeve, velikǫ mǫkǫ cirpely drzeve byly 15, 28, 35; dale, adalecz on iux nebǫdze mǫskal 3, 17; mylosczyue 17; laskaue mouila 9; dobrze 14, 28. *Formy*: drzeve, dale, (dobrze) *mogą też być comparativ., wtedyby więc należały do nominat. singul. neutr. tem. na* -ja.

§. 40. Dualis. Nomin. Accusat. i Vocat. Temata na -a *masc.*: bogatha, dwa bracencza barso bogatha 32.

Locativus: na dw malu mastku bil pomescil 9.

§. 41. Pluralis Nominativus. Temata na -a *mascul.*: fszythczy 11, 16, 17, 22, 24; fszythcy 23, fsythcy 25, 27; radzy, chemy slyszecz radzy 23. *Nie trzeba téj końcówki uważać za* -y *lecz za* -i, *które po* č, š, c, z *pisze się przez* -y.

Temata na -a *neutra.*: fszyczka snamona 28.

Genetivus. W formach: smarthfyfstal 16, 33; smarthfy krzesil 33, 34 *(2 r.), sądzę, że to* -y *na końcu stoji w miejscu starosłow.* ъ, *które w tematach na* -a *masc. jest w tym przypadku.*

Accusativus. Temata na -a *mascul.*: fszythky angoly gestcy ono bilo vveszelilo 4, 14, 20, 27, 31; fszytky svǫthe ... vipusczylo 4.

Temata na -a *neutra*: uelika, auelikacz on sznamona czynicz bǫdze 3, 32; velika, ogego velika czuda 28. *Sądzę, że forma przysłówkowa* (zawsze), *którą w naszym zabytku spotykamy w zwrocie*: Aliecz nasz xt mily szafszecz gest gim on dobrego cloueka dal byl, *jest również accusat. plur. od tematu na* -ja *mascul. przy przyimku* za, *więc* za wsze (wsze *starosł.* вьсѣмъ *od* вьсь).

III. Deklinacyja rzeczownikowa imiesłowów.

§. 42. Imiesłowy, które odmieniały się podług deklinacyji rzeczownikowéj, są:

1) *Participium praes. act.*
2) *Participium praet. act. I.*
3) *Participium praet. pass.*

Ponieważ w naszym zabytku z pierwszych dwu rodzajów bardzo mało jest przykładów, przeto będę je przytaczał razem z przykładami imiesłowów biernych, które niczym zupełnie nie różnią się od przymiotników odmieniających się według deklinacyji rzeczownikowéj. Jesttu jeszcze czwarty rodzaj imiesł. a to: partic. praet. act. II, który tylko w nominat. sing. ma formę deklin. rzeczownikowéj. Zabytek dostarcza nam bardzo wiele przykładów téj formy, w każdym bowiem prawie wierszu spotyka się taki imiesłów w czasach złożonych.

§. 43. Nominativus singularis. Temata na -a *masculina.*, *Par. tic. praet. pass.*: veszuan 2; posnan 2; osfeczon 2; osveczon 2; dzan (*dan*) *w zwrocie*: sziin boszy gestcy on nam byl dzan 5; dan 16 (*2 r.*); vczynon 7; obynon, prostim szuknem obynon 10; vdarovan 16; stworzon 20; mǫczon 26; pryneszon 33.

Temata na -a *neutra.*: napelnono, gest ono bilo ... veszeliim napelnono 1; othpouedzano (gestcy giim tho bilo) 3; dzano, gest bilo tho ymǫ Augustus dzano 4, 7 9 (*2 r.*), 11, 12 (*2 r.*), 23 (*2 r.*), 24 (*2 r.*), 30, 34; pyszano, ono tho fdysegsze ewe bylo pyszano 26.

Temata na -a *femin.*: mana (*miana*) gaszczy gest ona ... dacz byla mana 6; dzana (*dana*) 25.

Temata na -i *femin. Tu należą formy: partic. praet. act. I. zakończone na* -szy (ьшии): poklǫknǫfszy 33; rospacifszy 14; usnafszy 30; vslyszafszy 30; suǫsafszy 30; porodifsy 24; przybeszafsy 29.

§. 44. Accusativus singularis. Temata na -ja *mascul. Tu należą formy partic. praes. act. na* -ąc (-жштъ): bǫdǫcz 34; chodzǫc 32; chǫc, ąchǫcz on tho othne przeuedecz 9, 17; dzerszǫc 21; leszǫc 25; proszǫc 11; rzekǫcz 1 (*2 r.*), 3, 7, 8, 10, 13, 14, 21, 25, 26, 34; stogǫcz 22; szmegǫcz szǫ 33; veszelǫcz szǫ 2; ukaszugǫcz 16, szanitagǫcz 3, 21.

§. 45. Dualis Nominativus. Tu mamy tylko 3 przykłady na nominativus i to participia praet. act. II., które tu przytoczę dlatego, że liczba podwójna w ogóle jest bardzo rzadką.

1) gesta ona bila ... prisla 7.

2) athacz (bracencza) szǫ byla ... sprzedala 32. *Oba te przykłady są masculina.*

3) *zaś feminin.*: rǫcze szǫ ge byle uschle 7.

Pluralis. Nominativus. Partic. praet. pass. Feminina: przyneszony, dobre nouinij szǫcz bily ... przyneszony 3; przyneszoniy, *w takim samym zwrocie* 3; pouedzany (pefne vesczy) 3.

Masculina: napelneny (angely) 4, 13; opǫthany 32; pouiszeniy (*my*) 13; danij (dary) 16; roslany (appli) 30.

IV. Deklinacyja zaimków.

§. 47. A) Zaimki rodzajowe. Deklinacyja zaimków rodzajowych różni się głównie tym od deklinacyji rzeczownikowéj, że w ge-

net. singul. ma końcówkę -go. *Prócz tego jest jeszcze różnica w dativie i locativie singular., w genet. dualis i pluralis. Rozróżniamy tu takie zaimki, które mają ostatnią tematową twardą, a wzorem ich jest* ты, та, то, *i takie, które na miękką zakończone mają za wzór* ји, ја, је. *Pierwsze będę przytaczał jako temata na* -a, *drugie zaś: temata na* -ja.

Nominativus singularis spływa się niejako z tematami na -a *i na* -ja *masculina, femin. i neut.*

Temata na -a. *Masculina:* ten 2 (*2 r.*), 5 (*2 r.*), 7 (*3 r.*), 8 (*2 r.*), 9, 10, 11, 12, 13 (*3 r.*), 14, 16 (*3 r.*), 17, 18, 19, 20, 21, 22; 23 (*2 r.*), 25, 27, 29, 30 (*2 r.*), 35, 36; on 1, 2 (*5 r.*), 3 (*6 r.*), 4 (*4 r.*), 5 (*4 r.*), 6 (*3 r.*), 7 (*3 r.*), 8 (4 *r.*), 9 (*9 r.*), 10 (*19 r.*), 11 (*5 r.*), 12 (*4 r.*), 13 (*2 r.*), 14 (*4 r.*), 15 (*3 r.*), 16 (*3 r.*), 17 (*4 r.*), 18 (*4 r.*), 19 (*10 r.*), 20 (*14 r.*), 21 (*4 r.*), 23 (*6 r.*), 24 (*4 r.*), 25 (*3 r.*), 26 (*12* r.), 27 (*12 r.*), 28 (*6 r.*), 29 (*9 r.*), 30 (*17 r.*), 31 (*15 r.*), 32 (*9 r.*), 33 (*10 r.*), 34 (*9 r.*), 35 (*19 r.*), 36 (*9 r.*); szam, ygest szǫ on bil szam obeszyl 14; sam 31.

Neutra: tho 1, 2 (*3 r.*), 3 (*2 r.*), 4 (*6 r.*), 5 (*4 r.*), 7 (*2 r.*), 8 (*3 r.*), 9 (*3 r.*), 10 (*3 r.*) 12 (*5 r.*), 13 (*5 r.*), 14, 15 (*4 r.*), 16 (*5 r.*), 17 (*3 r.*); 18 (*2 r.*), 20 (*2 r.*), 21 (*3 r.*), 23, 24, 26 (*2 r.*), 27, 28, 29 (*3 r.*), 30 (*2 r.*), 31 (*3 r.*), 34; to 4 (*2 r.*), 5, 6 (*3 r.*), 8 (*2 r.*), 10 (*4 r.*), 16, 17, 18 (*4 r.*), 19, 20, 21 (*2 r.*), 24 (*3 r.*), 25 (*3 r*), 26 (*2 r.*), 30, 31 (*2 r.*), 32, 34 (*2 r.*); ono 1, 2 (*2 r.*), 5 (*13 r.*), 6 (*3 r.*), 8 (*2 r.*), 10 (*2 r.*), 19 (*2 r.*), 24 (*2 r.*), 25, 29 (*3 r.*), 34 (*4 r.*); szamo 5 (*2 r.*).

Formy właśc. neutr. sing. nom. przysłówkowo używane: gako (*jako*) 1, 2 (*2 r.*), 3 (*2 r.*), 6, 9 (*2 r.*), 11 (*2 r.*), 12 (2 *r.*), 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 25, 26, 27 (*4 r.*), 30, 36; tako 1 (*3 r.*), 2 (*3 r.*), 3 (*5 r.*), 4, 8 (*5 r.*), 9 (*6 r.*), 10 (*8 r.*), 11, 13 (*2 r.*), 14, 16 (*2 r.*), 18 (*2 r.*), 21 (*3 r.*), 22, 23, 24 (*4 r.*), 25 (*4 r.*), 26 (*4 r.*), 27, 28, 29, 30 (*2 r.*), 31 (*5 r.*), 32 (*5 r.*), 33 (*6 r.*), 34 (*6 r.*), 35 (*5 r.*), 36 (*2 r.*), kako (кыкъ, къ *występuje w* kto), 3, 10, 11, 17, 23, 24, 26, 33. *Tu należą także złożone z tymi tu formami, jak:* gynako (jinako) 26 (*2 r.*), 29; dvogako 27.

Feminina: tatho gistha krolefna 10; ona 6 (*11 r.*), 7 (*9 r.*), 8 (*4 r.*), 9 (*9 r.*), 10 (*7 r.*), 11, 14 (*3 r.*), 15 (*5 r.*), 20 (*2 r.*), 23 (*9 r.*), 24 (*5 r.*), 25 (*3 r*), 27, 34 (*3 r.*); oua svǫthy gane tocz gest matuchna tuoga 31.

Temata na -ja. *Masculina:* gensze 2 (*2 r.*), 5 (*2 r*), 7, 8 (*2 r.*), 9, 12 (*2 r.*), 13, 14, 24; mog (*mój*) mily pane, *więc w znaczeniu vocativu* 2, 9 (*2 r.*), 35; nasz 1, 2 (*2 r.*), 3 (*2 r.*), 8, 11, 12, 13, 17, 21, 22 (*2 r.*), 23 (*4 r.*), 25 (*2 r.*), 26 (*4 r.*), 27 (*3 r.*), 28 (*3 r.*), 29 (*4 r.*), 31 (*3 r.*), 32; vasz 3, 32.

Neutra: geszecz xǫszǫ gest ono ftetho szeme syrie bylo 24; gescy suerzǫ gest ono barszo cysthe 29; nasze czalo gest neczysthe 19.

Feminina: gaszczy gest ona ... dacz byla mana 6 (*2 r.*); gasz gest ona barszo mǫdra bila 9; tuoga (matuchna) 31.

§. 48. Genetivus singularis. Temata na -a. *Masculina*: *tego* 3 (*2 r.*), 17, 11 (*2 r.*), 13, 14 (*2 r.*), 15 (*3 r.*), 16, 18, 21, 23, 24, 26, 27 (*2 r.*), 28, 30; onego koszola 35, 22.

Neutra: tego dla *(dlatego)* 2, 3, 4, 6, 14, 17, 18, 19, 20 (2 *r.*), 24, 25 (*2 r.*), 26, 27 (*2 r.*); tego *połączone najczęściéj z zaimkiem* to: 2, 5, 6 (*2 r.*), 7, 11, 12 (*2 r.*), 15, 16 (*3 r.*), 17 (*2 r.*), 21 (*2 r.*), 24, 26 (*2 r.*), 27 (*3 r.*), 28, 30, 31, 32, 35; tegocz 2, 11; stegoczto 4.

Feminina: tetho, othtetho svathlosczy 2, 18, 21, 24, 25; steto, 22 (Asteto giste gory); stetho szeme galilee 24; do theto szeme aszie 30.

Temata na -ja. *Masculina:* gego 1, 2 (*2 r.*), 3, 5, 8, 9 (*2 r.*), 10, 11 (*2 r.*), 12 (*3 r*), 14, 15 (*2 r.*), 16, 18, 19 (*2 r.*), 22, 23, 25, 28 (*3 r.*), 29 (*3 r.*), 30 (*2 r.*), 31, 32, 33, 34, 35 (*5 r.*), 36 (*3 r.*); go doszȯcz ne mosze 5, 10, 15, 23, 29; do nego 12, 29; sznego 30, 4; mego, volȯ othcza mego 16; od svego othcza 26; do suego domu 34 (*2 r.*); isego (i śego roku *podobnie jak* do śego roku) 36 *starosł.* СИНЪ; fsego dna isego roku 36, *starosł.* ВЬСЬ; naszego, volȯ naszego othcza 16, 20.

Neutra: thuego miloszerdza 2; skorȯ svego czala 18, 19 (*3 r.*), 20 (*2 r.*); dzeczȯthka naszego 5.

Feminina: ge, fge ... szyuocze 9, 11, 14, 26, 29, 31, 34; do ne przybeszy 29; othne przeuedecz 9; swe 18, 29, 13; ynaloneszȯ on vne (u niéj) poloszy 29; vsue maczerze 9.

Formy: dońego, zńego, *są według prof. Baudouina de Courtenay* (Głottołogiczeskija zamjetki, *por. téż Ad. Ant. Kryński, Rozbiór gramatyki pols. histor. porówn. Dra A. Małeckiego,* (*odbitka z Bibl. Warsz.*), *1880, str. 14, 33*), *już analogiczne, bo* ń, *tak zwane eufoniczne jest szczątkiem przyimków*: съ, къ, (*odpowiadają im*: cum, in). *Rekonstruowana więc forma prasłowiańska byłaby* сън, къп, *któreto* n *na końcu złączyło się tak ściśle z następującym wyrazem, że poczęto nietylko przy tych przyimkach używać formy zaimków zaczynającéj się od* n, *lecz i przy innych, jak* do niego, z niego, *a w języku serbskim utworzono nawet adjectivum posses.* njegov, -va, -vo.

§. 49. Dativus singularis. Temata na -a. *Masculina*: themu tho gistemu czeszarzevy 10, 17, 21, 22, 25; themv 17; fszythkemu svathu 4, 25. *(wprawdzie nie jest to zaimek, ale odmienia się w genet. i dat. sing. zupełnie jak* ten, ta, to).

Neutra: temutho bila neuerzyla 7, 10, 25, 36; themu 13, 25, 35.

Feminina: theto kaszny posluszen 6.

Temata na -ja. *Masculina*: gemuszcy 4, 8, 9, 11, 12, 13; knemu 9 (*2 r.*), 10, 30 (*2 r.*), 31 (*2 r.*), 35; mu, szȯcz mn ony bily chualȯ daly 6, 8, 9 (*2 r.*), 10 (*2 r.*), 12, 18, 19 (*2 r.*), 23, 27, 29 (*2 r.*), 30, 31 (*2 r.*), 32, 33, 34, 35 (*3 r.*); svemu oslouiy 7, 25; swemu 35; naszemu ludu 1, 2, 11; ginsemu bogu 22.

Neutra: gemuscy masthu 24. *W dativie podobnie jak w genetivie a następnie instrumentalu i locativie singularis, masculina i neutra zlewają się i mają jednakową formę.*

Feminina: ge, rǫcze szǫ ge byle uschle 7, 8, 9; kne (*ku niéj*), vczeczmiszo dzysza kne 3, 8, 13, 21, 28, 34; gescy gest bylo tho yma Drusyana 34.

§. 50. Accusativus singularis. Temata na -a. *Masculina*: tentho svath othkupicz 1 (*2 r.*), 2 (*3 r.*), 4, 5, 6, 10 (*3 r.*), 11 (*2 r.*), 14, 16 (*2 r.*), 17, 20, 23 (*3 r.*), 24, 25, 26, 27 (*2 r.*), 28, 31, 33, 34, 36; Aftenczy tho czasz 24; thento (glosz) bil vslysal 10, 15; von (w on) czasz 23, von gorǫcy oleg 30. *Forma genetivu w znaczeniu accusativu*: tegotho proroka (poslal gest bil) 12 (*2 r.*).

Neutra: tho 1 (*4 r.*), 2, 4, 5 (*2 r.*), 7, 10 (*2 r.*), 11 (*3 r.*), 12, 14, 16 (*2 r.*), 18 (*3 r.*), 19 (*4 r.*), 20 (*3 r.*), 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29 (*4 r.*), 30, 32, 33 (*3 r.*); 34 (*2 r.*).

Prócz tego znajdujemy zaimek to *w najrozmaitszych złożeniach lub téż jako przyczepkę w każdym prawie wierszu, jak np.* apsto (*a przez to*) 1, 2 (*3 r.*), 3, 4 (*2 r.*), 10, 11; apstocz 4, 5 (*3 r.*), 6, 9, 10 (*2 r.*), 11 (*5 r.*), 12 (*6 r.*), 13 (*3 r.*), 14 (*2 r.*); psto 8, 13, 19 (*2 r.*), 20 (*2 r.*), 26, 27 (*3 r.*), 28, 29, 33 (*2 r.*); aprestocz 4, 13, 15, 16 (*6 r.*), 23, 25 (*3 r.*), 26 (*3 r.*); apresto 17 (*4 r.*), 19 (*2 r.*), 20 (*2 r.*), 21 (*3 r.*), 22, 26, 27 (*4 r.*), 28 (*6 r.*), 29 (*3 r.*), 30 (*3 r.*); przeztocz 23, 25; ftho 7; natocz 26, 27, szato 27,

Feminina: thǫto dan przynosl 6, 15 (*2 r.*), 18, 22 (*3 r.*), 30; onǫ gysthǫ dzeuiczǫ vsrzy 29.

Temata na -ja. *Masculina*: gy ony bily przedaly 6 (*2 r.*), 8 (*2 r.*), 9 (*3 r.*), 10 (*2 r.*), 12, 13, 14, 18 (*2 r.*), 19 (*2 r.*), 20 (*2 r.*), 23 (*2 r.*), 24, 25, 27 (2 r.), 28 (*2 r.*), 29 (*6 r.*), 30 (*4 r.*), 31, 32, 33, 35 (*4 r.*); gij ona fgasly ... bila polosila 7; gi ... karal byl 12. (*o zaimku* ji *por. Ad. Ant, Kryński, Rozbiór gramatyki A. Małeckiego, str. 31, 32*).

ven (*czytaj*: weń) 2, *powstało to z* vьn -ji = venj = veń, *tak że tematem jest tylko zmiękczenie spółgłoski* n. *Podobnież:* nan (*nań*) 6, 18, 31; poden 11; szan (*zań*) 7, 10; przesen (*przezeń*) 32, 28; svog pokog ono thamo malo 6 (*2 r.*), 24; nasz szyuoth ... chwo ualy 17.

Genetivus w znaczeniu accusat : go, proszǫcz go 11, 18, 19, 23, 26, 33, 34 (*2 r.*), 35; svego szinka porodicz 6, 7 (*3 r.*), 8, 22, 23, 24 (*2 r.*).

Neutra: ge, szǫcz ge ony bily pouedzely 4, 8, 20, 21, 28, 30 34; gesz dzeczǫ dzeuicza porodzy 10; przeszne (bogadstwo) 19; svoge odzene vpraly 22, 26; asfec veszele ... pouedzely 4; fswe pryrodzene 34, 18, 19, 20, 26, 32; naszswe oblycze 33.

Feminina: gǫ (*ją*) duchem napelniy 2, 3 (*2 r.*), 13 (*2 r.*), 15, (*2 r.*), 19, 21, 27, 28 (*2 r.*), 31 (*2 r.*), 32, 34, 36; mogǫ greszną duszǫ ... osfeczycz 2; svǫ 18, 19, 31, 32; svogǫ maczersz 22; sswo-

gǫ fszyczkǫ thagemniczǫ vkaszal byl 29; dwogǫcz rzecz ... rosumecz 28.

§. 51. Instrumentalis singularis. Temata na -a. *Masculina nie dają nam żadnego przykładu, wnosimy jednak z analogiji do innych przypadków, że forma ta była taką samą, jak u neutrów.*

Neutra: tiim, vele lat przethtiimto 8; tim, przethtimto 8; stimtho 24; przedthim to szobe ona komorǫ naimue 8; przedthim vele lat 9.

Feminina: thǫto svatloszczǫ osveczon 2, 3, 13, 21, 28; gakǫcz gest go szauital 28.

Temata na -ja. *Masculina:* giim, czinsz czeszarzeui giim (volem) oni szaplaczyly 6; pothgimszecz domem 7; setfszy szim (z jim) do gego losznicze 9; fragu snm *(z nim)* szostal byl 35; szanijm *(za nim)* milego xpa prosyl 33; pred nim 6, 8; przethnm 15; nadnm 9; nad nim 14; ktory clouek svim neprzygaczelem cheszǫ valcicz 19, 24, 30; sznaszim neprzygaczelem 19. *Godną uwagi jest forma* szim (z jim) = сънимъ, *gdzie* n *brakuje. Mamy tu znowu wiele przykładów, gdzie pomiędzy* n *a* m *końcowym samogłoska się wyrzuca.*

Neutra: thvim miloserdzym 2; svim vbostvem 11; naszim serczem 36. *Godna uwagi, że ani w mascul. ani w neutrach nie znajdujemy formy* tem, niem, *lecz zawsze* tym, nim (jim).

Feminina: gǫsz mamy do krolefstwa nebeskego przicz 16; swǫ smerczǫ odkupicz 3; atenczy tho svǫ panǫ szadnego dzeczǫthka nemal gest bil 35.

§. 52. Locativus Singularis. Temata na -a. *Masculina:* na themtho svecze 2, 17, 18; na temtho svecze 8, 11 *(4 r.)*, 12 *(2 r.)*, 21, 27, 28 *(3 r.)*, 36; aftemcytho okrǫdze 9.

Neutra: othemtho czǫsto slychacze 1, 18, 21, 28, 34 *(2 r.)*, 35; o tem tako pysze 30; pothem 2, 15, 19, 33, 35; potem 14, 18, 36; fthem 19, 25; ftem 28, 29.

Feminina: ftheto dzysegsze ewe 23; ftetho szeme syrie 24, 26: po one svathloscy 32.

Temata na -ja. *Masculina:* nanjm (ośle) szobe bily noszyly 6; fnem (przebithku) othpoczynǫlo 6; na ssvem svecze 8; o nem (vslyszafszy) 30, 32 *(2 r.)*.

Neutra: fsvem szerczu 9, 14 *(2 r.)*, 22 *(2 r.)*; fswem sercu 27, 32; fnem (odzieniu) neodpoczyua 19; fnaszem szerczu 15, 18, 28. *Wszystkie masculina i neutra mają formy:* tem, niem, swem itp., *a nie* tym, nim, swym. *Odpowiadają te formy podobnie jak instrumentalis singularis zupełnie formom starosłowieńskim.*

Feminina: fne (komorze) leszala 6; fswe mlodoscy 30 *(2 r.)*; ne gest fftwe voly 15; verze vasze byl skusil 23.

§. 53. Dualis. Nominativus. Mascul.: athacz (bracencza) szǫ byla ... 32; gesta ona bila ... prisla 7, 33, 34.

Locativus. Femin.: fsvu rǫku 9; nasfv rǫku 10.

Dativus. Mascul.: onima dvema braczenczoma tho bil pouedzal 33; gyma plodu byl poszycil 35.

Instrumentalis. Femin.: sviima rǫkama 7. *Na inne przypadki nie ma w zabytku przykładu żadnego.*

§. 54. Pluralis. Nominativus. Temata na -a. *Masculina*: tycz szǫ czy ge ony bily opuszczyly 4; thy to trzy krolcue 4, 24; ony pouedagǫcz 1 (*4 r.*), 4 (*4 r.*), 6 (*7 r.*), 7 (*2 r.*), 8, 9, 11 (*4 r.*), 12 (*5 r.*), 13 (*4 r.*), 14 (*2 r.*), 17, 19 (*4 r.*), 21 (*6 r.*), 22 (*3 r.*), 23, 24 (*9 r.*), 25, 27 (*3 r.*), 29 (*2 r.*), 30 (*2 r.*), 31, 32 (*10 r.*); oni ... sfa krolefsswa bily mely 4, 6 (*3 r.*), 8, 18, 24; oniy ... bylycz szǫ dostogny 12 (*3 r.*), 14, 19 (*2 r.*); onij ... dagǫ 20; czy (ci) yszecz czytho ludze 13; szamy dobrze vecze 1, 2, 11, 13, 17, 19, 21, 28. 30 (*tu więc i formy accusativu bywają używane w znaczeniu nominativu*).

Neutra: thatho fszyczka ſsnamona 28, 29; ona (slova) pyszana 23.

Feminina: thyto rosczky y tho kamene obroczyloszǫ 33; ony (nouinij) 3 (*2 r.*).

Temat na -ja. *Neutr.*: gascy (slova) 23 (*2 r.*).

§. 55. Genetivus pluralis. Temata na -a. *Masculina:* tichto ludzy gest malo 11, 32.

Neutra: tich (aotichcymasth) 4; tichto bosich slof 31.

Temata na -ja. *Masculina*: gich sloscz karal byl 12 (*3 r.*), 14, 15 (*3 r.*), 16, 21; gych (*grzechów*) tesze dopuscily 15, 17; do nich (*pasterzów*) 24; svich rzyczerof 9, 14 (*2 r.*), 15; nasich grzecof posbauil 23.

Neutra: sich (othsichmasth) 10, 15.

Feminina: svich (*nóg*) 21, 31.

Dativus pluralis ma podobnie jak genetivus na wszystkie 3 rodzaje jednę formę.

Temata na -a. *Masculina*: thimto vernm xpianom 3; ku onim ludzem 23.

Temata na -ja. *Masculina:* giim (*chrześcianom*) 3, 32, 33; gim (*ludziom*) 11, 12 (*2 r.*), 13, 22, 31, 33, 35; knim 17, 25; knm 21, 22, 32, 33 (*2 r.*), naszim othczom 23.

Feminina: sfvim nogam 6; svim duszam 11, 20, 33; naszym duszam 15; nasziim 17; nasiim duszam 25.

§. 56. Accusativus pluralis. Temata na -a. *Masculina:* chouacz thyto dary 16, 17 (*2 r.*), 21, 27; Aticz fszythky clonky mal gest byl 20; tesze pany 12, 18; (*podług analogiji accusativu* je).

Neutra: thato sloua movy 1, 3.

Feminina: thyto xǫdzy Apokalipsim napyszal 30.

Temata na -ja. *Masculina:* ge (*osła i wołka*) on bil nakarmil 7 12, (*3 r.*), 16, 17, 21, 22, 24, 28, 32, 33; nane (*ludzi*) 2, 32; szane (*grzechy*) 14; przeszne (skuthky) 17; moge, na gody prysetl moge 35; nasze grechy othpusczyl 11, 20; vydzal vasze angoly 33; swe fszythky dniy 14, 15, 17, 32.

Neutra: ge *(czuda)* czynil 28 *(3 r.)*, 4; fsvoga vstha 22, 23; swoga mastha ... sprzedala 32; sfa krolefsswa bily mely 4, 6; na swa kolana 33.

Feminina: sue dzedziny ... stracily 33.

Z przykładów przytoczonych pokazuje się, że często jeden rodzaj przyjmuje formę drugiego rodzaju, jak np. ge *mascul. i fem. znajdujemy i w neutrum.*

§. 57. Instrumentalis pluralis ma dla wszystkich trzech rodzajów: tymi, jimi.

Temata na -a. *Masculina*: predonimy fszythkimi luczmy 31.

Temata na -ja. *Masculina*: naszymy grzechy 23; svymy grzechy 23; swymy neprzygaczoly 19; svimij prygaczoly 33.

Neutra: nad nimi *(dziećmi)* 13; isbyszǫ ony gymy *(dziećmi)* neslauily 13.

Feminina: snymy *(żonami)* 22; svijmij szonami 22.

Locativus pluralis. Temata na -a. *Neutra*: natichmastch 8, 25, 29, 31, 32 *(2 r.)*, 34 *(2 r.)*, 35 *(może to być jednak i genetivem)*.

Temata na -ja. *Mascul.*: fnich *(grzechach)* neszamarly 20; fnasich grzechech oczuczyly 14.

Feminina: fgichszecz xǫgach 30. *Na wszystkie więc 3 rodzaje mamy jednę formę*: tych, jich.

§. 58. Zaimki: kto, co. *Nominativus*: cho *(co)*, choscy on tentho svath othkupicz ma 1; chosczy on vasz ma swǫ smerczǫ odkupicz 3; chosczy ono fszythkemu svathu ludu bǫdze na uczeszene 4; choszcy szǫ oni ... sfa krolefsswa bily mely 4; chosbicz ona szobe gospodǫ ... nagǫla 6; chosbicz ge on bil nakarmil 7; choszcy gest ge bylo tho ymǫ Sibilla dzano 9; chosbicz on bil nadnm mocznegszy 9; chosbicz on szobe gospodǫ szan nagǫl 10; choscibigy ona pred szimnem bila przycrila 10; choscy gest ge bylo yezabel dzano 12; chosczy ony veli dzecy magǫ 13; chosczy ony varo kresciganskǫ cheliszǫ szagubicz 14; chosz szǫ nam darmo danij 16; chosmv bylo tho ymǫ Astaroth dzano 18; chosczy ono nasz barszo czǫsto ge (edit) 19; choscige vǫsz fszemǫ sclonij 20; choscy gest ge byl svǫthy bartlomeg strogyl 21; gaczeszm vasz bok chos gesmcyga vasz 22; choscy mu gest bylo ... dzano 23, 30; choscy ono bǫdze fszythkemu ludu nasbauene 25; choscymu tho ymǫ gednoroszecz dzegǫ 29; choszcy szǫ ony byly slimy duchy opǫthany 32.

Genetivus: nebogcze szǫ vy niczego 23, 25.

W znaczeniu accusativu mamy formę genetivu kogo, *w zwrocie*: ny przeskogo gynsego nemamy otrzymacz tego 15.

Dativus: Alie czemucz nasz xt mily gest on bil tego chal 26.

Accusativus: cho *(co)*: choscy gest ge byl svǫthy bartlomeg strogyl 21; choscy gest ge bil ... strogyl 28; choscy gest ge przeszen byl ... czynil 28 *(2 r.)*; choscy gest gy nasz xt mili ... vkaszal byl 29; choscy gest ge on ... mal byl 30; chosczy one tegotho aduentu poszǫdaly 3; chocz ga kmu bǫdǫ mouil 21; nix: przecif themu

nix nemouǫ 13; aoczalocz on nix nedba 18; anixecz ginsego thamo nesǫcz ony bily nalesly 32. *Na inne przypadki nie mamy w tym zabytku żadnego przykładu.*

§. 59. B) Zaimki nierodzajowe, to jest osobowe: ja, ty, my wy, *i zwrotny* się.

Singularis. Nominativus: ga *(ja)*, gaceszm namnegszy posel 1; pouedamci ga tho vam 1; proszǫ ga 2; isbichcy ga ... sluszyl 2; gakobichcy ga ... nalasl 2; ga vam ... veszele sgavam 4; ga dzysza ... dagǫ 9. *Podobnież*: 13, 15, 16 *(3 r.)*, 17 *(3 r.)*, 21 *(2 r.)*, 22 *(2 r.)*, 25 *(2 r.)*, 26 *(2 r.)*, 33, 34; thy: proszysz thy dzysza xpa 2; aby my thy raczyl 2; przydzythy knam nasz mily pane 3; abythy dale nemǫskal 3; thy gesz bok mog; thy gesz stworzicel 9. *Podobnie:* 10 *(2 r.)*, 11, 15 *(2 r.)*, 17 (2 *r.)*, 20 *(2 r.)*, 21, 22 *(4 r.)*, 26 *(2 r.)*, 29, 31, 34, 35 *(2 r.)*.

Genetivus: do czebe svathlem oblocze przydǫ 11. *W znaczeniu accusat.* amicz czebe chemy slyszecz radzy 23; szǫ byly szebe sdrzucyly 19; mamy szebe odzene sdrzucicz 19; vǫcz on thamo szebe starǫ skorǫ szene 18; sdruczmy szebe starǫ skorǫ 18. *W podobnych zwrotach znajdujemy* szebe *(siebie) na 19. stronie 5 razy i na 20. raz.*

§. 60. Dativus. mne *(mnie)*, ginsemu bogu nisli mne 22; kumne ... nagody prysetl 35; mi, abymi thy thamo snadane nagothouala 34; mij, thy gesmij nekegdy byl tho odmaual; my, aby my thy raczyl mogǫ gresznǫ duszǫ ... osteczycz 2; thobe sluszyl 2; thobe tako chualǫ gako bogu dagǫ 9; abicz thobe xpt dal dludze stroue 15; ga tho thobe szaprafdǫ pouedam 26; tobe, ga tobe pouedam 17, 21; tobe tako odpoueda 26; gacz tobe drusiana kaszǫ 34; szobe, chualy szobe czynicz 4. *Podobnież na str.* 6 *(5 r.)*, 7, 9, 10, 11 *(2 r.)*, 14, 23, 29, 31, 33 *(4 r.)*, 34; sobe, gego miloserdze sobe nalesly 36; xobe *(k sobie)* prigǫcz bily poszǫdaly 3.

Mamy też formę dativu ci *(2 pers.), która najrozmaiciéj pisana przyczepia się do każdego wyrazu, a to:* czy, ci, cz, cy, ć, czi, cij. czy: gdisczyszǫ ... szin narodzi 1; takeszcy svǫczy angely 1; isczyszǫ natosza nas sbauiczel gest byl narodzyl 1; gdisczy stare latho schodzy 2; A teszczy nasz xt mily 2; tenczy bǫdze veszuan 2; tesczy xt. gesthcy on posnan bil 2; isczy on nebo y szemǫ osfecza 2. *Prócz tego znajdujemy je na str.* 3 *(8 r.)*, 4 *(7 r.)*, 5 *(7 r.)*, 6 *(6 r.)*, 8 *(10 r.)*, 9 *(5 r.)*, 11 *(4 r.)*, 12 *(9 r.)*, 13 *(4 r.)*, 14 *(2 r.)*, 15, 17, 18 *(2 r.)*, 19 *(4 r.)*, 20 *(2 r.)*, 24 *(3 r.)*, 28, 35; ci: pouedamci 1; gdisciszǫ xt ... narodzyl 1; narodzilci szǫ gesth on byl 2; gestci ono .. bilo velike 4; gestci szǫ ono bilo ... tako roszyrzylo 4. *Daléj*: 5 *(2 r.)*, 7, 8, 10 *(3 r.)*, 25, 29, 32 *(2 r.)*, 36; cz: tedicz 1, 6 *(2 r.)*; Anapiruecz 4; szǫcz 1 *(2 r.)*, 3 *(2 r.)*, 4, 6 *(3 r.)*; Aprestocz 4; takǫcz 1, 4, 6; Afftorecz 4; yszecz 2, 4; Trzeczecz 4; isbiczszǫ 2, 6; Apstocz 4, 5 *(3 r.)*; ktoricz 2 *(2 r.)*; tycz 4; aszaprafdǫcz 2; stegoczto 4; genszeczszǫ 2, 5 *(2 r.)*; cuartecz 5; tegocz 2; kakecz 5; gakocz 3, 6; difnecz 5 *(2 r.)*; adalecz 3; napirfnecz 5; alecz 3 *(3 r.)*, 6; iszecz 5; kakocz 3; isbycz 6; auelikacz 3; tocz 4,

5; bilocz 4, 5 (*2 r.*). *Wypisałem tu wyrazy, z którymi się ta forma łączy z 6 pierwszych stronic, daléj zaś w ogóle mamy tę formę na str.:* 7 (*9 r.*), 8 (*14 r.*), 9 (*15 r.*), 10 (*19 r.*), 11 (*11 r.*); 12 (*15 r.*), 13 (*7 r.*), 14 (*8 r.*), 15 (*5 r.*), 16 (*6 r.*), 17 (*9 r.*), 18 (*9 r.*), 19 (*10 r.*), 20 (*14 r.*), 21 (*6 r.*), 22 (*5 r.*), 23 (*14 r.*), 24 (*10 r.*), 25 (*10 r.*), 26 (*16 r.*), 27 (*14 r.*), 28 (*5 r.*), 29 (*10 r.*), 30 (*8 r.*), 31 (*11 r.*), 32 (*16 r.*), 33 (*5 r.*), 34 (*9 r.*), 35 (*5 r.*); 36 (*6 r.*); cy: choscy on tentho svath othkupicz ma 1; gdiszcy szǫ knam ... stǫpoualy 2; gestcy szǫ on .... narodzil 2; gesthcy on posnan byl 2; isbichcy ga ... sluszyl 2; gakobichcy g ... nalasl 2; *str.*: 3 (*2 r.*), 4 (*7 r.*), 5 (*4 r.*), 6 (*3 r.*), 7 (*6 r.*), 8 (*4 r.*), 9 (*6 r.*); 10 (*7 r.*), 11 (*4 r.*), 12 (*2 r.*), 13 (*2 r.*), 15 (*2 r.*), 20 (*2 r.*), 21 (*3 r.*); 22 (*2 r.*), 23 (*2 r.*), 24 (*6 r.*), 25 (*2 r.*), 26 (*6 r.*), 27 (*2 r.*), 28 (*6 r.*), 29 (*8 r.*), 30 (*10 r.*), 31 (*6 r.*), 32 (*6 r.*), 33 (*2 r.*), 34 (*6 r.*), 35 (*2 r.*), 36; c: asfvec veszele 4; sǫć ony 4; gaceszm (jać jeśm) 1; czi: tenczisz̨ǫ gest on dzysza vczinil 5; gdiszczisz̨ǫ gest on byl narodzyl 10.

§. 61. Accusativus: mǫ (*mię*) Alie bicz mǫ ony dotrzeczego dna tamo czakaly 22; czǫ (*cię*) przeczǫ velyke vbostwo istradǫ cirpal byl 11; szǫ, ysciszǫ .. narodzil 1; gdisszǫ xt gest byl narodzyl 1; iscizyszǫ 1; gdisciszǫ 1; *str.*: 2 (*6 r.*), 3, 4 (*3 r.*), 5 (*5 r.*), 6, 7, 8 (*4 r.*), 9 (*5 r.*), 10 (*4 r.*), 11 (*3 r.*), 12 (*2 r.*), 14 (*2 r.*), 15 (*2 r.*), 16, 17, 18 (*2 r.*), 19, 20 (*2 r.*), 21 (*2 r.*), 23 (*4 r.*), 24, 25 (*2 r.*), 27, 28, 29, 30 (*2 r.*), 31 (*2 r.*), 32 (*2 r.*), 34 (*2 r.*), 35 (*3 r.*), 36 (*3 r.*); sze, abisze gǫ thy opekal 31; sza, natosza nasz sbauiczel gest byl narodzil 1; szaszǫ frosczky y fkamene bylo obroczylo 34; ku swemu domu szaszǫ uafroczyl 35; szǫ *przy liczbie mnogiéj znajdujemy*: i, 2 (*2 r.*), 3 (*2 r.*), 12, 13 (*3 r.*), 14 (*3 r.*), 15 (*4 r.*), 16, 17, 18, 19 (*2 r.*), 21 (*2 r.*), 22, 23, 24 (*2 r.*), 25 (*3 r.*).

Instrumentalis: mnǫ, tutha bicz semnǫ 35; tobǫ, bog stobǫ 3; nathtobǫcz 10; lud predtobǫ spoueda 22; szobǫ, my szamy szobǫ nemoszemy 2; pod szobǫ mal byl 5, *str.*: 6 (*4 r.*), 9, 13, 17, 21, 24, 28.

Locativus: szobe, szamo fszobe difne bilo 5 (*2 r.*): na szobe swe odzene rzaszal byl 18; mal gest byl fszobe sfwǫthy bartlomeg 21.

§. 62. Pluralis. Nominativus: my greszny ludze 2; my szamy 2; my vczeczmiszǫ 3, 11 (*2 r.*), 13, 14 (*2 r.*), 15 (*2 r.*). 16, 17, 18, 19, 20 (*2 r.*), 21 (*2 r.*), 23, 25, 27, 28, 36; mi, chemly mi 2; mi greszny chemly 13; amicz czebe chemy slyszecz 23; mi ... negneualy 23; vy szamy dobrze vecze 1, 11; vy bily slyszely 3; veszelczeszǫ vy tego dla 3; *prócz tego str.* 19 (*2 r.*), 22 (*5 r.*), 23, 25 (*3 r.*), 28, 29 (*2 r.*), 30, 33 (*7 r.*); vi, bisczevitho dobrze vedzely 28.

Genetivus: nasz (nas), przdze donasz mily xpt 3.

Dativus: nam bily pouedaly 1; mouilczy gest on nam 3; szǫ nam bily pouedzany 3; *daléj*: 3, 4 (*2 r.*), 5 (*2 r.*), 11, 15, 16 (*3 r.*), 18, 21, 23 (*3 r.*), 25, 30; knam sznebosz svǫczy angely ... stǫpoualy

2; vkaszal przycz knam 2, 3 (*2 r.*), 4, 22, 23, 34; vam fszythkiim xpianom 1; ga vam dzysza velike veszele sgavam 4, 15, 16, 25 (*2 r.*); kvam, prydze on kvam 3; kvam gydze 3.

Accusativus: nasz (nas) svim vbostvem vczinil bogathe 11; domeszczy nasz bog 11; nasz dzysza naucza 13; bog nasz tego szachouag 15, 17, 19, 23, 36; vasz ma swǫ smerczǫ odkupicz 3; vasz stetho szeme egypta vyuotl 22; vasz verze vasze byl skusil 23; na vasz tentho strach gest bil spuscil 23. (*właściwie forma genetivu*).

Instrumentalis: namy, nad namy smiloual 11; medzynamy mogl tako rzecz 16, 17; szanamy szagresznmij xpa prosyl 36; medzynamy che bicz 2.

IV. Deklinacyja złożona przymiotników.

§. 63. Odmiana złożona powstała ze ściągnięcia odmiany rzeczownikowéj z zaimkową (ji, ja, je), *dlatego zowie się także ściągniętą. Tutaj podobnie jak przy zaimkach rodzajowych, wszystkie z poprzedzającą twardą będę nazywać: temata na* -a, *z miękką zaś: temata na* -ja.

Nominativus singularis. Temata na -a. *Masculina*: svǫty (lucasz) 1, 3, 7, 12 (*3 r.*), 13 (*2 r.*), 16, 17 (*2 r.*), 18 (*2 r.*), 19 (*3 r.*), 21, 24, 26 (*3 r.*), 27 (*7 r.*), 28, 30. 31 (*2 r.*), 32 (*3 r.*), 33 (*4 r.*), 34 (*3 r.*), 35 (*2 r.*); swǫthy (barthlomeg) 20, 35; swǫty (barthlomeg) 20; sfwǫthy (bartlomeg) 21; svǫthi (gan) 35; mily ihu xpt. 2 (*2 r.*); mog mily pane 3 (*w funkcyji vocativu*) 3 (*3 r.*), 8, 11, 12, 13, 16, 17, 21, 22 (*2 r.*), 23 (*4 r.*), 25 (*2 r.*), 26 (*3 r.*), 27 (*3 r.*), 28 (*3 r.*), 29 (*4 r.*), 31 (*3 r.*), 32; mili xt ... iest bil narodzil 4; sam mili xt vczinil 25; nasz xt mili 29; mog mili szyne 35 (*w funkcyji vocativu*); greszny, tentho clouek byl barszo greszny 2; ga dzysza greszny clouek 2, 10, 11, 20, 29; gszniy (*greszny*) clouecze (*vocativus*) 15; gediny oczeczecz 3; gedzyniy (svǫthy gan) narodzyl 13; gisty (czeszarsz) 4, 10, 18, 22, 30; gysthy opath 36; viszoky, genszecz gest bil barszo viszoky 5; vyszoky, (*w takim samym zwrocie*) 5; niszky 5; nisky 5; stari, gest on dzysza vczinil barszo niszky i tesze stari i mlody velky y maly bogaty y vbodzy 5; stary 8 (*2 r.*), 36; mlody 5, 8 (*2 r.*), 23, 36; mlodij, gest szǫ on nam byl vrodzyl mlodij alie tesze skromny 23; velky 5; veliky (xt) 8 (*2 r.*), 22; maly 5, 8, 9; bogaty 5, 19, 35; ubodzy 5, 10 (*5 r.*), 23; skromny 5, 23, 20; fszeliky clouek 6; szadny clouek 8; sadny clouek 35; moczny, gest on byl veliky y moczny 8, 9; rzymsky (czesarsz) 9; mǫdry (gest byl) 9; ktorij clouek 9; ktoricz (clouek) 2 (*2 r.*), 13, 17 (*2 r.*), 19, 29; ktory (clouek czyni) 16 (*3 r.*), 19; nektory clouek 16, 17; taky (clouek) 9; nebesky (oltarsz) 10; israhelsky (krol) 12, 22; velebny doctor 13; sly (duch) 15, 32, 19; kalsdy krescygan 16; pogansky krol 16; negrzeszny (clouek) 17; klǫthy, ma bycz swǫthy alie negrzeszny any tesze klǫthy 17; pyszny, abycz

on nebil pyszny 20; gneflyvij (abicz on nebil) 20; gneflyvy szó on byl naszim othczom vkaszal 23; necisthij (ísbicz on nebil) 20; suatly, A oblok barszo suatly 22; miloscivij (gest on nam barszo) 23; prycrij, szó ... vkaszal gneflyvy itesze prycrij 23; mlodij, czychy, gest szó on nam byl urodzyl mlodij alie tesze skromny czychy y vbodzy 23; vmarly (mlodzenecz) 33 *(2 r.)*.

Neutra: nebeszke krolefstwo 1; stare latho schodzy a noue przichodzy 2; dzyfne, gestcy ono dzyfne bilo 5; difne *w podobnych zwrotach* 5 *(6 r.)*; velebne slachethne y tesze milosczyue bilo 5; pókne dzeczóthko 9; szalone (slouo) 17; cysthe (suerzó) 29; neczysthe (odzene) 19; rócze (suerzó) 29; gysthe sverzó 29; giste (veszele) 4 *(3 r.)*, 5; gisthe 4; velike 4 *(3 r.)*, 5, 31 *(2 r.)*; sle pouetrze 34 *(2 r.)*; szadne sle pouetrze 34; skonane, Atocz gest skonane 25; vószeve (przyrodzene) 18. *Liczebniki porządkowe*: cuartecz tho giste veszele 5, 10, 31; pótecz 32.

Feminina: sdroua (maria) *vocativ.* 3, 13, 21; gest ona zdroua byla 8; pelna (miloscisz) 3; brzemenna 6, 24; kalsdacz tesze neuescza thvarsz 6; vboga 6 *(2 r.)*, 10, 23; mila (matuchna) 9, 10, 11, 14, 29, 30; módra bila 9; pókna, dzeuicza barszo pókna szedzala 9; gistha krolefna 10, svótha helsbetha bylacz gest ona stara 12; sla szona biua 13; sromislyua (sromiźliwa) 15; szucha (szema) 20; moczna (szema) 20; szymna (szema) 20; napiszana (thagemnicza) 30; velika (svatloscz) 30; dobra szona itesze naboszna 34; mocnó, ona kroleua barszo mocnó fdzen boszego narodzena gest bila knemu przygachala 9. (*Znak ó wyraża tu może a pochylone, więc*: mocnó = mocná).

Temata na -ja. *Masculina*: boszy, amir boszy bócz naszemu ludu 1, 5, 26, 27; namnegszy poszel 1; svóthszy 8; starszy (gest on byl) 8 *(2 r.)*; mocznegszy vóczszy y módrszy 9. *Liczebnik*: trzeczy 13.

Neutra: vóczsze (dzeczó) 10; vóthsze miloserdze 31; mocnegsze (dzeczó) 10; bosze (miloserdze) 31 *(2 r.)*, 34; naduódse (miloserdze) 31; trzeczecz tho giste veszele 4, 10, 30.

Feminina: neuescza thvarsz 6; bosza (thagemnicza) 30.

§. 64. Genetivus singularis. Temata na -a. *Masculina*: milego, oth milego xpa 1, 3, 4, 14, 18, 22, 27, 33; svótego, presz daru ducha svótego 2, 3, 12, 13, 15, 17, 21, 27 *(2 r.)*, 28, 29, 33, 35; swótego, doswótego gana 34; mylego, od svego othcza mylego 26; velikego vszythka 5; pospolnego, do gednego domo pospolnego 7; nedzelnego (dna) 7, 24; Adamouego, othstuorzena Adamouego 8; sznisktorego szyna 13; smerthnego grzecha 16; gystego krola 18; necystego (skutku) nemely 22; gorócego, specza gorócego 22, 30; od sylnego strachu 23; do balego (*białego*) dna 31; nebeskego (*chleba*) 32; nebeszkego (othcza) 16.

Genetivus w znaczeniu accusativu: milego, vydzóc on milego xpa 3, 6, 7, 8, 18 *(2 r.)*, 19 *(2 r.)*, 23, 24, 27, 28, 33; nebeskego, pres posla nebeskego 3; dobrego cloueka dal 12; ktorego cloueka szabyly 22, 28; nektorego cloueka ftentho blód szauotl 15; svóthego

Jusch chczemÿ oglądacz szwÿą / toszcz marÿeÿ pannÿ ktora / yest naszÿm przÿkladem tą po- / znamy z ÿeÿ zakonnoszczÿ ktora ÿesth / potrzebna naszey szwÿątoszczÿ gdzÿe / uypysą dwanaszczÿe regul szwÿąto- / szczÿ bÿorącz trzÿ, od dauÿda szwÿą- / tego, trzy od cristosoma dwoÿe trzy / drugÿe, od szwÿątego bÿernata [1]), grze- / gorza [2]) Rÿcharda ty reguly z uÿelką / czuynoszczyą pelnÿla marÿa wtym / zyuoczÿe /

Ku pyerwszÿm trzem regulą / przÿstąpuÿe dauÿd rznkl / w duchu szwÿątÿm psalmo trzÿd- / yestego trzeczÿego capitulu ktorÿ / yest czlouÿek ktory chcze zÿuod mÿ- / ecz a mÿluÿe dny uÿdzÿecz dobre /

(141 r.) Daleÿ mouÿ odwrocz sÿą od zlego / a czÿny dobrze Szukay pokoÿu ÿ / barzo ÿego naszladuÿ, pÿerua regu- / la yest odklonÿcz sÿą od zlego Wto- / ra dobrze czÿnÿcz Trzeczÿa uyele cz- / ÿerpÿecz /

Pyerua regula szwÿątoszczÿ / ÿest grzechom sÿą uyaro- / uacz bo zloszcz uÿnÿ grzechu, przeczÿ- / uÿa sÿą blogoslauÿensthwu szwÿą- / toszczÿ A przeto pospolu bycz nÿemo- / gą, przeto bog mouy przesz Esaÿasa / pÿeruego capitulu przestanczÿe zle / czÿnÿcz a uczczÿe sÿą dobrze dzÿelacz / czo potwÿerdza prauo szwÿąte rzekącz / Szwÿątoszcz nÿeuÿnnoszczÿ telko do- / brÿm slussa. przeto szlÿ pokÿ zlÿ ÿe- / st zbauÿon bÿcz nÿemoze bo tak mo- / uÿ aristoteles ten sam sczącznÿ ÿesth / kto krom zmazÿ zloszczÿ ÿest, gdze / daleÿ tho napÿssal ÿze ludzÿe bogo- / (141 v.) uÿe dla cznot rzeczenÿ są a zlÿ gor- / szÿ ÿest nÿsz ktora bestÿa, przeto ta-/ ky ma sluchacz czo pÿsse matheus / trzeczÿego capitulu poknta czÿncze / przÿblÿzÿ sÿą uam krolestwo nÿe- / bÿeskÿe /

Na pÿeruą regulą chouala / marÿa panna bo nygdÿ nÿ- / ezgrzeszÿla anÿ szmÿertelnÿe anÿ / powszednÿe, czo tak uÿuodzą ÿsz/ gdzÿe grzech ÿest tam laska boza / nÿe ÿest, przeto by w pannÿe bÿl / ktorÿ grzech tam by bÿla proznosez / laskÿ, a tako bÿ nÿe rzeczona lasky / pelna /

Utora szwÿątoszcy regula ÿ- / est wuczÿnÿenÿu dzÿwn- / ÿch uczÿnkow dobrych, przeto rz- / ekl dauÿd A czÿn dobrze bo mo / uy Szwÿątÿ Grzegorz mala rzecz / u boga ta ÿesth zle nÿeczÿnÿcz: a- / (142 r.) le thesz kozdy ma praczouacz dob- / rze dzÿelacz /

Ną wtorą regulą chouala pa- / na marÿa bo wszÿtka sÿą bi- / la uÿdala ua uczÿnkÿ dobre bo o- / nÿey zgodnÿe pÿsse Epifanianus / [3])germanus [4]), ignacius [5]), yeronÿn w- / nÿktoreÿ epistole ÿsz marÿa pau- / na tak swoÿ czasz sobÿe rozdzyelÿla / ÿsz na yu-

[1]) y
[2]) y
[3]) y
[4]) y
[5]) y

the oblicze sklonil 26; na pirſnecz 5, 19, 28, 29; napiruecz 4, 10; napyrszue 16; napirszue 18, 29; napirzwecz 16; napirswe 27, 29; ffforecz 4, 10, 16 *(2 r.)*, 18, 19, 28, 29; przefftore vcho 20; gorske korzene 18; fdrodze kamene 32, 33.

Feminina: gresznǫ duszǫ ... osfeczycz 2; ktorǫ svǫtoscz .., pszynoszǫ 8 *(2 r.)*; nektorǫ mǫkǫ cirpely 18, 28; velikǫ svǫtoscz (noszǫcz) 8, 15, 24, 27, 35; kresciganskǫ (varǫ) cheliszǫ szagubicz 14, 27 *(2 r.)*, 30; kresczygauskǫ (varǫ dzerszecz) 16 *(2 r.)*, 18; svǫthǫ, presz svǫthǫ spouecz 17; dostognǫ, presdostognǫ pokuthǫ 17; czasznǫ, fdurǫ czasznǫ 18; starǫ skorǫ szenie 18 *(2 r.)*; gystǫ gorǫ przykril 22 *(2 r.)*. 29; kosczelnǫ, ocrifdǫ kosczelnǫ 27; trogakǫ, przetrogakǫ rzecz 29; fszyczkǫ tagemniczǫ vkaszal byl 29; cysthǫ dzeuiczǫ pryuodǫ 29 *(2 r.)*; milǫ matuchnǫ 31; fpirue (nedzele) 3; *w przykładzie tym zaginął rinesmus*

Temata na -ja. *Masculina*: gorǫcy, von gorǫcy oleg frzucil 30; dzyszegszy (dzen ... skroczyly) 14; dysegszy (dzen gest gy byl sam mili xpt vczinil) 25 *(2 r.)*.

Neutra: bosze miloserdze szobe nalasla 14, 22; dludze, dal dludze stroue 15, 19; trzece 20; trzecze 20 *są użyte przysłówkowo*; drudze (vcho) on kuszemiy skloniy 20; vekuge veszele (stracyly) 33; veguge pothǫpene (nalesliscze) 33.

Feminina: nauǫczszǫ czescz ony magǫ 8; bodzǫ dzegǫ mamy 13; w trzecze nedzelǫ 3. *Forma ta podobnie jak wyżéj* pirue *w tym samym zwrocie, mogła w ten sposób powstać, że w accusativie musiało być* ę, *a po stracie rynizmu w potocznéj mowie słyszało się tylko* e, *albo też prosta omyłka.*

§. 67. Instrumentalis singularis. Masculina: svǫthim go duchem napelniy 2, 32; nadefszytkiim svathem 5; velikiim gloszem 7; przed milim xpem 12, 19, 20, 24, 27; smiliim xpem 29; szylnm gnewem 18; se sliim duchem 19; pirfnim prelathem 26; rodzonm szynem 31; drodzim kamenm 33; predsvǫthim ganem 33; svǫthm ganem 35, 36.

Neutra: velikiim nebeszkiim veszeliim 1; velikim veszeliim 4; prostim szuknem 10; skruszonm (szerczem) 17; nabosnm (serczem) 36; nerosumnm stworzenm 32 *(2 r.)*.

Feminina: milǫ, przeth svǫ milǫ mathkǫ plakalo 8; slǫ mislǫ 20; slǫ smerczǫ 13; uelikǫ svatloszczǫ 24; nebeskǫ ryszǫ (rzeszǫ) 31.

Temata na -ja. *Masculina*: bosziim ryczerzem 20; navǫthsiim skarbem 30.

Neutra: boszim czalem 36.

Feminina: sboszą pomoczǫ 30, 34. *Masculina więc i neutra mają jednę końcówkę* -ym, *która w naszym zabytku pisze się przez* -im, -iim.

§. 68. Locativus singularis ma w mascul. i neutr. zawsze końcówkę -em.

Temata na -a. *Masculina:* fsvǫthem szyuocze 9, 13, 31; fpospolitem domv 10; o sfwǫthem paule 14 *(2 r.)*, 26; fmilem bodze 14; fstarem szakone 21.

zadnego wtakÿm smąt- / ku nÿeukazala ktora to bÿla zaslu- / zÿla ÿsz swą modlÿtwą ÿedna wszÿ- / tkÿ katÿ yeÿ sÿna krzyzownÿkÿ po- / bÿcz ÿ zatraczÿcz mogla gdÿsz helias / modlÿtwą swą z nÿeba ognÿem, ksÿą- / (144 r.) zą ÿ z ÿego poddanymy spalÿl a / panna anÿ pomstÿ anÿ przeklÿna- / nÿa anÿ potąpÿenÿa ÿm ządala a- / le sÿą zanÿmÿ modlÿla ku ktoreÿ / uolaÿczÿe o wspomozenÿe /

Podluk szwÿątego crisostoma /

Trzÿ są rzeczÿ nalepsze kto- / re szwÿączą czlouÿeka, czÿstoszcz se- / rcza [1]), dobrÿch uczÿnkow obfÿte czÿ- / nÿenÿe zdobrem umÿ- slem, a oblÿcz- / noszcz ducha szwÿątego [2]) /

Jusz ku szwÿąteÿ pannÿ regule / czwarteÿ przystąpuÿącz ta za- / lezÿ wczÿsteÿ a szwÿąteÿ ządzÿ (e(r) [3]) / (cza) ÿ mÿszlÿ to ÿest abÿ sÿą ku zad- / neÿ rzeczÿ szwÿeczkÿeÿ czÿelesneÿ / nÿe- sklonÿla Mouÿ bog przesz ÿsa- / ÿassa omÿuaÿczÿe sÿą a czÿ- stÿ bądz- / czÿe oddalczÿe zloszcz mÿszlÿ uasz- / ÿch od oczu mo- ÿch bo y cristusz / uydzenÿe obÿeczuÿe bostwa swe- / (144 v.) go tÿm telko czÿstego serca rzekącz / Mathei pÿątego .c. blogoslauÿenÿ/ czÿstego serca bo onÿ boga ogląda- / ÿą tego ÿest ten vÿuod Szwÿątego / augustina mouÿącz Takÿ kozdy ÿe- / sth ÿako to czo mÿluÿe yeszlÿ zÿe- / mÿą zÿemÿąsz, yeszly boga ÿa nÿe- / mo- uÿą tobÿe ÿsz bÿsz bÿl bogÿem / ale sluchay boga przesz dauida gdze / mouÿ yam rzekl ÿsz bogouÿe ÿes- / teszczÿe uÿ bo bog my- loszcz a ktho / mÿeszka wmyloszczÿ w bodze mÿesz- / ka a bog wnÿm /

Tą regulą chouala panna / marÿa otÿm szwÿathczÿ Sz- / wyą- ty Ambrosÿ gdÿ mouÿ czo ÿest / szlachethnÿeÿszego nad matką bozą / czo ÿasznÿeÿszego nad tą ktora uy- / brala sobÿe szwyatloszcz uÿeczną czo / czÿsczszego nad oną ktora cristusa / przesz narussenÿa porodzÿla gdÿsz / (145 r.) gdÿsch panna bÿla nÿetelko wczÿe- / le ale tesz wumÿszle Mÿszlÿ mÿala / dobre za touarzÿsse bo wserczu bÿ- / la pokorna, w slonÿe uazna, w umÿ- / szle rostropna, wrozmo- uÿe mÿerna / weczczÿenÿu pÿlna, w roboczÿe usz- / tauÿczna, w mouÿe sromÿeszlÿua bo- / ga zawzdÿ szukaÿącza, pelnÿm ser- / czem ÿego mÿluyącza Czosch tesz po- / uÿeda Swÿąty anselmus mouÿącz / ÿsch marÿa panna taką czÿstoszczą / slÿnąla ÿsch pod bogÿem uÿączssa / nÿemoze bÿcz nalÿczÿona /

Pÿąta regula szwÿątoszczÿ ÿe- / sth prostÿ a szwÿąty umÿsl / ktorÿm bÿua czlouÿek rządz- / on wczÿnÿenÿu dobrego uczÿnku bo / rzekl crûs Mathei Sostego capitulû / kaganÿecz czÿala twego ÿest oko twe / ÿeszlÿ oko twe proste a nÿemaÿące / (145 v.) nÿe- ktorey cząszczÿ czÿemnoszczÿ bą- / dzye tesz czyalo twe ÿasne

---

[1]) pokora
[2]) thaky ma y naydze
[3]) y

Nominativus. Mascul.: geden kaplan 11, 33; nigeden angol 5, 27.

Neutra: gedno presdar ducha svętego (*przysłówkowo*: jeno) 15, 20, 29, 32 (*2 r.*), 36 (*2 r.*); nygedno stvorzene 5.

Femin.: gedna dobra szona 34.

Genetivus. Mascul.: do gednego domo 7; nigednego koszuska nemalacz 10, 22. *W znaczeniu accusativu:* gednego angola svętego (poslal) 31. *Tak samo odmienia się:* żaden, szadnego penędza negestcy ona bila mala 6, 10.

Neutra: do gednego mastha 24, 34; sto lath presgednego latha 31; szadnego dzeczęthka nemal gest bil 35.

Femin.: nigedneczczy any chualy szobe czynicz gest on bil nedal 4; nemoglycz szę mecz nigedne gospody 7.

Dativus. Femin.: gedne bylo tho ymę Gebal dzano 7.

Accusativus. Mascul.: nageden osztrof poslacz 30; fgeden czasz 32, 35; mamycz natho nygeden pryclad 29.

Neutra: a gednocz ona gest tho bila vczinila 8; movy fnaboszestwe gedno psto 14; gedno vcho ogonem szaslony 20.

Femin.: po gednę krolefnę 9; vkaszugęcz nam gednę drogę 16.

Instrumentalis. Femin.: nigednę stronę nemosesz tutha bicz semnę 35.

Locativus. Mascul.: ogednem dzarze pouem 16.

§. 71. Liczebniki: dwa, oba, *mają formę dualis.*

Nominativus. Mascul.: dwa bracencza 32, 33, 34.

Neutra: dwe scze lath 8.

Accusativus. Feminina: dve bapcze veszual 7; na obe strone 21.

Formy: dwęcz mokę (*mękę*) cirpal 27; dwogęcz rzecz ... rosumecz 28, *są utworzone podług ogólnéj formy accusat. singul. tematów żeńskich na* -a.

Locativus odwcz on aplu movy 26 *(mascul.);* na dw malu mastku 9 *(neutr.). W formach* dw *należy czytać, jak już na innym podobnym miejscu wykazałem,* dvu.

Genetivus. Przykładów nie ma, ale jest on zawsze taki sam jak locativus.

Dativus. Mascul.: onima dwema braczenczoma bil pouedzal 33.

Instrumentalis. Masc.: medzy dvema domama 7. *Liczebnik ten znajdujemy także złożony z tematem zaimkowym:* dwogako odpoueda 27, *w znaczeniu przysłówka forma neutr. sing.*

§. 72. Liczebnik trzy *mamy tylko w złożeniu:* trzydescy dny 33. *Na* cztery *przykładu nie ma. Z dalszych liczebników:* bylo pincz thyszęcz lath 8; dzeuęcz lath 8. *Są to właściwie substantiva feminina, za pomocą suffiksu* -ti *utworzone, rzeczownik bowiem przy nich stojący jest dopełniaczem. Jestto więc nominat. singul. tematów na* -i *femin.*

W zwrotach: fchuarthem na cze lecze 8; fpęthem na cze lecze 8; *formy* na cze *nie są niczym innym jak:* na dziesięcie, *tj. locativem singular. utworzonym pod wpływem rzeczownika* lecze *przy*

nim stojącego, bo forma prawidłowa locativu byłaby na dziesięci (*jak:* na kości).

W wyrazie: trzydescy (dny) 33; *forma* descy *jest ściągnięta z* dziesięci, *więc przy liczebniku* trzy *jest całkiem prawidłową formą nominat. plur. (jak* kości) *od tematu na* -i *femin.*: dziesięć.

W starosłow. obok ДЕСАТИ *spotykamy w kodeksie suprażskim jako nomin. pluralis* ДЕСАТЄ.

Liczebnik sto *odmienia się podług tematów na* -a *neutra:*

Accusativ. singul. Nom. sg : sto svich rzyczerof gest ona szobǫ bila mala 9; sto lath presgednego latha star 31.

Genet. singul.: poltrzecza stha lath 36

Nomin. Accus. Voc. dualis: dwe scze lath 8.

W zwrocie: pincz thyszǫcz lath 8; *liczebnik* thyszǫcz *jest pierwszym dopełniaczem do rzeczownika* pincz, *więc pod względem syntaktycznym jest genetivem pluralis.*

Forma zaś tysiąc *nie jest także niczym innym jak genetivem pluralis od tematu na* -ja.

§. 73. Prócz tych mamy tu wiele liczebników porządkowych, które odmieniają się według deklinacyji złożonéj. Wprawdzie przytoczyłem je już na odnośnym miejscu wraz z przymiotnikami, tu je jednak jeszcze raz zbiorę.

Nominativus singul. Masculina: trzeczy, genszecz gest bil po swǫthem petrze trzeczy 13.

Neutra: cuartecz tho giste veszele 5, 10, 31; pǫtecz 32; trzeczecz tho giste veszele 4, 10, 30.

Genetivus singul. Mascul.: trzeczego dna 16, 21, 22; trzecego dna 22.

Dativus singul. Femin.: drudze Salomee (bylo tho ymǫ dzano) 7.

Accusativus singul. Mascul.: drudy priclad ... mamy 35.

Neutra: Wyrażenia przysłówkowe: napirfnecz 5, 19, 28, 29; napirszue 18, 29; napiruecz 4, 10; napirswe 27, 29; napyrszue 16; napirzwecz 16; fftorecz 4, 10, 16 (2 *r.*), 18, 19, 28, 29; trzece 20; trzecze 20; przefftore vcho 20; drudze (vcho) on kuszemiy skloniy 20.

Locativus singul Neutra: fchuarthem na cze lecze 8; fpǫthem na cze lecze 8. *Z liczebników ilorakich mamy*: dvogako 27. *nom. sing. neutr. w znaczeniu przysłówkowym;* ku chvorakemu rosdzelenv 4, *jest dativus.*

SPROSTOWANIA.

Na karcie 320 (18) b. β. rękopismu „Quadragesimale super epistolas“ mylnie odczytano wyraz *sbuk;* czytać należy *svuk.* Przeto należy wykryślić ustępy: na str. 296 wiersz 6 od dołu: „b *zamiast* v: sbuk (sonitum)“; na str. 297 wiersz 10 od góry: „sbuk“; na str. 314 w. 12 od dołu „sbuk *sic pro:*“.

Na str. 297 wiersz 9 od dołu należy wykryślić wyrazy: „*Inf. na* -i nądzyczy“.

